

مختصر

صحیح البخاری

المسمى بـ

التجريد الكريم

دانراوی: ابی العباس زین الدین الزبیدی

به کوردی کردن و لیکۆینه وهی

نوری فارس همه خان

به گوێرهی ته خریجی (د. مصطفی دیب البغا) ته خریج کراوه

محمود احمد محمد

پیدا چۆته وهو سه ره په رشتی ته چا پدانی کردوه

دارالمعرفه

بیروت - لبنان

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

📖 ناوی کتیب: مختصر صحیح البخاری المسمى بـ (التجريد الصريح).

📖 دانراوی: ابي العباس زين الدين الزبيدي.

📖 ودرگیرانی: نوری فارس همه خان.

📖 تیراژ (۲۵۰۰) دووهزارو پینج سهد دانه.

📖 ژماردی سپاردن: (۲۴۶۴ سالی ۲۰۰۹).

📖 سالی چاپ: ۲۰۱۰ ز ۱۴۳۱ ک

📖 کۆمپیوترو هه نه چنن : (روبر حسين / کۆمپیوته ری شانيا)

📖 له سه ر نه رکى کتیبخانه ی نارام له سلیمانی چاپ کراوه. مافی چاپکردنه وه ی بو

کتیبخانه ی ناوبراوه.

مُخْتَصَرُ صَحِيحِ الْبُخَارِيِّ

المُسَمَّى

بِالتَّجْرِيدِ الصَّرِيحِ

دانراوی: أبی العباس زین الدین الزبیدی

به کوردی کردن و لیکۆلینه‌وه‌ی

نوری فارس همه خان

به‌گویره‌ی ته‌خریجی (د. مصطفى ديب البغا) ته‌خریج کراوه

محمود أحمد محمد

پیییدا چۆته‌وه‌و سه‌رپه‌رشتی له چاپدانی کردووه

1431 هـ

2010 ز

به‌رگی به‌که‌م

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

لەپاش سوپاس و ستایشی بێ پایان بۆ خودای گەورەو میهرەبان، ھەزەدە کەم
کەئەم چەند خالە بۆ خوێنەرانی ئازیز روون بکەمەو:

۱- بە دەستی خۆم لە پاکنوو و ھەلەبژیری ئەم چاپە نوێیە ئەم
بەرگی یە کەمە بوومەو، لەم کتێبە پێرۆزە، کە موختەصەری
صەحیحی بوخارییە، کەناسراوە بە تەجرییدی بوخاری.

۲- بە پێی تەوانا، ئەو ھەڵانە کە لە چاپی یە کەما ھەبوو، ئەوانە شەم
بە سەر گرتەو و راستەم کردنەو، کە لە زۆر شوێن لە چاپی یە کەما
ھەڵای گەورە ھەبوو.

۳- لەم چاپەدا:

ا- تەخریجی ھەدیثەکان، وەك چاپە کۆنە کە بە پێی تەخریجی
(د. مصطفی دیب البغا) کراوە.

ب- تەخریجی ھەدیثەکان بە پێی تەخریجی مامۆستا (شیخ خلیل مامون
شیخا) لە سەر شەرحی نەووەی لە سەر صەحیحی موسلیم: (دار المعرفة:
لبنان - بیروت. ط/ ۱۲ — ۱۴۴۷ھ — ۲۰۰۶م).

۴- ئاماژەم بۆ جیگەو ژمارە فەرموودەکان، لە (ریاض الصالحین و تاج
الأصول) دا کردوو، بە پێی چاپە نوێکانیان، بە تایبەتی چاپی
چوارەمی تاج الأصول بە پێی ئەم رونکردنەو و لەدواو.

وەرگیر

نوری فارس ھەمە خان

کوردستان. سلیمانی. مامۆستایان

مالی خۆمان — ۲۰۰۹/۷/۲۰

پیشہ کی

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، أَحْمَدُهُ حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، صَلَوَاتُ اللَّهِ وَسَلَامُهُ عَلَيْهِ وَعَلَى سَائِرِ الْأَنْبِيَاءِ وَالْمُرْسَلِينَ، وَآلِ كُلِّ، وَسَائِرِ عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ، وَمَنْ تَبِعَهُمْ يَاحْسَنَ إِلَى يَوْمِ الدِّينِ.

لہ پاش سوپاس و ستایشی خودای گہورہ و ناردنی دروودو سلاوی بیپایان
بؤ سہر گیانی پیروزی پتہ مہری زیدہ خوشہ ویست، وہ بؤ سہر گیانی
ہاوری نازدارہ کانی، عہرزم ئہمہیہ:

۱. لہ ۳۱-۷-۱۹۷۲ دەستم کردووہ بہ و مرگی پانی ئہم کتیبہ پیروزد، لہ شاری
کہرکووی خوشہ ویست، بؤ سہر زمانی شیرینی کوردی، وہلہو ساکہوہ
ہہتا ئہم دہمہ ہہر خہریکی ئہم جؤرہ تہرجہ مانہم، مہگہر ہہر خوا
بؤخوی بزانی کہ چہندہ ہہوئی ساخ کردنہ وہیان و خزمہ تیان بووم،
لہ خوا داوادہ کہم و دہپاریمہوہ کہ قہ بووئیان بفرموی، وہبیان کا
بہمایہی رہحمہت و بہسہر چاوی خیرو خوشی بؤ ولات و خوینہرو
بیسہرو ہہرگہسی بؤ رہزای خودا بہہر شیوہی خزمہ تیان بکات.

۲. ئہم تہرجہ مہیہ، ہہتا بلئی ئہمین و بی گہردہ، بہپی سہر چاوی
بتمانہ پیکراو واتای فہرموودہ کان کراوہ، بگرہ ئہم تہرجہ مہیہ دادہ نری
بہشہر حیکی کورتی پوخت، کہ بہ کہ مترین ئہرک خوینہر بہ جوانی
لہ واتای فہرموودہ کان حالی دہکات.

۳. لہم و مرگہر انہدا بہہرم لہسہر چاوہ کانی و مرگی پانی تاجول نوصول و
ریاض الصالحین و فیکھی ناسان و إصابہ و إستیعاب و تہذیب و تہذیبی
عہسقہ لانی و مرگرتووہ.

٤. دھق بہ پئی تہ خریجی مامؤستا (دکتور مصطفیٰ دیب البغا) فہرموودہ کانم لہصہ حیجی موسلیم دا تہ خریج کردوود، بہ لّام زور فہرموودہ ھہیہ کہئو لییان بی دھنگ بوود، وئہ وانیش ژماردیہ کی زورن، لہ بہرئہ وە من خوم لہ موسلیما تہ خریجہم کردوون، وە ئامازہم بو سہرچاودی تہ خریجہ گہم کردوود، کہ عہینییہ، یا فہتھول بارییہ، یا ھەر سہرچاودیہ کی ترہ، تہ نانہت ئامازہم بو بہرگ و لاپہرہی سہرچاودی تہ خریجہ کہ کردوود، ھەتا خوازیار لہ کاتی پئویستا موتالای بکا. لہم چاپہ نوئیہ دا، فہرموودہ کانم لہصہ حیجی موسلیم دا تہ خریج و تہرقیم کردوود، بہ پئی تہ خریجی مامؤستا شیخ خلیل مأمون شیحا (دار المعرفہ: بیروت. لبنان. لسنہ ۱۴۲۷ھ-۲۰۰۶م).

٥. ژیاننامہیہ کی کورت و پوختم بو ھەموو صہحابہ یئ نوسیوود، لہو شوینہ دا کہیہ کہم جار ناوی لہ تہ جریدہ کہ دا دی. گہ لی جار نہ وادرو کہ رامات و خہواریقی پیوانی رشتہ (سند) ھکانم نوسیوود، کہ گومانم لہ وەدا نییہ کہ ریجالی صہ حیجی بوخاری شہریف ھەموویان ئەولیا بوون، خوا لہ گہل ئەوانا لہ ھەردوو جیہانا لہ گہل ھەموو خو شەویستمانا ھەشرمان بفہرموی. بپروانہ ئەم ژمارانہ تاهہندی لہ حالی ئەم پیاو چاکانہ حالی بی: (۳۰، ۴۹، ۶۶، ۷۵، ۸۳، ۸۹، ۹۷، ۱۱۷، ۱۷۷، ۲۸۵، ۳۴۹، ۴۳۴، ۴۱۹، ...).

٦. بہ پئی حال، لہ کاتی پئویستا کورتہ شہرح و پونکردنہ وەیہ کہم لہ سہر فہرموودہ کان نوسیوود، وە زورترین کات ئامازہم بو جیگہی فہرموودہ کہ کردوود لہ تاجول ئوصول و ریاچ الصالحین دا، بہ تاییبہ تی کوردیہ کہی، زورترین ئاوا بہ ھیمّا {ت-۳ ل-۲۶۵ ز-۱۰۱ ف-۱} = {تاجول ئوصول بہرگی سیئہم لاپہرہ-۲۶۵ زنجیرہ-۱۰۱ فہرموودہی یہ کہم لہو زنجیرہیہ}. ئیتہ ھەروہا... گہ لی جار لہ تاجا دہفہرموی: ئەم فہرموودہیہ بوخاری یا موسلیم یا..... ریوایہ تی کردوود، من بو ئەم زاتانہ ئەم نیشانانہم داناوہ:

{ب=بوخاری، م=موسلیم، ش=شەپخان، ت=ترمذی، د=ئەبو داوود، ن=نەسائی} چونکە ئەمە بۆکەسی خۆی زۆر گەرم و سوود بەخشە، بەتایبەتی بۆھەڵە بژیری لەو مرگەراوە کوردیەکان لە چاپی نایبەندەدا.

٧. وردەکارییەکی زۆرم لەبابەت زانستی فەرموودە شوناسییەو، بۆ یەکەم جار لە کوردی دا پیادەکردوو.

٨. بەپێی (طەبعە یەکەمی فتح الباری — دار الریان للتراث القاهرة - ١٩٨٦) ئاماژەم بۆ ئەترافەکانیشی نوسیوە، هەیه خۆم ئاماژەم بۆ ئەترافەکانی کردوو، بەناوی (المترجم)، وە هەموو فەرموودەیی دوو ژمارەم بۆداناو، لەسەرەتاوە ژمارە ی فەرموودەکە لەتەجریدا، لەکوژتاییشەو ژمارە ی ئەو فەرموودەییە لەفەتح الباری دا، بەپێی چاپی ناوبراو. وەگەلی وردەکاری تریشم نوسیوە وەك سەرباس دانان بۆ بابەتەکان چونکە گەلی جار خۆینەر وا هەستەت دەکات فەرموودەکە پەيوەندی بەبابەتە سەرەکییەکەو نییە.

٩. هەمیشە من دوعای خێر دەکەم بۆ ئەو بەرپێزانە ی کە ئەرکی پەخش و چاپکردنی ئەم کتێبە پێرۆزانە دەگرنە ئەستۆ، بەبەختی خودا بۆیان دەبێ بەمایە ی پیت و فەر، هەتا بۆ ئەو چاپخانەییەش کەتیایدا لەچاپ دەدرێن، بەتایبەتی جەنابی (مامۆستا محمود أحمد محمد) خوا بە لوتفی خۆی سەربەرز ی دین و دنیای بفرموی.

١٠. ئەم پەراوە پێرۆزیە کەواين لەخەمەتیدا خوا بەکەرەمی خۆی لەپیت و فەر ی بێبەشمان نەکات، جوانترین پوختە ی صەحیحی بوخارییە، کەناوێک بە موختەصەری زوبەیدی. صەحیحی بوخاری خۆی (٧٢٥٧) فەرموودەییە، بەشیکی زۆری فەرموودە ی موسنەدی متصلی پێغەمبەر خۆیەتی، کەبەریتییه لەم تەجریدە صەریحە. پێشەوا بوخاری (پەزاو) پەحمەتی خودای لی بێ) بەشازدە سال صەحیحی بوخاری داناو، گەشتیکی گەورە ی بۆ ئەم مەبەستە پێرۆزە ئەنجام داو، لەسەرەتاوە

له بوخاراو سه مه رقه ندو دهورو به ريانه وه دهستی پيكر دووه، ههتا له ته مه نی ههژده سالی دا له خزمهت دایکی و نه حمه دی برای دا دهچن بۆ چهج، به سه ر ساری قرم و نه فغانستان و ئیران و عیراق و شام و دمریای سووردا دهرۆن ههتا دهگه نه حیجاز!

دهبی چ سوۆزو نه شق و شهوقی پالی پیوه نابن که سه فه ریکی ئاوا دورو دریژو پر مه ترسیی بگرنه بهر. جا له پاش چهج دایکی و نه حمه دی برای گه رانه وه بۆ بوخارا، پیشه وا بوخاری برپاری دا که له مه ککه له خزمهت بهی تا بمینیته وه، بۆ وهرگرتنی زانست، ماوه یه کی باش له زاناکانی مه ککه و مه دینه، فه رمووده یه کی زۆری وهرگرت، نه و جا به ره و عیراق دریژه ی به گه شته که ی دا، ماوه ی له کووفه و به صره و به غدا مایه وه، پینچ سال له به صره بوو، ههر پینچ ساله که چهج و عه مره ی کرد، له به غدا به خزمهت ئیمامی نه حمه د دهگا، دهبی به فه قی، کاتی ئیمامی نه حمه د دهری، بوخاری له چیگه ی نه و کرا به مامۆستای زانستگای هه دیث له به غدا.

به ئی جه نابی شیخی بوخاری له پیناوی خزمهت و پاژه ی سوننه تی پیغه مبه ردا ساخ بۆ ره زای خودا و به س، بوخاراو سه مه رقه ندو حیجازو شام و عیراق و میصرو زوربه ی ولاته کانی ئاسیا گه راوه، قه بوولی غه ربی و ئاواره یی و برسیتی و تونیتی و خه ته ری ریگه و بانی پر خه ته ری کردووه، به هه زاران میل ریگه ی برپوه، سه رماو گه رمای زۆری چه شتووه، به هه زاران کوۆری زانستی به ستوه، به سه دان مامۆستا و فه قی بووه، هه موو جار یکیش له پاش کوۆشو و لی کوۆینه وه یه کی باش، کاتی فه رمووده یه کی به دلی خو ی ده ست ده که وت، که ده فه که ی بی گه ردبی و رسته که ی (واته: سه نه ده که ی) بی نه نگ بی، ده سنیژیکی جوانی ده گرت، غوسلیکی سوننه تی ده کرد، نه و جا دوو رکات نویژی سوننه تی سوپاسی خوای له سه ر نه م به هره گه وریه ده کرد، که نه و فه رمووده یه ی ده ست که وتووه، نه و جا فه رمووده که ی له بهر ده کردو

لەپاشا لەناو بوخاری شەرىفا دەینووسی، وەك گەنجى گەوھەرى دۆزىيىتەو
ئاوا بگرە زياترىش.

لەموقەدىمەى فتح البارى دا ئەم زانىارىيانەى سەبارەت بەشېخى بوخارى
واتىادا: { ... بوخارى بەمنائى باوكى دەمرى، سامانى باشى بۆ بەجى دەھيلى
... دەيدا بەقازانچ بەھاوبەشى، ھەرچى لەو دەست دەكەوى دەيكا بەخىر ...
دايكى بەمنائى گەورەى دەكا، ھەر بەمندالى بوخارى كوڤر دەبى، ھەزەرەتى
ئىبراھىم (سلاوى خوى لى بى) دەچىتە خەوى دايكى، پىي دەفەرەموى: (بەبەرەكەتى
دوووعاى زۆرى تۆ خودا چاوى كورەكەتى چاك كەردەو) .. (ھەموو سى
شەوى لەرەمەزانا خەتمەيەكى قورنانى دەكرد، لەكاتى بەرەبەياندا تەواوى
دەكرد، ھەموو پركاتى بىست ئايەتى تىادا دەخوڤىند، تا لەسەر ئەو شىوہەيش
لەشەوانى رەمەزانا خەتمەيەكى ترىشى دەكرد... ئەمەش بەشەو، بەرپۇزىش
ھەموو رۇزى خەتمەيەكى ترىشى دەكرد، لەكاتى بەربانگا تەواوى دەكرد! ...
بوخارى زۆر زۆر سەخى بوو، ھەتا تەسەوور بەكى زاھىدو موتەقىو بى
ھەواو خاكى و كەمخۆرو كەم خەوو ھەلاڭ خۆر بوو ... خۆى دەيفەرەموو شك
نابەم يەك درەھمى حەرام لەمالەكەم دا ھەبى ... زۆر جار لەخەودا
بەخزمەتى پىغەمبەر (درودى خوداى لەسەر بى) گەيشتوو، بەھەرى لەو خەونانە
وەرگرتوو، لەخەودا دەبىنى، باوہشېنىكى واپى مېش لەپىغەمبەر (درودى خوداى لەسەر
بى) دوور دەخاتەو، ئەم خەونە دەبى بەھۆى دانانى سەحىجى بوخارى ...
چونكە ماناى خەونەكەى ئەو بوو كە درۆ لەپىغەمبەر دوور دەخاتەو زۆر
زۆر موسالىم و بى وەى بوو، خۆى دەيفەرەموو: گومان نابەم كە لە قىامەتا
كەسى ھەبى داواى لەسەرم ھەبى ... وە دەيفەرەموو: چل سال نانم بەبى
پىخۆر خواردوو! ... لەبەر ئەو زۆر لاواز بوو بوو }.

كورتو پوخت باشتىن پىناسە بۆ بوخارى ئەمەيە (كَانَ خُلُقُهُ صَحِيحَ
البخاري) بەسېشە بۆ پەسنو مەدحى سەحىجى بوخارى كە دووہمىن كىتەبى

صه حیج و موقه ددهسه له ئیسلاما، یه کهم: قورئان، دووم: صه حیجی بوخاری، سییه م: صه حیجی موسلیم.

هه روا له موقه دیمه ی فه تحولباری دا دمه رموی: (... له هه ره سه خله تی و تهنگانه یه کا، خه تمه ی صه حیجی بوخاری کرابی، خودا دمروی لییان کردۆته وه، ئه و پاپۆرشی که صه حیجی بوخاری تیادا بووبی قهت نه بووه که غه رق بوو بی...).

منیش لییه دا عه رزی ئازیزانی خۆم ده کهم: (... باشترین فریا په رسم له کاتی مهینه ت و تهنگانه و سه خله تی و کیشه و بهرمو خه م و خه فته ت و ترس دا ئه م کتیبه په رۆزانه بووه، شهوی وا بووه تا بهیانی بهرگیکی تاج الأصول له سه ر دله بووه، فه رامۆشیم بۆ هاتوو، قهت نه بووه له خودا داوا بکه م و بلییم: خوایه، به بهرکه تی ئه م کتیبانه له م تهنگانه یه په رگارم بکه و په رگاری نه کردیم (...). ئومید ده که م که موسولمانانی تریش له کاتی وادا خودا به بهرکه تی خزمه تی ئه م کتیبانه نزایان قه بوول بکا.

له پایانی ئه م پێشه کییه دا به دلیکی په ره وه له خودای گه و ره ده پاریمه وه و ده لییم: ... خوایه گیان! خۆت ئاگات له حالمانه، واسبه ینی من و هاوسه رم دایکی صه لاح زه کیه کریم علی له خزمهت کۆمه ئیکی موباره ک دا له پیاوو له ژن ده که وینه پێ بۆ سه فه ری جه ج، خودایه! به نصیبهانی به ره موو، وه لیمان قه بوول بکه، له ناو ئه و کۆمه له موباره کانه دا ئه م زاتانه ی واتیادا: مامۆستا مه لا عوزه ر حافیظ نه ذیر که ئیمام و خه تیبی مزگه و تی حاجی عوسمانی عه لافه له زمه رگه ته له سلیمانی له گه ل برای به پێزمان مامۆستا شه مال مو فقی له گه ل مامۆستا مه لا ئه حمه دی شافیعی، به راستی سی مامۆستای مه جاهی دو موباره کن. خوایه له مردوو زیندومان خۆش به، به ره حمه تی خۆت کاری دین و دنیا مان بۆ ئاسان به ره موو، له دایک و باوکمان خۆش به خوایه! چاوی په حمه ت له خۆمان و مال و منال و هاوسه رو برا و خوشک و که سوکار و دۆست و برادرمان بی، (يَا حَيُّ يَا قَيُّوْمُ بِرَحْمَتِكَ أَسْتَغِيْثُ)

خوایه: بهر چه مەتی خۆت فریامان بکەوه، لە مائەوه، لە دەشت، لە دەر، لە سەفەر، لە هەر کوێ بووین، چاوی پەحمەتت لێمان بێ، کارمان بۆ ئاسان بفرموو، خودایە! بە بەرەگەتی ئەم کتێبە و ئەو دوایەیی کە ئیمامی بوخاری کردوویەتی بۆ خوێنەری ئەم کتێبە خەم و ترسمان بپرەوینەوه، مەزمان بەد، نەزای خێرمان بۆ خۆمان و کەسوکارمان و دوستان و برادەر و خوێنەر و ولاتمان گیرا بفرموو. خودایە! ئانئومیدمان نەکە، بە خرابی خۆمان لە گەڵ نەکە، خودایە! لە دنیاو لە قیامەتا لە گەڵ پیغەمبەرەکان و زانیان و پیاوچاکان و شیخ و مەلا و صوفی و دەرویش و حاجی و فەقی و نوێژکەر و روژووگەر و خوناسانا حەشرمان بکە، خودایە! بە تەبەیی بە بەرەگەتی ئەم کتێبە پیرۆزە لەم سەفەرەدا دایکی سەلاح لەش ساخ بفرموو، باری لەشی سووک بفرموو، بە پراستی هەقی زۆری بە سەر من و بە سەر ئەم کتێبانەوه هەیه.

خودایە! چاوی پەحمەتت لێمان بێ، پەنجە پۆمان نەکە، پوو زەردی دیوانی خۆتمان نەکە، خودایە! ئاواتی دین و دنیا مان بەینە دی.

خودایە! کوردستان پێکە لە خێرو خوشی و ئازادی و سەربەستی و ئاششتی و بێ بێ و کار بە دەستی دادپەر وەر و لەزانای کارای دانای لە خواترس و لە مەلای بەهەق مەلا، وەپاکی بکەیتەوه لە کار بە دەستی ناعادل و مەلای نامەلا.

چەندەم خوش دەوێ مەلای مەردی کورد

خزمەتی کورد کا، لە سەر خو، ورد ورد!!

غَفَرَ اللَّهُ لِي وَلِلْإِلْدِيِّ وَلِسَائِرِ الْمُسْلِمِينَ، وَصَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَآلِهِ وَصَحْبِهِ وَسَلَّمَ، وَآخِرُ دَعْوَانَا أَنْ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ.

وەرگیر

نوری فارس حەمە خان حەسەن

سلیمان/مامۆستایان/مالی خۆمان

کاتژمێر دەی شەو ۲۰۰۱/۲/۲۳

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۱- باسی ئەوھى سرووش (وھى) چۆن چۆنى دەستى بەھاتن کرد
بۆ پېغەمبەرى خوا، ھەزەرەتى موحەممەد (درودى خودای لەسەر بى)
(باب كيف كان بدء الوحى إلى رسول الله (صلى الله عليه وسلم))

١- عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: (إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى دُنْيَا يُصِيبُهَا أَوْ إِلَى امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا فَهِجْرَتُهُ إِلَى مَا هَاجَرَ إِلَيْهِ). (الحديث رقم: ١ في فتح الباري)^(١)

فهرمان پړه‌وای موسولمانان، ئه‌میر لوثمینین عومهری کورپی خه‌ططاب (پرمزی خوای لی بی) دم‌فهرموئی به‌گوئی ی خۆم له‌زاری پیرۆزی هه‌زره‌تی پێغه‌مبه‌رم بیست (دروودو سه‌لاتو سه‌لامی خوای گه‌وره‌ی له‌سه‌ر بی) ده‌یفه‌رموو: (هه‌موو کارو کرده‌وه‌یی به‌پێی نیازو نییه‌ته‌که‌یه‌تی و هیچ کارێ به‌بێ نیازو خواستی دڵ دانامه‌زێ، وه‌هه‌موو که‌سی‌کیش به‌پاداشی نیازو نییه‌تی خۆی ده‌گا، چ چاک چ خراپ، که‌ه‌وابوو هه‌ر که‌سی مه‌به‌ستی له‌کوچ کردن و هه‌جره‌ته‌که‌ی له‌مه‌که‌که‌وه‌ بۆ مه‌دینه‌ ره‌زای خوداو پێغه‌مبه‌ر بی ئه‌وا کوچ کردنه‌که‌ی قه‌بووله‌و به‌پاداشی گه‌وره‌ ده‌گا، وه‌هه‌ر که‌سی‌کیش کوچه‌کردنه‌که‌ی له‌به‌ر کارپکی دنیایی بی که‌ده‌ستی بکه‌وێ، یاخۆ له‌به‌ر ئافه‌رتی بی که‌ماره‌ی بکا، ئه‌وه‌ کوچ کردنه‌که‌ی به‌پێی نیازه‌که‌یه‌تی و هیچ خپری ناگا له‌سه‌ری).

(١) أخرجه مسلم في كتاب الامارة، باب قوله (صلى الله عليه وسلم) انما الاعمال بالنية. رقم: ١٩٠٧ = ٤٩٠٤ حسب ترقيم الشيخ خليل مأمون شيحا لصحيح مسلم بشرح النووي. دار المعرفة. بيروت. لبنان. ١٤٢٧هـ-٢٠٠٦م.

شیگردنه وه:

کرده وهی جهستهیی (عه مهلی بهدنی) فهرزی یان سونهت بهبی نیت و نیاز لیتهیان دانامه زری، بهلام نه مه به زوری وایه دنا هندی کرده وه بهبی نیت لیتهیانیش داده مه زری، وهک قورثانخویندن و زیکرو یادی خودا کردن و بانگ دان، بهبی نیاز هیتانیش وه وازهیان له حهرام داده مه زری، هوئی روودان (ورود) ی نه مه فهرمووده یه سهرگورشته که ی ئومموقه یسه که پایوی به ناوی کوچ کردن وه شوینی که وتبوو بو مه دینه، جا خودا کوچه که ی دایه وه به سهریدا چونکه نیاز که ی پاک نه بوو. نه مه فهرمووده یه یه کیکه لهو فهرموودانه ی که ده بن به سوورگه و مه دار بو نیسلام. نه مه فهرمووده یه موسلیم و نه بوداودو تیر میذی و نه سائیش (هرزی خودیان له بی) گیراویانه ته وه. نیت و نیاز خواستی دلی، گوتنیا به دهم سووننه ته: (تاج-ل ۶۵) موسلیم (هرزی خوی له بی) له نامه ی فهرمانره واییدا گیراوییه ته وه باسی (انما الأعمال بالنية) ژماره: ۱۹۰۷ = ۹۰۴ شیحا (رقم الحديث في فتح الباری بشرح صحيح البخاري ۱- أطرافه في: ۲۵۲۹، ۳۸۹۸، ۵۰۷۰، ۶۶۸۹، ۶۹۵۳).

۲- عَنْ عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ الْحَارِثَ بْنَ هِشَامٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ كَيْفَ يَأْتِيكَ الْوَحْيُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): (أَحْيَانًا يَأْتِينِي مِثْلَ صَلَاطَةِ الْجَرَسِ وَهُوَ أَشَدُّ عَلَيَّ فَيَقْصِمُ عَنِّي وَقَدْ وَعَيْتُ عَنْهُ مَا قَالَ وَأَحْيَانًا يَتَمَثَّلُ لِي الْمَلَكُ رَجُلًا فَيَكَلِّمُنِي فَأَعْيِي مَا يَقُولُ، قَالَتْ: عَائِشَةُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا): وَلَقَدْ رَأَيْتُهُ يُنْزَلُ عَلَيْهِ الْوَحْيُ فِي الْيَوْمِ الشَّدِيدِ الْبَرْدِ فَيَقْصِمُ عَنْهُ، وَإِنْ جَبِينَهُ لَيَتَفَصَّدُ عَرَقًا). (الحديث ۲- طرفه في: ۳۲۱۵). (۲)

(۲) أخرجه مسلم في الفضائل، باب طيب عرق النبي (صلى الله عليه وسلم) في البرد وحين يأتيه الوحي، رقم: ۲۳۳۳ = ۶۰۱۳ شیحا.

عائیشه (همزای خوی لی بی) فهرمووی: حاریشی کوری هیشام له پیغه مبهری پرسى، فهرمووی: نهی پیغه مبهری خودا! سروشت چۆن بۆدئ؟ پیغه مبهر (دروودی خودی لهسر بی) فهرمووی: (گهلی جار بهوینیهی زینگیهی زهنگ بۆم دئ، ئەم جۆرمیان سهخترین شیوهیهتی لهلام، جا که فریشتهی سرووش (یا سرووشهکه خۆی) بهرم دهداو باری لهشم سووک دهبی، ئیتیر فریشتهکه ههرچی فهرمووه پییم گشتی وهك خۆی دیته بهرم و باش دهیزانم و لیی تی دهگهم، زۆرجارانیس فریشتهکه (که جویرائیله) له شیوهی پیاویکا، وهك دهحیهی کهلی خۆی دهردهخا بۆم و قسهه له گهلی دهکاو ههرچی دهفهرموئ وهری دهگرم و دیته بهرم، عائیشه (همزای خوی لی بی) فهرمووی: به خودا خۆم پیغه مبهرم دیوه، ودها سهخلهت دهبوو، که سرووشی بۆ دههات، له پۆژی سهرماو سۆلهدا که سرووش دههاته خوارهوه بۆی، له وکاتهدا که بهری دهدا چۆراوگهی ئارهق بهناوچاوانی دا خور خور دههاته خوارهوه).

رافه و شیکردنهوه:

سرووش (وهحی) فهرمانیکه، یا فهرمایشتیکه بههۆی فریشتهوه لهخواوه بی بۆ پیغه مبهران (دروودی خوندیان لهسر بی) سرووش جۆریکی تری بهخهونهو جۆریکی تریس بهخستنه ناو دله که پیتی دهکووترئ ئیلهام، دیمهن و روالهتی فهرموودهکه وادهگهیهنی که (متصل) بی، نهك (مرسلی صحابی)، نهویش بهلگهی نهوهیه کهژن بۆی ههیه نامادهی کۆری پیاوان بی و گوئ لهقسهو گفتوگۆیان رابگری و هاوبهشی کۆری زانستی زانایان بکا، چوونکه نهوهتا شتی وا له خزمهت پیغه مبهر خۆیدا رووی داوه، بهلئ ئەمه وایه بهمهرجی مهترسی ئاژاوه نهبی، وهك بهشداریکردنی نافرمتی کورددهواریی خۆمان، لهلادئ، لهزۆربهی کارو فرمانهکانا، ههتا لهدمرو دهشتیش وهك مهلۆ کردن و شارا کردن و کۆلکیشان و بزارکردن و شتی وا، ودهمهترسی ئاژاوهیش زۆر زۆر

کہہ۔ موسلیم و تیر میزیش نہم فہر موود مدیہ یان گپراوہ تہوہ (برغزای خود بیان لہ بر)
 (بروانہ: تاج/ ۴ ل/ ۲۹۱ ز/ ۹۸ ز/ ۳۱۴۷ بہرگی/ ۳ چاپی جوارہم) موسلیم لہ
 فضائیل دا، لہ باسی طیب العرق النبی (صلی اللہ علیہ وسلم) و حین یاتیہ
 الوحي)، دا گپراوہ تہوہ۔ ژمارہ: ۲۳۳۳ = ۲۳۳۳ شیخا۔

۳- عَنْ عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: (كَانَ أَوَّلُ مَا بُدِئَ بِهِ رَسُولُ
 اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الرُّؤْيَا الصَّالِحَةَ فِي النَّوْمِ فَكَانَ لَا يَرَى رُؤْيَا إِلَّا جَاءَتْ مِثْلَ
 فَلَقِ الصُّبْحِ ثُمَّ حُبِّبَ إِلَيْهِ الْخَلَاءُ فَكَانَ يَخْلُو بِغَارِ حِرَاءٍ يَتَحَنَّنُ فِيهِ - وَهُوَ التَّعَبُّدُ -
 اللَّيَالِي ذَوَاتِ الْعَدَدِ قَبْلَ أَنْ يَرْجِعَ إِلَى أَهْلِهِ وَيَتَزَوَّدُ لِدَلِكْ ثُمَّ يَرْجِعُ إِلَى خَدِيجَةَ
 فَيَتَزَوَّدُ لِمِثْلِهَا حَتَّى فَجَنَّهُ الْحَقُّ وَهُوَ فِي غَارِ حِرَاءٍ جَاءَهُ الْمَلَكُ فَقَالَ اقْرَأْ قَالَ مَا أَنَا
 بِقَارِئٍ قَالَ فَأَخَذَنِي فَطَعَنِي حَتَّى بَلَغَ مِنِّي الْجَهْدَ ثُمَّ أَرْسَلَنِي فَقَالَ اقْرَأْ قَالَ قُلْتُ مَا
 أَنَا بِقَارِئٍ قَالَ فَأَخَذَنِي فَطَعَنِي الثَّانِيَةَ حَتَّى بَلَغَ مِنِّي الْجَهْدَ ثُمَّ أَرْسَلَنِي فَقَالَ اقْرَأْ
 فَقُلْتُ مَا أَنَا بِقَارِئٍ فَأَخَذَنِي فَطَعَنِي الثَّالِثَةَ ثُمَّ أَرْسَلَنِي فَقَالَ { اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي
 خَلَقَ. خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ. اقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا
 لَمْ يَعْلَمْ } فَرَجَعَ بِهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَرْجُفُ فَوَادِهِ حَتَّى دَخَلَ عَلَى
 خَدِيجَةَ بِنْتِ خُوَيْلِدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) فَقَالَ: زَمِّلُونِي زَمِّلُونِي فَزَمِّلُوهُ حَتَّى ذَهَبَ عَنْهُ
 الرُّوعُ ثُمَّ قَالَ وَأَخْبَرَهَا الْخَبَرَ: لَقَدْ خَشِيتُ عَلَى نَفْسِي فَقَالَتْ خَدِيجَةُ كُلَّا وَاللَّهِ مَا
 يُخْزِيكَ اللَّهُ أَبَدًا وَإِنَّكَ لَتَصِلُ الرَّحِمَ وَتَحْمِلُ الْكَلَّ وَتَكْسِبُ الْمَعْدُومَ وَتَقْرِي
 الضَّيْفَ وَتُعِينُ عَلَى نَوَائِبِ الْحَقِّ فَاطْلُقَتْ بِهِ خَدِيجَةُ حَتَّى أَتَتْ بِهِ وَرَقَةَ بْنَ نَوْفَلٍ بْنِ
 أَسَدِ بْنِ عَبْدِ الْعُزَّى ابْنِ عَمِّ خَدِيجَةَ وَكَانَ امْرَأً تَنَصَّرَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ وَكَانَ يَكْتُبُ
 الْكِتَابَ الْعَرَبِيَّ وَيَكْتُبُ مِنَ الْإِنجِيلِ بِالْعَرَبِيَّةِ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَكْتُبَ وَكَانَ شَيْخًا
 كَبِيرًا قَدْ عَمِيَ فَقَالَتْ لَهُ خَدِيجَةُ يَا بَنَ عَمِّ، اسْمَعْ مِنْ ابْنِ أَخِيكَ فَقَالَ لَهُ: وَرَقَةُ بْنُ
 نَوْفَلٍ يَا ابْنَ أَخِي مَاذَا تَرَى؟ فَأَخْبَرَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَبَرَ مَا رَأَى
 فَقَالَ لَهُ وَرَقَةُ: هَذَا النَّامُوسُ الَّذِي نَزَّلَ اللَّهُ عَلَى مُوسَى (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَيْتَنِي

فِيهَا جَدَّعَ يَا لَيْتَنِي أَكُونُ حَيًّا إِذْ يُخْرِجُكَ قَوْمُكَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): (أَوْ مُخْرِجِي هُمْ). قَالَ وَرَقَّةُ: نَعَمْ، لَمْ يَأْتِ رَجُلٌ قَطُّ بِمِثْلِ مَا جِئْتَ بِهِ إِلَّا عُودِي، وَإِنْ يُدْرِكُنِي يَوْمُكَ أَلْصُرُّكَ نَصْرًا مُؤَزَّرًا، ثُمَّ لَمْ يَنْشَبْ وَرَقَّةُ أَنْ تُرْفِيَ وَفَرَ الوحي). (الحديث ٣ - أطرافه في: ٣٣٩٢، ٤٩٥٣، ٤٩٥٥، ٤٩٥٦، ٤٩٥٧، ٦٩٨٢) (٣)

عائشہی دایکی موسولمانان (ہمزای خودی لبی بن) فہرمووی: لہسہرہتاوہ کہسرووش دہستی پیکرد بو پیغہمبہر (درودی خودی لہسہر بن) خہونی باش بوو، پیغہمبہر (درودی خودای لہسہر بن) ہہر خہونیکہ دہدی بہوینہی شہبہقی بہیان دہہاتہدی، لہپاشا بہرہ بہرہ حہزی لہتہنہایی و گویشہگیری و خہلوہکیشان بوو، جا دہست دہکا بہخہلوہ کیشان لہئہشکہوتی حیراء دا، وہ لہوئی ہہموو جارئ چہند شہوئی بہزمارہ دہمایہوہو ئی دہبرا بو خوا (واتہ: خواپہرستی دہکرد) وہلہوماوہیہدا تاسہو ئہلہای کہسو و کاری نہدہکردو نہدہچوہوہ بو لایان، وہبو ئہمہیش تویشہی لہگہل خویا دہبرد، ئینجا دہگہرایہوہ بو مالہوہ بو لای خہدیجہی ہاوسہری و سہرلہنوئی تویشہی ئہوہندہی تریشی دہکردہوہ دہگہرایہوہ بو ئہشکہوتہکہ، جا ئاوا ہہتا ماوہیی لہسہر ئہم حالہ دہوامی کرد، ہہتا لہپر لہئہشکہوتی حیراء دا بہم شیوہیہ سرووشی بوئی، فریشتہکہ دیتہلای و پیی دہفہرموئی: بخوینہ، پیغہمبہر (دروودی خودای لہسہر بن) فہرمووی: گوتم: من خویندہوار نیم، فہرمووی: جا جوہرائیل گرتمی و گوشیمی بہسینگی خوہوہ تاہیزئی ئی بریم، ئہوجا بہری دامو فہرمووی: بخوینہ، حہزرت (دروودی خودای لہسہر بن) فہرمووی گوتم: چی بخوینم خو من خوینہوار نیم، دیسانہوہ گرتمی و گوشیمیہوہ بہخوہوہ تا وزہم ئی براو تہواو شہکت بووم، دیسان بہری دامہوہو فہرموویہوہ: بخوینہ: گوتمہوہ: من

خویندهوار نیم، دیسانه وه بۆجاری سییه م گرتمی و گوشیمی به خۆیه وه
 تاتاقه تم ئی بپا، ئه و جا بهری دامه وه وه فهرمووی: { اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ.
 خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ. اقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ
 يَعْلَمْ } بخوینه به یارمه تی و پیروزی ناوی پهرومردگاری خۆته وه که هه موو شتی
 ئه و دروستی کردووه، مرؤفی دروست کردو له تنۆکی خوین و له پارچه یی
 خوینپاره که له تنۆکی تۆمه وه پهیدا ده بی، بخوینه و بزانه که خودای تۆ
 خودایه کی وایه که له هه موو که سی به خشنده تره. ئنجا هه زهرمت (دروودی خودای له سه ر
 بی) به م ئایه تانه وه ده گهرپته وه بۆ ماله وه و سام دای ده گری و دلی ده له رزی و
 دهرواته وه بۆلای خه دیجه ی کچی خووه یلید، که یه که م زنی بوو، ده فهرموئ:
 دام پۆشن، دام پۆشن، ئه وانیش دای ده پۆشن، تا ترس و سامه که ی ده نیشتیه وه،
 ئه و جا ئه م باسه ده گهرپته وه بۆ خه دیجه و ده فهرموئ: به خودا مه ترسیم
 له خۆم کرد که بمرم ئه وه نده سامی گرانم ئی نیشت، خه دیجه ییش (ده زای خوی له بی)
 ده فهرموئ: دووربا شتی وامه فهرموو، به خودا هه رگیز خودا شتی وانا کاو تۆ
 ریسوا نا کا، چونکه به هره وه ری تۆ بی وینه یه، تۆ پیاویکی خزم دۆستی و
 خزمه تی خزم و خویش ده که ییت و پیاوی کوئی و ده سه وسان ده گریته مل
 خۆت و باری ئازاری خه ئک ده خه یته سه رشانی خۆت و دالده ی بی نه و او
 هه ژارانی و خاوه ن نان و دیوه خانی و شتی و اچاک به خه ئک ده به خشی
 به هه موو که سی نابه خشری و میوانداری به میوان ده که ی و یاری ده ی
 لیقه و ماوان ده ده ی، یارمه تی مه ردوم ده ده ی و به کورتی و پوختی: پیاوه تی و
 کۆمه کیت کردووه به پیه شو به ئه رکی سه رشانی خۆت. ئه و جا خه دیجه
 له خزمه تی دا ده چی بۆلای وه ره قه ی کوپی نه وه فله ی کوپی ئه سه ده ی کوپی
 عه بدو له ووزا، که ئامۆزای خه دیجه بوو، و له سه رده می نه زانی دا بوو بوو
 به مه سیحی، وه نووسینی عییرانی ده زانی، ئه وه نده ی خوا هه زکا، ئینجیلی
 به عییرانی ده نووسییه وه، خۆی پیره می ردی کی ئیختیار بوو کویر بوو بوو، جا

خەدیجە پێی دەلی: ئامۆزا! گوێ لەبرازاکەت بگرە بزانە دەلی چی، وەرەقەیش دەلی: ئەی کۆری بڕام! ئادەیی پێم بلێ چی دەبینیت؟ پێغەمبەریش (دروودی خودی لەسەر بێ) چی دیبوو بۆی گیرایەو، وەرەقە پێی دەلی: ئەمە هەمان فریشتەیە کە ئەمێندارو پیرۆزە، کە لەهەکاتی خۆیا خوای گەورە ناردبووی بۆلای موساو بۆلای عیسا (علیهما السلام)، ئەووە جوبرائیلە ئەمێنداری سڕوشە، ناسراوە لەناو خاوێن نامەکانا بەنامووسی ئەکبەر، خۆزگەم لەهەکاتی ئاشکراوونی پێغەمبەرایەتی تۆدا مەن جەهیل دەبووم. خۆزگەم ئەو سەردەمە مەن دەمام، بڕیا نەدەمردم، تا ئەو رۆژە کە گەلەکەت لەمەککە دەتکەنە دەرەو، پێغەمبەر (دروودی خودی لەسەر بێ) دەفەرموێ: بۆچی خەزمانی مەن شتی وادەکەن و لەمەککەم دەکەنە دەرەو؟ دەلی: بەلی، چونکە هەر پیاویک داوایەکی وەکوو ئەم داوا رەوایەتی تۆی هێنابی، مسۆگەر گیچەلێان پێ کردووە دوژمنایەتی یان تێ بەستوو، ئەگەر مەن فریای ئەو رۆژە پیرۆزەم دەکەوتم کە بانگەوازەکەت ئاشکرا دەکە، یارمەتیەکی زۆر باشم دەدا، ئێتر وەرەقە ئەوێندە نەبێرد کەمردو بەرەحمەتی خودا بوو، ئێتر لەدوا ئەمجارە تاماوەی سێ ساڵ سڕوش وەستاو کە بوو، لەو ماوەیەدا جوبرائیل نەهاتەو بۆ خەزەمەت پێغەمبەر (دروودی خودی لەسەر بێ). (تاج/٤/ل ٢٩١ = تاج/٣/ژ ٣١٤٧/ج ٤) لەم جۆرە شوێنانەدا (ل) نیشانەی تەرجەمە کوردییەکە (تاجول ئوصول)ە.

رافەو شیکردنەو:

عائیشە کچی ئەبوبەکرێ صدیقە، خێزانی پێغەمبەرە (دروودی خودی لەسەر بێ)، بەپێی ئایەتی (وَأَزْوَاجَهُمْ) بەهەموو یەکی لەهاوسەرەکانی پێغەمبەر (دروودی خودی لەسەر بێ) دەگوترێ: ئومومولوئەمینین، واتە: دایکی موسوڵمانان، عائیشە (رەزای خوای لێ بێ) یەکیکە لەزانا گەورەکانی ئیسلام، شەریعەتزانێکی چاک بوو، فەرموودە پێغەمبەری زۆر گیراوەتەو، خوێنەوار بوو، دووھەزارو

دووسه دو ده حەدیثی ڕیوایەت کردووە، (٢٢٨) حەدیثی لەبوو خاریدا هەیه، (٢٣٢) حەدیثی لەصەحیحی موسلیم دا هەیه لەم حەدیثانە سەدو حەفتاو چواریان مۆتەفەقووە لەیهین، واتە: هەم بوخاری و هەم موسلیم گیراویاننەتەووە، تەمەنی شەست و پینج سال بوو، منائی نەبوو، دەوری نووسال لەهاورپیتی پیڤەمبەردا بوو، لەمانگی رەمەزانی سالی پەنجاو پینجی کۆچی دا لە مەدینە زایە دەبی، ئەبوهورەیرە نوێژی لەسەر دەکا، لەسەر فەرمانی خوێ بەشەو لەپاش نوێژی وەتر لەگۆرستانی بەقیع بەخاک دەسپێردری، رمزای خوای ئی بی و پەر گۆرەکە لەنووڕ بی. عییرانی زمانی جوولەکەیه، خەلوەکیسانی سوؤی یان لەم حەدیثە وەرگیراوە. (ت/٤ ل/١٥٢) = تاج بەرگی جوارەم لاپەرە ١٥٢/ه هەروەها = تاج/٣ ز/٣١٤٧ ج/٤.

٤- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) وَهُوَ يُحَدِّثُ عَنْ فَتْرَةِ الْوَحْيِ فَقَالَ: فِي حَدِيثِهِ: قَبِينَا أَنَا أُمِّشِي إِذْ سَمِعْتُ صَوْتًا مِنَ السَّمَاءِ فَرَفَعْتُ بَصْرِي، فَإِذَا الْمَلِكُ الَّذِي جَاءَنِي بِحِرَاءٍ جَالِسٌ عَلَى كُرْسِيِّ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ فَرَعَيْتُ مِنْهُ فَرَجَعْتُ فَقُلْتُ: زَمِّلُونِي زَمِّلُونِي، فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: (يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ قُمْ فَأَنْذِرْ وَرَبِّكَ فَكَبِّرْ وَثِيَابَكَ فَطَهِّرْ وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْ). فحمى الوحي وتتابع). (الحديث ٤ أطرافه في: ٣٢٣٨، ٤٩٢٢، ٤٩٢٣، ٤٩٢٤، ٤٩٢٥، ٤٩٢٦، ٤٩٥٤، ٦٢١٤).^(٤)

جابیری کوپی عەبدوللای ئەنصاری (رمزای خوای لی بی) باسی ئەو ماوەیە دیگراوە کە سروش بران بوو، سروش نەدەهات بو پێڤەمبەر (دروودی خودای لەسەر بی) گوتی: پێڤەمبەر (دروودی خودای لەسەر بی) فەرمووی: ئەوا بەرپۆوم دەپۆم، لەپەر دەنگیکم بەر گوێ کەوت لەناسمانەو دەهات، کەسەرم هەلپری ڕوانیم وا ئەو

(٤) أخرجه مسلم في الايمان، باب: بدء الوحي إلى رسول الله (صلى الله عليه وسلم)، رقم: ١٦١ = ٤٠٤ شيحا.

فریشتەى كەلەئەشكەوتى حیراء ھات بۆلەم، لەسەر كورسییەك لەبەینی ئاسمان و زەوى دا دانىشتوو، جوبرائیل بوو بەحەواو دانىشتبوو بانگى كردم و فەرمووی: ئەى موحەممەد! ئیتر منیش لەو تۆقىم و گەرامەو بۆ مائەو و گۆتم: دامپۆشن، دامپۆشن! ئەوانیش دایان پۆشیم ھەتا ترسەكەم رەویيەو، ئەوجا خۆى گەورە ئەم نایەتەنى ناردە خوارو و فەرمووی: (يا ايها المدثر، قم فأندز، وثيابك فطهر، والرجز فأهجر) (۵۱/۷۴) واتە: ئەى رەبەرئ كەخۆت بەنوینی ناوماڵ پێچاو تەو، ھەلسە تێكۆشە، كەى كاتى نووستن و پالکەوتنە، راپەر ئەو خەلكە بى ئاگایە بێدار كەرەو، لەسزای خوا بیانترسینە، تەنیا خۆدای خۆت بەگەورە بگرە، ھەر ئەو بەخودای خۆت بزانە، وەجەل و بەرگى خۆت پاك و تەمیز رابگرە، وە وەك ھەمیشەو تاسەر واز لەبت و بتكارى بێنە، یا دەست لەگوناھ ھەلگرە. ئیتر لەو بەدوا سرووش بەگەرمى دەھات و پەیتا پەیتا بەرودوا دەھاتە خوارئ.

رافە و شیکردنەو:

جابر خۆى و عەبدوڵلای باوكى ھاورپى پێغەمبەر بوون، ئەمیش وەك عانیشە یەكێكە لەو شەش ھاورپىيەى كەفەرموودى زۆرتريان گێراو تەو، ھەزارو پێنج سەدو چەل فەرموودەى گێراو تەو، دووسەدو دەیان ھى بوخارى و موسلیم، پەنجاو ھەشتیان پەسندى ھەردوولایە، بیستو شەشیان ھى بوخارى یە، سەدو بیستو شەشیان بەتەنھا ھى موسلیمە، كاتى مرد كوێر بوو بوو، تەمەنى نەوودو چوار سال بوو، دوا ھاورپى پێغەمبەر بوو كەلەمەدینە مردوو، ئەم فەرموودە یە پى دەگوترى موعەللەق، واتە: بەتەعلیق رپوایەت كراو، تەعلیق ئەو یە سەرەتای رشتەى فەرموودەكە كرتینرابى، تەعلیقى صەحیحى بوخارى ھەمووى موسنەدە، واتە: بەرشتەى ساخو بەئیسنادى صەحیح رپوایەت كراو، یا لەلایەن بوخارى خۆیەو یا

له لایهن فهرمووده زانیکی تری متمانه پیکاراوهوه، بوخاری پشتهی ئهم فهرموودهیهی لهئه دهبو له تهفسیردا لهم زاتانهوه دهیگیرپتهوه تادهگاتهوه سهه پیغه مبهه (دروودی خودی لهسهه بی): لهیه حیاوه، له لهیتهوه، له عوقه یلهوه، له ئیبنو شه هابهوه، لهئه بوسه له مهوه، له جابیرهوه، له پیغه مبهه رهوه: (تاج/ ۴/ ل/ ۲۹۴ ز/ ۹۸ ژ/ ۳۱۴۷، ۳۱۴۸ تاج/ ۳/ چاپی/ ۴) + (ت/ ۵/ ل/ ۱۸۱).

۵- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ {لَا تُحَرِّكْ بِهِ لِسَانَكَ} قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُعَالِجُ مِنَ الرِّتِيلِ شِدَّةً وَكَانَ مِمَّا يَحْرُكُ شَفَتَيْهِ فَقَالَ: ابْنُ عَبَّاسٍ فَأَنَا أَحَرَّكُهُمَا لَكُمْ كَمَا كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُحَرِّكُهُمَا فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى: {لَا تُحَرِّكْ بِهِ لِسَانَكَ لِتَعْجَلَ بِهِ، إِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُ وَقُرْآنَهُ} قَالَ: جَمَعَهُ لَهُ فِي صَدْرِكَ وَقُرْآنُهُ فَإِذَا قَرَأْتَهُ فَاتَّبِعْ قُرْآنَهُ. قَالَ: فَاسْتَمِعْ لَهُ وَأَنْصِتْ. (ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا بَيَانَهُ) ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا أَنْ تَقْرَأَهُ فَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بَعْدَ ذَلِكَ إِذَا أَتَاهُ جِبْرِيلُ اسْتَمَعَ فَإِذَا انْطَلَقَ جِبْرِيلَ قَرَأَهُ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَمَا قَرَأَهُ. (الحديث ۵ - أطرافه في: ۴۹۲۷، ۴۹۲۸، ۴۹۲۹، ۵۰۴۴، ۷۵۲۴) (۵)

ئیبنوعه بباس (دروودی خودی لهسهه بی) دهیغه مووو: له پیش دا کاتی جویرانیل - دروودی خودای لهسهه بی - سرووشی دهیئا بو پیغه مبهه (دروودی خودای لهسهه بی) گهلی جار پیغه مبهه (دروودی خودای لهسهه بی) په له پهلی دهکردو خوش خوش لیوو زمانی بو ده بزواندو ئهم حاله زور په ریشانی دهکرد، له بهرتهوه ئهم حاله ی پیوه دیار بوو، ئیبنوعه بباس به سهه عیدی کوری جوبهیری فهرموو: وهکوو چوون پیغه مبهه (دروودی خودای لهسهه بی) لیوی بو ئه جولان منیش ئاوا لیو بو تو ده جولینم ههتا لهو حالته ی پیغه مبهه (دروودی خودای لهسهه بی) به باشی حال ی بی، جا خودای بالادهست و خاوهن شکو ئهم ئایه تانه ی نارد خواره وه بو: {لَا تُحَرِّكْ بِهِ لِسَانَكَ لِتَعْجَلَ بِهِ، إِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُ وَقُرْآنَهُ} (۷۵/ ۱۶-۱۷) له کاتی و مرگرتنی

قورئان دا، کاتئ جوبرائیل بهسروش دهیپئنی بؤت، پهله پهلی لی مهکهو دومت نهیه بهیهکاو مهترسی نهومت نهبی کهبؤت رهوان ناکرئ، چوونکه ئیمه بهپئی بهئینیک کهداومانه پیئت لهئایهتی (سنقرئک فلا تنسی) دا، بهپئی ئهم بهئینه لهسهرمانه کهکؤی بکهینهوهو لهفهوتان پرزگاری بکهینو زؤر جوانیش بهتؤی رهوان بکهین، ئیبنوعهعباس (رهزای خوبهان لی بی) فهرمووی: (واته: ئیمه لهسهرمانهوه بهئینهوه دهمیدین بهتؤ کهئهم قورئانه بهجوانی بهتؤ رهوان بکهینو لهسهر زمانت ئاسانی بکهینو بهدلّ باش باش تی ی بگهیت، ههتا تۆیش گهلی خۆت فییری خویندنو مانای قورئان بکهی! ئیبنوعهعباس (رهزای خوبهان لی بی) فهرمووی: ئیتر لهوه دوا کهجوبرائیل سرووشی بؤی دمهینا، کهدهیخویندهوه بؤی ئهو مات دمبوو، گوئی دهگرتو قسهی نهدهکرد، کاتئ دهرؤیشت ههزومت (دروودی خودای لهسهر بی) قورئانهکهی بهرهوانی و بهشیئنهیی دهخویند، وهک خوا بهئینو مژدهی ئهوهی پی دابوو (تاج/۷ ل/ ۲۲۹ ز/ ۵۸ = تاج/۴ ز/ ۱۹۵) = (تاج بهرگی/۷ ل/ ۲۲۹ زنجیره/ ۵۸ فهرموودهی/ ۱).

رافه و شیکردنهوه:

ئیبنوعهعباس ناوی عهبدوئللائی کورپی عهعباسه، ههق ئامۆزای پیغهمبهره، باسی فهضل و گهورهیی لهبهرگی پینجهمی تاج دا له لاپهه (۱۲۱) دا ههیه. ئهم زاته پایه بهرزه ناسراوه بهحیری ئوممهتو تهرجومانی قورئان، چونکه بهراستی دهریای زانستو رافهکاری قورئانه، یهکیکه لهو شهش هاوړی یانه کهفهرموودهی زؤریان گیراوتهوه، ئهم ههدهیتهی مورسهلی سهحابی یه، حوکمی مهرفووعی ههیه، چوونکه لهکاتی هاتنی ئهم سوورمهتا ئیبنوعهعباس هیشتا لهدایک نهبووه، کهواته بهدیار رووداوهکهوه نهبووه، شتی وایش لهخۆوه ناگوترئ، کهوابی دهبی ئیبنوعهعباس ئهم باسهی یا له پیغهمبهر خۆی بیستبئ، یا لهیهکی لهو هاوړی یانهی کهئانگایان لهم حاله

بووه، مورسه لی صه حابی بؤیه حوکه و برپاری مهرفووعی ههیه چوونکه
 هاوړپیانې پیڅه مبهه (دروودی خودی لسمه بڼه) هه موویان راستو راستال و بهداد بوون،
 چوونکه هاوړپیتی پیڅه مبهه (دروودی خودی لسمه بڼه) دل و دهر وونیانی رووناك گردبؤوه،
 ئیبنوعه بباس (۱۶۶۰) هه دیتی له پیڅه مبهه ره وه (دروودی خودی لسمه بڼه) گپړاوه ته وه،
 له بوخاری دا (۲۱۵) فهرمووده ی ههیه، له موسلیم دا (۱۴۲) هه دیتی ههیه،
 نه وه دوپینجیان په سندی هه ردوولایه، له تهمه نی (۷۱) سالیډا له طائف کؤچی
 دواپی کردووه، له کؤتایی ته مه نی دا کوپړ بووه، نه م هه دیشه به لگه یه کی
 گه ورمیه له سهر نه وه که پیڅه مبهه خوی رافه ی قورنانی بو موسولمانان
 کردووه، هاوړپیانیشی هه روا. مامؤستا مه لا ره شید بهگی بابان له رافه و
 و مرگپړانی نه م فهرمووده یه دا ده فهرموی: (له م هه دیشه دا ئادابی موعه للیم و
 موعه للیم به بیان کراوه = له م فهرمووده یه دا ده ستووری نیوان مامؤستا و
 فپړخواز دیاری کراوه!).

۶- وَعَنْهُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ):
 (أَجُودَ النَّاسِ وَكَانَ أَجُودَ مَا يَكُونُ فِي رَمَضَانَ حِينَ يَلْقَاهُ جَبْرَيْلُ (عَلَيْهِ السَّلَامُ)
 وَكَانَ يَلْقَاهُ فِي كُلِّ لَيْلَةٍ مِنْ رَمَضَانَ فَيُدَارِسُهُ الْقُرْآنَ، فَلِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
 وَسَلَّمَ أَجُودُ بِالْخَيْرِ مِنَ الرِّيحِ الْمُرْسَلَةِ). (الحديث ۶ - أطرافه في: ۱۹۰۲،
 ۳۲۲۰، ۳۵۵۴، ۴۹۹۷) ^(۶)

ديسان ئیبنوعه بباس (هزی خولمان لږ بڼه) فهرموی: پیڅه مبهه (دروودی خودی لسمه بڼه) بو
 به خشنده یی و پیاوه تی له ویننه ی خوی نه بوو، له رهمه زانانیشا جو برائیل (سلاوی خوی
 ن بڼه) ده هات بؤلای، ده وری قورنانی بو ده کرده وه، جاله م کاته دا له هه موو کاتیکی
 تر زیاتر خپری ده کردو شتی ده به خشی، جو برائیلیش (سلاوی خوی ن بڼه) ده ستووری
 و ابوو له مانگی رهمه زانا هه تا مانگ ته و او ده بوو، هه موو شه وئ ده هات بو

(۱) أخرجه مسلم في الفضائل، باب: كان النبي (صلى الله عليه وسلم) أجود الناس بالخير رقم: (۲۰۸) = ۵۹۶۷ شیحجا.

خرمه‌تی دهوری قورئانی به پیغمبهر (دروودی خودی لمسر بی) ده‌کرده‌وه، هه‌تا به‌باشی ره‌وانی بکاو له‌بیری نه‌چیته‌وه، له‌ماوه‌ی ته‌شریف هیئانی جویرائیل دا پیغمبهر (دروودی خودی لمسر بی) بؤا به‌خشنده‌یی و چاکه‌خواری سه‌ری پیوه‌نه‌بوو، وه بؤنه‌مه نه‌وه‌نه خیرابوو، و نه‌وه‌نده به‌هه‌ر چوارلادا شتی دمه‌خشی ده‌تگوت بای هه‌لکراوه، سۆزه‌ی به‌هه‌مو لایه‌کا ده‌گات! (تاج - ۲ ل - ۹۳ ز - ۳۶).

۷- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ أَبَا سُفْيَانَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَخْبَرَهُ مِنْ فِيهِ إِلَى فِيهِ قَالَ انْطَلَقْتُ فِي الْمُدَّةِ الَّتِي كَانَتْ بَيْنِي وَبَيْنَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: فَبَيْنَا أَنَا بِالشَّامِ إِذْ جَاءَ بَكْتَابٌ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِلَى هِرْقَلَ يَعْنِي عَظِيمَ الرُّومِ قَالَ: وَكَانَ دِحْيَةُ الْكَلْبِيُّ جَاءَ بِهِ فَدَفَعَهُ إِلَى عَظِيمٍ بُصْرَى فَدَفَعَهُ عَظِيمٌ بُصْرَى إِلَى هِرْقَلٍ، فَقَالَ هِرْقَلُ: هَلْ هَذَا أَحَدٌ مِنْ قَوْمِ هَذَا الرَّجُلِ الَّذِي يَزْعُمُ أَنَّهُ نَبِيٌّ؟ قَالُوا نَعَمْ، قَالَ: فَدُعِيتُ فِي نَفَرٍ مِنْ قُرَيْشٍ فَدَخَلْنَا عَلَى هِرْقَلٍ فَاجْلَسْنَا بَيْنَ يَدَيْهِ، فَقَالَ: أَيُّكُمْ أَقْرَبُ نَسَبًا مِنْ هَذَا الرَّجُلِ الَّذِي يَزْعُمُ أَنَّهُ نَبِيٌّ؟ فَقَالَ أَبُو سُفْيَانَ: فَقُلْتُ أَنَا. فَاجْلَسُونِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَاجْلَسُوا أَصْحَابِي خَلْفِي ثُمَّ دَعَا بِتَرْجُمَانِهِ فَقَالَ لَهُ: قُلْ لَهُمْ إِنِّي سَأَلْتُ هَذَا الرَّجُلَ الَّذِي يَزْعُمُ أَنَّهُ نَبِيٌّ فَإِنْ كَذَبَنِي فَكَذَّبُوهُ. قَالَ فَقَالَ أَبُو سُفْيَانَ: وَإِنَّمَا اللَّهُ لَوْلَا مَخَافَةُ أَنْ يُؤَثَّرَ عَلَيَّ الْكَذِبُ لَكَذَبْتُ. ثُمَّ قَالَ لِتَرْجُمَانِهِ: سَلْهُ كَيْفَ حَسَبُهُ فِيكُمْ؟ قَالَ قُلْتُ: هُوَ فِينَا ذُو حَسَبٍ، قَالَ: فَهَلْ كَانَ مِنْ آبَائِهِ مَلِكٌ؟ قُلْتُ: لَا. قَالَ: فَهَلْ كُنْتُمْ تَتَّهَمُونَهُ بِالْكَذِبِ قَبْلَ أَنْ يَقُولَ مَا قَالَ؟ قُلْتُ: لَا. قَالَ: وَمَنْ يَتَّبِعُهُ أَشْرَافُ النَّاسِ أَمْ ضَعَفَاؤُهُمْ؟ قَالَ قُلْتُ: بَلْ ضَعَفَاؤُهُمْ. قَالَ: أَيْرِيدُونَ أَمْ يَنْقُصُونَ؟ قَالَ قُلْتُ: لَا بَلْ يَزِيدُونَ. قَالَ: هَلْ يَرِيدُ أَحَدٌ مِنْهُمْ عَنْ دِينِهِ بَعْدَ أَنْ يَدْخُلَ فِيهِ سَخَطَةٌ لَهُ؟ قَالَ قُلْتُ: لَا. قَالَ: فَهَلْ قَاتَلْتُمُوهُ؟ قُلْتُ: نَعَمْ. قَالَ: فَكَيْفَ كَانَ قِتَالُكُمْ إِيَّاهُ؟ قَالَ قُلْتُ: تَكُونُ الْحَرْبُ بَيْنَنَا وَبَيْنَهُ سَجَالًا يُصِيبُ مِنَّا وَتُصِيبُ مِنْهُ. قَالَ: فَهَلْ يَغْدِرُ؟ قُلْتُ: لَا. وَنَحْنُ مِنْهُ فِي مُدَّةٍ لَا نَدْرِي مَا هُوَ صَانِعٌ فِيهَا. قَالَ: فَوَاللَّهِ مَا أَمَكَّنَنِي مِنْ كَلِمَةٍ أَدْخَلْتُ فِيهَا شَيْئًا غَيْرَ هَذِهِ. قَالَ: فَهَلْ قَالَ هَذَا الْقَوْلَ أَحَدٌ قَبْلَهُ؟ قَالَ قُلْتُ: لَا. قَالَ لِتَرْجُمَانِهِ: قُلْ لَهُ إِنِّي سَأَلْتُكَ

عَنْ حَسْبِهِ فَرَعَمَتْ أَنَّهُ فِيكُمْ دُو حَسْبٍ وَكَذَلِكَ الرُّسُلُ تُبْعَثُ فِي أَحْسَابِ قَوْمِهَا.
وَسَأَلْتُكَ هَلْ كَانَ فِي آبَائِهِ مَلِكٌ فَرَعَمَتْ أَنْ لَا. فَقُلْتُ لَوْ كَانَ مِنْ آبَائِهِ مَلِكٌ قُلْتُ
رَجُلٌ يَطْلُبُ مَلِكَ آبَائِهِ. وَسَأَلْتُكَ عَنْ أَتْبَاعِهِ أَضَعَفَاؤُهُمْ أَمْ أَشْرَافُهُمْ فَقُلْتُ بَلْ
ضَعَفَاؤُهُمْ وَهُمْ أَتْبَاغُ الرُّسُلِ. وَسَأَلْتُكَ هَلْ كُنْتُمْ تَتَّهَمُونَهُ بِالْكَذِبِ قَبْلَ أَنْ يَقُولَ مَا
قَالَ فَرَعَمَتْ أَنْ لَا. فَقَدْ عَرَفْتُ أَنَّهُ لَمْ يَكُنْ لِيَدْعَ الْكَذِبَ عَلَى النَّاسِ ثُمَّ يَذْهَبَ
فِيكَذِبٍ عَلَى اللَّهِ. وَسَأَلْتُكَ هَلْ يَرْتَدُّ أَحَدٌ مِنْهُمْ عَنْ دِينِهِ بَعْدَ أَنْ يَدْخُلَهُ سَخَطُهُ لَهُ
فَرَعَمَتْ أَنْ لَا. وَكَذَلِكَ الْإِيمَانُ إِذَا خَالَطَ بِشَاشَةِ الْقُلُوبِ. وَسَأَلْتُكَ هَلْ يَزِيدُونَ أَوْ
يَنْقُصُونَ فَرَعَمَتْ أَنَّهُمْ يَزِيدُونَ وَكَذَلِكَ الْإِيمَانُ حَتَّى يَتِمَّ. وَسَأَلْتُكَ هَلْ قَاتَلْتُمُوهُ
فَرَعَمَتْ أَنَّكُمْ قَدْ قَاتَلْتُمُوهُ فَتَكُونُ الْحَرْبُ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُ سِجَالًا يَسَالُ مِنْكُمْ وَتَسَالُونَ
مِنْهُ. وَكَذَلِكَ الرُّسُلُ تُبْتَلَى ثُمَّ تَكُونُ لَهُمُ الْعَاقِبَةُ وَسَأَلْتُكَ هَلْ يَغْدِرُ فَرَعَمَتْ أَنَّهُ لَا
يَغْدِرُ. وَكَذَلِكَ الرُّسُلُ لَا تَغْدِرُ. وَسَأَلْتُكَ هَلْ قَالَ هَذَا الْقَوْلُ أَحَدٌ قَبْلَهُ فَرَعَمَتْ أَنْ
لَا. فَقُلْتُ لَوْ قَالَ هَذَا الْقَوْلُ أَحَدٌ قَبْلَهُ قُلْتُ رَجُلٌ اتَّمَّ بِقَوْلٍ قِيلَ قَبْلَهُ. قَالَ ثُمَّ قَالَ
بِمِ يَأْمُرُكُمْ قُلْتُ يَأْمُرُنَا بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ وَالصَّلَاةِ وَالْعَقَافِ قَالَ إِنْ يَكُنْ مَا تَقُولُ فِيهِ
حَقًّا فَإِنَّهُ نَبِيٌّ وَقَدْ كُنْتُ أَعْلَمُ أَنَّهُ خَارِجٌ وَلَمْ أَكُنْ أَظُنُّهُ مِنْكُمْ وَلَوْ أَنِّي أَعْلَمُ أَنِّي
أَخْلَصُ إِلَيْهِ لَأَحْبَبْتُ لِقَاءَهُ وَلَوْ كُنْتُ عِنْدَهُ لَعَسَلْتُ عَنْ قَدَمَيْهِ وَلَيُبَلِّغَنَّ مَلَكُهُ مَا تَحْتَ
قَدَمَيْ. قَالَ: ثُمَّ دَعَا بِكِتَابِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَرَأَهُ فَإِذَا فِيهِ (بِسْمِ
اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ مِنْ مُحَمَّدٍ رَسُولِ اللَّهِ إِلَى هِرْقَلٍ عَظِيمِ الرُّومِ سَلَامٌ عَلَى مَنْ
اتَّبَعَ الْهُدَى أَمَّا بَعْدُ فَإِنِّي أَدْعُوكَ بِدَعَايَةِ الْإِسْلَامِ أَسْلِمْتَ تَسْلَمَ وَأَسْلِمَ يُؤْتِكَ اللَّهُ
أَجْرَكَ مَرَّتَيْنِ وَإِنْ تَوَلَّيْتَ فَإِنَّ عَلَيْكَ إِثْمَ الْأَرِيسِيِّينَ وَيَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ
سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَنْ لَا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا
مِنْ دُونِ اللَّهِ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُولُوا اشْهَدُوا بِأَنَّا مُسْلِمُونَ) فَلَمَّا فَرَغَ مِنْ قِرَاءَةِ الْكِتَابِ
ارْتَفَعَتِ الْأَصْوَاتُ عِنْدَهُ وَكَثُرَ اللَّغْطُ وَأَمَرَ بِنَا فَأَخْرَجَنَا. قَالَ فَقُلْتُ: لِأَصْحَابِي حِينَ
خَرَجْنَا لَقَدْ أَمَرَ أَمْرُ ابْنِ أَبِي كَبْشَةَ إِنَّهُ لِيَخَافُهُ مَلِكُ بَنِي الْأَصْفَرِ قَالَ: فَمَا زِلْتُ مُوقِنًا
بِأَمْرِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنَّهُ سَيُظْهَرُ حَتَّى أَدْخَلَ اللَّهُ عَلَى الْإِسْلَامِ.

وَحَدَّثَنَا هَسَنُ الْحُلَوَانِيُّ وَعَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ قَالَا حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ وَهْشَوِ ابْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ سَعْدٍ حَدَّثَنَا أَبِي عَنْ صَالِحٍ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ بِهَذَا الْإِسْنَادِ وَزَادَ فِي الْحَدِيثِ وَكَانَ قَيْصَرُ لَمَّا كَشَفَ اللَّهُ عَنْهُ جُنُودَ فَارِسَ مَشَى مَشْنُ حِمَصَ إِلَى إِيْلِيَاءَ شُكْرًا لِمَا أَبْلَاهُ اللَّهُ وَقَالَ فِي الْحَدِيثِ مِنْ مُحَمَّدٍ عَبْدِ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَقَالَ إِيْمُ الْيَرِيسِيِّينَ وَقَالَ بِدَاعِيَةِ الْإِسْلَامِ). (الحديث ٧ - أطرافه في : ٥١، ٢٦٨١، ٢٨٠٤، ٢٩٤١، ٢٩٧٨، ٣١٧٤، ٤٥٥٣، ٥٩٨٠، ٦٢٦٠، ٧١٩٦، ٧٥٤١).^(٧)

عہدولائی کوری عہبباس (ہمزای خودہمان لئ ہن) فہرمووی: نہبوسوفیان بہزمانی
خوی بوی گیرامہوہ گوتی: لہکاتی ریکہوتن (صولج)ی حودہمیبییہدا
کہلہنیوان منو پیغہمبہردا کرابوو، چووم بو شام لہوکاتہدا کہمن لہشام
بووم، لہکوٹای سالی شہشہمی کوچیدا، دیحیہی کہلبی نامہیہکی ہیئا لہ
پیغہمبہرہوہ (درووی خودای لہسمر ہن) نووسرا بوو بو قہیصری رؤم کہ ہہرقلہ، دیحیہ
کاغہزہکہی پیغہمبہر (درووی خودای لہسمر ہن) دہداتہ دہست سہرداری بوصرا، سہرداری
بوصراش دہیداتہ دہستی ہیرقل خوی، ہیرقل لہشکری فارس دابووی
بہسہری داو تہنگی پی ہہلچنی بوو، شامو ہہموو دہوروبہری شام تاجزیرہو
گہل ولاتی تری لئ داگیر کردبوو، خوی پہنای بردبوو بو قوستہنتہنیہ،
لہویشا ماوہیہکی دوورو دریژ گہماروی دابوو، کہخوا لہشکری فارسی لہکوئل
کردہوہ بو سوپاسی نہو بہہرہ گہورہیہ لہحیمصہوہ بہپیان چوو بو قودس
(زوہری (ہمزای خوی لئ ہن) کہیہکیکہ لہگیرمہوہکانی نہم فہرموودہیہ دہگیریتہوہ
کہلہحیمصہوہ تا قودس مافووریان بو راخستبوو، گول و رہجانہیان لہسہر
دانابوو بہسہریا دہرپی تابہیتولہقدیس) جاکاتی نامہکہی پیغہمبہری پی
دہگا، دہلئ: ئادہی بگہرپن بزائن لیژہدا کہسی ہہیہ کہلہہوژی نہم پیاوہ بی
کہنہم کاغہزہی بؤمن نووسیوہو خوی بہ پیغہمبہر دہزانی؟ دہلئن: بہلئ:

(٧) أخرجه مسلم في المغازی (الجهادوالسیر) باب: کتاب النبی (صلی اللہ علیہ وسلم) الی

گوتی: جا من و چہند کہ سِیکی تری قورہیشییان بانگ کرد، کہدہوری سیی کہس دہبووین، بردینیان تاجووینہ لای ہیرقل لہقودس، لہبہر دہمیا دایان نیشانندین قہیسہر لہسہر تہختی پاشایی دانیشتبوو، تاجی لہسہرا بوو، گہورہ گہورہی رڼومو پہتریقو قہشہو راہییی زوړی لہدہورا بوو، گوتی: کامتان بہخرمایہتی بہم پیاوہ کہگواہیہ خوۍ بہ پیغہمبہر دہزانیٰ نزیکترہ؟ گوتی: گوتم: من، ئیتړ منیان لہبہردہم خویدا دانیشان و ہاوریکانمیان لہپشتمہوہ دانیشان، ئینجا زبانزان (تہرجمان) دکہی خوۍ بانگ کردو گوتی: پییان بلی: ئہوا من لہم پیاوہ پرسیار دکہمو ہہوالی ئہو پیاوہی ئی دہپرسم کہ دہلی من پیغہمبہرم جا ئہگہر ئہم لہو بارمیہوہ بہدرؤ وہلامی منی دایہوہ ئیوہ بہدرؤی بخہنہوہ. ئہبوسوفیان گوتی: بہخوا لہبہر ئہوہ نہبواہیہ کہپیّم شہرم بوو درؤم ئی دہرکہوۍ، ئہگینا ئہو رۆژہ درؤم دہکردو قہیسہرم چہواشہ دہکرد لہبارہی ہہوالی پیغہمبہرہوہ، چونکہ ئہو سہردہمہ من و حہزرت ہاوداوی یہکتری بووین. ئینجا ہیرقل بہزبانزانہکہی گوت: ئی ی بیرسہ: بنہچہو رہسہنی لہناواتانا چۆنہ، خانہدانہ یان نا؟ گوتم: تابلیت خانہدان و وہجاخزادہیہ، گوتی: ئایا لہناو باوو باپیریا پادشایان تیا ہہلکہوتووہ؟ گوتم: خہیر، گوتی: باشہ ئہم پیاوہ لہپیش ئہوہدا کہبلی من پیغہمبہرم درؤتان ئی دیوہ؟ گوتم: نہء، گوتی: باشہ ئہوانہی کہپہپرہوی دہکەن و دہچنہ سہر ئایینی ئہو لہخانہدانہکانی خہلکن یالہلازمبوون و بی نہواکانیانن؟ گوتم: نہء، ہمر لہ ہہزارو لازمبوونہکانیان پہپرہوی دہکەن، گوتی: بہرہبہرہ زوړ دہبن یاکہم دہکەن؟ گوتم: خہیر، بہلکوو رۆژ بہرۆژ زوړ دہبن، گوتی: باشہ کہس ہہیہ لہوانہی کہدہچنہ سہر ئہو ئایینہ لہپاشا لیی بیزاربیی و پاشگہز ببیتہوہو و مرگہرڼی و وازی لی بیئی؟ گوتم: نہء، گوتی: ئہی شہرو شوړو جہنگتان لہگہل دا کردووہ؟ گوتم: بہلی: گوتی: شہرکردن و جہنگینتان لہگہلیا چۆنہ؟ گوتم: تانیستا جہنگ لہنیوانی ئیمہو ئہودا دووبہختی بووہ: بہنۆرہو بہسہرہ بوو، جاری واہیہ ئہو زال دہبی بہسہر

ئیمەداو جاری وایش هەیه ئیمە زال دەبین بەسەر ئەودا، گوتی: باشە، ئەو
 پەیمان دەشکێنی یان نا؟ گوتم: تائێستا نەیشکاندوو، بەلام ئێستا
 پەیمانیکمان لەنیوان دا هەیه، پێکەوتووین لەسەر شەڕنەکردن، بۆ ماوەیهکی
 ناوبراو، جانازانین دەباتەسەر یانا، ئەبوسوفیان گوتی: بەخودا تەنیا ئەم
 وشەیه نەبێ مەودای تری نەدام، کەتێچینیکی تی چێنم و نەنگی لە
 پیڤەمبەر بگرم. گوتی: ئەو باشە کەسی تر لەپیش ئەمەوه قسەی وای
 کردوو لەناوتانا؟ گوتم: نە، ئەنجا بەزوبانزانەکە ی خۆی گوت: بێ ی بلی:
 کەمن لێم پرسیت لەلایەنی بنەچەو رەسەنی ئەم پیاووە، تۆ وەلامت دایەوه
 گوتت: کەهەتا بلی ی خانەدان و وەجاخزادەیه لەناومان، ئەوەدیش ئاداب و
 نەڕیتی هەموو پیڤەمبەرێ بوو، هەموویان وانە، هەمووکاتی خوا کەسیکی
 خانەدان و وەجاخزادە ی هەلبژاردوو و کردووێتی بە پیڤەمبەر و ناردووێتی
 بۆسەر هۆزەکە ی خۆی، لێشم پرسیت کەنایا باو باپیری ئەم پیاو شایان
 تیاوو یانا، تۆ گوتت نە، منیش لەدلی خۆما گوتم: ئەگەر لەباوک و باپیریا
 پادشا ببوایە دەم گوت پیاویکە داوای موڵک و دەوڵەتی باوک و باپیری
 دەکاتەوه، پرسیاریشم لێت کرد نایا پەیرەوانی ئەم پیاو رەشە خەلک و
 کۆمەڵە ی مسکینەکان، یا ئاغا و بەگزادەکان، ئەو بوو تۆ گوتت لازەبوون و
 مسکینەکان پەیرەوی دەکن، لەراستی دا هەمیشە زۆربە ی پەیرەوانی هەموو
 پیڤەمبەرێ ئەو جۆرە کەسانەن، لێشم پرس ی نایا لەپیش ئەودا کەبلی من
 پیڤەمبەرم درۆتان لێ دیبوو، تۆ گوتت نە، منیش گوتم: چۆن دەبێ لەگەڵ
 خەلکا درۆنەکا، بەلام لەپاشا بچێ درۆ لەگەڵ خودا بکا، شتی وانابی، من
 لەتۆم پرس ی نایا کەسی هەیه لەشوینکەوتوانی، کەبچیتە سەر دینەکە ی
 کەشارمزابی لێ پەیدا کرد وازی لێ بێنی و بەدلی نەبێ؟ تۆ گوتت نە،
 لەراستی دا هەرکاتی دل کەخۆشی ی باومرو ئیمان بچێژی و تام و چێژی لێ
 وەرگیری ئێتر هەتا هەتایە ئەو فینکی باومرە لەو دلە ئارامە دەرناچی و دەبن
 بەگول و بولبول! من لەتۆم پرس ی نایا پەیرەوانی ئەو لەزۆرین یالەکەمین؟ تۆ

گوتت تادی زۆرتەر دەبن! ھەموو ئایین و بیروبامرپکی دروست ئاواپە، ھەر لەزیاد بوونە ھەتا لەئەنجاما سەردەگرۆ و تەواو دەبی، من لەتۆم پرسی ئایا شەپو شۆپو جەنگتان لەگەڵ دا کردووە، تۆ گووتت جەنگو شەپمان لەگەڵ دا کردووە تانیستا جەنگی نیوانمان دووبەختی بووە، جارێ ئەو دەبیاتەووە جارێ ئیمە دەبیەپنەووە، لەراستی دا ئەمە رەوشتی ھەموو پیڤەمبەرێ بووە، لەسەرمتاوە تاقی دەکرینەووە دووچاری سەراسی و ئیش و ئازاردەبن، بەلام لەئەنجام دا ئەوان سەردەکەون، کەخۆرھەلھات بەرەبەرە سوپای زۆرو سەتەم و ناھەقی ئاودەکرپتە ژیری و گولۆلەیی دەکەوێتە لیژی، من لەتۆم پرسی ئایا پەیمان دەشکینێ یانا؟ تۆ گوتت: خاوەن پەیمانەو پەیمان ناشکینێ، ئەمەیش شیووە رەفتاری گشت پیڤەمبەرانە، پیڤەمبەران (سلاوی خاویان لی بی) قەت پەیمان ناشکینن و بەلین دەبنەسەر، من لەتۆم پرسی ئایا کەسیکی تر لەپیش ئەم دا ئەم داواپەیی ئەوی کردووە لەناوتاناو گووتویەتی من پیڤەمبەرم، تۆگوتت نە، منیش لەدلی خۆما گووتم ئەگەر کەسیکی تر لەپیش ئەمدا ئەم قەسەیی بگووتایە دەمگوت: ئەم پیاوھش لاسایی ئەو قەسە کۆنەپە دەکاتەووە! ئەبوسوفیان گوتی: ئەنجا ھیرقەل گووتی: فەرمانتان بەچی پێ دەکاو دەلی چی بکەن و چی مەکەن؟ گوتم: پیمان دەلی: نوێژ بکەن، زەکات بدەن، خزم دۆست بن و بۆخزم باش بن و مافی خزمایەتی بەجی بینن، دەست پاک بن، داوینپاک بن، دەم و دلیپاک بن، بەندەیی ساغ بەس بۆخودای گەورە بکەن، ھیچ شتێ نەکەین بەھاوێل بۆ خودا، واز لەو بت و خودا درۆیینانە بەینین کەباوک و باپیرمان لەکۆنا دەیانپەرستن.

ھیرقەل گوتی: ئەمەیی تۆ دەلییت لەبارەیی ئەو پیاوھە ئەگەر راست و دروست بی و ئاوابی ئەو پەمبەرە، من دەمزانی کەئەم پیڤەمبەرە بەزوویی پەیدا دەبی و دی، بەلام نەمەمزانی کەلەئێوہیە ئەی کۆمەلێ عەرمبا! وەمن بەش بەحالی خۆم ئەگەر بزەنم قووتار دەبەم و دەگەمەلای ھەز

دەكەم بچەم بۆ خزمەتی، ئەگەر لەلای دەبووم قاجەگانیم دەشۆرد، بەخودا
 قەلەمەرەو دەستەلاتی ئەو دەگاتە ئەم شوین پایانیە منیش، وەخاکی
 بەیتولەقدیس و ھەموو ولاتی شامو رۆم داگیر دەکا. ئەبوسوفیان گوتی: لەپاشا
 داوای نامەکە ییغەمبەری کردو خویندی یەو، ناوەرۆکەکە ی ئەمە بوو:
 بەناوی خودای بەخشندە میھرەبان، لەموحەممەدەو کەبەندە ی خودایە:
 کەپیغەمبەری خودایە، بۆلای ھیرقەلی مەزنی رۆم، سلاوو دروود لەپەپرەوانی
 رێگە ی راستی، سلاو لەراستی خوازان! لەپاش ئەمە من داوات ئی دەکەم
 کەئیسلا م بییت، ئیسلا م ببە لەھەردوو جیھان دا سەلامەت دەبییت، ئیسلا م
 ببە خودا لەباتی جارێ دوو جار پاداشت دەدات، چوونکە ھەمو خاوەن
 نامە یەکی نۆموسوئەمان دووپاداشی بۆ ھەیە، سەرەرای ئەو ھیش کەدەبی
 بەمامۆستای نیشانەدەری خێر بۆ ھەموو دەست و پە یو ھەندەکە ی خۆت و دەبی
 بەسەر مەشق بۆیان، ئەگەر سەرپیچیش دەکە ی و گەردنکە چی ناکە ی بۆ
 ئیسلا م ئەو بزانە کە ھەم ئۆبال و گوناھ ی خۆت و ھەم ئۆبال و گوناھ ی
 مسکین و وەرزیڕەگانیش لەئەستۆ ی تۆ یە چوونکە ئەوان ژێردەستی تۆن و
 چاویان لەدەمی تۆ یە. ھەروەھا داوات ئی دەکە م بەھۆ ی ئەم ئایەتە یشەو
 کەدەفەر موی: {يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ
 وَلَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِّنْ دُونِ اللَّهِ فَإِن تَوَلَّوْا فَقُولُوا
 اشْهَدُوا بِأَنَّا مُسْلِمُونَ} (۲ - ۶۴) واتە: ئە ی ئەھلی کیتاب! ئە ی خاوەن
 نامە کان! ئە ی کۆمەلە یی کەخودا نامە ی خۆ ی بەھۆ ی پیغەمبەر ی
 لەپیغەمبەرەکانی خۆ یەو بۆ ناردوون! وەرن بۆسەر وەرگرتنی تاقە
 فەرموودە یی، کەبۆ ئیمە و بۆ ئیو یە کسانە و چون یە کە بەبی جیاوازی،
 کەبریتی یە لەنیازپاکی و ساخی لەگەل خوادا و ئەم مەبەستە یش بەم چەن
 یاسایە دیتە جی، یە کە م عیبادەت و پەرستەن و خودا پەرستی بۆ کەسی تر
 نەکە ی بۆ خودای گەورە نەبی، دوەم ھاوێ و کوپو کچ و باوک و دایک و

که سووکاری بۇ برپار نه دهین، سییه م له ناو خو مانا یه کتری نه کهین به خوداو وەك خودا بیکهین به خاومن فه رمان و شت حە لال و حە رام بکا بو مان، به بی وەر گرتنی فه رمان له خوداوه، جائه گەر نه و خاومن نامانه پشتیان له م په ندو ناموزگاری و فه رمایسته راست و دروسته و پوو پیچی یان له یه کتایی په رستی کرد، نه و تۆ نه ی پیغه مبه ر! هە م خو ت هە م په پر وه کانت پیان بلین: حە ق دیاره، ناشکرایه و به لگه نه ویسته، که ئیوه قه بوولی ناکه ن نه و ناگادار بن و به شایهت بن ئیمه فه رمان به رداری خوداین و موسو لمانین، نه بو سوفیان گوتی: که هیر قه ل له خویند نه وه ی نامه که بو وه، له ده وری بوو به زله زل و قاو و قیز، نیت ر دستوور در ا ئیمه کراینه دمر وه، که چووینه دمر وه به هاوړ پیکانی خو مم گوت: به راستی خو کاری کوړه که ی نه بو که بشه گه وره بوو، خو نه و متا شای رۆ میش ئی د مترسی، (نه بو که بشه باوکی شیر ی پیغه مبه ره، می ردی حە لیمه یه که دایه نی حە ز رمت بو وه) نیت ر هەر له و کاته وه من دهمزانی که کاروباری پیغه مبه ر (دروودی خودی لسه ر بن) سه ر ده که وئی و گومانم له ودا نه بوو، تا نه و رۆ زه ی خودا کردم ی به موسو لمان و چوومه سه ر ئایینی ئیسلام.

(لیره دا قسه ی نه بو سوفیان ته و او. زوهری ده فه رموی: ئیبنو ناطوور فه رمان په وای قودس و هاوړ پی ی هیر قه ل بوو، ئوسقوف و سه رۆکی ئایینی نه صارای شام بوو، له سه رده می عه بدوله لیک ی کوړی مه رپوان له شام بینیم نه م داستان ه ی بۆ گیړامه وه، گوتی: له و کاته دا که هیر قه ل هات بۆ قودس، به یانییه ک که له خه و هه ئسا رهنگ و پرووی تی ک چوو بوو، د مروون په ستی ی پیوه دیار بوو، هه ندی به تریق و پیاو ما قولانی دمه لته پیان گوت: شیومت له به رچاومان گۆراوه، له سه ر بارودۆخی پی شووت نه ماوی. ئیبنو ناطوور ده ی گوت: هیر قه ل کۆ له نانی (کا هن) بوو، نه ستیره شوناس بوو، سه یری نه ستیره ی ده کرد، جا که لیان پر سی پیی گوتن: ئیمشه و ته ماشای نه ستیره م کرد، پادشای نه و گه له م چا و پی که وت که خو یان سوننه ت ده که ن، زال بوو

بوو، ئەرئى لەم مىللەتەنە کاميان خۇيان سوننەت دەكەن؟ گوتيان: ھەر
مىللەتى جوولەكە خۇيان سوننەت دەكەن، بەوہ خۇت سەخلەت مەكە،
بنووسە بۇ شارانى قەلەمپەروى خۇت ھەرچى جوولەكەيان تىايە بيانكوژن!
لەم دەمەدا كەئەوان لەراوئىژدا بوون، پياوئىكيان ھىنا بۇلاى ھىرەقل،
پادشاى غەسسان ناردبووى، دەنگو باسى پىغەمبەرى باس دەگرد، كەپەيدا
بووو داواى پىغەمبەرى دەكا، كەھىرەقل ھەوائى كارەكەى لى پرسى وەلامى
ومرگرت، گوتى: بچن ئەم پياوہ ببەن برۈانن كەسوننەت كراوہ يانا؟
كەتەماشايان كرد ھاتنەوہ گوتيان: بەئى سووننەت كراوہ، ھىرەقل لىيى پرسى:
عەرب خۇيان سوننەت دەكەن يانا؟ پياوہكە گوتى: بەئى خۇيان سوننەت
دەكەن، ھىرەقل گوتى: ئەوہى من دىم لەوكاتەدا كەتەماشاي ئەستىرەم كرد،
كەسەرەكەوتوو بوو، پادشاى ئەم مىللەتى عەرەبەيە پەيدا بووو. ئەوسا
ھىرەقل كاغەزى نووسى بۇ برادەرىكى خۇى لە (رومىيە) ئەویش لەزانستا
ھاوتاي ھىرەقل بوو، ئەوجا خۇى رۇيى بۇ حىمس لەوئى مايەوہ ھەتا وەلامى
نامەكەى لەبرادەركەيەوہ بۇ ھاتەوہ، راي ئەویش لەبارەى سەرھەلدانى
پىغەمبەروہ رىكى راي ھىرەقل بووو، لەبارەى ئەوہيشەوہ كەپىغەمبەرى
خوایشە، ئەمجا ھىرەقل گەورە پياوہكانى ولاتى رۆم بانگ دەكاو لەكۆشكىكى
خۇيا لەحىمس كۇيان دەكاتەوہو فەرمان دەكا دەرگاكانيان خر داخست، خۇى
چووہ جى يەكى بەرزو پىي گوتن: ئەى كۆمەلەى رۆم! ئەگەر دەتانەوئى
سەربەرزو سەرفراز بن ھەتا ھەتايە، وەموئىك و دەولەتستان بەردەوام بىو بۇ
بمىنى وەرن زووگەن موسولمان ببىن، كەھىرەقل وای وت ئەوان ھەموو وەك
كەرەكئوى شەلەزان و بەرەو دەرگاكان ھەلئان تيزان كەبچن ھىرەقل بكوژن،
كەچوون دەرگاكان گشت داخرا بوون، ھىرەقل كەچاوى كەوت
بەھەلەسەلەمىنەوہكەيان و ئاومىد بوو لەئىسلام بوونيان گوتى: بيانھىننەوہ
بۇلاى خۇم، كەگەرەنەوہ پىي گوتن: ئەوہ من كەئەو قسەيەم بەئىوہ گوت

تاقیم کردنه وه، ویستم بزاتم تاج رادهیی ئایینی خۆتان به توندیی گرتووه،
باش بوو هه ئۆیسته که تانم به دل بوو، ئیتر ئه وانیش کورپووشی به گه وه
زانینیان بۆ بردو گلهی یان لی نه ما، ئه مه دواباسی هیرقه ل بوو له باره ی
پێغه مبه ره وه له م باسه دا. (ت ۶ - ل ۶۷) = تاجول ئوصول به رگی شه شه م
به کوردی لاپه ره ۶۷ = تاج/ ۴/ ز/ ۴/ ژ/ ۳۷۱۰ ج/ ۴/ هه روا له شوپنه کانی تر دا.

رافه و شیکردنه وه:

ئه بوسوفیان ناوی سه خری کورپی هه ربه، له مه سه له مه ی فه ته، چاویکی
له رۆژی طائیف له ده ست داو ئه و چاوه که ی تری له غه زای په رموو ک دا قه له بو و ج
بووه، له مه دینه نیسته جی بوو، له ته مه نی هه شتاو هه شت سالی دا له مه دینه
زایه بوو، خه زووری پێغه مبه ر بوو (ت ۵ - ل ۱۴۵ تاج/ ۳/ ز/ ۳۴/ ل ۶۶۷ ج/ ۴).

۲- نامه ی پروا (کتاب الایمان)

۸- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رضي الله عنهما) قَالَ: (رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بُنِيَ
الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ: شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، وَإِقَامِ الصَّلَاةِ،
وَإِتْيَاءِ الزَّكَاةِ، وَالْحَجِّ وَصَوْمِ رَمَضَانَ). (الحديث ۸ - طرفه في: ۴۵۱۴) ^(۸)

عه بدو ئلای کورپی عومه ر (بمزی خودایان لی بن) فه رمووی: پێغه مبه ر (دروودی خودای له سه ر بی)
فه رمووی: (ئیسلا مه تی له سه ر ئه م پینج بنیاته دامه زراوه: یه که م شه هاده ی؛
لا اله الا الله و محمد رسول الله: شایه تی دهم، به زمان ده ئیم و به دل باوه ر ده که م
که هه ر یه زدان ی پاک خودایه و هیج خودای تر نییه و موحه ممه دیش
پێغه مبه ری ره وانه کراوی خوایه، له لایه نی خواوه ره وانه کراوه بۆ سه ر مرۆڤو
جنۆکه، دوه م: راگرتنی نوێژو به جی هینانیه تی به پێی مه رجه کانی به رێک و
پێکی، سییه م: زه کاتدان، جواره م: هه جکردن، پینجه م: رۆژوو گرتنی ره مه زان).

(۸) أخرجه مسلم في الايمان، باب: بيان اركان الاسلام ودعائمه العظام، رقم: ۱۶ = ۱۱۳ اشيجا.

راقه و شیکردنه وه:

ئیبو عومه ناوی عهبدوئلائی کوری عومهری کوری خه ططابه، به مندائی موسوئمان بووه، یه کیکه لهو شهش هاوړپیانیه پښه مبهه کهفه رمووده زوړیان گیراوتنه وه، یه کیکه شه لهو چوار کهسه ناویان عهبدوئلایه و ناسراون به عه بادیلای نه ربه عه، واته: چوار عهبدوئلاکه، که دوو میان ئیبو عه بباسه، سییه میان عهبدوئلائی کوری عه مره، چوار میان عهبدوئلائی کوری زوبهیره، دوو هه زارو شهش سهو سیه فه رمووده گیراوتنه وه، له بوخاریدا (۲۵۱) فه رمووده هیه، له موسلیم دا (۲۰۱) فه رمووده هیه، سه دوحه فتایان په سندی هه ردوولایانه، له ناو هاوړپیاندا بیجگه له نه بوهورمیره کهسی تر بهقه د نهو فه رمووده نه گیراوتنه وه، گوته ی به هیتر نهو دیه کهسالی حه فتاوسی ی کوچی له فهخ له نزیك مه کهه کوچی دواپی کردووه: (تاج - ۱ ل - ۱۷ = ژماره ۱: ۱/ ز) + (تاج/ ۵ ل/ ۱۳۰ = تاج/ ۳ ز/ ۲۷ ج/ ۴).

باسی کاروباره کانی باوهر

۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (الْإِيمَانُ بَضْعٌ وَثَنُونَ شُعْبَةً وَالْحَيَاءُ شُعْبَةٌ مِنَ الْإِيمَانِ). (الحديث ۹) ^(۱)

نه بو هورمیره (د مزای خوی لای بهی) له پښه مبهه رمووه (د روودی خودی له سهر بهی) ده فه رموی: (ئیمان و باوهر شهست و نهو منده لقه، شهرو حهیا لقیکه له باوهر).

راقه و شیکردنه وه:

نه بو هورمیره دم سپی کومه لهی هه ژاره کانی صوفقه بوو، له سالی گرتنی خه یبهردا موسوئمان بوو، له خزمهت پښه مبهردا ناماده ی نه م غهزیه بوو،

(۹) أخرجه مسلم في الإيمان، باب: بيان عدد شعب الإيمان وأفضلها وأدناها رقم: ۲۵-۱۵۲ شیحاً.

بۇخۇي دمه رموى: (بهه تيوي په رومر ده بووم، كه كوچم كرد بو مه دينه هه ژار بووم، رهنجه رو خزمه تكاري بوسره كچي غه زوان بووم، خوا كرمي به ميړدي) له ناو هاوړيكانې پيغه مبه ردا كه س به قه د نهو فهرمووده ي نه گيړاوه ته وه، پينچ هه زارو سي سهدو حه فتاوجوار فهرمووده ي گيړاوه ته وه، له بوخاري شهريف دا (۴۸) فهرمووده ي هه يه، له موسليم دا (۵۱۵) فهرمووده ي هه يه، سي سهدو بيستو پينجيان په سندي هه ردو ولايه، خه لك يه مه نه، له خيلى ته زده، كه ده چي ته وه سهر هوژي ده وس، موحه پرې كوري، يه كي بووه لهو كه سانه ي كه فهرمووده يان ليوه گيړاوه ته وه، له ته مه ني حه فتاوه هشت سالي دا، له سالي په نجاوه هشتي كوچي دا له مه دينه كوچي دوايي كرووه، له گوړستاني به قيع به خاك سپيړدراوه. ته ماشاي باسي مه زناهي نه بوهورميره له (ت/۵ ل/۲۱۷ = تاج/۳ ز/۶۲ ل/۷۳۴ ژ/۳۵۲۱-۳۵۲۶) بكه.

۱۰- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنْ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: (الْمُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ، وَالْمُهَاجِرُ مَنْ هَجَرَ مَائِهِ اللَّهُ عَنْهُ). (الحدِيث ۱۰ - طرفه في: ۶۴۸۴).^(۱۰)

عبداللای كوري عمر (همزای خوابان لای بی) فهرمووی: پيغه مبه ر (دروودی خودای له سر بی) فهرمووی: (مو سولمانی ته واو نهو موسولمانه يه كه موسولمانانی تر له زيانی زمانو له زيانی دهستی پژگار بن، موهاجیری ساخو كوچكاریش نهو كه سه يه كه گوړیزو رمو بكا له وشته ي كه خودا قه دهغه ي كرووه).

راهه و شيكردنه وه:

عبداللای كوري عمری كوري عاص يه كي كه له هاوړي ناوداره كانی پيغه مبه ر (دروودی خودای له سر بی) دوازه سال له باوكي منالتر بووه، زانايه كي پايه به رز

بووه، زۆر زانا بووه، زۆر به‌دین بووه، جهوت سه‌د فهرمووده‌ی هه‌یه، له‌بوخاری دا (۲۵) فهرمووده‌ی هه‌یه، له‌موسلیم دا (۳۷) فهرمووده‌ی هه‌یه، جه‌فده‌یان په‌سندی هه‌ردوولایه، له‌مانگی قوربانی سائی شه‌ست و پینجی کۆچی دا، له‌مه‌ککه، یا له‌طائف، یا له‌میسر، له‌ته‌مه‌نی جه‌فتاو دوو سائی دا کۆچی دواپی کردوه: (تاج/ل ۱/ ۲۲ ز ۲/ ف ۶ = ز ۲/ ژ ۸/ ج ۴) + (تاج/ل ۵/ ۱۴۰ ز ۳۱/ = تاج/ ۳/ ز ۳۱/ ژ ۳۴۱۶-۳۴۱۹/ ج ۴).

کام موسوئمانه زۆر باشه

۱۱- عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيُّ الْإِسْلَامِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: (مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ). (الحديث رقم: ۱۱ في فتح الباری بشرح صحيح البخاري).^(۱۱)

ئهو موسا (په‌ی خوی له‌ی) فهرمووی: عهرزی جه‌زه‌تیان کرد: ئه‌ی پینجه‌مبه‌ری خودا! کام موسوئمانه زۆر باشه؟ فهرمووی: (ئهو که‌سه‌ی که‌موسوئمانان له‌ زمان و ده‌ستی سه‌لامه‌ت بن).

رافه‌ و شیکردنه‌وه:

ئهو موسای ئه‌شه‌ری ناوی عه‌بدوئلا‌ی کور‌ی قه‌یسه، له‌هاور‌ی مه‌زنه‌کانی پینجه‌مبه‌ره، سی سه‌دو شه‌ست فهرمووده‌ی هه‌یه، له‌بوخاریدا (۵۴) فهرمووده‌ی هه‌یه، له‌ موسلیما (۶۵) فهرمووده‌ی هه‌یه، په‌نجایان په‌سندی هه‌ردوو لایانه، په‌کێکه‌ له‌هاور‌ی زاناکانی پینجه‌مبه‌ر (درووی خودی له‌سهر‌ یه‌) له‌ته‌مه‌نی (۶۳) سائی دا، له‌مه‌ککه، یا له‌کووفه‌ مردووه‌.

(۱۱) أخرجه مسلم في الايمان، باب بيان تفاضل الاسلام واي أموره افضل، رقم: ۴۲= ۱۵۹، ۱۶۲.

خُوراک به خشین به شیکه له نیسلام

۱۲- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو (رضي الله عنهما) أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (أَيُّ الْإِسْلَامِ خَيْرٌ؟ قَالَ تُطْعِمُ الطَّعَامَ وَتَقْرَأُ السَّلَامَ عَلَى مَنْ عَرَفْتَ وَمَنْ لَمْ تَعْرِفْ). (الحديث ۱۲ - طرفاه في: ۲۸، ۶۲۳۶) (۱۲)

عبداللای کوری عمر (همزی خویان لای بی) فهرمووی: پیایو له پیغه مبهری پرسى: چى شتى له نایینی نیسلام دا زور چاکه؟ فهرمووی: (نانبد مبهو سلاویش لهه موو کهسى بکه، چ بیناسی و چ نهیناسی). (تاج/ ۱/ ل ۲۲/ ف ۷/ ز ۸/ چ ۴/ ز ۲).

به شیکه له نیمان چى بوخوی پیخوشبی

بو برای موسولمانیشی پیی خوشبی

۱۳- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى يُحِبَّ لِأَخِيهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ. (الحديث ۱۳ - الرقم ۱۳ في فتح الباري شرح صحيح البخاري). (۱۳)

نه نهس (همزی خوی لای بی) له پیغه مبهروهه (دروودی خودی لشمهر بی) دمه فهرمووی: (کهستان به ته وای نیمان و باومر ناهینى هه تا هه رچی بوخوی پیی خوشه بو برای موسولمانیشی پیی خوش نه بی) (تاج/ ۱/ ل ۲۰/ ف ۲/ ز ۲).

رافه و شیکردنه وه:

به پیی دهقی نایه تی قورئانی پیروز، موسولمانان له ناو خویانا خوشک و برای نایینی یه کترین، یه زدانى پاک دمه فهرمووی: (إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ) واته: موسولمان برای موسولمانه، له شه ریه ته دا، به پیی ی باوی ناو کومه ل،

(۱۲) أخرجه مسلم في الايمان، باب تفاضل الاسلام وای اموره افضل رقم: ۱۵۹=۳۹.

(۱۳) أخرجه مسلم في الايمان، باب: الدليل على ان من خصال الايمان ان يحب لأخيه، رقم: ۴۵= ۱۶۸.

زووربهی رووی قسه له بپاوانه، به لām له راستی دا هه موو گفـت و گۆو برپاری
وه کوو یهك نیرو می دهگریتهوه، مه گهر نیشانهیی هه بی دهقه که تایبـهت بکا
به لایه کیانه وه، که واته: مه بهست نه وه یه مرۆقی موسولمان، ژن بی یان بپاو،
چی بۆخۆی پئی خۆش بی نه وه شی بۆ براو خوشکی موسولمانی پئی خۆش
بی، که واته: وشه ی برا له فهرمووده که دا بۆ تهغلیبه، نهك بۆ چه سپاندنی
جیاوازی له نیوان نیرو می دا. نه نه سی کورپی مالیک (همزی خوی لـی بی) نوکه ری
پیغه مبه ر بووه، ده سال خزمه تی چه زهمتی کردوه، به هه تیوی گه وره بووه،
له ناو یاران دا که س به قه د نه و مندالی نه بووه، ده و له مه ند بووه، ته مه نی
دریژ بووه و پیغه مبه ری خوا له سه ر داخوازی دایکی نه نه س نه م نزیاه ی بۆ
کردوه: خودایه! پیت و فه ر به ره مال و منالی و ته مه نی دریژ که و له گوناھی
خۆش به (نه نه س (همزی خوی لـی بی) ده فهرموئ: (سه د منال - دوو که مم - به خاک
سپاردوه، که هه موویان له پشتی خۆم بوون!) ره زیکی هه بوو هه موو سالی
دوو جار به ری ده گرت، ریحانیکی تیا بوو بۆنی میسکی لیوه ده هات، ده لئین:
زیاتر له سه د سال ژیاوه، دوا هاوړی بووه که له (٩٣) ی کۆچی دا، له سه رده می
چه حاج دا له به صره مردوه (٢٢٨٦) فهرمووده ی له پیغه مبه ره وه گیراوه ته وه
(٢٥١) فهرمووده ی له بوخاری دا هه یه (٢٥٩) فهرمووده ی له موسلیم دا هه یه
(١٦٨) یان به سندی هه ردوولایانن: (تاج/ ٥/ ل/ ١٨٤).

باسی خۆشه ویستی پیغه مبه ر (دروودی خودای له سه ر بی) له باوه ره
١٤ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)
قَالَ: (فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى أَكُونَ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ وَالِدِهِ
وَوَلَدِهِ). (الحديث ١٤) (١٤)

نُوبُو هورمیره (پڑی خوی لب بن) فہر مووی: پیغہ مبهری خوا (درویدی خودی لسمہ بن)
 فہر مووی: (بہو کہسہی کہوا گیانی من وا لہدہستی نہوا کہستان بہتہواوی
 نیمان ناہینی و بہنیمانداری تہواو حسیب ناکری ہتا منی خوشتر نہوی لہ
 لہباوک و لہدایک و لہمنالی خوئی و لہ گشت خہلگی تریش سہرجہم). (تاج ۱/۲۰/۲).

راقہ و شیکردنہوہ:

وشہی دہست لہم فہر موودمیہدا لہموتہ شہبہاتہ، ئیمہیش و دک
 مو فہوویچہکان دہرکی مہبہست لی ہہوالہی زانستی خودا دہکہین و دک
 نہو ہہوالکہرانہ دہلین: (وما یعلم تأویلہ الا اللہ) و دک (الراسخون فی العلم)
 یش دہلین: (آمنا بہ کل من عند ربنا) نزای باشیش بؤ موئہوویلہکان دہکہین،
 کہبؤ خزمہتی نایینی خودا نہرکی زوریان کیشاوہو بہتہنویلی جوان
 چارہسہری زور لہ کیشہکانیان کردوہ، خوا پاداشی باشی ہہموو لایئ
 لہراژدہکرانی ئیسلام بداتہوہ. خوشہوویستی راست و دروستی پیغہ مبهر (درویدی
 خودی لسمہ بن) بہوہ دہبی کہموسوئلان پہرہوی شہریعہتہکہی بکا، دہنا قسہ
 فہقیرہ ہہمووکہس پی ی دہویری.

۱۵ - عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): (لَا
 يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى أَكُونَ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ وَالِدِهِ وَوَلَدِهِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ).
 تہرجمہکہی لہفہرموودہی چواردہدا رویشٹ. (الحدیث رقم: ۱۵) (۱۵)

باسی چیژی شیرینی باوہر

۱۶ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:
 (ثَلَاثٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ وَجَدَ حَلَاوَةَ الْإِيمَانِ أَنْ يَكُونَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِمَّا سِوَاهُمَا

(۱۵) اخرجہ مسلم فی الايمان باب: وجوب محبة رسول الله (صلی اللہ علیہ وسلم) اکثر من
 الأهل والولد، رقم: ۴۴ = ۱۶۷ شیحا.

وَأَنْ يُحِبَّ الْمَرْءَ لَا يُحِبُّهُ إِلَّا لِلَّهِ وَأَنْ يَكْرَهُ أَنْ يَعُودَ فِي الْكُفْرِ كَمَا يَكْرَهُ أَنْ يُقَذَّفَ فِي النَّارِ). (الحديث ١٦ أطرافه في: ٢١، ٦٠٤١، ٦٩٤١) ^(١٦)

لهئه نه سه وه له پیغه مبه ره وه (دروودی خودای له سهر بی) ده فهر موئ: (ههر که سی نه سی شته ی تیدابی تامی شیرینی باومر ده چیژی یه که م: خوداو پیغه مبه ری خودای له هه موو شتیکی تر له لا خو شه ویستر بی، دوهم: ههر که سه ی خو ش ده وی ساخ له بهر رمزای خوای گه وره خو شی بوئ، سی یه م: چو نیش پیی ناخو شه فری بدریته ناو ناگرمه وئاوایش پیی ناخو ش بی که جاریکی تر بجیته وه سهر کوفرو بی بروایی، دوا نه وه که خوا رزگاری کرد لی ی) (تاج/ عربی جلد ٥ ص ٧٨ = القسم العربی) + (تاج ١/ ل ٢١ ز ٢ = ژماره ٥).

باسی نیشانه ی باومر حویبی نه نصاره

١٧- عَنْ أَنَسٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (آيَةُ الْإِيمَانِ حُبُّ الْأَنْصَارِ وَآيَةُ النِّفَاقِ بُغْضُ الْأَنْصَارِ). (الحديث ١٧ - طرفه في: ٣٧٨٤) ^(١٧)

ديسان له وه وه له پیغه مبه ره وه (دروودی خودای له سهر بی) ده فهر موئ: (نیشانه ی باومر ی بته و خو شه ویستی نه نصاره کانی پیغه مبه ره (دروودی خودای له سهر بی) که به کوردی پییان ده گو ترئ: یارمه تیدهرانی پیغه مبه ر، دروودو سلاوی خوای گه وره له خو ی و رمزای خوای گه وره له یارانی بی، نیشانه ی دوو پرووی و ناپاکیش له گه ل کو مه لی ئیسلاما رق لی بوون و کینه کی شانه له نه نصار). (تاج ١ - ل ٢١ ز ٢).

رافه و شیکردنه وه:

نیشانه ی باومر و علامه تی ئیمان زو رن یه کی له وانه خو شه ویستی نه نصاره، نه نصار موسو لمانه کانی مه دینه ن که یارمه تی ئایینی خوایان

(١٦) أخرجه مسلم في الايمان، باب: وجوب محبة رسول الله (صلى الله عليه وسلم) أكثر من الأهل والولد والوالد، رقم: ٤٣ = ١٦٤.

(١٧) أخرجه مسلم في الايمان، باب الدليل على ان حب الانصار وعلى (رضي الله عنه) من الايمان، رقم: ٧٤ = ٢٢٢ شيجا.

به سهر و به مال داوه، نيفاق و دوو پرويش له نايينا نه وديه: كه سئ به دهم موسولمان بئ و له دله وه ناموسولمان و بئ بروابئ، يا به دهم و دل موسولمان بئ به لام رمفتارى و هك به ناو موسولمان وابئ!

١٨- عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ وَحَوْلَهُ عَصَابَةٌ مِنْ أَصْحَابِهِ: (بَايَعُونِي عَلَى أَنْ لَا تُشْرِكُوا بِاللَّهِ شَيْئًا وَلَا تُسْرِقُوا وَلَا تَرْثُوا وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ وَلَا تَأْتُوا بِبُهْتَانٍ تَفْتُرُونَهُ بَيْنَ أَيْدِيكُمْ وَأَرْجُلِكُمْ وَلَا تَعْصُوا فِي مَعْرُوفٍ فَمَنْ وَفَى مِنْكُمْ فَأَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ وَمَنْ أَصَابَ مِنْ ذَلِكَ شَيْئًا فَعُوقِبَ بِهِ فِي الدُّنْيَا فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَهُ وَمَنْ أَصَابَ مِنْ ذَلِكَ شَيْئًا ثُمَّ سَتَرَهُ اللَّهُ فَهُوَ إِلَى اللَّهِ إِنْ شَاءَ عَفَا عَنْهُ وَإِنْ شَاءَ عَاقَبَهُ فَبَايَعْنَاهُ عَلَى ذَلِكَ). (الحديث ١٨ أطرافه في:

٣٨٩٢، ٣٨٩٣، ٣٩٩٩، ٤٨٩٤، ٦٧٨٤، ٦٨٠١، ٦٨٧٣، ٧٠٥٥، ٧١٩٩

(١٨). (٧٤٦٨، ٧٢١٣)

عوبادهى كورى صاميت (همزى خوى لى بئ) فهرمووى: (دهستهيئ له يارانئ پيغه مبه ر (دروودى خودئ لى سمر بئ) له ده وورى بوون، فهرمووى پييان: پهيमानم له گهل دا بكه ن له سهر نه وه: كه هاوبه ش (شهريك) بو خوا دانه نيئ و دزى و حيزى نه كه ن و دس پاك و داوينپاك بن و مندالئ خوتان له بهر نه بوونئ نه كوژن و له خوتانه وه له خوت و خوږايئ بوختيان هه لئه به ستن، وه له كردنى چا كه و پياوه تئ سهر پيچئ نه كه ن و لاريتان نه بئ له كارئ خير) جا هه ركه سيكتان ئهم پهيمانه ئى هه تا سهر برده سهر نه وه پاداشئ باشئ ده كه ويته سهر خوا، ومنه وه يشئ تووشئ شتئ بوو له مانه وه، له م جيهانه دا توئه ئى نه وه ئى سهندرا نه وه ده بئ به كه فارمت بوئ و نه توئه يه بريئتئ ئى تاوانه كه ئى ده كه وئ، ومنه وه يشئ تووشئ شتئ بوو له مانه به لام له جيهان داخودا بوئ پووشئ، نه وه كارئ ده كه ويته ده ست خوا، جا خودا نه گهر هه ز بكا نه وا ئى ئى دموورئ، نه گينا توئه ئى نه وه ئى له وجيهان دا ئى ده ستينئ)

عوباده فہرمووی: (جا ئیمہیش لہسہر ئہوہ پھیمانمان پی دا). (تاج/ ۳ ل/ ۲۶۵ ز/ ۱۰۱ ف/ ۱ تاج/ ۱ ز/ ۸ ز/ ۵۵).

راٹھ و شیکردنہوہ:

ہہتا بزائری کہ پیاوانی رشتہگانی فہرموودمکانی صہحیحی بوخاری ج کہلہ پیاوی بوون، سہرگوئی لہمیژوویان دہنووسین، عوبادہ: ئہنصاری پہ، خہزرہجی پہ، ئامادہی پھیمانی عہقہبہی پہکہم و دووہم بووہ، ہہروا ئامادہی بہدرو ئوحدو پھیمانی خوشنوودی (بہیعہتو رضوان) و ہہموو شہرگاگانی تری پیغہمبہر بووہ، لہگہل پیغہمبہر خویدا (دروودی خودی لہسہر ہی) لہپیغہمبہرہوہ (۱۸۱) فہرموودہی گیراوتہوہ، شہشیان پھسندی ہہردوولایہ، دوانیان لہبوخاری دا ہہیہ بہلام لہموسلیم دا نییہ، دوانیشیان لہموسلیم دا ہہیہ، بہلام لہبوخاریدا نییہ، پہکہم کھس بووہ کہبووہ بہقازی فہلہستین، پیاویکی کہلہگہتی قہویلہی قوژی بہہرمہند بووہ، سالی (۳۴) ک مردووہ، گورہکہی لہبہیتولہقدیسہ حیگہکہی زانراوہ، پہیومندیی ئہم فہرموودہیہ بہسہر دیپری ئہم باسہوہ، کھئیمان و باوہرہ زور کھمہ، ئہوہیش بہہوی ئہو تیہہلکیشانہوہیہ کہ دانہری تہجریدی صہریح کردوویہتی لہنیاوان سہرباسہ سہرہکی و لاوہکی پہکانی صہحیحی بوخاریدا، ئہم ناسازی پہ لہزور شوین لہم کتیبہ پیروزہیہدا دووبارہ دہبیٹہوہ، بہلام چارہسہری بہوہ دہکری کہبگہرپیٹہوہ بوسہر ئہصلہکہ، لہکوندا موتالاکہری ئہم جوہرہ کتیبانہ ناگاہیکی چاکی لہم لایہنانہ ہہبوو، بہلام نیستا وانہماوہ، خوینہر بہگشتی تہواو ساکارو ساویلکہ بوون، مہگہر بہدانسقہ خوینہری پھپور ہہبی!

باسی: بہشیکہ لہ نایینداری ئہگہر لہدہست نازاوہ رابکہی

۱۹ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ اللَّهَ قَالَ: قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (يُوشِكُ أَنْ يَكُونَ خَيْرُ مَالِ الْمُسْلِمِ غَنَمٌ يَتَّبِعُ بِهَا شَعَفَ الْجِبَالِ

وَمَوَاقِعُ الْقَطْرِ يَفْرُ بِدِينِهِ مِنَ الْفِتَنِ). (الحديث ١٩ - أطرافه في: ٣٣٠٠، ٣٦٠٠، ٦٤٩٥، ٧٠٨٨). (١٩)

ئەبو سەعیدی خودری (رهزای خوی لێ بێ) فەرمووی: پێغه مبه‌ری خوا (دروودی خودای لاسەر بێ) فەرمووی: (هاکا ئەو رۆژه هات کە مەردوم دەکەوێتە چەرخیکی خراپی واوە بپاوی موسوڵمان لەبەر ئاژاوەی زۆرو لەتاو ئاشووب و فەرتەنە بەنایینی خۆیەو گوریزو ڕەو دەکا و هەڵدێ و شوێن ئازەل و گەلەرانێ خۆی دەکەوێ و بەلوتکەیی شاخەکان و بەلەومرگاگانه‌وه گریان دەدا، ئەو رانه لەم رۆژه رەشەدا باشت‌ترین مائی ئەو موسوڵمانە گۆشەگیرەیه، چونکە دەبێ بەهۆی پاراستنی نایینی و مایه‌ی گوزمرانی، دوور لە ئاژاوەکان). (ریاض ٢/ ل ٥٤٤ - کوردی) + (چاپی ٢/ ل ١٥٠ ز ٦٩).

رافە و شیکردنەوه:

ئەبو سەعیدی خودری ئەنصاری یه، لەرپۆژی غەزای ئو خوددا لەبەر مندائی رێگه‌ی نهدرا کە بەشداری لەم غەزایه‌دا بکا، بەلام ئەو هه‌ودا له‌خزمەت پێغه‌مبه‌ردا ئاماده‌ی دوازدە غەزایبووه، باوکی له‌ غەزای ئو خوددا شه‌هید بووه، هه‌زارو سهدو حه‌فتا فەرمووده‌ی هه‌یه، له‌بوخاری دا شه‌ست و دووی هه‌یه، له‌موسلیم دا نه‌وه‌دو هه‌شتی هه‌یه، چل و شه‌شیان په‌سندی هه‌ردوولایانن، به‌بێ ی ئەم فەرموودمیه‌ گۆشه‌گیری له‌کاتی ئاژاوه‌دا سوننه‌ته، گۆشه‌گیری له‌هه‌موو کاتێک دا شتی چاکه، به‌تایبه‌تی له‌م زه‌مانه‌دا، به‌مه‌رجی نه‌بێ به‌هۆی زیان بۆخۆی یا بۆ موسوڵمانان، وه‌ک ئەوه‌ بێ به‌هۆی ته‌رکی جومعه‌و جه‌ماعه‌ت، یا بێ به‌هۆی نه‌کردنی کاسبی. (ت ٥/ ص ١٨٥ مبحث: السلامة في العزلة) + (ب - ١٠ - ٣ ل - ١١ ف - ٢١٠ تاج ٥/ ز ٣/ ٥١٣٩، ١٤٠ ج ٤).

باسی: پیغہ مبہر لہ ہہ موو کہ سی زیاتر لہ خوا دہ ترسی

۲۰- عَنْ عَائِشَةَ (رضي الله عنها) قَالَتْ: (كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَمَرَهُمْ أَمْرَهُمْ مِنَ الْأَعْمَالِ بِمَا يُطِيقُونَ قَالُوا إِنَّا لَسْنَا كَهَيْئَتِكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ قَدْ غَفَرَ لَكَ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ فَيَغْضِبُ حَتَّى يُعْرِفَ الْغَضَبُ فِي وَجْهِهِ، ثُمَّ يَقُولُ: إِنَّ أَتْقَاكُمْ وَأَعْلَمَكُمْ بِاللَّهِ أَنَا). (الحديث ۲۰ في فتح الباری شرح صحیح البخاری) (۲۰)

عائشہ (ہمزی خوی لی بی) فہر مووی: پیغہ مبہر (درویدی خودای لسمہ بی) دہستووری وابوو کاتی فہرمانی بہ یارانی دہ کرد بو کردنی کاری، داوای شتیکی وای لی نہ دہ کردن کہ لہ تافہ تیاندہ نہ بی. گوتیان: نہی پیغہ مبہری خوا! ناخر نیمہ وہک تونین، تو لہ کوئی و نیمہ لہ کوئی، تو خودای کہ و رہ لہ گوناہی بہر و دوات خویش بووہ، کہ واتہ: نیمہ پیویستیمان بہ کردنی کاری باش لہ تو پترہ! پیغہ مبہریش (درویدی خودای لسمہ بی) بہرادیہ کی وا لہم قسہ یہ یان توورہ دہ بوو لہرووی دیار بوو، دہیشی فہر موو: (من لہ ہہ موو تان زیاتر لہ خودا دہ ترسم، وہلہ ہہ موو شان زیاتر دہیناسم، کہ واتہ: کاری زور بو من باشترہ!). : (تاج/۱ ل/۶۳ ز/۱۰ = ز/۸۰ چ/۴).

باسی باوہر بہ ہیرو بی ہیزی ہہ یہ

۲۱- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (يَدْخُلُ أَهْلُ الْجَنَّةِ الْجَنَّةَ وَأَهْلُ النَّارِ النَّارَ ثُمَّ يَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى أَخْرِجُوا (مِنَ النَّارِ) مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ حَبَّةٍ مِنْ خُرْدٍ مِنْ إِيْمَانٍ فَيُخْرِجُونَ مِنْهَا قَدْ اسْوَدُّوا فَيُلْقَوْنَ فِي نَهْرِ الْحَيَاةِ فَيَنْبُتُونَ كَمَا تَنْبُتُ الْحَبَّةُ فِي جَانِبِ السَّيْلِ أَلَمْ تَرَ أَنَّهَا تَخْرُجُ

صَفَرَاءُ مُلْتَوِيَةً). (الحديث ٢٢ في فتح الباري - أطرافه في: ٤٥٨١، ٤٩١٩، ٦٥٦٠، ٦٥٧٤، ٧٤٣٨، ٧٤٣٩) (٢١)

لهئه بوسه عیدی خود ریه وه له پیغه مبه ره وه (دروندی خودی له سره بی) دمه رموی:
(به هه شتی یه کان ده چنه به هه شتو دۆزه خیه کانیش ده چنه ناو دۆزه خ،
له پاشا خوی گه وه به فريشته کان دمه رموی: هه رکه سی به قهده سهنگی دهنگه
خهرته له یی ئیمان و باومر له ناو دلی دا بووبی له دۆزه خ دهریکه ن، جاکاتی
دۆزه خیه کان له دۆزه خ دینه دمه وه بوون به سووته مه پۆو رهش رهش بوون،
ئه وسا هه ئیان ده دهنه ناو رووباری ژيانه وه، جا وهك تۆمه ی قهراخ سیلاو
خیرا سهوز ده بنه ومو نه ژینه وه، دیاره دیوتانه که کاتی تۆمه ده ته قی و چه که ره
دهکا چهنده گه شو زمره باوو ناسک و نازدارو به ره به ره به دم سهروه ی باوه
شنه شن ده کاو که رویشکه دهکا، نه وانیش که له رووباره که دینه دمه وه ناوا
ناسک و نازدارو به که یفن!). : (تاج/ ٥/ ل ٤٠٠/ ز ٢٣١) + (ب/ ١٠/ ز ١٣٢/ ل ٤٢٦
ف/ ٢ = تاج/ ٥/ ز ١٣٢/ ژ ٥٧٠٥/ ل ٧٢١/ ج ٤).

رافه و شیکردنه وه:

ئه م فه رمو و ده یه به لگه ی ئه و مه که باومر به هیزو بی هیزی هه یه،
وه نه وه ی له سه ر موسو ئمانه تی بمری زوو یادرهنگ ده چپته به هه شت، هه ر وهك
نامازه بۆ ئه وه دهکا که مه عنه و یات وهك باومر کردار سهنگ و کیشیان هه یه،
له م سه ر ده مه دا ته رازوو و پیومر چه شنی زۆرو سهیری هه یه، مه رج نییه
که هه ر شتی ته ندار بکیشری، شتی بی ته نیش (وهك کارهبا، موقناتیسی، پله ی
سه ر ماو گه رما، راده ی شی، خاسیه ت و تایبه تمه ندیی شت، ئه مانه هه موو
که رچی مادده و جه وه ره نین و عه رده و روو که شن، به لام له گه ل ئه وه ش دا

ههريهكی له مانه) پيؤمري خوی ههيه، ئيتر تهعير لهو حهقيقهته بهههر وشهیی بی دهبی، ناوی دهئی ی تهرازوو، یان مهتر، نهوه لهجه وههري بابتهکه هيج ناگۆری!

نابیني له ره ی دهنگ، تیروی کالی رهنگ، خۆشی و ناخۆشی و چۆنیتی و چه نديتی ی تام و بۆ، نه مانه هه موو شه پۆل و مه وجهی خۆيان ههيه، ئیستا به پيؤمري تايبهتی، نهو شه پۆل و له رانه له يهك جيا دهکړينه وه، له سههر شهريت و نهوار تۆمار دهکړين و هه رکاتی ويستيان نهو دهنگ و رهنگه وهك خۆيان دووباره دهکه نه وه.

حهز دهکه م نه م راستییه تۆمار بکه م: ئیمه که موسو لمان نين باومرمان وایه که ئیسلام تافه ئایینی راست و دروستی خوايه، و نه وهی پيؤيست بی بۆ پیا ده کردن و گه شه پيکردن و به رده وام بوونی نه م ئایینه خودای گه وره فه راهه می هی ناوه، جا له سههر نه م بنیاته خودای گه وره له ژیر چاودیری خویدا، له پيش پیا ده کردنی ئیسلام دا، نه م زمانی عه ره بییه ی که قورئان و حه دیشی پی تۆمار کراوه، په روم ده کردوو، نه وه تا به رپک و پيکی تهعیری له مه به سه ته کانی خودا پی دراوه ته وه، نه مهش به باوه ری من به شي که له ئیرهاص، ئیرهاصیش: کاریکی نا ئاسایی یه له پيش هاتنی له دایک بوونی پیغه مبه رپک دا روو ده دا، هه تا بی به نيشانه ی دروستی ی په یامه که ی، یه کی له و بنه مایانه ی که بوون به هۆی سه ره کی پاراستنی ئایینی پیروزی ئیسلام بنه مای ته و فیک و پشتگیری خودایی یه، راسته که پيؤیسته له سههر موسو لمان له هه ول و کۆشش و کار و کرده وه سارد نه بنه وه و نه وه ی هۆی سه ره به رزیی دین و دنیا یه هه ولی بۆ بدن، به لām ته و فیکی خوا یی سه رو هه موو نه مانه یه، ده نا کاره ساتی گه وره ی وا به سههر میله ته ی ئیسلام دا هاتوو نه گه ر پشتگیری خوا یی نه بوا یه ئیستا ناوی ئیسلام سرباؤ وه.

۲۲- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (بَيْنَا أَنَا نَائِمٌ رَأَيْتُ النَّاسَ يُعْرَضُونَ عَلَيَّ وَعَلَيْهِمْ قُمْصٌ مِنْهَا مَا يَبْلُغُ الثَّدْيَ وَمِنْهَا مَا دُونَ ذَلِكَ وَغَرَضَ عَلَيَّ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ وَعَلَيْهِ قَمِيصٌ يَجْرُهُ قَالُوا فَمَا أَوَّلْتَ ذَلِكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ الدِّينَ). (الحديث ۲۳ - أطرافه في: ۳۶۹۱، ۷۰۰۸، ۷۰۰۹). (۲۲)

دیسان نہ بوسہ عید (رمزی خوی لے ہی) فہرمووی: پیغہ مبہر (درویدی خودای لسمبر ہی) فہرمووی: (نووستبووم لہ خہودا نہو خہ لکھم پی نشان دران، ہہموو سہرو کراسییان لہ بہردا بوو، ہہیان بوو کراسہ کھی دہگہ پیشستہ سہر مہمکی و ہہیان بوو لہوہ زیاتر یاکہ متر بوو، بہلام کہ سہرہی عومہری کوپ خہ ططاب ہات و نہو بہ بہرہ دہما رمت بوو تہ ماشام کرد کراسیکی ناودامانی لہ بہردا بوو لہ بہر پی دہخشا، عہرزیان کرد: نہی پیغہ مبہری خوا! نہو مت بہچی خہوپہرژین کردو بہچی لیکت دایہوہ؟ فہرمووی: بہنایین). (تاج-۵ ل/۲۰ ز/۴ ف/۱ ژ/۳۲۴۵ ج/۴).

شہرمو و ہہیا بہ شیکہ لہ نیمان و باوہر بہ خوا

۲۳- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) (أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ عَلَى رَجُلٍ مِنَ الْأَنْصَارِ وَهُوَ يَعِظُ أَخَاهُ فِي الْحَيَاءِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَعَا فَإِنَّ الْحَيَاءَ مِنَ الْإِيمَانِ). (الحديث ۲۴ - أطرافه في: ۳۶۹۱، ۷۰۰۸، ۷۰۰۹). (۲۳)

ئیبنوعومہر (رمزی خودایمان لے ہی) فہرمووی: پیغہ مبہر (درویدی خودای لسمبر ہی) لہ لای بیاو ویکہوہ رابورد، نہ نصاری بوو، خہریک بوو ناموژگاریی برادرہریکی خوی

(۲۲) أخرجه مسلم في الفضائل، باب: من فضائل عمر (رضي الله عنه)، رقم: ۲۳۹۰ = ۶۱۳۹.

(۲۳) أخرجه مسلم في الايمان، باب: بيان عدد شعب الايمان وفضلها وادناها، رقم: ۱۵۳=۳۶.

دهکرد، لهسهر ئهوه كه زۆر شهرمنه. پيغه مبههر (دروودی خودای لهسهر بێ) پێی فهرموو: (وازی ئی بیینه چوونكه شهرمو شكۆ بهشیكه لهباومرو ئیمان) (ریاض/٢ ل/٥٩٢).

ئهوهی شایه تمان بهیئیی و نوێژ بكاو زهكات بدا سهرو سامانی پارێزراون

٢٤- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: (أُمِرْتُ أَنْ أَقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَشْهَدُوا أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ فَإِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ عَصَمُوا مِنِّي دِمَاءَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ إِلَّا بِحَقِّ الْإِسْلَامِ وَحِسَابُهُمْ عَلَى اللَّهِ). (الحديث ٢٥) (٢٤)

دیسان لهوهوه پيغه مبههر (دروودی خودای لهسهر بێ) دهفهرموی: (فهرومانم پێ کراوه كه شهر بكم لهگهڵ ئهم خهلكه دا ههتا شایه تمان دینو بهزمان دهلین: أَشْهَدُوا أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ: شایهتی دهدهم كه ههر خودا خودایه و بهس، مهحه ممه دیش پيغه مبههری خوایه و له لایهن ئهوهوه رهوانه کراوه بۆسهر ئهوه خهلكه، وهتا پینج فهرزهی نوێژ به جوانی دهکهن و، زهکاتی فهرز دهدهن، کاتی ئهوه دیان کرد ئیتر سهرو مال و نامووسیان لهمن حهرام دهبی، مهگهر لهسهر حهقی شهرعی، جا لهدوا ئهوه لیپرسینه وه دیان لهبارهی نیازی دلیانهوه لهو دنیا لهسهر خوایه). : (ریاض/١ ل/٣٧٢ ز/٤٩ + تاج/٢ ل/١٢ ف/٤ ز/٢) + (جایی/٢ ب/٢ ل/٣٠٤ ف/١ ل/٣٩٠).

رافه و شیکردنهوه:

لهم فهرموودهیهوه ئهم شتانه وهردهگیرین: گوتنی شایه تمان بهزمان مهرجی یهکهمی قهبوولی ئیسلامه، وهحوکم ناکرێ به کافری و بێ پروایی

(٢٤) أخرجه مسلم في الايمان، باب: الأمر بقتال الناس حتى يقول: لا اله الا الله، رقم:

کەسێ بەهۆی کاری زۆر خراپەووە مادەم ئەهلی شایەتمان بێ، بەم جوۆرە کەسە لەزاراوەی شەرعدا دەگوترێ: ئەهلی قیبلە، بپاری شەرع بەپێی رووکارەو لپێرسینەووە لەنەیاوی ناو دڵ لەسەر خواپە، بپاری شەریعەت لەسەر موسوڵمان جێ بەجێ دەکری ئەگەر سەرپێچی لەفەرمانەکانی شەرع بکا، وەک ئەو بەناحەق کەسێ بکوژی دەکوژرێتەووە.

باسی: هەندێ دەفەرموون ئیمان کردەووەیە

٢٥- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (سُئِلَ أَيُّ الْعَمَلِ أَفْضَلُ؟ فَقَالَ: إِيْمَانٌ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ قِيلَ ثُمَّ مَاذَا؟ قَالَ: الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ قِيلَ ثُمَّ مَاذَا؟ قَالَ: حَجٌّ مَبْرُورٌ). (الحدیث ٢٦ - طرفه فی: ١٥١٩) (٢٥)

ئەبوھورەیرە (بەزێ خۆی لێ بێ) فەرمووی: لە پێخەمبەر (دروودی خۆدی لەسەر بێ) پرسیار کرا: کام کارە زۆر پەسەندە؟ فەرمووی: باوەر بەخوداوە بەپێخەمبەری خودا، گوترا: ئەو لەدوا ئەو چی کاری زۆر خێرە؟ فەرمووی: (غەزاو تیکۆشان لەپێگەی خودادا، گوترا: ئەنجا چی تر؟ فەرمووی: حەجیکی دروست!) (ریاض/٣/ل/٩٤٢).

رافە و شیکردنەووە:

لەهەندێ فەرموودەدا لەپاش باوەر باشترین کردەووە نوێژە، یاشتیکێ ترە، وەک وەلامیکێ گشتی بوئەم جوۆرە باسو بابەتانە کەبەدیمەن بوونی ناتەبایی یان لێ دێ، دەئێین:

یەکەم: بەپێی حال و بەپێی کەس وەلام دەگوێرێ، بەوێنە: کاتێ جیهان بەئاسایش بێ حەج لەغەزا باشترە، بەلام کاتێ دوژمن شالۆوی هینابی غەزا لەحەج باشترە،

دووم: به زوری نهم رسته و تهعبیرانه هاندانه لهسه ر کردنی نهو کاره باشانه، مه بهست برپاردانی پلهی باشتیرینی نیوانیان نییه، سییه م: وشهیی لهزارا کرتاوه، به لام له دلوه مه بهسته، وهك وشه ی (مین) لیردها موراده، نهو کاته پرسیاره که ئاوی لی دی: (سئل أي العمل = من = أفضل الأعمال: کام کاره له زور کاره په سنده کانه؟).

چواره م: نیسمی ته فضیل له م جوړه شویناندها بو ته فضیل نییه، وهك له م نایه تاندها بو ته فضیل نییه: (وهو أهون علیه) هه روا: (وربکم اعلم بکم) که (أهون) بهواتا (هین) بی و (أعلم) بهواتا (عالم) بی، نهم جوړه ته نویله له م شویناندها زور په سنده، زاناکان دهفرموون: (نه گهر دوو دهق به دیمه ن پیکه وه نه دهگونجان دمی لایه کیان به پی زانستی ته نویل به نویل بکری، نهو کاته هه ردو دهقه که په سندنو کار به هه ردو لایان دهکری، به لام نه گهر به ته نویلش پیکه وه نه دهگونجان نهوا به هیزه کیان په سندن دهکری و بی هیزه کیان که نار دهکری، ته نانه ت هه ندی زانا دهفرموون: ته نویل دووریش بی له پرته کردنه وهی دهق باشته. تأویل له (آل الشيء الی کذا) یه واته نهو شته گه راپه وه بو نه وه نهوه، لهزارا وهی زانستی فهرمووده مه بهست له ته نویل نه مه یه: گفته (لفظ) ئ به پی دانانی بنچینه یی (وهضعی نه صلی) خوئی واتایی دهگه یه نی، به لام له بهر به لگه یه لهو واتایه وه نه قل دهکری بو واتایه کی تر، نه گهر نهو به لگه یه نه بوایه نهو واتایه کی که به پروا ته گفته که دهیگه یه نی که نار نه دهکرا.

کاتی نیسلام له سه ر واتای راسته قینه نه بی

۲۶ - عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَاصٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (أَعْطَى رَهْطًا وَسَعْدٌ جَالِسٌ فَتَرَكَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلًا هُوَ أَغْبَاهُمْ)

إِلَيَّ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا لَكَ عَنْ فُلَانٍ فَوَاللَّهِ إِنِّي لَأَرَاهُ مُؤْمِنًا فَقَالَ أَوْ مُسْلِمًا فَسَكَتُ قَلِيلًا ثُمَّ غَلَبَنِي مَا أَعْلَمُ مِنْهُ فَعُدْتُ لِمَقَالَتِي فَقُلْتُ مَا لَكَ عَنْ فُلَانٍ فَوَاللَّهِ إِنِّي لَأَرَاهُ مُؤْمِنًا فَقَالَ أَوْ مُسْلِمًا فَسَكَتُ قَلِيلًا ثُمَّ غَلَبَنِي مَا أَعْلَمُ مِنْهُ فَعُدْتُ لِمَقَالَتِي وَعَادَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ قَالَ يَا سَعْدُ إِنِّي لَأُعْطِي الرَّجُلَ وَغَيْرَهُ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْهُ خَشْيَةً أَنْ يَكُفَّهُ اللَّهُ فِي النَّارِ. (الحديث ٢٧ - طرفه في: ١٤٧٨) (٢٦)

سهعدی کوری نهبو وه قاص (پرمزی خوی لی بن) فهرمووی: من خوّم دانیشتبووم لهوگاته‌دا پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سمر بن) به‌شی ده‌سته‌یه‌کی دا، به‌لام به‌شی پیاویتی نه‌دا، به‌لای منه‌وه نه‌و پیاوه باشت‌رینیان بوو، له‌به‌رنه‌وه گوتم: قوربان! نه‌ی پیغه‌مبهری خودا! نه‌وه بوچی فی‌ساره‌که‌ست بنوارد، خو‌به‌خودا من به‌برواداری دهم‌انم، فهرمووی: به‌لگوو بلئی به‌موسولمانی دهم‌انم و له‌حالی وادا شایه‌تی باوه‌ر، که شتی‌که واله‌ناو دل دا بوئهم جوړه که‌سه‌ی مه‌ده) جا منیش که‌می بی‌ده‌نگ بووم، هه‌تا نه‌وه‌ی دهم‌زانی له‌باری موسولمانه‌تی نه‌و پیاوه‌وه زوړی بو هی‌نام له‌به‌ر نه‌وه پرسیاره‌که‌مم دووباره کرده‌وه، پیغه‌مبهریش ههر فهرمایشته‌که‌ی پی‌شووی دووباره کرده‌وه، له‌به‌ر نه‌وه که‌می‌کی تریش بی‌ده‌نگ بوومه‌وه، هه‌تا له‌به‌ر هه‌مان هو‌ی پی‌شوو پرسیاره‌که‌مم بو جاری سی‌یه‌م دووباره کرده‌وه، پیغه‌مبهریش (دروودی خودای له‌سمر بن) دی‌سانه‌وه ههر فهرمایشته‌که‌ی پی‌شووی دووباره کرده‌وه، له‌دوایی دا فهرمووی: (نه‌ی سه‌عدا! که‌لی جار من به‌ش دهم‌م به‌ه‌ندی که‌س، هه‌یشه له‌وم خو‌شتر ده‌وی و به‌شیشی ناده‌م، دهم‌زانی نه‌وه‌بو؟ چونکه هه‌ندی که‌س نو موسولمانن، یا‌چاو‌چنوکن، دهم‌ه‌وی به‌به‌ش پیدان بیان لاوینم و بیانکه‌م به‌دوستی نی‌سلام، نه‌بادا بجیت‌ه‌وه ناو بی‌بروایی و خودا له‌ناو ئاگری دوزخ دا سه‌ره‌نگری بکا، به‌لام هه‌یه خو‌ی موسولمانی ساغه، پی‌ویستی به‌لاوانده‌وه نیه).

رافه و شیکردنه وه:

سهعد لهعه شه‌ره‌ی موبه‌ش شه‌ره‌یه، واته: لهو ده کهسه‌یه که پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بر) مژده‌ی به‌ه‌شتی پیداون، له‌موسوئمانه هه‌ره‌پیشینه‌کانه، له‌ته‌مه‌نی چواردده سائی دا ئیسلام بوو، ئاماده‌ی غه‌زای به‌در بووه، هه‌روا هی غه‌زاکانی تری پاش به‌در بووه، نزای گیرابوو، یه‌که‌م که‌س بوو که‌یه‌که‌م تیری له‌رپگه‌ی خودا دا هاویشته، له‌کۆچه‌ره هه‌ره‌پیشینه‌کان بوو، دووسه‌دو حه‌فتا فه‌رمووده‌ی هه‌یه، له‌بوخاری دا بیستی هه‌یه، له‌موسلیم دا بیستو سیی هه‌یه، یازده‌یان په‌سه‌ندی هه‌ردوو لایه، له‌سه‌رده‌می ئیمامی عومه‌ردا له‌سه‌ر ده‌ستی سه‌عددا مه‌دائین فه‌تج کرا، کووفه‌ی دروست کرد، عومه‌ر کردی به‌فه‌رمانداری ولاتی عیراق، له‌په‌نجاو حه‌وتی کۆچی دا مردوووه، له‌به‌قیع به‌خاک سپێردراوه، دواترین که‌سه له‌عه‌شه‌ره‌ی موبه‌ش شه‌ره که‌مردوووه: (تاج/ ۵/ ل ۸۶ = تاج/ ۳/ ل ۶۰۹ ز ۱۲/ ژ ۳۳۲۶ هه‌تا ۳۳۳۱ ج/ ۴) له‌م شوینه‌دا له‌تاجول ئوصول دا مناقبی سه‌عد نووسراوه.

کفر تا کفر فه‌رقی هه‌یه

۲۷- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضي الله عنهما) قَالَ: قَالَ: النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (أَرَيْتَ النَّارَ فَإِذَا أَكْثَرُ أَهْلِهَا النِّسَاءُ يَكْفُرْنَ قِيلَ أَيْ كَفُرْنَ بِاللَّهِ؟ قَالَ يَكْفُرْنَ الْعَشِيرَ وَيَكْفُرْنَ الْإِحْسَانَ لَوْ أَحْسَنْتَ إِلَى إِحْدَاهُنَّ الدَّهْرَ ثُمَّ رَأَتْ مِنْكَ شَيْئًا قَالَتْ مَا رَأَيْتُ مِنْكَ خَيْرًا قَطْ). (الحديث ۲۹ - أطرافه في: ۴۳۲، ۷۴۸، ۱۰۵۲، ۳۲۰۲، ۵۱۹۷). (۲۷)

ئیبینوعه‌بباس (په‌زای خودایان له‌ بر) فه‌رمووی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بر) فه‌رمووی: (سه‌رنجی ناو دۆزه‌خم دا پوانیم زوربه‌ی خه‌لکه‌که‌ی له‌ژنانی جیهان بوون،

چونکه سپلهیی دهكهن) گوتیان: ئایا سپلهیی له گهل خودا دا دهكهن؟
 فهرمووی: (سپلهیی له گهل میرد دهكهن و چاکه یان له بهرچاو نییه، نه گهر
 بهدریژیی سال چاکه له گهل یهکیکیان بکهی، دواوی شتیکی کهمی لی بینیت
 که بهدلی نه بی دهلی: ههرگیز چاکه له تو نه بینیه!).

کهس به کردنی تاوانه کانی سهرده می نه فامی کافر نابی جگه له شیرک و کوفر

٢٨- عَنْ أَبِي ذَرٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (سَابَيْتُ رَجُلًا فَعَيَّرْتُهُ بِأُمِّهِ فَقَالَ لِي النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا أَبَا ذَرٍّ أَعَيَّرْتُهُ بِأُمِّهِ إِنَّكَ أَمْرٌ فِيكَ جَاهِلِيَّةٌ إِخْوَانُكُمْ خَرُّوا لَكُمْ جَعَلَهُمُ اللَّهُ تَحْتَ أَيْدِيكُمْ فَمَنْ كَانَ أَخُوهُ تَحْتَ يَدِهِ فَلْيُطْعِمْهُ مِمَّا يَأْكُلُ وَلْيَلْبِسْهُ مِمَّا يَلْبَسُ وَلَا تَكْلَفُوهُمْ مَا يَغْلِبُهُمْ فَإِنْ كَلَّفْتُمُوهُمْ فَأَعَيْنُوهُمْ). (الحديث ٣٠ - طرفه في: ٢٥٤٥، ٧٠٨٣، ٢٨)

ئه بوذهری غیفاری (همزای خوی لێ بی) فهرمووی: (له گهل پیاویک دا جنیومان
 بهیه کتر دا، له سههر قسهیه توانجم له دایکی دا پیم گوت: کوپی ژنه
 قولهر شه که، ئه ویش چوو له لای حه زهت سکا لای له دهست کردم، جا که چوو
 بو خزهت حه زهت (دروودی خودی له سههر بی) فهرمووی: (ئه ی ئه بوذهر! چۆن تانه
 له دایکی دهدهی؟ تو چۆن پیاویکی؟ هیشتا رهگی رهفتاری سهرده می نه زانیت
 تیدا ماوه، ئه م بهنده نوکه رانه تان برای ئایینی ئیوه، خودا کردوونی
 به ژیردهسته ی ئیوه، خزه تان دهكهن، کهواته له خواردن و جلو بهرگا
 له خۆتانیان جیا مه که نه وه، کارو فهرمانی گرانی وایان مه دن به سهردا
 که له کیشیان دا نه بی، نه گهر دنیا بوو داوای شتیکی ئاواتان لی کردن یارمه تیان
 بدن).

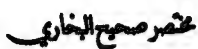
راقه و شيگردنه وه:

مامؤستا مه لا رهشيد بهگ - پرگۆرهكهى له نوور بى - دمه رموى: نهو
پياوى له گهل نه بوذهر جنپويان به يهك داوه بيلالى حه به شى بووه،
له عومده تولقاريئدا دمه رموى: (چاكه كردن له گهل ولاخ و ئازده ئيش دا
سووننه ته، نابى ناهه قى له وانيش بكرى!): (تاج/ل ٤٤/ز ٢١/ف ٤ = تاج/٢
ل/٤٥٥/ز ٢٠٢٩).

ئه بو زمه پى غيفارى يه كيكه له ناودارانى هاوړپيان، له خوى ده گيرنه وه
كه فهرموويه تى: من چواره مين كهس بووم كه ئيسلام بووم، له بهر زوهدى و بى
هه وايى له حه ديئدا دهيشوبه يئن به حه زه رتى عيسا (درووى خودى له سهر بى) له دوا
جهنگى خه ندهق له مه دينه له گهل حه زه رتدا مايه وه هه تا حه زه رت وهفاتى
كرد. به پى ي رپبازو بوچوونى نه بو زمه: (ناپه وايه بو مرقف پتر له پيداويستى
خوى سامان پاشه كهوت بكا) بو يه پى ده ئين: (أبو الاشتر اكية في الاسلام)
له ئيسلام دا مال به هره يه كه له به هره كانى خودا، مالى ره حه مت هه تا زوړبى
ده ستمايه ي دين و دنيايه، به لام له گهل نه مه يش دا ده و له تى ئيسلام مافى
هه يه سيسته مى مالدارى چاو ديږى بكا، له كاتى پيوست دا جله وى چلئسى
سهرمايه دارى بگرى. نه بو زمه دووسه دو هه شتاويهك فهرمووده ي هه يه،
له بوخارى دا چواره فهرمووده ي هه يه، له موسليم دا بيست و نو فهرمووده ي
هه يه، دوازه ديان په سندنى هه ردو ولايه، له ره مبه زه له سالى (٣٢) ك نه مرى
هه قى به جى هينا، ئيبنوومه سعود نويزى له سهر ته ره كه ي كرد. (ت/٥
ل/٢٠٤ = تاج/٣ ل/٧٢٢/ز ٣٥٠٩-٣٥٠٧).

باسى: صولج له نيوان موسولماناندا

٢٩- عَنْ أَبِي بَكْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ يَقُولُ: (إِذَا لَقِيَ الْمُسْلِمَانِ سَيْفِيهِمَا فَالْقَاتِلُ وَالْمَقْتُولُ فِي النَّارِ فَقُلْتُ يَا

ئەبو بەكرە (پەزى خۇي لى ۋى) فەرموۋى: بەگۈي خۇم لەزارى پىرۋى پىغەمبەرم
 بىست دەيفەرموو: (ھەركاتى دوو موسولمان دەستەو شمشىر بەرامبەربەيەك
 راوہستان، يەككىيان يەككىيانى كۈشت، بكوژو كوزراو ھەردوكيان لەناگرى
 دۆزەخدان) منىش گوتەم: ئەي پىغەمبەرى خودا! باشە وابكوژ لەبەر
 خوينپىژيەكەي شايانى دۆزەخە، ئەي كوزراو بۇچى؟ فەرموۋى: (چوونكە
 ئەويش بەخواستى دل سوور بووہ لەسەر كۈشتنى ھاوريكەي).

ئەبو بەكرە لە ھاوړې ھەرە مەزنەكانى پيښه مېهړه، بەردەوام سەرگرمى
خوایه‌رستى جوان بوو هەتا لەبەصره‌ له‌سالى پەنجاو دووى كۆچى دا ئەمرى
هەقى بەجى ھئا، سەدو سىو و دوو فەرموودەى له‌ پيښه‌مېه‌رەو گي‌راو تەو،
لەبوخارى دا (١٣) فەرموودەى ھەيە، لەموسليم دا (٩) فەرموودەى ھەيە،
هەشتيان پەسەندى ھەر دوو لایانە.

۳۰- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ لَمَّا نَزَلَتْ (الَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ) قَالَ: أَصْحَابُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَيُّنَا لَمْ يَظْلَمْ فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: (إِنَّ الشُّرَكَاءَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ). (الحديث ۳۲ - أطرافه في: ۳۳۶، ۳۴۲۸، ۳۴۲۹، ۴۶۲۹، ۴۷۷۶، ۶۹۱۸، ۶۹۳۷). (۳۰)

(٣٠) أخرجه مسلم في الايمان، باب: صدق الايمان واخلاصه، رقم: ٣٢٣٣.

عبداللہ کوری مہسعود (دعویٰ خودایان لئ بئ) فہرمووی: کہنایہتی (الذین آمنوا ولم یلبسوا ایمانہم بظلم أولئک ہم ألمان وہم مہتدون) (۸۲/۶) ہاتہ خواروہ، کہنہمہ رافہ کہیہتی: موسوئمانی راست و دروست بہ پی ی دەستوورہ گانی دین و ئایین، ئەو بروادارانہن کہ باوہر پکی ساخی رہسای بیگہردی باشیان بہ خودای خوئیان ہہیہو بہ ہہموو پیغہ مہرانی خوا ہہیہ، باوہر پکی بہتی کہ تیگہل بہ زورو ستہم نہ بی، ئەوانہ ئاسایش و ئارام و ہیمنی دادہبارئ بہ سہریانا، خوشیان شارہزای ریگہی راستن و مرازیان ہاتو تہدی. فہرمووی: کاتی ئەم ئایہ تہ ہاتہ خواروہ بوو بہ ہوی نیگہران بوونی موسوئمانہکان و مہترسی ئەو میان لئ نیست کہ بہر بہ ہرہی ئاسایش و ئارامی و شارہزا بوونی ریگہی راست نہ کہون، بۆیہ گوتیان: ئەی پیغہ مہرہی خودا! دہبی کئ بی لہ ئیمہ گہ زورو ستہمی لہ خودی خوئ نہ کرد بی؟ کہ واتہ: ئەم مژدیمہ بہ ئیمہ چی؟ بہ لکوو بہ پیچہ وانہوہ ئەمہ ہەرہ شہیہ لہ ئیمہ، چونکہ ہہموو کہ سئ لہ ئیمہ گہم یازور زورو ستہمان کردوہ، ئەویش (درووی خودی لہ سہر بئ) فہرمووی: (مہبہست ئەوہ نییہ گہ ئیوہ تیئ گہ ییشتوون، بہ لکوو مہبہست لہو زورو ستہم و زوئمہی گہ لہم ئایہ تہدا ہہیہ شیرک و ہاوبہش دانانہ بۆ خوداو، لہو چہشنہ زوئم و ستہمہیہ گہ لوقمان ناموژگاری کورہ گہی خوئی دہ کرد کہ توخنی نہ کہوئ، گہ قورئان دہیگہر پرتہوہو دہفہرموئ: (یابئ لا تشرک باللہ إن الشرک لظلم عظیم) (۱۳/۳۱) واتہ: روئہی خو شہو یستہم! نہ کہی ہہلہی واگہورہ بکہی، ہاوبہش و ہاورئ بۆ خودا بریار بدہی، چونکی شتی وا زوئمیکی زور گہورمہ، زوئم و زورو ناہەقی ش لہ موسوئمانی باش ناوہشی تہوہ، پیشہی ملہورہ ستہم کارہکانہ).

رافه و نیکوآینه وه:

ههتا بزنانین که پیاوانی سه حیجی بوخاری چۆن پیاوانی بوون، لیرهدا کورتهیه کی بوخت له ژياننامه ی ئیمامی ئەعمەش تۆمار دهکەین، که یه کی که له پیاوانی رسته ی ئەم فەرمووده یه، که ئاویه: بوخاری، ئەبوو لید، شوعبه، سولهیمان واته: (ئەعمەش) ئیبراهیم، عهلقه مه ئیبنومه سعود، ئیمامی ئەعمەش چوار ههزار فەرمووده ی ههیه، کتیی نه بوو، فەصیح بوو، هەرگیز له حنی نه ده کرد، له حن ئەوه یه که قسه به غهیری عه ره بی فەصیح بکه ی، ئیمامی ئەنه سی دیوه، که واته: تابعی یه، تابعی موسولمانیکه له چینی دوه می میلله تی ئیسلام بی، پیغه مبه ری نه دیبی، به لام هاوړی پیغه مبه ری دیبی، ئەعمەش ئەم زاتانه مامۆستای بوون، واته: شیخی بوون، شیخی راوی یامو حه ددیث ئەو که سه یه که فەرمووده ی لی و مرده گیری، ئەبو وائیل و مه عرورو موحاهید و ئیبراهیمی نه خه عی و تهیمی و شه عی شیخی ئەعمەش بوون، سوبه یی و ئیبراهیمی تهیمی و تهوری و شوعبه و یه حیای قه طان و سوفیانی کور ی عویه نه فقی ی بوون، واته: فەرمووده کانی ئەویان گیراوه ته وه، یه حیای کور ی قه طان ده فەرموئ: (ئەعمەش سو فیلکه یه کی وابوو به رده وام له پزی یه که می نو یژی جه ماعه تدا ئاماده بوو، زانایه کی پایه به رزی ئیسلام بوو). وه کیع ده فەرموئ: (ئەعمەش نزیکه ی حه فتا سال ئەللا هو نه که به ری یه که می جه ماعه تی نه فه و تا وه!) شوعبه پی ی ده گوت: موصحف، واته: وهك موصحف راست و بی گهرده، پیان ده گوت: سید المحدثین، واته: گهره ی فەرمووده زانه کان، بۆنی شیعه یی لی ده هات، جار و بار ته دلیری ده کرد ته دلیر ئەوه یه که فەرمووده که له که سی که وه بگیری ته وه که هاو چه رخی خوی بی، به لام ئەو فەرمووده یی له و نه بیستی، له هه مان کات دا واپیشان بدا که ئەو فەرمووده یی له و بیستوه، مه به ستیشی له مه ئەوه یه که شیوه ی فەرمووده که جوان بکا، یا ئەوه یه: که فەرمووده زانه که

مامؤستاکه‌ی خوئی، یاکه‌سیکی تر له‌پیاوانی رپشته‌ی فهرمووده‌که، به‌ناوئ
ناوببا که‌به‌و ناوه‌وه نه‌ناسرابی، ئه‌عمه‌ش (ملاوی خوای ئی بهی) له‌سائی شه‌ستی کۆچی دا
له‌دایک بووه، له‌سه‌دوچل و هه‌شت دا مردوووه، هه‌شتاو هه‌شت سال ژیاوه:
(ت/ل ۱۵۵/ز ۷/ف ۵ = تاج/ل ۴/ل ۲۱۵/ز ۲۸۶۵).

باسی: نیشانه‌ی مروی ناپاک (مونا‌فیق)

۳۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (آيَةُ
الْمُنَافِقِ ثَلَاثٌ: إِذَا حَدَّثَ كَذَبَ وَإِذَا وَعَدَ أَخْلَفَ وَإِذَا أُؤْتِمِنَ خَانَ). (الحديث ۳۳
- أطرافه في: ۲۶۸۲، ۲۷۴۹، ۶۰۹۵) (۳۱)

له‌ئه‌بوهوره‌په‌روه (په‌زای خوای ئی بهی) له‌حه‌زه‌رته‌وه (مروودی خودی له‌سهر بهی) ده‌فه‌رموئ:
(نیشانه‌ی مروفی ناپاک سی شته،: که‌قه‌سی کرد به‌قه‌ستی درۆبکا، که‌به‌ئینی
شتیکی دا به‌که‌سی به‌ئینه‌که‌ی به‌جئ نه‌هینی، که‌سپارده‌ییکیان پی سپارد
گزی تیا‌بکا).

رافه‌و شیکردنه‌وه:

واته خراپی کردار و گوتار و نیاز نیشانه‌ی مروی ناپاکه، ته‌ماشای رافه‌ی
فه‌رمووده‌ی ژماره (۱۷) بکه، بۆتیگه‌یشتن له‌واتای ناپاک. (ریاض/ل ۱/۲۲۹
ز/۲۵) + (چاپی/۲/۱۸۲ ژماره/ ۱۹۹).

۳۲- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
قَالَ: (أَرْبَعٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ كَانَ مُنَافِقًا خَالِصًا وَمَنْ كَانَتْ فِيهِ خِصْلَةٌ مِنْهُنَّ كَانَتْ فِيهِ
خِصْلَةٌ مِنَ النَّفَاقِ حَتَّى يَدْعَهَا إِذَا أُؤْتِمِنَ خَانَ وَإِذَا حَدَّثَ كَذَبَ وَإِذَا عَاهَدَ غَدَرَ
وَإِذَا خَاصَمَ فَجَرَ). (الحديث ۳۴ - أطرافه في: ۲۴۵۹، ۳۱۷۸) (۳۲).

(۳۱) أخرجه مسلم في الايمان، باب: بيان خصال المنافق، رقم: ۲۰۸=۵۹ شيحا.

(۳۲) أخرجه مسلم في الايمان باب: بيان خصال المنافق، رقم: ۲۰۷=۵۸.

عبداللّٰی کوری عومەر (پڑی خودایان لی بی) له جه زرتته وه (درویدی خودای لمسر بی)
 دمه رموی: (هه رکه سی خوو بگری بهم چوار شته وه نه وه مه نافیق و ناپاکی
 ته واه، وه هه رکه سی خوو بگری بهیه کی لهم چوار شته وه نه وه ره گیکی ناپاکی و
 نیضاقی تیا داهیه تاوازی لی دینی، کاتی بوو به نه میندار گزی و ناپای بکا،
 دووهم: کاتی قسه دهکا به قهستی دروی تیا بکا، سییم کاتی پهیمان ددها
 به که سی بیشکینی و بی پهیمان دمربچی، چوارهم: کاتی داوایه کی هه بوو له سر
 که سی ناههقی لی بکا و به ههقی رازی نه بی و به ههقی و ناههقی به هوئی قسه ی خوئی
 سه رکه هوئی). (ریاض/ ۵۹۹ ز ۸۶/ ف/ ۲) + (چاپی دووهم ز/ ۸۶/ ل/ ۲۰۷ ژماره ۲/ ۶۹۰).

راقه و شهر:

بو لابر دنی هه ندی ره خنه لهم جیگه یه دا ته ماشای کوردیه که ی (ریاض
 الصالحین) بهرگی دووهم، لاپه ره (۲۰۷ ز/ ۶۹۰) بکه. نیضاق - واته: ناپاکی،
 چۆری زۆره، هه روا نیشانه کانیشی زۆرن، وهک ئه م پینج نیشانه ی که له م دوو
 فهرمووده یه دا دیاری کراون، وهک کینه کیشان له نه نصار، ناپاکیش چه ند
 چۆری هه یه، وهک ناپاکی ی ناپاکه کانی سه رده می پیغه مبه ر (درویدی خودای لمسر بی)،
 هه یه خوئی موسولمانه به لام بهر مفرار له وان دهکا، هه یه مونا فیق و ناپاکی
 عورفی یه نهک شهرعی، وهک دهستووریکی گشتی ده لئین: ئه م چۆره ته عبیرانه
 بو چه صری چه قیقی نین، به لکوو بو هه ره شه و خه لک هو شیار کردنه وه یه.

کردنی ته راویج له شهوی لیلة القدر دا نیشانه ی نیمانه

۳۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
 وَسَلَّمَ (مَنْ يَقُمْ لَيْلَةَ الْقَدْرِ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ). (الحديث ۳۵ -
 أطرافه في: ۳۷، ۳۸، ۱۹۰۱، ۲۰۰۸، ۲۰۰۹، ۲۰۱۴). (۳۳)

ئەبوھورەیرە (پەزای خۆی لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خۆدی لەسەر بێ) فەرمووی: (هەرکەسێ ساخ لەبەر رمزای خودا شەونویژی شەوی لەیلەتولقەدر بکا، باومری پێی هەبێ کە تاعەتیکی هەقە، خودا لەهەرچی گوناھی لەوەو پێشی هەیه خۆش دەبێ) (ت/٢/ل/١١٤ + ریاض/٣/ز/٢١٤/ل/٨٩١ = ز/١١٨٩).

باسی: غەزا کردن لەباوەرە

٣٤- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (اتَّذَبَ اللَّهُ لِمَنْ خَرَجَ فِي سَبِيلِهِ لَا يُخْرِجُهُ إِلَّا إِيْمَانٌ بِي وَتَصَدِيقٌ بِرُسُلِي أَنْ أَرْجِعَهُ بِمَا نَالَ مِنْ أَجْرٍ أَوْ غَنِيمَةٍ أَوْ أُدْخِلَهُ الْجَنَّةَ وَلَوْ لَا أَنْ أَشُقَّ عَلَى أُمَّتِي مَا قَعَدْتُ خَلْفَ سَرِيَّةٍ وَلَوْ دِدْتُ أَلِّي أَقْتُلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ أَحْيَا ثُمَّ أَقْتُلُ ثُمَّ أَحْيَا ثُمَّ أَقْتُلُ). (الحديث ٣٦ - أطرافه في: ٢٧٨٧، ٢٧٩٧، ٢٩٧٢، ٣١٢٣، ٧٢٢٦، ٧٢٢٧، ٧٤٦٣، ٧٤٥٧) (٣٤)

دیسان لەووە لە پێغەمبەرەو دەفەرموئ: (کەسێ بپروا بۆ غەزاو تیکۆشان لەپێی خودادا، خودای بالادەست و شکۆمەند بۆخۆی دەبێ بەدەستەبەری، دەفەرموئ: خۆم کەفیلی ئەوم کەیهکی ئەم دوو خەلاتە گەورەیی پێ بدەم: یابیبەمە ناوبەهەشت، یابیبەمەو بۆ شوینی خۆی لەگەڵ ئەو هەموو پاداشی گەورەو تالانییە زۆرە کە دەستی دەکەوێ! بەمەرچی ئەو تیکۆشەرە کە دەچی بۆ ئەو غەزاو کۆششە مەبەستی تەنیا رمزەندیی خودایی و باومری بەمن و بە پێغەمبەرانی من هەبێ، پێغەمبەر (دروودی خۆدی لەسەر بێ) فەرمووی: دەترسم کە موسوڵمانان تووشی رەنج و سەخڵەتی بکەم دەنا لەگەڵ هەموو تاقمە موسوڵمانیکە کە دەچن بۆ غەزا خۆشم دەجووم بۆ ئەو غەزایە، بەلام ئەمەناکری: چونکە نەخۆم ئەو تواناییەم هەیه کە وڵاخێ سواری بۆ

هه موویان پهیدا بکه مو، نه خویشیان نهو دهسته یان دهر ووا، له هه مان کاتا زوړیش به زه حمه تی دمران و له شانیان گرانه نه گهر من بچم بو غه زواو نه وان نه یه ن! به و خودایه که گیانی موحه ممدی له ده ست دایه، به حه زی دل پر په دل حه ز ده که م که له ریگه ی خودادا بچم بو غه زواو لهو غه زایه دا بکوژریم، دیسان زیندوو بېمه ووهو بچمه ووه بو غه زواو دیسان بکوژریمه ووه، هه مدیسان زیندوو بېمه ووهو بچمه ووه بو غه زواو هه مدیسان بکوژریمه ووه). (تاج/ ۸/ ل ۴۶/ ف ۲/ = تاج/ ۴/ ژ ۴۲۸۹/ ز ۱۱/).

باسی: شه ونو یژی رهمه زان نیشانه ی باوه ری ساخه

۳۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (مَنْ صَامَ رَمَضَانَ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ). (الحديث ۳۷ طرّفه ۳۵). (۳۵)

دیسان فهرمووی: پیغه مبه ر (دروودی خودای له سر بر) فهرمووی: (که سی روژووی رهمه زان بگری، به نیمان و باوه روهو ساخ له بهر رمزای خودا، خودا له گونا هه کانی له وه و پی شی خوش دهبی) (ت/ ۲/ ل ۷۱ = تاج/ ۲/ ز ۲۶/ ژ ۱۳۰۰ + ریاض الصالحین/ ۳/ ل ۹۰۹/ ز ۲۱۷/ ژ ۱۱۱۹).

۳۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (مَنْ صَامَ رَمَضَانَ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ) (الحديث: ۳۸ طرّفه ۳۵). (۳۶)

دیسان فهرمووی پیغه مبه ر (دروودی خودای له سر بر) فهرمووی: (هه رکه سی به باوه ری ته ووهو به نیازیکی پاکه ووه له بهر رمزای خودا شه ونو یژی رهمه زان بکا، خودا له گونا هه ی له وه و پی شی خوش دهبی). (ریاض/ ۳/ ل ۸۸۹/ ف ۱/ ز ۲۱۳/ ژ ۱۱۸۷).

(۳۵) أخرجه مسلم في صلاة المسافرين، باب: الترغيب في قيام رمضان، رقم: ۷۵۹ = ۱۷۷۶.

(۳۶) أخرجه مسلم في المسافرين، باب: الترغيب في قيام رمضان، رقم: ۷۶۰ = ۱۷۷۷.

٣٧- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (إِنَّ الدِّينَ يُسْرٌ وَلَنْ يُشَادَّ الدِّينَ أَحَدٌ إِلَّا غَلَبَهُ فَسَدِّدُوا وَقَارِبُوا وَأَبْشِرُوا وَاسْتَعِينُوا بِالْعَدَاةِ وَالرُّوحَةِ وَشَيْءٍ مِنَ الدَّلْجَةِ). (ت/١ ل/٦٢ ز/١٠ ف/٤ ذ/٧٩): (من افراد البخاري. عيني/١-٢٣٦- المترجم) (الحديث ٣٩ أطرافه في: ٥٦٧٣، ٦٤٦٣، ٧٢٣٥) (٣٧)

ديسان فهرمووی: پیغهمبهر (دروودی خودای لهسهر بن) فهرمووی: (ثایین ناسانه نهگهر کهسی لهخوی گران نهکا، ههرگیز نهبوه کهسی ثایین لهخوی گران بکاو بهتوندی باوهشی پیا بکاو ههتا سهر بیباتهسهر! بهلکوو نهو کهسانه لهنهانجام دا ثایین بهزاندوونی و کوئی پی داون، جا کهواته: ههر لهسهرمتاوه ملی ریگهی راست بگرن و نهوهندهی بۆتان دهلوئ دریغی لهکردنی کاری باش مهکهو مزگیانی خۆتان وهر بگرن، ئیوهیش وهک رپیوار ی چالاک لهم سی کاتهدا تیکووشن و خوداپهرستی و بهندهگی خۆتان بکهو و بیکهو بهدهسمایهی خۆتان: سهر لهبهیانیان و سهر لهئیواران و دهمه و پارشیوا).

باسی: نویژ لهئیمانه

٣٨- عَنْ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) (أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ أَوَّلَ مَا قَدِمَ الْمَدِينَةَ نَزَلَ عَلَى أَجْدَادِهِ أَوْ قَالَ أَخْوَالِهِ مِنَ الْأَنْصَارِ وَأَنَّ صَلَّى قَبْلَ بَيْتِ الْمَقْدِسِ سِتَّةَ عَشَرَ شَهْرًا أَوْ سَبْعَةَ عَشَرَ شَهْرًا وَكَانَ يُعْجِبُهُ أَنْ تَكُونَ قِبْلَتُهُ قَبْلَ الْبَيْتِ وَأَنَّ صَلَّى أَوَّلَ صَلَاةٍ صَلَّاهَا صَلَاةَ الْعَصْرِ وَصَلَّى مَعَهُ قَوْمٌ فَخَرَجَ رَجُلٌ مِمَّنْ صَلَّى مَعَهُ فَمَرَّ عَلَى أَهْلِ مَسْجِدٍ وَهُمْ رَاكِعُونَ فَقَالَ أَشْهَدُ بِاللَّهِ لَقَدْ صَلَّيْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَبْلَ مَكَّةَ فَدَارُوا كَمَا هُمْ قَبْلَ الْبَيْتِ وَكَانَتْ الْيَهُودُ قَدْ أَعْجَبَهُمْ إِذْ كَانَ يُصَلِّي قَبْلَ بَيْتِ الْمَقْدِسِ وَأَهْلُ الْكِتَابِ فَلَمَّا وَلَّى وَجْهَهُ قَبْلَ الْبَيْتِ أَنْكَرُوا ذَلِكَ). (الحديث ٤٠ أطرافه في: ٧٢٥٢، ٤٤٩٢، ٤٤٨٦، ٣٩٩). (٣٨)

(٣٧) من افراد البخاري عن المسلم. (عين/١/٢٣٦) - المترجم.

(٣٨) أخرجه مسلم في الصلاة، باب: تحويل القبلة من القدس إلى الكعبة برقم: ٥٢٥، ١١٧٦، ١١٧٧.

بہراء (ہمزای خوی لیں ہن) فہرمووی: یہ گہمجار کہ پیغہمبہر (دروودی خودای لہسہر ہن) تہ شریفی ہات بو مہدینہ، لہلای خالوانی دابہزی کہنہنصار بوون، تا شازدہ مانگ، یا فہرمووی تاحہقدہ مانگ پیغہمبہر (دروودی خودای لہسہر ہن) لہمہدینہ لہنویردا روی دہکردہ بہیتولہقدیس لہدلشہوہ حزی لہوہوو کہکابہبیی بہرووگی نیسلام، جاکاتی کہخودا نہم ناواتہی ہینایہدی و بہیتوللا بوو بہقبیلہی موسولمانان یہکہم نویر کہموسولمانان لہگہل پیغہمبہردا بہروو کہعبہ کردیان نویرزی عہصر بوو، جا پیاوی لہم کوہلہی کہلہگہل پیغہمبہردا نویریان بہروو کابہ کردبوو، ہہمان روژ ری ی دہکہویتہ مزگہوتی مہدینہ، تہماشا دہکا نویرکہرہکان نویرزی عہصر دہکہن، بہلام بہوہیان نہزانوہو وک جاران رویان لہبہیتولہقدیسہو وان لہروکوہ دا، جاپییان دہفہرموی: سویند دہخوم نہم عہصرہ بہجہماعہت لہپشت پیغہمبہروہ بہروو کہعبہ نویرزی عہصرم کرد، نیتر نہوانیش لہسہر شایہتیہکہی نہو ہہر لہناو نویردہکدا بہروو کابہ، کہوا لہمہککہ، رویان ومرچہرخاندو باقی مہندہی نہو نویردہیان پوہو کابہ تہواو کرد. خاوم نامہکان - واتہ: جوولہکہو گاوردہکان - نہوہیان پی خوش بوو کہ پیغہمبہر (دروودی خودای لہسہر ہن) رووہو بہیتولہقدیس نویرزی دہکرد، بہلام کاتی کہروی کردہ کابہ نہوہیان پہسہند نہکرد!).

رافہو لیکولینہوہ:

کابہ: کہعبہ: رووگہ: قبیلہ، نہم پیاوہی کہنہم شایہتیہی دا عہببادی کوپی نہہیک بوو، کاتی کہ رووگہ گوڑا یہکی بوو لہوتاقمہیہ کہلہگہل پیغہمبہردا دوو رکاتیان بہروو قودس کردو دوو رکاتیان بہروو مہککہ کرد، نہو مزگہوتہش کہہہوالہکہی پیدان مزگہوتی بہنی سہلہمہ بوو، کہوا لہمہدینہ، ناسراوہ بہمہسجیدولقبیلہتہین، واتہ: مزگہوتی دوو قبیلہ،

له گپړانه وې ئیبنو عومره و نه نه س دا (همزای خودایان لږ بڼ) هه یه که چی که قوباء
 بووه، نو پوره که یس به یانی بووه، که پیاووه که هات گوتی: روو که گور اووه، جا
 له سر یاسای دوو دهق، یادوو به لکه نه گهر بهرام بهر یه کتر و دهستان و
 به ته ئو یلیش پیکه وه نه ده سازان، نه و به هیزه که یان په سهند ده کری و بی
 هیزه که یان نایه خ ده کری، هه ندی زانا فهرموویانه: گپړانه وې نه نه س و
 ئیبنو عومره (همزای خودایان لږ بڼ) په سهند، چوونکه دوو کهس گپړاویانه ته وه،
 گپړانه وې به راء نایه خ ده کری، به لام هه ردوو گپړانه ووه که په سهندن،
 ری که چاره ی یه کتر تنه و یان و پیکه وه سازانیان ناوایه: هه ر گپړانه و یی باسی
 رو و داوی ده کا، له گپړانه وې به راء دا پیاوی له خزمه ت پیغه مبه ردا نو پوری
 عه صر ده کاو ده چی بو مزگه وتی به نی سه له مه ته ماشا ده کا نو پوری عه صری
 هه مان روژ ده که ن و هه و الله که یان دمه داتی، له گپړانه وې نه نه س و
 ئیبنو عومره ردا نو پوری عه صری له که ل دا ده کاو بو سبه ینی به یانی ده چی بو
 قوباء و هه و الله که یان دمه داتی، به م شیوه یه هه ردوو گپړانه ووه که کو ده کری نه وه و
 به رابه ر ناوه ستن، ئیمامی نه وه وې (سلاوی خوی ن بڼ) دمه رموئ: (به هه ر شیوه یی
 ده گونجا که دوو فهرمووده کو بکری نه وه و جیاوازی له نیوانیان دا نه مینی نه وه
 باشتره له وې که فهرمووده یی نایه خ بکری که پیاوایی راست و دروست
 له صه حیج دا گپړاویانه ته وه!) له هه ندی گپړانه ووه کانی بوخاری دا جیاوازی
 له نیوانی گپړانه وې به راء و ئیبنو عومره ردا هه یه، که سی شارمزی مه شره بی
 بوخاری نه بی به هه له دا ده چی و گومانی ئالوژی و شیواوی به گپړانه ووه جوړاو
 جوړه کانی بوخاری شهریف ده با، به لام ده بی بزانی که نه م جوړه جیاوازی یه
 له صه حیجی بوخاری و موسلیم دا، نه گهر هه بوو، مه به ست لی شتی کی
 تایبه تییه، که فهرمووده زانه کان ده رکی نه و مه به سته ده که ن. خویا ربی له م
 کتیبه پیروژده به پی ی توانا له م جوړه باب ه تانه ده دوین، به لکوو له به خششی
 خوداوه سه رده قی نه م کاره پیروژه بشکی و نه م هه نگاوه بی به رچه شکاندنی

لەم بوارەدا، شت ھەر ئەومەندە زەحمەتە ھەتا دەستی پێ دەکەیت، ئیتر بەرە بەرە رەورەووی پێشکەوتن بەرەوپێشی دەبات. شت بەپەلە نابێ، مەرووف لەپەرێ نابێ بەکۆرێ، زمانی کوردی ھێشتا زۆری ماوە کە موفەردات و زاراوە تازەکانی جێ ی خۆیان بگرن و بەتەواوی لەجیگە ی پێویستی خۆیان دا بچەسپێن! بەلام گومانم نییە کە زمانی ئەدەبی یەگەرتووی کورد لەسەدە ی ئاییندەدا لەدایک دەبێ، وەئەم ئەدەبیاتە ی ئیستە ھەیە بوێ دەبی بەسەرچاوەیەکی رۆشن و پرشنگدار. لەسەردەمی پێغەمبەردا لەناو شاری مەدینەدا نو مزگەوتی تر ھەبوو: (ت ١/ ل ٢١٠/ ف ٤+٣+٢/ ژمارە ٣٨٧، ٣٨٨، ٣٨٩).

باسی بە جوانی موسولمان بوون

٣٩- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَخْبَرَهُ اللَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: (إِذَا أَسْلَمَ الْعَبْدُ فَحَسُنَ إِسْلَامُهُ يُكْفَرُ اللَّهُ عَنْهُ كُلَّ سَيِّئَةٍ كَانَ زَلَفَهَا وَكَانَ بَعْدَ ذَلِكَ الْقِصَاصُ الْحَسَنَةُ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا إِلَى سَبْعِ مِائَةِ ضَعْفٍ وَالسَّيِّئَةُ بِمِثْلِهَا إِلَّا أَنْ يَتَجَاوَزَ اللَّهُ عَنْهَا). (الحديث ٤٢ في فتح الباري). (٣٩)

ئەبوسەعیدی خودری (بەزێ خەوای لەس) فەرمووی: لە پێغەمبەرم بیست دەیفەرموو: (کاتی بەندەیی موسولمان بوو، لەسەر شیوەیەکی جوان، ئیتر ھەرچی گوناھێ لەو پێش لەحالی بێ برۆیی دا کردوووەتی، گەورەو بچووکی خوا لێ خۆش دەبێ، جا لەو دەوا ھەرکاری بکا بەپێی خۆی تۆلە ی ھەیە، لەسەر ئەم شیوەیە،: چاکە لەیەک بەدەو تا یەک بەحەوت سەد بوێ دەنووسری، خراپەیش یەک بەیەک بوێ دەنووسری، مەگەر خودا چاوپۆشی لێ بکاو لەسەری نەنووسی).

راقه و شیکردنه وه:

ئه م فهرمودهیه موعه للهقه، له بوخاری دا له هیج شوینیکا به موتته صیلی ریوایهت نه کراوه، بۆیه به موعه للهق داده نرئ چونکه رشته (سه نه د) هکه ی ئاویه: مالیک فهرموویه تی: زهیدی کوری نه سلم هه والی پیم دا که عه طای کوری یه سار هه والی پی داوه، که نه بو سه عیدی خودری هه والی پید اوه که له پیغه مبه رم بیست ده یفه رموو، جا له به رنه وه ی بوخاری به خزمهت مالیکی کوری نه نهس نه گه یشتوو فهرمووده که به موعه للهق داده نرئ، به لام وه کوو ده بینین شیخی بوخاری (پزهی خوی لی بی) به صیفه تی جه زم پښوایه تی کردوه له بهر نه وه ی بوخاری به خزمهت مالیکی کوری نه نهس نه گه یشتوو فهرمووده که به موعه للهق داده نرئ، به لام نه سائی وحه سه نی کوری سوفیان و نیسماعیلی به مه وصولی گیرا وویانه ته وه. کرده وه ی چاکه ی سه رده می بی بروایی کویر نابیتته وه، ده خرپته سه ر کرده وه ی چاکه ی کاتی موسوئمانه تی، له بوخاری و موسلیم دا هیه که پیغه مبه ر (دروودی خوندی له سه ر بی) به حه کیمی کوری حیزام ده فهرموئ: (له سه ر بناغه یه کی چاک و باش نیسلام بوویت). ته ماشای به رگی شه شه می تاجو لئوصول، لاپه ره ١٨٨ بکه، فهرمووده ی (١١) و (١٢) = (ت) ٦/ل ١٨٨ ف/١١ + ف/١٢ = تاج/٤ ز/٩ ژ/٣٨٨٥، ٣٨٨٦ له هه مووشوینیکی تریش نه وم هیما یانه به م مه به سته ن.

باسی باشتترین نایینداری..

٤٠ - عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) (أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَخَلَ عَلَيْهَا وَعِنْدَهَا امْرَأَةٌ فَقَالَ: مَنْ هَذِهِ؟ قَالَتْ فَلَانَةُ تَذْكُرُ مِنْ صَلَاتِهَا قَالَ مَهْ عَلَيْكُمْ بِمَا تُطِيقُونَ فَوَاللَّهِ لَا يَمَلُّ اللَّهُ حَتَّى تَمَلُّوا وَكَانَ أَحَبَّ الدِّينِ إِلَيْهِ مَا دَامَ عَلَيْهِ صَاحِبُهُ).

(الحديث ٤٣ - طرفه فی: ١١٥١) (٤٠)

(٤٠) أخرجه مسلم في الصلاة المسافرين، باب: أمر من نعس في صلاته أو استعجم رعليه القرآن، رقم: ٧٨٥ = ١٨٣٠ شيجا.

رافه و شیکردنه وه:

گفت و گۆی پېغه مېهر (دروودی خودی له سر بی) له کاتی روون کردنه و دی بابه ته کانی
 ناییندا، باله گهل ناماده بوانی کوږده کیش بی، به لام مه به ست لی سهرجه می
 گه لی ئیسلامه چونکه برپاری پېغه مېهر (دروودی خودی له سر بی) بو تاك ياله سهر تاك
 برپاریشه بو کو مهل یا له سر کو مهل، مه گهر به لگه یه کی سهر به خو هه بی،
 که پرېگه له وه بگرئ، هه روا برپار له سر پیاو، ژنیش ده گریته وه، که واته: ئه م
 رسته و وشه و زاراوانه هه موو موسولمانئ له هه موو چه رخ و
 سهر ده می کاده گرنه وه، مه گهر به لگه ی تایبه تی هه بی: به نده، پیاو، که سی،
 له زمانه عه ره بی دا جیاوازی زوره له نیوان دارشته (صیغه) ی نیرو می دا،
 به لام له کوردی دا ئه مه زور که مه، بو نمونه ئه م رسته و دارشته یانه
 له عه ره بی دا بو نیرینه ن: (یا ایها الذین آمنوا، أحدکم، یاعبادي، صاحبه، فلان)
 به رابه ری ئه مانه ئه مانه ن، که بو میینه ن: (یا ایها اللائي آمن، إحداکن، یا
 إمائي، صاحبته، صاحبها، فلانة) له سر ئه م بنیاته: وشه ی (علیکم)
 له م فهرمووده یه دا گهر چی بو پیاوانه و، له کاتی خو ی دا گفت و گو که له گهل
 هاوړپیان دا بووه، به لام ژنانیش ده گریته وه، چوونکه به لگه یئ نیه که بیپرئ
 به سر پیاواندا، هه ر وه هه موو موسولمانئ چ پیاو چ ژن، له هه موو چه رخ و

چاخیکا دهگریته وه، چونکه به لگهیی یا نیشانهیی نییه که بیبری به سهر کاتیکی تایبه تدا. مه به ست له (دین) نایین نیه، چوونکه خاوه نایین ئه بی بهره وام بی له سهری هه تا مردن، به لام مه به ست نایینداری و خوداپه رستی کردنه، له تهرجه مه گوردیه که دا، وهک زۆربه ی کات، مه به ست سهره کیه که چه سپیندراوه، نهک واته ی پیت به پیتی له فظو بیژه که، ئه و میش دهگریته وه بۆ کۆمه له یاسایه که له کاتی و مرگی پان و رافه کردن و لیکنانه وه دا، که ده بی و مرگی پو لیکنانه وه به باشی ناگای لییان بی، یه کی له و یاسایانه ئه م گوته یه یه: (إن القرآن یفسر بعضه بعضاً): ئایه تهکانی قورئان له ناو خو یان دا، ده بن به تهفسیر و رافه بۆ یه کتری) دیاره که فهرمو و میش ههروایه، که سی دهیه وئ له تهرجه مه و شهرحی هه دیتدا به هه له نه چی ده بی هه ردو و زمانه که به باشی بزانی، ناگایه کی چاکی له زانسته نیسه لاییه کان و عولومی عهره بی هه بی، سهره پای ئه مهش هه مو و پیاوایاتی جوړ به جوړی نه و هه دیته کۆبکاته وه، ئه و جا به پیی نه وانه تهرجه مه و شهرحه که واداپریژی که بگونجی له گه ل کاکله ی ناو مرۆکی هه مو و گیراوه کاند، له لایه نی رهوان بیژی شه وه و مرگی پ بۆی هه یه نه گهر بتوانی پرسته ی ره سای رهوان بیژی به کار بیئی، زاناکان ده فهرمو و (مه له ل) و وهرسبو و له خودا ناوه شیته وه، که واته ئه م جوړه ته عبیره (لا یمل الله حتی تملوا) بۆ موشاکه له و ئیزدیواجه، بۆیه به ندهش موشاکه له م به کاره ینا، ئه و جا مه به ستی سهره کی وهرسبو ونی خودام لیکنایه وه. ئه م جوړه شیکردنه وه یه له کوردیدا، له م جوړه باب ته دا هیشتا زۆر نۆبه ره یه، له به ره وه زۆر تیرو ته سه ل نابی: (ت/ال/١١/ف/١٠/ز/١٠/ز/٧٦).

باوه زیاده که دهکا

٤١ - عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (يَخْرُجُ مِنَ النَّارِ مَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَفِي قَلْبِهِ وَزُنْ شَعِيرَةٌ مِنْ خَيْرٍ وَيَخْرُجُ مِنَ النَّارِ مَنْ

قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَفِي قَلْبِهِ وَزُنْ بُرَّةٍ مِنْ خَيْرٍ وَيَخْرُجُ مِنَ النَّارِ مَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَفِي قَلْبِهِ وَزُنْ ذَرَّةً مِنْ خَيْرٍ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ قَالَ أَبَانُ حَدَّثَنَا قَتَادَةُ حَدَّثَنَا أَنَسٌ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ إِيْمَانٍ مَكَانٍ مِنْ خَيْرٍ. (الحديث ٤٤ - أطرافه في: ٤٤٧٦، ٦٥٦٥، ٧٤١٠، ٧٤٤٠، ٧٥٠٩، ٧٥١٠، ٧٥١٦) (٤١)

لهئهئهسهوه (پرمزای خوی لی بی) له پیغهمبهروهوه (دروودی خودی لهسر بی) دهفهرموی: (ئهوهی بلئی (لا اله الا الله) و سهنگی دهنکه جوئی، یا دهنکه گهنمی، یامیرووجهی، لهخیر، لهدئیابی، لهئاگری دۆزهخ دمردهچی و لهدۆزهخا ههمیشهیی نابی).

رافه و شیکردنهوه:

مههبهست لهخیر باومره، سهنگی دهنکه جو کهمتره لهسهنگی دهنکی گهنم، کهواته: باومر زیادو کهمی ههیه، ههروا لهفهرموودهکهوه دمردهکهوی کهدهبی باومر بهدهم و دل بی، دمنه قهبوول نییه، کهواته: ههرکهسی بهزمان بلئی (لا اله الا الله) و بهدل باومری پیی ههبی، ئهوه موسوئمانه، ئیتر باومرکهی کزه یابههیزه ئهوه بابهتییکی تره، دیاره کهموسوئمانیش زوو یادرهنگ لهدۆزهخ پزگاری دهبی و شاد دهبی بهبهههشت. بزانن مههبهست لهم جوهره پرستانه: (ئهوهی بلئی: لا اله الا الله) شایهتمانهیانه بهتهواوی و باومر کردنه بهئایینی پیروزی ئیسلام بهتهواوی، ئهمه لهچهشنی ئهوهیه کهدهلی: (قل هو الله أحد) م خویند. واته: تهواوی سورمهکه م خویند، دووریش نییه مههبهست ئهوهبی لهههموو چهرخیکا، بهشی سههرهکی باومر: ئیمان و باومر بهخوایهتی خوی تاک و تهنیا، جا ئهگهر خاومنی ئه م باومر له بهر بههانهیهکی رهوا، وهك دووری لهئاوهدانی و دووری لهکوژی زانا و کۆمهلگای موسوئمانان، ئاگای لهئایینی راست و دروستی سههردهمی خوی نهبوو، ئهوه بههانهداره و بهر

ظاهیری ئەم فەرموودەییە دەکەوئۆ و سەرەنجامی لە دەستە ی پرزگارییە، واتە:
لە ئەهلی نەجاتە: (ت/ل ۳۲/ز ۴/ف ۷/ژ ۲۹).

۴۲- عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) (أَنَّ رَجُلًا مِنَ الْيَهُودِ قَالَ لَهُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ آيَةٌ فِي كِتَابِكُمْ تَقْرَأُونَهَا لَوْ عَلَيْنَا مَعْشَرَ الْيَهُودِ نَزَلَتْ لَاتَّخَذْنَا ذَلِكَ الْيَوْمَ عِيدًا قَالَ أَيْ آيَةٌ هِيَ؟ قَالَ: { الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتِمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي، وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا }، فَقَالَ عُمَرُ: قَدْ عَرَفْنَا ذَلِكَ الْيَوْمَ وَالْمَكَانَ الَّذِي نَزَلَتْ فِيهِ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ قَائِمٌ بِعَرَفَةَ يَوْمَ جُمُعَةٍ). (الحديث ۴۵ - أطرافه في: ۴۴۰۷، ۴۶۰۶، ۷۲۶۸). (۴۲)

پیاویکی جووله که به عومەری گوت: ئەو فەرمانڕەوای موسوڵمانان! ئایەتی لە قورئانە کە تاندا هەیە دەوری دەکەنەو، ئەگەر ئەو ئایەتە بۆ ئیمە بەتایە کە کۆمەڵی جووله کەین، روژی هاتنی ئەو ئایەتە مان هەموو سالی دەکرد بە جەژن. عومە (ڕەزای خۆی لێ بێ) فەرمووی: کام ئایەتە؟ گوتی: { الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتِمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي، وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا } عومە ریش فەرمووی: ئیمەیش زۆر بەباشی دەزانین کە ئەو روژەو ئەو شوینەو ئەو حالە کە ئەم ئایەتە تیا هاتە خوارەو بۆ پیغەمبەر (دروودی خۆدای لەسەر بێ) کە ی بوو، وەچۆن بوو، روژ روژی هەینی بوو، کات کاتی جەژنی قوربان بوو، شوین سەر کیوی عەرەفە بوو، پیغەمبەر (دروودی خۆدای لەسەر بێ) لەوێ راوەستابوو خەریکی کردنی حەجی مائناوایی بوو). (تاج-ل ۳۳-ف ۸-ژ ۳۰-ج ۴).

رافە و شیکردنەو:

واتە ئیمەیش ئەو روژەمان کردو بە جەژن لە دوو لاد، چوونکە هەم روژی عەرەفەو هەم روژی هەینی جەژنی گەلی ئیسلام، ئەم فەرموودەییە ئەوێ لێ وەردەگیرێ کە: هەر روژی، یا هەرشوینی، رووداویکی گرنگی وای تێدا

رووبدا که بپی به هوئی به هردی گه وره بؤ گه لی نیسلامو به مایه ی شانازی و سه ربه رزی موسولمانان دروسته بکری به جه ژنو و هه موو سائی یادی بکریته وه. په یوه ندی نهم فهرموودمیه به سهر باسه که وه له وشه ی (اکملت لکم دینکم) دا دمرده که وئی، چوونکه نه وه ده که یه نی که نیسلامی ته وای بی که موو کوری له وکاته دا هاتوته دی، نه ویش نه وه ده چه سپینی که باومر که موزیاد ده کا.

باسی: زه کات له نیسلامه

٤٣- عَنْ طَلْحَةَ بْنِ عُبَيْدٍ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) يَقُولُ: (جَاءَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ أَهْلِ نَجْدٍ ثَائِرِ الرَّأْسِ يُسْمَعُ دَوِيُّ صَوْتِهِ وَلَا يُفْقَهُ مَا يَقُولُ حَتَّى دَنَا فَإِذَا هُوَ يَسْأَلُ عَنِ الْإِسْلَامِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَمْسُ صَلَوَاتٍ فِي الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ فَقَالَ هَلْ عَلَيَّ غَيْرُهَا؟ قَالَ: لَا إِلَّا أَنْ تَطُوعَ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَصِيَامَ رَمَضَانَ قَالَ هَلْ عَلَيَّ غَيْرُهُ؟ قَالَ: لَا إِلَّا أَنْ تَطُوعَ قَالَ وَذَكَرَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الزَّكَاةَ قَالَ هَلْ عَلَيَّ غَيْرُهَا؟ قَالَ: لَا إِلَّا أَنْ تَطُوعَ قَالَ فَأَدْبَرَ الرَّجُلُ وَهُوَ يَقُولُ وَاللَّهِ لَا أَرِيدُ عَلَى هَذَا وَلَا أَنْقُصُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَفْلَحَ إِنْ صَدَقَ). (الحديث ٤٦ - أطرافه في: ١٨٩١، ٢٦٧٨، ٦٩٥٦). (٤٣)

طه لحه ی کوری عوبه یدوللا (پرمزی خوی لب بن) فهرمووی: پیاویکی قر نالوسکاو ی خه لکی نه جد ده هات بؤ خزمه تی چه زمرت (دروودی خودای له سهر بن) له دوور وه گرمه ی دهنگی ده هات به لام نه مان دمرانی ده لی چی، جا که هاته پیشه وه بؤ مان دمرکه وت که له باره ی نیسلامه وه پرسپاری هه یه، پیغه مبه ریش (دروودی خودای له سهر بن) پی ی فهرموو: (له شه وو روژیک دا ده بی پینج نویژ بکه ی، پیاوه که گوتی: باشه نویژی ترم له سهره یانا؟ فهرمووی: نه، نویژی ترت له سهر نییه،

مه گهر به نارمزووی خۆت نوێژی سووننهت بکهی، ئینجا پیغه مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بێ) فهرمووی: رۆژووی رهمه‌زانیش ده‌بی بگری، پیاوه‌که گوتی: باشه رۆژووی ترم له‌سه‌رمانا؟ فهرمووی: نه‌ه، مه‌گهر به‌نارمزووی خۆت رۆژووی تر بگری، پیغه مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بێ) باسی زه‌کاتیشی بۆ کرد، پیاوه‌که‌یش گوتی: باشه له‌مه زیاتر زه‌کاتی ترم له‌سه‌ره؟ فهرمووی: نه‌ه، مه‌گهر به‌نارمزووی خۆت خیری تر بکهی، له‌پاشا پیاوه‌که رویشتهو گوتی: به‌خودا نه‌له‌مه زیاتر ده‌که‌مو نه‌له‌مه که‌مه‌تر ده‌که‌م. پیغه مبه‌ریش (دروودی خودای له‌سه‌ر بێ) فهرمووی: نه‌گهر راست بکا رزگاری ده‌بی!).

رافه‌و شیکردنه‌وه:

طه‌لحه‌ یه‌کی‌که له‌ ده‌ مژده‌ پیدراوه‌کان، نه‌ویش وه‌کوو نه‌بویه‌گری سه‌دیق له‌باپیره‌ی حه‌وته‌ما، که‌مورره‌یه، سه‌رجه‌له‌ی ده‌گاته‌وه به‌ پیغه مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بێ) دایکی له‌ موسوڵمانه‌ گۆچکاره‌کانه، له‌هه‌موو نه‌به‌رده‌کانی پیغه مبه‌ردا ئاماده‌ بووه، له‌غه‌زای به‌دردا نه‌بی، هه‌تا له‌م غه‌زایه‌یش دا پیغه مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بێ) به‌شه‌ پشکی خۆیی بۆ داناوه، یه‌کی‌که له‌و هه‌شت که‌سه که‌زۆر زوو ئیسلام بوون، یه‌کی‌که‌یه‌ له‌و پینچ که‌سه‌ی له‌سه‌ر ده‌ستی نه‌بویه‌گری سه‌دیق دا ئیسلام بوون، یه‌کی‌که له‌و شه‌ش که‌سه‌یش که‌ عومه‌ر هه‌لی بزاردبوون که‌له‌سه‌ر راوێژی موسوڵمانان له‌پاش مه‌رگی خۆی یه‌کی‌کیان بکری به‌فه‌رمانه‌رپه‌وه‌ی موسوڵمانان، چونکه‌ پیغه مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بێ) هه‌تا مرد لی‌یان رازی بوو، له‌رۆژی ئو‌حوددا پشته‌ پیغه مبه‌ری چۆل نه‌کرد، شمشیریکیان داهێنایه‌وه بۆ رو‌خساری پیغه مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بێ) ناوی نابوو، طه‌لحه‌ی خیرو طه‌لحه‌ی زۆر به‌خشنده، سی‌و هه‌شت فه‌رمووده‌ی گێراوه‌ته‌وه، دوویان په‌سه‌ندی هه‌ردوو‌لایه‌ له‌بو‌خاری دا دوو فه‌رمووده‌ی هه‌یه، له‌موسلیم دا سێ. له‌رۆژی ر‌وداوی ئه‌له‌جه‌مه‌ل دا به‌تیری وی‌ل کو‌ژرا، له‌ده‌ی جو‌مادی یه‌که‌می

سائی سیو و شەشی گۆچی، لەتەمەنی شەست و چوار سائی دا، گۆری
لەبەصرە، کچیکی لە پاش سیی ساڵ خەوی پێوە بینی، سکاڵای لەدەست
شیداریی گۆرەکە دەکرد، جا لەسەر فەرمانی کچەکە تەرمەکیان دەرھینا،
کەچی ھێشتا جەستە ی ھەر تەرو نەرم و شل بوو، ئەوسا لەدارولھێجرەتەین
لەبەصرە نیژدراپەو، گۆرەکە ی شۆرەتدارە (بەزای خەوی لێ بێ)، حاجی مەلا شەریفی
سەعاتچی ھەبوو، پیاویکی باش بوو، مەنسووبی حاجی کاک ئەحمەدی شیخ
بوو، حاجی کاک ئەحمەد دەچی تە خەوی دەفەرموی: حاجی مەلا شەریف!
لەزیرابی مائە مەسیحییەکە تەنیشتمەو خەریکە ئاو ئەدزی تە ناو
گۆرەکە مەو، فریام کەون! ئەویش دەچی بۆ داریکەل بۆلای شیخ مەحمودی
حەفید، شیخ موافەقە دەکا، حاجی مەلا شەریف گۆرەکە ی ھەلداپەو، من
بەچاوی خۆم دیم کە لەلای سەریەو خەریک بوو ئاو مزیکە بگاتە
گۆرچەکە ی، دیم بەجام ئاوو لیتەکیان دەر دەدا، لەپاشا بەچیمەنتۆ
دایانرشت و ئاو مۆگە کەشیان گواستەو لەگۆرەکە دووریان خستەو، جاری
ئەمەم گێراپەو، حاجی مەلا عەبدوڵلای سێتەلانی فەرمووی: منیش بەدیار
ئەم رووداوە بووم! (وەرگێڕ) (تاج- ١ ل- ١٨١ ف- ٢ = ژ- ٣٢٣ ز- ٤٣) + (تاج- ٥ ل- ٨٤).

باسی: شۆین کەوتنی تەرم لەباوەرە

٤٤- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (مَنْ اتَّبَعَ جَنَازَةَ
مُسْلِمٍ إِمَامًا وَاحْتِسَابًا وَكَانَ مَعَهُ حَتَّى يُصَلِّيَ عَلَيْهَا وَيَفْرُغَ مِنْ دَفْنِهَا فَإِنَّهُ يَرْجِعُ مِنَ
الْأَجْرِ بِقِيرَاطَيْنِ كُلُّ قِيرَاطٍ مِثْلُ أُحُدٍ وَمَنْ صَلَّى عَلَيْهَا ثُمَّ رَجَعَ قَبْلَ أَنْ تُدْفَنَ فَإِنَّهُ
يَرْجِعُ بِقِيرَاطٍ). (ت- ١ ل- ٥٥٧ ف- ١ ز- ٢١٠ ذ- ١٠٩٧ ض- ٤). (الحدیث
٤٧ - طرفاه فی: ١٣٢٣، ١٣٢٥). (٤٤)

ئەبۇھورەیرە (پەزەل خەزەنە) فەرەمۆی: پەغەمبەری خوا (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرەمۆی: هەرکەسێ لەبەرخاتری خوا شوێن تەرمی موسوڵمانی بکەوێ و لەگەڵی دا بێ هەتا نوێژی لەسەر دەکاو لەناشتنی دەبیتهوه، لەهەمان کات دا باوەرپی بەوه هەبێ کەئەوه تاعەتییکی باشەو مایە پاداشی چاکە، ئەوه بەدوو قیراط پاداشەوه دەگەرێتهوه، هەر قیراتەیان بەقەد کۆی ئوحوود دەبێ، بەلام ئەو کەسە کە نوێژی لەسەر بکاو پێش ئەوهی بنێزێ بگەرێتهوه ئەوه بەیەك قیراط پاداشەوه دەگەرێتهوه.

راقەو شیکردنەوه:

قیراط بەپێی ولات دەگۆڕێ، لەلای خەلکی مەككە دەکاتە ۲۴/۱ ی دیناریکی زیڕ، لەلای خەلکی عێراق دەکاتە ۲۰/۱ ی دیناری، هەروا لەلای شەرعزانەکان، هەروا لەحەدیشا بەپێی شوێن دەگۆڕێ، تەماشای ئەم شوێنە بکە (ج/۱ ص ۲۷۲ عمدة القاريء ط/ ۱ بیروت).

۴۵ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (سِيَابُ الْمُسْلِمِ فُسُوقٌ وَقِتَالُهُ كُفْرٌ). (الحديث ۴۸ - طرفاه في: ۶۰۴۴، ۷۰۷۶). (۴۵)

لەعەبدوللای کۆری مەسعودەوه (پەزەل خەزەنە) حەزەرت (دروودی خودای لەسەر بێ) دەفەرەمۆی: (شەپە جێبو کردن لەگەڵ موسوڵمان دا فوسوق و لەپێگەیی هەق دەرچوونەو، شەپەستێشی کوفرە!).

راقەو شیکردنەوه:

مەبەست لەم فەرەموودەیه: هەپەشە کردنە لەکەسێ کەبەناپەوه بەدەست یابەزبان ئازاری موسوڵمان بدا، چونکە شتی وا لەموسوڵمان ناوەشیتهوه،

به لکوو پیشه‌ی پیاوی خرابی له‌ری دەرچوو، رمفتای مروی بی ٻروایه.

(ریاض-٤ ل-١١٥٩ ف-١ ز-٢٢٦ ز-١٥٥٩).

٤٦- عَنْ عَبْدِ بْنِ الصَّامِتِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَرَجَ يُخْبِرُ بَلِيلَةَ الْقَدَرِ فَنَلَّاحَى رَجُلَانِ مِنَ الْمُسْلِمِينَ فَقَالَ إِنِّي خَرَجْتُ لِأُخْبِرْكُمْ بَلِيلَةَ الْقَدَرِ وَإِنَّهُ نَلَّاحَى فُلَانًا وَفُلَانًا فَرُفِعَتْ وَعَسَى أَنْ يَكُونَ خَيْرًا لَكُمْ التَّمَسُّوْهَا فِي السَّعِّ وَالسَّعِّ وَالْخَمْسِ). (الحديث ٤٩ طرفاه في: ٢٠٢٣، ٦٠٤٩).

عوباده‌ی کوری صامیت (ٻرزی خوی ل-١) فەر مووی: پیغه‌مبەر (دروودی خودای ل-سەر بی) له‌مال هاته دەر وه، تاهه‌والی له‌یله‌تولقه‌در رابگه‌یه‌نی، له‌وکاته‌دا دوو پیاو له‌موسولمانان بوو به‌دهمه‌قاله‌یان، جا فەر مووی (دروودی خودای ل-سەر بی): من بوئه‌وه له‌ماله‌وه هاتم بو ئیره تاهه‌والی شه‌وی له‌یله‌تولقه‌در تان پی رابگه‌یه‌نم که‌کام شه‌ودیه له‌مانگ، به‌لام فیسارو فیسار بوو به‌دهمه‌قاله‌یان، ئیتز له‌بیرم نه‌ما به‌هوی نه‌و دمه‌قاله‌وه، سابه‌شکوو ئەم له‌بیرنه‌مانه خیری پیوه‌بی بو ئیوه، جاهرچون بی ئیوه له‌شه‌وی بیستو حه‌وت، یابیستو نو، یابیستو پینجی رده‌م‌زان دا بوئه‌وه‌ی له‌یله‌تولقه‌در بگه‌رین!

سەرئنجی:

دهمه‌قالی و قسه‌ی بی هووده گه‌لی جار ده‌بن به‌هوی ڕیگرتن له‌خیر، به‌تایبه‌تی له‌شوینی پیروزی وه‌ک مزگه‌وت‌دا، یا له‌خزمه‌ت پیاوی زاناو پیشه‌وادا، که‌واته هه‌ق وایه موسولمان خوی له‌شتی وا ٻپاریزی. به‌پیی ئەم فەر مووده‌یه به‌هوی هه‌له‌ی ئەم دووکه‌سه‌وه به‌هره‌یه‌کی گه‌وره له‌کیس هه‌موو موسولمانان چوو، ده‌ی ده‌بی به‌هوی ئەم هه‌مکه شه‌ره جنیوو شه‌ره ده‌می و قسه سووک و درۆ شاخ دارانه‌وه، که‌خوین له‌کاتی شه‌ری براکوژیدا، پیی ده‌فه‌رموون: (شالای به‌روالای راگه‌یانندن) که‌ده‌ق له‌شه‌ره جنیوی سەر

كانى ژنانى لادى دووره دهسته كان دهكا، چهنده خيرو بير له كيس نهم نهته وه سته مديديه چووبى؟! مهگمر ههر خوا خوئى بزانى.

باسى هاتنى جوبرانيل بۆلاى پيغه مبهري

بۆ روونکردنه وهى نيمان و نيسلام و نيحسان

٤٧- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَارِزًا يَوْمًا لِلنَّاسِ فَأَتَاهُ جِبْرِيلُ فَقَالَ مَا الْإِيمَانُ؟ قَالَ: الْإِيمَانُ أَنْ تُؤْمِنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَبِلِقَائِهِ وَرُسُلِهِ وَتُؤْمِنَ بِالْبُعْثِ قَالَ مَا الْإِسْلَامُ؟ قَالَ الْإِسْلَامُ أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ وَلَا تُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَتُقِيمَ الصَّلَاةَ وَتُؤَدِّيَ الزَّكَاةَ الْمَفْرُوضَةَ وَتَصُومَ رَمَضَانَ. قَالَ مَا الْإِحْسَانُ؟ قَالَ أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ. قَالَ مَتَى السَّاعَةُ؟ قَالَ مَا الْمَسْئُولُ عَنْهَا بِأَعْلَمَ مِنَ السَّائِلِ وَسَأَخْبِرُكَ عَنْ أَشْرَاطِهَا إِذَا وَلَدَتِ الْأَمَةُ رَبَّهَا وَإِذَا تَطَاوَلَ رُعَاةُ الْإِبِلِ الْبُحْمُ فِي الْبُنْيَانِ فِي خُمْسٍ لَا يَعْلَمُهُنَّ إِلَّا اللَّهُ ثُمَّ تَلَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ الْآيَةَ ثُمَّ أَذْبَرَ فَقَالَ رُدُّوهُ فَلَمْ يَرَوْا شَيْئًا فَقَالَ هَذَا جِبْرِيلُ جَاءَ يُعَلِّمُ النَّاسَ دِينَهُمْ). (الحديث ٥٠ طرفه في: ٤٧٧٧) (٤٦).

ئەبوھورەیرە (ڕەزای خوێی لێ یە) دەفەر مووی: روژی پيغه مبهري خوا (دروودی خودی لاسەر یە) تەشریفی هات لەشوی نیکی بەرچاودا لەناوماندا دانیشت لەو کاتەدا پیاوی هات بۆ خزمەتی گوتی: ئەهێ موحەممەد! نیمان و باوەرم بۆ روون بکەرەوه. فەرمووی: ئەوەتا کە باوەر بکە بەخودا بەفریشتەکانی و بەگەشتن بەدیداری لەقیامەتداو بە پيغه مبهريەکانی و بەروژی زیندو بوونەوه. پیاو کە گوتی: ئەهێ نيسلامەتی چيیه؟ فەرمووی: نيسلامەتی ئەوەتانی کەخودا بپەرستیت و هاوبەشی بۆ بپاری نەدەیت و نوێژ بەدروستی بکەیت و زەکاتی فەرز بەدەیت و

(٤٦) أخرجه مسلم في الإيمان، باب: بيان الإيمان والاسلام والاحسان، رقم: (٩) و (١٠)=٩٧ شيخا. وأخرجه عن عمر (رضي الله عنه) في لباب نفسه، رقم: ٩٣=٨٩.

رؤژووی رهمهزان بگری و (حهجی مائی خودا بکهی). گوتی: ئهی چاکه چیه؟
 فهرمووی: چاکه ئهوهیه که بهچهشنی خودا بپهرستیت که وهک: چاوت
 له خودایی وایی، خو ئهگهر تۆیش ئهو نه بینیت. بی گومان که ئهو تو ده بینی،
 ئینجا گوتی: قیامهت کهیه؟ فهرمووی: منیش له تۆی باشتی ئی نازانم، بهلام
 وانیشه گانیت پی ده لیم: ئه وهته که منال به چاوی کاره که رو نوکهر ته ماشای
 دایک و باوکی خوین بکه، وه نه وهته به چاوی خۆت ببینی: که شوانه و شتری
 رهشکه ئهو پیخاوس و رهش و رووت و رهجال و شوان و گاوان و بیابان نشینه کان
 ببن به خاوهن مولک و سامان و خان و به ره و گوشت و ته لاری ئی رابکیشن و فیزو
 ده عیهی پیوه بکه. زانیی کاتی قیامهت یه کی که لهو پینج شتانه که خوا نه بی
 کهس نایان زانی، که بریتین لهم پینج شتانه که خوا نه بی کهس نایان زانی،
 که بریتین لهم پینج شته که وان لهم نایه ته ده که ده فهرمووی: (إن الله عنده علم
 الساعة وينزل الغيث ويعلم مافي الارحام وماتدری نفس ماذا تکسب غداً وماتدری
 نفس بأی أرض تموت إن الله علیم خبیر) (لوقمان/ ۳۱-۳۴) مه به ست له نایه ته که
 زانیی ئهم پینج شته له عیلمی غه یبه، لهو زانسته نه یی یه یه که ههر خوا
 خوئی ده یزانی و بهس: قیامهت که ی ده بی، باران که ی ده باری، چی واله ناو
 مندا لده کانا، کهس نازانی سبه یی چی ده کا، کهس نازانی که له کوئی ده مری).
 جا له پاشدا کاتی پیاهه که رویش پیغه مبه ر (درووی خودی له سه ر بی) فهرمووی: ئاده ی
 بیگیر نه وه بۆلام، ئه وانیش که جووون بیه ی نه وه بۆلای که سیان نه دی، پیاهه که
 غه یب بوو بوو، جا پیغه مبه ر (درووی خودی له سه ر بی) ویستی له کاره که حالیان بکا،
 فهرمووی: (ئهو جوبرائیل بوو هات بوو که خه لکه که فیری یاسا سه ره کیه کانی
 ناییی ئیسلام بکا). (۱-ل ۱۸-ف ۲ = تاج-۲-ل ۱۲-ز ۱-ژ ۲-ج ۴).

شیکر نه وه:

لهم فهرمووده یه ده پیناسه ی باوه رو ئیسلام و چاکه ی تیدا یه، ئه مه ییش
 به لگه ی ئه وه یه که پیناسه سوننه ته، هه روا له فهرمووده که ده ده ره که هوئی

که جو برائیل و پیغمبر (درویدی خودایان له سمر بر) جوړه نواندنیکې شانؤ گهری یان نیشان داوه وړلئیکې گرنگیان داناوه بؤ هونه ری نواندن و بؤ هوکاری روون کردنه وه. که واته: نه م جوړه هونه رانه له زاتی خوایاندا، کاریکی ره و او به جین، به م هر چی بؤ کاری نابه چی به کار نه هیئرین!

باسی: که سی نایینی خوی له نه نگ بپاریزی

٤٨ - عَنْ عُثْمَانَ بْنِ بَشِيرٍ يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: (الْحَلَالُ بَيْنَ وَالْحَرَامِ بَيْنَ وَبَيْنَهُمَا مُشَبَّهَاتٌ لَا يَعْلَمُهَا كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ فَمَنْ اتَّقَى الشُّبُهَاتِ فَقَدْ اسْتَبْرَأَ لِدِينِهِ وَعَرْضِهِ وَمَنْ وَقَعَ فِي الشُّبُهَاتِ كَرَاعٍ يَرْغَى حَوْلَ الْحِمَى يُوشِكُ أَنْ يُوَاقِعَهُ أَلَا وَإِنَّ لِكُلِّ مَلِكٍ حِمًى أَلَا وَإِنَّ حِمَى اللَّهِ فِي أَرْضِهِ مَحْرَمُهُ أَلَا وَإِنَّ فِي الْجَسَدِ مُضْغَةً إِذَا صَلَحَتْ صَلَحَ الْجَسَدُ كُلُّهُ وَإِذَا فَسَدَتْ فَسَدَ الْجَسَدُ كُلُّهُ أَلَا وَهِيَ الْقَلْبُ). (الحديث ٥٢ - طرفه: ٢٠٥١). (٤٧).

نوعمانی کوری به شیر (رهای خوی لى بر) دمهرموئ: خوشه و یست (درویدی خودای له سمر بر) دمهرموئ: (شتی حلال دیار و ناشکرایه، ههروها شتی حهرامیش دیار و ناشکرایه، به لام لهم بهینه دا هه ندئ شت هه ن دوو بهینین و له هه ردوولا دهچن، له بهر نه وه گه لئ که س سهریان لئ دهرناکه ن و هوکمه که یان له شه رعا نازانن، به لام زانایانی نایین له پاش په یجوری و لیکولینه و هیه کی باش هوکمه که یان ددوژنه و هو بپار دده ن که حه لائن یا حهرامن، نه وسا بؤ خه لکی تریش هیه له سهر برپاری نه وان شته که بکه ن، یانه یکه ن، جا نه وه ی که خوی بپاریزی له شتی شوبه دارو گومان لیکراو، نه وه نامووس و نایینی خوی له نه نگ و لکه ده پاریزی).

به لام نه وه ی که توخنی شوبه دارو گومان لیکراو ده که وئ، خوا نانخوا تووشی ده بی به تووشی شتی حهرامیش هه، وه ک چو ن شو ان نه گهر ران

لە دەورووبەری پاکژو پاوەند بلەو مۆرپنن بەرە بەرە رانە کە لە پاوەندە کەش دە لەو مۆر. باش ناگاداربەن! کە هەموو پادشایی بەست و پاوەندیکی تایبەتی خۆی هەیە، بزانی کە بەست و پاوەندی خودایش لەم گۆی زەوییدا، ئەو شتانەیە کە حەرامی کردوون!

باش ناگاداربەن! کە گۆلمەیه ک گوشت هەیه لەناو جەستەدا، ئەگەر ئەو گۆلمە گۆشتە سازو باش بوو ئەو جەستەیش هەمووی سازو باش دەبێ، بەلام ئەگەر ئەو گۆلمەیه خراپ بوو ئەو جەستەیش هەمووی خراپ دەبێ، بزانی کە ئەو گۆلمەیه بریتی یە لە دل، کەواتە: دلی پاک و لەشی چاک، دلی پیس و لەشی چەپەل و پیس).

راقەو شیکردنەو:

ئەم فەرموودەییەش (لەسەر فەرماشتی زاناگان) یەکیکە لەو فەرموودانە کە بوون بە سوورگەو مەدار بۆ ئیسلام. باشتەین نموونە لەم رۆژگارە ئیلمەدا بۆ شتی گومان لێکراو ئەو خواردەمەنی و خواردنەو و داو و دەرمان و شتە تازە بابەتانەیه کە لە دەرهەوی ولاتەو دەهینرین، وەک: مریشکی سەرپراو و گۆشتی پاکەت. ئەمانە و وێنە ئێمانە جیگە ی گومانان. دەبێ مەردوم لەم جۆرە شتانەدا رای زاناگان وەرگیرن، وەبەپێی فەرماشتی ئەوان لەم بارەیهو و رەفتار بکەن، چونکە موسوڵمان ئەو موسوڵمانەیه کە لەهەڵەو تاوان و گوناھ دا چاو لەرەشە خەلک نەکا، بەلکوو چاوی لە دەمی مامۆستای مەلا بێ، ئەو چی فەرموو ئەو تەواو، دەرمان بەراستی گەلی خەلکی خاوەنناس پەیدا بوون گەلی لە دەهری و زەندەقە کۆنەکان خراپترن، ئەوانە ی کۆن هەر هیچ نەبێ شەرم و شکۆیان لە موخاسەبە ی وێژدان و میژوو رەخنە ی کۆمەل دەکرد، بەلام ئەمڕۆ کەسانی پەیدا بوون، پەرورەدی ژێردەستی عەلانییەتن بەئارەق گۆش کراون، گەل بەگەلە دەزانن، میلەت وەک دەواجینی خۆیان تەماشای دەکەن، هەر بیر لە قازانجی خۆیان دەکەنەو، نەبەتەنگی ئایینی خەلکەو دین، نەدەربایستی

تەندروستی و بەرزەووەندی کۆمەڵ دین، بۆ بەرزەووەندی خۆیان دەست لەگەڵ
شەیتان تێکەڵ دەکەن، بازرگانی بەناگرو بارووتو تی ئین تی و میکروبی سیلو
دیق و سەرەتانهوه دەکەن!

ئەم فەرموودەیە موسلیم و ئەبو داود و تیرمیدز و نەشائیش
گێڕاویانەتەوه، ئەوان لە (البیوع) دا گێڕاویانەتەوه. نوعمانی کۆری بەشیر
خۆی و باوکی و دایکی صەحابی بوون. ئەنصاری یە، لەهۆزی خەزرجە، دایکی
ناوی عەمریە، خوشکی عەبدوڵلای کۆری رەواحیە، یەکەم منداڵی ئەنصارە
کە لە پاش کۆچ لە دایک بوو، سەدو چوار دە فەرموودە گێڕاوتەوه، لە دەستە
عەبدوڵلای کۆری زوبەیر بوو، سەرکاری ئیبنوزوبەیر بوو لە سەر شاری
حیمص، لەو ماوەدا کە خەڵکی حیمص هەلگەرانەوه هەڵات، بەلام
لەرۆژەکی واسیط دا کوزرا، لەسالی شەست و پینجی کۆچی دا، تەمەنی
دەوری شەست و سی سال بوو.

رشتە ی ئەم فەرموودەیە لەبوخاری شەریف دا، لەم شوێنەدا ئاویە: (حدثنا
أبو نعيم حدثنا زكريا عن عامر قال سمعت النعمان بن بشير يقول سمعت رسول الله
(صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يقول ..) هەتا کۆتایی فەرموودەکە. ھەزدە کەم ھەندێ
لەناسککاری ئەم رشتە یە قسە بکەین، چونکە زوو یادەرنگ رەورەوی ھونەری
ومرگەرەپان، لە کوردیش دا، بەرەو ھەموو مەوداوە مەیدان و کون و قوژبەنیکی
زانستی و ھونەری و ئایینی و کۆمەلایەتی ملی رێگە دەگرێ و بزافی و مرگەرەپان
ھەموو بابەتەکان دەگرێتەوه. گەرچی لەم قۆناغەدا، لەبەر بێ ھیزی و
لاوازیی نووسەرەکانمان، و مرگەرەپانەکانمان خەریکی و مرگەرەپانی شتی کەم
بایەخن، بەلام ئەم قۆناخە خۆیاربێ، زۆر ناخایەنی، ئەم رشتە یە لەرشتە
چوارکەسییەکانی بوخاری یە، و ئەم جۆرە رشتە یە زۆر دانسقەو نایاب و
بەندە. لەم رشتە یەدا تەحید و عەنەنە و سەماعی تێدایە، تەحید ئەو یە
راوی بێ: حدثنا، یا حدثنی. عەنەنە ئەو یە بێ: فلان عن فلان، سەماع
ئەو یە لەباتی ئەم جۆرە تەعبیرانە بێ: سمعت، لەم فەرموودە یەدا ئەو یە

تيادايه كه نوعمان شتى له پيځه مېهر خوځى به مندالى بيستوووه، كاتى گوره بووه رايگه ياندوووه گيړاويه تيه وه، شتى وادروسته، كورد گوته نى خوځمان: بيري مندالى تيژه. بهنده خوځ له يادمه زور به باشى جارى باوكم له برايم اووه بردمى بوخزمهت شيخ مه حموودى حهفيد له داريكهلى، باوكم عهرزى كرد كه نووشتهم بو بكا، شيخ بهم بونه يه وه بهدهق به باوكمى فهرموو: نيمه له گهل جنوكه كانا خرمين چون دهبى بيانسووتينم، بهلام نووشته يه كى بو نووسيم: (ت-٢ ل-٢٩٦ ف-١ ز-١٤٥ تاج-٢ ژ-١٧٥٦ ز-١٤٥).

دانى پينج يهك له باوهره

٤٩- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضي الله عنهما) قَالَ: (إِنَّ وَفْدَ عَبْدِ الْقَيْسِ لَمَّا أَتَوْا النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ الْقَوْمُ أَوْ مَنْ الْوَفْدُ قَالُوا رَيْبَعَةٌ قَالَ مَرْجَبًا بِالْقَوْمِ أَوْ بِالْوَفْدِ غَيْرَ خَرَايَا وَلَا نَدَامَى فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّا لَا نَسْتَطِيعُ أَنْ نَأْتِيكَ إِلَّا فِي الشَّهْرِ الْحَرَامِ وَبَيْنَنَا وَبَيْنَكَ هَذَا الْحَيُّ مِنْ كُفَّارٍ مُضَرٍّ فَمُرْنَا بِأَمْرِ فَصَلِّ نُخْبِرْ بِهِ مَنْ وَرَاءَنَا وَنَدْخُلُ بِهِ الْجَنَّةَ وَسَأَلُوهُ عَنِ الْأَشْرَبَةِ فَأَمَرَهُمْ بِأَرْبَعٍ وَنَهَاهُمْ عَنْ أَرْبَعٍ أَمَرَهُمْ بِالْإِيمَانِ بِاللَّهِ وَحْدَهُ قَالَ أَتَدْرُونَ مَا الْإِيمَانُ بِاللَّهِ وَحْدَهُ قَالُوا اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ شَهَادَةُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ وَإِقَامُ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءُ الزَّكَاةِ وَصِيَامُ رَمَضَانَ وَأَنْ تُعْطُوا مِنَ الْمَعْنَمِ الْخُمْسَ وَنَهَاهُمْ عَنْ أَرْبَعٍ عَنِ الْحَنْتَمِ وَالِدُّبَاءِ وَالنَّقِيرِ وَالْمُرْقَتِ وَرَبَّمَا قَالَ الْمُقْبِرِ وَقَالَ اخْفَظُوهُنَّ وَأَخْبِرُوا بِهِنَّ مَنْ وَرَاءَكُمْ). (ت-٤ ل-٨٥ ف-٣+٤ ز-٢٥ = تاج-٣ ل-٢٣٢ ز-٢٥ ذ-٢٧٣٨، ٢٧٣٩) (الحديث ٥٣ - أطرافه في: ٨٧، ٥٢٣، ١٣٩٨، ٣٠٩٥، ٣٥١٠، ٤٣٦٨، ٤٢٦٩، ٦١٧٦، ٧٢٦٦، ٧٥٥٦). (٤٨)

(٤٨) أخرجه مسلم في الايمان، باب: الامر بالايمان بالله تعالى ورسوله (صلى الله عليه وسلم) وشرائع الدين، رقم: ١٧ = ١١٥-١١٨.

ئىبنو عەبباس (پەزىلەتلىك خۇدایان ئەمىر) فەرموۋى: كەنۇي نەركەنى ھۆزى عەبدولقەيس ھاتىن بۇ خىزمەتنى پېغەمبەر (درودى خۇداى ئەمىر) فەرموۋى: ئەم خىزمەت كىن؟ يا فەرموۋى: ئەم نوپنەرەنە كىن؟ گوتيان: لەخىلى عەبدولقەيس كەدەجىتە ھە سەرھۆزى رەببىعە، فەرموۋى: ئەم خىزمەت بەخىربىن، ئىۋە لەئىسلام بوون دوانەكە وتوون، ھەتا بەھۆى ئەۋدە تەرىقىتان بەسەربى، ۋەكارىكى واتان لەڭزى ئىسلام نەكر دوۋە كەپەشىمانى لەدوابى، عەرزىان كرد: ئەى پېغەمبەر! خودا! لەبەرئەۋدى ئىمە كەدېين بۇ خىزمەتى تۈ، بەسەر ئەم ھۆزدە دېين، كەلەكەفەرەكانى ھۆزى موزھەرن، ناتوانىن بى يىن بۇ خىزمەت، مەگەر لەمانگە حەرەمەكانا، تەنيا لەۋ مانگانەدا كەشەرۋ شۆريان تىادا قەدەغەيە دەتوانىن بىين بۇ خىزمەت، دەى بفەر موۋ ئامۇزگار يىەكى روون و ئاشكرامان پى بفەر موۋ كەگەراينەۋە بۇ ولاتى خۇمان بەمەردومەكەى رابگەيەنين و ھەموۋ پابەندى بين و رەفتى پى بكەين، ھەتا بەھۆى جى بەجى كردنى ئەۋ فەرمانەى تۆۋە بجىنە بەھەشت. ۋەلەبارەى ئەۋ دەفرانەۋە كەخواردنەۋەديان تى دەكرى پرسىارىان لى كرد، پېغەمبەرىش (درودى خۇداى ئەمىر) فەرمانى پىكردن بە چوارو، نەى لى كردن لە چوار: يەكەم فەرمانى پى كردن بەباۋەرھىنان بەخوداى تاكو تەنيا. فەرموۋى (درودى خۇداى ئەمىر): (ئايا دەزانن برۋا ھىنان بەخوداى تاكو تەنها جىيەۋ چۆنە؟) گوتيان: خواۋ پېغەمبەرى خوا باشى دەزانن. فەرموۋى (درودى خۇداى ئەمىر): (برىتييه لەشايتەمان لەسەر ئەم شىۋەيە: أشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له وأشهد أن محمداً رسول الله: بەزمان شايتەتى دەدەم بەدل باۋەر دەكەم كەبىجگە لەيەزدانى پاك ھىچ خودايەكى تر نييە، خوايەكى تاكو تەنھايە، بى ھاۋەلە، ھىچ ھاۋبەشى نييە، بەھەمان شىۋە شايتەتى دەدەم باۋەر ھەيە كەموحەممەدى كورى عەبدوللا فروستادەم پېغەمبەرى خوايە. دوہ: فەرمانى پى كردن بەراگرتنى نوپرو كردنى بەرپاك و پىكى، سىيەم: فەرمانى بى كردن بەدانى زەكات، چوارەم: فەرمانى پى كردن بەگرتنى رۆزوۋى مانگى

رمه زان. ومفه رمانیشی پیان کرد که له دهست که وتی تالانی جه نگیش پینج
یهک بدن، ودهنیشی لی کردن لهم چوار شته که به کاریان نه هیئن بو دروست
کردنی خوشاوو سرکه و دوشاو، چونکه شتی ناویان زور زوو دترشی و توند
دهبی و دهبی به نارهق: کووپه له و کووله که و به ستوی زفت دراو و کوته کی بنکی
دارخورما. فهرمووشی (درویدی خودی لسمر بی) (لهم فهرمایشتانه پیش که لهم ماوه یه دا
له منتان بیستوو به باش له بهر بکه و رایان بگه یه نن به خه لکی ولاتی خویشان).

رافه و شیکردنه وه:

لهم فهرمووده یه دا ماموستا (شیخ) ه که ی بوخاری ناوی عه لی کوپی جه عده
(پرمای خوی لی بی) عه لی خوی فقهی ی ئیمامی شهوری و ئیمامی مالیک و گه لی زانای
تری وینه ی نه مان بووه، پیاوی وهک ئیمامی نه حمه دو ئیمامی بوخاری و
ئیمامی نه بوداودو که سانی تری وینه ی نه مان زاتانه قوتابی نه بوون و
فهرموودمیان لی و مرگرتوو. مووسای کوپی داوود دمه رموئ: که سم نه دیوه که
وهک نه و زهینی روشن بی و فهرمووده ی به باشی له به ربی، ئیمامی نه حمه د
هانی خه لکی ده دا: که فهرمووده کانی بنووسنه وه له موسنه دو کتیه کانی
حه دیت دا. یه حیای کوپی معین دمه رموئ: (زانسته که ی ره بانی بوو،
پیاویکی راستگو و باو پرپیگراو بوو) ئیبنوئه شیر له نیهایه دا دمه رموئ:
ره بانی زانای گه وره ی دامه زراوه له زانسته و ئایین دا. نزیکه ی نه وه دو چوار
سال ژیاوه، له (۱۳۰) کوچی دا له دایک بووه، له (۲۳۰) دا مردوووه، له گورستانی
بابو حه رب له به غدا نیژدراوه. حه فتا سال روژنا روژی به روژوو بووه!

۵۰- عن عمر (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) حَدِيثُ إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ وَقَدْ تَقَدَّمَ فِي أَوَّلِ
الْكِتَابِ وَزَادَ هُنَا بَعْدَ قَوْلِهِ وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى: (فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ
وَرَسُولِهِ فَهَاجَرَتْهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ) وَسَرَدَ بَاقِيَ الْحَدِيثِ:

ته ماشای فهرموودهی ژماره یهکی زنجیره یهکی ئەم بەرگه بکه. لیژمدا؛
زیادهیی ههیه من له پێشهوه ئەم گیرانهوهی ئێرەم لهوئ نووسی.

باسی: کردهوه ههیه بههوی نیازهوه دهیی بهههدهته

۵۱- عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (إِذَا
أُتِفِقَ الرَّجُلُ عَلَى أَهْلِهِ يَحْتَسِبُهَا فَهُوَ لَهُ صَدَقَةٌ). (الحديث ۵۵ - طرفاه في: ۴۰۶،
۵۳۵۱). (۴۹)

ئەبومەسعو (رهزای خودایان لێ بێ) دهفه رموئ: خو شه ویست (مروودی خودای لیسەر بێ)
دهفه رموئ: (ههركه سی له بهر رهزای خوا مه سه ره فی مال و منالی خو ی بکا،
هه رچیان بو خه رج بکا كه م و زوړی به خیر و خیرات داده نرئ بوئ).
رافه و شیکردنه وه:

ئەبومەسعوود ناوی عوقبه ی کوری عامیره، ئەنصاری یه، خه زره جی یه،
به در ی یه، له گه ل حه فتا كه سه كه دا ئاماده ی په یمانی عه قه به بووه،
له هه موویان به ته مه ن بچوو كتر بووه، ئاماده ی جهنگی ئو حودیش بووه، سه دو
دوو فهرمووده ی له پێغه مبه ره وه (مروودی خودای لیسەر بێ) گیرا و ته وه، له بو خاریدا ده
فهرمووده ی هه یه، له موسلیم دا شازده ی هه یه، نۆیان په سندی هه ردوولان،
له كووفه نیشته جئ بوو هه ر له ویش مردووه.

۵۲- عَنْ جَرِيرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْبَجَلِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (بَايَعْتُ رَسُولَ اللَّهِ
صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى إِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ وَالتُّصْحِ لِكُلِّ مُسْلِمٍ).
(الحديث ۵۷ - أطرافه في: ۵۸، ۵۲۴، ۱۴۰۱، ۲۱۵۷، ۲۷۱۴، ۲۷۱۵،
۷۲۰۴). (۵۰)

(۴۹) أخرجه مسلم في الزكاة، باب: فضل النفقة والصدقة على الأقربين، رقم: ۲۳۱۹.

(۵۰) أخرجه مسلم في الايمان، انظر (عمدة القارئ/ العيني/ ج/ ۱/ ۳۲۴/ رقم/ ۲- المترجم) = ۱۹۹.

جہریری کوری عہد ولّائی ٹہل بہ جہلی (ہمزای خوی لہی) فہرمووی: بہ لّین و بہیمانم دا بہ پیغہ مہر (دروودی خودای لہسر ہی) لہسہر ٹہوہ کہنوئز بہر یکو پیکی بکہم، زہکات بدہم، ناموژگاری خیری ہہموو موسولمانیکیش بکہم).

راقہ و شیکردنہوہ:

جہریر سہد فہرموودہی ہہیہ، لہبوخارید انوی ہہیہ، لہموسلیمان چواردہی ہہیہ، ہہشتیان پہسندی ہہردوولایانن.

۵۳- وَعَنْهُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (إِنِّي أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قُلْتُ أَبَايُكَ عَلَى الْإِسْلَامِ فَشَرَطَ عَلَيَّ وَالْتَصَحَّ لِكُلِّ مُسْلِمٍ فَبَايَعْتُهُ عَلَى هَذَا (الحديث ۵۸).

دیسان لہوہوہ (ہمزای خودایمان لہی) فہرمووی: جووم بو خزمہتی حہزہمت (دروودی خودای لہسر ہی) عہرزیم کرد: قوربان! دہمہوی پہیمانٹ بدہمی لہسہر ٹیسلامہتی، ٹہویش ٹہم مہرجہیشی بو دانام: کہناموژگاری خیری ہہموو موسولمانیکیش بکہم. جا منیش پہیمانم دا پیی لہسہر ٹہوہ).

بسم الله الرحمن الرحيم

۳) نامہی زانین (کتاب العلم)

۵۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (بَيْنَمَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي مَجْلِسٍ يُحَدِّثُ الْقَوْمَ جَاءَهُ أَغْرَابِيٌّ فَقَالَ مَتَى السَّاعَةُ فَمَضَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُحَدِّثُ فَقَالَ بَعْضُ الْقَوْمِ سَمِعَ مَا قَالَ فَكَّرَهُ مَا قَالَ وَقَالَ بَعْضُهُمْ بَلْ لَمْ يَسْمَعْ حَتَّى إِذَا قَضَى حَدِيثَهُ قَالَ أَيْنَ أَرَاهُ السَّائِلُ عَنْ السَّاعَةِ؟ قَالَ هَا أَنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ فَإِذَا ضِيعَتِ الْأَمَالَةُ فَانْتَظِرِ السَّاعَةَ قَالَ كَيْفَ إِضَاعَتُهَا قَالَ إِذَا وُسِّدَ الْأَمْرُ إِلَى غَيْرِ أَهْلِهِ فَانْتَظِرِ السَّاعَةَ). (الحديث ۵۹ - طرفه في: ۶۴۹۶).

ئەبەبۇھورەپرە (پەزەي خۇدای لى بى) فەرمووى: جارىي حەزرىت (دروودى خۇدای لەسەر بى) لەناو كۆرپىكا قىسەى بۇ ياران دەکرد، پىاويكى دەشتەكى هات گوتى: ئەى كەى قىامەتە؟ پىڭەمبەرىش (دروودى خۇدای لەسەر بى) لەسەر فەرموودەكەى خۇى رۇيشتو قىسەكەى خۇى نەبرى بۇ وەللامى پرسىارى كابرا. يارانىش ھەندىكىان گوتيان: پىڭەمبەر (دروودى خۇدای لەسەر بى) گوئى لى لەقىسەكەى بوو، بەلام قىسەكەىى بەدل نەبوو بۇيە وەللامى نەدايەو، ھەندىكى تىرشىيان گوتيان: نانەبىيىست. كاتى حەزرىت (دروودى خۇدای لەسەر بى) فەرمائىشتە كەى تەواو كرد فەرمووى: ئەو كى بوو لەقىامەتى پرسى؟ كابرا كە گوتى: ئەو مەن بووم، ئەمەتام لەخزمەتتا ئەى پىڭەمبەرى خودا! فەرمووى (دروودى خۇدای لەسەر بى): ھەركاتى سپاردە - واتە: ئەمانەت - پامال كرا ئىتر چاومروانى داھاتنى رۇزى قىامەت بكە.

ئەعرابى يەكە فەرمووى: ئەى پىڭەمبەرى خوا! چۆن چۆنى سپاردە پامال دەكرى؟ فەرمووى: (ھەركاتى كاروبارى مىللەتو فەرمانرەوايى موسولمانان سپىردرا بەدەستى ناكەس ئىتر چاوەنواری قىامەت بكە) (رياض الصالحين/ كوردى بەرگى چوار لاپەرە/ ۱۳۲۰ ز - ۳۷۰ ف - ۳۰ ژ - ۱۸۳۷/۳۰۱).

۵۴ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: (تَخَلَّفَ عَنَّا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي سَفَرَةٍ سَافَرْنَاهَا فَأَذْرَكْنَا وَقَدْ أَرْهَقَتْنَا الصَّلَاةُ وَكُنْ نَتَوَضَّأُ فَجَعَلَنَا نَمْسَحُ عَلَى أَرْجُلِنَا فَنَادَى بِأَعْلَى صَوْتِهِ وَيْلٌ لِلْأَعْقَابِ مِنَ النَّارِ مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا). (الحديث ۶۰ - طرفاه في: ۹۶، ۱۶۳) (۵۱)

عەبەدۇللاى كورى عەمر (پەزەي خۇدای لى بى) فەرمووى: لەسەفەرپىكا لەخزمەت پىڭەمبەردا بووین، پىڭەمبەر (دروودى خۇدای لەسەر بى) كەوتە دواو، كەپیمان گەيشتەو گەرمەى نوپژ بوو، ئىمەيش سەرگەرمى دەستنويز گرتن بووین، بەلام قاچمان پشیلە شۆر دەکرد، وەك دەستى تەرى پىابىنى ئاوا، كاتى پىڭەمبەر

٥٥- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (إِنَّ مِنَ الشَّجَرِ شَجَرَةً لَا يَسْقُطُ وَرَقُهَا وَإِنَّهَا مِثْلُ الْمُسْلِمِ فَحَدَّثُونِي مَا هِيَ؟؟) فَوَقَعَ النَّاسُ فِي شَجَرِ الْبَوَادِي قَالَ عَبْدُ اللَّهِ وَقَعَ فِي نَفْسِي أَنَّهَا النَّخْلَةُ فَاسْتَحْيَيْتُ ثُمَّ قَالُوا حَدَّثْنَا مَا هِيَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ هِيَ النَّخْلَةُ. (الحديث ٦١ - أطرافه في ٦٢، ٧٢، ١٣١، ٢٢٠٩، ٤٦٩٨، ٥٤٤٤، ٥٤٤٨، ٦١٢٢، ٦١٤٤) (٥٢)

ئىبنوعومەر (رمزى خۇدانامىسى) فەرموۋى: خۇشەويست (دروۋىدى خۇدانى ئەسەر بىن) فەرموۋى:
 (درەختى ھەيە گەلەكەي ھەلئامرى، ھەمىشە سەۋزە، ئىمۋونەي موسولمانە،
 وەك ئەو بەپىت و فەرە، ئادەي كى دىزانى كەئەو درەختە چىيە؟
 خەلگەكەيش پەلامارى دارو درەختى ئەو دەشتەيان دا بەلام ھەلئان
 نەھىئامنىش ھات بەدلما كەئەو دارخورمايە وە ويستم بلئيم: ئەو
 دارخورمايە، بەلام كەسەرنجەم دا بەمنەو دە كەس بووين، وەمن
 لەھەمووشيان منالتر بووم، لەبەرئەو شەرمم كردو قسەم نەكرد، جا
 خەلگەكە عەرزىان كرد: قوربان! پىمان بفرموو چىيە؟ فەرموۋى: (ئەو
 دارخورمايە) (ت-٤ ل-٧٤ ف-٧ ز-٢١ تاج-٣ ژ-٢٧١٣).

ئەم فەرموودەيە بەلگەيە لەسەر ئەو کە مەتەل داھینان بۆ پوون کردنەوی مەبەستی جوان سوننەتە: (تاج/ ٤ ل- ٧٤ = تاج- ٣ ژ- ٢٧١٣) لە ھەر شوینێ ھیمای لاپەرە (ل) بوو مەبەست بەرگی تەرجەمە کوردییەکیە لە

(٥٢) أخرجه مسلم في صفات المنافقين وأحكامهم، باب: مثل المؤمن مثل النخلة، رقم:

تاج الأصول يا له رياض الصالحين، به لآم نه گهر رهمزه که (ص) بوو نه وه مه به ست نه صله عه ره بيه که يانه.

۵۶- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) يَقُولُ: (بَيْنَمَا نَحْنُ جُلُوسٌ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْمَسْجِدِ دَخَلَ رَجُلٌ عَلَى جَمَلٍ فَأَنَاحَهُ فِي الْمَسْجِدِ ثُمَّ عَقَلَهُ ثُمَّ قَالَ لَهُمْ أَتَيْكُمْ مُحَمَّدٌ وَالنَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُتَكِيٌّ بَيْنَ ظَهْرَانِيهِمْ فَقُلْنَا هَذَا الرَّجُلُ الْأَبْيَضُ الْمُتَكِيُّ فَقَالَ لَهُ الرَّجُلُ يَا ابْنَ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ أَجَبْتُكَ فَقَالَ الرَّجُلُ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنِّي سَأَلْتُكَ فَمُشَدِّدٌ عَلَيْكَ فِي الْمَسْأَلَةِ فَلَا تَجِدُ عَلَيَّ فِي نَفْسِكَ فَقَالَ سَلْ عَمَّا بَدَأَ لَكَ فَقَالَ أَسْأَلُكَ بِرَبِّكَ وَرَبِّ مَنْ قَبْلَكَ أَلِلَّهُ أُرْسَلَكَ إِلَى النَّاسِ كُلِّهِمْ فَقَالَ اللَّهُمَّ نَعَمْ قَالَ أَنْشُدْكَ بِاللَّهِ أَلِلَّهُ أَمَرَكَ أَنْ تُصَلِّيَ الصَّلَوَاتِ الْخَمْسَ فِي الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ قَالَ اللَّهُمَّ نَعَمْ قَالَ أَنْشُدْكَ بِاللَّهِ أَلِلَّهُ أَمَرَكَ أَنْ تَصُومَ هَذَا الشَّهْرَ مِنَ السَّنَةِ قَالَ اللَّهُمَّ نَعَمْ قَالَ أَنْشُدْكَ بِاللَّهِ أَلِلَّهُ أَمَرَكَ أَنْ تَأْخُذَ هَذِهِ الصَّدَقَةَ مِنْ أَغْنِيَانِنَا فَتَقْسِمَهَا عَلَى فَقَرَانِنَا فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اللَّهُمَّ نَعَمْ فَقَالَ الرَّجُلُ آمَنْتُ بِمَا جِئْتُ بِهِ وَأَنَا رَسُولٌ مِنْ وَرَائِي مِنْ قَوْمِي وَأَنَا ضِمَامُ بْنُ ثَعْلَبَةَ أَخُو بَنِي سَعْدِ بْنِ بَكْرِ). (الحديث ۶۳).

نه نه س (رمزي خوي لي بي) فه رمووی: جاري له خزمه تي پيغه مبه ردا له ناو مزگه وت دا دانيشتبووين، پياوي به سواړي وشتره نيړه يه ك هات، له حه وشه ي مزگه وتدا وشتره كه ي ييخ داو به نه شكلي نه شكلي كرد. نه و جا خوي هاته ژووره وه و گوتي: كامتان محمدن؟ پيغه مبه ر (درودي خودي لمسر بي) له نيوانيانا پالكه وتبوو، گوتمان نه م پياوه سوورو سپييه يه كه پالكه وتووه. گوتي: نه ي كوري عه بدو لوطه ليبا پيغه مبه ريش (درودي خودي لمسر بي) فه رمووی: (به لي پرسیارت چييه باوه لامت بده مه وه) گوتي: من چهند پرسیاريكت لي ده كه م، پرسیاره كانم توندو ره قن، پيت ناخوش نه بن، مه به ستم روونكر دنه ودي باسه كه يه، فه رمووی (درودي خودي لمسر بي): (پرسیارت چييه فه رمو و بيه) گوتي: تو نه وخوايه ي كه خوي

هه‌موانه! ئایا خودا تۆی کردوه به پیغه‌مبهری خوئی و ره‌وانه‌ی کردووی بۆسه‌ر سه‌رجه‌می به‌ره‌ی ئاده‌میزاد هه‌تا په‌یامی ئیسلامیان پی‌ رابگه‌یه‌نی؟ فه‌رمووی: (ئه‌ی خودایه! تۆ به‌شایه‌ت به‌ که به‌ئێ ئه‌م قسه‌یه‌ وایه) گو‌تی: باشه، تو‌خودا ئایا خودا فه‌رمانی به‌تۆ کردوو که هه‌موو شه‌وو روژی ئه‌م پی‌نج نو‌یژه فه‌رزه بکه‌ی؟ فه‌رمووی: (ئه‌ی خودایه! تۆ به‌شایه‌ت به‌ ئه‌مه‌یش وایه) گو‌تی: باشه، تو‌خودا ئایا خودا فه‌رمانی به‌تۆ کردوو که هه‌موو سائی مانگی ره‌مه‌زان به‌روژی و بی؟ فه‌رمووی: (ئه‌ی خودا! تۆ به‌شایه‌د به‌ که ئه‌مه‌ وایه) گو‌تی: باشه، تو‌خودا ئایا خودا فه‌رمانی به‌تۆ کردوه که ئه‌م زه‌کاته له‌ده‌وله‌مه‌نده‌کانمان وهر‌بگیریت و ئه‌وجا دابه‌شی بکه‌یته‌وه به‌سه‌ر هه‌زاره‌کانمان دا؟ فه‌رمووی: (ئه‌ی خودایه! تۆ به‌شایه‌ت به‌ که ئه‌مه‌ وایه). جا پیاوه‌که گو‌تی: من باوهرم هی‌ناوه به‌م نایینه‌ی که تۆ هی‌ناوته، وده‌من نو‌ینه‌ری هۆزه‌که‌مم که له‌لای خو‌مان چاو‌هنواری من ده‌که‌ن هه‌تا هه‌والی تۆیان بۆ به‌رمه‌وه، وده‌من ضیما‌می کو‌ری شه‌له‌به‌م له‌خیلی به‌نی سه‌عدی کو‌ری به‌کرم. (تاج - ۲ - ۶۷ ز - ۲۵ ز - ۱۲۹۵).

باسی په‌خشی زانین

۵۷- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَخْبَرَهُ: (أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعَثَ بِكِتَابِهِ رَجُلًا وَأَمَرَهُ أَنْ يَدْفَعَهُ إِلَى عَظِيمِ الْبَحْرَيْنِ فَدَفَعَهُ عَظِيمُ الْبَحْرَيْنِ إِلَى كِسْرَى فَلَمَّا قَرَأَهُ مَرَّقَهُ فَحَسِبْتُ أَنَّ ابْنَ الْمُسَيَّبِ قَالَ فَدَعَا عَلَيْهِمْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يُمَزَّقُوا كُلُّ مُمَزَّقٍ). (الحدیث ۶۴ - أطرافه فی: ۲۹۳۹، ۴۴۲۴، ۷۲۶۴). (۵۳)

ئیب‌نوعه‌بباس (ره‌زای خودایان لی‌ بی) فه‌رمووی: پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سه‌ر بی) نامه‌یه‌کی به‌ناوی خو‌یه‌وه نووسی و به‌پیاویکا ناردی بۆ سه‌ر که‌وره‌ی ولاتی به‌حرمین،

که مونثیری کوری ساوا بوو، ههتا نهو بیگه یه نی به کیسرای شای ئیرانی نه و کاته، جاکاتی کیسرا نوو سراوه که ی پیغه مبه ر (دروودی خودی له سمر بن) ده خوینیت هوه دهیدرینئ! پیغه مبه ریش (دروودی خودی له سمر بن) نرای لی کردن: که شهق و بهق کرین.

رافه و شیکردنه وه:

نهو پیاوهی کاغه زه که ی پیغه مبه ری برد بو گه وره ی به حرمین عه بدوللای کوری حوژافه ی سه می بوو، کیسرا نازناوی شای ئیرانه قه یسه ریش نازناوی هه موو پادشایه کی رومه، نه م کیسرایه ناوی (پرویزی کوری هوفری کوری نه نوشیروان) ه، نزا که ی پیغه مبه ری لی گیرا بوو کورپکی هه بوو ناوی شیرو بوو، خودا زالی کرد به سه ریدا، به خه نجه ر سکی در ی و گوشتی: (تاج - ۸ ل - ۱۱۳ = تاج - ۴ ز - ۴۲ ژ - ۴۵۱ ج - ۴).

۵۸- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (كَتَبَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كِتَابًا أَوْ أَرَادَ أَنْ يَكْتُبَ فَقِيلَ لَهُ إِنَّهُمْ لَا يَقْرَءُونَ كِتَابًا إِلَّا مَخْتُومًا فَاتَّخَذَ خَاتَمًا مِنْ فِصَّةِ نَفْسِهِ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ كَاتِبًا أَنْظَرُ إِلَى بَيَاضِهِ فِي يَدِهِ). (الحديث ۶۵ - أطرافه في: ۲۹۳۸، ۵۸۷۰، ۵۸۷۲، ۵۸۷۴، ۵۸۷۵، ۵۸۷۷، ۷۱۶۲) (۵۴)

ئه نهس (پهزای خوی لی بن) فهرمووی: پیغه مبه ر (دروودی خودی له سمر بن) نامه یه کی نووسی: یا ویستی نامه بنی ری بو کیسراو قه یسه ری رومو بو نه جاشی پادشای حه به شه، ههتا بانگیان بکا بو سه ر ئایینی پیروزی ئیسلام، یارانی عه رزیان کرد: هه ر نامه یی مؤر نه کرابی نه مانه وهری ناگرن، پیغه مبه ریش (دروودی خودی له سمر بن) نه نگوستیله یه کی زیوینی دروست کرد، مؤری (محمد رسول الله) ی لی هه لکه ند، هه ر نامه یه کی ده نارد بو که سی بهو نه نگوستیله یی مؤری ده کرد، ئه نهس (پهزای خوی لی بن) فهرمووی: ئیستایش ده لی ی بریسکه ی نهو نه نگوستیله یه له بهر چاومه که له په نجه تووته ی دهستی چه پی پیغه مبه ردا بوو.

راقه و شیکردنه وه:

۱- ئەنگوستیلە زێو بۆ پیاو سوننهته. ۲- مۆرکردنی نامەو شتی وا سوننهته. ۳- نووسینه‌وه‌ی عیلم و زانست و ناردنی بۆ خەڵکی تر لە موسوڵمان و غەیری موسوڵمان بە مەرجی خۆی دروسته. ۴- نەخشی ئەنگوستیلە‌که‌ی پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) سێ دێر بوو، دێری یەگەم (محمد) بوو، دێری دوهم (رسول) بوو، دێری سییەم (الله) بوو، لەخوارەوه دەخویندرا یەوه بۆ سەرەوه ئاوا:

الله

رسول

محمد

۵- پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) جاروبار ئەنگوستیلە‌که‌ی دەکرده پەنجە تووتە‌ی دەستی چەپی، جاروباریش دەیکرده پەنجە تووتە‌ی دەستی راستی، کە دەچوو بۆ سەراو دایدە‌کەند: (تاج- ۴ ل- ۱۸ = تاج- ۳ ز- ۲۵- ۲۸- ۹ هەتا ژمارە ۲۸۲۱).

باسی: دانێشتن لەو شوێنەدا کە ریزی کۆره‌که کۆتایی دی

۵۹- عَنْ أَبِي وَاقِدٍ اللَّيْثِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَمَا (هُوَ جَالِسٌ فِي الْمَسْجِدِ وَالنَّاسُ مَعَهُ) إِذْ أَقْبَلَ ثَلَاثَةُ نَفَرٍ فَأَقْبَلَ اثْنَانِ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَذَهَبَ وَاحِدٌ قَالَ فَوْقًا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَمَّا أَحَدُهُمَا فَرَأَى فُرْجَةَ فِي الْحَلَقَةِ فَجَلَسَ فِيهَا وَأَمَّا الْآخَرُ فَجَلَسَ خَلْفَهُمْ وَأَمَّا الثَّالِثُ فَادْبَرَ ذَاهِبًا فَلَمَّا فَرَّغَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ أَلَا أُخْبِرُكُمْ عَنْ النَّفَرِ الثَّلَاثَةِ أَمَّا أَحَدُهُمْ فَأَوَى إِلَى اللَّهِ فَأَوَاهُ اللَّهُ وَأَمَّا الْآخَرُ فَاسْتَحْيَا فَاسْتَحْيَا اللَّهُ مِنْهُ وَأَمَّا الْآخَرُ فَأَعْرَضَ فَأَعْرَضَ اللَّهُ عَنْهُ. (الحديث ۶۶ طرفه في: ۴۷۴). (۵۵)

ئەبو واقیدی لەیثی (پەزای خۆی لێ بێ) فەرمووی: جاری پێغەمبەر (دروودی خۆدای لەسەر بێ) لەمرگەوت دانیشتبوو، خەڵکەکەیش لەدەوری دانیشتبوون، خەریکی تاعەتی خودا بوون، لەوکاتەدا سێ کەس هاتن، دوانیان هاتنە بەرمووە بۆلای پێغەمبەر (دروودی خۆدای لەسەر بێ) وە یەکیکیان روڤیشت، گوتی: جا دوو کەسە کە لەدیاری پێغەمبەر راوەستان تایەکیکیان کەلێنیکێ لەئەلقەهێ کۆرەکەدا بەدی کردو تیا دانیشت، وە ئەوی تریشیان لەپشتیانەووە دانیشت، وەسپەمیشیان هەلێ توراندو روڤیشت. جاکە پێغەمبەر (دروودی خۆدای لەسەر بێ) لێ بۆوە فەرمووی: با باسی حالێ ئەم سێ کەسەتان بۆ بکەم: یەکیکیان هانای برەدبەر خوداو خودا هانای دا، یەکیکیشیام شەرمی کردو خودایش شەرمی لەو کرد، ئەوی تریشیان پستی هەلکردو بەکۆری مەجلیسی ئێمە رازی نەبوو، خودایش پستی لەو هەلکردو لێی تووڕە بوو.

رافەو شیکردنەووە:

ئەبو واقیدی لەیثی (۲۴) فەرموودە لە پێغەمبەرەووە گیراوەتەووە یەکیکیان ئەم فەرموودە ئێرەه کەپەسەندی هەردوولایە لەبوخاریدا تەنها ئەم فەرموودەیهی هەیه، لەسائی (۶۸) دا مردووە، حەفتاو پێنج سال ژیاو، لەمەکە وەفاتی کردووە، گۆرەکە لەگۆرستانی موهاجیرینە: (ت - ۱ - ۷۶ ف - ۲ - ۱۴ ژ - ۹۹).

۶۰ - عَنْ أَبِي بَكْرَةَ عَنْ أَبِيهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) ذَكَرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَعَدَ عَلَى بَعِيرِهِ وَأَمْسَكَ إِنْسَانٌ بِخِطَامِهِ أَوْ بِرِمَامِهِ قَالَ أَيُّ يَوْمٍ هَذَا فَسَكَنَّا حَتَّى ظَنَّنَا أَنَّهُ سَيْسَمِيهِ سَوَى اسْمِهِ قَالَ أَلَيْسَ يَوْمَ التَّحْرِ قُلْنَا بَلَى قَالَ فَأَيُّ شَهْرٍ هَذَا فَسَكَنَّا حَتَّى ظَنَّنَا أَنَّهُ سَيْسَمِيهِ بِغَيْرِ اسْمِهِ فَقَالَ أَلَيْسَ بِذِي الْحِجَّةِ قُلْنَا بَلَى قَالَ فَإِنَّ دِمَاءَكُمْ وَأَمْوَالَكُمْ وَأَعْرَاضَكُمْ بَيْنَكُمْ حَرَامٌ كَحُرْمَةِ يَوْمِكُمْ هَذَا فِي شَهْرِكُمْ هَذَا فِي بَلَدِكُمْ هَذَا لِيُبْلَغَ الشَّاهِدُ الْغَائِبَ فَإِنَّ الشَّاهِدَ عَسَى أَنْ يُبْلَغَ مَنْ هُوَ أَوْعَى لَهُ مِنْهُ).

(الحدیث ٦٧ - أطرافه فی: ١٠٥، ١٧٤١، ٣١٩٧، ٤٤٠٦، ٤٦٦٢، ٥٥٥٠، ٧٠٧٨، ٧٤٤٧). (٥٦)

ئەبوبەكره (مەزەي خەي لى بىن) فەرمووى: پىغەمبەر (دروودى خودای لەسەر بىن) لەرۆژى جەژنى قوربان دا، لەمىنا، لەحەجى مائىئاويى دا بەسەر پىشتى و شترەكەى پىشەيه وه وتارىكى بۆ جەماوەرەكە دا. پياوئ جەلەوى و شترەكەى گرتبوو، پىغەمبەر (دروودى خودای لەسەر بىن) لەسەر پىشتى و شترەكە دانىشتبوو، لەوتارەكەيدا فەرمووى: ئەى موسوئمانەكان! ئەم رۆژه چۆن رۆژىكە؟ ئىمەيش بى دەنگ بووين، پىغەمبەريش تاماوەيى مات بوو، لەدلى خۆمان دا گوتمان: لەوانەيه ناويكى ترى تووى لى بىن، بەلام فەرمووى: ديارە كەئمه رۆژى جەژنى قوربانە، كەقوربانى تيا دەكرى، گوتمان: بەئى خۆيەتى. فەرمووى: ئەى ئەم مانگە چۆن مانگىكە؟ ئىمەيش ديسان بى دەنگ بووينەوه، پىغەمبەريش (دروودى خودای لەسەر بىن) ديسان ماوەيى تر بى دەنگ بوو، هەتا گومانمان بۆ ئەوه رۆشت كەناوى ئەم مانگە دەگووى و ناوى ترى لى دەنى بەلام فەرمووى: ديارە ئەمە مانگى نۆمىنەيه كەحەجى تيا دەكرى. گوتمان: چۆن دەفەرمووى وايە. فەرمووى: دەبزەن كەسەر و مال و خوين و نامووستان لەيەكترى حەرامە، وەك چۆن تاوان كردن گەئى حەرامە و ناپەوايە، بەتايبەتى ئەگەر ئەو تاوانە لەم رۆژه زۆر بەرپزەتانا بكرى كەوا لەم مانگە پىرۆزەتانا، نەخاوەلا لەم شارە پىرۆزەيشتانا بكرى. فەرمووى (دروودى خودای لەسەر بىن): ئاگاداربىن! بانامادەبوانى ئەم فەرمایشته رايان بگەيەنن بەنادياران، لەناوخۆتانا هەرچى دەژنەون لەم فەرموودەو وتارو روون كردنەوهى شەريەتە بەپيى ئەوانا رايان بگەيەنن بەيەكترى، سا بەشكوو حازرەكە ئەم زانست و فەرمایشتانه رابگەيەننى بەكەسى كەئەو باشتر لىيان تى بگا و چاكترىش لەبەريان بكا). (رياض الصالحين - ٢٥٠ + تاج-٢ ل-٢١٩ = ژ-١٦١٠ ز-١١٢).

ئەم فەرموودەيە بەلگەيە لەسەر:

۱- بایە خدان بەلەبەرکردن و راگەیانندنی فەرموودەکانی پیغەمبەر (دروودی خودی لەسەر) بەلکوو ئەرکی واپەرۆز ئەگەر خودفەرز (فرض العین) نەبی سوننەتیکی گەورەيە.

۲- مژدەي ئەوەي تێدایە کە فەرموودە زانی گەورەو شەریعەتزانێ چاک لەهەموو چین و چەرخێکا دەبن.

بیشری کورێ موفەفضەل، کە یەکیکە لە پیاوانی رشتەي ئەم فەرموودەيە گشت رۆژێ چوارسەد رکات نوێژی دەکرد، هەر رۆژنا رۆژێ بەرپۆزوو دەبوو. عەبدوللای کورێ عەونیش کە یەکیکە تریانە، خاریجە لەبارەيەو دەفەر موی (بیستو چورا ساڵ ھاوێی یەتی ئیبنو عەونم کردوو بە پێی ئاگاداریی من باوەر ناکەم کە لەو ماوە دوورو درێژدا فریشتەکان گوناھیان لەسەری نووسیوی).

۶۱- عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَخَوَّلُنَا بِالْمَوْعِظَةِ فِي الْأَيَّامِ كَرَاهَةَ السَّامَةِ عَلَيْنَا). (الحديث ۶۸ - طرفاه في: ۷۰، ۶۴۱۱). (۵۷)

ئەبووئائیل (پەزای خۆی لێ) فەرمووی: عەبدوللای کورێ مەسعوود (پەزای خۆیان لێ) دەستووری وابوو هەموو رۆژی پێنج شەموانی تەمێ و ئامۆزگاری دەکردین و دەعزی دەخویندەو بۆمان، رۆژی پیاوی پێی گوت: ئەو باوکی ئەو پەرحمان! خۆزگەم هەموو رۆژی ئەم پەندو ئامۆزگارییەت بۆمان دەخویندەو. فەرمووی: ئەدی من لەبەرئەو واناگەم چونکە حەزناگەم وەرستان بکەم، منیش وەك جارانی پیغەمبەر (دروودی خودی لەسەر) دەکەم، ئەو جاران ناوبەناو پەندی ئێمەي دادەداو ئامۆزگاری بۆ دەخویندینەو نەبادا ئەگەر هەموو

(۵۷) أخرجه مسلم في صفات المنافقين وأحكامهم، باب: الاقتصاد في الموعظة، رقم:

رؤزی پهندهمان دابداو وهعزمان بؤ بخوینیتیه وه جارپس ببین. (ریاض-٢ ل-٦١١
ژ-٦٩٩ ز-٩١ + تاج-١ ل-٩١ = ژ-١٣٣٠ ز-١٧).

٦٢- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (يَسْرُوا وَلَا تُعَسِّرُوا وَبَشِّرُوا وَلَا تُنْفِرُوا). (الحديث ٦٩ - طرفه في: ٦١٢٥) (٥٨)

ئهنهس (همزی خوی لی بی) فهرمووی: خوْشه ویست (دروودی خودی لسه بی) فهرمووی: (کار
ناسان بکهن کار گران مه کهن، مژدهی خوْش به خه که بدهن و بهه پرده شو
گورده شهی زور خه که له دین مه ته کی نه وه) (ریاض-٢ ل-٥٦٥ ز-٧٤ ژ-٦٣٧).

٦٣- عَنْ مُعَاوِيَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) يَقُولُ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: (مَنْ يُرِذِ اللَّهُ بِهِ خَيْرًا يُفَقِّهْهُ فِي الدِّينِ وَإِنَّمَا أَنَا قَاسِمٌ وَاللَّهُ عَزَّوَجَلَّ يُعْطِي وَلَنْ تَزَالَ هَذِهِ الْأُمَّةُ قَائِمَةً عَلَى أَمْرِ اللَّهِ لَا يَضُرُّهُمْ مَنْ خَالَفَهُمْ حَتَّى يَأْتِيَ أَمْرُ اللَّهِ). (الحديث ٧١ - أطرافه في: ٣١١٦، ٣٦٤١، ٧٣١٢، ٧٤٦٠) (٥٩)

مه عاوییه (همزی خوی لی بی) له پیغه مبه ره وه (دروودی خودی لسه بی) ده فهرمووی: هه رکه سی
که خودا بیه وی تووشی خیرو خوْشی بکا شاره زای نایینی ده کا، من ته نیا
ئه وه ندهم به دهسته که نه م فهرمایش و شه ریعه ته دابهش بکه م و بهس، به لام
بهشی گه وه یابجووک ئه وه به دهست خودا خوْیه تی و خودا خوْی ئه و برپاره
ده دا، وه نه م ئومه تی ئیسلامه ییش هه ر به رده وام ده بن له سه ر ئه م نایینی
خودایه هه تا نزیکي رؤزی قیامه ت، ئه وه ی له دزیان بی زیانیان پی ناگه یه نی.

رافه و شیکردنه وه:

موعاوییه ی کوری ئه بوسوفیان ئه مه وی یه، سالی فه تی مه کهه موسوئمان
بووه؛ ژنبرای پیغه مبه ر بووه، نووسه ری سرووش بووه، ته مه نی (٧٨) سال

(٥٨) أخرجه مسلم في الجهاد والسير، باب: في الامر بالتيسير وترك التنفير، رقم: ١٧٣٤=٤٥٠٢.

(٥٩) أخرجه مسلم في الزكاة، باب: النهي عن المسألة، رقم: ١٠٣٧=٢٢٨٦.

بووه، له کۆتایی ته مه نیدا تووشی دهمخواری بووه، سه دو شه ست و سی
فه رمووده ی له پیغه مبه رموه گیراوده وه، ههشت فه رمووده ی له بوخاریدا
ههیه، پینجیشی له موسلیم دا ههیه، چواریان په سندی هه ردوو پیره: (ت ١-ل
٧٧-ز ١٤-ف ١-ژ ٩٨) + (ت ٥-ل ١٤٥ = تاج-٣-ل ٦٦٦-ز ٢٣-ج ٤).

٦٤- بروه (ز-٣-ف ٥٥) له گیرانه وه ی ئیره دا: ئیبنوعومه ر (رهزی خودایان لئ بئ)
دهفه رموئ: جاری له خزمه تی پیغه مبه ری خوا دا دانیشتبووین، کوروکی
دارخورمایان هی نا بو ی، فه رمووی: دره ختی ههیه گلاکه ی هه ئناوهری .. تا
کۆتایی فه رمووده که.

٦٥- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (لَا حَسَدَ إِلَّا فِي اثْنَتَيْنِ رَجُلٌ آتَاهُ اللَّهُ مَالًا فَسُلْطَ عَلَى هَلَكِهِ فِي الْحَقِّ وَرَجُلٌ آتَاهُ اللَّهُ الْحِكْمَةَ فَهُوَ يَقْضِي بِهَا وَيُعْلِمُهَا). (الحديث ٧٣ - أطرافه في: ١٤٠٩، ٧١٤١، ٧٣١٦). (٦٠)

ئیبنوومه سعود (رهزی خودایان لئ بئ) فه رمووی: خو شه ویست (دروودی خودای لسمه بئ)
دهفه رموئ: (حه سوودی و به خیلی پی بردن به کهس دروست نییه بهم دوو
کهسه نه بی: به پیاوئ خودا مائی پی بداو خو شی دهستی تی بجی له ریگه ی
راست دا داغانی بکا، دوهم به پیاوئ که خودا دانایی و زانستی به سوودی پی بدا،
جا هه م خو ی رهفتاری پی بکا و هه م له نیوانی خه لکا حوکه ی پی بکا و هه م
فیری خه لکی تریشی بکا، به تایبه تی له گه ل فیرخوازانی نه و زانسته دریغی
نه کا) مه به ست له حه سوودی و به خیلی پی بردن خو زگه پی بردنه.

۶۶- عَنْ عِكْرِمَةَ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (ضَمَّنِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَالَ اللَّهُمَّ عَلِّمهُ الْكِتَابَ). (الحديث ۷۵ - أطرافه في: ۱۴۳، ۳۷۵۶، ۷۲۷۰). (۶۱)

ئيبنوعه بباس (پروای خوابان لى بر) فھر مووی: پيغھمبھر (دروودی خودای لمسھر بر) گوشیمی به سينگيه وھو فھر مووی: نهی خودايه! فيرى زانستی قورئانی بفھر موو (ت - ۵ل ۱۲۱ف - از - ۲۱ = تاج - ۳ ل - ۶۴۲ ژ - ۳۳۸۱، ۳۳۸۲، ۳۳۸۳).

رافھ و شيگردنه وھ:

عیکريمه يه کيکه له پياوانی پرشتهی نهم فھر موودميه، فهقی ی ئيبنوعه بباس بووه، بهندهيشی بووه، بهرپهگهز بهرپهړه، خه لکی مه غريبه، هه ديشی له زور له هاوړپيان وهرگرتووه، يه کيکه له زانا گه ووره کانی سه رده می خووی، قورئان زانکی چاک بووه، نه یوب و خاليدولحه ذاء فهقی ی بوون، ده لئین گوايه له بېرو باومړدا هه وا خوی خه واريچ بووه، نافيع و کهسانی تر تۆمه تی درويان لی ددها، جيگه ی متمانه ی بوخاری يه، به لام موسليم به مهرجی فھر مووده ی عیکريمه ده گيرپته وھ که طاووس و سه عیدی کوری جوبه يری له گهل دابی، بۆره گله یی له بوخاری ده کړی له سهر عیکريمه که نه ده بوو هه ديشی عیکريمه له بوخاری دا رپوايه ت بکا، واته عیکريمه له پياوانی مهرجی بوخاری يه به لام له پياوانی مهرجی موسليم نييه، به لام به سه بو فه ضلی عه کره مه که جيگه ی متمانه ی امامی بوخاريه، عیکريمه گه پریده بوو، به ولاتانا ده سووپا يه وھ، کاتی ئيبنوعه بباس دهمری عیکريمه هيشتا نازاد نه بوو، عه لی کوری ئيبنوعه بباس ده يفرۆشی به خالیدی کوری مه عاوييه به چوار هه زار دينار!) عه کره مه پيی ده فھر مووی: (هه موو عيلمه که ی باوکتت فروشت

به چوار هزار دینار! نهویش په شیمان ده بیته وه و سه وداکه
هه لده و شینیت هوه و نازادی دهکا، له مه دینه له ته مه نی هه شتا سالی دا مردووه،
رحمهت و رمزای خودای لی بی.

٦٧- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: (أَقْبَلْتُ رَاكِبًا عَلَى حِمَارٍ
أَتَانُ وَأَنَا يَوْمَئِذٍ قَدْ نَاهَزْتُ الْإِحْتِلَامَ وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي بِمِنَى
إِلَى غَيْرِ جِدَارٍ فَمَرَرْتُ بَيْنَ يَدَيْ بَعْضِ الصَّفِّ وَأَرْسَلْتُ الْأَتَانَ تَرْتَعُ فَدَخَلْتُ فِي
الصَّفِّ فَلَمْ يَنْكُرْ ذَلِكَ عَلَيَّ). (الحديث ٧٦ - أطرافه في: ٤٩٣، ٨٦١، ١٨٥٧، ٤٤١٢). (٦٢).

ئيبنوعه عباس (رمزي خودايان لى بي) فهرمووى: ميړدمنال بووم، خه ريكبووم بالق
دهبووم، به سوارى گوډرښي هاتم پيغه مېهر (درووى خودى لى سمر بي) له وکاته دا له مينا
به رنوښي بؤ خه لکه که ده گرد، هيچ روى له ديوارو شتى وايش نه بوو که بيکا
به بهر به ست (سوتره)، منيش به سوارى گوډ ډرښه که، که ډيله کهر بوو، چوومه
پيشه وه، ته نانه ت به بهر ده مى هه ندئ پريش دا روښتم، نه و جا دابه زيم و ډيله
که ره که م بهر لا کرد بؤ له وهران و خوّم چوومه ناو پريزى نوښه که وه، وه که سيش
بؤ نه مه ره خنه لى نه گرتل! له گيړانه و ميه کى موسليم و تير ميښدا: ما که ره که
به بهر ده ميسياندا تيپه پرى و هيچ نوښه که شى نه بېرېن، ئيتر هه ندئ که س ئيستا
له سمر چ بيرو باوه پرى له خوځيانه وه ده ئين: کهرو سه گو ژن به بهر نوښدا بړون
ده بېرېن؟! (ت - ١ - ٢٤٣ = ز - ٧١ ژ - ٤٦٥، ٤٦٣، ٤٦٤، ٤١٦، ٤٦٧، ٤٦٨).

وهک لهم فهرمو وده وده درده که وئ ره سيده بوون مهرج نيه بؤ هه لگرتن
(تحمل) ي فهرمو وده و زانست، گرنگ نه وه يه راوى له کاتى و مرگرتن و بيستن
دا فاميده (مميز) بى.

٦٨- عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الرَّبِيعِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (عَقَلْتُ مِنَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَجَّةً مَجَّهَا فِي وَجْهِهِ وَأَنَا ابْنُ خَمْسٍ سِنِينَ مِنْ ذَلِكَ). (الحديث ٧٧ - أطرافه في: ١٨٩، ٨٣٩، ١١٨٥، ٦٣٥٤، ٦٤٢٢).

مهحموودی کوپی رهبیع (رمزی خوی لبی) فهرمووی: له بیرمه جاری پیغه مبه (دروودی خودی لمسر بی) قومئ ناوی له دؤلچهی کرده دهی و پرژاندی له ده مو چاوم، نهو ده مه پینج سالان بووم.

لهم فهرمووده یه دا نه مه ی تیدایه: گالته له گه ل منالدا دروسته، مهحمود بیت و فهر مووفه رکی لهو ناوه و مرگرتووه، مهحموود چه زه رتی دیوه که واته داده نری به هاوړپی پیغه مبه (دروودی خودی لمسر بی) گهرچی زور منالیش بووه که دیویتی، مهحموود نه وه دوچار سال زیاه.

٦٩- عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ (مَثَلُ مَا بَعَثَنِي اللَّهُ بِهِ مِنَ الْهُدَى وَالْعِلْمِ كَمَثَلِ الْغَيْثِ الْكَثِيرِ أَصَابَ أَرْضًا فَكَانَ مِنْهَا نَقِيَّةٌ قَبِلَتِ الْمَاءَ فَأَلْبَتِ الْكَلَّا وَالْعُشْبَ الْكَثِيرَ وَكَانَتْ مِنْهَا أَجَادِبُ أَمْسَكَتِ الْمَاءَ فَتَفَعَّ اللَّهُ بِهَا النَّاسَ فَشَرِبُوا وَسَقَوْا وَزَرَعُوا وَأَصَابَتْ مِنْهَا طَائِفَةٌ أُخْرَى إِمَّا هِيَ قِيعَانٌ لَا تُمْسِكُ مَاءً وَلَا تُنْبِتُ كَلًّا فَذَلِكَ مَثَلُ مَنْ فَقَهُ فِي دِينِ اللَّهِ وَتَفَعَّاهُ مَا بَعَثَنِي اللَّهُ بِهِ فَعِلْمٌ وَعَلَمٌ وَمَثَلُ مَنْ لَمْ يَرْفَعْ بِذَلِكَ رَأْسًا وَلَمْ يَقْبَلْ هُدَى اللَّهِ الَّذِي أُرْسِلْتُ بِهِ). (الحديث: ٧٩). (٦٣)

نه بو موسای نه شعهری (رمزی خوی لبی بیت) فهرمووی: چه زهرمت (دروودی خودی لمسر بی) فهرمووی: نه م هیدایه ت و پینموونی و و زانسته که خودا به مندا ناردوویه تی بو نهو خه لکه، وهک بارانیکی زوری به فهر وایه که بباری له خاک، به شیکی خاکیکی پاک و به پیز بی و باراناوه که بگریته خوی و

لەوەرپوگیاپەکی زۆری پێ سەوزیبی، وەبەشیکی تری زەویپەکی رەقەن و رووتەن بێ، شینایی و سەوزایی نەپوینی، بەلام ئاوەکە قووت نەداتەو، بەلکوو گلی بداتەو و ببی بە ئەستێر و گۆماو و کانیاو و خودا بیکاتە مایە خێر و خۆشی و سوود بۆ مەردوم، بەم پەنگە: هەم خۆیان لێی بخۆنەو و هەم ئاژەل و مالاتی پێ ئاوبەدن و هەم کشتوکالی لەبەرابەکن، وە بەشیکی تریشی دەشتانی و شۆرەکات بێ، نەئاو گل بداتەو و نەلەومیش بپوینی. جا ئەم خاک و بارانە نموونە و وێنەن بۆ ئەو کەسە خودا پێداوانە کە لەئایینی خودا شارمژادەبن و بەفەرمانی خودا لەم ئایینی منە سوود و مەردەگرن و هەم خۆیان فیتری زانین دەبن و هەم خەلکی تریش فیتر دەکەن، بەهۆی ئەووە لەهەردوو جیهانا سەریان پێ بەرز دەبیتهو، هەرودە نموونە و وێنەشن بۆ ئەو کەسانەیش کە سەریان پێ ی بەرز نابێ، ئەو هیدایەت و دینە راستە کە خودا بەمانا ناردوویەتی ئەوان نایانەوی و وەری ناگرن: (ریاض ۱-ل ۷۸ ف-۷ ز-۱۶ ژ-۱۶۲/۷ + تاج ۱-ل ۸۵ ف-۴ ز-۱۵ ژ-۱۱۲).

۷۰- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (إِنَّ مِنْ أَشْرَاطِ السَّاعَةِ أَنْ يُرْفَعَ الْعِلْمُ وَيُنْبِتَ الْجَهْلُ وَيُشْرَبَ الْخَمْرُ وَيَظْهَرَ الزُّنَا). (الحديث ۸۰ - أطرافه في: ۸۱، ۵۲۳۱، ۵۵۷۷، ۶۸۰۸) (۶۴)

ئەنەس (پەزای خۆی لێ بێ) فەرمووی: بەخودا فەرموودەیی دەگێر مەو بەوتان، کە لەپاش من کەس نەگێر پێتەو بەوتان: خۆم لە پێغمەبەرم بیست دەیفەرموو (دروودی خودای لەسەر بێ): یەکی کە لەنیشانەکانی نزیکبوونەوی قیامەت: کە بەرەبەرە زانین و عیلمی دینی هەڵدەگیرێ و نامینی و جەهل و نەزانی بەکاروباری ئایینی پەردەستینی و بلاو دەبیتهو و ئارەق بەزۆری و بەناشکرا دەخورپێتەو و شەروالپێسی دەبی بەباو و ناشکرا دەبی، وەبەهۆی شەرو شۆرو

ثاشووبه وه پياو كه م دهبي و ژن زور دهبي، هه تا وای لی دئی كه په نجا ژن يهك پياو دهبي به سه ره به رشاكاريان!) (ت- ۳- ل- ۲۳۷- ژ- ۲۳۵۱- ز- ۹۲).

۷۱- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (لَأُحَدِّثَنَّكُمْ حَدِيثًا لَّا يُحَدِّثُكُمْ أَحَدٌ بَعْدِي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ مِنْ أَشْرَاطِ السَّاعَةِ أَنَّ يَقِلَّ الْعِلْمُ وَيَظْهَرَ الْجَهْلُ وَيَظْهَرَ الزُّنَا وَتُكْثَرَ النِّسَاءُ وَيَقِلَّ الرِّجَالُ حَتَّى يَكُونَ لِخَمْسِينَ امْرَأَةً الْقِيمُ الْوَاحِدُ). (ف - بروانه: ذمارة/ ۷۰).

۷۲- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (يَبْنَا أَنَا نَائِمٌ أُتِيْتُ بِقَدَحٍ لَبَنٍ فَشَرِبْتُ حَتَّى إِنِّي لَأَرَى الرِّيَّ يَخْرُجُ فِي أَظْفَارِي ثُمَّ أُعْطِيتُ فَضْلِي عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ قَالُوا فَمَا أَوْلَتْهُ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ الْعِلْمُ). (الحديث ۸۲ - أطرافه في: ۳۶۸۱، ۷۰۰۶، ۷۰۰۷، ۷۰۲۷، ۷۰۳۲) (۶۵)

ثيبنوعومهر (رمزي خودبهان لى بى) فهرمووى: ژنه وتم له پيغه مبهه (درووى خوداي لهسهر بى) دهيفه رموو: جارى خه وتبووم، لهخه ما كاتيكم زانى پيالهي شريان بوهينام، جا خووم لييم خواردوه ههات تهواو تهواو پاراو بوومو شير لهسهرى په نجه كانمه وه سهري دهكردو لهو وتمه وه دههاته وه، نينجا پاشماوه كهى خووم دا به عومهرى كورى خه طباب. عهريزيان كرد: نهى پيغه مبههري خواا نه وه به جى لى دهمديته وه؟ فهرمووى به زانين. (ت- ۵- ل- ۲۰ = ز- ۴- تاج- ۳- ژ- ۳۲۴۶، ۳۲۴۵).

۷۳- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) (أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَفَ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ بِمَنْى لِلنَّاسِ يَسْأَلُونَهُ فَجَاءَهُ رَجُلٌ فَقَالَ لَمْ أَشْعُرْ فَحَلَقْتُ قَبْلَ أَنْ أَذْبَحَ فَقَالَ أَذْبَحْ وَلَا حَرَجَ فَجَاءَ آخَرُ فَقَالَ لَمْ أَشْعُرْ فَتَحَرْتُ قَبْلَ أَنْ أَرْمِي قَالَ أَرَمَ وَلَا حَرَجَ فَمَا سَأَلَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ شَيْءٍ قُدِّمَ وَلَا أُخِّرَ إِلَّا قَالَ أَفْعَلْ وَلَا حَرَجَ). (الحديث ۸۳ - أطرافه في: ۱۲۴، ۱۷۳۶، ۱۷۳۷، ۱۷۳۸، ۶۶۶۵). (۶۶)

(۶۵) اخرجه مسلم في فضائل الصحابة: باب: فضائل عمر (رضي الله عنه) رقم: ۲۳۹۱ = ۶۱۳۹.

(۶۶) اخرجه مسلم في الحج، باب: من حلق قبل التحر او نحر قبل الرمي، رقم: ۱۳۰۶ = ۳۱۴۳.

عہدو لّای کوری عہمری کوری عاص (ہمزای خودایان لای ہی) فہرمووی: پیغہ مبہری
خوا (درودی خودی لسمہر ہی) لہجہ جی مائٹاواوی دا، لہمینا، راوہستا ہتا موسولمانان
پرسیاری لای بکہن. پیاوی ہات گوتی: قوربان! نہمزانی لہپیش قوربانی
کردندا سہرم تاشی؟ فہرمووی: قوربانیکہت سہر بپرہ قہیناکہ. پیاویکی تر
ہات گوتی: نہمزانی لہپیش رجم کردنی شہیتاندا قوربانیم سہربریوہ؟
فہرمووی: رجمی شہیتان بکہ قہیناکا، ئیتر ئہو رۆژہ ہہرجی یان لای
دہپرسی لہبارہی ہہر شتیکہوہ بواہی، کہپیش خرابوو بی، یادوا خرابووی،
ہہر دہیفہرموو: بیکہ قہیناکہ : (ت-۲ ل-۲۸ ف-۴ ز-۱۱۱ ژ-۱۶۰۶).

۷۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:
(يُقْبَضُ الْعِلْمُ وَيَظْهَرُ الْجَهْلُ وَالْفِتْنُ وَيَكْثُرُ الْهَرْجُ) قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ: وَمَا الْهَرْجُ؟
فَقَالَ: هَكَذَا يَبْدُو فَحَرَفَهَا كَأَنَّهُ يُرِيدُ الْقَتْلَ. (الحديث ۸۵ - أطرافه في: ۱۰۳۶،
۱۴۱۲، ۳۶۰۸، ۳۶۰۹، ۳۶۴۳، ۴۶۳۵، ۶۰۳۷، ۶۵۰۶، ۶۹۳۵،
۷۰۶۱، ۷۱۱۵، ۷۱۲۱).

ئہبوہورہپرہ (ہمزای خوی لای ہی) فہرمووی: پیغہ مبہر (درودی خودی لسمہر ہی) فہرمووی:
(بہرہ بہرہ زانستو عیلمی ئایینی ہلہدہگیری و نامینی و جہل و نہزانی
بہکاروباری ئایینی پەرہدہستی و بلاودہبیٹہوہو، فہرتہنہو و ئاژاوہ
پەرہدہستین و راوڑووت و تالانی و پرو زور دہبن! دنیا دہبی بہناخوران و
بوخوران. عہرزیان کرد: قوربان! ناخوران و بوخوران چییہ؟ بہدہستی
فہرمووی: (مہبہست ئہمہیہ) راوی دہفہرموی: پیغہ مبہر (درودی خودی لسمہر ہی)
بہدہستی ناماژہی بو کوشتن کرد) : (ب-۱۱ - الف-۶ = ز-۹۱ ژ-۱۲۶).

۷۵- عَنْ أَسْمَاءَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: (أَتَيْتُ عَائِشَةَ وَهِيَ تُصَلِّي فَقُلْتُ مَا
شَأْنُ النَّاسِ؟ فَأَشَارَتْ إِلَى السَّمَاءِ فَإِذَا النَّاسُ قِيَامٌ فَقَالَتْ سُبْحَانَ اللَّهِ قُلْتُ آيَةٌ؟
فَأَشَارَتْ بِرَأْسِهَا أَيْ نَعَمْ فَقُمْتُ حَتَّى تَجَلَّانِي الْعَشِيُّ فَجَعَلْتُ أَصْبُ عَلَى رَأْسِي
الْمَاءَ فَحَمِدَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَتْنِي عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ مَا مِنْ

شَيْءٍ لَمْ أَكُنْ أَرِيْتُهُ إِلَّا رَأَيْتُهُ فِي مَقَامِي حَتَّى الْجَنَّةِ وَالنَّارِ فَأُوحِيَ إِلَيَّ أَنْكُمْ تُفْتَنُونَ فِي قُبُورِكُمْ مِثْلَ أَوْ قَرِيبَ لَا أَذْرِي أَيَّ ذَلِكَ قَالَتْ أَسْمَاءُ مِنْ فِتْنَةِ الْمَسِيحِ الدَّجَالِ يُقَالُ مَا عَلِمْتُكَ بِهَذَا الرَّجُلِ؟ فَأَمَّا الْمُؤْمِنُ أَوْ الْمُؤْمِنَةُ لَا أَذْرِي بَأَيِّهِمَا قَالَتْ أَسْمَاءُ فَيَقُولُ هُوَ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ جَاءَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَى فَأَجَبْنَا وَابْتَعْنَا هُوَ مُحَمَّدٌ ثَلَاثًا فَيَقَالُ لَمْ صَلَاحًا قَدْ عَلِمْنَا إِنْ كُنْتَ لَمُوقِنًا بِهِ وَأَمَّا الْمُنَافِقُ أَوْ الْمُرْتَابُ لَا أَذْرِي أَيَّ ذَلِكَ قَالَتْ أَسْمَاءُ فَيَقُولُ لَا أَذْرِي سَمِعْتُ النَّاسَ يَقُولُونَ شَيْئًا فَقُلْتُهُ. (الحديث ٨٦ — أطرافه في: ١٨٤، ٩٢٢، ١٠٥٣، ١٠٥٤، ١٠٦١، ١٢٣٥، ١٣٧٣، ٢٥١٩، ٢٥٢٠، ٧٢٨٧) (٦٧)

نه سمانی کچی نه بوبه گر (همزی خوی لسه بره) فهرمووی: چووم بولای عانیشه ی خوشکم، نویژی رۆژگیرانی دهکرد، گوتم نهو خه لکه چییانه بوچی وا شله ژاون؟ عانیشه ییش نامازهی کرد بو ئاسمان که خۆرگیراوه، سهیریشم کرد کهوا خه لکه که له پشت پیغه مبه ره وه نویژی خۆرگیران دهکهن، عانیشه (همزی خوی لسه بره) گوته: (سبحان الله). منیش گوتم نهو خۆرگیرانه نایهت و نیشانه یه بو سزایی کهوا به ریوه، ههتا بهنده کان هۆشیار ببه وه پیی؟ نهویش به سهری نامازهی کرد: به ئی وایه (و نه مه سه ره تای سزایه، خوی گه وه ده فهرمووی: (وما نرسل بالآیات إلا تخويفاً) ئیتر منیش له گه لیان دا دهستم کرد به نویژ، نویژه که دریژه ی کیشاو رۆژه که ییشی زۆر گهرم بوو، له به ره نه وه بووران ه وه زۆری بو هینام و دله له سه ره خو چوو، ههتا دهستم کرد به ئاوپرژان له پروم و هه ندی ئاوم کرد به سه ره سه رماو هۆشم هاته وه. له پاش نویژه که پیغه مبه ره (درودی خودای له سه ره بره) و تاریکی خوینده وه، له سه ره تاوه سوپاس و ستایش و وه سپییکی جوانی خودای گه وه ی کردو فهرمووی: نهو هیشی که نه مدی بوو له م شوین و مه قامه م دا بینیم، ههتا به هه شت و دۆزه خیشم بینی!

وہ سرووشم بۆ ہات: کہئیوہ لہناو گۆرہ کانتاندا بہ سہختی تاقی دہ کریئہوہ،
 وہک ئہو تاقیکردنہوہ سہختو ناخۆشہی کہ لہ سہردہمی جہ جالہ کویرہی
 جادوو گہردا روو دہدات. فاطیمہ کہئم فہرموودہیہ لہئہسمای نہنکیہوہ
 دہگیریتہوہ فہرمووی: نہنکم یاوای گوت یاگوتی: فہرمووی: لہچہشنی
 تاقیکردنہوہی جہ جالہ کویرہی جادووگہر ہەر کہ سہتان لہناو گۆری خۆی دا
 تاقی دہکریئہوہ: دوو فریشتہ کہ ناویان نہکیرو مونکەرہ، دہچنہ
 ناوگۆرہ کہوہو مردووہ کہ دادہنیشینن و پئی دہلّین: باومرت چہ دہربارہی ئہم
 پیاوہ، واتہ: چی لہبارہی موحمہمہدوہ دہزانی؟ جا ئہوہی برپوادارو
 موسولمان بی، یا فہرمووی: ئہوہی باومرپداری متمانہداربی دہلّی: ئہمہ
 موحمہمہدہ پیغہمبہرو فروستادہی خودایہ، بہلگہی رؤشن و رپگہی راستی
 پی نشان داوین، بۆیہ ئیمہیش باومرمان پئی ہیئاوہو شوین ئایینہکە
 کہوتووین، ئہمہ موحمہمہدہ، سی جار باومر بہموحمہمہد تازہ دہکاتہوہ
 (چونکہ لہسہرہتای وەلامہکە یہوہ دہلّی: ئہمہ موحمہمہدہ، دووہم دہلّی:
 پیغہمبہرو فروستادہی خودایہ، سییم لہکۆتاییدا دیسان دہلّیتہوہ: ئہمہ
 موحمہمہدہ) ئہو جا فریشتہکان پئی دہفہرموون: بہخۆشی بخہوہ خہوی
 خیرت بی، ئیمہ خۆشمان دہمانزانی کہتۆ بہراستی بہبی گومان باومرت پئی
 ہہیہ، فہرمووی: بہلام ئہوہیشی ناپاک بی، یاگوماندار بی - واتہ: دوودل بی -
 دہلّی: نازانم ئہم پیاوہ چہوہ چی نییہ، چاوم لہدہمی خەلک بووہ، ئہوان
 چییان گووتووہ منیش بۆ چاولیکہری گووتومہ!).

شیکردنہوہ: ئہسماء کچی ئہبوبہکری صدیقہ (ہمزای خواہان لہ بی)، خوشکی باوکی
 ی عائیشہی ہاوسہری پیغہمبہرہ، خوشکی ہەقی عہدوللای کوری
 ئہبوبہکەرہ، ژنی حەزرہتی زوبہیرہ، ناودارہ بہ (ذات النطاقین) لہپیش کۆچ
 دا بہبیستو حەوت سال لہدایک بووہ، ہەژدہہم کەس بووہ کہ موسولمان
 بووہ، پەنجاشہش فہرموودہی لہ پیغہمبہرہوہ (دروودی خودی لہسەر بی) گیراوتہوہ،

ههژده فهرموودهی لهبوخاریدا ههیه، ههژدهیشی لهموسلیم دا ههیه، چواردهیان پهسهندی ههردوولایه، کهواته سهرحهمی فهرموودهکانی لهبوخاری و موسلیم دا دهکاته $۱۴ + ۴ + ۲۲ = ۴۰$ فهرمووده. لهپاش شههید بوونی عهبدوللای کورې، لهمهکهکه، لهسالی حهفتاوسې ی کۆچیدا لهتهمهنی سهه سالی دا کۆچی دواپی کرد، کهوهفتای کرد هیچ ددانی نهکهوتبوو، نهقلیشی ساغو تهواو بوو (رمزای خوی لی یی).

نهم حوکمو بریارانه لهم فهرموودهیه ومردهگیرین:

- ۱- بهههشت و دۆزمخ نیستا ههن و دروست کراون.
- ۲- سزای گۆر ههیهو راسته و مردوو لهناوگۆرپدا زیندوو دهکریتهوهو قسه و گوفتوگۆی لهگهل دا دهکری و خهوی لی دهکهوی!
- ۳- پرسپاری نهکیرو مونکهر لهگۆرپدا لهمردوو راسته و ههقه، کهلهبارهی خواو پیغهمهبری خوداوه پرسپاری لی دهکهن.
- ۴- ههلسانی جهجال و پهیدا بوونی چهسپاوهو رۆژی لهپۆژان پرووده.
- ۵- نویژی خۆرگیران سوننهتهو سوننهته قورئانی بهدووورو دریژی تیادا بخویندری.
- ۶- نویژی خۆرگیران بۆ ژنیش سوننهته، وهک ههموو جهماعهتکردنی لهپاش ریزی پیاوانهوه دمبن.
- ۷- دروسته پرسپار لهنویژکهر بکری لهناو نویژهکهیدا.
- ۸- قسهکردن لهناو نویژدا قهدهغهیه.
- ۹- ئامازه کردن و شت پی نیشانندان لهناو نویژدا ئهگهر لهبهر پیداوایستی بوو دروسته و کهراههت و ناباشی نییه.
- ۱۰- کاری سووکهلهو کهم نویژی پی پووج نابیتهوه.

۱۱- له دوا نوږزی روژگیرانه وه وتار سوننه ته.

۱۲- تمنیا نه هلی یه قین نه هلی نه جاتن، مروی ناپاک و دوودل و بیږوا حالیان چون یه که وه هرسى لا به بیږوا داده نرین: (ت ۱ ل ۱۱ هه تا ل ۷۰ ۴ + ت ۱ ل ۵۸۰ ف ۲ + ف ۳ + ف ۴ - ز ۲۲۴ ژ ۱۱۴۵ هه تا ۱۱۵۴) هه روا پروانه عومده (ج ۱ ل ۹۳).

جا کاتى به وردى سهرنجى هه موو گيړانه وه کانی ئه م فه رمووده یه ت دا له و کتیب و بابانه دا که تیا یانا ریوایه ت کراوه، بو ت دمرد که وى که عیلمی حه دیث ج دم ریایه کی بى په یه، ومزور به ی مه لاکانی ئه م سهردمه چه نده لى بى ناگان!

۷۶- عَنْ عُقْبَةَ بْنِ الْحَارِثِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) (أَلَّهُ تَزَوَّجَ ابْنَةُ لَأَبِي إِهَابِ بْنِ عَزِيزٍ فَأَتَتْهُ امْرَأَةً فَقَالَتْ إِنِّي قَدْ أَرْضَعْتُ عُقْبَةَ وَالَّتِي تَزَوَّجَ بِهَا فَقَالَ لَهَا عُقْبَةُ مَا أَغْلَمَ أَلَكِ أَرْضَعْتَنِي وَلَا أَخْبَرْتَنِي فَرَكِبَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْمَدِينَةِ فَسَأَلَهُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَيْفَ وَقَدْ قِيلَ فَفَارَقَهَا عُقْبَةُ وَكَتَحَتْ زَوْجًا غَيْرَهُ). (الحديث ۸۸ - أطرافه في: ۲۰۵۲، ۲۶۴۰، ۲۶۵۹، ۲۶۶۰، ۵۱۰۴).

عوقبه ی کور ی حارث (همزی خوی لى بن) فه رمووی: ژنی کم ماره کرد، کچی نه بوئیها بی کور ی عه زیز بوو، ئافره تی کی ره sman لى په یدا بوو ده یگوت: مه کم داوه به هه ردووکتان، منیش پییم گوت: من ناگام له شتی وانیه که تو مه مکت دابى به من، هه تا نیستایش قسه ی وات به من نه گوتوو، نه و جا سوار بووم و چووم بولای پیغه مبه ر (دروودی خودای له سمر بن) له مه دینه و لییم پرسى، فه رمووی: چو ن ده بی، تازه گوتراوه که شیرتان به یه که وه خوار دووه، نه و ژنه به قسه ی خوی ده لى گوايه مه مکی داوه به هه ردووکتان واز له و نیسه بی نه، عوقبه یش لی جیا ده بی ته وه و ژنه که شووده کات به میړدی کی تر.

رافه و شیکردنه وه:

عوقبه (همزی خوی لى بن) سه حابی یه، روژی ئازا کردنی مه کهه موسولمان بووه، سى فه رمووده ی له بوخاریدا هه یه له موسلیم دا فه رمووده ی نییه، نه بوداوودو

نهسانی و تیر میزی فهرموودی عوقبهیان گیراودتهوه: (ت- ۳ ل- ۷۱ ف- ۴ = تاج- ۲ ز- ۲۰ ژ- ۲۰۷۹ ج- ۴).

۷۷- عَنْ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (كُنْتُ أَنَا وَجَارٌ لِي مِنَ الْأَنْصَارِ فِي بَنِي أُمَيَّةَ بْنِ زَيْدٍ وَهِيَ مِنْ عَوَالِي الْمَدِينَةِ وَكُنَّا نَتَّابِئُ النَّزُولَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَنْزِلُ يَوْمًا وَأَنْزِلُ يَوْمًا فَإِذَا نَزَلْتُ جِئْتُهُ بِخَبَرِ ذَلِكَ الْيَوْمِ مِنَ الْوَحْيِ وَغَيْرِهِ وَإِذَا نَزَلَ فَعَلَ مِثْلَ ذَلِكَ فَتَزَلَ صَاحِبِي الْأَنْصَارِيُّ يَوْمَ تَوَيْتِهِ فَضْرَبَ بَابِي ضَرْبًا شَدِيدًا فَقَالَ أَأَنْتُمْ هُوَ؟ فَفَرَعْتُ فَخَرَجْتُ إِلَيْهِ فَقَالَ قَدْ حَدَّثَ أَمْرٌ عَظِيمٌ قَالَ فَدَخَلْتُ عَلَى حَفْصَةَ فَإِذَا هِيَ تَبْكِي فَقُلْتُ طَلَّقَكُنَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَتْ لَا أَذْرِي ثُمَّ دَخَلْتُ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُلْتُ وَأَنَا قَائِمٌ أَطَلَّقْتَ نِسَاءَكَ؟ قَالَ لَا فَقُلْتُ اللَّهُ أَكْبَرُ). (الحديث ۸۹ - أطرافه في: ۲۴۶۸، ۴۹۱۳، ۴۹۱۴، ۴۹۱۵، ۵۱۹۱، ۵۲۱۸، ۵۸۴۳، ۷۲۵۶، ۷۲۶۳) (۶۸)

عومهر (همزای خوی لی بن) فهرمووی: من و دراوسییهکی نهانصاریم لهناو خیللی بهنو نومیهیهی کوری زهیدا بووین، کهئهم خیلله گوندیکن لهگوندهکانی دهوروبهری مهدينه، کهچهند گوندیکن لهلای سهرووی مهدينهوه، لهلای خورههلاتیهوه، ناسراون به (عهوالی مهدينه) ههپانه دوو میل لهمهدينهوه دووره، ههپانه ههشت میل لی یهوه دووره، من و ئهم هاوسییهم بهسهره دهجووین بو خزمهتی پیغهمبهر (دروودی خودی لهسهر بن) بو ههوال زانین و دهنگوباسی سرووش و شتی و، دراوسییکهم کهناوی عوتبانی کوری مالیک بوو، روژی ئهو دابههزی بوناو شارو روژی من دابههزیم، ئهو روژی کهمن دابههزیم ههوالی ئهو روژهم بوی دهبردهوه لهباردی سرووش و شتی واه، کهئهویش دابههزی ههمان شتی دهکرد. لهو سهردهمهدا مهترسیمان لهپاشایی لهپاشاکانی غهسسان ههبوو، وامن بیستبوو کهدهیهوی بهلهشکروه بیته

سهرمان، زور لیئی دفترساین، ئهو له سه ره ی خویا دابه زی و هاته وه له ناکا و ته ماشام کرد ئهو هاوړی ئه نصارییه م به توندی دای له دمرگا و گوتی: بیکه ره وه، بیکه ره وه! ئه ری خوی له ووی یه؟ منیش شه له زام و دمرچووم بۆلای، گوتم: دیاره کابرای غه سسانی هاتۆته سهرمان! گوتی: به لکوو له وه خراپه تریش رووی داوه، پیغه مبه ر (دروودی خودای له سه ر بێ) که ناری له خیزانه کانی گرتووه!

منیش رویشتم بۆ مه دینه و چووم بۆلای چه فسه ی کچم ته ماشام کرد واده گری، گوتم: ئه وه چیه؟ پیغه مبه ر ته لاقی داو؟ گوتی: نازانم. ئینجا چووم بۆ خزمه تی پیغه مبه ر (دروودی خودای له سه ر بێ) به ر له وه دابنیشم هه ر به پیوه لییم پرسی: ئایا ژنه کانتت ته لاق داوه؟ فه رمووی: (نه خهیر) له خووشی یاندا گوتم: (الله اکبر). (ت- ۷ ل- ۲۰۶ ف- ۲ تاج- ۴ ز- ۴۷ ژ- ۴۱۷۹ ج- ۴).

۷۸- عَنْ أَبِي مسعودٍ الْأَنْصَارِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ لَا أَكَادُ أَذْرِكُ الصَّلَاةَ مِمَّا يُطَوَّلُ بِنَا فُلَانًا، فَمَا رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي مَوْعِظَةٍ أَشَدَّ غَضَبًا مِنْ يَوْمِئِذٍ، فَقَالَ أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّكُمْ مُتَفَرِّقُونَ فَمَنْ صَلَّى بِالنَّاسِ فَلْيُخَفِّفْ فَإِنَّ فِيهِمُ الْمَرِيضَ وَالضَّعِيفَ وَذَا الْحَاجَةِ). (الحديث ۹۰ - أطرافه في: ۷۰۲، ۷۰۴، ۶۱۱۰، ۷۱۵۹) (۶۹)

ئه بومه سهوودی ئه نصاری (رهزای خودایان له سه ر بێ) فه رمووی: پیاوی گوتی: ئه ی پیغه مبه ری خودا! له بهر فیه سه ره کهس له جه ماعه ت دوا ده کهوم چونکه ئه وه نه دی درێژ ده کاته وه بۆمان، منیش زه بوونم توانای ئه وه م نییه! ئه بومه سهوود فه رمووی: هه رگیز له ئاموژگاری کردندا وه ک ئه و روژه ئاوا پیغه مبه رم به تهوړه ی نه بینیه. ئنجا فه رمووی (دروودی خودای له سه ر بێ): ئه ی موسو لمانینه! هه ندی له ئیوه مه ردوم دهره ویننه وه و به نوێژی دوورو درێژ خه لک له مزگه وت و نوێژی جه ماعه ت ده ته کیننه وه، جاهه رکا میکتان

پیشنوڙی ھەر نوڙی دھکا بو ئەم خەلکە بانوڙیکی کورتی ریکوپیکیان بو بکا، چونکە ئەو خەلکە ھەیانە لازەبوونە، ھەیانە پیرە، ھەیانە ئیش و کاری تری ھەیەو پەلەھیەتی، بەلام ئەگەر یەکیکتان بەتەنھا خوڤی نوڙی دەکرد، ئەو ھەندئ ئارمزوو دھکا بانئوھەندە درێژ بکاتەو ھ (ش/د/ت/ن: ت ال - ۲۸۴ ف - ۲ ز - ۱۲۷ ژ - ۷۶۳) واتە: لەسەر فەرماشتی تاجول ئوصول بەرگی یەکەم، بەکوردی، لاپەرە سی سەدو ھەشتاو چوار، فەرموودە دوھم، زنجیرە سەدوبیست و ھەوت ژمارە: ۷۶۳ چاپی چوارەم، ئەم فەرموودە ھەشیخان و ئەبوداودو تەرمەژی و نەسائیش گێراویانەتەو ھ. ئیتر لەھەر شوینی ئەم ھیمایانە ھەبوو ھەروا).

۷۹- عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدٍ الْجُهَنِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) (أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَأَلَهُ رَجُلٌ عَنْ اللَّقْطَةِ فَقَالَ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) اِغْرِفْ وَكَأَهَا أَوْ قَالَ وَغَاءَهَا وَغَفَّاصَهَا ثُمَّ عَرَّفَهَا سَنَةً ثُمَّ اسْتَمْتَعَ بِهَا فَإِنْ جَاءَ رَبُّهَا فَأَذَّهَا إِلَيْهِ قَالَ فَضَالَّةُ الْإِبِلِ؟ فَقَضَبَ حَتَّى احْمَرَّتْ وَجَنَّتَاهُ أَوْ قَالَ احْمَرَّ وَجْهَهُ فَقَالَ: وَمَا لَكَ وَلَهَا مَعَهَا سِقَاؤُهَا وَجِذَاؤُهَا تَرْدُ الْمَاءِ وَتَرْغَى الشَّجَرُ فَذَرَهَا حَتَّى يَلْقَاهَا رَبُّهَا قَالَ فَضَالَّةُ الْغَنَمِ؟ قَالَ: لَكَ أَوْ لِأَخِيكَ أَوْ لِلذَّبِّ). (الحديث ۹۱ - أطرافه في: ۲۳۷۲، ۲۴۲۷، ۲۴۲۸، ۲۴۲۹، ۲۴۳۸، ۵۲۹۲، ۶۱۱۲). (۷۰)

زەیدی کوری خالیدی جوھەنی (زەوی خوی لی بی) فەرمووی: بیاوی لەبارە شتی دۆزراو ھە لە پێغەمبەری پرسی: ھوکی مالی دۆزراو ھ چییە؟ فەرمووی (درووی خودی لەسەر بی): دەمبین و پریاسکەو بوخچەو توورەکەکی نیشانە بکە، وھەتا سالی ناویشانی ھەتبدە، جا ئەگەر لەو ماوێدەدا خاوەنەکی پەیدا بوو ئەو ھەیدەر ھە پێی، ئەگینا چی لی دەکە ی بیکە.

گوته: ئه‌ی برپاری بزن و مه‌ری گومبوو چیه؟ فهرمووی (درویدی خودای لمسه‌ر بی):
ئه‌گه‌ر تۆ نه‌یبه‌یته‌وو مو خاومنه‌که‌شی نه‌یدۆژیته‌وه دیاره که‌گورگ ده‌یخوا! :
(ت - ۲ - ۳۷۸-ز- ۱۸۴ف = ۴+۳+۲ = ۹-ژ- ۱۹۶۰، ۱۹۶۱، ۱۹۶۲).

ئەبو موسای ئەشعەری (پەزەئى خەۋى لى بىن) فەرەمۆۋى: رۆژى لەبارەى چەند شىتەكەۋە لەپىغەمبەر (دروودى خودای لەسەر بىن) پەرسىيارگرا، پىغەمبەر (دروودى خودای لەسەر بىن) ھەزى لەباس كەردنى ئەو شتانە نەبوو، جاكاتى پەرسىيارىكى زۆرى لىكرا توورەبوو، چونكە پەرسىيارەكان پىۋىست نەبوون، بگرە بۆ بەر بەرەكانى بوون، بەلام فەرەمۆۋى: (بەئارەزوۋى خۆتان پەرسىيارتان چىيە لىم بىكەن ۋەلامتان دەدەمەۋە، بۆ ۋەلامەكەى دانامىنم، چونكە خودا پىگەى ئەۋەدى پىداوم) عەبدوللاى كورپى حوزافە، كەلەكاتى دەمەقالتى دا تانەى ئەۋەيان لى دەدا كەكورپى باوكى خۆى نىيە، بۆ راستى و دروستى ئەم تۆمەتە عەرزى پىغەمبەرى كەرد: قوربان! من حالەكەم واپە، ئەو خەلكە وام پى دەللىن: بىفەرەمۆۋ بۆم ساخ بىكەرەۋە: باوكى من كىيە؟ حوزافەيە كەباوكى شەرعىمە ياكەسىكى ترە؟ فەرەمۆۋى (دروودى خودای لەسەر بىن): تۆ كورپى حوزافەى و حوزافە باوكتە) پىاۋى تەرىش ھەئساۋ گوتى: قوربان! ئەى باوكى من كىيە؟ فەرەمۆۋى (دروودى خودای لەسەر بىن) لىسالەكە ئازادكراۋى شەپبەيە).

جاكاتى ئىمامى عومەر (پەزەئى خەۋى لى بىن) تەماشائى توورەيى كەرد لەروۋى پىغەمبەر (دروودى خودای لەسەر بىن) ديارە، مەترسى ئەۋەدى لى پەيدا بوو كەپەرسىيارەكان سەربىكىش بۆ پىناخۆش بوونى خواۋ پىغەمبەر، لەبەرئەۋە عوززى بۆى ھىنايەۋە عەرزى كەرد: قوربان! لەسەردەستى خوداى گەۋرە مەزن دا پەشىمانىن لەھەر پەرسىيارى كەتۆ پىت ناخۆش بى!

۸۱- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (أَلَمْ يَكُنْ إِذَا تَكَلَّمَ بِكَلِمَةٍ أَعَادَهَا ثَلَاثًا). حَتَّى تَفْهَمَ عَنْهُ، وَإِذَا أَتَى عَلَى قَوْمٍ فَسَلَّمَ عَلَيْهِمْ سَلَّمَ عَلَيْهِمْ ثَلَاثًا (الحدیث ۹۴ - طرفاه فی: ۹۵، ۶۲۴۴).

ئەنەس (پەزەئى خەۋى لى بىن) فەرەمۆۋى: پىغەمبەر (دروودى خودای لەسەر بىن) كەگوتەيەكى دەفەرەمۆۋ لەبارەى رەن كەردنەۋەى ئاپىيىنەۋە، سى جار دووبارەى دەكەردەۋە

ههتا موسوئمانان به جوانی ئی تی بگهن. (ت/ نه حمهد - تاج-ل ۲۶۲ = تاج-۲ ز-۸۶ ژ ۳۱۰-۳۱۵) کاتیکیش دهچوو بۆلای کۆمه ئیو، سلاوی ئی دهکردن، سئ جار سلاوی ئی دهکردن، یه کهمجار بۆ داوای ریگه پیدان، دومجار بۆ چاکوچۆنی، سییهمجار بۆ خواحافیزی.

۸۲- عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (ثَلَاثَةٌ لَهُمْ أَجْرَانِ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ آمَنَ بِنَبِيِّهِ وَآمَنَ بِمُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالْعَبْدُ الْمَمْلُوكُ إِذَا أَدَّى حَقَّ اللَّهِ وَحَقَّ مَوْلَاهُ وَرَجُلٌ كَانَتْ عِنْدَهُ أَمَةٌ يَطْوُهَا، فَأَدَّبَهَا فَأَحْسَنَ تَأْدِيبَهَا وَعَلَّمَهَا فَأَحْسَنَ تَعْلِيمَهَا ثُمَّ أَعْتَقَهَا فَتَرَوَّجَهَا فَلَهُ أَجْرَانِ). (الحديث ۹۷ - أطرافه في: ۲۵۴۴، ۲۵۴۷، ۲۵۵۱، ۳۰۱۱، ۳۴۶۴، ۵۰۸۳). (۷۲)

ئه بوموسا (رەزای خوی لێ بێ) فهرمووی: پیغه مبهه (دروودی خودای له سهر بێ) فهرمووی: ئهه سئ کهسه دوو پاداشیان بۆ ههیه:

یه کهم: پیاوی که له سهر ئایینی جووله که یاگوربی و پاشان موسوئمان بی، دووهم: کۆیله یی که ههم مافی خوداو مافی ئاغاکانی به جوانی به جی بهینی، سییهم: پیاوی که نيزه کیکی وای هه بی، که بۆی هه لال بی، به جوانی ته میی بکاو، فیری خوینده واری و زانستی بکا، ئنجا ئازادی بکاو مارهی بکا بۆخوی، ودهمه بهستی لهم کارهیش ساخ رهمانهندی خودابی).

رافه و شیکردنه وه:

ئهه فهرمووده یه به لگه یه کی تره له سهر ئه وه که خویندن و فیربوون و زانستی که شه رعی پیرو ز په سه ندی بکا، که بریتی یه له ههر زانستی که به رژه وه ندی ره وای موسوئمانانی تیابی: (تاج-ل ۸۳ = تاج-۲ ز-۳۴ ژ ۳۱۰-ج ۴).

۸۳- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) (أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَرَجَ وَمَعَهُ بِلَالٌ فَظَنَّ أَنَّهُ لَمْ يُسْمِعِ النِّسَاءَ فَوَعَّظَهُنَّ وَأَمَرَهُنَّ بِالصَّدَقَةِ فَجَعَلَتِ الْمَرْأَةُ تُلْقِي الْقُرْطَ وَالْخَاتَمَ وَبِلَالٌ يَأْخُذُ فِي طَرَفِ ثَوْبِهِ). (الحديث ۹۸ - أطرافه في: ۸۶۳، ۹۶۲، ۹۶۴، ۹۷۵، ۹۷۷، ۹۷۹، ۹۸۹، ۱۴۳۱، ۱۴۴۹، ۴۸۹۵، ۵۲۴۹، ۵۸۸۰، ۵۸۸۱، ۵۸۸۳، ۷۳۲۵). (۷۳)

ثیبینوعه بباس (پرمزای خودایان لیس بین) دهمفرموی: روژی پیغهمبهر (دروودی خودای لیسمر بین) بیلالی له گهل خوی بردو له ناو پیاوانه وه رویشت بو ناو ژنان بو ته می و ناموژگارییان، به زمینی خوی ژنان و معزه که یان نه بیستوو، جا وتاری بو یان داو مه و عیزه ی بو یان خوینده وه ناموژگاری کردن و له ناو تو یژه ی نه وه دا . فهرمانی پیکردن به خیر کردن، نیت ژنه کان فهرمایشته کانی پیغهمبهر (دروودی خودای لیسمر بین) کاری تی کردن و دلیان گهرم بوو، دهستیان کرد به خیر کردن، نافرته ی وایان تیادا هه بوو گواره که ی له گوپی خوی داده که ندو ده ی کرد به خیر و هلی ده دایه ناو کوشی بیلاله وه، هه یشیان بوو نه نگوستیله که ی له په نجه ی خوی داده که ندو هلی ده دایه ناو چاک بیلاله وه، چونکه بیلال چاک خوی گرتبو وه، ژنه کان هه رخیریکیان ده کرد ده یانکرده کوشی نه وه وه).
راه و شیکردنه وه:

عه طای کوری نه بو ره باح له ثیبینوعه بباسه وه نه م فهرمووده ی گیرا و ته وه، عه طا په کیکه له گه وره پیاوه ناو داره کانی تابعین، له ههر چوار عه بدو لاکان گیرانه وه ی نه نجام داوه، له ناخرو نوخری جینشینیی عو ثماندا له دایک بووه، عه طا دهمفرموی: له بیرمه که عو ثمان (پرمزای خوی لیس بین) کوژرا، له مه که که دا په رومرده بووه، له سه رمنجاما بوو به موفتی شاری مه که که، به نیت تیفاق پیاو یکی شکومه ندی زور به دینی بتمان ه پیکراو بووه، حه فتا حه جی کردوو، به په گه ز

حەبەشی بوو، پیاویکی ڕەشی یەكەلە چاوی لووت فسی دەست گۆجی پێ شەل بوو، لە ئاخرو ئۆخری تەمەنی دا کوێر بوو، بەلام بەهۆی عیلم و عەمەلەو گەشتۆتە ئەو پەری پایە بەرزى، فەقێ ئیبنوعەبباس بوو کاتى ئیبنوعەبباس گيانى سپارد عەطا لەجیگەكەى دانىشتو سەر روشتەى ئەلقەى كۆرى زانستەكەى درا بەعەطا، ئیمامى لەیث فەقێ ی بوو. لەتەمەنى هەشتا سالى دا لەسالى سەدوپازدەى كۆجى دا كۆجى دواى کردوو. هەندى لەفەتواکانى غەریبە، وەك ئەو دەفەر موی: هەرکەسى بیهوى بچى بۆسەفەر، لەپیش ئەو دەدا لەشارەكەى خوێ دەر بچى هەقى كۆکردنەوى نوێزى هەیه. واتە: هەقى جەمعى نوێزى هەیه.

۸۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَنْ أَسْعَدُ النَّاسِ بِشَفَاعَتِكَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ؟ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (لَقَدْ ظَنَنْتُ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ أَنْ لَا يَسْأَلَنِي عَنْ هَذَا الْحَدِيثِ أَحَدٌ أَوْلُ مِنْكَ لِمَا رَأَيْتُ مِنْ حِرْصِكَ عَلَى الْحَدِيثِ، أَسْعَدُ النَّاسِ بِشَفَاعَتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ خَالِصًا مِنْ قَلْبِهِ أَوْ نَفْسِهِ). (الحديث ۹۹ - طرفه في: ۶۵۷۰).

ئەبوهورەیرە (ڕەزای خوای ئەس) فەرمووی: گوتم: ئەى پێغەمبەرى خودا! كى شادمانترین كەسە بەشەفاعەت و تەكای تۆ لەڕۆزى قیامەتدا؟ فەرمووی: ئەبوهورەیرە! خوشم گومانم هەروا بوو كەكەس لەپیش تۆدا ئەمەم ئى نەپرسى وەتۆ یەكەم كەس بى كەنەم پرسیارەم ئى بكەى، چونكە دەتبینم ئەوەندە حەرىس و سووریت لەسەر فەرموودەو حەدیت: لەڕۆزى قیامەتدا بەختەوەرترین كەس بەتەكای من ئەو كەسە یە كەبەدەلێكى ساف و بێگەرد، یافەر مووی: كەبەسینە یەكی ساف بلى: لا إله الا الله: هەر خودا خودایە و بەس).

۸۵- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: (إِنَّ اللَّهَ لَا يَقْبِضُ الْعِلْمَ انْتِرَاعًا يَنْتَرِعُهُ مِنَ الْعِبَادِ

وَلَكِنْ يَقْبِضُ الْعِلْمَ يَقْبِضُ الْعُلَمَاءَ حَتَّى إِذَا لَمْ يَبْقَ عَالِمًا اتَّخَذَ النَّاسُ رُءُوسًا جُهَالًا فَسُئِلُوا فَأَفْتَوْا بِغَيْرِ عِلْمٍ فَضَلُّوا وَأَضَلُّوا). (الحديث ۱۰۰ - طرفه فی: ۷۳۰۷) (۷۴)

عبداللہ کوری عہمر (ہرمزی خواہان لہ بن) فہرمووی: پیغہ مبہر (ہرووی خودای لہسر بن) فہرمووی: نہوہ نہ بی کہ خودا لہ پر عیلم و زانین لہ بہ نہدہکانی خوئی بگریتہوہ، بہسرین بیسرپرتہوہ لہ سینگیان، بہ لام خودا بہرودوا زاناکان دہباتہوہ بولای خوئی، تاوای لی دی عیلم و زانین نامینی و ہل دہگیری، جاکاتی نہ زانین ماو نہ زانا ما، نہو جا رہشہ خہ لکہکہ سہروکی نہ زانو نہدان بو خویان دادہنن و دہست دہکن بہر سیار کردن لییان، جائہوانیش بہ نہ زانی و نادانی فہتوایان بو دہدن، نیتر ہم خویان لہرئی دہردہچن و ہم خہ لکی تریش لہرئی دہردہکن). (ش/ت/ تاج - ال - ۹۲ = ز- ۱۷ ژ- ۱۲۶).

۸۶- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (قَالَتْ: النَّسَاءُ لِلنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) غَلَبْنَا عَلَيْكَ الرَّجَالَ فَأَجْعَلْ لَنَا يَوْمًا مِنْ نَفْسِكَ فَوَعَدَهُنَّ يَوْمًا لَقِيَهُنَّ فِيهِ فَوَعظَهُنَّ وَأَمَرَهُنَّ فَكَانَ فِيمَا قَالَ لَهُنَّ مَا مِنْكُنَّ امْرَأَةٌ تُقَدِّمُ ثَلَاثَةَ مِنْ وَلَدِهَا إِلَّا كَانَ لَهَا حِجَابًا مِنَ النَّارِ فَقَالَتْ امْرَأَةٌ وَاثْنَتَيْنِ فَقَالَ وَاثْنَتَيْنِ فِي رِوَايَةٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (لَمْ يُلْغُوا الْحِنْثَ). (الحديث ۱۰۱ - طرفاه فی: ۱۲۴۹، ۷۳۱۰) (الحديث ۱۰۲ طرفه فی: ۱۲۵). (۷۵)

نہبوسہ عیدی خودری (ہرمزی خوی لہ بن) فہرمووی: ٹافرمتان عہرزی حہزہرتیان کرد: نہی پیغہ مبہری خودا! لہ بہر پیوان خزمہتی تو بہر نیئمہ ناکہوئی، زورتر نہوان لہ خزمہتتا فیتری زانست و کاروباریی ٹایین دہبن، بفہرموو روژیکمان لہ خزمہتتا بو دیاری بکہ ہہتا فیتری زانستی ٹایینیمان بکہی.

(۷۴) أخرجه مسلم في العلم، باب: رفع العلم وقبضه، رقم: ۲۶۷۳ = ۶۷۳۷ شيجا.

(۷۵) أخرجه مسلم في البر والصلة والآداب، باب: فضل من يموت له ولد فيحتسبه،

رقم: ۲۶۲۴ = ۶۶۲۹ ہہتا ۶۶۴۶.

پیغهمبه ریش (درودی خودای لهسهر بی) به ئینی رۆژیکێ پێیان داو لهو رۆژه دیاری کراوه دا چوون بۆ خزمهتی، چه زههت (درودی خودای لهسهر بی) دهستی کرد به په نندو ئامۆزگاری کردنیان و، له باره ی کاروباری ئایینی و کۆمه لایه تییه وه فه رمانی پێ کردن، بۆ نموونه پێ ی فه رموون: هه رژی سێ جگه ر گۆشه ی له پێش خۆیه وه به مرن ده بن به شووراو په رژین بۆی به ده هوری ئاگری دۆزه خ دا. ئا فه رته ی کیش گوتی: ئه ی نه گه ر که سی دوو مندالی له پێش خۆیه وه به رمی چۆنه ؟ فه رمووی: نه گه ر دوانیشی به رمی هه روا) (ش/ ن/ تاج - ۱۱ - ۵۳۶ف - ۳ز - ۱۹۹ف - ۱ + ف - ۲ + ف - ۴ + ف - ۵ + ۶ + ۷ = ژ - ۱۰۶۶ هه تا ۱۰۵۲).

رافه و شیکردنه وه:

پیاویش له م به یاره دا پێک وه ک ژن وایه، چونکه گشت به یار (حوکم) یکی شه ر هه موو موکه لله فی ده گریته وه، چ نیرینه بی چ میینه، مه گه ر به لگه و نیشانه یی هه بی که بی پێ به سه ر لایه کیاندا.

۸۷- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (مَنْ حُسِبَ عُذْبَ قَالَتْ عَائِشَةُ فَقُلْتُ أَوْلَيْسَ يَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى فَسَوْفَ يُحَاسَبُ حِسَابًا يَسِيرًا قَالَتْ فَقَالَ إِنَّمَا ذَلِكَ الْغَرَضُ وَلَكِنْ مَنْ تُوقَشَ الْحِسَابَ يَهْلِكُ). (الحديث ۱۰۳ - أطرافه في: ۴۹۳۹، ۶۵۳۶، ۶۵۳۷). (۷۶)

عائیشه (به زای خوی له بی) فه رمووی: به گوئی خۆم گویم ئی بوو، عه رزیم کرد: ئه ی پیغهمبه ری خودا! خودا به قوربانت! ئه ی ئه وه نییه خودای گه وه ده فه رموی: (فأما من أوتى كتابه يمينه فسوف يحاسب حساباً يسيراً) (۸۴/۸-۷) واته: هه رکه سی به ده ده ستی راستی نامه ی کرداری خۆی له قیامه تدا وه به گری به ئاسانی حیساب و لێ پرسینه وه ی له گه ل دا ده کری). ئه ویش فه رمووی (درودی

خودای لیسر بی): نهوهی که لیردها وادمه فرموی مه بهس دور کردنه وهو رانواندنیکی سهرمتایی یه که خودا له گهل بهنده کهدا دووبه دوو چاوی به نامهی کرداریدا دهخشینو پیی دمه فرموی: نایا پیی دهنییت له م گوناها، نهویش عهرزی دهکا: بهئی: خودایش دمه فرموی: مه ترسی و من له جیهاندا نه م گوناهانم بو پویشویت، نهوا نه مرپو کهیش خویش دهم لیث لهو گوناهانه، نه مهیش بهس بهدیمه ن حیساب و لیپرسینه وهیه، نه گینا هه رکه سی له حیساب و لیپرسینه وهدا له گهلیدا بکوئنه وه به رباد ده بی). (ش/ت/ تاج - ۷۷ - ۲۴۰ تاج - ۴ - ۶۷ ز - ۴۲۰۷).

۸۸- عَنْ أَبِي شَرِيحٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) (يَوْمَ الْفَتْحِ يَقُولُ قَوْلًا سَمِعْتُهُ أَذْنًايَ وَوَعَاهُ قَلْبِي وَأَبْصَرْتُهُ عَيْنَايَ حِينَ تَكَلَّمَ بِهِ حَمْدَ اللَّهِ تَعَالَى وَأَنْتَنِي عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ إِنَّ مَكَّةَ حَرَّمَهَا اللَّهُ تَعَالَى وَلَمْ يُحَرِّمْهَا النَّاسُ فَلَا يَجِلُّ لِمَرِيٍّ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ أَنْ يَسْفِكَ بِهَا دَمًا وَلَا يَعْصِدَ بِهَا شَجَرَةً فَإِنْ أَحَدٌ تَرَخَّصَ لِقِتَالِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيهَا فَقُولُوا إِنَّ اللَّهَ قَدْ أَذَنَ لِرَسُولِهِ وَلَمْ يَأْذَنْ لَكُمْ وَإِنَّمَا أَذَنٌ لِي فِيهَا سَاعَةً مِنْ نَهَارٍ ثُمَّ عَادَتْ حُرْمَتُهَا الْيَوْمَ كَحُرْمَتِهَا بِالْأَمْسِ وَلِيُبَلِّغَ الشَّاهِدُ الْغَائِبَ). (الحدیث ۱۰۴ - طرفاه فی: ۱۸۳۲، ۴۲۹۵) (۷۷)

عه مری کوری سه عید خه ریک بوو له شکری دهنارد بو سهر ئیبنوزوبهیر له مه کهکه، نه بوشوره یی نه ل - عه دهوی (همزای خودای لیسر بی) پیی فهرموو: ریگه م بده نهی میر! تافه رمووده یه کت بو بگیر مه وه که له پاش فه تخی مه کهکه به دوو روژ، له وتارا له زاری پپرؤزی پیغه مبه ر (دروودی خودای لیسر بی) خویم بیست، به هه ردوو گوپی خویم ئی ی بوو، ومبه دل دلم له لای بوو، ومبه چاوی خویم سهیریم ده کرد، له وکاته دا که هه زرم ت (دروودی خودای لیسر بی) نه م فهرمووده یه دمه فرموو که سوپاس و ستایشی خودای کردو ئنجا فهرمووی: مه کهکه خودای گه وره خوی

کردوویه تی به به ست و حهره م و ئەم کارانه ی تیا دا حهرام کردوو، وەخە ئەک
 لەخۆیانە وە نه یان کردوو به به ست و حهره م و ئەو کارانه ی تیا دا قە دە غە
 بکەن، جا کە وای بوو دروست نییە بۆ کە سێ کە با وەری به خوداو به پڕۆژی دوا پڕۆژ
 هەبێ کە خۆینی به ناهەق تیا بپڕێژی، یا دارو درەختی دا پاچی، و مەگەر دنیا بوو
 کە سێ کوشتا رە کە ی رۆژی فەتەحی مە ککە ی پیغە مەری کرد به به هانە
 بۆ ئەو ی شە پڕو شۆری تیا به ریا بکا، رێگە ی مە دەن و بیانوی بپرن و پێی بڵین؛
 کە وای خوا رێگە ی پیغە مەری خۆی بۆ ئەو وە دا بوو، به لām رێگە ی ئێو ی بۆ
 ئەمە نه داو، تەنانەت بۆ منیش لەو رۆژە دا بۆ ماو یە کێ کەم رێگە ی دا،
 کە مە و دا کە ی لە به یانە کێ یە وە بوو هەتا عەسر، به لām ئێستا وە ک سەر دە می
 پێشوو مە ککە قە دە غە بۆتە وەو بۆتە وە به به ست (حهره م، کوشت و بری تیا
 نارە وایە).

جا با ئەو ی کە ئێستا لێرە یە و حازرە و به دیارە و یە و به گوێ ی خۆی ئەم
 فەرما یشتانە لەخۆم دە بیستێ با ریا یان بگە یە نێ به و کە سانه ی کە ئێستا
 لێرە نین!

جا گوترا به ئەبو شورە یح: ئەدی وە لām ی عەمر چی بوو؟ فەر مووی:
 عەمریش گووتی: من ئەمە لەتۆ باشتر دە زانم ئە ی ئەبو شورە یح! به لām
 یە ست (حهره م) ی مە ککە پە نای پیاوی یاخی و پە نای پیاوی خۆین پڕێژی
 هە ئەتوو هە روا پە نای کزیکاری دزیکاری را کردو نادا ت! (فەر موودە ی
 شە ست و یە ک لەم کتێبە پیرۆزە تە ماشا بکە، تاج - ۲ - ۲۶۲ = ژ - ۱۷۰ - ۱۳۰).

راڤه و شیکردنه وه:

به پێی ئەم فەر موودە یە را گە یان دنی زانست چین به چین خود فەر زە
 (فەرزی عە ینە) لە سەر خودی زانا و فەرزی کیفایە یە لە سەر نه تە وە ی ئیسلام.

نهوشورمیح بیست فہرموودہی ہہیہ، دوانیان پہسہندی ہہردوو پیرہ،
یہک فہرموودہیشی لہبوخاریدا ہہیہ لہموسلیم دا نییہ، یہکی بووہ
لہہوشمہندہکانی شاری مہدینہ، سالی (۶۸) ک وفاتی کردووہ.

۸۹- عن علی (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: (لَا تَكْذِبُوا عَلَيَّ فَإِنَّهُ مِنْ كَذِبِ عَلِيٍّ فليتبوء مقعده من النار). (الحديث ۱۰۶). (۷۸)

نیمامی عہلی (مژای خوی لی ہن) فہرمووی: بہگوئی خۆم لہزاری پیرزی پیغہمبہرم
بیست (دروودی خودای لہسمر ہن) دہیفہرموو: درۆ بہدہم منہوہ مہکەن، چونکہ ہہرکەسی
بہئارەزوو درۆ بہدہم منہوہ ہہئبہستی باجیگہی خۆی لہدۆزەخا خۆش بکا
(ب/ت/ تاج - ال - ۸۴ - ۱۵ - ژ - ۱۱۰).

راڤه و شیکردنهوه:

ریبعی کورپی حیراش دہفہرموی: ئەم فہرموودہیہم لہعہلی بیستووہ، ربیع
کووفہیی یہ تابییی یہ، پیاوئیکی خواپہرستی وەرعداری راستگو بووہ، قہت
درۆی نہدہکرد، دوو کورپی ہہبوو لہحہججاج یاخی بوون، بہحہججاجیان
گوت: باوکیان قہت درۆ ناکا، ہہوائی کۆزہکانی ئی بہرسہ راست پی دەئی
کہلہکوین، کہسیکی نارد لیی پرسی، گوتی: وان لہمالہوہ، حہججاجیش
گوتی: لہبہر ئەم راستگوئی یہی تۆ والہہردوکیان خۆش بووم. سویندی
خوارد کہنابی پی بکہنی ہہتا جیگہی خۆی نہزانی کہبہہشتی یہ
یادۆزەخی یہ، ئیتز پی نہکہنی تاپاش مردن، لہپاش مردن پیکہنی، ربیعی
برایشی ہہروا، برایہکیشی ہہبوو ناوی مہسعوود بوو لہپاش مردن قسہی

کرد! مردوو شورده‌کە‌ی که‌شۆردی ده‌یگوت: (هەتا لەشۆردنە‌کە‌ی بووینە‌وه هەردە‌می بە‌زە‌رده‌خە‌نە‌وه بوو) (ب‌روانە / عە‌ینی / ۱۴۷/۲).

ئە‌میر و لوئە‌مین ئی‌مامی عە‌لی هە‌ق ئامۆ‌زای پێ‌غه‌مبەرە‌، زاوای پێ‌غه‌مبەرە‌، می‌ردی فاطیمە‌ی کچیە‌تی، باوکی حە‌سە‌ن و حوسە‌ینە‌، بە‌پێ‌ی پە‌یمانی ب‌رایە‌تی بە‌ستن (المواخاه) بوو بە‌ب‌رای پێ‌غه‌مبەر، پێ‌غه‌مبەر (دروودی خودای لە‌سەر ب‌ە‌ن) پێ‌ی فەر‌موو: (تۆ لە‌دونیاو قیامە‌ت دا ب‌رای من!) یە‌کێ‌ بوو لە‌و دە‌کە‌سە‌ که‌ پێ‌غه‌مبەر مژدە‌ی بە‌هە‌شتی پێ‌ دابوون، خە‌لیفە‌ی چوارە‌م بوو، پیاوێ‌کی زاهیدی دنیا نە‌ویستی خواپە‌رست بوو، هە‌تا ب‌لێ‌ی زاناو داناو هە‌قانی و رە‌وانبێ‌ژ بوو، نە‌ه‌جولبە‌لاغە‌کە‌ی بە‌لگە‌ی ئە‌م قە‌سە‌یە‌یە‌، لە‌هە‌موو جە‌نگ و غە‌زاکاندا لە‌خ‌زمە‌ت پێ‌غه‌مبە‌ردا بوو، جگە‌ لە‌غە‌زای تە‌بووک، زۆ‌ر بە‌مندالی موسوڵ‌مان بوو، لە‌مالێ‌ پێ‌غه‌مبە‌ردا پە‌روم‌رده‌ بوو، لە‌ پێ‌غه‌مبەرە‌وه (۵۸۶) فەر‌موودە‌ی گێ‌راو‌تە‌وه‌، بی‌ستان پە‌سە‌ندی شە‌یخە‌ینە‌، بوخاریش بە‌بێ‌ موس‌لیم نۆ‌ی تریانی لە‌صە‌حیحی بوخاریدا گێ‌راو‌تە‌وه‌، موس‌لیمیش بە‌بێ‌ بوخاری پازدە‌ی تریانی گێ‌راو‌تە‌وه‌. کە‌واتە‌ (۲۹) فەر‌موودە‌ی لە‌بوخاریدا هە‌یە‌، وە‌ (۳۵) فەر‌موودە‌ی لە‌موس‌لیم دا هە‌یە‌، سە‌ر جە‌می فەر‌موودە‌کانی لە‌صە‌حیحە‌ین دا دە‌کاتە‌: ۲۰ + ۹ + ۱۵ = ۴۴ چ‌ل و چوار فەر‌موودە‌. پێ‌نج ساڵ جێ‌نشینی کردوو، بە‌شە‌هیدی مردوو، تە‌مە‌نی شە‌ست و سێ‌ ساڵ بوو، لە‌شە‌وی یە‌ک شە‌مە‌ لە‌نۆ‌زدە‌ی رە‌مە‌زانی ساڵی چ‌لی کۆ‌چی دا، لە‌کووفە‌ و مە‌قاتی کردوو، پیاوێ‌کی گە‌نم رە‌نگ بوو، سە‌رو ریشی پاک سێ‌ بووبوون، چوارشانە‌یە‌کی تیک‌س‌م‌راو بوو، دە‌ت‌گوت مانگی چوار‌دە‌یه‌، تە‌نیا خۆ‌ی لە‌ناو یارانی پێ‌غه‌مبە‌ردا ناوی عە‌لی کور‌ی ئە‌بوط‌البە‌، بە‌لام لە‌ناو فەر‌موودە‌ گێ‌ر‌پ‌وه‌کاندا هە‌شت کە‌سی تر بە‌م ناوە‌ هە‌یە‌: لە‌ (تاج - ۵ - ۵۹ تاج - ۳ - ۹ - ل - ۵۸۳ ژ - ۳۲۸۸ هە‌تا ۳۳۱۱ ج - ۴) بە‌کوردی با‌سی مناقیبی کراو.

۹۰- عن سلمة بن الأكوع (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قال: سمعت رسول الله (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يقول: (من يقل على ما لم آفل فليتبوء مقعده من النار). (الحديث ۱۰۹)
 سه له مهی کوری نه کوه (پوزای خوی لست بی) فه رمودی: له پیغه مبهرم بیست
 دهیغه رموو (دروودی خودای له سر بی): هه رکه سی شتی که من نهیم گوتبی بهدم منه وه
 بیلی، خودا له ناو ئاگری دۆزه خا دهیگه وزینی).

رافه و شیکردنه وه:

ئهم رشتهیه له رشته سی که سیهکانی بوخاری یه، که بریتین له ماموستاکه ی
 بوخاری و تابیی یه ک و سهحابی یه ک، که ئهم سی که سهن: مهکی کوری
 ئیبراهیم و یهزیدی کوری نه بو عوبه یدو سه له مه، ئهم جوړه رشتهیه زوړ
 دهگمه ن و نایابه، له بوخاریدا پتر له بیست فهرمووده ی رشته سی که سی هه یه،
 ئهم فهرمووده یه یه که میانه، له رشته ی سی لای ی (سند ثلاثی) بلندر
 له بوخاریدا نییه، سه له مه ئاماده ی په یمانی خوشنوودی بووه، که ناو داره
 به (بیعة الرضوان) هفتا وحه وت فهرمووده ی هه یه، شازده یان په سهندی
 ههردوولان، بیست و یهکیان وان له بوخاریدا بیست و پینجیان وان له موسلیم
 دا، سه رجه می فهرموودهکانی له سه حیه یان دا دهکاته: ۱۶ + ۵ + ۹ = ۳۰
 فهرمووده. سه له مه پیاویکی نازای تیر نه ندازی تیزر په بوو، له پراگردندا و لاخی
 به رزه ی به جی ده هیشت، پیاویکی به هره مه ندی خیر که ره بوو، کۆمه له ی
 فهرمووده زانه که وره کان که ناو دارن به (الجماعة) فهرمووده یان له سه له مه وه
 گیراوه ته وه، وهک: شافیعی و ئیمام نه حمه دو بوخاری و موسلیم و نه بودا وودو
 تیر میذی و نه سائی و به یه هقی و داره قوطني و.. تاد.

ده ئین گورگ قسه ی له گهل دا کردووه، سه له مه ده فه رموی: له پیش ئیسلام
 بوونما جارئ گورگی ئاسکیکی رفاند، نیشته مه سه ری لییم سه نده وه، گور که که
 گوتی: خانه خراپ چیته به سه ر منه وه رزقم ده بری، خو ئه مه مائی تو نییه،

رزق و رۆژی یه که، خوا ره خساندویه تی بۆم که چی تۆ لیم دسه نیته وه. منیش گوتم: ئه ی بهنده کانی خودا! به راستی ئه مه شتیکی سهیره، خۆ ئه وه ته گورگ قسه دهکا! که چی گورگه که گوتی: له مه سهیرتر ئه وه یه که پیغه مبهری خوا واله ناو ئه و بنکه دارخورمایانه دا بانگتان دهکا بۆ سه ر خوا به رستی که چی ئی وه هیشتا هه ر ده ست له بته به رستی هه لئاگرن! ئیتر منیش رپک چووم موسو لمان بووم، سه له مه (بهزی خوی لێ به) له ته مه نی هه شتا سالی دا، له مه دینه له سالی هه فتا و چواری کۆچی دا مردووه. (عینی/ ۱۵۳/۲).

۹۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (تَسْمَوُا بِاسْمِي وَلَا تَكْتُمُوا بِكُنْيَتِي وَمَنْ رَأَانِي فِي الْمَنَامِ فَقَدْ رَأَانِي فَإِنَّ الشَّيْطَانَ لَا يَتَمَثَّلُ فِي صُورَتِي وَمَنْ كَذَبَ عَلَيَّ مُتَعَمِّدًا فَلْيَتَّبِعُوا مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ). (الحديث ۱۱۰ - أطرافه في: ۳۵۳۹، ۶۱۸۸، ۶۱۹۷، ۶۹۹۳). (۷۹)

ئه به وه ره یه ره (بهزی خوی لێ به) فه رمووی: خۆ شه ویست (دروودی خودی له سه ر به) فه رمووی: ناوه که م بکه ن به ناو بۆ خۆتان به لām که سناوه که م مه که ن به که سناو بۆ خۆتان، واته: موحه ممه دو ئه حمه د که ناوی منن بیانکه ن به ناوی خۆتان. وه هه ر که سیکیش له خه وی دا من ببینی ئه وه به راستی له و خه وه دا به خه و منی دیوه، چونکه شه ییتان خۆی بۆ نا کرئ به من و ناتوانی خۆی بگورئ و خۆی بباته شیوه ی منه وه و بجیته خه وی خه لکه وه به ناوی منه وه. هه رکه سیکیش به ئارمزوو درۆ به ده م منه وه هه لبه ستی باجیگه ی خۆی له دۆزه خا خۆش بکا).

شیکردنه وه:

فه رمووده ی: (من کذب علی) موتواته ره، هه ر له م شوینه دا بوخاری له پینچ سه حابه وه ده یگێرپێته وه، هه دیثی موته واته ره ئه وه یه له هه موو قۆناغیکا

خه لکیکی زور بیگیر نه وه، به شیوه یه کی وا که عه قل قه بوول ناکا که نه و گشته خه لکه له وه وه والهدا درو بکه ن. نه م چهنده به هریه له م فهرمووده یه دا هیه:

۱- درو کردن به دهم پیغه مبه ره وه به تاوانیکی گه وره داده نری، هه تا درو که هی خه ونیش بی هه ر وایه، وه که نه وه که سی به درو بی: له خه و ما به خزمه ت پیغه مبه ر گه ییشتم، یاله خه و ما دینی گوړی پیغه مبه ر م کرد، یا گویم له قسه ی بوو.

۲- بینینی پیغه مبه ر له خه وندا دروسته و رووده دا، به لام کاتی نه و خه و نه به راست داده نری، که خه و بین پیغه مبه ر (درووی خودای له سر بی) له سر شیوه یی ببینی که له شیوه ی راسته قینه ی کاتی ژیا نی خو ی بجی، وه که له سوننه ت دا روون کراو ده وه. دهنه نه وه باسیکی دوو رو درپژه: (عه نی ۲۰ / ۱۵۳ - ۱۵۸).

۳- که سی به خه و به خزمه ت پیغه مبه ر بگا به هریه کی گه وره یه، به لکه ی خیر و خوشی یه، به لام به وه نابی به سه حابه، نه و فهرمووده یه یشی که له و خه و نه دا له پیغه مبه ری ده بیستی سودو به هری لی و مرده گیری و به پیی شوین رافه و واتا ده کری، مهرج نییه له سر ظاهر ی خو ی بی، وه که نه وه به که سی له خه وندا بفرموی: نه و مه لایه بکوژه، مه لاکه یش پیاویکی باش بی و گوشتنی نار ه وایی، نه وه شتی وا نابی به (حوجه) و ناکری به به لکه له سر ره و بوونی نه و تاوانه، به هه ر حال مرو ف له کاتی خه و دا زه بتی نامینی، زه بت و کونتر و لیش مهرجه بو راوی: (تاج ۸ - ل ۲۳ - تاج ۴ - ل ۶۲۳ ز- ۷ ژ- ۴۲۶۷ هه تا ۴۲۶۹).

۹۲- وَعَنْهُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ، النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: (إِنَّ اللَّهَ حَسَبَ عَنْ مَكَّةَ الْفِيلِ أَوْ الْقَتْلَ وَسَلَّطَ عَلَيْهِمْ رَسُولَهُ وَالْمُؤْمِنِينَ أَلَا وَإِنَّهَا لَا تَحِلُّ لِأَحَدٍ قَبْلِي وَلَا تَحِلُّ لِأَحَدٍ بَعْدِي أَلَا وَإِنَّهَا أُحِلَّتْ لِي سَاعَةً مِنْ نَهَارٍ أَلَا وَإِنَّهَا سَاعَتِي هَذِهِ حَرَامٌ لَا يُخْتَلَى شَوْكُهَا وَلَا يُعْضَدُ شَجَرُهَا وَلَا يُلْتَقَطُ سَاقُطَتُهَا إِلَّا لِمَنْشِدٍ وَمَنْ

قُتِلَ فَهُوَ بِخَيْرِ النَّظَرَيْنِ إِمَّا أَنْ يَعْقَلَ وَإِمَّا أَنْ يُقَادَّ أَهْلَ الْقَتْلِ فَجَاءَ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ
الْيَمَنِ (يُقَالُ لَهُ أَبُو شَاهٍ) فَقَالَ اكْتُبْ لِي يَا رَسُولَ اللَّهِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اكْتُبُوا فَلَانٌ. فَقَالَ رَجُلٌ مِنْ قُرَيْشٍ: إِلَّا الْإِذْخَرَ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَإِنَا نَجْعَلُهُ
فِي بُيُوتِنَا وَقُبُورِنَا؟ فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): إِلَّا الْإِذْخَرَ فَقَالَ: إِلَّا
الْإِذْخَرَ). (الحديث ١١٢ - طرفاه في: ٢٤٣٤، ٦٨٨٠) (٨٠)

دیسان ئەبوھورەیرە (بەزای غوای لەسەر) فەرمووی: سالی گرتنی مەککە ھۆزی
خوزاعە پیاویکیان گوشت لەھۆزی بەنی لەیث، لەجیاتى کوزراویکی خۆیان
کەبەنی لەیث لەوھو پێش کوشتبووین، جا کەئەمە عەرزی حەزەرت (بروودی خودی
لەسەر بەن) گرا، سواری وڵاخەکەى بوو، وەوتاریکی دا، فەرمووی: خودای گەورەو
سەرورە مەککەى پاراست لەدەستدریژی لەخاوەن فیلەکان کەئەبرەھەو
لەشکرەکەى بوون، کەھاتبوون بۆ رووخاندنی کەعبە، وەك لەسوورەتى فیل دا
باس کراوە، یا فەرمووی: خودای گەورە گوشت و کوشتارى لەناو مەککەدا
قەدەغە کردووە، بەلام بەپشتیوانى خودا پێغەمبەرى خواو موسوڵمانەکان
لەپوژی ئازاد کردنى مەککەدا زالبوون بەسەر گرتنى ئەم شارەدا، بەلام باش
باش بزانن کەئەم شارە نەلەپێش مندا وەنەلەپاش من بۆ کەسى تر رەوا
نەبێنراوەو رەوا نابینرێ کەشەرو شوێرى تیا بکا، ئاگادار بن ھەتا بۆ منیش بۆ
ماوەیەکی زۆر کەم لەو رۆژەدا کوشتارى تیا دا حەلال بوو، باش ئاگادار بن
تانیستا لەم دەمەدا شاریکی بەرپێزو قەدەغەییە، کەوا بوونە درکی پاڤ
دەدرێو، نەدارو درەختى دادەپاچرێو، نەکوشتارو شەرو شوێرى تیا دا دەکری
لەم حەلەوہ ھەتا رۆژی قیامەت ئەم شتانەى تیا قەدەغەییە. وەنە نەچیری
دەرپوینرێتەوہ، وەنەشتى داکەوتووێ ھەل دەگیرێتەوہ، مەگەر بۆ کەسى
کەناو نیشانى ھەلبدا بۆئەوہى کەخاوەنەکەى پەیدا بێو ببیاتەوہ.

وہہرکەسێ کەسیکی کوژرا ئەوا خووی لەیەکی لەم دوو بپارە سەر پشکە: یا خوین و مردەگری یاخود تۆلە ی بۆ دەسەندری و لەجیات ی کوژراوەکە ی بکوژەکە دەکوژی تەو. جا پیاویکی یەمەنی کە پیاوان دەگوت: ئەبوشاھ هەلسا گوتی: ئەم ووتارە ی خوتم بۆ بنووسەرەو. پێغەمبەریش (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: ببنووسنەو بۆ ئەبوشاھ. پیاویکی قورەپیش (کەعەبباسی مامە ی پێغەمبەر بوو) گوتی: ئە ی پێغەمبەر ی خودا! تەنیا گیای سورناتک (اڤخر) ی ئی دەرچێ، چوونکە ئەم گیایە بۆ سووتەمەنی ناوماڵ و بۆ پەردووی سەردارەراو بۆ سەرگرتنی سەری گۆر بەکاری دینن، حەزەرتیش (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: باشە تەنیا گیای سورناتکی ئی دەرچێ): (تاج-ل ۲-ل ۲۸۰-ز ۱۳۰-ژ ۱۷۰۳-ج ۴).

۹۳- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضي الله عنهما) قَالَ: (لَمَّا اشْتَدَّ بِالنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَجَعُهُ قَالَ اتُّنِي بِكِتَابٍ أَكْتُبُ لَكُمْ كِتَابًا لَا تَضِلُّوا بَعْدَهُ قَالَ عُمَرُ إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ غَلَبَهُ الْوَجَعُ وَعِنْدَنَا كِتَابُ اللَّهِ حَسْبُنَا فَاخْتَلَفُوا وَكَثَرَ اللَّغَطُ قَالَ قَوْمُوا عَنِّي وَلَا تَبْغِي عِنْدِي التَّنَازُعُ). (الحديث ۱۱۴ - أطرافه في: ۳۰۵۳، ۳۱۶۸، ۴۴۳۱، ۳۲۴۴، ۵۶۶۹، ۷۳۶۶) (۸۱)

ئەبنووعەبباس (مەزای خۆیان لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) لەنەخۆشی سەرمەرگا، کاتی نەخۆشیەکە ی کەشەنگ بوو فەرمووی: (قەلەم و کاغەزم بۆ بێنن بانامە یەکتان بۆ بنووسم، پێداویسی ئەم قۆناغە ناسکە ی پاش خۆمتان بۆ رون بکەمەو، ئیتر لەپاش نووسینی ئەو نامە یە لەم لایەنەو سەرتان ئی ناشیوی!)

عوامەریش (مەزای خوای لێ بێ) فەرمووی: ئازارەکە ی پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) زۆری بۆی هیناوەو تەواو کەشەنگی کردوو، وەکی تریش نامە ی خودای گەورە

که قورئانی پیرۆزه، که چرای رۆشنی دهستمانه واین له خزمهتیدا، خوا یاربێ بۆ چارهسه رکردنی هه رکیشهیی که له مه ولا پووبدا قورئانمان بهسه، ئیتر بۆچی لهم کاتی ئیش و ئازاردا به نووسینی نامه و شتی وا زیاتر ئیش و ئازاری چه زهت بدهین!).

ئیت یاران بوون به دوو به رهو، دهسته یهکیان دهیانگوت: بانامه کهمان بۆ بنووسی، دهسته یهکیشیان دهیانگوت: بپویست ناکا، له هه مان کاتا بوو به دهنگه دهنگو هه راوزه نا، پێغه مبه ریش (دروودی خودای له سه ر بێ) فه رمووی: (دهورم چۆل که ن لای من شوینی ئهم کیشمه کیشمه یه نییه!).

ئیبنوعه بباس (رهزای خودایان لێ بێ) کاتی ئهم فه رمووده یه بۆ عوبه یدو لێ گپرا یه وه، ته شریفی هه لسا له شوینه که ی خۆی و رۆشته دهره وه فه رمووی: (سه رچاوه ی کۆسپ و کۆست و کاره ساته کانی گه لی ئیسلام گشتی ده گه پێته وه بۆته وه که نه و نامه یه ی چه زهت (دروودی خودای له سه ر بێ) نه نووسرا).

٩٤- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: (اسْتَيْقِظَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ لَيْلَةٍ فَقَالَ سُبْحَانَ اللَّهِ مَاذَا أُنْزِلَ اللَّيْلَةَ مِنَ الْفَتَنِ وَمَاذَا فُتِحَ مِنَ الْخَزَائِنِ أَيْقِظُوا صَوَاحِبَاتِ الْخَجَرِ قُرْبَ كَاسِيَةٍ فِي الدُّنْيَا عَارِيَةً فِي الْآخِرَةِ). (الحديث ١١٥ - اطرافه في: ١١٢٦، ٣٥٩٩، ٥٨٤٤، ٦٢١٨، ٧٠٦٩). (٨٢)

ئومموسه له مه (رهزای خۆای لێ بێ) فه رمووی: شه وی چه زهت (دروودی خودای له سه ر بێ) له خه وه هه ستا، فه رمووی: په نا به خوا له کاری خوا! ئهم شه و چی ئازه وه و ئاشووب داباری؟ وه چی گه نچ و خه زنه داباری؟ چه ن دین دهرگای ره حمه تی خودا کرایه وه، خۆزگه که سی دایکانی موسو لمانان (امه ات المؤمنون) ی له خه وه هه لده ستان بۆ شه ونو یژو خوا په رستی، ئای که چه نده ها که س هه ن لهم جیهانه دا پۆشته و په رداخن که چی له و جیهانه دا رووت و قووتن!).

شیگردنهوه:

نوموسه له مه هاوسه ری پیغه مبه ره (دروودی خودای له سره به)، وادیاره نهو شه وه
پیغه مبه ره (دروودی خودای له سره به) له لای نهو بووه، (۳۷۸) فهرمووده ی هه یه، سیازدهیان
به سه ندی هه ردوو پیره، دوو کوچ و په وی له پیناوی نیسلا ما کردوو، کوچی بو
حه به شه، کوچی بو مه دینه، له مانگی شه شه لانی سالی چواری کوچی دا
پیغه مبه ره (دروودی خودای له سره به) هیناوی هتی، له ته مه نی هه شتاو چوار سالی دا
له به هاری سالی شه ستو چواری کوچی دا له مه دینه کوچی دواپی کردوو،
نه بوهوره پیره نویژی مردووی له سره کرد، له گوړستانی به قیع به خاک
سپیردرا: (تاج ۱- ل ۴۹۴- ز ۱۸۱- ژ ۹۷۲- ج ۴ + تاج ۵- ل ۱۵۸- تاج ۳- ز ۳۹- ژ ۳۴۴۲).

۹۵- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: (صَلَّى بِنَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْعِشَاءَ فِي آخِرِ حَيَاتِهِ فَلَمَّا سَلَّمَ قَامَ فَقَالَ أَرَأَيْتَكُمْ لَيْتَكُمْ هَذِهِ فَإِنْ رَأَسَ مِائَةِ سَنَةٍ مِنْهَا لَا يَنْقَى مِنْهُ هُوَ عَلَى ظَهْرِ الْأَرْضِ أَحَدٌ). (الحديث ۱۱۶ - طرفاه في: ۵۶۴، ۶۰۱). (۸۳)

عه بدوللای کورې عومهر (په زای خوندیان له به) فهرمووی: پیغه مبه ره (دروودی خودای له سره به)
له کوتایی ته مه نی دا به مانگی له پېش مه رگیدا، شه وی نویژی خه وتنانی بو
کردین، که سلاوی دایه وه هه لساو فهرمووی: (ته ری دهنگو باسی نه مه شه
چییه؟ ده سا نه وهی که من له م بارمیه وه دهیزانم نه مه هه والیه: هه تا سه ری
سه د سا ل له شه وه وه که س نامینی له وانه ی که نیستا وان له سه ر زه وی).

۹۶- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: (بُتُّ فِي بَيْتِ خَالَتِي مِمْوَةً بِنْتُ الْحَارِثِ زَوْجِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَكَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عِنْدَهَا فِي لَيْلَتِهَا فَصَلَّى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْعِشَاءَ ثُمَّ جَاءَ إِلَى مَنْزِلِهِ

(۸۳) أخرجه مسلم في فضائل الصحابة، باب: قوله (صلى الله عليه وسلم) لا تأتي مائة سنة وعلى الأرض ... رقم: ۲۵۷۳ = ۶۴۲۶ شيخا. بروانه فهرمووده ی ژماره (۱۳۸) - و مرگېږ.

فَصَلَّى أَرْبَعَ رَكَعَاتٍ ثُمَّ نَامَ ثُمَّ قَامَ ثُمَّ قَالَ: نَامَ الْغُلَيْمُ أَوْ كَلِمَةً تَشْبَهُمَا ثُمَّ قَامَ فَقُمْتُ عَنْ يَسَارِهِ فَجَعَلَنِي عَنْ يَمِينِهِ فَصَلَّى خَمْسَ رَكَعَاتٍ ثُمَّ صَلَّى رَكَعَتَيْنِ ثُمَّ نَامَ حَتَّى سَمِعْتُ غَطِيظَهُ أَوْ قَالَ خَطِيظَهُ ثُمَّ خَرَجَ إِلَى الصَّلَاةِ. (الحديث ۱۱۷ - أطرافه في: ۱۳۸، ۱۸۳، ۶۹۷، ۶۹۸، ۶۹۹، ۷۲۶، ۷۲۸، ۸۵۹، ۹۹۲، ۱۱۹۸، ۴۵۶۹، ۴۵۷۰، ۴۵۷۱، ۴۵۷۲، ۵۹۱۹، ۶۲۱۵، ۶۳۱۶، ۷۴۵۲).

ثیبونوعه بباس (رمزی خودایان لئ بی) فہرمووی: شہویٰ لہ مالی مہیموونہی پوورم بووم، کہ ہاوسہری پیغہ مہر بوو، لہویٰ نووستم، حہزرت (دروودی خودی لہسمر بی) نوپڑی خہوتنانی کردو ئہوجا گہرایہوہ بو مالہوہ، ئہو شہوہ سہرہی مہیموونہی پوورم بوو لہویٰ مایہوہ، جوار ركات نوپڑی کردو ئنجا خہوت، لہپاشا ہلہسا بو شہونوپڑ، وھفہرمووی: (ئہوہ کورہکہ خہوت) یاوشہیہکی ئاوی فہرموو.

ئنجا ہلہساو دەستی کرد بەشہونوپڑ، منیش جووم لہلای چہپیہوہ نوپڑم لہپشتیہوہ دابہست، بەلام پیغہ مہر (دروودی خودی لہسمر بی) بردمی بۆلای راستی خوی، وھپینج ركات شہونوپڑی کرد، وھدوو ركاتی تریشی کردو دیسان خہوتہوہ، ھەتا گویم لہپر خہی بوو، لہپاشا جوو بو نوپڑی بہیانی: (ت - ۶ ل - ۹۷ ف - ۳۹ تاج - ۴ ز - ۱ ژ - ۳۷۹۲).

۹۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (إِنَّ النَّاسَ يَقُولُونَ أَكْثَرَ أَبَوِ هُرَيْرَةَ وَلَوْ لَا آيَاتَانِ فِي كِتَابِ اللَّهِ مَا حَدَّثْتُ حَدِيثًا ثُمَّ يَتْلُو إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَى إِلَى قَوْلِهِ الرَّحِيمِ إِنَّ إِخْوَانَنَا مِنَ الْمُهَاجِرِينَ كَانُوا يَشْغَلُهُمُ الصَّفْقُ بِالْأَسْوَاقِ وَإِنَّ إِخْوَانَنَا مِنَ الْأَنْصَارِ كَانُوا يَشْغَلُهُمُ الْعَمَلُ فِي أَمْوَالِهِمْ وَإِنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ كَانُوا يَلْزَمُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِشَبَعِ بْنِ بَطْنِهِ وَيَخْضَرُ مَا لَا يَخْضَرُونَ وَيَحْفَظُ مَا لَا يَحْفَظُونَ). (الحديث ۱۱۸ - أطرافه في: ۱۱۹، ۲۰۴۷، ۲۳۵۰، ۳۶۴۸، ۷۳۵۴). (۸۴)

بووم، یه‌کێ بووم له‌هه‌زارانی کۆمه‌ڵه‌ی سوففه، خۆم ته‌رخان کردبوو بۆ فی‌ربوونی شه‌ریعت، له‌به‌رئوه‌و خزمه‌تی پێغه‌مبه‌رم چۆل نه‌ده‌کرد، به‌ نانه‌سکی ده‌لکام به‌ پێغه‌مبه‌ره‌وه‌و هه‌تا بۆم بکرایه‌ بۆ ئهم مه‌به‌سته‌ خزمه‌تی ئه‌وم به‌رنه‌ده‌دا، ئه‌وانیش له‌وێ نه‌بوونا‌یه‌ من هه‌ر له‌خزمه‌تیدا ده‌بووم، گه‌لێ شت هه‌بوو ئه‌وان ده‌ستیان نه‌ده‌په‌رژا له‌به‌ری بکه‌ن، له‌به‌رئوه‌و له‌بیریان ده‌چۆوه، به‌لام من مه‌ودام هه‌بوو له‌به‌رم ده‌کردو به‌باشی ره‌وانم ده‌کرد: (ت ۵-ل ۲۱۷-تاج ۳-ل ۷۳۴-ز ۶۲-ژ ۲۵۲۱-هه‌تا ۲۵۲۶) مه‌ناقیبی ئه‌بو هوره‌یره.

رافه‌و شیکردنه‌وه:

هه‌تا ئهم سه‌رده‌مه‌ی ئێمه‌یش له‌ولا‌تی ئێمه‌و ده‌رووبه‌ریدا ئهم سونه‌ته‌ دی‌رینه‌ی ئیمامی ئه‌بو‌هوره‌یره (پێ‌ی خوی له‌ بێ) له‌ناو ده‌سته‌ی زانسته‌ په‌روه‌راندا باوه، زاناو فی‌رخوا‌ز، یاب‌لێین: مه‌لاو فه‌قی، له‌به‌ر خزمه‌تی شه‌ریعت فریای ما‌لداری ناکه‌ون، هه‌روا ما‌لپه‌روه‌رانیش له‌به‌ر په‌یدا کردنی ما‌ل و سامان نایانپه‌رژێته‌ سه‌ر زانسته‌کانی شه‌ریعت، به‌لام ئێستا له‌گه‌ل کۆندا یه‌ك فه‌رقی جه‌وه‌ه‌ری هه‌یه: له‌کۆندا کۆکردنه‌وه‌ی ما‌ل پێ‌ک وه‌ك فی‌ربوونی زانسته‌ ساخ بۆ ره‌زامه‌ندی خودای گه‌وره‌ بوو، به‌راستی ما‌ل خزمه‌تکاری زانسته‌ بوو، زانسته‌یش چاوسا‌غی دین و دنیا‌ی ما‌ل و خاوه‌ن ما‌ل بوو، به‌لام ئێستا نه‌ده‌وه‌له‌مه‌ند نه‌مه‌لا به‌و شی‌وه‌یه‌ نه‌ماون، هه‌ردوولا به‌شوین هه‌له‌په‌ی دونیا‌یدا وێ‌لن. خودا په‌نامان بدا.

۹۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي أَسْمَعُ مِنْكَ حَدِيثًا كَثِيرًا أُنْسَاهُ قَالَ ابْسُطْ رِدْءَكَ فَبَسَطْتُهُ قَالَ فَعَرَفَ بِيَدَيْهِ ثُمَّ قَالَ ضَمَّهُ فَضَمَّمْتُهُ فَمَا نَسِيتُ شَيْئًا بَعْدَهُ). (الحديث ۱۱۹ طرفه في ۱۱۸).

دیسان فہرمووی: رۆژی عہرزی خۆشہوویستم کرد: قوربان! من فہرموودہیہکی زۆر لەتۆ دەبیستم دوایی لەبیرم دەچن؟ فہرمووی: (ئادەیی پۆشاکەکت راخە) منیش رایم خست، ئەویش بەهەدوو دەستی بەئامازە مستی گرت لەلافاوی بەھەری خوداو ھەر بەئامازە کردیہ ناو پۆشاکەکەمەو، وەك شتێ بەمشت ھەڵبگری و بیکاتە ناوی ئاوا. ئنجا فہرمووی: (ئادەیی کۆی کەرەو) منیش کۆیم کردووە ئیتەر لەوہدوا ھیچ فہرموودہیہکی ئەوم لەبیر نەچۆتەو: (ت-ل ۲۱۷-تاج ۳-ز ۶۲-ژ ۳۵۲۱).

۹۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (حَفِظْتُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَاءَيْنِ فَأَمَّا أَحَدُهُمَا فَبَشْتُهُ وَأَمَّا الْآخَرُ فَلَوْ بَشْتُهُ قُطِعَ هَذَا الْبُلْعُومُ). (الحدیث ۱۲۰).

دیسان ئەبوھورەیرە (مەزەیی خۆی لێ ھە) فہرمووی: پەردوو دەفر زانستی جیا جیام لە پەغەمبەرەو لەبەر کردوو، ھەر دەفرە لەجۆرە زانستی، وایەکیکیانم بەخش کردو، کەبەریتی یە لەم فہرموودەو سوننەتە پەخشکراوانە، وەلێ ئەو جۆرەکی تریان ئەگەر پەخشی بکەمەو دەدەن لەگەردنم، کەبەریتی یە لەزانینی ئازاوەکان و لەنیشانەکانی ھاتنی قیامەت و گەلێ لەنیشانەو دەنگوباسی ئازاوە گیرەکانی ناو گەلی ئیسلام.

شیکردنەو:

ئەبوھورەیرە (مەزەیی خۆی لێ ھە) دەیفەرموو (اعوذ بالله من رأس السنين وإمارة الصبيان) مەبەستی خەلافەتی یەزید بوو، کەلەسەری سالی شەستی کۆچی دا بوو، وەخودا نزاکەیی گێرا کرد بەسالی لەپیش ئەوہدا گیانی سپارد، ئەم جۆرە زانستە ھەروا بەئاسانی دەست ناکەو، ھەموو کەسیش لێ ی تێ ناگا، کەواتە واباشە برۆی پێ بکەین و زۆر لێ ی نەکوئینەو، نزا بەکوئی دل بەبرۆی

ته و او ده یه کیکه له هوکانی هاتنه دی ئاوات، بویه پر بهدل ده لیم: خودایه! بهشی باشمان تی بخه، منیش ده لیم: (أعوذ بالله من الشرك ومشتقاته).

۱۰۰- عَنْ جَرِيرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) (أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَهُ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ اسْتَنْصِتِ النَّاسَ فَقَالَ لَا تَرْجِعُوا بَعْدِي كُفَّارًا يَضْرِبُ بَعْضُكُمْ رِقَابَ بَعْضٍ). (الحديث ۱۲۱ - أطرافه في: ۴۴۰۵، ۶۸۶۹، ۷۰۸۰). (۸۵)

جهریری کوړی عه بدوللا (په زوی خوی لى بى) فه رمووی: له حه جی مالئاواوی دا پیغه مبهر (دروودی خودی له سر بى) پپی فه رمو: (ئادهی مهردومه کهم بو بیدهنگ بکه تاقسه یان بو بکه) منیش فه رمانه کهیم به جی هیئا، نه ویش وتاریکی بو دان و تیا فه رمووی: (نه کهن له پاش خوږم پاشگهز بینه وده وده کی کومه لی کافران و میله ته خوخور بهربینه سهرو گوږلاکی یه کتری و له سهر پروپاتالی جیهان له گهر دنی یه کتری بدن).

۱۰۱- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: حَدَّثَنَا أَبِي بْنُ كَعْبٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: (قَامَ مُوسَى النَّبِيُّ خَطِيْبًا فِي بَنِي إِسْرَائِيلَ فَسُئِلَ أَيُّ النَّاسِ أَعْلَمُ؟ فَقَالَ: أَنَا أَعْلَمُ فَعَتَبَ اللَّهُ عَلَيْهِ إِذْ لَمْ يَرُدَّ الْعِلْمَ إِلَيْهِ فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ أَنْ عَبْدًا مِنْ عِبَادِي بِمَجْمَعِ الْبَحْرَيْنِ هُوَ أَعْلَمُ مِنْكَ. قَالَ: يَا رَبِّ وَكَيْفَ بِهِ؟ فَقِيلَ لَهُ احْمِلْ حُوتًا فِي مِكْتَلٍ فَإِذَا فَقَدْتَهُ فَهُوَ ثُمَّ فَأُتِلَقَ وَأُتِلَقَ بِفَتَاهُ يُوشَعَ بْنِ نُونٍ وَحَمَلَا حُوتًا فِي مِكْتَلٍ حَتَّى كَانَا عِنْدَ الصَّخْرَةِ وَضَعَا رُءُوسَهُمَا وَكَاَمَا فَاسَّلَ الْحُوتُ مِنَ الْمِكْتَلِ فَاتَّخَذَ سَبِيلَهُ فِي الْبَحْرِ سَرَبًا وَكَانَ لِمُوسَى وَفَتَاهُ عَجَبًا فَأُتِلَقَا بَقِيَّةَ لَيْلَتِهِمَا وَيَوْمَهُمَا فَلَمَّا أَصْبَحَ قَالَ مُوسَى لِفَتَاهُ آتِنَا غَدَاءَنَا لَقَدْ لَقِينَا مِنْ سَفَرِنَا هَذَا نَصَبًا وَلَمْ يَجِدْ مُوسَى مَسًا مِنَ النَّصَبِ حَتَّى جَاوَزَ الْمَكَانَ الَّذِي أَمَرَ بِهِ

(۸۵) أخرجه مسلم في الإيمان، باب: بيان معنى قول النبي (صلى الله عليه وسلم) لاترجعوا بعدى كفاراً، رقم: ۶۵ = ۲۲۰ شحيحاً.

فَقَالَ لَهُ فَتَاهُ أَرَأَيْتَ إِذْ أَوَيْنَا إِلَى الصَّخْرَةِ فَإِنِّي نَسِيتُ الْخُوتَ وَمَا أُنْسَانِيهِ إِلَّا الشَّيْطَانُ قَالَ مُوسَى ذَلِكَ مَا كُنَّا نَبْغِي فَارْتَدَّا عَلَى آثَارِهِمَا قَصَصًا فَلَمَّا أَتَتْهَا إِلَى الصَّخْرَةِ إِذَا رَجُلٌ مُسَجًى يَثُوبُ أَوْ قَالَ تَسَجًى يَثُوبُهُ فَسَلَّمَ مُوسَى فَقَالَ الْخَضِرُ وَأَكَلِي بِأَرْضِكَ السَّلَامَ فَقَالَ أَنَا مُوسَى فَقَالَ مُوسَى بَنِي إِسْرَائِيلَ قَالَ نَعَمْ قَالَ هَلْ أَتَيْتُكَ عَلَى أَنْ تُعَلِّمَنِي مِمَّا عَلَّمْتَ رَشْدًا قَالَ إِنَّكَ لَنْ تَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا يَا مُوسَى إِنِّي عَلَى عِلْمٍ مِنْ عِلْمِ اللَّهِ عِلْمَيْنِ لَا تَعْلَمُهُ أَنْتَ وَأَنْتَ عَلَى عِلْمٍ عِلْمُكَهُ اللَّهُ لَا أَعْلَمُهُ قَالَ سَتَجِدُنِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ صَابِرًا وَلَا أَغْصِي لَكَ أَمْرًا فَاطْلُقَا يَمْشِيَانِ عَلَى سَاحِلِ الْبَحْرِ لَيْسَ لَهُمَا سَفِينَةٌ فَمَرَّتْ بِهِمَا سَفِينَةٌ فَكَلَّمُوهُمْ أَنْ يَحْمِلُوهُمَا فَعَرَفَ الْخَضِرُ فَحَمَلُوهُمَا بِغَيْرِ نَوْلٍ فَجَاءَ عُصْفُورٌ فَوَقَعَ عَلَى حَرْفِ السَّفِينَةِ فَتَقَرَّرَ نَفْرَةٌ أَوْ تَقَرَّتَيْنِ فِي الْبَحْرِ فَقَالَ الْخَضِرُ يَا مُوسَى مَا نَقَصَ عِلْمِي وَعِلْمُكَ مِنْ عِلْمِ اللَّهِ إِلَّا كَنَفْرَةٍ هَذَا الْعُصْفُورُ فِي الْبَحْرِ فَعَمَدَ الْخَضِرُ إِلَى لَوْحٍ مِنَ الْأَوَاحِ السَّفِينَةِ فَتَزَعَهُ فَقَالَ مُوسَى قَوْمٌ حَمَلُونَا بِغَيْرِ نَوْلٍ عَمَدْتَ إِلَى سَفِينَتِهِمْ فَخَرَقْتَهَا لِتُغْرَقَ أَهْلُهَا قَالَ أَلَمْ أَقُلْ إِنَّكَ لَنْ تَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا قَالَ لَا تَوَاخِذْنِي بِمَا نَسِيتُ وَلَا تُرْهِقْنِي مِنْ أَمْرِي عُسْرًا فَكَانَتْ الْأُولَى مِنْ مُوسَى نِسْيَانًا فَاطْلُقَا فَإِذَا غُلَامٌ يَلْعَبُ مَعَ الْعِلْمَانِ فَأَخَذَ الْخَضِرُ بِرَأْسِهِ مِنْ أَغْلَاهُ فَاقْتَلَعَ رَأْسَهُ بِيَدِهِ فَقَالَ مُوسَى أَقْتَلْتَ نَفْسًا زَكِيَّةً بِغَيْرِ نَفْسٍ قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَكَ إِنَّكَ لَنْ تَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا؟ فَاطْلُقَا حَتَّى إِذَا أَتَيَا أَهْلَ قَرْيَةٍ اسْتَطَعَمَا أَهْلُهَا فَأَبَوْا أَنْ يُضَيِّقُواهُمَا فَوَجَدَا فِيهَا جِدَارًا يُرِيدُ أَنْ يَنْقُضَ فَأَقَامَهُ قَالَ الْخَضِرُ بِيَدِهِ فَأَقَامَهُ فَقَالَ لَهُ مُوسَى لَوْ شِئْتَ لَاتَّخَذْتَ عَلَيْهِ أَجْرًا قَالَ هَذَا فِرَاقُ بَيْنِي وَبَيْنِكَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَرْحَمُ اللَّهُ مُوسَى لَوَدِدْنَا لَوْ صَبَرَ حَتَّى يُقَصَّ عَلَيْنَا مِنْ أَمْرِهِمَا).

(الحديث ١٢٢ - أطرافه في: ٧٨، ٢٢٦٧، ٢٧٢٨، ٣٢٧٨، ٣٤٠٠، ٣٤٠١، ٤٧٢٥، ٤٧٢٦، ٤٧٢٧، ٦٦٧٢، ٧٤٧٨). (٨٦)

سه عیدی کوری جوبه یر (برمزی خوای لښ بیر) فهرمووی: به ئیبنوعه باسم گوت: به قسه ی نه وف به کالی بی نهو موسایه که هاوړی ی خدری زینده بووه داستان که یان له قورئان دا باس کراوه نهو موسا مه شهوره نییه که پیغه مبهری نهوه ی ئیسرائیل بووه!

ئیبنوعه باس (برمزی خودایان لښ بیر) فهرمووی: نهو دوشمنی خودایه درؤ دهکا (نهو لای خو ی پیاوی باشه و زانایه کی پایه به رزه چو ن هه ئه ی گه وړه ی واده کا؟) چونکه من ثوبه یی کوری که عب خو ی قسه ی بو کردم، فهرمووی: به گو ی ی خو م ژنه وتم له دهمی حه زرم ت (دروودی خودی له سر بیر) دهیغه رموو: موسا پیغه مبه ر (دروودی له سر بیر)، هه ئسایه وه له ناو نهوه ی ئیسرائیل دا وتاریکی دا، لیان پرسى: کی له هه موو که سی زاناتره؟ فهرمووی: من! خودای گه وړه یش . له به رنه وه ی که زانینی نه م باسه ی هه وائه نه کرد به عیلمی خودا . گله یی له موسا کردو سرووش و نیگای نارد بو ی: نه ی موسا! به ننده یه کی من هه یه نهو له تو زاناتره، ئیستا واله مه جمه عولبه حرمین (واته: له دواوانی دوو دمریای فارس و روم، که ئیستا پیان ده گوتړی دمریای سوورو دمریای سپی، که ئیسته نهو پارچه زهوییه بووه به جمه مسر له نیوانی ئاسیا و نه فریقادا هه لکه نه راوه و کراوه به راره و ی پاپوړی گه وړه، پی ی ده لئین: قه ناتی سو یس). موسا فهرمووی: نه ی په رومردگارم! جا نهوه چو ن خو م بگه یه نمه لای؟ فهرمووی: ماسیه ک ببر ژینه و له گه ل خو ت دا له زه میله یه کا بیبه، جا له کو یدا نهو ماسیه ت وون کرد نهو به ننده یه م واله و یدا، جا له زه میله یه کا ماسیه کی هه لگرت و خو ی و یوشه ی کوری نوون که هم سوخته ی بوو، هم خوشکه زای بوو که و تنه پړی و رو یشتن هه تا گه یشتنه لای تاو یرمه کی قه راخ دمریا که، که خدری زینده له و ی بوو، ئیتر له و ی سهریان نایه وه و خه وتن، ماسیه که ش له زه میله که دا راپه پړی و هاته دمره وه که و ته ناو دمریا که وه، وه به ناو نیړینه ی ناو ی دمریا که دا خه نده کیکی بو خو ی دروست کردو ریگه ی خو ی گرته به رو که و ته پړی، خودای

گوره‌یش شلپاوی ناوه‌که‌ی که‌به‌رپویشتنی ماسیه‌که‌ شق دهبوو وەك تاقی
سەر دەرگاو پەنجەرە کرد بە توونیل لەژێر ناوه‌که‌دا!

لەگیرانە‌وه‌یه‌کا: لەبن ئەو گابەردەدا کانیائۆ هەیه‌ ناوی ژیا‌نه‌، مەشهوورە
بە‌ناوی حەیات، هەرچی شتۆ لەو ناو‌ی ئۆ بکە‌وێ زیندوو دە‌بێتە‌وه‌، جا
ماسیه‌که‌ لە‌ناوی ئەو کانی‌یه‌ ئۆ د‌ه‌که‌وێ و دە‌جوێتە‌وه‌ و رادە‌چە‌نێ و
لە‌زمە‌میلکە د‌م‌ر‌د‌پ‌ه‌ر‌پ‌ۆ و دە‌چێتە‌ ناو د‌م‌ریاکە‌وه‌، کە‌مووسا (سەلامی خۆی لێ بێن)
خە‌به‌ری د‌م‌ب‌ی‌ت‌ه‌وه‌ یوو‌ش‌ه‌عی هاو‌ر‌پ‌ۆ ی لە‌بیری نابێ باسی ئەم حال‌ه‌ی
ماسیه‌که‌ی بۆ بکا، جاما‌وه‌ی ئەو رۆژ‌ه‌و شە‌وێکی تە‌وا‌و هەتا بە‌یانی د‌م‌ر‌پ‌ۆن،
تابۆ س‌ب‌ه‌ی‌نێ موسا بە‌یوو‌ش‌ه‌ع د‌ه‌ف‌ه‌رم‌و‌ی: نانی بە‌یانی‌مان بۆ‌ب‌ێ‌نه‌، بە‌پ‌را‌ستی
لە‌م سە‌ف‌ه‌ره‌مانا تووشی ماندوویی بووین! فە‌رم‌و‌ی: هەتا لە‌و شوێ‌نه‌ ر‌ه‌ت
نە‌بوون کە‌خودا کرد‌بو‌وی بە‌ نیشانه‌ بۆ‌ی هە‌ستی بە‌ماند‌ویی و ک‌ف‌ت‌ی و
شە‌که‌تی نە‌کرد، خ‌ز‌م‌ه‌ت‌کارە‌که‌ی عە‌رز‌ی کرد: (أرأيت إذ أونا إلى الصخرة فإني
نسيت الحوت وما أنسانيه إلا الشيطان أن أذكره واتخذ سبيله في البحر عجباً)
کە‌ه‌ف - ۶۳ / ۱۸ - قوربان! پێ‌م نالێ ی بۆ‌چی وام بە‌سەر‌هات؟ د‌م‌زانی کاتێ
گە‌یشت‌ینه‌‌لای بە‌ردە‌که‌و تۆ نووستیت، م‌ن شتێکی سە‌یرم دی، تە‌ماشام کرد و
ماسیه‌ی برژا‌وه‌کە‌مان لە‌ناو زە‌م‌یل‌ه‌که‌ د‌م‌ر‌پ‌ه‌ر‌پ‌ۆ و خۆ‌ی ف‌ر‌پ‌ۆ دایە‌ ناو
د‌م‌ریاکە‌وه‌و لە‌سەر شێ‌وه‌یه‌کی زۆر سە‌ی‌رو سە‌رس‌و‌ر‌ه‌ی‌نەر بە‌‌نا‌وی ناوه‌که‌دا
دە‌ستی کرد بە‌ر‌پ‌و‌یشتن، م‌ن لە‌بیرم چوو ئەم روودا‌وت بۆ ب‌گ‌ی‌ر‌م‌ه‌وه‌، د‌یا‌ره
کە‌شە‌یتان ئە‌وه‌ی لە‌بیر برد‌م‌ه‌وه‌ بە‌ه‌و‌ی خە‌یالێ د‌ل‌ه‌وه‌. فە‌رم‌و‌ی: ئە‌و
تونیل‌ه‌ی کە‌بۆ مووسا و شاگردە‌که‌ی سە‌رس‌و‌ر‌ه‌ی‌نەر بوو. موسا بە‌ ی‌وش‌ه‌عی
فە‌رم‌و‌ی: (ذلك ما كنا نبع فارتداً على آثارهما قصصاً) ۶۴ / ۱۸ - دە‌ی ئێ‌مه‌ بۆ
ئە‌مه‌ د‌ه‌گە‌ر‌پ‌ین کە‌تۆ دی‌وتە‌، ئێ‌تر پێ‌ک بە‌شوێ‌نی خۆ‌یان دا گە‌ر‌انە‌وه‌.
فە‌رم‌و‌ی: واتە: بە‌شوێ‌نی خۆ‌یاندا پێ‌ک گە‌ر‌انە‌وه‌و شوێ‌نه‌‌واری خۆ‌یان‌یان
دە‌قاو دە‌ق هە‌ل‌گ‌رتە‌وه‌تا گە‌یشت‌نه‌وه‌ لای تا‌و‌پ‌ر‌ه‌که‌، تە‌ماشایان کرد واپ‌یا‌و‌ی

به نوینئ خوی داپوشیوه، جا موسا سلاوی لیگرد، خدریش فهرمووی؛ له کوئ له م ولاتی تویه نه م جوړه سلاو رو ژباشییه هیه. فهرمووی: من موسام، خدری زینده فهرمووی: موسای پیغه مبهری بهنی ئیسرائیل؟ فهرمووی: به ئی نهوم، هاتووم بولای تو که له م عیلم و زانسته نایابهی که له لای خوداوه فیړکراوی هندیکم فیړیکه کی که بیی به هوئ گه ییشتنم به پرهای خودا، خدر فهرمووی: تو ناتوانی له گه ل مندا خوت بگری و صهبر بکهی، نهی موسا! من خودا له عیلم و زانستی خوی بازه عیلم و زانستیکی وای فیړ کردووم تو به ته وای نایزانیته و دهک من شارمزیی یه کی ته وایته نییه له و بابه ته دا، که پیی دهگوترئ: عیلمی حه قیقه ت یا عیلمی له دوننی، یا زانستی به هر می - علمی لدنی - وه هه روه ها تویش خوی مه زن له عیلم و زانستی خوی بازه عیلم و زانیاریه کی فیړکردووی که بریتی یه له شه ریه ته و عیلمی ظاهر من وهک تو نایزانم، که و ابو واز بیته تو به ریگه کی خوت و من به ریگه کی خوم، موسا فهرمووی: { قَالَ سَتَجِدُنِي إِن شَاءَ اللَّهُ صَابِرًا وَلَا أَعْصِي لَكَ أَمْرًا } ٦٩/١٨ - خودا یاری نه گهر ریگه م بدهی له خزمه تتا بم، ده بینی به باشی نارام ده گرو و سه ریچی له فهرمانت ناکه م، خدریش فهرمووی: { قَالَ فَإِنِ ابْتَغَيْتِي فَلَا تَسْأَلْنِي عَنْ شَيْءٍ حَتَّى أُحْدِثَ لَكَ مِنْهُ ذِكْرًا } ٧٠/١٨ - باشه، به لام به م هر چی له شت زور مه کو له روه هه رچیم کرد قسه مه که و هه قه ت به سه رمه وه نه بی هه تا خوم تییت ده گه یه نم.

فهرمووی: پاش نه وه که له سه ر نه م مه رجه ری که و تن هه ردوکیان له قه راخی ده ری که وه که و تنه ری، تا پاپوړئ هات قسه یان له گه ئیان دا کردن که هه ئیان بگرن، خدریان ناسی به بی کرئ به خوړایی هه ئیان گرتن، که سواری پاپوړه که بوون له پر موسا چاوی ئی بوو که و خدر به ته شوئ ته خته یه کی له ته خته کانی پاپوړه که هه لکه ند، موسا پی ی فهرموو: نه وه چیت کرد! لای خوی نه م پیاوانه پیاو ته یان له گه ئمان کردو به به لاش ئیمه یان هه لگرتو وه

کەچی تۆ دەچیت پاپۆرە کەیان کون دەکەیی، تاکوو سەرنشینەکانی نوقم بکەیی و لەئاویدا بخنکین، بەراستی تاوانی گەورەو ناھەموارت کرد، خدر فەرمووی: ھا! ئەدی من پێم نەگووتی کەتۆ لەگەڵ من ھەلناکەیت و ناتوانی ئۆقرەبگری؟ مووسا فەرمووی: لەبیرم نەبوو، لێم مەگرمو ھاوڕێیەکی باش بەو چاوپۆشیم ئێ بکە، بانەبی بەمایەیی باری زەحمەت بۆم. فەرمووی: ئەم جاری یەکەمەیان مووسا لەیادی نەبوو، فەرمووی: لەوکاتەدا چۆلەکەیی ھات لەسەر لێواری پاپۆرەکە نیشتەوہو دەندووکیکی ژەند بەئای دەریاکەدا، خدر پێی فەرموو: زانیاری من و زانیاری تۆ لەچاوانیاری خودادا وەک دەنووک ژەندنی ئەم چۆلەکەییە وایە بەم دەریایەدا. ئەوجا لەپاپۆرەکە ھاتنە دەری و ھەردووکیان بەکەناری دەریاکەدا دەستیان کرد بەرپۆشتن، لەناکاو خدر چاوی کەوت بەکۆرپێکی مەلکار لەناو مەلداپاری دەگرد، یەکسەر پری کرد بەسەریاو بەدەست وەک بەچکە چۆلەکە سەری ھەلکەندو ملی ھەلکیشا و بەبی قسەو پرسیارو چەندو چوون کوشتی! موسا پێی فەرموو: {أَقْتَلْتَ نَفْسًا زَكِيَّةً بِغَيْرِ نَفْسٍ لَّقَدْ جِئْتَ شَيْئًا لُّكْرًا} ئەو مەلدا ھەلکەندو بێ تاوان و گیانە پاکەت بەناھەق چوون کوشت، بەبی ئەوہی کەسیکی کوشتبێ لەخۆتەوہ کوشتت؟ بەراستی کاریکی زۆر ناھەوات کردو کاری وانا شیرین کەس پەسەندێ ناکا.

لەغایەتو لەئەموولی شەرحی تاجول ئوصولدا دەفەرمووی: دەگێرەوہ: خدر لەم رەدەدی موسایە زۆر تووڕە دەبی، دەچی دەفەیی شانی چەبی مەلداکە دەردەھینێ و گوشتەکەیی ئێ دادەمەلێ، سەیر دەکەن لێی نووسراوہ: ئەم کۆرە کافرە قەت ئیمان و باومر ناھینێ! ئیتەر موسا ھێواش دەبیٹەوہ. خدر دەفەرمووی: {قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَّكَ إِنَّكَ لَنْ تَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا} ٧٥/١٨ - کۆرە! من پێم نەگووتی کەتۆ لەگەڵ مندا ھەلناکەیی و ناتوانی سەر لەکاری من دەربکەیی و لەبەرئەوہ خۆت پێ ناگیرێ و ھەل دەدەیتێ؟! پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: رەدەدی ئەم جارەیی خدر توندو تیژتر بوو لەرەدەدی جاری یەکەم.

مووسا فہرمووی: {قَالَ إِنْ سَأَلْتُكَ عَنْ شَيْءٍ بَعْدَهَا فَلَا تُصَاحِبْنِي قَدْ بَلَغْتَ مِنْ لَدُنِّي عُذْرًا} ۷۶/۱۸ - نہ گھر جاریکی تر پاش نہمجارہ ہلہی وام کردولہمہرجی خۆم دەرچووم نیتر ہاورپتیم مہکہ، نیتر بیانوو بہہانہت برپوم. فہرمووی: پاش ئەوہ کەوتنەوہ رښگہو روښتن ہەتا چوونہ ناو ئاوەداننیک (شاری ئەنطاکییہ) لەوئ داوای نان و ئاویان لەہەموو خەلکی ئەو دئ یە کرد کەبیخۆن، بەلام کەسیان قایل نہبوون کە میوانداری یان پی بکەن و بہنانومیدی روښتن، دیوارپکیان بینی خەریک بوو ہەرەس بہینئ و بکەوئ، خدر دەستیکی پیادا ہیئاو راستی کردەوہ، مووسا پیئ فہرموو: خەلکی ئەم شارہ بی ویزدان و چرووکن، ئەم ھۆزہ لای خۆی ئیمہ بووین بہمیوانیان، کەچی نہنان و ئاویکیان پیمان داو نہمیوانداری یان پی کردین، ئەگەر ھەوہستت ببوایہ کریت ئی و مەردەگرتن و بەکرئ دیوارەکەت راست دەکردەوہ، خدر فہرمووی: {هَذَا فِرَاقُ بَيْنِي وَبَيْنِكَ سَأُتَبِّكُ بِتَأْوِيلِ مَا لَمْ تَسْتَطِعْ عَلَيْهِ صَبْرًا} ۷۸/۱۸ - ئەمہ کاتی لەیہک جیابوونەوہی من و تۆیہ، بہزووی ئەو شتانہت بۆ روون دەکەمەوہو نہینئ یەکانت پی دەلیم کەخۆت بۆ نہگیرا بہرابەرین. پیغہمبەری خۆمان (دروودی خودای لەسەر بی) فہرمووی خۆزگا مووسا پتر ددانی بہخۆیدا بگرتبایہ ہەتا خودا زیاتر داشتانی ئەم دوو زاتہی باس بکردایہ بۆمان!

سەعیدی کۆری جوبہیر (رەزای خۆای لئ بی) فہرمووی: ئیبنوعەبباس (رەزای خوەبان لئ بی) ئەم نایەتہی بہم قیرائەتہ دەخویند: {وَكَانَ وَرَاءَهُمْ مُلْكٌ يَأْخُذُ كُلَّ سَفِينَةٍ غَصْبًا} وەئەم نایەتہی تریشی بہم قیرائەتہ دەخویند: {وَأَمَّا الْغُلَامُ فَكَانَ أَبَوَاهُ مُؤْمِنَيْنِ}. (تاج/ ۷ ل- ۴ ز- ۱ ف- ۲ تاج- ۴ ز- ۱ ژ- ۳۹۷).

۱۰۲ - عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا الْقِتَالُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ؟ فَإِنْ أَحَدَنَا يَقَاتِلُ غَضَبًا

وَيُقَاتِلُ حِمْيَةً فَقَالَ مَنْ قَاتِلٌ لَتَكُونَ كَلِمَةُ اللَّهِ هِيَ الْعُلْيَا فَهُوَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ). (الحديث ۱۲۳ - أطرافه في: ۲۸۱، ۳۱۲۶، ۷۴۵۸) (۸۷)

نهبومووسا (رمزی خوی لى بى) فهرمووی: پیاوی هاته خزمه تی حه زمرت (درودی خودی
لسم بى) گوتی: نهی پیغه مبهری خودا! غه زاو شه پرگردن له بهر رمزای خودا
کامه یه بیمان بهر موو؟ چونکه نیمه هه مانه له پرغان ده جهنگی و دهیه وی
تو له بستینی، هه یشمانه ته نگه دهیگری و له سمر هوژی خو ی دهکاته وه، پیاوی
وا هه یه بو تالان شه پردهکا، هه یه بو ناوو شو رمت شه پردهکا، هه یه تاشوینی
دیاری و بلین نازیه له بهر نه وه شه پردهکا، جانا یا نه مانه کامه یان له بهر رمزای
خودایه؟ فهرمووی (درودی خودی لسم بى) (هه رکه سی له پیناوی شه ریه تی خودادا
شه پرکا و جهنگ سازبدا نه وه له بهر رمزای خودایه). (ت ۸- ل ۷۱- ف ۱- تاج- ز-
۱۷ ژ- ۴۳۵ ج- ۴ = نية الجهاد وحكمه). (ش/ د/ ت/ ن).

۱۰۳ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مسعود (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (بَيْنَا أَنَا أَمْشِي مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي خَرِبِ الْمَدِينَةِ وَهُوَ يَتَوَكَّأُ عَلَى عَصِيبٍ مَعَهُ فَمَرَّ بِنَفَرٍ مِنَ الْيَهُودِ فَقَالَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ سَلُّوهُ عَنِ الرُّوحِ وَقَالَ بَعْضُهُمْ لَا تَسْأَلُوهُ لَأَ يَجِيءَ فِيهِ بِشْيءٌ تَكْرَهُونَهُ فَقَالَ بَعْضُهُمْ لَتَسْأَلَنَّهُ فَقَامَ رَجُلٌ مِنْهُمْ فَقَالَ يَا أَبَا الْقَاسِمِ مَا الرُّوحُ فَسَكَتَ فَقُلْتُ إِنَّهُ يُرْوَى إِلَيْهِ فَقُمْتُ فَلَمَّا انْجَلَى عَنْهُ قَالَ وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي وَمَا أُوتُوا مِنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا) (الحديث ۱۲۵ - أطرافه في: ۷۴۶۲، ۷۴۵۶، ۷۲۹۷، ۴۷۲۱) (۸۸)

عه بدوللای کوری مه سعود (رمزی خوی لى بى) فهرمووی: جاری له مه دینه
له خزمه تی حه زمرتدا بووم، له ناو باخه خورمایه کا ده ریشترین، پیغه مبهر

(۸۷) اخرجه مسلم في الامانة، باب: من قاتل لتكون كلمة الله هي العليا، رقم: ۴۸۹۷-۱۹۰۴، ۴۸۹۹.
(۸۸) اخرجه مسلم في صفات المنافقين، باب: سؤال اليهود النبي (صلى الله عليه وسلم) عن الروح، رقم: ۶۹۹۰=۲۷۹۴، ۶۹۹۰. شيخا.

(دروودی خودای لهسمر بی) په لکه دارخورمایه کی پی بوو، له کاتی روښتن خوی ددها بهسهریدا، له لای دهسته یی جوله که وه رابورد، بازیکیان گوتیان: بو پرسیری له باره ی گیانه وه له موحه ممد نه که ین، بازیکی تریان گوتیان: پرسیری لی مه که ن، نه بادا وه لاهمه که یتان به دل نه بی، له پاش دا گوتیان: نه ی باوکی قاسم! رۆح چییه؟ گیانی گیانه بهر چییه؟ جا پیغه مبه ر (دروودی خودای لهسمر بی) تاوی راو هستاو پاما، نه و جا سه ری بهر ز کرده وه، زانیم که نه وه سرووشی بو هات، نه و جا فهرمووی: {وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي وَمَا أُوتِيتُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا} ٨٥/١٧ - واته: پرسیرات لی ده که ن له حه قیقه تی رۆح، له کونه و ماهیه ته و چییه تی نه و شته ی که پی ده گوتری گیان که گیاندار به بوونی نه و گیاندار و زیندو وه به نه بوونی نه و بی گیانه و مردو وه، له وه لامیان بهر موو: رۆح له و شتانه یه که به هو ی فهرمانی خودا وه پیدا ده بی، نیوه نایزان و تی ناگه و په ی پی نابهن، له سنووری هو ش و فامی نیوه به دمه ر، له مه یش سه رتان سوړنه می نی، چونکی نه وه ی نیوه ده یزان له چا و نه وه ی که خودا ده یزانی زور که مه (ت ٦ ل ٢٧٦ ف ١٩ = تاج ٤ ز ١٨ ل ٣٢٥ ژ ٣٩٦٩ ج ٤ = ش / ت).

شیکر د نه وه: له گپړانه ی ئیره دا: له ناو کاو له کانی شاری مه دینه دا).

١٠٤ - عَنْ أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) (أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمُعَاذَ رَدِيفُهُ عَلَى الرَّحْلِ قَالَ يَا مُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ قَالَ لَبَّيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَسَعْدَيْكَ قَالَ يَا مُعَاذُ قَالَ لَبَّيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَسَعْدَيْكَ ثَلَاثًا قَالَ مَا مِنْ أَحَدٍ يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ صِدْقًا مِنْ قَلْبِهِ إِلَّا حَرَّمَهُ اللَّهُ عَلَى النَّارِ قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَفَلَا أَخْبِرُ بِهِ النَّاسَ فَيَسْتَبْشِرُونَ قَالَ إِذَا يَتَكَلَّمُوا وَأَخْبَرَ بِهَا مُعَاذٌ عِنْدَ مَوْتِهِ تَأْتَمُّوا. (الحديث ١٢٨ - طرفه في: ١٢٩). (٨٩)

ئەنەس (پەزى خەلىپە بىن) فەرەمۆى: جارى موعاڭ (پەزى خەلىپە بىن) لەپاشكۆى
 پيغەمبەرەو سوار دەبى، پيغەمبەر (دروودى خەلىپە بىن) دەفەرەمۆى: ئەى موعاڭ!
 موعاڭ دەفەرەمۆى: بفرەموو ئەى پيغەمبەرى خودا! وام لەخزمەتتا سەرم
 لەپيتايە، پيغەمبەر (دروودى خەلىپە بىن) سى جار وابانگى دەکا، موعاڭيش ھەرسى
 جارەكە واوەلامى دەداتەو. جا ھەزەرت (دروودى خەلىپە بىن) دەفەرەمۆى:
 (ھەرکەسى شاھەتى بەدا کەھەر خودا خودايەو بەس وەموھەممەد پيغەمبەرى
 خودايە، بەزمان ئەم گەواھى يە بەداو بەدل باوەرپى پيى ھەبى، ئيتەر خودا
 لەئانگى دۆزەخ رەزگارى دەکا). موعاڭ ھەرزى دەکا: قوربان! بانەم مژدە خوڭشە
 بەموسولمانان رابگەيەنەم باخوڭشيان تى بکەوى، فەرەمۆى: ئاخەر پشت بەم
 مژدەيە دەبەستن و لەکردەوى باش سارد دەبنەو و پىشتى ئى دەکەنەو. بەلام
 موعاڭ لەکاتى سەرەمەرگىدا ئەم فەرەمۆدەيە راگەيانەو گىرپايەو بو
 موسولمانان، نەبادا بەشاردنەو و بەرپانەگەيانەنى گوناھبار ببى: (تاج ۱-ل
 ۲۴ ز ۴-ف ۳-۴ = ژ ۲۵، ۲۶ ج ۴).

۱۰۵- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: (جَاءَتْ أُمُّ سُلَيْمٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي مِنْ الْحَقِّ فَهَلْ عَلَى الْمَرْأَةِ مِنْ غُسْلِ إِذَا احْتَلَمَتْ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا رَأَتْ الْمَاءَ فَقَطَّتْ أُمُّ سَلَمَةَ تَغْنِي وَجْهَهَا وَقَالَتْ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَوْتَحْتَلِمُ الْمَرْأَةُ قَالَ نَعَمْ تَرَبَّتْ يَمِينُكَ فِيمَ يُشَبِّهُهَا وَلَدُهَا). (الحديث ۱۳۰ - أطرافه في: ۲۸۲، ۳۳۲، ۶۰۹۱، ۶۱۲۱). (۹۰)

ئوم سەلەمەى ھاوسەرى پيغەمبەر (دروودى خودا لەسەر پيغەمبەرەو
 پەزى خودا لەو بىن) فەرەمۆى: ئوم سولەيمى داىكى ئەنەسى كورى مالىك
 ھات بۆلاى پيغەمبەر (دروودى خودا لەسەر بىن) گوتى: ئەى پيغەمبەرى خودا! خودا

له گوتنى قسهى رهوا شهرم ناكا، كه وابوو ئايا نه گهر ئافرمت شهيتانى بوو
خوشتنى له سهره يانا؟ پيغه مبهىر فهرمووى: به ئى، نه گهر ئاوى بيته وهو
ههستى پى بكا. ئوم سه له مهش رووى خووى داپوشى و فهرمووى: نهى
پيغه مبهرى خودا! بوچى ئافرمتيش شهيتانى دهبى؟ فهرمووى (درووى خوداى لىسر بى):
هه زاروكه! نهى چوون؟ نهى نه گهر شهيتانى نابيت و ئاوى نايه ته وه نهى به چى
شيوهى مناله كهى لى ده چى؟. (تاج ۱ - ف ۵ - ز ۳۰ = ز ۲۶۲ - ج ۴ - د/ش)

۱۰۶ - عَنْ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (كُنْتُ رَجُلًا مَذَاءً فَأَمَرْتُ
الْمِقْدَادَ بْنَ الْأَسْوَدِ أَنْ يَسْأَلَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَأَلَهُ فَقَالَ فِيهِ الْوُضوءُ).
(الحديث ۱۳۲ - طرفاه في: ۱۷۸، ۲۶۹) (۹۱)

ئيمامى عالى (رحمى خوى لى بى) فهرمووى: مهزيم زور بوو، شهرميشم ده كرد بو
خوم له پيغه مبهىر (درووى خوداى لىسر بى) بپرسىم، چونكه كچه كهى خيزانم بوو،
جابه ميقدادى كورى نه سوهدم گوت بو نه مه لى بپرسى، چونكه خوم شهرم
كرد، كه لى پرسى بوو فهرموو بووى: (چووكى بشورى و ده سنويز بگرى،
شتى وا خو شوردين پيوست ناكا) (تاج ۱ - ل ۱۱۳ - ف ۹ - ز ۲۳ - ش / د / ت / ن)
۱۰۷ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) (أَنَّ رَجُلًا قَامَ فِي الْمَسْجِدِ
فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مِنْ أَيْنَ تَأْمُرُنَا أَنْ نُهْلَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
يُهْلُ أَهْلُ الْمَدِينَةِ مِنْ ذِي الْحُلَيْفَةِ وَيُهْلُ أَهْلُ الشَّامِ مِنَ الْجُحْفَةِ وَيُهْلُ أَهْلُ نَجْدٍ مِنْ
قَرْنٍ وَقَالَ ابْنُ عُمَرَ وَيَزْعُمُونَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ وَيُهْلُ أَهْلُ
الْيَمَنِ مَنْ يَلْمَلَمَ وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ يَقُولُ لَمْ أَفْقَهُ هَذِهِ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ). (الحديث ۱۳۳ - أطرافه في: ۱۵۲۲، ۱۵۲۵، ۱۵۲۷، ۱۵۲۸،
۷۳۳۴). (۹۲)

(۹۱) أخرجه مسلم في الطهارة باب: المذى، رقم: ۳۰۲ = ۶۹۴.

(۹۲) وأخرجه البخارى ومسلم وأبو داود والنسائى من رواية ابن عباس، ومن جابر أيضا

أخرجه مسلم (عينى - ۲ - ۲۱۷، رقم: ۷۲) المترجم = مسلم حج ۲۷۹۵، ۲۷۹۶.

عبداللہ کوری عومہر (ہرمزای خودایان لیس ہن) فہرمووی: پیائوئ لہناو مزگہوتا
 ہہئسا گوتی: ئہی پیغہمبہری خودا! لہکویوہ فہرمانمان ہی دہکھی کہئیحرام
 دابہستین و دەست بکہین بہلہبہیکہکردن؟ فہرمووی: خہلکی مہدینہ
 لہذولحہلیفہوہ ئیحرام دادہبہستن، کہئیستا ناودارہ بہیری عہلی، خہلکی
 شامیش لہجوحفہوہ، خہلکی نہجدیش لہقہرنولہنازیلہوہ). ئیبنوعومہر
 (ہرمزای خودایان لیس ہن) دہیفہرموو: بہقہسی ہہندی زانا، کہیہکی لہوانہ ئیبنوعہباسہ
 گواہیہ پیغہمبہر (درویدی خودای لہسمر ہن) فہرمووشیہتی: خہلکی یہمہنیش لہچیای
 یہلہملہمہوہ ئیحرام دادہبہستن، کہیہکیکہ لہکویوہکانی تیہامہ، وەدوو قوئانغ
 دوورہ لہمہککہوہ). ئیبنوعومہر دہیفہرموو: بہلام من خوئم شتی وا
 لہپیغہمبہرہوہ حائی نہبووم. (تاج - ۲ ل - ۱۶۰ ز - ۸۲ ف - ۲ ژ - ۱۴۹۶ ج - ۴).

۱۰۸ - عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (أَنَّ رَجُلًا
 سَأَلَهُ مَا يَلْبَسُ الْمُحْرِمُ فَقَالَ لَا يَلْبَسُ الْقَمِيصَ وَلَا الْعِمَامَةَ وَلَا السَّرَاوِيلَ وَلَا الْبُرُتْسَ
 وَلَا ثَوْبًا مَسَّهُ الْوَرَسُ أَوْ الزَّغْفَرَانُ فَإِنْ لَمْ يَجِدِ الثَّغْلَيْنِ فَلْيَلْبَسِ الْخُفَيْنِ وَلْيَقْطَعْهُمَا
 حَتَّى يَكُونَا تَحْتَ الْكَعْبَيْنِ). (الحديث ۱۳۴ - أطرافه في: ۳۶۶، ۱۵۴۲،
 ۱۸۴۲، ۵۷۹۴، ۵۸۰۳، ۵۸۰۵، ۵۸۰۶، ۵۸۴۷، ۵۸۵۲). (۹۳)

ديسان فہرمووی: پیائوئ گوتی: ئہی پیغہمبہری خودا! بوکہسی لہئیحراما
 ہی بہرگی ئیحرام چی یہ؟ فہرمووی (درویدی خودای لہسمر ہن): میژمرو کراس و دہرپی و
 کلاوو ہہرجلی و مرسو زہعفرانی پیوہبی لہبہری ناکا، ہہروا خوف لہپی
 ناکا، مہگہر بوکہسی کہجووتی سؤلی دەست نہکہوئ، ئہوا باجووتی خوف
 لہخوار قابہرقہلہوہ برپیتہوہ - ئہوجا لہپییان بکا). (تاج - ۲ ز - ۸۳ ل - ۱۶۱
 ف - ۱ ژ - ۱۵۰۰). (ش / د / ت / ن).

راڻه و شيڪردنه وه:

زور لهم فہرمودانہ گہوان لہ نامہ ی زانین دا بہ دیمہن پہیوہندی یان بہباسیکی ترہوہ پترہ ہہتا بہنامہ ی زانین (کتاب العلم) دوه، بہلام نہ گہر بجینہ وه سہر نہ صلہ کہ کہ صہ حیعی بوخاری یہ دہبینین لہوی نیمامی بوخاری نہم فہرموودانہ ی لہناو چہند سہرباسیکی جیا جیادا گیراوتہ وه، کہ دوور یانزیک پہیوہندی یہ کی باش لہ نیوان فہرموودہ کان و سہرباسہ کانا ہہیہ، ہہروہک جوړہ پہیوہندیہ کیش لہ نیوانی نامہ ی زانست و نہو سہرباسانہ دا ہہیہ. بؤ نموونہ نہم نامہ ی زانینہ ی دابہش کردوہ بہ سہر پہنجاو چہند سہرباس دا، وہک: (باب فضل العلم: باسی گہورہ می زانین) و (باب من سئل علماً وهو مشغل في حديثه فآتم الحديث ثم أجاب السائل)..تاد.

بسم الله الرحمن الرحيم

۴) نامہ ی دہسنویژ

۱۰۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (لَا تُقْبَلُ صَلَاةٌ مَنْ أَخَذَتْ حَتَّى يَتَوَضَّأَ قَالَ رَجُلٌ مِنْ حَضَرَمَوْتَ مَا الْحَدَّثَ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ قَالَ فُسَاءٌ أَوْ ضَرَاطٌ). (الحديث ۱۳۵ - طرفه في: ۶۹۵۴) (۹۴)

نہبو ہورہیرہ (ہمزای خوی لہ بہن) فہرمووی: پیغہ مبہر (دروودی خودای لہ سہر بہن) فہرمووی: (ہہرکہ سئ دہسنویژ شکا تادہسنویژ نہ گریتہ وه نویژی دروست نیبہ) پیاویکی حہضرہ مہوتیش گوتی: نہی نہبوہورہیرہ! دہسنویژ بہ چی دہشکی؟ فہرمووی: بہ بالیبوونہ وه ترو تسو شتی وا).

۱۱۰ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ إِنَّ أُمَّتِي يُدْعَوْنَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ غُرًّا مُحَجَّلِينَ مِنْ آثَارِ الرُّضْوَةِ فَمَنْ اسْتَطَاعَ مِنْكُمْ أَنْ يُطِيلَ غُرَّتَهُ فَلْيَفْعَلْ). (الحديث ۱۳۶). (۹۵)

ديسان فہرمووی: لہ پیغہمبہرم بیست دہیفہرموو: (لہرؤزی قیامت دا نوممہتم پییان دہگوتری: ماروی چوارہل سپی، چونکہ نہو شوینانہی نہندامیان گہناوی دستنویژ دہیانگریتہوہ سپی و گہشو جوانن، بہہوی نہسہرو شوینہواری دستنویژوہ، دہی بو بہدہستہینانی نہم بہہرہ گہورہیہ لہکاتی دستنویژ گرتن دا چہندہی دہتوانن قہشی و گہشی ی خوتان زورتر بکہن). (ریاض - ۸۲۴/۳ + تاج - ۱/ ۵۶ ژ ۶۹ ز - ۹).

۱۱۱ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَيْدٍ الْأَنْصَارِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (أَنَّ شَكَاَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الرَّجُلُ الَّذِي يُخَيَّلُ إِلَيْهِ أَنَّهُ يَجِدُ الشَّيْءَ فِي الصَّلَاةِ فَقَالَ لَا يَنْفَعُ أَوْ لَا يَنْصَرِفُ حَتَّى يَسْمَعَ صَوْتًا أَوْ يَجِدَ رِيحًا). (الحديث ۱۳۷ - طرفہ فی: ۱۷۷، ۲۰۵۶). (۹۶)

عہدوللای کوری زہیدی ئہنصاری (ہمزای خوی لی ہی) فہرمووی: لہخزمہت حہزہتدا (دروودی خودی لہسہر ہی) سکالای نہو حالہم کرد کہ جاری واہیہ مروؤف لہناو دہست نویژدا واہہست دہکا، کہتہرای یہک، یا بایہک، یاشتی، لہپیشیہوہ یالہپاشیہوہ دہردہچی، ئایا حوکم و برپاری نہم حالہ چی یہ؟ دہستنویژ بہشتی وا دہشکی یانا؟ فہرمووی: (بالہکاتی وادا وادانی کہدہستنویژہکہی نہشکاودو ماوہ، لہبہرئہوہ پیویست ناکا گہخوی لہنویژہکہی بدزیتہوہو نویژہکہی بپری، بہلام ہہرکاتی دہنگی بایہکی بیست، یابؤنی دہرچوویہکی کرد، یاہہستی بہدہرچوونی تہرایی یہک کرد ئہوہ دہستنویژہکہی دہشکی). (ت - ۱/ ۱۲۶ ف - ۱ ز ۲۶ ژ ۲۰۷، ۲۰۸).

(۹۵) أخرجه مسلم في الطهارة باب: استحباب اطالة الغرة والتجليل، رقم: ۲۴۶ = ۵۷۸ شيخا.

(۹۶) أخرجه مسلم في الحيض باب: الدليل على من يتيقن الطهارة ثم شك، رقم: ۳۶۱ = ۸۰۲ شيخا.

رافه و شیکردنه وه:

دهرچوونی تۆماو (مهنی) راجیایی تیادیایه که له دهستنوێژ شکینه کانه یانا، ئەم فەرموودمیه یاسایه که له یاسا سەر هککیه کانی فیه، که هه موو شتی له سەر نه صلی خوێ ده مینێ، تا به به لگه باری تری بۆ ده چه سپی گومان له کاتی وادا زیانی نییه. پیاوانی رشتە ی ئەم فەرموودمیه شەش کەسن، رشتە که خوێ ناوایه: (حدثنا علي قال حدثنا سفيان قال حدثنا الزهري عن سعيد بن المسيب عن عباد ابن تميم عن عمه).

چەند خالێکی گرنگ ههیه له بابەتی زانستی فەرمووده شوناسی یه وه، له م بۆ نه یه دا ئاماژه ی بۆ ده که ی:

۱. ئەم رشتە یه ته حدیث و عه نه نه ی تیادیایه.
۲. پیاوانی ئەم رشتە یه شەش کەسن پێنجیان له پیاوانی (الکتب الستة) ن، کوتوبی سیه ئەم شەش پەراوه ن: بوخاری، موسلیم، ئەبوداود، تیرمیزی، نه سائی، ئیبنوماجه، به لام له م شەش کەسه (عه لی) یان له پیاوانی بوخاری و ئەبوداود و تیرمیزی و نه سائی یه و به س، چواریشیان مه دینه یین، عه لی به سره یی یه، سوفیان مه که یی یه، له م رشتە یه دا سه حابی له سه حابییه وه رپوا یه ت ده کا، له سەر فەرما یشتی که سانی که ده فەر موون عه ببادیش سه حابییه، عه بدوللای کوری زهید ئو حودی یه واته: ئاماده ی غه زای ئو حود بووه، هاو به شی تیادا کردووه خوێ و باوکی و دایکی هاو رپی پێغه مبه ر بوون، چل و هه شت فەر مووده ی هه یه هه شتیان په سندی هه ردوو پیرن، له ته مه نی هه فتا سالی دا، له مانگی قوربان دا له شه ره که ی رۆژی هه ره دا، که له (۶۳) کۆچیدا بوو شه هید کرا.

۱۱۲- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) (أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَامَ حَتَّى نَفَخَ، ثُمَّ صَلَّى وَلَمْ يَتَوَضَّأْ). (الحدیث ۱۳۸- أطرافه سبقت في رقم- ۹۷/۹۶). (۹۷)

ثیبَنوعه بَباس (برخی خودایان لیس بر) فِه رَمووی: شِهوئی لِه مائی مِیموونَهی پوورم
 بووم، کِه هاوسه ری پیغِه مِبه ر بوو، حِه زه رت (دروودی خودای لِه سمر بر) خِهوت، پاش
 ماوهیی هِه لسا بو شِهونویژ، دِهستَنوِیژیکی سووکه لَهی گرتو دِهستی کرد
 به شِهونویژ، منیش دِهستَنوِیژیکی سووکه لَهی گرتو به پِرَهوی (اقتدا) م پی
 کرد نِه وِه ندهی خودا مِهیلی لِه سمر بوو حِه زه رت شِهونویژی کرد، نِه وِجا
 خِهوتِه وِه وِه لِه ناو خِه وِه کِهیدا دِهستی کرد به پِرَخه پِرَخ، نِه وِجا بانگدِمر هات
 به شوینی داو عه رزی کرد کِه بچی نوِیژی به یانیاں بوبکا، حِه زه رت (دروودی خودای
 لِه سمر بر) لِه خِه وِه کِهی هِه لساو لِه گِه لیدا تِه شریفی برد بو مزگِهوت،
 به دِهستَنوِیژِه کِهی پی شِه وِه وِه نوِیژی کردو به هوی خِهوتنی پاش
 شِهونویژِه کِه وِه دِهستَنوِیژی نِه گرتِه وِه، دیاره پیغِه مِبه ران به خِهوتن
 دِهستَنوِیژیاں ناشکی، گِه لی جار عه لی ماموِستای شیخی بوخاری: دِهیفِه رموو:
 سوفیاں فِه رَمووی: ثیبَنوعه بَباس دِهیفِه رموو: نِه وِجا خِهوتِه وِه وِه لِه ناو
 خِه وِه کِهیدا دِهستی کرد به پِرَخه پِرَخ، گِه لی جاریش لِه باتی نِه وِه دِهیفِه رموو:
 نِه وِجا راکشا هِهتا دِهستی کرد به پِرَخه پِرَخ نِه وِجا بانگدِمر .. (تاد).

۱۱۳ - عَنْ أَسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (دَفَعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ عَرَفَةَ حَتَّى إِذَا كَانَ بِالشَّعْبِ نَزَلَ فَبَالَ ثُمَّ تَوَضَّأَ وَلَمْ يُسْبِغِ الْوُضُوءَ فَقُلْتُ الصَّلَاةُ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَقَالَ الصَّلَاةُ أَمَامَكَ فَرَكِبَ فَلَمَّا جَاءَ الْمُزْدَلِفَةَ نَزَلَ فَتَوَضَّأَ فَأَسْبَغَ الْوُضُوءَ ثُمَّ أُقِيمَتِ الصَّلَاةُ فَصَلَّى الْمَغْرِبَ ثُمَّ أَنَاخَ كُلُّ إِنْسَانٍ بَعِيرَهُ فِي مَنْزِلِهِ ثُمَّ أُقِيمَتِ الْعِشَاءُ فَصَلَّى وَلَمْ يُصَلِّ بَيْنَهُمَا). (الحديث ۱۳۹ - أطرافه في: ۱۸۱، ۱۶۶۷، ۱۶۶۹، ۱۶۷۲). (۹۸)

نوسامه ی گوری زهید (برخی خودایان لیس بر) فِه رَمووی: پیغِه مِبه ر (دروودی خودای لِه سمر بر)
 لِه حِه جی مالتاوا پیدا لِه پُرزی عه رمه دا لِه عه رمهاته وِه گِه پرایه وِه وِه کِهوتِه پریو

رؤیشت بۆموزده لیفه، تاگه یشته رېچکه کانی حاجیان، که پیان ده گوتړی: (شیعی حاجیان) شیع واته: رېچکه ی قه دشاخ، جاله وئ ته شریفی دابه زی و گمیزی کردو ده ستونوژیکی سووکه له ی گرت منیش عه رزیم کرد: قوربان! لیړه نو یژ ده که ی؟ فه رمووی: نه خه یر، نو یژ هاله پی شمانه وه له ولاتره، ئینجا سواری ولاخه که ی بووه وه رؤیشت تاگه یشته موزده لیفه، له وئ دابه زی و ده ستونوژیکی تیرو پری گرت. ئه و جا قامه تی نو یژ کراو نو یژ ی شیوانی کرد، ئنجا هه رکه سه له جیگه ی خو ی و شتری خو ی لی ییخ دا، نه بادا ته شوی شو سه رلی شیوان دروست بکه ن، له پاشا قامه تی جه ماعه تی نو یژ ی خه وتنانیش کراو نو یژ ی خه وتنانیشی به جه ماعه ت بۆ کردین و، هیج نو یژ ی تری له نیوانیاندا نه کرد).

راځه و شیکردنه وه:

ئوسامه ی کوری زهید خو ی و باوکی خو شه ویستی پیغه مبه ر بوون، نازناوی (الحب بن الحب) ی بووه، نه خشی نقیمی نه نگوستیله که ی (حب رسول الله) ی بوو، کوری ئومموئه یمه نه، که دایه و له له ی پیغه مبه ر بووه به منائی په روه رده ی کردووه، ئه و دنده هوشیارو لی هاتوو بوو له ته مه نی هه ژده سالی دا، چه زره ت (دروودی خودای له سر بڼ) کردی به سه ر کرده، که پیغه مبه ر (دروودی خودای له سر بڼ) مرد ته مه نی بیست سال بوو، سه دویست و هه شت فه رمووده ی هه یه، یازده یان په سه ندی هه ردوو پیرن، دوو فه رمووده ی شی له بو خاری دا هه یه و له موسلیم دا نیه، دوو فه رمووده ی شی له موسلیم دا هه یه، له بو خاری دا نیه، که واته: کو ی فه رمووده کانی له سه حیه ین دا ده کاته: ۱۵ + ۲۲ = ۱۹، له وادیلقورا، له سالی په نجاو چواری کو چیدا، له ته مه نی په نجاو پینج سالی دا گیانی پاکی سپاردووه. (دروودی خودای له سر بڼ) ئه م فه رمووده یه په سه ندی هه ردوولایه، موسلیمیش له چه جدا گیراویه ته وه.

١١٤ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضي الله عنهما) أَنَّهُ تَوَضَّأَ فَعَسَلَ وَجْهَهُ ثُمَّ أَخَذَ غُرْفَةً مِنْ مَاءٍ فَمَضَمَضَ بِهَا وَاسْتَنْشَقَ ثُمَّ أَخَذَ غُرْفَةً مِنْ مَاءٍ فَجَعَلَ بِهَا هَكَذَا أَضَافَهَا إِلَى يَدِهِ الْأُخْرَى فَعَسَلَ بِهَا وَجْهَهُ ثُمَّ أَخَذَ غُرْفَةً مِنْ مَاءٍ فَعَسَلَ بِهَا يَدَهُ الْيُمْنَى ثُمَّ أَخَذَ غُرْفَةً مِنْ مَاءٍ فَعَسَلَ بِهَا يَدَهُ الْيُسْرَى ثُمَّ مَسَحَ بِرَأْسِهِ ثُمَّ أَخَذَ غُرْفَةً مِنْ مَاءٍ فَرَشَّ عَلَى رِجْلِهِ الْيُمْنَى حَتَّى غَسَلَهَا ثُمَّ أَخَذَ غُرْفَةً أُخْرَى فَعَسَلَ بِهَا رِجْلَهُ الْيُمْنَى الْيُسْرَى ثُمَّ قَالَ هَكَذَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَوَضَّأُ. (الحديث ١٤٠) (٩٩)

عهطای کوری یه سار فهرمووی: ئیبنوعه بباس (رمزی خودایان لى بن) دهستنوئیزی له سهر ئهم شیوهیه گرت: دهموچاوی ئاوا شوورد، لۆجی ئاوی هه لگرتو له دهمی و له لووتی خۆی رادا و هنگی کرد، ئینجا له ویجی ئاوی تری هه لگرتو کردیه هه ردوو دهستیه وهو دهموچاوی شوورد، ئینجا لالویجی تری هه لگرتو دهستی راستی شوورد، ئینجا لالویجی ئاوی تری هه لگرتو دهستی چهپی شوورد، ئینجا دهستی تهپر کردو دهستی تهپری هیئا به سهر سه رییدا، ئه و جا له ویجی تری هه لگرتو که مه که مه پرژاندی له قاجی راستی و پئی ی شوورد، ئه و جا لۆجی تری هه لگرتو قاجی چهپی پئی شوورد، ئه و جا فهرمووی: (به چاوی خۆم پیغه مبهرم دی (دروودی خودی له سهر بن) ئاوا وهك ئهم دهستنوئیزی من له بهر چاوی ئیوه گرتم ئه ویش ئاوا دهستنوئیزی گرت). (ت - ١ / ١٣٥ = ز - ٢٨ ژ - ٢٣٣ ل - ١٣٦ ج - ٤).

شیگردنه وه:

پرشتهی ئهم فهرموودهیه له صه حیجی بوخاریدا ئاوا یه: (حدثنا محمد بن عبد الرحمن قال أخبرنا أبو سلمة الخزاعي منصور بن سلمة قال أخبرنا ابن بلال (یعنی سلیمان) عن زید بن اسلم عن عطاء بن یسار عن ابن عباس) ئهم

(٩٩) هذا الحديث من أفراد البخارى عن المسلم، ولم يخرج مسلم عن ابن عباس في صفة الوضوء شيئا (عينی / ٢ / ٢٦٣، رقم: ٦) المترجم.

ناسك كاری یانه لهم رښته یه دا هه یه: ته حدیث و ئیخبارو عه نه نه ی تیادیه، تابیی له تابیی یه وه فهرمووده که ی گیراوه ته وه، واته: زهید له عه طاوه، چونکه هر دوکیان تابیین، راوییه کان یابه غدادین یامه دینه بین، هه ندی له راوییه کان رافه و ته فسیری هه ندی له وشه کانیان کردووه و بۆ دوا خویان رو نیان کردۆته وه که مه به ست له (ئیبو بیلال) له رښته که دا سوله یمانی کوری بیلاله، زهیدیش یاراوییه کی تر روونی کردۆته وه: که مه به ست له وه که له پاش شۆردنی قاچی راستی دمه فرموی: ئینجا لویچئ ناوی تری هه لگرت و قاچی پئی شۆرد، مه به ست شۆردنی قاچی چه پیه تی به دواترین لویچئ ئه م جوړه تیچه نه له زانستی فهرمووده شوناسیدا پئی ده گوتری: رافه و روونکردنه وه و ته فسیر، چونکه ئامرازی رافه کردن به کاره یئراوه که (یعنی) یه، که به مانای (واته) ی کوردی یه، به لام به مه ناگوتری تیچه نی به واتای ئیداج که یه کیکه له نه نگه کانی فهرمووده و فهرمووده که ی پئی ده بی به مودره ج.

هه ندی دمه فرمون: چه دیته کانی ئیبو عه بباس، جگه له ده دوازدیه کیان، نیتر نه وانی تری له سه حابه کانی پیغه مبه ر بیستووه، زۆرجاران خو ی پونی کردۆته وه که چه دیته که ی له کئ بیستووه، وه ک فهرمووده ی ژماره (٧) ی ئه م ته جریده، که خو ی دمه فرموی: ئه بوسوفیان بۆی گیرامه وه، یادمه فرموی: فلانه فهرمووده م له ئوسامه ی کوری زهید بیستووه، یاله فه ضلی برامم ژنه وت، چونکه خو ی له سه رده می پیغه مبه ردا میردمنال بووه، ده پازده سالان بووه، لهم فهرمووده یه دا وهرگرتنی ناوی تازه بۆته رکردنی سه رله گیرانه وه ی تری ئه م فهرمووده یه وهرگیراوه، که نه بوداود گیراویه ته وه به پئی ی یاسای (فهرمووده هه ندیکی ده بی به رافه و روونکردنه وه بۆ هه ندیکی تری). ئه م فهرمووده یه کیکه له و چه ند فهرمووده که مانه ی که ئیبو عه بباس بۆ خو ی له پیغه مبه ری وهرگرتووه.

۱۱۵ - عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا دَخَلَ الْخَلَاءَ قَالَ اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْخُبْثِ وَالْخَبَائِثِ). (الحديث ۱۴۲ - طرفه في: ۶۳۲۲) (۱۰۰)

نه نه س (رمزی خوی لری بی) دمفه رموی: پیغه مبه ر (دروودی خودای له سر بی) که ده دیویست بجیته ناو ناودهسته وه دهیغه رموو: (اللهم إني أعوذ بك من الخبث والخبائث): نهی خودایه! په نا دهگرم به په نای تو له شه ری گوئ و دیلی شهیتانی چه په ن (ش/ د/ ت/ ن - تاج/ ۱/ ۱۸ ف - ۵ ز- ۲۴ ژ- ۱۸۶).

شیکردنه وه:

رشته ی نه م فه رموو دهیه له رسته ی جوار که سیه کانی بوخاری یه.
۱۱۶ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) (أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَخَلَ الْخَلَاءَ قَالَ: فَوَضَعْتُ لَهُ وُضوءًا، قَالَ: (مَنْ وَضَعَ هَذَا) فَأُخْبِرَ، فَقَالَ: (اللَّهُمَّ فَقِّهْهُ فِي الدِّينِ). (الحديث ۱۴۳).

ثیبنوعه بباس (رمزی خویهان لری بی) فه رموی: پیغه مبه ر (دروودی خودای له سر بی) جاری رؤیشته ناو ناودهست، منیش ناوی دهستنو یژم بو دانا، جاکه هاته دمره وه ناو ده کی دی بو ی دانرا بوو، فه رموی: (کی نه م ناوه ی دانا وه؟ عه رزی کرا: که من دامنا وه بو ی، فه رموی: خودایه! شارمزی شه ریه تی بکه و بیکه به زانایه کی گه وره ی نیسلام). (ت/ ۵/ ۱۲۱ ف - ۳ رقم ۳۳۸۱ ز- ۲۱ تاج- ۳).

۱۱۷ - عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (إِذَا أَتَى أَحَدُكُمْ الْغَائِطُ فَلَا يَسْتَقْبِلُ الْقِبْلَةَ وَلَا يُولِّهَا ظَهْرَهُ شَرُّوا أَوْ غَرَّبُوا). (الحديث ۱۴۴ - طرفه في: ۳۹۴) (۱۰۱)

(۱۰۰) أخرجه مسلم في الحيض، باب: ما يقول اراد دخول الخلاء، رقم: ۳۷۵ = ۸۲۹.

(۱۰۱) أخرجه مسلم في الطهارة، باب: الاستطابة، رقم: ۳۶۴ = ۶۰۸ شيحا.

ئەبوئەيوبى ئەنصارى (رەزى خۇي لى بى) فەر مووى پېغەمبەرى خۇشەويست (درودى خودى لەسر بى) دەفەرموئ: (كەدەچنە سەر پېشاو نەرووبكەنە پرووگە (قىبلە) و نەپشتى تى بکەن، بەلام پرووبكەنە ئەملاو ئەولا). (ش/ د/ ت/ ن ۱/ تاج/ ۱/ ۱۱۸، ژمارە: ۱۰ ز- ۴ ژ- ۱۹۱ ل- ۱۱۰ ج- ۴ = چاپى چوارەم).

ئەبو ئەيوب ئەنصارى يە، نەججارى يە، لەھۇزى نەججارى خالوانى پېغەمبەرە، بەدرى يە، ئامادەى پەيمانى بەيغەتولعەقەبەى دوهم بوو، پېغەمبەر (درودى خودى لەسر بى) كاتى كۆچى كرد بۇ مەدينە دەورى مانگى مىوانى ئەو بوو، يەككە لەنوجەباى صەحابەكان (رەزى خۇدايان لى بى)، سەدو پەنجا فەر موودەى لەگتېبە ناودارەكانى حەديثدا ھەيە، حەوت لەو سەدو پەنجا يە سەندى ھەردوو پېرن، كەيەكى لەو حەوت فەر موودەيە ئەم فەر موودەى ئىرەيە كەواين لەخزمەتى دا، چونكە پېشەوا موسلىمىش (رەزى خۇي لى بى) ئەم فەر موودەيەى گېراوتەو، لەصەحىحى خۇيدا، لەباسى (الطهارة) دا، لە (باب: الاستطابة) دا، ژمارە: ۲۶۴ = ۶۰۸ شىخا. يەك فەر موودەيشى لەبوخارىدا بەتەنھا ھەيە، كەواتە كۆى فەر موودەكانى لەصەحىحەين دا دەكاتە: ۱۰۷ = ۸. ئەبوئەيوب لايەنگىرى ئىمامى عەلى بوو، لەگشت جەنگەكانىدا لەگەلئىدا بوو. لەگەل سوپاكەى يەزىدى كورى مەعاوييەدا، دەچى بۇ فەتھى قوسطە نطەنييە، جاكاتى نزيك دەبنەو نەخۇش دەكەوئ، بەھاوړيكانى خۇى دەفەرموئ: (كاتى كەمردم لەگەل خۇتان تەرمەكەم ھەلگرن و بەرمو شارەكە بمبەن، لەكوئىدا بەرابەرى دوژمن ريزتان بەست، لەبەردەم پېى خۇتاندا بمئىژن، ئەوانىش واپان كرد). گۆرەكەى لەنزيك شوورا كۆنەكەى قەسطە نطە نيە بوو، كەئىستا ناوئراو: ئەستەنبوول، مزگەوتىكى مەزن لەسەر گۆرەكەى دروست كراو، موسولمانان رېزىكى زۆر لەگۆرەكەى دەگرن، ئىستا بوو بەزيارەتگايەكى گەورە، لەخزمەتىدا لەكاتى بى بارانىدا داواى بارىنى باران لەخوداى گەورە دەكرئ، وەنزاكەيان گىرادەبى و باران دەبارئ. لەسالى پەنجاي كۆچيدا وەفاتى كردوو، رەزاو رەحمەتى خوداى گەورەى لى بى. (بېروانە: عەينى/ ۲/ ۲۷۶).

۱۱۸- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ (رضي الله عنهما) قَالَ: (إِنَّ نَاسًا يَقُولُونَ إِذَا قَعَدْتُ عَلَى حَاجَتِكَ فَلَا تَسْتَقْبِلُ الْقِبْلَةَ وَلَا بَيْتَ الْمَقْدِسِ. فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ لَقَدْ ارْتَقَيْتُ يَوْمًا عَلَى ظَهْرِ بَيْتِ لَنَا فَرَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى لَبَتَيْنِ مُسْتَقْبِلًا بَيْتَ الْمَقْدِسِ لِحَاجَتِهِ). (الحديث ۱۴۵ - أطرافه في: ۱۴۸، ۱۴۹، ۱۵۲). (۱۰۲)

عەبدوللای کوری عومەر (مەزای خەوان لێ بێ) فەرمووی: کەسانی هەن دەلێن: کاتی لەسەر پێشاو دانێشتن بۆ سەراوکردن رووبەرەرووی قیبلە، یارووبەرەرووی بەیتولەقدیس دامەنیشە. بەلام من جاری نیشم هەبوو چوومە سەر سەربانەکە ی حەفصە ی خوشکەم کەژنی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بوو: پێغەمبەرەم دی خەریک بوو دەستی بەناو دەگەیاندا، لەسەر دوو خشتی کال روو بەرووی شام دانێشتبوو، پستی لەرووگە بوو، سەراوی دەکرد. (ش/د/ ۱ ن / ن - تاج / ۱ / ۱۲۰ / ۱۱ ز- ۲۴ ژ- ۱۹۲).

۱۱۹- عَنْ عَائِشَةَ (رضي الله عنها) (أَنَّ أَرْوَاحَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كُنْ يَخْرُجْنَ بِاللَّيْلِ إِذَا تَبَرَّزْنَ إِلَى الْمَنَاصِعِ وَهُوَ صَعِيدٌ أَفِيحٌ فَكَانَ عُمَرُ يَقُولُ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ احْجُبْ نِسَاءَكَ فَلَمْ يَكُنْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَفْعَلُ فَخَرَجَتْ سَوْدَةُ بِنْتُ زَمْعَةَ زَوْجُ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْلَةً مِنَ اللَّيَالِي عِشَاءً وَكَانَتْ امْرَأَةً طَوِيلَةً فَنَادَاهَا عُمَرُ أَلَا قَدْ عَرَفْنَاكِ يَا سَوْدَةُ حِرْصًا عَلَى أَنْ يَنْزَلَ الْحِجَابُ فَأَنْزَلَ اللَّهُ آيَةَ الْحِجَابِ). (الحديث ۱۴۶ - أطرافه في: ۱۴۷، ۴۷۹۵، ۵۲۳۷، ۶۲۴۰).

عائیشە (خوای ئێ رازی بێ) فەرمووی: دەستووری هاوسەرەکانی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) وابوو، کە دەچوون بۆ سەراو بەشەو دەر دەچوون، دەچوون بۆ سەراو خانەکانی مەدینە کە چۆنێکی پان و پۆربوو لەلامالان بوو، پێیان دەگوت: مەناصیع. عومەریش هەمیشە پێشنیاری دەکردو عەرزی حەزەرەتی دەکرد:

قوربان! زنه کانت قه دهغه بکه و مه هیله له مال دمر بچن، پیغه مبه ریش نهیده کرد، تاشه وئ له شه وان وارئ ده که وئ سه وده ی کچی زه معه، که ها و سه ری پیغه مبه ر بوو، دهمی خه ووتنان له مال دمر ده چی و ده چی بو سه راو، له بهر نه وده ی سه وده نافرته یکی که له گه لت بوو، عومر ده ی ناسیته وده بانگی دهکا: نه ی سه وده! بزانه ده تناسین، عومر له په روژی نه وده نایه تی حیجاب بیته خواره وده، به هیوای نه م مبه سته به رزه نه م قسه یه ی کرد. جا خودای گه ورده سه رومر نایه ته کانی حیجابی نارد، که باسی حوکی خودا پویشینی ژنانیان تیادا پروون کرا وده وده).

روونکر د نه وده:

مه به ست له حیجاب له شه ر عدا نه وده یه پیاو ته ماشای نار په وای له شی نافرته ی بیگانه نه کا، نه ویش به م چند شی وده یه جی به چی ده کری: له مال نه وده به وئ په رده و ه وده و جیگه ی جیا وده، له دمریشه وده به وئ سه رپویش و په چه و بالا پویش و به رگی ناودامانه وده، جلی کوردی به رگیکی شه ری زور جوانه، له راستی دا جوانترین نمونه یه بو حیجابی نیسلامی، گرنګ نه وده یه ژن شه رمګای به جلیکی ژنانه به وئ، هه تا نه گه ر بلووزو پانتوئی ژنانه ی ناسایی به حورمه ت له به ربکا ده بی، چونکه جل و به رګ له به شی عاداته، له به شی عیبادات نییه، له بهر نه وده دروسته که به پی عورفو باوی سه رده م بګوری.

له راستی دا خو به ستنه وده به هه موو عاده تیکی سه رده می حه زره ته وده له م سه ده یه دا زه حمه ته، شتی وا بو که سی خو ی ده ست ددها، وه شتی چاکی شه، به لام بوئه وخه لکه به گشتی زه حمه ته، بناغه ی نایینیش له سه ر ناسانکاری یه. بپروانه: تاج-ل ۳۲۹- ناخری باسی زوه د= تاج-ل ۳۱۷- کو تایی زنجیره- ۹۹ ژ- ۵۲۲۵ م. ۱۲۰- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا خَرَجَ لِحَاجَتِهِ أَحْيَاءُ أُنَا وَغُلَامٌ مَعَنَا إِذَاوَةً مِنْ مَاءٍ يَعْنِي يَسْتَنْجِي بِالماءِ).

وفي رواية: من ماء وعذرة، يستنجى بالماء. (الحديث ١٥٠ - أطرافه في: ١٥١، ١٥٢، ٢١٧، ٥٠٠) (١٠٣)

ئەنەس (بەزای خودایان لە بێ) **فەرەمۆی:** پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) **کەدەچوو** بۆسەراو، مەن و کورپکی تر، جەوهندەیی ئاومان هەلەدەگرت و شوینی دەکەوتین، واتە: بەوئاوە تاراتی دەگرت، لەگێڕانەوویەکا: مەن و کورپکی تر لەسێرەری مەندا، کە پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) **دەچوو** بۆ سەراو جەوهندەیی ئاومان بۆ دەبەرد، بەو ئاوە تاراتی دەگرت، وەنەقیزەکەیشمان لەگەڵ خۆمان دەبەرد، پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) **دایدەچەقاندو** دەیکرد بەبەرەبەست (سوترە) لەکاتی نوێژدا). (ش/ د/ ت - تاج/ ١/ ١٢٢/ ١ ز - ٢٥ ژ- ٢٠١).

١٢١- عَنْ أَبِي قَتَادَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (إِذَا شَرِبَ أَحَدُكُمْ فَلَا يَتَنَفَّسْ فِي الْإِنَاءِ وَإِذَا أَتَى الْخَلَاءَ فَلَا يَمَسُّ ذِكْرَهُ يَمِينِهِ وَلَا يَتَمَسَّحُ بِيَمِينِهِ). (الحديث ١٥٣ - طرفاه في: ١٥٤، ٥٦٣٠) (١٠٤)

ئەبوقەتادە (بەزای خۆای لە بێ) **دەفەرەمۆی:** **حەزەرەت** (دروودی خودای لەسەر بێ) **دەفەرەمۆی:** (کاتی شت دەخۆنەووە لەناو جامەکەدا هەناسە مەدەن، کەسەراویش دەکەن بەدەستی راستتان چووکتان مەگرن، هەروا تاراتیش بەدەستی راستتان مەگرن). (ش/ د/ ت/ ن - تاج/ ١/ ١٢٠/ ١٣ - ز- ٢٤ ژ- ١٩٤).

روونکردنەووە:

ئەبوقەتادە ناوی حارێت، یا نوعمان، یاعەمری کورپ رەبیعی یە، نازناوی (فارس رسول الله) یە. واتە: شاسوارەکی پێغەمبەری خودا، لەخزمەت حەزەرەتدا (دروودی خودای لەسەر بێ) **ئامادە**ی غەزای ئوچودو غەزای خەندەقو غەزاکانی

(١٠٣) أخرجه مسلم في الطهارة، باب: الاستنجاء بالماء من التبرز، رقم: ٢٧١=٦١٩.

(١٠٤) أخرجه مسلم في الطهارة، باب: النهي عن الاستنجاء باليمين، وفي الاشرية رقم:

تری پاش خەندەق بوو، بەلام واناو دارەگە ئامادەى بەدر نەبوو، سەدو حەفتا
فەرموودەى ھەيە، یازدەیان پەسەندى ھەردوو پیرن، دوو فەرموودەى تری
لەبوخاریدا ھەيە جگەلەو یازدەيەى کەپەسەندى ھەردوو پیرن ھەشت
فەرموودەى تری لەسەحیحى موسلیم دا ھەيە، واتە: کۆى فەرموودەکانى
لەبوخاریدا دەکاتە: $۱۱+۲=۱۳$ فەرموودە، وەکۆى فەرموودەکانى لەموسلیم دا
دەکاتە یازدە لەگەڵ ھەشت دا یەکسانە بەنۆزدە، سەرچەمى فەرموودەکانى
لەبوخارى و موسلیم دا دەکاتە: $۱۱+۲+۸=۲۱$ فەرموودە. راجیایى ھەيە لەشوینی
مردنیدا ھەندى دەفەرموون: لەمەدینە مردوو، ھەندى دەلین: لەکووفە
مردوو، لەسالى پەنجاو چواری کۆچى دا لەتەمەنى حەفتا سالىدا فەرمانى
ھەقى یەزدانى بەجى ھیناوە رەزای خودای لى بى. لەزانستى فەرموودەدا زانینى
زیدو شوینی مەرگ و چەندىتى تەمەن و سالى مەرگى فەرموودەزان (راوى) و
جیگەى دانىشتنى و ناوى ناسیاوى، بایەخىکى چاکى ھەيە، زۆرجار دەبى
بەسەرچاوە بۆ روون کردنەوێ فەرموودەکە، یابۆ لەبارى و نالەبارى رشتەکەى.
بۆ نمونە: بەپى ی مەرچى بوخارى بەيەك گەيشتنى فەقى و مامۆستا،
بۆگىپرانەوێ فەرموودە لەلایەنى ئەو فەقى یەووە لەو مامۆستایەووە پىوێستە،
دەبى ھەردوولا ھاوچەرە بن، وەكى تریش ئىمامى حەمزە لەغەزای ئو خوددا
شەھید بوو، کەواتە کەسى لەووە داستانى غەزای خەندەق بگىپرتەووە راست
ناکا، بەلام داستانى غەزای بەدر بگىپرتەووە دەبى و قسەکەى پى ی تىدەچى،
چونکە ئىمامى حەمزە یەکیك بوو لەپالەوانەکانى غەزای بەدر، کەلەسالى
دووێمى کۆچى دا پرووى داو، لەغەزای ئو خوددا شەھید بوو کەلەسالى دووێمى
کۆچى دا روى داو، دەى چۆن ئەقل دەگىرئ کەنىمامى حەمزە داستانى غەزای
خەندەق بگىپرتەووە کەلەسالى چوارەمى کۆچیدا روى داو.

بىجگە لەم ئەبوقەتادەيە لەناو یارانى پىغەمبەردا کەسىكى تر نییە
کەسناوى ئەبوقەتادە بى، کەواتە: ئەگەر یەك فەرموودەى بداتەپال

نه بوقه تادمیه کی تر له هاورپایانی پیغه مبه ر (دروودی خودای له سر بر) قسه که ی جیگه ی گومانیک ی گه وره یه، بگره دروویه کی پووته، چوونکه به پیچه وانه ی فهرما یشت و رای پسپورانی نه م زانسته وه یه.

۱۲۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (اتَّبَعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَخَرَجَ لِحَاجَتِهِ فَكَانَ لَا يَلْتَفِتُ فَدَنَوْتُ مِنْهُ فَقَالَ ابْغِي أَحْجَارًا أَسْتَنْفِضُ بِهَا أَوْ نَحْوَهُ وَلَا تَأْتِنِي بِعَظْمٍ وَلَا رَوْثٍ فَأَتَيْتُهُ بِأَحْجَارٍ بِطَرَفِ ثِيَابِي فَوَضَعْتُهَا إِلَى جَنْبِهِ وَأَعْرَضْتُ عَنْهُ فَلَمَّا قَضَى أَتْبَعَهُ بِهِنَّ). (الحديث ۱۵۵ - طرفه فی: ۳۸۶۰) (۱۰۵)

نه بوهوره پره (رهزای خوی لږ بر) فهرمووی: پیغه مبه ر (دروودی خودای له سر بر) رویش ت بو سه راو، منیش دوا ی که و تم، حه زرم ت (دروودی خودای له سر بر) ده ستووری و ابو و ناو وری نه دمه دایه وه، جا که لی نزیک بوومه وه فهرمووی: (چه ند به ردیکم بو په یداکه، خو میان پی پاک ده که مه وه) یا قسه یه کی ناوای فهرموو، فهرمووشی: (به لام نیس قان و ته پال هم بو مه ی نه). منیش له داوینی جله کا نما چه ند به ردیکم بو بردو له ته نیشتیه وه دامن ان و پشت م تی کرد، کاتی سه روا وه که ی ته واو کرد خوی به به رده کان سړی). (تاج / ۱ / ۱۲۳ / ۲ ز ۲۵- ژ ۲۰۲).

روونکردنه وه:

له م فهرمووده یه دا به لگه له سر نه وه هه یه که پړوا یه تی حه دیث به مه عنا دروسته، واته: گیرانه وه ی مه به ستی فهرمووده که به قسه یی نه نجام بدا، که خوی به شداری بکا له داړ شتنه که یدا، وه ک لی رده ا نه بوهوره پره دمه رمووی: (یا قسه یه کی ناوای فهرموو).

۱۲۳- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْعَاظُ فَأَمَرَنِي أَنْ آتِيَهُ بِثَلَاثَةِ أَحْجَارٍ فَوَجَدْتُ حَجَرَيْنِ وَالتَّمَسْتُ الثَّلَاثَ فَلَمْ

أَجِدُهُ فَأَخَذْتُ رَوْنَةً فَأَتَيْتُهُ بِهَا فَأَخَذَ الْحَجَرَيْنِ وَأَلْقَى الرَوْنَةَ وَقَالَ هَذَا رِكْسٌ).
(الحديث ۱۵۶) (۱۰۶)

عبدالوللای کوری مه سعوود (رحمائی خودایان لی ہے) فہرمووی: پیغہمبہر (دروودی خودای لمسہر ہے)
چوو بو سہراو، فہرمانی پی کردم کہسی بہردی بو بہرم، ہہتا لہ پاش
سہراوہکہ خویان پی پاک بکاتہوہ، گہرام دوو بہردم دؤزی یہوہ، گہرام بو
بہردی سییہم چنگم نہ کہہوت، لہ باتی ئہوہ تہرسہ قولیکم ہہ لگرت و دوو
بہردہ کہو تہرسہ قوولہ کہم بو ببرد، جاہر دوو بہردہ کہی و مرگرت و تہرسہ
قوولہ کہی توو پداو فہرمووی: (ئہمہیان نابی چونکہ چہ پہ لہ).

روونکردنہوہ:

عہ بدورہ حمانی کوری ئہ سعوود یہ کیکہ لہ پیاوانی رشتہی ئہم فہرموودمیہ،
تابیعی یہ، فہرموودمی لہ باوکی و لہ حہ زمرتی عائیشہ و مرگرتوہ، ئہ عمہ شو
کہسانی تریش فہرموودمیان لہو و مرگرتوہ، زانیہ کی کارابوو، ہہموو روژی
حہوت سہد رکات نوپیژی دہگرد، نوپیژی شیوان و بہیانی بہیہک دہستنوپیژی دہگرد،
واتہ: بہشو نہدہ خہوت، ہہربیدار بووہ، شہوی زیندوو دہگردہوہ، ہہتا شہبہق
ہہر خہریکی خواپہ رستی بوو، ئہم فہرموودمیہ لہ ئہفرادی بوو خارییہ.
۱۲۴ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: (تَوَضَّأَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ مَرَّةً مَرَّةً). (الحديث ۱۵۷) (۱۰۷)

ئیبنوعہبباس (رحمائی خودایان لی ہے) فہرمووی: پیغہمبہر (دروودی خودای لمسہر ہے) جارہ جارہ
کہدہسنوپیژی دہشؤرد، ہہموو ئہندامیکی دہستنوپیژی یہک جار دہشؤرد).
(ب/ د/ ت/ ن - تاج/ ۱/ ۱۳۶/ ۳ = ز- ۲۸- ۳۵).

(۱۰۶) هو من أفراد البخاری (عینی/ ۲/ ۲۰۳/ ۲۲) المترجم.

(۱۰۷) هذا مما تفرد به البخاری عن مسلم وأخرجه الأربعة (عینی/ ۲/ ۲۲/ ۲۳) المترجم.

۱۲۵- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَيْدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) (أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَوَضَّأَ مَرَّتَيْنِ مَرَّتَيْنِ). (الحديث ۱۵۸) (۱۰۸)

عہدوللای کوری یہ زیدی نہ نصاری (ہمزای خوی لب ہر) فہرمووی: (پیغہمبہرم دی (دروودی خودای لہسہر ہر) دہستنوویژی دہگرت، ہہموو نہندامہکانی دہستنوویژی دووچار دووچار شورڈ). (ب/ د/ ت/ تاج/ ۱/ ۱۳۶/ ۲ = ز-۲۸-ژ-۲۳۴-ج-۴).

راقہ وشیکردنہوہ:

نہم فہرموودہیہ لہنہفرادی پیری بوخاری یہ، موسلیم نہیگیپراوہتہوہ، ہہروا کہسی تریش لہکؤمہلہکہ (الجماعہ: بوخاری، موسلیم، نہبوداوود، تیرمیژی، نہسانی، نیبنوماجہ) نہیگیپراوہتہوہ، بہلام لہنہبوہورہیرہوہ نہبوداوودو تیرمیژی گیپراویانہتہوہ (عینی/ ۳/ ۴/ ۲۴)

۱۲۶- عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّهُ: (دَعَا بِإِنَاءٍ فَأَفْرَغَ عَلَى كَفِّهِ ثَلَاثَ مِرَارٍ فَعَسَلَهُمَا ثُمَّ أَذْخَلَ يَمِينَهُ فِي الْإِنَاءِ فَمَضَمَضَ وَاسْتَنْشَقَ ثُمَّ غَسَلَ وَجْهَهُ ثَلَاثًا وَيَدَيْهِ إِلَى الْمِرْفَقَيْنِ ثَلَاثَ مِرَارٍ ثُمَّ مَسَحَ بِرَأْسِهِ ثُمَّ غَسَلَ رِجْلَيْهِ ثَلَاثَ مِرَارٍ إِلَى الْكَعْبَيْنِ ثُمَّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ تَوَضَّأَ نَحْوَ وَضُوءِي هَذَا ثُمَّ صَلَّى رَكْعَتَيْنِ لَا يُحَدِّثُ فِيهِمَا نَفْسَهُ غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ. وَفِي رَوَايَةٍ: أَنَّ عُثْمَانَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَلَا أُحَدِّثُكُمْ حَدِيثًا لَوْ لَا آيَةٌ مَا حَدَّثْتُكُمْوه سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ لَا يَتَوَضَّأُ رَجُلٌ يُحْسِنُ وَضُوءَهُ وَيُصَلِّي الصَّلَاةَ إِلَّا غُفِرَ لَهُ مَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الصَّلَاةِ حَتَّى يُصَلِّيَهَا قَالَ عُرْوَةُ الْآيَةُ إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ). (الحديث ۱۵۹ - أطرافه في: ۱۶۰، ۱۶۴، ۱۹۳۴، ۶۴۳۳) (۱۰۹)

(۱۰۸) هذا من افراد البخاری ولم يخرجہ غیرہ من الجماعة (عینی/ ۳/ ۴/ ۲۴) المترجم.

(۱۰۹) أخرجه مسلم في الطهارة، باب: صفة الوضوء وكماله، رقم: ۵۳۷=۲۲۶ شیجا.

حومرانی نۆکهەری عوتمان (ڕەزای خۆی لێ بێ) فەرمووی: عوتمان (ڕەزای خۆی لێ بێ) داوای ئاوی دەسنوێژی کردو ئاوا لەسەر ئەم شیوەیە دەسنوێژی گرت: لەپیشا ئاوی کرد بەهەردوو دەستی خۆیدا، هەردوو دەستی تاهەردوو مووچەکانی سێ جار شۆرد، ئنجا دەستی راستی کرد بەناو دەفرەکەداو سێ جار ئاوی لەدەمی و لەلووتی راداو هنگی کرد، ئنجا سێ جار دەم و چاوی شۆرد، ئەنجا سێ جار دەستی راستی هەتا ئانیشکی شۆرد، ئینجا سێ جار بەوچەشنە دەستی چەپیشی شۆرد، ئینجا دەستی تەپری هیئا بەسەر سەریداو، سەری خۆی مەسح کرد، ئینجا قاچی راستی هەتا هەردوو قاپە رەقەلەیی سێ جار شۆرد، ئینجا سێ جار بەوچەشنە قاچی چەپیشی شۆرد، لەپاشا عوپمان فەرمووی بەچاوی خۆم پیغەمبەرم (دروودی خۆدای لەسەر بێ) دی وەك ئەم دەسنوێژی من گرتەم لەبەرچاوی ئێوە، ئاوا دەسنوێژی گرت و ئەوجا فەرمووی (دروودی خۆدای لەسەر بێ) هەرکەسێ دەسنوێژی بگرێ لەچەشنی ئەم دەسنوێژی کە ئیستا من گرتەم، ئنجا هەلسێ دوو رکات نوێژی پوختی دوو لەخەیاڵی کاروباری دنیاوی بکا، یاپتر لەدوو رکات بکا بەهەمان شیوە، ئیتر خۆدای گەورە لەگوناھی لەو دەپیشی خوش دەبێ) لەگێڕانەوێهەکا: عوتمان (ڕەزای خۆی لێ بێ) فەرمووی: ئاگادار بن بئەم فەرموودەیهەتان پێ بلییم، بەخودا لەبەر ئەو ئایەتە نەبێ کە هەرپەشە لەشاردنەوێ زانستی ئایینی دەکا، بەپێویستم نەدەزانی کەبۆتانی بگێرمەو، بەگوێی خۆم لەزاری پیرۆزی خوشەویستم بیست، دەیفەرموو (دروودی خۆدای لەسەر بێ): (هەرکەسێ دەسنوێژی بەجوانی بگرێ، ئەوجا نوێژی لەپینچ فەرزەکان بکا، مسۆگەر کەخودا لەگوناھی ئەو ماوێهێ هەتا نوێژە فەرزەکەیی تری دوا ئەو نوێژە، خوش دەبێ). (ت / ١ / ١ / ١٣٥ ز ٢٨ ژ ٢٣٣). عورووی کورێ زوبەیر دەفەرموێ: (مەبەست لەم ئایەتە کە عوپمان لەم شوێنەدا ئاماژەیی بۆ دەکا ئایەتی سەدو پەنجاو نۆی سورەتی بەقەرەیه کە دەفەرموێ: {إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَىٰ مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ أُولَٰئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ

وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ { واته: } (ئەو کەسانەى کەئەو بەلگەو نیشانە روژشانە
 حەشار دەدەن، کەخوادی گەورەو سەرورەو ناردوونیو لەنامە ئاسمانی یەکاندا
 روونی کردوونەتەووە بۆ مەردووم، ئەم جوۆرە کەسانە لەسەر ئەم جوۆرە تاوانە
 گەورانە، کەبریئى یە لەشاردنەوێ زانستى ئایینی، هەموو نەفرەتکەری
 نەفرمتو لەعنەتیان ئی دەکەن!).

روونکردنەوہ:

گەرچی ئەم ئایەتە پیرۆزە دەرھەق بەخاوەن نامەکان ھاتۆتە خواریوہ
 بەتایبەتی، بەلام بایەخو عیبرەت بەگشتیایەتی ی بیژرە، عیبرەت بە
 عومومی لەفظە، ئەک بەھۆیە تایبەتەکە، کەواتە: ھەرکەسێ زانستی ئایینی
 حەشاربدا، سەر بەھەر ئایینی بی، بەر ھەرپەشەى ئەم ئایەتە دەکەوێ،
 فەرمانرەوای سییەمی موسوڵمانان ئیمامی عوثماني کورپی عەففان، دایکی
 ناوی (أروى) یە کچی پووری باوکی پیغەمبەرە لە پیغەمبەر مائەرە،
 ناودەبرێ بە: ذو نورەین، واتە: دوو نوور، چوونکە دوو کچی پیغەمبەری
 ھیناوە لەپیشا روقیەى ھیناوە، کەرۆقیە دەمری ئومموکەلثووم دەھینی،
 روقیەو ئومموکەلثووم کچی پیغەمبەر بوون، دروودی خوا لە پیغەمبەرەو
 رمزای خودا لەوان بی، سەدو چلو شەش فەرموودەى لەکتیبە ناودارەکانی
 سوونەتدا ھەبە، پیشەوا بوخاری یازدەیانى گێراوەتەوہ.

لەپاش شەھید بوونی ئیمامی عومەر، لەیەگەم روژی موخەررەمی سالی
 بیستو چواری کوچی دا کرا بەجی نشینی سییەم، دەولەتی ئیسلام لەسەر
 دەستی ئەودا تەواو تەواو دامەزراو رووبەری فراوان بوو، سامان ئەوقی
 دایەوہ، مال زۆر زۆر بوو، وای ئی ھاتبوو خەلک کەنیزەکیان دەکری
 سەر بەسەر بەپارە، گرنگترین و ناودارترین کاری ئیمامی عوثمان جەمعی
 قورئان بوو، لەتەمەنى ھەشتاو دوو سالییدا، لەفەرەنەپەکی کویرانەدا،

**فَذَبْهُوَ تَالِي الْقُرْآنِ
بَيْنَ يَدَيْهِ الْمَصْحَفَ الثَّمَانِي!**

به‌کوردی واته:

١٢٧- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ: (مَنْ تَوَضَّأَ فَلْيَسْتَنْشِزْ وَمَنْ اسْتَجْمَرَ فَلْيُوتِرْ). (الحديث ١٦١ - طرفه في: ١٦٢ طرفه في: ١٦١) (١١٠)

١٢٧- (مكرر) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (إِذَا تَوَضَّأَ أَحَدُكُمْ فَلْيَجْعَلْ فِي أُنْفِهِ ثُمَّ لِيَنْثُرْ وَمَنْ اسْتَجَمَرَ فَلْيُتَوَرَّ وَإِذَا

اسْتَيْقَظَ أَحَدُكُمْ مِنْ نَوْمِهِ فَلْيَغْسِلْ يَدَهُ قَبْلَ أَنْ يَدْخُلَهَا فِي وَضُوئِهِ فَإِنَّ أَحَدَكُمْ لَا يَذَرِي أَيْنَ بَاتَتْ يَدُهُ. (مكرر) (الحديث ١٦٢). (١١١)

ديسان نهو (رمزي خوي لى به) فهرمووى پيغه مبهري خوا (درودى خودى لى سهر به) فهرمووى: (كاتى يه كى له نيوه دهستونيز دهرى بائو بكا ته لووتى يه وهو ناو لووتى پاك بكا ته وهو نه و جا هنگ بكا، وهه ركه سى به به ردو شتى وا تارات دهرى باب هه چهن به رديكى تاك تارات بگرى، كاتي كيش له خه وهه نه دستن دهست مه كهن به ناو حاجه ته كه دا، كه ناوى دهستونيزه كه تيا دايه، له پيشا سى جار له دمره وهى حاجه ته كه دهستان پاك بشورن، نه و جا بو تان هه يه دهست بكه نه به ناويدا، به مشت يابه لويج ناوى لى هه لگوزن، چونكه نيوه نازانن دهستان به شهو له كاتى خه وتن دا چى به سهر هاتو وهو به ركوئى ترى جهسته كه وتووه، دوور نيه كه به رشتيكي پيس كه وتبى!). (ش/ د/ ت/ ن - تاج/ ٨/ ١/ ١٣٠ ز- ٢٧- ژ- ٢٢١).

١٢٨- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) وَقَدْ قِيلَ لَهُ: (رَأَيْتَكَ لَا تَمَسُّ مِنَ الْأَرْكَانِ إِلَّا الْيَمَانِينَ وَرَأَيْتَكَ تَلْبَسُ النَّعَالَ السَّيِّئَةَ وَرَأَيْتَكَ تَصْبُغُ بِالصُّفْرَةِ وَرَأَيْتَكَ إِذَا كُنْتَ بِمَكَّةَ أَهْلَ النَّاسِ إِذَا رَأَوْا الْإِهْلَالَ وَلَمْ يَهْلُ أَنتَ حَتَّى كَانَ يَوْمُ التَّرْوِيَةِ قَالَ عَبْدُ اللَّهِ أَمَّا الْأَرْكَانُ فَإِنِّي لَمْ أَرِ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَمَسُّ إِلَّا الْيَمَانِينَ وَأَمَّا النَّعَالُ السَّيِّئَةُ فَإِنِّي رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَلْبَسُ النَّعْلَ الَّذِي لَيْسَ فِيهَا شَعْرٌ وَيَتَوَضَّأُ فِيهَا فَأَنَا أَحِبُّ أَنْ أَلْبَسَهَا وَأَمَّا الصُّفْرَةُ فَإِنِّي رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَصْبُغُ بِهَا فَأَنَا أَحِبُّ أَنْ أَصْبُغَ بِهَا وَأَمَّا الْإِهْلَالُ فَإِنِّي لَمْ أَرِ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَهْلُ حَتَّى تَنْبُعَ بِهِ رَاحِلَتُهُ. (الحديث ١٦٦- ١٥١٤، ١٥٥٢، ١٦٠٩، ٢٨٦٥، ٥٨٥١) (١١٢)

(١١١) (مكرر) رواه الخمسة، أخرجه مسلم، باب: كراهة غمس المتوضيء يده المشكوك في نجاستها في الإناء (شرح النووي على صحيح مسلم ج/ ٢ ص ١٧٨، تاج الاصول ج/ ١ ص ٩٩ طبعه/ ٤) المترجم= ٥٥٩ شيحا ت- ج- ١- ز- ٢٨- ٢٣٣).

(١١٢) أخرجه مسلم في الحج باب: الإهلال من حيث ينبعث الراحلة رقم: ١١٨٧.

عوبه یدی کوری جورهیج فہرمووی: عہرزی ئیبہنوعومہرم کرد: قوربان! بۆ
تۆ چوار شت ھەییە دەیانکە، کەچی برادەرەکانی تەرت نایکەن؟ فہرمووی:
ئەوانە کامانەن ئەی کوری جورہیج! گوتم: دەتبینم لەگاتی تەوافی کابەدا
لەچوار گۆشەکە کابە، بەس ئەو دوو گۆشەییە دەست پیا دەھێنی و ماچیان
دەکە، کەناودارن بەدوو گۆشە یەمەنییەکان، دەشت بینم سۆلی سەبتیش
لەپێ دەکە، کەبەسۆلی چەرمی خۆشەراوی بێ کۆلک و موودەگوتری،
دەشت بینم مووی خۆت و ھەروا پۆشاکت بەرہنگی زەرد رەنگ دەکە،
مەردومیش لەمەکە کەمانگی نووی قوربانیان دی، ئیتر ئیحرامی حەج
یاعەمرە دادەبەستن، کەچی تۆ لەمەکە دەبی ھەتا رۆژی ھەشتەمی مانگی
قوربان، کەناودارە بەرپۆژی تەرویە، ئیحرام دانابەستی؟ ئیبہنوعومەر
فہرمووی: دەبا بۆت روون بکەمەو کەبۆ وادەکەم: من بۆیە دەست دەھێنم
بەدوو گۆشە یەمانی یەکانی کابەداو ماچیان دەکەم، چونکە نەمدیوہ
پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) جگە لەم دوو گۆشەییە گۆشەکانی تری کابە ماچ بکا،
یادەستیان پێدا بەیانی، وە پێغەمبەریشم بەچاوی خۆم دیوہ سۆلی سەبتی
لەپێ دەکرد، وەدەسنوێژی پێوہدەگرت، بۆیە منیش حەز دەکەم کەئەو جۆرە
سۆلە لەپێ بکەم، چونکە بپەرستەکان زۆرتر سۆلی چەرمی خاویان لەپێ
دەکرد، بەکارھێنانی رەنگی زەردیش لەبەرئەوہیە، کەمن خۆم دیوہ کە
پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) رەنگی زەردی بەکار دەھێنا، لەبەرئەوہ منیش
حەزدەکەم ئەو رەنگە بەکار بەیەنم و لەوہدا پێغەمبەر بکەم بەسەر مەشق
بۆخۆم، مەسەلە ئیحرام دابەستنیش ئەوہی من دیوہ ئەمەییە: پێغەمبەر
(دروودی خودای لەسەر بێ) کاتی ئیحرامی دادەبەست کەولاخەکە لەزێری دا ھەڵدەستایە
سەرپێ و بەرەو مینا دەکەوتەپێ). (بروانە زنجیرە/ ٩٥ تاج / ٢ / ١٨٥ = ١٥٤٣-
ھەتا ١٥٥١).

۱۲۹- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: (كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُعْجِبُهُ الْتَيْمَنُ فِي تَنَعُّلِهِ وَتَرْجُلِهِ وَطَهْوَرِهِ وَفِي شَأْنِهِ كُلِّهِ) (الحديث ۱۶۸ - أطرافه في: ۴۲۶، ۵۳۸۰، ۵۸۵۴، ۵۹۲۶) (۱۱۳)

عائیشه (همزای خوی لب بئ) دهفهرمووی: خوْشهویست (دروودی خودی لهسر بئ) (تابوی بکرایه لهگشت کاروباریکی خووی دا چهزی لهوهبوو کهلای راست پیْش بخت، وهک پیلاو لهپی کردن و سهردهینان و مووشانهکردن و دهستنوئز گرتن و گشت کاروباریکی بایه خداری تر). (ش/ د/ ت/ ن - تاج/ ۱/ ۴/ ۱۵۴ تاج- ۱ ز- ۳۲ ژ- ۲۸۰ + تاج/ ۴/ ۱۴۰/ ۴).

۱۳۰- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: (رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَحَائَتْ صَلَاةَ الْعَصْرِ فَالْتَمَسَ النَّاسُ الْوُضُوءَ فَلَمْ يَجِدُوهُ فَأَتَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِوُضُوءٍ فَوَضَعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي ذَلِكَ الْإِنَاءِ يَدَهُ وَأَمَرَ النَّاسَ أَنْ يَتَوَضَّعُوا مِنْهُ قَالَ فَرَأَيْتُ الْمَاءَ يَنْبُعُ مِنْ تَحْتِ أَصَابِعِهِ حَتَّى تَوْضَّعُوا مِنْ عِنْدِ آخِرِهِمْ) (الحديث ۱۶۹ - أطرافه في: ۱۹۵، ۲۰۰، ۳۵۷۲، ۳۵۷۳، ۳۵۷۴، ۳۵۷۵) (۱۱۴).

نه نهس (دروودی خودی لهسر بئ) فهرمووی: نزیکی نوئزی عهصر بوو، روانیم یاران دهگهپان بو ئاو بو دهستنوئز، ئاو نهبوو، تالهجامیکا ههنی ئاویان هیئا بو پیغه مبهر (دروودی خودی لهسر بئ) بو دهستنوئز، پیغه مبهر (دروودی خودی لهسر بئ) دهستی خسته ناو دهفره که وهو دهستووری دا به خه لکه که دهستنوئزی لی بگرن، به چاوی خوُم دهمدی که ئاو که له نیوانی په نجه کانی پیغه مبهر وه (دروودی خودی لهسر بئ) وهک کانی هه لده قولایه ناو جامه که وه، ئیتر عه شامه ته که هه تا دوا که سیان لهو ئاو دهستنوئزیان گرت!). (ش/ ت - تاج/ ۴/ ۳۳۴ + ۲ + ۱ + ۳ + ۴ تاج- ۱۰۴ ز- ۲۱۷۱، ۳۱۷۰، ۳۱۷۲، ۳۱۷۴).

(۱۱۳) اخرجہ مسلم فی الطهارة باب: التیمن فی الطهور وغیره، رقم: ۲۸۶ = ۶۱۶.

(۱۱۴) اخرجہ مسلم فی الفضائل باب: فی معجزات النبی (صلی اللہ علیہ وسلم) رقم: ۵۹۱۰-۲۲۷۹.

۱۳۱- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) (أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا حَلَقَ رَأْسَهُ كَانَ أَبُو طَلْحَةَ أَوَّلَ مَنْ أَخَذَ مِنْ شَعْرِهِ). (الحديث ۱۷۱- طرفه في: ۱۷۰) (۱۱۵)

ئەنەس (پرمزای خۆی لى بىن) فەرمووی: پێغه مبهەر (دروودی خودای لەسەر بىن) لەحه جى مائئاوایی دا سهرى خۆى تاشى، يه كهه كەس لەو قژە پيرۆزهى بهر كهوت نه بو طه لحه بوو). (تاج/۲/ ۲۱۶ زنجيره/ ۱۱۱- ۱۰۸ ژ- ۱۵۹۶).

رافه و رو نكردنه وه:

ئەم فەرموودهيه ده بى به به لگه له سهر چه ند بپيار (حوكم) ئى، وهك پاكيى موو، پاكيى ئەو ئاوهى مووى پى دەشۆرى، سهر تاشين سوننه تى پێغه مبه ره، خو مووفه رك كردن به مووى پيرۆزى پێغه مبه ره (دروودی خودای لەسەر بىن) سوننه ته له حوده ييببيه خيراشى كورى ئومه ييه سهرى پێغه مبه ره تاشى لەحه جى مائئاوایی دا.

باسى: بهر ماوهى سهك و شوين پاى له ناو مزگهوتا

۱۳۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (إِذَا شَرِبَ الْكَلْبُ فِي إِثَاءِ أَحَدِكُمْ فَلْيَغْسِلْهُ سَبْعًا). (الحديث ۱۷۲). (۱۱۶)

ئەبوهورهيره (پرمزای خۆی لى بىن) فەرمووی: پێغه مبه ره (دروودی خودای لەسەر بىن) فەرمووی: (كه سهك يان بهراز ده مى نايه ناو حاجهت و قاپتانه وه هه رچى تىدايه

(۱۱۵) أخرجه مسلم في الحج، باب: بيان ان السنة يوم لنحر أن يرص ثم ينحر، رقم: ۱۳۰۵-۳۱۳۹-۳۱۴۲، ۱۵۹۶.

(۱۱۶) أخرجه مسلم في الطهارة، باب: حكم ولوغ الكلب، رقم: ۲۷۹=۶۴۶.

بیریزن، ئینجا حەوت جار بەناو بیسۆرن). لەگیرانە و مەیکە تەردا: (جاری
 حەوتە میان بە خۆلاو). (ش/ د/ ت/ ن - تاج/ ۱/ ۱۰۹/ ۴ = ز- ۲۴- ژ- ۱۶۲).
 ۱۳۳- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: (كَانَتْ الْكِتَابُ تُبُولُ
 وَتُقْبَلُ وَتَذْبُرُ فِي الْمَسْجِدِ فِي زَمَانِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمْ يَكُونُوا
 يَرُشُونَ شَيْئًا مِنْ ذَلِكَ).

ئەبنوعومەر (پەزای خۆدایان لە بێ) فەرمووی: لەسەر دەمی پێغەمبەردا (دروودی خۆدی لەسەر
 بێ) سەگ دەهات و دەچوو بەناو مزگەوتە کە ی پێغەمبەردا، تەنانەت جاری
 وادەبوو میزیشی تێ دەکرد، چونکە مزگەوت دەرگای نەبوو، لەگەڵ ئەوەی
 ناویشیان لە شوێن میزە کە ی نە دەپرژان چ جای شۆردنە وە ی).
 ۱۳۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
 قَالَ: (لَا يَزَالُ الْعَبْدُ فِي صَلَاةٍ مَا كَانَ فِي الْمَسْجِدِ يَنْتَظِرُ الصَّلَاةَ مَا يُحْدِثُ).
 (الحديث ۱۷۶ - أطرافه في: ۴۴۵، ۴۷۷، ۶۴۷، ۶۴۸، ۶۵۹، ۲۱۱۹،
 ۴۷۱۷، ۳۲۲۹).

ئەبوهورەیرە (پەزای خۆی لە بێ) فەرمووی: خۆشەویست (دروودی خۆدی لەسەر بێ) فەرمووی:
 (بەندە ی خوا هەتا لەناو مزگەوتدا چاو منواری نوێژ بکا بە ئیعتیبار و لەناو
 نوێژداو خێرو پاداشی ئەو نوێژە ی بۆهە یە کە چاو منواری دەکا، بە مەرچی
 دەسنوێژە کە ی نەشکی).

۱۳۵- عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّهُ: سَأَلَ عُثْمَانَ بْنَ عَفَّانَ قَالَ قُلْتُ:
 أَرَأَيْتَ إِذَا جَامَعَ فَلَمْ يُمْنِ قَالَ عُثْمَانُ يَتَوَضَّأُ كَمَا يَتَوَضَّأُ لِلصَّلَاةِ، وَيَغْسِلُ ذَكَرَهُ. قَالَ
 عُثْمَانُ: سَمِعْتُهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَأَلْتُ عَنْ ذَلِكَ عَلِيًّا وَطَلْحَةَ
 وَأَبِي بَنٍ كَعْبٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ) فَأَمَرُوا بِذَلِكَ (الحديث ۱۷۹ طرفه
 في: ۲۹۲). (۱۱۷)

زهیدی کوری خالد (رمزی خوی لئ بئ) فهرمووی: پرسیم له عوثماني کوری عه فغان ، گوتم: پیم بفرموو: نه گهر پیاو جووت بوو له گه ل که سی، به لام ئاوی نه هاته وه، برپاره کهی چیه، له شی پیس دهی یانا؟ عوثمان (رمزی خوی لئ بئ) فهرمووی: (چووکی بشوړئ و دهستنوړئ و دهک دهستنوړئ نوړئ بگری و ته و او). عوثمان فهرمووی: (نهمه له پیغمبره خوی بیستووه) زهید فهرمووی: هه مان پرسیارم له عه لئ و زوبه یرو طه لحه و ثوبه یی کوری که عب کرد، نه و انیش فهرموویان: چووکی بشو و دهستنوړئ به و شیوه یه بگری).

١٣٦- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) (أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَرْسَلَ إِلَى رَجُلٍ مِنَ الْأَنْصَارِ فَجَاءَ وَرَأْسُهُ يَقْطُرُ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَعَلَّنَا أَعْجَلْنَاكَ فَقَالَ نَعَمْ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أُعْجِلْتَ أَوْ قُحِطَتْ فَعَلَيْكَ الْوُضُوءُ). (١١٨)

نه بو سه عیدی خودری (رمزی خوی لئ بئ) فهرمووی: جاری پیغمبره (دروودی خودای له سره بئ) ناردی به شوین پیاویکی نه نصاریدا، که هات بو خزمه تی تازه خوی شوړدبوو، هیشتا سه ری ئاوی لئ دهتکا، پیغمبره (دروودی خودای له سره بئ) پیی فهرموو: (رهنگ بئ فریا نه که وتبی له بهر په له پهل نیسه که ت ته و او بکه ی؟) گو تی: به لئ جووتبوونه که م بو ته و او نه کرا که ت ناردت به شوینما یه کسه ر خوم شوړدو هاتم بو خزمه تت. حه زره ت (دروودی خودای له سره بئ) فهرمووی: (هه رکاتی جووتبوونت بو ته و او نه کرا و ئاوت نه هاته وه، به س دهستنوړت له سه ره، خو شوړدنت له سه ر نییه).

روونکردنه وه:

نهم برپاره له پیشه وه و ابو وه، له کاتی وادا خو شوړدن پیویست نه بو وه، به لام کاتی نیسلامه تی به ته و او ی دامه زرا نهم برپاره هه ئوه شایه وه، نه وه وی (رمزی خوی

لن یسئ (دہفہ رموی: یہ ک گرتن (نیجماع) ہئیہ لہ سہر ئہ وہ کہ خو شوردن پیویستہ لہ سہر مرو ف ہرکاتی سہری چوک چووبہ ناو پیش یابہ ناو پاش دا، ہرچہ ند ہیچ لایہ کیشیان ناویان نہیہ تہ وہ: (تاج/ ۱/ ۱۴۵ / ۴ ز- ۲۰ ژ ۲۶۱).

۱۳۷- عَنْ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) (أَلَّهُ كَانَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي سَفَرٍ وَأَنَّهُ ذَهَبَ لِحَاجَةٍ لَهُ وَأَنَّ مُغِيرَةَ جَعَلَ يَصُبُّ الْمَاءَ عَلَيْهِ وَهُوَ يَتَوَضَّأُ فَعَسَلَ وَجْهَهُ وَيَدَيْهِ وَمَسَحَ بِرَأْسِهِ وَمَسَحَ عَلَى الْخُفَيْنِ). (الحديث ۱۸۲ - أطرافه في: ۲۰۳، ۲۰۶، ۳۶۳، ۳۸۸، ۲۹۱۸، ۴۴۲۱، ۵۷۹۸، ۵۷۹۹). (۱۱۹)

موغیرہ ی کوری شوعبہ (مزی خوی لن بن) فہ رموی: پیغہ مبہر (درویدی خودای لہ سہر بن) چو وہ دمر وہ رویش بوسہ راو، منیش بہ جہ وندہ یی ئا و وہ شوینی کہ و تم، جالہ سہ را و کہ ی لن بؤ و ئا و کہ م کرد بہ دہ ستیا و دہ سنو یژی گرت، و ہلہ جیات ی شور دنی پیی دہ ستی تہ ری ہی نا بہ سہر ہر دو و سؤلہ کانیدا، سؤل: واتہ: خوف). (ش/ د/ ت/ ن - تاج/ ۱/ ۱۴۰ / ۱ ز- ۲۹ ژ- ۲۴۷).

۱۳۸- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) (أَلَّهُ بَاتَ لَيْلَةً عِنْدَ مَيْمُونَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهِيَ خَالَتُهُ فَاضْطَجَعَتْ فِي عَرْضِ الْوِسَادَةِ وَاضْطَجَعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَهْلُهُ فِي طَوْلِهَا فَنَامَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى إِذَا انْتَصَفَ اللَّيْلُ أَوْ قَبْلَهُ بِقَلِيلٍ أَوْ بَعْدَهُ بِقَلِيلٍ اسْتَيْقَظَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَجَلَسَ يَمْسَحُ التَّوَمَ عَنْ وَجْهِ يَدِهِ ثُمَّ قَرَأَ الْعَشْرَ الْآيَاتِ الْخَوَاتِمَ مِنْ سُورَةِ آلِ عِمْرَانَ ثُمَّ قَامَ إِلَى شَنْ مَعْلَقَةٍ فَتَوَضَّأَ مِنْهَا فَأَحْسَنَ وُضوءَهُ ثُمَّ قَامَ يُصَلِّي قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ فَقُمْتُ فَصَنَعْتُ مِثْلَ مَا صَنَعَ ثُمَّ ذَهَبْتُ فَقُمْتُ إِلَى جَنْبِهِ فَوَضَعَ يَدَهُ الِئْمَنَى عَلَى رَأْسِي وَأَخَذَ بِأُذُنِي الِئْمَنَى يَقْلِبُهَا فَصَلَّى رَكَعَتَيْنِ ثُمَّ رَكَعَتَيْنِ

ثُمَّ رَكَعَتَيْنِ ثُمَّ رَكَعَتَيْنِ ثُمَّ رَكَعَتَيْنِ ثُمَّ أَوْتَرَ ثُمَّ اضْطَجَعَ حَتَّى أَتَاهُ الْمُؤَذِّنُ فَقَامَ فَصَلَّى رَكَعَتَيْنِ خَفِيفَتَيْنِ ثُمَّ خَرَجَ فَصَلَّى الصُّبْحَ. (الحديث- ۱۸۳ طرفه في: ۱۱۷). (۱۲۰)

عبداللہ کوری عہد عباس (رمزی خواہان لہ بی) فہر مووی: شہوی لہ لای مہموونہی
پوورم، ہاوسہری پیغہ مہر (دروودی خودی لہسر بی) مامہوہ، کہ خوشکی دایکم بوو،
پیغہ مہریش (دروودی خودی لہسر بی) لہ لای بوو، چوونکہ شہوی سہرہی خوی بوو،
کہ نوپڑی خہوتنانی کرد ہات بو مالہوہ، جا کہ خہوتین من لہسر ہاری پانی
ی سہرینہ کہ سہرم کردہ سہری و راکشام، پیغہ مہرو ہاوسہرہ کہیشی سہریان
کردہ سہرہاری درپڑی ی سہرینہ کہو راکشان، وہ پیغہ مہر (دروودی خودی لہسر بی)
خہوت، ہہتا نیوہ شہو، یاہہتا بہر لہ نیوہ شہو بہ کہمی، یاہہتا پاش نیوہ شہو
بہ کہمی، نہوجا حہزرت خہبہری بووہ دانیشٹو بہدہستہ گانی چاوہ گانی
وولی و خہوہ کہی بہدہستی لہ پوخساری دہسری تاخہوی بزری، نہوجا دہ
نایہ تہ کہی کوتایی سورہتی نالی عیمرانی خویند، نینجا تہ شریفی ہہ لساو
چو لہ کوندہیہ کی ہہ لساو دہسنو پڑیکی بہ جوانی گرت، نہمجا ہہ لسا
بو شہو نوپڑ کردن. نیبنو عہد عباس فہر مووی: جامنیش ہہ لسام و چاوم لہو
کرد، نہو چی کرد منیش ہہ مان شتم کرد، لہ گہل نہودا خہوتہو لہ گہل
نہودا لہ خہو ہہ لسام و چاوی خوم وولی و، دہ نایہ تہ کہم خویندو لہ کوندہ کہ
دہسنو پڑم گرت و نہوجا چووم لہ لای چہ پیہوہ راوہ ستام و نوپڑم بہ جہماعہت
لہ پشٹیہوہ دابہست، جا حہزرت (دروودی خودی لہسر بی) دہستی راستی نایہ سہر
سہرم و گوی ی راستی گرتہو کہمی وولی و بردمی بو لای راستی و دوو رکات
شہو نوپڑی کرد، نینجا دوو رکاتی تریشی کرد، نینجا دوو رکاتی تریشی کرد،
ہہ روا، ہہتا (سہر جہ میان کردیہ دواز دہ رکات) نینجا بہیہ ک رکات و تریشی

(۱۲۰) أخرجه مسلم في الصلاة المسافرين، باب: الدعاء في صلاة الليل وقيامه، رقم:

کرد، که سه رجه میان ده کاته سیازده ركات، نه و جا چه زمرت راکشایه وه هتا بانگدر هاتو بانگی کرد که کاتی نویژی به یانی یه، جا چه زمرت (دروودی خودی لمسر بی) هتساو دوو ركات نویژی سووکه لهی کرد، نه و جا دمرچوو، رۆیشت بۆ مرگهوت لهوئ نویژی به یانی بۆ مهردومه که کرد). (برپ = پروانه: فهرموودهی نه و ه دوشهش که له نامه ی زانست دا رابوارد. تاج/ ۶ / ۹۷ / ۳۹ = تاج- ۴ ز- ۴- ۳۷۹۲).

رافه و شیکردنه وه:

بۆ تیگه یشتنی ته و او له م فهرموودهیه که ریوایاتو طوروق و ووجووھی زۆره برپروانه شهرحی نه وه وی له سهر صه حیحی موسلیم، ج/ ۶ ص ۴۴ هتا ص ۵۵ له م فهرموودما نه مانه ی تیادایه: دروسته خویندنی قورئان به بی ده ستوینژ، هه ركاتی مروق به شه و له خه و هتسا خویندنی نه م ده نایه ته سوننه ته، له نویژی سوننه ت دا جه ماعه ت دروسته، به دوو که سیش جه ماعه ت ده کری.

۱۳۹- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَيْدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) (أَنَّ رَجُلًا قَالَ لَهُ: أَسْتَطِيعُ أَنْ تُرِينِي كَيْفَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَوَضَّأُ؟ فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ زَيْدٍ نَعَمْ فَدَعَا بِمَاءٍ فَأَفْرَغَ عَلَى يَدَيْهِ فَغَسَلَ مَرَّتَيْنِ ثُمَّ مَضَمَ وَاسْتَنْشَرَ ثَلَاثًا ثُمَّ غَسَلَ وَجْهَهُ ثَلَاثًا ثُمَّ غَسَلَ يَدَيْهِ مَرَّتَيْنِ مَرَّتَيْنِ إِلَى الْمِرْفَقَيْنِ ثُمَّ مَسَحَ رَأْسَهُ بِيَدَيْهِ فَأَقْبَلَ بِهِمَا وَأَدْبَرَ بَدَأَ بِمُقَدِّمِ رَأْسِهِ حَتَّى ذَهَبَ بِهِمَا إِلَى قَفَاهُ ثُمَّ رَدَّهُمَا إِلَى الْمَكَانِ الَّذِي بَدَأَ مِنْهُ ثُمَّ غَسَلَ رِجْلَيْهِ). (الحديث ۱۸۵ — أطرافه في: ۱۸۶، ۱۹۱، ۱۹۲، ۱۹۷، ۱۹۹) (۲۱)

پیاوی به عهبدو لای کوری زمیدی گوت: ئایا ده توانی که پیشانم بدهی که پیغمبر (دروودی خودی لمسر بی) چۆن ده ستوینژی ده گرت؟ عهبدو لای فهرمووی: به ئی

١٤٠- عَنْ أَبِي جُحَيْفَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (خَرَجَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْهَاجِرَةِ فَأَنِي بَوْضُوءٍ فَتَوَضَّأَ فَجَعَلَ النَّاسُ يَأْخُذُونَ مِنْ فَضْلِ وَضُوئِهِ فَيَتَمَسَّحُونَ بِهِ فَصَلَّى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الظُّهْرَ رَكَعَتَيْنِ وَالْعَصْرَ رَكَعَتَيْنِ وَبَيْنَ يَدَيْهِ عَنَزَةٌ) (الحديث ١٨٧ - أطرافه في: ٣٧٦، ٤٩٥، ٤٩٩، ٥٠١، ٦٣٣، ٦٣٤، ٣٥٥٣، ٣٥٦٦، ٥٧٨٦، ٥٨٥٩) (١٢٢)

(١٢٢) أخرجه مسلم في الصلاة، باب: سترة المصلي، رقم: ٥٠٣ = ١١٢٢.

ههیه، دووانیان په سەندی هەردوو پیرن، لەبوو خاریدا دوو فەرموودەى بە حیا (واتە: بەبێ ئەوە لەموسلیما هەبێ) ههیه، لەصەحیحی موسلیما سێ ی بە حیا ههیه، پێشەوا عەلى زۆر خۆشی دەویستو زۆر پێزی لێ دەگرتو زۆر جیگەى متمانەو باوەری بوو، کردی بە لێپرسراوی سەر بەیتولمال لەکووفە، لەهەموو شەپرو شەپرگەکانی عەلى دا لەگەڵی بوو، لەکووفە نیشتەجێ بوو، کۆمەلەکە (الجماعة) فەرموودەیان لێ یەوێ گێپراوتەو، لەهاوێی ماناکارەکانی پێغەمبەر دەرئێرێ. بێزارویشە: کاتی پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) مردوو و ئەو هیشتا رەسیدە نەبوو، لەسەر فەرماشتی عومدەلقاری لەحەفتاو دووی کۆچیدا مردوو، لە (الاصابة في تمييز الصحابة) دا دەرئێرێ: (واقیدی دەرئێرێ: لەو سەر دەمەدا کەبیشەر والی عێراق بوو مردوو). برێوانە فەرموودەى ژمارە: ۲۴۰ کە لەدواوە دێت.

ئەم جۆرە شیکردنەو هەیه، چونکە حەزەدەکەم کەبیراکوردە عەلاقەتمەندەکانی حەدێث بزانی کە سوننەت و راژەگەرانى سوننەت لەهەموو قۆناغێک، چۆن بوون، چی بوون، کێ بوون. چونکە بەداخەو زۆر لەمەلاکانیش بەباشی لەحاله کە حالى نەبوون، بگرە زۆربەیان وادەزانن کەپیاوانی فەرموودەو سوننەت وەک ئەم کۆلکە مەلاو وشکەسۆفی و دەرئێشە ساویلکانە و ابوون، کەهەندێ قسەى بێ سەر و بەریان لەبارەى ئایین و داستانى پیاوچاكانەو لەبەرە، کەلەهەموو کەسێ دەکەن لەزانا نەبێ

۱۴۱- عَنْ السَّائِبِ بْنِ يَزِيدَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (ذَهَبَتْ بِي خَالَتِي إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ ابْنِ أُخْتِي وَجَعَ فَمَسَحَ رَأْسِي وَدَعَا لِي بِالْبَرَكَةِ ثُمَّ تَوَضَّأَ فَشَرِبْتُ مِنْ وَضُوئِهِ ثُمَّ قُمْتُ خَلْفَ ظَهْرِهِ فَتَنَظَّرْتُ إِلَى خَائِمِ الثُّبُورِ بَيْنَ كَتِفَيْهِ مِثْلَ زُرِّ الْحَجَلَةِ). (الحديث ۱۹۰ - أطرافه في: ۳۵۴۰، ۳۵۴۱، ۵۶۷۰، ۶۳۵۲). (۱۲۳)

رافه و شیکردنه وه:

(۱۲۴) ئەم فەرموودمىه قسەى سەحابىيە، ئىضافە گراوہ بۆلای سەردەمى پېغەمبەر (دروودى خودای لەسەر بێ) لەبەرئەوہ بەمەرفوع دادنرئ، پڕوانە: شەرحى صەحیحى موسلىم/ نەوۋى/ ج/ ۱/ ص ۳۰ جایی دار احیاء التراث العربی بیروت - لبنان. (وەرگێژ).

اللَّهُ لِمَنْ الْمِيرَاثُ إِنَّمَا يَرِثُنِي كَلَالَةٌ فَتَرَكْتُ آيَةَ الْفَرَائِضِ). (الحديث ۱۹۴ - أطرافه في: ۴۵۷۷، ۵۶۵۱، ۵۶۶۴، ۵۶۷۶، ۶۷۲۳، ۶۷۴۳، ۷۳۰۹) (۱۲۵)

جابر (رمزای خوی لب بر) فہرمووی: نہ خویش بووم ہو شمع نہ بوو، پیغہ مہر (دروودی خودی لہسر بر) ہاتبوو بو سہردانہ، جا دہستنوئیز دہگریو و لہ ناوی دہستنوئیز مہ کی لیم دہبرژین، نہو جا ہو شمع دیتہوہ۔ جا گوتم: نہی رہبہری خودا! میراتو کہ لہ پوورہ کہم بو کی یہ؟ چونکہ من تہنیا چہن خوشکیکم ہہن کہ کہ لہ پوورم لی بگرن و کہسی ترم نیہ نہ باوک و دایک و نہ منال، نیتر بہم بو نہیہوہ نایہ تی کہ لہ پوور دابہش کردن ہاتہ خوارمہوہ (ت/ ۱ / ۱۰۷ / ۱۳ + ۳ / ۱ / ۱ - ز ۱۵۸ - ۲۱ ش / ن / ت)۔

۱۴۴ - عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (حَضَرَتِ الصَّلَاةُ فَقَامَ مَنْ كَانَ قَرِيبَ الدَّارِ إِلَى أَهْلِهِ وَبَقِيَ قَوْمٌ فَأَتَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمَخْضَبٍ مِنْ حِجَارَةٍ فِيهِ مَاءٌ فَصَغَرَ الْمَخْضَبُ أَنْ يَسْطُ فِيهِ كَفُّهُ فَتَوَضَّأَ الْقَوْمُ كُلُّهُمْ قُلْنَا كَمْ كُتِّمَ قَالَ ثَمَانِينَ وَزِيَادَةً). (۱۲۶)

نہنس (رمزای خوی لب بر) فہرمووی: کاتی نوئیزی عہصر داہات، نہوانہی کہ مالیان نریک بوو ہہ لسان چوونہوہ بو لای کہس و کاریان، بو دہسنوئیز شور دن، کو مہ لیکیش لہ خزمہ تی حہ زرتدا مانہوہ، لہ نینجانہیہ کی بہر ددا چوڑی ناویان ہی نا، بو دہسنوئیز، بو پیغہ مہر (دروودی خودی لہسر بر) نینجانہ کہ - لہ بہر بچووی - جی ی نہوہی تیادا نہ دہبووہ کہ پیغہ مہر (دروودی خودی لہسر بر) دہستی تیادا بلاو بکاتہوہ، جاہہ موو نہو کو مہ لہی لہ خزمہ ت حہ زرتدا مانہوہ لہو چوڑہ ناوہ دہستنوئیزان گرت، چونکہ خودا بہرہ کہ تیکی وای تیختست بہشی ہہ موویانی بہ زیادہوہ کرد، گوتمان: چہن کہس دہبوون؟

فهرمووی: (لههشتا کەس پتر دەبووین). (ت/ ۱/ ۱۰۴ / ۵ = ژ- ۱۵۰ ز- ۲۱ + ت/ ۴ / ۳۳۳ / ۳+۲+۱ = ژ- ۳۱۷۰، ۳۱۷۱، ۳۱۷۲ + ۴ + ت/ ۴ / ۳۳۶ / ۲+۱ - ش/ت).

۱۴۵- عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) (أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَعَا بِقَدَحٍ فِيهِ مَاءٌ فَعَسَلَ يَدَيْهِ وَوَجَّهَهُ فِيهِ وَمَجَّ فِيهِ).

ئەبوموسا (پەزەیی خۆی لێ بێ) فەرمووی جارێ پێغەمبەر (دروودی خۆدی لەسەر بێ) داواى ئاوی کرد بۆ دەستنیوێژ، لەجامیکە هەنێ ئاویان بۆ هیئا، هەردوو دەستی و دەموچاوی تیا دا شوێردو، ئاوەکەى ناو دەمى تەنەوه ناو جامەکە).

۱۴۶- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: (لَمَّا ثَقُلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَاشْتَدَّ بِهِ وَجَعُهُ اسْتَأْذَنَ أَرْوَاجَهُ فِي أَنْ يُمَرَّضَ فِي بَيْتِي فَأَذِنَ لَهُ فَخَرَجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَ رَجُلَيْنِ تَخُطُّ رِجْلَاهُ فِي الْأَرْضِ بَيْنَ عَبَّاسٍ وَرَجُلٍ آخَرَ قَالَ عُبَيْدُ اللَّهِ فَأَخْبَرْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَبَّاسٍ فَقَالَ أَتَدْرِي مَنْ الرَّجُلُ الْآخَرُ قُلْتُ لَا قَالَ هُوَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ وَكَانَتْ عَائِشَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا تُحَدِّثُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ بَعْدَمَا دَخَلَ بَيْتَهُ وَاشْتَدَّ وَجَعُهُ: هَرِيقُوا عَلِيٍّ مِنْ سَبْعِ قَرَبٍ لَمْ تُحَلَّلْ أَوْ كَيْتُهُنَّ لَعَلِّي أَعْهَدُ إِلَى النَّاسِ وَأَجْلِسَ فِي مِخْضَبٍ لِحَفْصَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ طَفِقْنَا نَصُبُ عَلَيْهِ تِلْكَ حَتَّى طَفِقَ يُشِيرُ إِلَيْنَا أَنْ قَدْ فَعَلْتُنَّ ثُمَّ خَرَجَ إِلَى النَّاسِ). (الحديث ۱۹۸ - أطرافه في: ۶۶۴، ۶۶۵، ۶۷۹، ۶۸۳، ۵۸۷، ۷۱۲، ۷۱۳، ۷۱۶، ۲۵۸۸، ۳۰۹۹، ۳۳۸۴، ۴۴۴۲، ۴۴۴۵، ۵۷۱۴ (۷۳۰.۳) (۱۲۷)

عائیشە (پەزەیی خۆی لێ بێ) فەرمووی: کاتێ نەخۆشینەکەى حەزەرەت (دروودی خۆدی لەسەر بێ) قورس بوو، بەچەند روژی لەپێش مەرگیدا، روخسەتى لەهاوسەرەکانى خواست، کە لەمالی من بمینیتهوهو، لەوێ خزمەت بکری، ئەوانیش پێگەى ئەوهیان پێ دا، جا روژی نەخۆشینەکەى کەشەنگ بوو، فەرمووی (دروودی خۆدی لەسەر

(ب): (لهحهوت کونده کهدمه بیینه که بیان نه کرابیته وه ئاو بکهن به سه رما، سابه شکوو که می باری لهشم سووک ببی، ههتا بچم بو مزگهوت بوئاو موسولمانان، تاوه سیئتاتان بو بکهم) جا سوینه یه کی حه فسه ی هاوسه ری پیغه مبه ر (دروودی خودای له سه ر بی) هه بوو، پیغه مبه ریان له ناویدا دانیشان، ئه و جا ئیمه ی هاوسه رانی حه زره ت لهحهوت کونده، ده ستمان کرد به ئاو کردن به سه ریدا، ههتا خو ی ئاماژه ی بو کردین: که ئیتر به سه، ئه وه ی پیویست بوو کردتان. جاتوژی باری لهشی سووک بوو، جا دوو پیاو چوونه ژیربالی، عه بیاس و پیاویکی تر بوو، به داره داره بر دیان بو نو یژ بو مزگهوت، هه ردوو پیی ده خشان له زه ویه که. عوبه یدوللا فهرمووی: کاتی ئه م فهرمووده یه ی عایشه م باس کرد بو ئیبنوعه باس، فهرمووی: ئایا ده زانی ئه و پیاوه که ی تر کی بوو؟ گوتم: نه و، فهرمووی: عه لی بوو. بپروانه (ژماره/ ۲۷۶).

۱۴۷- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) (أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَعَا بِإِنَاءٍ مِنْ مَاءٍ فَأَتَيْ بِقَدَحٍ رَخْوٍ فِيهِ شَيْءٌ مِنْ مَاءٍ فَوَضَعَ أَصَابِعَهُ فِيهِ قَالَ أَنَسٌ فَجَعَلْتُ أُنْظِرُ إِلَى الْمَاءِ يَنْبُعُ مِنْ بَيْنِ أَصَابِعِهِ قَالَ أَنَسٌ فَحَزَرْتُ مَنْ تَوَضَّأَ مَا بَيْنَ السَّبْعَيْنِ إِلَى الثَّمَانِينَ). (۱۲۸)

ئه نهس (بزی خوی له بی) فهرمووی: پیغه مبه ر (دروودی خودای له سه ر بی) له ده فریکا داوای ئاوی کرد، جامیکی دهم په لیان بو هیئا، که می ئاوی تیا بوو، پیغه مبه ر (دروودی خودای له سه ر بی) په نجه کانی تی خست، ئه نهس ده یگوت: که سه یری ئاوه که م کرد له نیوانی په نجه کانی پیغه مبه ره وه وه کانی هه ل ده قولاً، ئه نهس ده یگوت: ئه وانه ی ده سنو یژیان له و جامه گرت دامنان حه فتا هه شتا که سیک ده بوون (ت/ ۱/ ۱۰۴/ ۵ ش).

١٤٨ - عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَغْتَسِلُ أَوْ كَانَ يَغْتَسِلُ بِالصَّاعِ إِلَى خَمْسَةِ أَمْدَادٍ وَيَتَوَضَّأُ بِالْمُدِّ). (١٢٩)

ئەنەس (پەزى خەلىپە) فەرەمۆى: گەلى جار وادەبوو پىغەمبەر (دروودى خوداى لەسەر بى) بەمەن (صاع) يک ئاو خۆى دەشۆرد، يان دەيگەيانە پىنج مشت (مودد) جاروباريش بەيەك مشت ئاو دەستنوێژىكى دەگرت! (ت/ ١ / ١٣٢ / ٧ ز- ٢٧ ژ- ٢٢٧ - ش/ د/ ت/ ن).

رافەو روونکردنەوه:

صاع ئەيارەيەكە چوار مودد (مست: مشت) دەگرێ، مودديش ئەيارەيەكى شەش گۆشەيە، دريژى زەيكي نزيكەى (٩/٢) سم. مودد لەعەرەبيدا بەمشتيش دەگوترێ. جا لەحەديث و لەشەرعا، مەگەر نيشانەيەكى لا بەر (قرينه الصارفة) هەبێ، دەنا مەبەست لەموود مشتى مروؤ نيه، بەلكو مەبەست ئەو ئەيارە ناوبراويە، كەزوربەى وەرگيرە كوردەكان تەرجهەيان كردوو بەمشت، يابەمست، بەلام تەرجهەمەكە زۆر سەرکەوتوو نيه، چونكە خەلك بەمشتى دەست تى دەگەن.

١٤٩ - عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (أَنَّهُ مَسَحَ عَلَى الْخُفَّيْنِ وَأَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ سَأَلَ عُمَرَ عَنْ ذَلِكَ فَقَالَ نَعَمْ إِذَا حَدَّثَكَ شَيْئًا سَعْدٌ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَا تَسْأَلْ عَنْهُ غَيْرَهُ). (الحدِيث ٢٠٢). (١٣٠)

عەبدوللاى كورى عومەر (پەزى خەلىپە) فەرەمۆى: سەعدى كورى ئەبو وەقاص (پەزى خەلىپە) فەرەمۆى: پىغەمبەر (دروودى خوداى لەسەر بى) دەسنوێژى گرت،

(١٢٩) أخرجه مسلم في الحيض باب: القدر المستحب من الماء في غسل الجنابة، رقم: ٣٢٥. = ٧٢٨، ٧٢٤، ٧٢٥.

(١٣٠) من افراد البخارى (عينى/ ٢/ ٩٦/ ٦٥) المترجم.

لهجیاتی شۆردنی پێی دەستی تەری هێنا بەسەر سۆلهکانیدا، کەبەهوجۆره
سۆله لەزاراوی شەرعاً پێی دەگوترێ (خوفف) عەبدوللای کوری عومەر بۆئەم
مەسەلەیه لەباوکی پرسی، باوکی پێی دەفەرموێ: (بەئێ وایه، وەکی تریش
هەراکتێ سەعد فەرموودەیهکی پێغەمبەری گێڕایەوه بۆت پێویست ناکا
لەکەسی تر بپرسی).

١٥٠- عَنْ عَمْرِو بْنِ أُمِيَّةِ الضَّمَرِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) (أَنَّهُ رَأَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَمْسَحُ عَلَى الْخَفَيْنِ). (الْحَدِيث ٢٠٤ - طَرَفُهُ فِي: ٢٠٥) (١٣١)

عەمری کوری ئومەییە کوری جەمەری (پەزای خۆی لەسەر) فەرمووێ: بەچاوی
خۆم پێغەمبەرم بینیوه، لەدەستنوێژدا، لهجیاتی ی شۆردنی هەدوو پێی
دەستی تەری هێنا بەسەر جووتە سۆلهکە کە لەپێیدا بوو).

شیکردنەوه:

عەمر پیاویکی زۆر رهشیدو قسەزان بوو، گەئێ جار پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر
بێ) دەینارد بۆ کاری گەڕنگ، نامەیهکی پێغەمبەری برد بۆ ئەجاشی لەحەبەشە،
هەروا پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) ناردی بۆ مەککە، لەوێ تەرمەکە کە خۆبەیبی
شەهیدی لەسیدارەکە کێردەوهو هێنای. بیست فەرموودە هەیه، لەبوخاریدا
دوو فەرموودە هەیه.

١٥٠- (مکرر) عَنْ عَمْرِو بْنِ أُمِيَّةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ أَبِيهِ قَالَ: (رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَمْسَحُ عَلَى عِمَامَتِهِ وَخُفَّيْهِ).

دیسان لەوهوه (پەزای خۆی لەسەر) دەفەرموێ: پێغەمبەرم بینی لەناو دەسنوێژا
لهجیاتی سەرته‌رکردن (مسح الرأس) دەستی تەری هێنا بەسەر میژمرەکەیداو،
لهجیاتی قاج شۆرینیش دەستی تەری هێنا بەسەر سۆلهکانیدا).

۱۵۱- عَنْ الْمُغِيرَةِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (كُنْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي سَفَرٍ فَأَهْوَيْتُ لِلْأَنْزَعِ خُفِّيهِ فَقَالَ دَعُهُمَا فَإِنِّي أَذْخِلُهُمَا طَاهِرَتَيْنِ فَمَسَحَ عَلَيْهِمَا). (الحديث ۲۰۶ طرفه في: ۱۸۲).

موغیره ی کوری شوعبه (پرهزای خوی لسن بن) فہرمووی: لہسہ فہریکا لہخزمہ تی
 حہزہ تدا بووم (دروودی خودای لسمس بن) دہسنویژی گرت، کہ گہیشٹہ سہرقاچی
 دانہ ویمہ وہ کہ خوفہ کانی لہ پی ی داکہ نم، فہرمووی: (وازیان لی بینہ
 بہدہسنویژہ وہ لہ پییم کردوون) ئیتر قاچی نہ شورودو لہ جیاتی نہ وہ
 دہستی تہری ہیئا بہسہر سولہ کانیدا. (ت/ ۱/ ۱۴۱/ ز- ۲۹ فہرموودہ ی
 ژمارہ: ۲۵۰).

۱۵۲- عَنْ عَمْرِو بْنِ أُمَيَّةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ أَبَاهُ أَخْبَرَهُ (أَنَّهُ رَأَى رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَحْتَزُّ مِنْ كَيْفِ شَاةٍ فُدْعِي إِلَى الصَّلَاةِ فَأَلْقَى السَّكِّينَ فَصَلَّى وَلَمْ يَتَوَضَّأْ). (الحديث ۲۰۸ - أطرافه في: ۶۷۵، ۲۹۲۳، ۵۴۰۸، ۵۴۲۲، ۵۴۶۲) (۱۳۲)

عہمری کوری ئومہ ییہ (پرهزای خوی لسن بن) فہرمووی: پیئغہ مبہرم دی (دروودی خودای لسمس
 بن) شانی مہریکی بہدہستہ وہ بوو، بہجہ قوی پی پارچہ پارچہ دی دہکردو
 دہیخوارد، لہ وکاتہ دا بانگیان کرد بو نوویژ، ئیتر گوشت و جہ قوکہی داناو
 ہہ لساو چوو بہرنویژی یہ کہی بو کردن، بہ لام لہ بہر خواردنی گوشتہ کہ
 دہستنویژی نہ گرتہ وہ. (ت/ ۴/ ۵۳/ ۱۷ تاج- ۳ ز- ۱۶ ژ- ۲۶۵۲ - ش/ ت).

۱۵۳- عَنْ سُوَيْدِ بْنِ الثُّعْمَانَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) (أَنَّهُ خَرَجَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَامَ خَيْبَرَ حَتَّى إِذَا كَانُوا بِالصَّهْبَاءِ وَهِيَ أَدْنَى خَيْبَرَ فَصَلَّى الْعَصْرَ ثُمَّ دَعَا بِالْأَزْوَادِ فَلَمْ يُؤْتِ إِلَّا بِالسَّوِيقِ فَأَمَرَ بِهِ فَنَرِيَ فَأَكَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَكَلْنَا ثُمَّ قَامَ إِلَى الْمَغْرِبِ فَمَضْمَضَ وَمَضْمَضْنَا ثُمَّ صَلَّى وَلَمْ يَتَوَضَّأْ).

(الحديث ۲۰۹ — أطرافه في: ۲۱۵، ۲۹۸۱، ۴۱۷۵، ۴۱۹۵، ۵۳۸۴، ۵۳۹۰، ۵۴۵۴، ۵۴۵۵).

سووهیدی کوری نوعمان (پرمای خوی لى بن) فهرمووی: سالی نازاد کردنی خه یبهر له خزمهت پیغه مبهردا (دروودی خودای له سمر بن) چووم بوغهزا، بهرهو خه یبهر کهوتینه پری، که گه یشتینه سه هباء، که ناوی شوینه که وا له خوار خه یبهره وه، لهوئی نویژی عه صری کرد، که نانه که یان بوئی هیئا، بریتی بوو له هه ندی قاووت و بهس، چه زرمهت (دروودی خودای له سمر بن) فهرمانی فهرموو به ئاو تهریان کرد، نهوجا به کومه له گه له پیغه مبهردا دهستان کرد به خواردنی نهو پرپولهی قاوته. له پاشا له خزمهتی پیغه مبهردا (دروودی خودای له سمر بن) ئاوی له ده می خوی راداو ئیمهیش ئاومان له ده می خومان راداو، ده ممان شور، نه بادا شتی له قاوته که له نیوانی ددانمانا بمینیتیه وه وه له ناو نویژه که دا پیوهی خه ریک بین، به لام ده سنویژمان تازه نه کرده وه به هوئی خواردنی قاوته که وه. (ت/۴/۵۵/۲۳ = تاج-۲ ز-۱۶ ژ-۲۶۵۸).

روونکردنه وه:

سووهید (پرمای خوی لى بن) له دهستهی پهیمانی خو شنوودی یه (واته: له کومه لهی به یعه ته ور یضوانه) چهوت فهرموودهی هه یه، یه که فهرموودهی له بو خاریدا هه یه نهویش نه مه یه.

۱۵۴ - عَنْ مِمْوْنَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) (أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَكَلَ عِنْدَهَا كَيْفًا ثُمَّ صَلَّى وَلَمْ يَتَوَضَّأْ). (۱۳۳)

مهیموونهی هاوسه ری پیغه مبههر (دروودی خودای له سمر بن) فهرمووی: پیغه مبههر (دروودی خودای له سمر بن) له لای من شانئ گوشتی خوارد، نهوجا هه ئسا نویژی کرد، له پاش خواردنی گوشته که ده سنویژی نوی نه کرده وه.

مهيموونهی گچی حاریث، دایکی موسولمانان، لهسائی شهش یاحهوتی
کۆچی، لهسهریف پیغه مبهەر (دروودی خودای لسمهر بئ) هینای، لهههمان شوین لهسائی (۵۱)
ی ک، بیژراویشه له (۶۶) ی ک مردوو، ئیبنووعه بباسی خوشکهزای نوێزی
لهسهر تهرمه کهی کرد.

۱۵۵ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
شَرِبَ لَبَنًا فَمَضَمَضَ وَقَالَ إِنَّ لَهُ دَسْمًا. (الحديث ۲۱۱ طرفه في: ۵۶۰۹). (۱۳۴)

ئیبنووعه بباس (رمزی خوادان لئ بئ) فهرمووی: جارئ پیغه مبهەر (دروودی خودای لسمهر بئ) شیر
خواردموه، لهپاشا ئاوی لهدهمی رادا، فهرمووی: شیر چهوری و بهلخی ههیه).
(ت/ ۴ / ۱۱/۶۰ تاج- ۳ ز- ۱۷ ژ- ۲۶۷۴).

۱۵۶ - عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ
إِذَا نَعَسَ أَحَدُكُمْ وَهُوَ يُصَلِّي فَلْيَرْقُدْ حَتَّى يَذْهَبَ عَنْهُ النَّوْمُ فَإِنْ أَحَدَكُمْ إِذَا صَلَّى
وَهُوَ نَاعِسٌ لَا يَذْهَبُ لَعَلَّهُ يَسْتَغْفِرُ فَيَسْبُ نَفْسُهُ. (الحديث ۲۱۲). (۱۳۵)

عائیشه (رمزی خوی لئ بئ) فهرمووی: جارئ پیغه مبهەر (دروودی خودای لسمهر بئ) فهرمووی:
کاتئ یهکئ لهئیوه لهناو نوێژدا وهنهوزی دهداو خهوهنووچکهی بوو ئیت
بابجئ بخهوی ههتا خهوهکهی دهروا، چونکه کاتئ بهدهم وهنهوزهکوتئ و
خهوبردنهوهوه، نوێژ بکهن رهنگه بتانهوی بپارینهوه بوخوتان بهلام
لهجیاتئ نهوه جنیو بهخوتان بدهن (ت/ ۱ / ۲۹۸ = ز- ۹۶ ژ- ۵۷۸ - ش/د/ت/ن).

۱۵۷ - عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (إِذَا
نَعَسَ أَحَدُكُمْ فِي الصَّلَاةِ فَلْيَنْمَ حَتَّى يَعْلَمَ مَا يَقْرَأُ). (الحديث ۲۱۳).

لهئههنهسهوه (رمزی خوی لئ بئ) لهپیغه مبههرهوه (دروودی خودای لسمهر بئ) دهفهرمووی: (ئهگهر
کهسیکتان لهناو نوێژدا خهوی دههاتو وهنهوزی دهدا، بایتر بخهوی، ههتا
بزانی چی دهخوینی، بهلام نهو نوێژهی کهتیادیهتی دهبی نهوه تهواو بکا).

(۱۳۴) أخرجه مسلم في الحيض، باب: نسخ الوضوء مما مست النار، رقم: ۷۹۶=شیخا.

(۱۳۵) أخرجه مسلم في صلاة المسافر وقصرها، باب: أمر من نعل في صلاته، رقم: ۷۸۶ = ۸۲۲ شیخا.

۱۵۸- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَوَضَّأُ عِنْدَ كُلِّ صَلَاةٍ قَالَ وَكَانَ يُجْزِي أَحَدَنَا الْوُضُوءَ مَا لَمْ يُحْدِثْ). (الحديث ۲۱۴).

عەمری کوری عامیر فەرمووی: ئەنەس (پەزای خۆی لێ بێ) فەرمووی پێغەمبەر (دروودی خۆدای لەسەر بێ) بۆ هەموو نوێژی لەکاتی داهاستانی دا دەستنوێژیکی تازە (دەگرت) هەتا رۆژی ئازاد کردنی شاری مەککە، لەو رۆژەدا بۆ دەرپرێنی دروست بوون - واتە: بۆبەیانێ جەواز - بەیەك دەستنوێژ هەر پێنج فەرزه نوێژەکانی کرد. عەمر فەرمووی: گوتم: ئەو ئیوهی یارانێ پێغەمبەر چۆن دەستنوێژتان دەگرت؟ فەرمووی: یەك دەستنوێژمان بەس بوو، تاکاتی دەستنوێژەکهمان دەشکا، ئەوسا لەکاتی پێویست دا دەستنوێژیکی ترممان هەڵدەگرتەوه. (ت / ۱ / ۱۳ / ۲۴۵- ز ۲۸- ب / د / ت / ن)

۱۵۹- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: (مَرَّ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِحَائِطٍ مِنْ حِيطَانِ الْمَدِينَةِ أَوْ مَكَّةَ فَسَمِعَ صَوْتَ إِنْسَانَيْنِ يُعَذِّبَانِ فِي قُبُورِهِمَا فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُعَذِّبَانِ وَمَا يُعَذِّبَانِ فِي كَبِيرٍ ثُمَّ قَالَ بَلَى كَانَ أَحَدُهُمَا لَا يَسْتَتِرُ مِنْ بَوْلِهِ وَكَانَ الْآخَرُ يَمْشِي بِالْثَمِيمَةِ ثُمَّ دَعَا بِجَرِيدَةٍ فَكَسَرَهَا كَسْرَتَيْنِ فَوَضَعَ عَلَى كُلِّ قَبْرٍ مِنْهُمَا كِسْرَةً فَقِيلَ لَهُ يَا رَسُولَ اللَّهِ لِمَ فَعَلْتَ هَذَا؟ قَالَ لَعَلَّهُ أَنْ يُخَفَّفَ عَنْهُمَا مَا لَمْ تَيْسَأ). (الحديث ۲۱۶- أطرافه في: ۲۱۸، ۱۳۶۱، ۱۳۷۸، ۶۰۵۲، ۶۰۵۵). (۱۳۶)

ئێبنوعەبباس (پەزای خۆدایان لێ بێ) فەرمووی: جاری پێغەمبەر (دروودی خۆدای لەسەر بێ) لەمەدینە، یالەمەککە، بەلای باخە خورمایەکا رابورد، گوئی ی لەدەنگی دوو مروق بوو، لەناو گۆرەکانیان دا سزا دەدران، پێغەمبەر (دروودی خۆدای لەسەر بێ) فەرمووی:

(۱۳۶) أخرجه مسلم في الطهارة باب: الدليل على نجاسة البول ووجوب الاستبراء منه، رقم:

(خاوهنی ئەم دوو گۆرە سزا دەدرێن، لەسەر شتی سزا دەدرێن کە خۆیان لەژیانیان بەگەورەو گرانیان دانەناوە، بەبێ نرخیان زانیوە، بەلام ئەو شتە لەلای خودا، گوناھو تاوانیکی گەلی گەورە، یەکیکیان لەسەرئەو نازار دەدرێ چونکە لەحالی ژیانی دا خۆی لەگمیزی خۆی نەدەپاراستو، لەکاتی میزکردن دا خۆی لەپال شتیک دا حەشار نەدەدا، ئەو پتریشیان قسەچین بوو، دوو زمانی دەکرد، قسە دەهێناو دەبرد بۆ تیکبەردانی خەلک لەیەکتری).

ئەنجا حەزرەت (دروودی خودای لەسەر بێ) پەلکە دارخوار مایەکی سەوزی هەلگرت و کردی بەدوو لەتەووە، هەرکەرتهی لەسەر گۆرێکیان داچەقاند. گوتیان: ئەو پیغەمبەری خودا! ئەمەت بۆچی کرد؟ فەرمووی: (چونکە گیاو داری سەوزو درەختی تەپری سەرگۆڕ، تاوشک دەبێ و تەراپی تیدا نامی ئی دەپاڕتەووە بۆ مردوووەکە، جاکە وابوو بەشکوو ئەم دوولەتە پەلکە خورما سەوزە لەم روانگە یەو، باری نازاریان سووک بکەن، هەتا ئەوکاتە ی کەوشک دەبن و لەتەسبیحات کردن دەکەون!) (تاج / ١١٠ / ١ = ٣ - ٢٣ ژ ١٦٥ ش / د / ت / ن).

روونکردنەوایی:

برپار (حوکم) هەکانی شەریعەت لەسەرچاوە گەورەکانی شەریعەت وەرەگیرێن، پێویستە لەسەر هەموو موسوڵمانی، لەکاروباری ئایینی دا، وەک پێشینانە باشەکان، چاویان لەدەمی زانا گەورەکان بێ، وەک شیخی ئەزھەر، وەک جەنابی مامۆستا مەلاعەبدولکەریمی مودەرپس، وەک هەموو مەلا گەورەکانی تری جیهانی ئیسلام. وەلەکاتی پێویست دا موراجەعە ی کتێبە گەورەکانی شەرع بکری.

بەلام بەداخەو، لەولاتی ئێمەدا، بەتایبەتی لەکوردستانی ئازیزدا، شیرازە ی کاروبار تیکچوو، کەسانی وا خۆیان بەمەلا ناگۆرنەووە فەقی ی تەواویش نین، خۆزگا بەخۆزگای خودا، لایەنە ئیسلامییەکان هەقیان بەسەر بابەتە

فیقهیه کانه وه نه بوايه، دهوری قازی و مه لاو موفتیان نه بینبایه، چونکه
نه رکی پیروزی سهرشانی نه وان پشتگیری شهریه ته، نه شری دهعه ته،
به رگری یه له نیسلام، هه وئدان و تیکۆشانه بۆ پیاده کردنی دهو له تی قورنان!

ئه وهی من به چاپی خۆم هی بینم کاره ساتیکی زۆر دلته زینه، که ئه وهیش
ئه مه یه: ره شه خه لکیکی جه هیللی وا دروست بوون باوه ریان به لایه نه که ی
خۆیان زیاتر هه یه تابه ره رمایشتی توحفه و ئومی شافیعی و سه حیجی
بوخاری، هه تا ئیوارئ تۆ بلی ی له مینهاجی نه وهی دا واده ره رموی، ئه و
خه لکه سهرلی شیاوه شتی وابه بیدعه ت داده نی، ته نانه ت دووبه ره کی و
راجیایی یه کی گه وره ی وا دروست بووه، له ناو پیزی نوپزی جه ماعه تدا،
ده زانرئ نوپز که ره که له ج لایه نی که وه سه ره به کی یه! زور به ی ئه مانه
غه ربزه ده و گۆنه پیری عیلمانی!

به داخه وه لایه نه نه یاره کانی نیسلام ئه م هه له گه وره یان قۆستۆته وه، یه ک
به هه زار له گیرفانی خۆیا نه وه لی ی زیاد ده که ن و، ئه وه نده ی تر ئاگری ئازا وه
له نیوان لایه ن و گوروپ و گورۆهه نیسلامیه کان دا خۆش ده که ن!

من له م کتیبه پیروزه دا عه رزی ئازیزانی خۆم ده که م: نابی لایه نگیرانی ئه و
لایه نانه خۆیان له تیکرای موسو لمانان جیا بکه نه وه، وده دبئی په پره ی
مه زه به یی خۆیان بکه ن، نابی هه ندی بابه ت و مه سائیلی خیلای بکه ن به مار که
موسه ججه له بۆخۆیان، منیش له گه ل ئه وه دام که په پره ی سونه ت له پێشتر و
باشتره له په پره ی کردنی کوپرانه ی مه ژه به!

به لام شتی وا به رنامه یه کی هی دی و دورودرپزی ده وی، که له خودا به زیاد
بی ئیستا ئه و به رنامه یه له گه شه کردن دایه، وه به هیج جوړی پپویستی
به پشگوئ خستنی ئه م مه ژه به گه ورانه نییه، به لکوو خوایاربی هه می شه
کو ششی باشی پاشینانی نه ته وه ی نیسلام ده بی به ته وا وکه ری کو ششی پیروزی

پیشینیانی ئەم نەتەو دیە، رحەمەت لەو کەسە، لەو لایەنە، لەو مەلایە، لەو موسوڵمانە کە قەسەى خێر بۆ موسوڵمانان دەکا، ریزەکانى موسوڵمانان یەك دەخا، گوێ بۆ قەسەى هەق دەگرێ.

جا وامن لێردەدا لەبابەت ئەم فەرموودەیەو، بۆ کەسى خۆى ئەم چەند خالە روون دەکەمەو:

١- دینى و سەردانى گۆڤو گۆڤستان سوننەتێكى گەورەى، بۆ پیاوو ژن سوننەتە، رحەمەت لەو کەسەى بەپێى شەریعەت سەردانەکەى ئەنجام دەدا.

٢- پیشەوا نەو دەوى (پەزى خۆى لى بى) لەبەرگى سییەمى شەرحى صەحیحى موسلىما، لەلایەن (٢٠٢ ٢٧٥- شىخا) دا، لەباسى (الدلیل على نجاسة البول ووجوب الاستبراء منه) دا، بەدەق دەفەرموێ: (واستحب العلماء قراءة القرآن عند القبر لهذا الحدث، لأنه إذا كان يرجى التخفيف بتسبيح الجريد فتلاوة القرآن أولى والله أعلم) واتە: زاناگان دەفەرموون: خویندنى قورئان لەسەر گۆڤ بەپێى ئەم فەرموودەى سوننەتە، چوونکە لەشوینى بەهۆى پیت و فەرى تەسبیحات کردنى پەلکە خورماى سەوزەو، سزای مردوو سووک بێ، دیارە کە بەهۆى قورئان خویندنى موسوڵمانەو بەشتر سزای سووک دەبێ).

٣- عەللامەى عەینیش (پەزى خۆى لى بى) هەمان را ئەخەططابییەو راگوێز دەکا و دەفەرموێ: (ئەم مەسەلەى راجیای تیا دایە، ئەبوحەنیفەو ئەحمەد (پەزى خویان لى بى) رایان وایە کە پاداشى خویندنى قورئان دەگا بەمردوو، بەپێى ی ئەو فەرموودەى کەوا ئەبوبەکرى نەجار لەکتێبى (السنن) دا، لەعەلى کورێ ئەبوطالبیەو دەگێرێتەو: پێغەمبەر (مروودى خودى لەسەر بى) دەفەرموێ: (هەرکەسى لەگۆرستانەو رەت بێ و یازدەجار (سورەتى قل هو الله أحد) بخوینى، ئەوجا پاداشەکەى ببەخشى بەمردووکان، بەقەد ژمارەى مردووەکان پاداشى پێ دەدرێ).

۴- لەكاتی خویندنی قورئانا سەكینه و مایه ی ئارامی و فریشتە ی رحمت

دادەبارن، بوخاری و موسلیم و تیرمیزی (رەزای خودایان لى بى) دەگىرپنەو: بەراء (رەزای

خوای لى بى) فەرمووی: شەوئ ئوسەیدی کوری حوزەیر سوورەتی کەهف

دەخوینئ، لەوکاتەدا ماینەکە ی لەلایەو بەدو و گوریس بەسراپو، پەلە

هەوئ دەدا بەسەریاو دەگىرپتە ناو، دەست دەکا بەگپ خواردن بەدەوریداو

لى نزيك دەبیتەو، ماینەکەشى کەئەمە دەبینئ سئ لى دەکا، هەل

دەسەلەمیتەو، جا بۆبەیانى هاتە لای پىغەمبەر (مردووی خودای لەسەر بى) ئەمە ی بۆ

گىراپەو، فەرمووی (مردووی خودای لەسەر بى): (ئەو فریشتە ی ئارامی و مایه ی

رحمت و ئاسایش بوون لەبەر خاتری قورئانەکە داباریون!)

۵- مەعقیلی کوری یەسار (رەزای خوای لى بى) لە پىغەمبەرەو (مردووی خودای لەسەر بى)

دەفەرموئ: (ياسين دلى قورئانه، هەرکەسئ ئەم سوورەتە ساخ بۆ رەزای خودا

بخوینئ، بەنیازی پاداشى باشى ئەوجیهان، مسۆگەر خودا لى خوش دەبئ،

سوورەتی ياسين لەسەر مردووی خۆتان بخوینئ!) (نەسائی و ئەحمەدو

ئىبنو ماجە گىراپوانەتەو ئەبىنوحیبان بەفەرموودەیهکی دروستی داناو).

واتە: بەحەدیبپێکی صەحیحی داناو.

۶- دەقی ئایەت و فەرموودە ی زۆر هەیه لەسەر ئەو کەمردو و سوودو بەهرە

لەکردەو کەسێکی تر وەردەگرئ. وەك:

۱- قورئان دەفەرموئ: (وكان أبوهمما صالحاً) وە دەفەرموئ: (ربنا اغفر لنا

و لإخواننا الذين سبقونا بالإيمان) وە دەفەرموئ: (من يشفع شفاعة حسنة يكن

له نصيب منها) وە دەفەرموئ: (والذين آمنوا واتبعتهم ذريتهم بإيمان ألحقنا بهم

ذريتهم).

ب- نزاو پارانەو ی زیندو بۆ مردو و سوودی هەیه بۆ، نوێژ لەسەر مردو و

سوودی هەیه بۆ، بەپێی فەرموودە ی ساخ، کەشەپخەین گىراپوانەتەو

حه زرمته (دروودی خودای لهسهر بڼ) دمفه رموی: (که سی بمړی و روژووی لهسهر بڼ، که سوکاری ده توان له باتی نه و به روژوو بن) وهك دروشمیکی گشتی، بو قهزا گپړانه وه بو مردوو پیغه مبهه (دروودی خودای لهسهر بڼ) دمفه رموی: (فدین الله حق أن یقضی). هه جیش بو مردوو قهزا ده کرپته وه، هه رمووده لهسهر نه مه له بوخاری و موسلیم و تیر میژیدا هه یه، خیری وه قف دهگا به مردوو، لهفه رمووده ی ساخ دا ده لی: پیاوی گوتی: نه ی پیغه مبهه ی خودا! دایکم مردوو، نایا سوودی هه یه بو ی نه گهر من نیستا خیری بو بکه م؟ هه رموی (دروودی خودای لهسهر بڼ): (به لی). قه زدانده ویش بو مردوو سوودی هه یه.

۷- نویژی مردوو لهسهر گوړ دروسته، پیغه مبهه (دروودی خودای لهسهر بڼ) خو ی له پاش هشت سال نویژی مردوو لهسهر شه هیده گانی ئو خود کرد، نه وه ویش مه عنای وایه که پیغه مبهه (دروودی خودای لهسهر بڼ) قورنانی لهسهر مردوو خویندو وه، چونکه فاتحه ی لهو نویژدها خویندو وه (بروانه: ۴۶۱).

۸- نیمای تیر میډی بهر شته یه کی جوان دهی گپړته وه: نیبنوعه بباس (رمزای خویان لی بڼ) دمفه رموی: جاری پیاوی له یاران ی پیغه مبهه (دروودی خودای لهسهر بڼ) نازانی چا تو له که ی لهسهر گوړی هه لده دات، که گو ی ده گری واله ناو گوړه که دا یه کی سوور هتی (تبارک الذي بیده الملك) ده خوینی تاته واوی دهکا، جاده چی ته خزمه تی هه زرمته (رمزای خوی لی بڼ) هه رزی دهکا: قوربان! نه ی پیغه مبهه ی خودا! نه مزانی چا تو له که مم لهسهر گوړی هه ل دابوو، که چی مرؤقیکی تیا بوو، که لهو گوړده نیژ را بوو، سوور هتی ته بارمکی خویند هه تا ته واوی کرد، جا پیغه مبهه (دروودی خودای لهسهر بڼ) هه رموی: نه و سوور هته شوور هه پهرژینه و که سی بیخوینی ده بی به فریاره سی و رزگاری دهکا له سزاو نیس و نازاری گوړ).

۹- زور لهو عیباده تانه ی که پیغه مبهه ران و بهنده باشه گانی خودا له پاش مردنیان کردو و یانه یاده مکه ن و بهنده له صه حیجی سونه تدا بهر چاوم

کہوتوون لہئور جوزہی (بین یدی کتاب اللہ) دا تۆمارم کردوون وەك ئەم
چەن بابەتانەى وان لەم چەن ھەلبەستەدا دەى ئەم جوۆرە شتانە ئەوہ
دەگەيەنن، کەلەپاش مردنیش خيىرى کردەوہى باش دەگا بەخاوەنى،
ودەعەلاقەو پەيوەندى لەنيوان مردوان و زيندواندا بەتەواوى نەپچراوہ.
ئەمە چەند نموونەيەگە.

حافظ (المملك) الذي يتلوها
في كل يوم نال ما يرجوها
تنجيـه من عقوبة القبـور
وتشفع ولـه لدى الغفور
وجاء في الخبر أن الميتا
قرأها في قبره، قيس يا فتى!
لو لم يـفـد هذا، فهذا الرجل
ما كان في دار الثواب يعمل
وبعض الانبياء بعد الموت
تعبدأ طاف حول البيت
وبعضهم بالحج قد أهـلا
وبعضهم في قبره قد (صَلَّى اللّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّم)
أمهم الرسول بالمصلى
لما سـرى في قدسنا المعـلا!
قد اقتدى الأموات بالأحياء
إذ أمهم أحمد في الإسـراء
هذا من التكرم للخيار
فلا مجال فيه للشرار!
أن نلهم التسبيح حين نخلد

يُثَبِّتُ أَنْ اللَّهَ دَوْمًا نَعْبُدُ
وَالْحَمْدُ وَالتَّسْبِيحُ وَالسُّجُودُ

١٠- له چوار چيوهى نهم روونكر دنده وهيه دا بهنده له كتيبي (بين يديه كتاب

الله) دا گوتوومه:

يَا سَيِّدَ تَقْرَأُ عَلَى الْأُمَمَاتِ
وَجَارَةَ لِسُورَةِ الصَّافَاتِ
قُرْآنَ رَبِّى قَلْبُهُ يَا سَيِّدَ
فَقَلْبُ تَالِيهَا بِهَا يَلِينُ
وَقَبْرِ مَنْ تَتْلَى عَلَيْهِ يُوْهِلُ
إِذْ السَّكِينَةُ عَلَيْهِ تَنْزِيلُ
وَسَنْ خْتَمَهَا عَلَى الْمُحْتَضِرِ
وَذَكَرُ مَا يَدْعُوهُ لِلتَّذْكَرِ!
يَا زَائِرَ الْقُبُورِ كُنْ مُسَلِّمًا
وَدَاعِيًا لَهُمْ بِخَيْرٍ وَعَلِمًا:
خَيْرُ هَدِيَّةٍ مِنَ الزَّوَارِ قِرَاءَةُ الْقُرْآنِ وَالْأَذْكَارِ
(قِرَاءَةُ الْقُرْآنِ وَالْأَذْكَارِ)
إِنْ الْجَرِيئُ الْأَخْضَرُ إِذْ يَسْذَكُرُ
عَلَى الْقُبُورِ ذَنْبَهَا قَدْ يَغْفِرُ
بِخْتَمِ يَاسَيِّدِ الْقُبُورِ عَطَرُوا
أَفْرَضَ بِأَنَّكَ الْجَرِيئُ الْأَخْضَرُ!
لَيْسَ لَتَفْرِيجِ الْكَرُوبِ مِثْلُهَا
وَكُلُّ لَيْلٍ قَبْلَ نَوْمٍ فَاتْلُهَا
إِنْ الْمَدَارُ لَعَلَّى الْإِخْلَاصِ
وَقُوَّةُ الْيَقِينِ فِي الْخُلَاصِ

ئەمەش چەن شەيعرئىكە لەو پيپرستە كەبە حيسابى ئەبجەد ژمارەى
سورەتەكان لەناو شەيعرەكاندا، لەسەر ئەم شۆمەيه تۆماركراوه: (لو- زل) لو= ٣٦
كە دەكاتە ژمارەى سوورەتى ياسين. زل= ٣٧ كە دەكاتە ژمارەى
سوورەتى صافات، كە يەكسەر والەدوا ياسينەوه، ئيتىر هەروا، لەهەمان كاتدا
خودى شەيعرەكەيش مەعنا يەكى جوانى ئاسايى ترى هەيه:

هـود و يوسـف ورعـد سـور
الرمزها (يا بيحي) نعم الصورا
بـالفكر سـر غـورة تمـيط
بكـهـف مـريم العـلا (يحـيط)
(كـطـل) غـيـث في حـقـول الفـوم
العـنـكـبـوت في جـوار الـروم
(لا . لب) لي إن لم اقل ياهاني + (لقمان قبل سجدة القرآن)
ياسين والصافات قد تقاسموا + (لو . زل) علم لزل عالم
عـيـنى لقاـبى في فـداه (مـزحم!)
محمـد في فـتحـه (ص) مـكـرم
لـولا هـدى الـرحمن يـاحـنون
في الواقـعة بـشـدة (نـهـون)
بـسـورة الحـديـد نـصف الـسـور
قـد إنتـهى عـددها في نظـري
عـدد نـصف سـور القـرآن
جـمـع (الحـديـد: زن) بـلا نـقـصان!
وعـدي (وز) بـسين الـرجـوا
رقـم تـحـريم و مـلك يـخـرج
إلى المـعـارج بـعينهـا أشـر

في (جَدَّ نوح) رَقَم نوح قد سطر!
والنازاعات جـارة لعـبس
(عطـف) الجـوار منهمـا تأسـس!
(لان) لتكـوير ولا نلفـط
(ثُمَّ ل) رزقـتم منـه يا صـفاري!
(فـج) هـوى المطفـفين من سـلك
بالانـشقاق (دـف) يمـن مـا مـك
(فـه) بـالبروج (وـف) هـا تبـجـيلا
ورتلـن طارـقـاً تـرتيلاً (١٣٧)

(١٣٧) بروانه شهر حى نه وهوى له سهر صه حيحى موسليم ج/٣ ص ٢٠٢، ج/ ١٨ ص ١٤٤، ج/ ٦ ص ٨١، ص ١٠١، ص ٢١٩، عمدة القارى ج/٢٠ ص ٣١، ص ٢٥ ج/٣ ص ١٨ ج/٦ ص ١٨، ج/ ١٦ ص ١٣٥، ج/ ٨ ص ١٥٢، ص ١٥٦، ج/ ١٧ ص ١٤١، ص ٦٤، ص ١٦٥، تاج الاصول ج/١ ص ٨٦، ص ٣٧٧، ص ٣٧٩، ص ٢٨١، ص ٢٨٣، ج/٣ ص ٢٨٠، ج/ ٤ ص ١٤، ص ٢١، ص ٢٣، مغنى المحتاج/١/ ٣٦٨ ج/٣ ٦٨-٧٠. الفقه الميسر/١/ ٢٩٥ ج/٢/٣٠-٣١٠. فيقهى ناسان/١/ ٣٨٩، ٤٠٠-٤١٢. (نامهى زانين لهم كتيبـه پيرؤزه، فـهـرموودـهـى ژماره: (٢٧٥) + تاج/١ ص ٢٩٢ حـهـلـكـردنـى جـهـن شـيـعـرئـى لـهـم شـيـعـرانهـى سـهـرهـوه: قورئان (١١٤) سوورته، نيوهى دهكاته: (٥٧) كهـرپـكـ دهـكـاته كـوئـى پـيـتهـكـانى (الحديد) كهـسوورتهـى ژماره (٥٧) ي قورئانه: ا= ١ ل= ٣٠ ح= ٨ د= ٤ ع= ١٠ د= ٤ هـهـموو دهـكـاته: ١+٣٠+٨+٤+١٠+٤= ٥٧. سوورتهـى مـهـعـاريـج ژمارهـكهـى (٧٠) يه، عهـينـيش كهـيهـكـيـكه لهـپـيـتهـكـانى (العارج) بهـحـيسـابـى جـومـهـل دهـكـاته (٧٠) (فـج) هـوى الخ، اى قسماً بسورة الانشقاق من سلك طريق اهواء المطففين الجائرة في المعاملات ذف - اى استأصل ونسف - بركة ماله. أو المعنى هكذا: من سلك طريق اهواء المكتالين المحتالين محق الله بركة ماله، بسبب الشقاق والمنازعة مع الذين غشهم بالتطفيف ونحوه، وضمن هذا المعنى يشير (فـج=٨٢) إلى رقم السورة المطففين و (دـف=٨٤) إلى رقم سورة الانشقاق، واتـه: ناوـكهـواـنهـكان، لهـسـهر نهـو پـرـهـى كهـوان لهـشـيـعـرهـكهـدا وهـك (فـه=٨٥) ژمارهـى برووجه (وـف=٨٦) ژمارهـى سوورتهـى طاريقه وه هـهـروهـا - وهـرگـيـر.

۱۶۰- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا تَبَرَّزَ لِحَاجَتِهِ أَتَيْتُهُ بِمَاءٍ فَيَغْسِلُ بِهِ). (۱۳۸)

ئەنەسى كۆرى مالىك (رەزى خۇدانى لى بى) دەفەرموۋى: (ھەزرىتى نەبىيى سەلى اللہ ئەرەپە كاتى دەھو بۆسەرە، ئاۋم بۆى دەبىر، خۇى پى دەشۇرد).

۱۶۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (قَامَ أَغْرَابِيٌّ قَبَالَ فِي الْمَسْجِدِ فَتَنَاولَهُ النَّاسُ فَقَالَ لَهُمُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَعُوهُ وَهَرِيقُوا عَلَى بَوْلِهِ سَجَلًا مِنْ مَاءٍ أَوْ ذُنُوبًا مِنْ مَاءٍ فَإِنَّمَا بُعِثْتُ مُبَسِّرِينَ وَلَمْ تُبْعَثُوا مُعَسِّرِينَ). (الْحَدِيثُ ۲۲۰ - طرفه في: ۶۱۲۸ (۱۳۹))

ئەبوھورەپرە (رەزى خۇدانى لى بى) فەرموۋى: ھەزرىتى ئەبۇ ھەلەسا، لەناۋ مەزگەۋتەكەى پىغەمبەرەدا (دروۋى خۇدانى لەسەر بى) گەمىزى كەرد، چەن كەسى تەيىان خورپى: ئەھا كورە! شتى وانەكەى. پىغەمبەرەش (دروۋى خۇدانى لەسەر بى) فەرموۋى تازە ۋازى لى بەيىن، بەلام سەتلى ئاۋ، يادۇلچەيى ئاۋ بىكەن بەشۋىنى مەزەكەى دا، خۇدانى گەورە بۆيە مەنى كەردوۋە بە پىغەمبەرى ئىۋە، كەۋەك خۇم كەلپ ئاستان بىكەن، نەۋەك كارگران بىكەن (جاكەۋابوۋ دەبى چاۋ لەنەزان بېۋىشەن بەناسكى فەرى ۋىل ۋاساكانى ئىسلامى بىكەن). (ت/۱ / ۱۱۰ = ز-۲۳ ژ-۱۶۴ - ش/د/ت/ن).

۱۶۲- عَنْ أُمِّ قَيْسٍ بِنْتِ مَخْصَنٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) (أَلَّهَا أَتَتْ بِابْنٍ لَهَا صَغِيرٍ لَمْ يَأْكُلِ الطَّعَامَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَجْلَسَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي حَجَرِهِ قَبَالَ عَلَى ثَوْبِهِ فَدَعَا بِمَاءٍ فَغَسَّاهُ وَلَمْ يَغْسِلْهُ). (الْحَدِيثُ ۲۲۳ - طرفه في: ۵۶۹۳ (۱۴۰))

(۱۳۸) أخرجه مسلم في الطهارة (عيني/۸۰/۱۲۲/۳) المترجم.

(۱۳۹) أخرجه مسلم في الطهارة (عيني/۸۲/۱۲۴/۳) المترجم.

(۱۴۰) أخرجه مسلم في الطهارة باب: حكم بول الطفل الرضيع، وفي السلام، باب التداوى

بالعود الهندى رقم: ۲۸۷=۶۶۰.

نوم قه‌یسی کچی میحصه‌ن (پرمزای خوی لئ بئ) فهرمووی: کورپکی کۆرپه‌م هه‌بوو، نانه‌خۆره نه‌بوو بوو، بۆ موباره‌کی بردم بۆلای پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بئ) پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بئ) له‌کۆشی خۆی دا داینا، مناله‌که میزی کرد به‌جله‌کانیدا، پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بئ) داوای ئاوی کردو ئاوه‌که‌ی له‌جله‌که‌ی پرژاند، ئیتر نه‌یشۆرد (ت/ ١ / ١١١ / ٤ = ز- ٢٣ ژ- ١٦٦ - ش/ د/ ت/ ن).

رافه‌ و شیکردنه‌وه:

نوم قه‌یس خوشکی وه‌کاشه‌ی کورپی میحصه‌نه‌، له‌دیرینا له‌مه‌که‌که ئیسلام بووه‌، وه‌ کۆچی کردووه‌ بۆ مه‌دینه‌، بیستو چوار فهرمووده‌ی له‌ پیغه‌مبه‌روه‌ه‌ گێڕاوه‌ته‌وه‌، له‌سه‌حه‌حه‌ینه‌دا دوو فهرمووده‌ی هه‌یه‌، زۆر ته‌مه‌ندریژ بووه‌. به‌پێی ئەم فهرمووده‌یه‌ سوننه‌ته‌ ساوا به‌نیازی پیرۆز بوون و نزای باش بۆکردن بیری بۆ خزمه‌تی پیاوچاگان.

١٦٣- عَنْ حُذَيْفَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سُبَّاطَةَ قَوْمٍ فَبَالَ قَائِمًا ثُمَّ دَعَا بَمَاءٍ فَجِئْتُهُ بِمَاءٍ فَتَوَضَّأُ وَفِي رِوَايَةٍ عَنْهُ: فَانْبَذَتْ مِنْهُ، فَأَشَارَ إِلَيَّ فَجِئْتُهُ، فَقُمْتُ عِنْدَ عَقْبِهِ حَتَّى فَرَعْتُ). (الحديث ٢٢٤- أطرافه في: ٢٢٥، ٢٢٦، ٢٤٧١) (١٤١)

حوزه‌یسه (پرمزای خوی لئ بئ) فهرمووی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بئ) چوووه سه‌ر سه‌رانگوێلکی هۆزی، له‌وێ به‌پێوه گمیزی کرد، نه‌وجا داوای ئاوی کرد، منیش ئاوم بۆیبرد، ده‌سنوێژی پێگرت. له‌گێڕانه‌وه‌یه‌کی تری حوزه‌یسه‌دا فهرمووی: منیش ویستم له‌کاتی گمیز کردنه‌که‌دا لێی دوور بکه‌ومه‌وه‌ به‌لام ئاماژه‌ی بۆکردم که‌به‌جم بۆ خزمه‌تی، هه‌تا ببه‌م به‌حه‌شارگه‌ بۆی و خه‌لکه‌که له‌سه‌ر ئه‌و شیوه‌یه‌ نه‌یبینن، منیش چووم له‌لای قنگه‌پاژنه‌ی دا راوه‌ستام خۆم کرد به‌په‌رده هه‌تا گمیزه‌که‌ی ته‌واو کرد. (ت/ ١ / ١٢٠ / ١٢ = ز- ٢٤ ژ- ١٩٣ - ش/ د/ ت/ ن).

شیگردنه وه:

وادمردمه کوئ پیغه مبهەر (دروودی خودای له سهر بێ) لهم سهر او کردنه دا مه هانه یه کی ره وای بووبی وهک نه په رزان و خو پاراستن له بوون و پیسی زبلدانه که، له هه مان کاتدا به لگه ی نه وهیشه به پیوه گمیز کردن، له بهر هه ندی هۆ دروسته و ناروهانییه.

حوزه یفه ی کوری یه مانی عه به سی خو ی و باوکی ئو خودین، واته: له غه زای ئو خوددا به شداریان کردوه - باوکی له غه زای ئو خوددا به هه له به دهستی هه ندی موسولمان شهید کرا، حوزه یفه یه کی که له هاوړی ههره مه زنه کانی پیغه مبهەر (دروودی خودای له سهر بێ) له غه زای خه نده قا، رو ئیکی جوانی هه بوو پیغه مبهەر (دروودی خودای له سهر بێ) ناردی سووسه ی هه وائی سوپای دوژمنی بو بکا.

فه رمووده ی زوری له پیغه مبهر مه وه گپرا وه ته وه، بیست فه رمووده ی له بوخاری شه ریفه هیه، بیست و نو ی له موسلیم دا هیه، دوا زده یان په سه ندی هه ردو و لایان، کو ی فه رمووده کانی له سه حیه ینا: $۱۷+۸+۱۲=۳۷$ ناو داره به رازگری پیغه مبهەر (صاحب سِرّ النبی). کاتی یه کی دهمرد ئیمامی عومه ر سه رنجی ده دا نه گه ر حوزه یفه ئاماده ی سه ر ته رمه که ی نه بوایه نه ویش ئاماده ی نه ده بوو، چونکه پیغه مبهەر (دروودی خودای له سهر بێ) ناوی گشت ناپاکه (مونا فیق) هکانی پی گووتبوو، یه ک به یه کیانی ده ناسی، له غه زای نه هاو ه نندا ئاماده بوو، که سوپا سالاری موسولمانان، نوعمانی کوری مو قرین شهید بوو، حوزه یفه ئالای هه لگرت و هه مه دان و ره ی ی و دینه و مر له سه ر دهستی نه ودا ئازاد کران، له بیست و دووی کو چیدا عومه ر کردی به سه ر کاری سه ر مه دائین، له (۳۶) ی کو چیدا له پاش چل روژ له جینشینی عه لی له مه دائین مرد، سه فوان و سه عیدی کوری له یارانی عه لی بوون، له سه فین شهید بوون. له حوزه یفه پر سیار کرا: چی ئازا وه یه زور کوشنده یه؟ فه رمووی: (نه وه ی

که ببی به سهرپشک له نیوانی خیرو شهردا، واسهرت لی شیوابی نه زانی کامه یان
هه لبریزی! دهیشی فهرموو: (قیامت هه لئاسی هه تا گشت هوزی،
ناپاکه کانیان دهبین به ناغاو سهرۆکیان!) ودهیضه رموو: (ئه وهی بووه و ئه وهی
دهبی، هه تا قیامت هه لدهستی، پیغه مبه ر (دروودی خودای له سهر بێ) هه مووی پی
گووتوو). (ت/ ۵ / ۱۸۸ / ۲+۱ تاج- ۳ ز- ۵۵ ژ- ۳۴۹۲، ۳۴۹۳).

۱۶۴- عَنْ أَسْمَاءَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: (جَاءَتْ امْرَأَةً النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ أَرَأَيْتَ إِحْدَانَا تَحِيضُ فِي الثَّوْبِ كَيْفَ تَصْنَعُ؟ قَالَ تَحْتُهُ ثُمَّ تَقْرُصُهُ بِالْمَاءِ وَتَنْضَحُهُ وَتُصَلِّي فِيهِ). (الحديث ۲۲۷- طرفه فی: ۳۰۷) (۱۴۲)

ئه سماء (پهزای خوی له بێ) فهرمووی: ئافهرتی هاته خزمه تی چه زرمه ت (پهزای خوی له بێ)
عه رزی کرد: ئه گهر خوینی بینویژی بهر جله گانه مان که وت چی لی بکهین؟
فهرمووی: بی ووئن و بی کرپئن و ئه و جا به ئاو هه لی گولوفن و دهستی تی
خهن، له پاشا پاک بی شوئن، ئیتر نویژی پیوه بکهن). (ت/ ۱ / ۱۱۰ = ۱۶۳ ز-
۲۳ = ش/ د / ت / ن).

۱۶۵- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: (جَاءَتْ فَاطِمَةُ بِنْتُ أَبِي حُبَيْشٍ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي امْرَأَةٌ أُسْتَحَاضُ فَلَا أَطْهَرُ أَفَادُعُ الصَّلَاةِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا إِلَّا مَا ذَلِكَ عِرْقٌ وَلَيْسَ بِحَيْضٍ فَإِذَا أَقْبَلْتَ حَيْضُكَ فَدَعِي الصَّلَاةَ؟ وَإِذَا أَذْبَرْتَ فَأَغْسِلِي عَنْكَ الدَّمَ ثُمَّ صَلِّي). وقال (ثم ترضأي لكل صلاة، حتى يجي ذلك الوقت) (الحديث ۲۲۸-
أطرافه فی: ۳۰۶، ۳۲۰، ۳۲۵، ۳۳۱) (۱۴۳)

عائیشه (پهزای خوی له بێ) فهرمووی: فاطیمه ی کچی ئه بو حوبه یش هات بۆلای
پیغه مبه ر (دروودی خودای له سهر بێ) لی پیرسی: ئه ی پیغه مبه ری خودا! من ئافهرمتیکم

(۱۴۲) من افراد البخاری عن مسلم (عینی/ ۳ / ۹۸/۱۶۱) المترجم.

(۱۴۳) أخرجه مسلم في الحيض، باب: المستحاضة وغسلها وصلاتها، رقم: ۷۵۱=۳۲۳.

حالم وايه هه ميشه بئوئيژم و كه تيكه وتم پاك نابمه وه، جا ئايا هه تا حالم
ئاوه هابي واز له نوئيژ بهيئم يانا؟ فه رمووي: نه، چوونكه ئه وه ده مارو
خويئي به ربووه، وئه وه خويئي بي نوئيژي نيه، به لام له وه پيش چهن روژ
ده كه وتيته بي نوئيژيه وه، ئيستاش له م حاله دا به قه د ئه و روژانه ي بئوئيژي
جارانت نوئيژ مه كه، ئنجا خوت بشوره و نوئيژي خوت به ئاسايي
بكه. له گيرانه وه ديه كا: (كاتي سهرمهاي بي نوئيژي يه كه ي جارانت دهستي پي
كرده وه، ئيتر وادابني كه له ويه ده كه ويته بي نوئيژيه وه، كه واته: ئيتر نوئيژ
مه كه هه تا به قه د ئه و روژانه دهر و، ئنجا باخوينه كesh نه وه ستى به لام تو
وادابني كه پاك بوويته وه، جابه نيازي خوشوردني بئوئيژي خوت بشوره و
ئه و جا به ئاسايي نوئيژي خوتي لي بكه) وه فه رمووي: (وه بو هه موو
نوئيژيكيش ده سنوئيژيكي تازه بگروه وه، هه تا ديسانه وه ده چيته وه كاتي
ناوبراوي خوت ئيتر دووباره وادابني كه و تازه تي ده كه ويتو واز له نوئيژ
بهينه وه به قه د روژاني بئوئيژي جارانت، ئيتر ئه مه پيشه ي هه ميشه ت بي!)
(ت/ ١ / ٣١/١٦٥ هه تا لاپه ره ١٧٠ = ز- ٣٦- ژ- ٣٠٤).

به هره گاني ئه م فه رمووده يه: ١- گو فتو گو ي رووبه روي ژن و پياوي بياني
له باره ي كارو باري ئاييني يه وه دروسته. ٢- بيستني دهنگي ژن بو پيوستى ي
رما دروسته. ٣- به لگه يه له سه ر بيسي ي خوين. ٤- به لگه يه له سه ر ئه وه ژنى
هه ميشه بئوئيژ بو هه موو فه رزي ده سنوئيژي سه ربه خو ده گري. ٥- له كاتي
بئوئيژيدا نوئيژ نادرسته.

١٦٦- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: (كُنْتُ أَعْسِلُ الْجَنَابَةَ مِنْ ثَوْبِ النَّبِيِّ
صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَيَخْرُجُ إِلَى الصَّلَاةِ وَإِنَّ بَقَعَ الْمَاءُ فِي ثَوْبِهِ). (الحدِيث
٢٢٩- اطرافه في: ٢٣٠، ٢٣١، ٢٣٢) (١٤٤)

عائیشہ (ہرمزی خوی لی بی) فہرمووی: جاری وادہوو نہسہری لہشپسیم بہجلہکانی پیغہمبہرموہ دہشورد، کدہدچوو بو نوپژ بو مزگہوت ہیشتا جیگہ شوراوہک تہر بوو، وەک پەلەیی لہرہنگیکی تر بہجلہکەہوہ دیار بوو (ب/ ۱۱۴ / ۱۲ = تاج- ۲۳ ژ- ۱۷۴ = ش/ د/ ت/ ن).

۱۶۷- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (قَدِمَ أَنَسٌ مِنْ عُكْلٍ أَوْ غُرَيْنَةَ فَاجْتَوَا الْمَدِينَةَ فَأَمَرَهُمُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِلِقَاحٍ وَأَنْ يَشْرَبُوا مِنْ أَبْوَالِهَا وَأَلْبَانِهَا فَاطْلُقُوا فَلَمَّا صَحُّوا قَتَلُوا رَاعِي النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَاسْتَأْفَقُوا النَّعَمَ فَجَاءَ الْخَبَرُ فِي أَوَّلِ النَّهَارِ فَبَعَثَ فِي آثَارِهِمْ فَلَمَّا ارْتَفَعَ النَّهَارُ جِيءَ بِهِمْ فَأَمَرَ فَقَطَعَ أَيْدِيَهُمْ وَأَرْجُلَهُمْ وَسُمِرَتْ أَعْيُنُهُمْ وَأُلْقُوا فِي الْحَرَّةِ يَسْتَسْقُونَ فَلَا يُسْقَوْنَ).

(الحديث ۲۳۳- أطرافه في: ۱۵۰۱، ۳۰۱۸، ۴۱۹۲، ۴۱۹۳، ۴۶۱۰، ۵۶۸۵، ۵۷۲۷، ۶۸۰۲، ۶۸۰۳، ۶۸۰۴، ۶۸۰۵، ۶۸۹۹) (۱۴۵)

ئەنەس (ہرمزی خوی لی بی) فہرمووی: تاقمی لہھوزی عوکل، یالہھوزی عورہینہ، ہاتنہ خزمہتی حەزرمەت و موسولمان بوونو، پاش ماومیی ہەوای مەدینەیان پی نہکەوت. پیغہمبەر (دروودی خودای لەسەر بی) فەرمانی پی فہرموون کەبچن بو دەرہوہی مەدینە بو ناو رانە وشرە زەکاتەکانو، لەوئ لہگمیزو شیرى وشرەکان بخون، ہەتا سکیان دەکەویتەرئو، لەو نہخوشینەہیہ رزگار دەبن، ئەوانیش ئاوايان کردو چاک بوونەوہ، کەچی روژی، لەئیسلا م وەردەگەرینو، سەرپای ئەوہش شوانەکەہی پیغہمبەر (دروودی خودای لەسەر بی) زور بەبی نہزاگەت دەکوژن، دەست و پی دەپرئو دپک دەکەن بەچاوی دا تادەمرئ، ئنجا وشرەکانیش دەدەنە بەرو، دەیان فرینن بو ولاتی خویان، ئەم دەنگوباسە سەرلەبەیانى گەشت، کاتئ حەزرمەت (ہرمزی خوی لی بی) بەم کارەساتەى زانى کۆمەلئ جەنگاوەرى نارد بەشوینیاناو، لەرئ دەیانگرنەوہو، دیلیان دەکەنو،

سەرلەنئواری دەیانھێننەووە بۆ مەدینە، جا پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) چاومرپی
فەرمانی خودای کرد، تائایاتی سییو سی لەسورەتی مائیدە ھاتە خوارەووە،
ئەوجا بە پپی ئەو نایەتە ھەزەرت فەرمانی کرد، دەست و پایان بپین و،
بەبسماری سوورەووەگراو چاویان پشتن، ئەوسا تووپیان دانە ناو خەرە
بەرداوییەکەووە لەدەرەووی شار، کەپپی دەگوترا ئەلحەرە، داوای ئاویان دەکرد،
کەس ئاوی نەدەدانی، ھەتا گیانیان دەرچوو (ت/۳/۲۳۰ = ز-۸۸-ژ-۲۳۳۷ =
ش/د/ن) = تاج ئەم فەرموودەییە گیراومەتەووە لەبەرگی / ۳ لاپەرە / ۲۳۰
فەرموودە / ۳ لەوباسەدا و مەدەش فەرموئی (بوخاری و موسلیم و ئەبو داوود و
نەسائی) ئەم فەرموودەییەیان گیراومەتەووە.

۱۶۸- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي
قَبْلَ أَنْ يُتَيَّئَ الْمَسْجِدَ فِي مَرَابِضِ الْعَنَمِ). (الحديث ۲۳۴- أطرافه في: ۴۲۸،
۴۲۹، ۱۸۶۸، ۲۱۰۶، ۲۷۷۱، ۲۷۷۴، ۲۷۷۹، ۳۹۳۲) (۱۴۶)

دیسان ئەنەس (بەزی خۆی لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) لەپیش ئەووەدا
مەزگەوتەکەیی خۆی لەمەدینە دروست بکری لەناو بەچەرانا نوێژی دەکرد).
۱۶۹- عَنْ مِمْوَنَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) (أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سُئِلَ
عَنْ فَأْرَةِ سَقَطَتْ فِي سَمْنٍ فَقَالَ أَلْقَوْهَا وَمَا حَوْلَهَا فَاطْرَحُوهُ وَكُلُوا سَمْنَكُمْ).
(الحديث ۲۳۵- أطرافه في: ۲۳۶، ۵۵۳۸، ۵۵۳۹، ۵۵۴۰) (۱۴۷)

مەیموونەیی ھاوسەری پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: مشکێ دەکەوێتە
ناو پۆنی مەییووە، بۆ ئەووە لەپێغەمبەر پرسیاریان کرد فەرمووی: مشکە
تۆپیووەکەو دەورووبەرەکەیی فپێ دمن و، پۆنی خۆتان بخۆن). (ت/۱/۱۱۵/۱۴)

(۱۴۶) أخرجه مسلم في المساجد ومواضع الصلاة، باب: ابتناء مسجد النبي (صلى الله عليه
وسلم) رقم: ۱۱۷۳=۵۲۴.

(۱۴۷) من أفراد البخاری عن المسلم (عینی/۳/۱۶۱/۹۸) المترجم.

١٧٠- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (كُلُّ كَلِمٍ يُكَلِّمُهُ الْمُسْلِمُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يَكُونُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ كَهَيْئَتِهَا إِذْ طُعِنَتْ تَفْجَرُ دَمًا لَلْوُنْ لَوْنُ الدِّمِّ وَالْعَرَفُ عَرَفُ الْمُسْلِكِ). (الحديث ٢٣٧ - طرفاه في: ٢٨٠٣، ٥٥٣٣) (١٤٨)

ئەبوھورەیرە (بەزای خۆی لە بێ) لە پێغەمبەرەووە (دروودی خۆدی لەسەر بێ) فەرمووی: (ھەرکەسێ لەپێی ی خودادا زامار بکری، لەپوژی قیامەتا کەدی بو دیوانی خودا، زامەکە ی تازەو نوێ یە، وەکوو کاتی زامارکردنەکە ی، پێک لەسەر ھەمان شیوەی شە، رەنگەکە ی سووری تلیقی یە، وەک خۆینی ئاسایی، بەلام بۆن و بەرامە خووشەکە ی لەبۆنی میسک دەکا، لەناو خەلکی مەحشەردا دەبی بەمایە ی شانازی و سەرپەرزی بۆی). (ت/٨/ ٢/٤٦ = ز- ١١ ژ- ٤٢٩٨ تاج- ٤ ش)

١٧١- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنَّهُ قَالَ: (لَا يَبُولُ أَحَدُكُمْ فِي الْمَاءِ الدَّائِمِ الَّذِي لَا يَجْرِي ثُمَّ يَغْتَسِلُ فِيهِ). (الحديث ٢٣٩). (١٤٩)

ئەبوھورەیرە (بەزای خۆی لە بێ) لە پێغەمبەرەووە دەفەرمووی: (کەستان گمیز مەکەنە ناو ئاوی راوەستاووە کە لەبەری نەپروا لەپاشیشا بجێ خۆی تیا بشوات). (ت/١/ ٦/١٠٥ = ز- ٢١ ژ- ١٥١).

١٧٢- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) (أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُصَلِّي عِنْدَ الْبَيْتِ وَأَبُو جَهْلٍ وَأَصْحَابٌ لَهُ جُلُوسٌ إِذْ قَالَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ أَيكُمْ يَجِيءُ بِسَلَى جَزُورِ بَنِي فُلَانٍ فَيَضَعُهُ عَلَى ظَهْرِ مُحَمَّدٍ إِذَا سَجَدَ؟ فَأَبْعَثَ أَشَقَى الْقَوْمِ فَجَاءَ بِهِ فَظَرَّ حَتَّى سَجَدَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَضَعَهُ عَلَى ظَهْرِهِ بَيْنَ

(١٤٨) أخرجه مسلم في الامارة، باب: فضل الجهاد والخروج في سبيل الله، رقم: ٤٨٣٦ = ٤٨٣٨.

(١٤٩) أخرجه مسلم في الطهارة، باب: النهي عن البول في الماء الدائم، رقم: ٢٨٢ = ٦٥٣، ٦٥٥.

كَتَفِيهِ وَأَنَا أَنْظُرُ لَا أَغْنِي شَيْئًا لَوْ كَانَ لِي مَنَعَةٌ قَالَ فَجَعَلُوا يَضْحَكُونَ وَيُحِيلُ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَاجِدٌ لَا يَرْفَعُ رَأْسَهُ حَتَّى جَاءَتْهُ فَاطِمَةُ فَطَرَحَتْ عَنْ ظَهْرِهِ فَرَفَعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأْسَهُ ثُمَّ قَالَ: اللَّهُمَّ عَلَيْكَ بِقُرَيْشٍ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ فَشَقَّ عَلَيْهِمْ إِذْ دَعَا عَلَيْهِمْ قَالَ وَكَانُوا يَرَوْنَ أَنَّ الدَّعْوَةَ فِي ذَلِكَ أَلْبَدُ مُسْتَجَابَةٌ ثُمَّ سَمَى اللَّهُمَّ عَلَيْكَ بِأَبِي جَهْلٍ وَعَلَيْكَ بِعُتْبَةَ بْنِ رَبِيعَةَ وَشَيْبَةَ بْنِ رَبِيعَةَ وَشَيْبَةَ بْنِ رَبِيعَةَ وَالْوَلِيدِ بْنِ عُتْبَةَ وَأُمَيَّةَ بْنَ خَلْفٍ وَعُقْبَةَ بْنَ أَبِي مُعَيْطٍ وَعَدَّ السَّابِعَ فَلَمْ يَخْفِظْهُ الرَّاوي قَالَ فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَقَدْ رَأَيْتُ الَّذِينَ عَدَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَرَعَى فِي الْقَلِيبِ قَلِيبٍ بَدْرٍ. (الحديث ٢٤٠ - أطرافه في: ٥٢٠، ٢٩٣٤، ٣١٨٥، ٣٨٥٤، ٣٦٦٠) (١٥٠)

عبداللہ کوری مہسعود (پڑھی خوی لہ بن) فہر ممووی: پیغہ مبہر (دروودی خودای لہ سہر بن) جاری لہ لای کہ عہدہ نوپڑی دہکرد، نہ بوجہ لہ و چہند ہاوری یہ کی لہوی دانیشتبوون، روژی پیشووتریش و شتری سہر برابو، نہ بوجہ لہ گوتی: نادہی یہ کیکتان بچن پرزانگی نہ و شترہ سہر براوہ بینن، کہدوینئ نہ و مالہ سہریان برپوہ پرزانگہ کہیان لہ لامالآن فری داوہ، جاکاتی ہینای کہ موحمہ مہد سہری دانا لہ ناو کورنوش دا، نہ و پرزانگہ پیسو پوخلہ لہ گہل خوین و خورو سیخورہ کہیدا، لہ سہر بوٹہ قہی ملی دابنی، بہدترین کہسی کوئمہ لہ کہ دہر پہری و، چوو پرزانگو و خورو خوینہ کہی ہیناو، کاتی پیغہ مبہر (دروودی خودای لہ سہر بن) کپنوشی برد، لہ ناو شانیدا داینا، فہر ممووی: نیتر کردیان بہ فشوہ پیکہنن و، لہ بہر لافرتی و پیکہنن لال و پال کہوتن بہ سہر یہ کتردا! بہیہ کتریان دہگوت: نہ مہ کہتنی تو بوو کردت بہ موحمہ مہد!

منیش ہر سہیرم دہکردو دہسہ لاتی ہیچیشم نہ بوو، نہ گینا پرزانگہ کہم لہ سہر پشٹی فرہدہدا، حہزرت لہ سہر نہ و حالہ لہ ناو سہجدہدا مایہ وودو

سهری هه ئه بېرې، تامرۆڤی چوو به فاطیمه ی کچی گوت حاله که وایه، نه وکاته فاطیمه منالکار بوو. که هات فری ی داو، دهستی کرد به جنیودان پییان، پیغه مبه ر (دروودی خودای له سهر بئ) کاتی نوێه که ی ته و او کرد، دهنگی هه ئېر ی و نزای شه ر ی لی کردن، دهستووری چه زرم ت (ره زای خوای لی بئ) و ابو و که نزای ده کرد سی جار نزا که ی دووباره ده کرده وه، که شتی کیشی له خودا داوا ده کرد سی جار داوا کرد نه که ی دووباره ده کرده وه.

جا چه زرم ت (ره زای خوای لی بئ) سی جار له سه ریه ک به دهنگی به رز فه رمووی: (خودایه قورمیشم هه واله ی قین و قاری تو کرد!) نه وانیش که گوئیان له مه بوو له پیکه نین که و تن و، زور له نزا و سکا لاکه ی ترسان. دوا نه وه فه رمووی: (خودایه! نه م زه لمانه م هه واله به خه شم و قاری تو کرد؛ نه بوجه لی کو ر ی هیشام و عوتبه ی کو ر ی ره بعه و شه بیه ی کو ر ی ره بعه و وه لیدی کو ر ی عوقبه و نومه ییه ی کو ر ی خه له ف و عوقبه ی کو ر ی نه بوموعه ی طو....) فه رمووی: (نه و چه و ته میشی ژمارد به لام من ناوی چه و ته مم له به ر نه ماوه) (چه و ته م عه ماره ی کو ر ی وه لید بوو. عه ینی). ئیبنومه سعود فه رمووی: (ده ی به و که سه ی گیانی منی به ده سته، نه و به دبه ختانه ی که پیغه مبه ر (دروودی خودای له سهر بئ) یه که یه که ناوی هیئان و نزای شه ر ی لی کردن به چاوی خۆم چاوم پییان که و ت له رۆژی به دردا کو ژ را بوون، له دوا یی دا که لاکه کانیا ن به کیش کردن و تو وریان دانه ناو کو نه بیره که ی به دره وه!) (ت / ١٩٠ / ٨ / ١ تاج- ٤ ز- ٨٢ ژ- ٤٥٦٨).

١٧٣- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (بَزَقَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي ثَوْبِهِ). (الحدیث ٢٤١- أطرافه فی: ٤٠٥، ٤١٢، ٤١٣، ٤١٧، ٥٣١، ٨٢٢، ١٢١٤).

ئه نه س (ره زای خوای لی بئ) فه رمووی: (جارو بار پیغه مبه ر (دروودی خودای له سهر بئ) له ناو نوێژدا که ناچار ده بوو تفی ده کرده ناو دوتوی ی جله کانیه وه).

۱۷۴- عَنْ سَهْلَ بْنِ سَعْدٍ السَّاعِدِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) (أَنَّهُ سَأَلَهُ النَّاسُ: بِأَيِّ شَيْءٍ دُرُوي جُرْحُ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ فَقَالَ: مَا بَقِيَ أَحَدٌ أَعْلَمُ بِهِ مِنِّي كَانَ عَلَيَّ يَجِيءُ بِتُرْسِهِ فِيهِ مَاءٌ وَقَاطِمَةٌ تَغْسِلُ عَنْ وَجْهِهِ الدَّمَ فَأُخِذَ حَصِيرٌ فَأُخْرِقَ فَحُشِيَ بِهِ جُرْحُهُ). (الحديث ۲۴۳- أطرافه في: ۲۹۰۳، ۲۹۱۱، ۳۰۳۷، ۴۰۷۵، ۵۲۴۸، ۵۷۲۲). (۱۵۱)

لهسههلی کوړی نهل -ساعیدی- (پرمزای خوږی لږ ښی) پرسیارکرا: نهری لهپوړی ههراکهی ئوحووددا زامهکهی پیڼغمبهریان بهچی دهرمان کرد؟ فهرمووی: (بهراستی لهکهسی باشتان پرسى، چونکه کهسی تر نهماوه کهلهمنى باشت لى بزانی، لهپوړی ههراکهی ئوحووددا کهخوودهکهی پیڼغمبههر (دروودی خودای لهسهر ښی) لهسهریدا شکاو، خوین بهدهمو چاویدا هاتهخوارهومو، ددانه چوارینه (رهباعییه) کهی لهپریزی لای راستی، لهپریزی خوارهوه شکا، عهلی لهقهلغانهکهیدا ناوی دههیناو، فاطیمهپیش خویننهکهی لهپروخساری باوکی دهشوری، فاطیمه سهرنجی دا خویننهکه بهناوهکه زورتر دهبی، جوو پرزولئی حهسیری هیناو سووتاندنی و کردی بهسووتوو، وه نای لهسهر زامهکه، ئیتر خویننهکهی وهستایهوه). (ت/۴/ ۱/۲۱۱ تاج- ۲ ز- ۷۰ ژ- ۳۰۳۱).

رافه وشیکردنهوه:

پیشهوا نهوهوی (پرمزای خوږی لږ ښی) دمهفرموی: (بهلگهیه لهسهرئوهوه کهخودای گهوره پیڼغمبههران و خوشهویستان و چاکانی خوئی، بهدهردو وهی و ئیش و نازارو خهم و خهفته و زیانی سامانی تافی دهکاتهوه، یاگیرؤدهیان دهکا، ههتا پاداشی باشی گهوره وهربگرن، ههتا بیشبڼ بهسهرمهشق و پیشهوا بو نهتهوهکانیان، ههتا لهکاتی لیقهومان و دووچاریدا دلتهواپی خوږیان بهحالی

ئەوان بدمەنەو، هەتا بشارن کەئەوانیش هەر ئادەمیزادن و بەندەى خودان و،
حائیان حالى ئەوانە لەبارەى دمر و بەلا و بەسەرھاتى جیهانەو.

سەھل لەگەرە پیاوانى ھاوړى يانە، ناوى حەزن بوو، (حەزن) واتە:
سەخت و ناپەرھەت، (سەھل) واتە: خۆش و ئاسان، پێغەمبەر (دروودى خودای لەسەر بى)
ناوى نا سەھل، ئەنصارى يە، سەدو سى و هەشت فەرموودەى لەپێغەمبەرەو
گێڕاوتەو، سى و نو فەرموودەى لەبوخارىدا هەيە، يان: چلو يەك
فەرموودە، پتر لەسەد سال ژياو، لەنەوودو يەكى كۆچيدا لەمەدينە مردو،
كە پێغەمبەر مردو و پازدەسال بوو، ئىمامى زوھرى فەقى ي بوو. يەكى
بوو لەو ھاوړى نازدارانەى پێغەمبەر كە حەجج گەرى پێكردوون و نازارى
داون.

۱۷۵- عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
فَوَجَدْتُهُ يَسْتَنْ بِسِوَاكِ يَدِهِ يَقُولُ أَعْ أَعْ وَالسَّوَّكُ فِي فِيهِ كَأَنَّهُ يَتَهَوَّعُ). (الحدِيث
(۲۴۴) (۱۵۲)

ئەبوموسا (ڕەزای خۆی لى بى) فەرمووی: جارێ چووم بۆ خزمەتى حەزەرت (ڕەزای
خۆی لى بى) سیواکیى لەدەستا بوو، سیواکی پێ دەکرد، دەیفەرموو: (ئوع، ئوع)
وێك برشیتهو ئاوا (ت/۱/۲۳۴/۱/۳ = ز- ۶۵ ژ- ۴۳۸ + ل/ ۱۲۱/۳/۵، ریاض
الصالحین بەرگی/ ۳ ل/ ۸۹۳ ز- ۲۱۵، فیهی ئاسان/ ۱ ل- ۲۳ ز- ۷) (۱۵۲)

۱۷۶- عَنْ حُذَيْفَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا
قَامَ مِنَ اللَّيْلِ يَشُوصُ فَأَهَ بِالسَّوَّكِ). (الحدِيث ۲۴۵ - طرفاه فی: ۸۸۹، ۱۱۳۶)

حودەیفە (ڕەزای خۆی لى بى) فەرمووی: (جاران پێغەمبەر (دروودى خودای لەسەر بى) كەشەو
لەخەو هەلەسا بۆ شەو نوێژ، یا بۆ هەر شتێ تر، سیواکی لەدەمى رادەدا).

۱۷۷- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ أَرَانِي أَتَسْوَكَ بِسِوَاكِ فَجَاءَنِي رَجُلَانِ أَحَدُهُمَا أَكْبَرُ مِنَ الْآخَرِ فَنَاولْتُ السَّوَاكَ الْأَصْغَرَ مِنْهُمَا فَقِيلَ لِي كَبِّرْ فَدَفَعْتُهُ إِلَى الْأَكْبَرِ مِنْهُمَا. (الحديث ۲۴۶). (۱۵۴)

ثیبونوعومهر (رهزای خوی لس بی) فهرمووی: سهروهر (دروودی خودای لهسهر بی) فهرمووی: (لهخهوما دیتم کهوا بهدارسیواکی سیواک دهکهه، دوو پیاو هاتن بۆلام، یهکیکیان لهویتیریان گهورهتر بوو، منیش ویستم دارسیواکهکه بدهم بهبچکۆلهکهیان کهچی پیم گوترا: گهورهکهیان وهپیشخه، منیش دام بهگهورهکهیان). (ت/۶/۱۸/۸ تاج-۴ ز-۵-۴۲۵۹).

شیکردنهوه

یهکی لهپیوانی رشتهی ئەم فهرموودهیه عهفانی کوری موسلیمه، لهسهردهمی مهینهتهکهدا، کهبهفیتی موعتهزیلهکان گهپیان دهکرد بهزانا گهورهکان، لهباردی قورئانهوه کهدروست کراوه یا دپیرین و قهدیمه لهویش برسپارگرا، رازی نهبوو کهبلی: (قورئان مهخلووقهه و دروستکراوی خودایه). یهکی بوو لهحوککامی جهرح و تهعدیل، دههزار لیره زیپیان پی دا، لهباتی ی نهوهکه لهباردی پیاویکهوه رامای و بی ناگایی لهحالی دهرپیری، واته: نهبلی عادله، نهبلی ناعادله، بهلام قاییل نهبوو، فهرمووی: (قهت قهت حهق ناکهه بهناحقه)، یهکی تر لهپیوانی ئەم رشتهیه نوعهیمی کوری حماده، پیاویکی فهرائیز زان بوو، لهسهردهمی مهینهتهکهدا، لهباردی خهلقی قورئانهوه، نهویشیان پیچا، لهسهرئهوه لهسامهرا بهند کرا ههتا لهسالی (۲۲۰) ی کۆچیدا لهزیندانا مرد! رمزای خودای لی بی.

له فیهی ئاسانا (۲۴/۱) دمه رموی: (سیواک سوودی زوره: پووک توند دهکاته ومو، ددان ساخلم دهکاو، دهسگای هه رس و ههزم به هیژدهکاو، گمیزکردن خیرا دهکاو، دهم و ددان پاک و خاوپن دهکاته ومو، دهبی به مایه ی رمزای خوداو، پیری دوا دهخاو، چاره ی مروف گه شو نوورانی دهکاو، گه شه و پهره به هوشیاری دهداو، پاداشی باش دووچه ندان دهکاو، له کاتی گیانه لادا گیانکی شان ئاسان دهکاو، له کاتی سه رهمه رگا شایه تمان یادی موسولمان دهخاته وده).

۱۷۸- عَنْ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: قَالَ: النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (إِذَا أَتَيْتَ مَضْجَعَكَ فَتَوَضَّأْ وُضوءَكَ لِلصَّلَاةِ ثُمَّ اضْطَجِعْ عَلَى شِقِّكَ الْأَيْمَنِ ثُمَّ قُلِ اللَّهُمَّ أَسْلَمْتُ وَجْهِيَ إِلَيْكَ وَفَوَّضْتُ أَمْرِي إِلَيْكَ وَأَلْجَأْتُ ظَهْرِي إِلَيْكَ رَغْبَةً وَرَهْبَةً إِلَيْكَ لَا مَلْجَأَ وَلَا مَنَاجَا مِنْكَ إِلَّا إِلَيْكَ اللَّهُمَّ آمَنْتُ بِكِتَابِكَ الَّذِي أَنْزَلْتَ وَبِنَبِيِّكَ الَّذِي أُرْسِلْتُ فَإِنْ مِتُّ مِنْ لَيْلَتِكَ فَأَلْتِ عَلَى الْفِطْرَةِ وَاجْعَلْهُنَّ آخِرَ مَا تَتَكَلَّمُ بِهِ قَالَ فَرَدَّدْتُهَا عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمَّا بَلَغْتُ اللَّهُمَّ آمَنْتُ بِكِتَابِكَ الَّذِي أَنْزَلْتَ قُلْتُ وَرَسُولِكَ قَالَ لَا وَبِيِّكَ الَّذِي أُرْسِلْتُ). (الحديث ۲۴۷- اطرافه في: ۶۳۱۱، ۶۳۱۳، ۶۳۱۵، ۷۴۸۸) (۱۵۵)

خودایه خوُم دایه دهستی تۆو کاری خوُم سپارد به تۆو، په نام هیناوه بۆ په نای تۆو، پشتم به ستوو به تۆو، ههروهک مه ترسیم ههیه له قارو سزای تۆو، ئومیدیشم قهوی یه به میهره بانی و رحمه تی تۆو، هیج په ناو پاساری نییه له قارو قین و خوشمی تۆو، مه گهر ههر له لای خۆت، په نا ههر په نای تۆیه و بهس، باومرم ههیه بهو نامه پیروزی تۆو، که خۆت ناردووته ته خوارموه، که قورنایی گه ورمیه، وه باومریشم ههیه بهو پیغه مبه ره یشت که خۆت رهوانته کردوو به سهر بهر ی ناده میزادو بهر ی پهری، که چه ره تی موحه ممه ده).

(۱۵۵) أخرجه مسلم في الذكر والدعاء والتوبة، باب: ما يقول عند النوم واخذ المضجع، رقم:

ئەوجا فەرمووی (دروودی خودای لەسەر بێ): (جائەگەر لەپاش خویندنی ئەم نزایە، دنیا بوو وا پیکەوت لەو شەو هتدا بمریت، ئەوا ئیمان دەرەبەریتو، لەسەر ئایینی پاکی ئیسلام دەمریت. و ئەم نزایە بکە بەکوئایی قسە ی ئەو شەو هتو، کە دوو عاکەت خویند ئیتر قسە ی تر مەکە، هەتا خەوت ئی دەکەوئ). بەراو فەرمووی: خەریکبووم لەبەری بکەم، کە بۆیم گوتهووە لەجیاتی پرستە ی (ونبیک الزی ارسلت) گوتم: (ورولک الزی ارسلت) کە چی حەزەرت (رەزای خۆی لە بێ) بۆی راست کردمەووە فەرمووی: نەو، وامەئێ و وشەکانی نزاکە لەخۆتەووە مەگۆرەو پێک وەک خۆم پێتم گوت وابلێ (ونبیک الزی ارسلت). (ت/ ۲۴/ ۸- ۱- تاج- ۴ ز- ۸ ژ- ۴۲۷۰ = ش/ د/ ت).

رافەو شیکردنەو:

بەرانی کۆری عازیب (رەزای خودمان لە بێ) خۆی و باوکی هاوڕێ ی پێغەمبەر بوون، سێ سەدو پێنج فەرموودە ی لە پێغەمبەرەووە گیراوەتەو، بیست و دوویان پەسەندی هەردوو پیرن، بوخاری بەجیا پازدە ی هەیه، موسلیمیش شەش. بەرەا دەیفەرموو: (مەرج نییە ئەو فەرموودانە ی کە ئێمە ئەیان گیرپنەووە بۆ ئێو بەگۆی ی خۆمان لەخودی پێغەمبەرمان بیستبن، هەیانە لەهاوڕێیان ی خۆمانمان بیستوووە کە ئەوان لە پێغەمبەرمان بیستوووە بۆ ئێمەیان گیراوەتەو).

هەندێ دەرەمبوون: ولاتی رەبی لەسەر دەستی ئەودا ئازاد کراوە، یەکەم غەزا کە بەرەا هاو بەشی تیا دا کردوووە خەندەقە، خۆی دەرەرموئ: هەژدە سەفەر مە لگەل پێغەمبەر دا کردوووە. لەناو هاوڕێ یاندا کە سێ تر نییە جگە لەخۆی کە ناوی بەرای کۆری عازیب بێ. لەلایە نگرانی ئیمامی عەلی بوو، رەزای خودای گەورە لەخۆی و لەباوکی و لەئیمامی عەلی بێ.

بسم الله الرحمن الرحيم

۵) ناهمی خویشوردن (غوسل)

۱۷۹- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) زَوْجِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) (أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا اغْتَسَلَ مِنَ الْجَنَابَةِ بَدَأَ فَعَسَلَ يَدَيْهِ ثُمَّ يَتَوَضَّأُ كَمَا يَتَوَضَّأُ لِلصَّلَاةِ ثُمَّ يَدْخُلُ أَصَابِعُهُ فِي الْمَاءِ فَيَخْلُلُ بِهَا أَصُولَ شَعْرِهِ ثُمَّ يَصُبُّ عَلَى رَأْسِهِ ثَلَاثَ غُرْفٍ بِيَدَيْهِ ثُمَّ يَفِيضُ الْمَاءَ عَلَى جِلْدِهِ كُلِّهِ). (الحديث ۲۴۸- طرفاه في: ۲۶۲، ۲۷۲). (۱۵۶)

عائشہی ہاوسہری پیغہمبہر (دروودی خودا لہسہر پیغہمبہرو رمہزی خودا لہسہر ہاوسہرہکانی) فہرمووی: دہستوری پیغہمبہر وابوو کہبؤ لہشپسی خوئی دہشورد، لہپیشا ہمدوو دہستی خوئی دہشورد، تامووجہکانی، ئینجا بہدہستی راست ناوی دہکرد بہدہستی چہپیداو، ناوگہلی دہشورد، ئہوجا دہق وہک دہسنویژی نویژ دہستنویژیکی دہگرت! ئنجا ناوی ہلہدہگرت و پہنجہی دہخستہ بن مووہکانی سہری، تادہیزانی کہوا تہواو تہربوون، ئہوجا سی مشت. ناوی دہکرد بہسہر بہسہریدا، لہپاشا سہراپا باقی مہندہی لہشی خوئی دہشورد، لہپاشان ہمدوو قاجیشی دہشورد. (ت/۱/۱۵۳/۲ ز-۳۲ ژ-۱۷۹ - ش/ د/ت/ ن)

۱۸۰- عَنْ مَيْمُونَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَتْ: (تَوَضَّأَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَضُوءَهُ لِلصَّلَاةِ غَيْرَ رَجُلِيهِ وَغَسَلَ فَرْجَهُ وَمَا أَصَابَهُ مِنَ الْأَذَى ثُمَّ أَفَاضَ عَلَيْهِ الْمَاءَ ثُمَّ نَحَّى رَجُلِيهِ فَعَسَلَهُمَا هَذِهِ غُسْلُهُ مِنَ الْجَنَابَةِ). (الحديث ۲۴۹- أطرافہ فی: ۲۵۷، ۲۵۹، ۲۶۰، ۲۶۵، ۲۶۶، ۲۷۴، ۲۷۶، ۲۸۱). (۱۵۷)

(۱۵۶) أخرجه مسلم في الحيض، باب: صفة غسل الجنابة، رقم: ۷۱۶=۳۱۶.

(۱۵۷) أخرجه مسلم في الحيض، باب: صفة الغسل الجنابة، رقم: ۷۲۰=۳۱۷، ۷۲۵.

مەیموونەى ھاوسەرى پېغەمبەر (دروودى خودای لەسەر بىن) فەرمووی: ئاوى خۆشۆردنم دانا بۇ پېغەمبەر (دروودى خودای لەسەر بىن) لەپېشا دووجار یاسى جار ھەردوو دەستی خۆى شۆرد، ئینجا ئاوى کرد بە دەستی چەپیداو، ناوگەلى خۆى شۆرد، لەپاشا بەزمویەكە دەستی خۆى سەرى، ھەتا بەتەواوى شوینەوارى تارات گرتنەكە بە دەستی ھەما، ئنجا سەرتاپا ھەموو لەشى خۆى شۆرد، ئنجا لەشوینەكەى خۆى گواستى ھەما، ئنجا ھەردوو قاجى خۆى شۆرد، لەگىرپانە ھەما: ئنجا سى جار سەرى خۆى شۆرد. واتە: لەپیش شۆردنى لەشیدا. لەگىرپانە ھەماكى تردا: جامنىش پەرۆیەكەم بۆھینا كەخۆى پى وشك بكاتە ھەما بەلام پەرۆكەى نەویستو، ئاوەكەى بە دەستی لەلەشى تەكاند. (ت/۱/۱۵۲ - ز-۳۲ - ژ-۲۷۷ = ش/د/ت/ن).

۱۸۱ - عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: (كُنْتُ أُغْتَسِلُ أَنَا وَالنَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ إِيَّاءِ وَاحِدٍ مِنْ قَدَحٍ يُقَالُ لَهُ الْفَرْقُ). (الحديث ۲۵۰ - أطرافه في: ۲۶۱، ۲۶۳، ۲۷۳، ۲۹۹، ۵۹۵۶، ۷۳۳۹) (۱۵۸)

عائیشە (مەزای خۆى لى بىن) فەرمووی: جارەن مەن و پېغەمبەر (دروودى خودای لەسەر بىن) بەیەكە ھەما لەیەك دەفر خۆمان دەشۆرد، پىیان دەگوت: (فەرەق) شازدە (رەگل) ئاوى دەگرت. لەگىرپانە ھەما: ھەردوو لایشمان لەشمان پىس بوو. (ت/۱/۱۰۵، ل - ۳/۱۴۹ - ز-۲۱ - ژ-۱۵۲۰ - ش/د/ت/ن).

روونکردنە ھەما:

قەتبى و كەسانى تر دەفەر موون: (فرق) ئاوا دەخوینریتە ھەما (فەرەق) نەو ھوى دەفەر موئ: ھەما شیو ھەما رەوانبێژ ترە. ئىبنوتین دەفەر موئ: (فەرەق)

(۱۵۸) أخرجه مسلم في الحيض، باب: القدر المستحب من الماء في غسل الجنابة رقم: ۳۲۰ =

دهخوینریتته وه. ئیبنوئه شیر دمه فرموی: فرهق شازده رمتله، به لام فرهق، به زنه ی ری، سه دو بیست رمتله. ئیبنو عویه نه دمه فرموی: فرهق سی صاعه، نه وه ی دمه فرموی: ئه مه قسه ی جه ما و مره کانه، بیژراویشه: دوو صاعه، جه وه هری دمه فرموی: فرهق ئه یاره یه کی ناسراوه له مه دینه هیه، شازده رمتله، ئه بوزمید دمه فرموی: (فرهق) و (فرهق) یه ک شتن، ئه یاره یه که سی مهن ده گری، که ده کاته شازده رمتل.

ئه مه نموونه یه که له جوړی شیکردنه وه، که نیشانه ی ئه وه یه رافه کردنی فره مووده زور گرانه، پیویستی به زانستی زور هیه. جا ئه گهر له شوینی بینیمان که فره مووده ی به دوو جوړ، یابه چهند جوړیکی جیا جیا، رافه کراوه، یا و مرگی پراوه، ئه وه کیشه نیه.

۱۸۲- عَنْ أَبِي سَلَمَةَ (رَحِمَهُ اللَّهُ تَعَالَى) قَالَ: (دَخَلْتُ أَنَا وَأَخُو عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَلَى عَائِشَةَ فَسَأَلَهَا أَخُوهَا عَنْ غُسْلِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَدَعَتْ بِإِنَاءٍ نَحْوًا مِنْ صَاعٍ فَاغْتَسَلَتْ وَأَفَاضَتْ عَلَى رَأْسِهَا وَبَيْنَنَا وَبَيْنَهَا حِجَابٌ). (الحديث ۲۵۱). (۱۵۹)

ئه بو سه له مه - رهحه تی خودای لی بی - فره مووی: (من و برایه کی شیریی عائیشه (رهزای خوی لی بی) رویشتین بو خزمه تی، برایشیری یه که ی له باره ی چوئیتی ی خوشوژدنی پیغه مبه ره وه پرسیاری لی کرد، ئه ویش داوای دهووری صاعی ئاوی کردو، خوی شوژد، له ته وقه سه ری وه ئاوی کرد به سه ر خویدا. له نیوانی ئیمه و له نیوانی عائیشه دا په رده یی هه بوو، ئه و شوینانه ی شار دبو وه که له له شی ئا فره تی خوئی، ته ما شا کردنی نادروسته.

۱۸۳- عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ (رَحِمَهُ اللَّهُ) قَالَ: (حَدَّثَنَا أَبُو جَعْفَرٍ أَنَّهُ كَانَ عِنْدَ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ هُوَ وَأَبُوهُ وَعِنْدَهُ قَوْمٌ فَسَأَلُوهُ عَنِ الْغُسْلِ فَقَالَ يَكْفِيكَ صَاعٌ فَقَالَ رَجُلٌ

مَا يَكْفِينِي فَقَالَ جَابِرٌ كَانَ يَكْفِي مَنْ هُوَ أَوْفَى مِنْكَ شَعْرًا وَخَيْرٌ مِنْكَ ثُمَّ أَمَّنَا فِي ثَوْبٍ. (الحديث ۲۵۲ - طرفاه في: ۲۵۵، ۲۵۶)

ئەبوئیسحاق (دەزای خوای لی بن) فەرمووی: ئەبوجەعفەر موحەممەدی کورپی عەلی کورپی حوسەینی کورپی عەلی کورپی ئەبوطالیب، کەناسراوە بە (ئەلباقیر) گێڕایەووە بۆمان فەرمووی: من و باوکم لەخزمەت جابیری کورپی عەبدوللادا بووین، کۆمەڵی تری لەخزمەتدا بوو، لەبارەى خوێژدەنەووە کەچەندى ئاو بەشى دەکا لییان پرسی، فەرمووی: (مەنیکت بەسە!) (مەن = صاع).

پیاوی گوتی: مەنى ئاو بەشەم ناكا كەخۆمى پى بشۆرم. جابیر فەرمووی: مەنى ئاو بۆ خوێژدەن و غوسل دەرکردن بەشى پێغەمبەرى دەکرد، کەلەتۆممووی زۆرتەر بوو، وەلەتۆیش چاکتر بوو، کەواتە: قسەى وامەکە، لەپاشا کەنویژ بوو، پێشەوا جابیر (دەزای خوای لی بن) لەیەك لۆجل دا بەرنویژی بۆکردین.

۱۸۴- عَنْ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (أَمَّا أَنَا فَأُفِيضُ عَلَى رَأْسِي ثَلَاثًا). وَأَشَارَ يَدَيْهِ كِتْمَهُمَا. (الحديث ۲۵۴) (۱۶۰)

جوبەیری کورپی موطعیم (دەزای خوای لی بن) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بن) فەرمووی: (لەراستیدا من بەش بەحالی خۆم، سێ مشت ئاو دەکەم بەسەرما) جابیر فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بن) بەهەردوو دەستی نیشانی دا کەمەبەست لەمشت پێ هەردوو دەستە.

★ أخرجه مسلم. طهارة. استحباب استفاضة الماء رقم ۷۴۱.

(۱۶۰) أخرجه مسلم في الحيض، باب: استحباب إفاضة الماء على الرأس وغيره، رقم:

رافه و شیکردنه وه:

جوبه یر له پیاوماقولاڼی قورپه یش بوو، نوینه یری قورپه یش بوو که هاته خزمهت چه زرمهت بو بهردانی دیله کانی غه زای بهدر، له کاتی ئازادکردنی مه که که دا موسولمان بوو، زانایه کی بنه چه ناس و ره گه ز ناسیکی گه و ره بوو، له نه بوبه کری صه دیکه وه نه و زانسته فیڕ بوو بوو، شهست فهرمووده ی هه یه، نو بیان له بوخاریدا هه، له مه دینه له سالی په نجاو چواری کوچیدا مردوو ه).

۱۸۵- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: (كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا اغْتَسَلَ مِنَ الْجَنَابَةِ دَعَا بِشَيْءٍ نَحْوِ الْجَلَابِ فَأَخَذَ بِكَفِّهِ فَبَدَأَ بِشِقِّ رَأْسِهِ الْأَيْمَنِ ثُمَّ الْأَيْسَرِ فَقَالَ بِهِمَا عَلَى وَسْطِ رَأْسِهِ). (الحديث ۲۵۸). (۱۶۱)

عائیشه (رهزای خوی لـ بی) فهرمووی: (جاران پیغه مبه ر (دروودی خودای لـ سمر بی) که بو له شپییسی خوی ده شور، پر دهوری گوزهی ئاوی داوا ده کرد، نه و جا پر مشتی ئاوی هه لده گرتو له پيشا ده یکرد به لای راستی سه ریدا، نه مجا ده یکرد به لای چه پی سه ریدا، نه نجا به مست به هه ردوو دهستی ئاوی ده کرد به سه ر ته و قه سه ریدا.

۱۸۶- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: (كُنْتُ أُغْتَسِلُ أَنَا وَالنَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ إِيَاءٍ وَاحِدٍ تَخْتَلِفُ أَيْدِينَا فِيهِ). (۱۶۲)

عائیشه (رهزای خوی لـ بی) فهرمووی: جاران من و پیغه مبه ر (دروودی خودای لـ سمر بی) به یه که وه له یه که دفر خو مان ده شور، ری ده که ووت له ناو دفره که دا ده ستمان به ره نگاری دهستی یه که تری ده بوو. (ت/۱/۱۴۹/۳ = ز-۳۱-ز/۲۶۹).

۱۸۷- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: (كُنْتُ أُطِيبُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَيَطُوفُ عَلَى نِسَائِهِ ثُمَّ يُصْبِحُ مُحَرِّمًا يَنْضَحُ طِبَاءً). (الحديث ۲۶۷- طرفه في: ۲۷۰). (۱۶۳)

(۱۶۱) أخرجه مسلم في الحيض، باب: صفة غسل الجنابة، رقم: ۷۲۳=۳۸.

(۱۶۲) أخرجه مسلم في الحيض، باب: القدر المستحب من الماء في الغسل الجنابة، رقم: ۷۲۹=۳۲۱، ۳۱۹.

عائشه (همزای خوی لب بن) فهرمووی: بۆخۆم بۆنی خۆشم دهدا له پیغه مبههر (دروودی خودی لهسر بن) لهکاتی ئیحرام بهستن دا، بهلام لهپیش ئهوهدا که ئیحرام ببهستی، جا ههر لهوشهوهدا دهچوووه لای ژنهکانیو، بۆ بهیانیش هیشتا بۆنی گولاوکه دهمار دهمار دهرۆیی که ئیحرامی دادهبهست (ت/۲/۱۶۷/۲ ز- ۸۷ ژ- ۱۵۱۵).

۱۸۸- عَنْ أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَذُورُ عَلَى نِسَائِهِ فِي السَّاعَةِ الْوَاحِدَةِ مِنَ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَهَنَّ إِحْدَى عَشْرَةَ وَفِي رِوَايَةٍ: تِسْعُ نِسْوَةٍ. قِيلَ: لِأَنَّهُ أَوْكَانَ يُطِيقُهُ قَالَ كُنَّا نَتَحَدَّثُ أَنَّهُ أُعْطِيَ قُوَّةَ ثَلَاثِينَ). (الحديث ۲۶۸ أطرافه في: ۲۸۴، ۵۰۶۸، ۵۲۱۵).

ئهنهس (همزای خوی لب بن) فهرمووی: سهردهمی پیغه مبههر (دروودی خودی لهسر بن) یازده ژنی ههبوو، جاری وادهبوو لهیهک تاودا، بهشمو یابهروژ، دهرۆیشته لای ههر یازدهیان و یهکه یهکه لهو ماوهیهدا دروست دهبوو لهگهلیان. لهگه پراڤهوهیهکا: نوژنی ههبوو. گوترا: جا ئایا توانای ئهوهی ههبوو لهکاتیکی وا که ما لهگه ئهوهنده هاوسهردا دروست ببی؟ ئهنهس فهرمووی: بهئێ، ئیمه قسهی ئهوهمان لی دهکرد: که پیغه مبههر (دروودی خودی لهسر بن) لهم لایه نهوه توانای سیی پیاوی پی دراوه. (ت/۱/۱۵۶/۱۰ ز- ۳۲ ژ- ۲۸۶ - ش/د/ت/ن)

۱۸۹- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: (كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى وَبِصِ الطَّيْبِ فِي مَفْرَقِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ مُحْرِمٌ). (الحديث ۲۷۱ - أطرافه في: ۱۵۳۸، ۵۹۱۸، ۵۹۲۳) (۱۶۴)

عائشه (همزای خوی لب بن) فهرمووی: ئیستاش ههر له بهرچاومه که چۆن شوینی جیاکردنهوهی مووی سهری پیغه مبههر (دروودی خودی لهسر بن) که له ناوهراستا دهیکرد

(۱۶۳) أخرجه مسلم في الحج، باب: الطيب للمحرم عند الإحرام، رقم: ۷۲۵= ۷۲۶.

* أخرجه مسلم في الطهارة رقم- ۷۰۶ شيحا.

(۱۶۴) أخرجه مسلم في الحج، باب: الطيب للمحرم عند الإحرام، رقم: ۲۸۲۶= ۲۸۲۴.

به دوو به شهوه، بریسکه میسکه که ی پیوه بوو ده بریسکایه وه، که له پش
نیحرام بهستن دا لی دابوو. (تاج-۲/۸۱ ز-۸۷ ژ-۱۵۱۵ ج-۴).

۱۹۰- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: (كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا اغْتَسَلَ مِنَ الْجَنَابَةِ غَسَلَ يَدَيْهِ وَتَوَضَّأَ وَضَوْءَهُ لِلصَّلَاةِ ثُمَّ اغْتَسَلَ ثُمَّ يُخَلِّلُ بِيَدِهِ شَعْرَهُ حَتَّى إِذَا ظَنَّ أَنَّهُ قَدْ أَرَوَى بَشْرَهُ أَفَاضَ عَلَيْهِ الْمَاءَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ غَسَلَ سَائِرَ جَسَدِهِ).

عائیشه (همزای خوی لن بی) فهرمووی: دهستووری پیغه مبه (دروودی خودی له سهر بی) وابوو
که بو له شپیس خوی دهشورد ههردوو دهستی خوی تامووچه کانی دهشورد،
ئهوجا ریک وهك دهسنویرزی نویر دهسنویرزی دهگرت، ئهوجا دهستی دهکرد
به خوشوردن، دهستی دهخسته بن مووه کانی سهری، تابه زهینی وایده زانی
که پیستی بن فزه که ی به باشی ته پوو، ئهوجا سی مست ناوی دهکرد به سهر
سهریدا، له پاشا باقی مهنده ی جهسته ی خوی پاک دهشورد. (ت/۱/۱۵۳/ ۲ ز-۳۲
ژ-۲۷۸ - ش/د/ ت/ ن).

رافه و شیکردنه وه:

ئه م فهرمووده یه له پش شهوه رابورد (ب/۱ ف - ۱۷۹ = پروانه بهرگی یه که م،
فهرمووده ی ژماره / ۱۷۹).

۱۹۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (أُقِيمَتِ الصَّلَاةُ وَعَدَّتِ الصُّفُوفُ قِيَامًا فَخَرَجَ إِلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمَّا قَامَ فِي مُصَلَّاهُ ذَكَرَ أَنَّهُ جُنُبٌ فَقَالَ لَنَا مَكَانُكُمْ ثُمَّ رَجَعَ فَاغْتَسَلَ ثُمَّ خَرَجَ إِلَيْنَا وَرَأْسُهُ يَقْطُرُ فَكَبَّرَ فَصَلَّيْنَا مَعَهُ). (الحديث ۲۷۵ - طرفاه في: ۶۳۹، ۶۴۰). (۱۶۵)

(۱۶۵) أخرجه مسلم المساجد ومواضع الصلاة، باب: متى يقوم الناس للصلاة، رقم:
۶۰. ۱۳۶۶ شيجا.

ئەبۇھورەیرە (پەزىلى خۇدای لى بىن) فەرموۋى: جارى قامەتى نوپۇز كراۋ، پىزەكانى رېك خرانو، ھەركەسەى بەپئوۋە لەپىزى خۇيدا رېك راۋەستا، پېغەمبەرىش (دروۋى خۇدای لەسەر بىن) لەھۇدەكەى خۇيەۋە تەشرىفى ھاتەدەرەۋە لەنوپۇزگاگەى خۇيدا لەپېشمانەۋە راۋەستا، لەۋكاتەدا يادى كەۋتەۋە كەلەشپىسە، جا فەرموۋى پېمان: (لەجېگەى خۇتان بن تادېمەۋە) ئەۋجا رۇيشتەۋە بۇ مالىەۋە گورج خۇى شۇرد، كەھاتەۋە بۇلامان سەرى ئاۋى لى دەتكا، ھى خۇشۇردنەكەى، ئىنجا ئەللاھونەكبەرى نوپۇز دابەستنى كىردو ئېمەيش لەگەلىدا نوپۇزمان دابەست

۱۹۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (كَانَتْ بَنُو إِسْرَائِيلَ يَغْتَسِلُونَ عَرَاءَةً يَنْظُرُ بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ وَكَانَ مُوسَى صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَغْتَسِلُ وَحْدَهُ فَقَالُوا وَاللَّهِ مَا يَمْنَعُ مُوسَى أَنْ يَغْتَسِلَ مَعَنَا إِلَّا أَنَّهُ آذُرُ فَذَهَبَ مَرَّةً يَغْتَسِلُ فَوَضَعَ ثَوْبَهُ عَلَى حَجَرٍ فَفَرَّ الْحَجَرُ بِثَوْبِهِ فَخَرَجَ مُوسَى فِي إِثْرِهِ يَقُولُ ثَوْبِي يَا حَجَرُ حَتَّى نَظَرْتَ بَنُو إِسْرَائِيلَ إِلَى مُوسَى فَقَالُوا وَاللَّهِ مَا بِمُوسَى مِنْ بَأْسٍ وَأَخَذَ ثَوْبَهُ فَطَفِقَ بِالْحَجَرِ ضَرْبًا فَقَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ وَاللَّهِ إِنَّهُ لَنَدَبَ بِالْحَجَرِ سَبْعَةَ أَوْ سَبْعَةَ ضَرْبًا بِالْحَجَرِ). (الحديث ۲۷۸- طرفاه في: ۴۰۴، ۴۷۹۹) (۱۶۶)

ئەبۇھورەیرە (پەزىلى خۇدای لى بىن) فەرموۋى: پېغەمبەر (دروۋى خۇدای لەسەر بىن) فەرموۋى: (نەۋەى ئىسرائىل - كەناۋدارن بەبەنى ئىسرائىل - بەروۋتو قوۋوتى لەبەرچاۋى يەكتى خۇيان دەشۇرد، بەلام موسا (سەلامى خۇدای لى بىن) پىاۋيكي زۇر بەشەرمو شۇ بو ھەمىشەخۇى باش دادەپۇشى، بەرەنگيكي وا پىستى لەشى ھىچ نەدەبىنرا، ۋەھەر بەتەنھايىش خۇى دەشۇرد، جاھەندى كەسيان بەم جۇرە قسە ناشرىنانە ئازارى دلى موسايان دەداۋ، دەيانگوت: بېى ۋ نەبى بۇيە

مووسا بهم شیوہیہ خوئی دادہ پویشی و بہ جیا خوئی دہشواو لہ گہل ئیمہ دا خوئی ناشوری، دیارہ نہنگی بہ لہشیہ وہ ہہیہ، سایاہ لہکہ، یادہ بہ و قورہ، یادہ ردیکی تری ہر ہہیہ.

جا خودای گہورہ و سہرور ویستی ئہم قسہ و باسہی ئہوانہ بہ درؤ بختاہوہ، پاکی و بی نہنگی موسا (سہلامی خوی لی بی) دہریخا، جابویہ رؤزی موسا (سہلامی خوی لی بی) بہ تہنیا خوئی لہوان کلا کردو رؤیشت بؤ چوئی لہوی خوئی بشوری، جا جلہکانی لہ بہرخوی داکنندو، لہ سہر بہردی داینان، کاتی گہ خوئی تہواو شورڈ، چو بؤلای جلہکانی تالہ بہریان بکاتہوہ، بہ لام بہ فہرمانی خودای گہورہ بہردہکہ جلہکہی موسای فراند! مووسایش داردہستہکہی خوئی ہہلگرت و نیشتہ سہر بہردہکہ و رایکرد بہ شوینی داو بانگی کرد: بہردہکہ! جلہکانم دانئ، بہردہکہ! جلہکانم دانئ، بہردہکہیش رؤیشت، مووسایش شوینی کہوت، ہہتا گہیشت بہکؤمہئی لہنہوہی ئیسرائیل و، گشتیان تہماشای لہشی مووسایان کرد، بہرووت و قووتی و بہچاوی خوئیان بینیان کہلہش و لاری لہوہ جوانرو پاکتر نابی و زور دوورہ لہو درؤیانہی کہئہوان دہیانلین، جا ئہوجا بہردہکہ رہق راوہستاو مووسایش جلہکہی ہہلگرتہوہو دہستی کرد بہلیدانی بہردہکہو، بہگؤچانہکہی چہند کوتہکیکی باشی لی دا!

ئہبہوہورہیرہ (ہمزای خوی لی بی) دہفہرموی: سویندم بہخودای گہورہ مووسا وابہتوندی بہردہکہی داپلوسی بوو، سی یاچوار، یاپینج، یا شہش، یاہوت خالی لی کردبوو، ئاوا قرنجاندبووی وەك جیگہبرین. ئہمہ ئہو داستانہیہ کہ خودای گہورہ بہم ئایہتہ ئامژہی بؤ دہکاو دہفہرموی: (یا ایہا الذین آمنوا لاتکونوا کالذین آذوا موسی فبرأہ اللہ مما قالوا وکان عنداللہ وجیہاً) ۶۹/۳۳ - واتہ: ئہی کہسانئ کہ باومرتان ہہیہ بہخوداو بہ پیغہمبہری خودا! وەك ئہوانہ مہبن کہئازاری دئی موسایان دہدا، تاخودای گہورہ پاکی و بی نہنگی موسای

دەر خست و قسه ناهه قه گانی ئهوانی به درۆ خسته وه، له راستی دا موسا له لای خودای گهوره گهلی خاوهن خاترو زۆر پایه بهرزو ریزدار بوو. (ت/۷/ ۱۰۱/ ۱۹ = تاج- ۴ ز- ۱۶ ژ- ۴۰۵۴ - ش/ت).

روونکردنه وه:

ئهم فهرموودهیه دهست دهدا بۆ به لگه، له کاتی پێویستی و ناچاریدا رووت کردنی شهرمگای مڕۆف دروسته، وهك شایهتی و مه بهستی پزیشکی و شتی تری وا وه ههروهها به لگهیه له سههر ئه وه دارو به ردیش ههست و پیت و فهرو هۆشیان ههیه، وهشیاوی ته می و ئامۆژگارین.

۱۹۳- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (بَيْنَا أَيُّوبُ يَغْتَسِلُ غُرْيَانًا فَخَرَّ عَلَيْهِ جَرَادٌ مِنْ ذَهَبٍ فَجَعَلَ أَيُّوبُ يَحْتَسِي فِي ثَوْبِهِ فَتَادَاهُ رَبُّهُ يَا أَيُّوبُ أَلَمْ أَكُنْ أَغْنِيْكَ عَمَّا تَرَى؟ قَالَ بَلَى وَعِزَّتِكَ وَلَكِنْ لَأُغْنِيَنِي عَنْ بَرَكَتِكَ). (الحدیث ۲۷۹ - طرفاه فی: ۳۳۹۱، ۷۴۹۳).

ئهبوهورهیره (هزای خوای ئه بێ) فهرمووی: پێغه مبههر (دروودی خودای له سههر بێ) فهرمووی: (جاری ئه یووب بهرووتی: (واته: به بێ په شته مال گرتنه وه به بهرکوشیا، به لام به ته نیا له جیگهیه کی چۆلا) خۆی دهشۆرد، له و کاته دا کولله ی زیڕینی به سههردا داباری، جا ئه ییوب به مشت زیڕه که ی ده کرده ناو جله گانیه وه. خودا وهند گازی کرد: ئه ی ئه ییوب! ئه دی من بێ نیازم نه کردبووی له شتی وا، ئیتر ئهم هه لپه یه ی بۆچی یه؟ فهرمووی: با، به گه وه ری تو چۆن ده فهرمووی وایه، ئه وه ندمت خێرو بیڕ پێ به خشیوم کارم نییه به م زیڕه به لام له گه ل ئه وه شا هه رگیزاو هه رگیز له پیت و فه ری تو بێ نیاز نابو و ئه و زیڕه ییش به شی که له پیت و فه ری تو، بۆیه کۆی ده که مه وه!) (ت/ ۴/ ۱/ ۳۸۹ تاج- ۳ ج- ۴ ز- ۱۱۹ ژ- ۳۲۱۷).

۱۹۴- عَنْ أُمِّ هَانِيٍّ بِنْتِ أَبِي طَالِبٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: (ذَهَبْتُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَامَ الْفَتْحِ فَوَجَدْتُهُ يَغْتَسِلُ وَفَاطِمَةُ تَسْتُرُهُ فَقَالَ مَنْ هَذِهِ فَقُلْتُ أَنَا أُمُّ هَانِيٍّ). (الحديث ۲۸۰ - أطرافه في: ۳۵۷، ۳۱۱۷، ۶۱۵۸) (۱۶۷)

ئومموهانی کچی ئەبو طالیب (پەزای خۆی لێ بێ) فەرمووی: سالی نازاد کردنی شاری مەککە، رویشتم بۆ خزمەتی پێغەمبەر (دروودی خۆدای لەسەر بێ) کە چووم خۆی دەشۆرد فاطیمە پەردە ی بۆ کردبوو، کە هەستی بە من کرد فەرموو (دروودی خۆدای لەسەر بێ): (ئەو ژنە کێ یە؟) گوتم: من ئومموهانیئەم (ت/ ۱/ ۱۴۸ = ز- ۳۱ ژ- ۲۶۷).

راقە و شیکردنەو:

ئومموهانی خوشکی ئیمامی عەلی یە (پەزای خۆی لێ بێ) چل و شەش فەرموودە ی هەیه، دەلێن: ئەم لەدوا ئیمامی عەلی مردوو، هەق ئاموزای پێغەمبەر، رمزاو رحمەتی خۆدای ئی بێ (ت/ ۱/ ۴۸۵ = ز- ۱۷۹ ژ- ۹۵۶).

۱۹۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) (أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَقِيَهُ فِي بَعْضِ طَرِيقِ الْمَدِينَةِ وَهُوَ جُنُبٌ فَأَلْحَسَتْ مِنْهُ فَذَهَبَ فَاغْتَسَلَ ثُمَّ جَاءَ فَقَالَ أَيْنَ كُنْتَ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ قَالَ كُنْتُ جُنُبًا فَكْرِهْتُ أَنْ أَجَالِسَكَ وَأَنَا عَلَى غَيْرِ طَهَارَةٍ فَقَالَ سُبْحَانَ اللَّهِ إِنَّ الْمُسْلِمَ لَا يَنْجُسُ). (الحديث ۲۸۳ - طرفه في: ۲۸۵) (۱۶۸)

ئەبوهورەیرە (پەزای خۆی لێ بێ) فەرمووی: جاری لە شەم پێس بوو، لە یەکی لە پێگەکانی مەدینە تووشی پێغەمبەر بووم (دروودی خۆدای لەسەر بێ) لەبەر ئەوە کە لە شەم گران بوو خۆم ئی شار دەو، چووم خۆم شۆردو ئەوسا هاتەو بۆ خزمەتی،

(۱۶۷) أخرجه مسلم في الحيض، باب: تستر المغتسل بثوب ونحوه، رقم: ۷۶۲، ۷۶۳، ۱۶۶۶.

(۱۶۸) أخرجه مسلم في الحيض باب: الدليل على ان المسلم لا ينجس، رقم: ۳۷۱ = ۸۲۲.

فهرمووی: (ئەى ئەبوهورهیره! ئەوه لەکۆى بووى؟ گوتە: راستیهکەى لەشم پێس بوو، لەبەرئەوه حەزم نەکرد بەلەشى ناپاکەوه لەخزمەتتا دابنیشم).
فهرمووی: (سوبحانەللا! چەند سەیریت! موسوڵمان چۆن پێس دەبێت!)
(ت/۷/۱۵۵/۱ = ز-۳۲ ژ-۲۸۳).

۱۹۶- عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) (سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَيْرُقَدْ أَحَدُنَا وَهُوَ جُنْبٌ؟ قَالَ نَعَمْ إِذَا تَوَضَّأَ أَحَدُكُمْ فَلْيَرْقُدْ وَهُوَ جُنْبٌ).
(الحديث ۲۸۷- طرفاه في: ۲۸۹، ۲۹۰). (۱۶۹)

ئەبنوعومەر (پەزى خۆدایان لى بى) فهرمووی: عومەرى کۆرى خەططاب (پەزى خۆدایان لى بى) لە پێغەمبەرى پەرسى: کەسێ لەئیمە ئەگەر لەشى پێس بوو، پێش ئەوهى خۆى بشۆرى، بۆى هەیه کەبخەوێ؟ فهرمووی (دروودی خۆدای لەسەر بى): (بەئێ، هەركاتى لەشتان پێس بوو بۆتان هەیه کەبەلەشى پێسەوه بخەون، بەلام واباشە لەكاتى وادا دەسنوێژى بگرن ئەوسا بخەون).

۱۹۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (إِذَا جَلَسَ بَيْنَ شُعْبَيْهَا الْأَرْبَعِ ثُمَّ جَهَّذَهَا فَقَدْ وَجَبَ الْغَسْلُ). (الحديث ۲۹۱). (۱۷۰)

ئەبوهورهیره (پەزى خۆى لى بى) فهرمووی: پێغەمبەر (دروودی خۆدای لەسەر بى) فهرمووی: (كاتى بیاو لەناو چوارپەلى ئافەرتا دانیشتو لەگەڵیا دروست بوو، باناویشى نەیهتەوه، ئێتر خوشۆردن لەسەر هەردوولا پێویست دەبێ) (ت/۱/۱۴۴ = ز-۳۰ ژ-۲۵۸ = ش/د/ن).

(۱۶۹) أخرجه مسلم في الحيض، باب: جواز نوم الجنب واستحباب الوضوء له، رقم: ۷۰۲=۳۰۶.

(۱۷۰) أخرجه مسلم في الحيض، باب: نسخ الماء من الماء، رقم: ۷۸۱=۳۴۳.

بسم الله الرحمن الرحيم

(۶) نامه‌ی بینویژی (کتاب الحيض)

۱۹۸- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) تَقُولُ: (خَرَجْنَا لَا نَرَى إِلَّا الْحَجَّ فَلَمَّا كُنَّا بِسَرِفٍ حِضْتُ فَدَخَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَنَا أَبْكِي قَالَ مَا لَكَ أَنْفِستِ؟ قُلْتُ نَعَمْ قَالَ إِنَّ هَذَا أَمْرٌ كَتَبَهُ اللَّهُ عَلَى بَنَاتِ آدَمَ فَأَقْضِي مَا يَقْضِي الْحَاجُّ غَيْرَ أَنْ لَا تَطُوفِي بِالْبَيْتِ قَالَتْ وَضَحَّى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ نِسَائِهِ بِالْبَقَرِ). (الحديث ۲۹۴- أطرافه في: ۳۰۵، ۳۱۶، ۳۱۷، ۳۱۹، ۳۲۸) (۱۷۱)

عائیشه (همزای خوی لب بی) فہرمووی: لەخزمەتی ھەزرەتدا (درودی خودای لەسەر بی) دەرچووین بۆ ھەج، وەبەتەمای ھەمرە نەبووین، چوونکە گومانمان وابوو کە لەمانگەکانی ھەجدا ھەمرە ناکرێ، کەگەیشتینە سەریف لەوێ من بێ نوێژ کەوتەو دەستم کرد بەگریان، پیڤەمبەر (درودی خودای لەسەر بی) ھات بەسەرما دەگریام، فہرمووی: (ئەو ھەجیتە بۆچی دەگری؟) گوتم: بەخوا ھەزەم دەکرد کەئەمسال نەھاتمایە بۆ ھەج، فہرمووی: (رەنگبێ بینویژ بیت؟) گوتم: بەلێ. فہرمووی: (ئەمە شتیکە خودا نووسیووێتەتی لەسەر کچانی ئادەم و سووچی تۆی تێدا نییە، جاھەرچی حاجی دەیکا تۆیش بیکە، بەلام تەوافی بەیت مەکە، ھەتا پاک دەبیتەوہ).

عائیشه (همزای خوی لب بی) فہرمووی: جاکەگەیشتینە مەککە ھەزرەت (همزای خوی لب بی) بەھاوڕێیانێ خۆی فہرموو: بیکەن بەعەمرە، ئیتر خەلکەکە ئیجرامیان شکان، مەگەر ئەو کەسانە نەبێ کەئازەلێ دیاریی بەیتیان پێ بوو. فہرمووی: پیڤەمبەر (درودی خودای لەسەر بی) خۆی دیاری پێ بوو، وئەبوەکرو عومەریش دیارییان پێ بوو، ھەروەھا دەوڵەمەندەکانیش دیارییان پێ بوو، جا کەتاقی

ئىۋاردى رۆزى تەروپىيە كەۋتەنەۋە رى، دىسانەۋە ئىجرامى ھەجيان دابەستەۋە فەرموۋى: رۆزى جەژن لەبىنۆيژى پاك بوومەۋە، ئەۋجا پىغەمبەر (دروۋدى خوداى لەسەر بى) فەرمانى پى كىردم تەۋافى ئىفازەم كىرد، فەرموۋى: جاگۆشتى گايان بۆھىناين، گوتەم: ئەم گۆشتە ھى جى يە؟ گوتيان: پىغەمبەر (دروۋدى خوداى لەسەر بى) گاي كىردوۋە بەقوربانى بۆ ھاۋسەرەكانى. (ت/۲/۱۹۸/۱ = ز-۱۰۰ ژ-۱۵۶۷ = ش/د/ت/ن).

۱۹۹- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: (كُنْتُ أَرْجُلُ تَغْنِي رَأْسَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهِيَ حَائِضٌ وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَئِذٍ مُجَاوِرٌ فِي الْمَسْجِدِ يُدْنِي لَهَا رَأْسَهُ وَهِيَ فِي حُجْرَتِهَا فَتَرْجُلُهُ وَهِيَ حَائِضٌ). (الحديث ۲۹۶ طرفه في ۲۹۵). (۱۷۲)

عائىشە (بەزى خۋاى لى بى) فەرموۋى: (جارى ۋادەبوو بىنۆيژ بووم پىغەمبەر (دروۋدى خوداى لەسەر بى) سەرى خۋى دەنايە بەردەستەم قىزەكەيم شانە دەكىرد. لەگىرپانەۋەيەكا: جارى ۋادەبوو من لەناۋ ھۆدەكەى خۇما دەبووم، كەۋا لەتەنىشت مزگەۋتەكەۋە، پىغەمبەرىش (دروۋدى خوداى لەسەر بى) لەناۋ مزگەۋتا خەلۋەى دەكىشا لەدەرگاي ھۆدەكەى خۇمەۋە، كەلەسەر مالى مزگەۋت بوو سەرى دەردەھىناۋ سەرى لەمنەۋە نىزىك دەكىردەۋە، مەنىش بۆيەم شانە دەكىرد، لەۋكاتەدا بىنۆيژىش بووم) (ت/۲/۱۴۶/۱ = ز-۷۵ ژ-۱۴۶۳).

۲۰۰- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: (كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَكَبَّرُ فِي حُجْرِي وَأَنَا حَائِضٌ ثُمَّ يَقْرَأُ الْقُرْآنَ). (۱۷۳)

عائىشە (بەزى خۋاى لى بى) فەرموۋى: جارى ۋادەبوو پىغەمبەرى خوا (دروۋدى خوداى لەسەر بى) سەرى لەسەر كۆشم دادەنا، لەۋكاتەدا من بىنۆيژ بووم، ۋەلەسەر ئەۋ حالە قورئانى دەخوئىند.

(۱۷۲) أخرجه مسلم في (الباب: غسل الحائض رأس زوجها وترجله. الخ) المترجم= ۶۸۶-۶۸۷.

(۱۷۳) أخرجه مسلم في الحيض، باب: الاضطجاع مع الحائض في لحاف واحد، رقم: ۳۰۱، ۶۸۰، ۶۹۱.

روونکردنه وه:

ژنی بښوونکي پاکه، ټاوو ناني دهستی هه لاله، ليکه وتنی دروسته چونکه پاکه، نه وه وی (پرمزی خوی لږ بڼ) دهغه رموی: ټهم فهرمووده یه به لگه ی نه وه یه که خویندنی قورئان له کاتی راکشان و پالکه وتنا دروسته، هه روا له نزیکی جیگه ی پیسایشه وه. شیخی عهینی (پرمزی خوی لږ بڼ) دهغه رموی: (ټهمه ی نه وه وی دهغه رموی: که له نزیکی جیگه ی پیسایشه وه خویندنی قورئان دروسته جیگه ی سر نجه، چونکه بهم قسه یه بڼی نابڼی خویندنی قورئان بهر اهر بهر به ناوده ست ناباشی (که راهه تی) ی هه بڼی، به لام پڼویسته که کاری وانا باش بڼی، له بهر خاتری ریزگرتنی قورئان، چونکه دهو روبه ری شت حوکه و برپاری ټهو شته ی هه یه).

۲۰۱- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: (يَبْنَأُنَا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُضْطَجِعَةً فِي خَمِيصَةٍ إِذْ حَضَتْ فَأُتِيتُ فَأَخَذْتُ ثِيَابَ حِيضِي قَالَ أَلْفِيتُ؟ قُلْتُ نَعَمْ فَدَعَانِي فَاضْطَجَعْتُ مَعَهُ فِي الْخَمِيصَةِ). (۱۷۴)

ټومموسه له مه ی هاوسه ری پڼغه مبه ر (دروودی خودی له سر بڼ) که یه کیکه له دایکانی موسو لمانان، فهرمووی: جاری له گه ل پڼغه مبه ردا له ژیر جاجمیکی بازوودا پالکه وتبووم، له نا کاو له و ده مه دا که وتمه بڼی نوڼزی یه وه، ټیتر خو م له ژیر جاجمه که دزی یه وه، چووم خو م گوړی و جلی بڼوڼزی یه که مم له بهر کرد. فهرمووی: (ټه وه ټیکه وتیت؟) گوتم: به ټی. ټه و جا بانگی کردمه وه، چوومه وه له گه ټیا له ژیر مه و جه که دا راکشامه وه.

۲۰۲- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: (كُنْتُ أَغْتَسِلُ أَنَا وَرَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنْ أَمَاءٍ وَاحِدَةٍ كَلَانَا جَنْبًا، وَكَانَ يَأْمُرُنِي فَأَتُرُّ، فَيُبَاشِرُنِي وَأَنَا حَائِضٌ وَكَانَ يَخْرُجُ رَأْسُهُ إِلَى وَهُوَ مَعْتَكِفٌ فَأَغْسِلُهُ وَأَنَا حَائِضٌ) وَفِي رِوَايَةٍ عَنْهَا

(رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: (كَأَنِّي إِحْدَانَا إِذَا كَانَتْ حَائِضًا فَأَرَادَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يُبَاشِرَهَا أَمَرَهَا أَنْ تَتَزَرَّ فِي فَوْرِ حَيْضَتِهَا ثُمَّ يُبَاشِرُهَا قَالَتْ وَأَيُّكُمْ يَمْلِكُ إِرْبَهُ كَمَا كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَمْلِكُ إِرْبَهُ). (الحديث ۳۰۲ طرفه في: ۳۰۲، ۲۰۳۰). (۱۷۵)

عائشه (رضی خوی لہ بن) فہرمووی: جاری وادہبوو خووم و پیغہمبہر پیگہوہ لہیہک دمفر خوومان دہشورد، ہہردووگمانیش لہشمان پیس بوو. ہہندی جاریش بی نوپژ دہبووم، پیغہمبہر (دروودی خودای لہسہر بن) فہرمانی پی دہکردم، بہرکویشم دہپوشی، نہوجا لہسہر نہو بہرکویشہوہ دہستی لہگہلما تیکہل دہکردو خووشی لی و مردہگرتہم، زورجاریش لہناو مزگہوتا خہلوہی دہکیشا، لہناو مزگہوتہکہوہ سہری خوی دہہینایہ ناو ہوڈدہکہی منہوہ، کہبہتہنیشتی مائی مزگہوتہوہ بوو، منیش سہریم دہشورد لہوکاتہیشدا بیئوپژ بووم.

لہگیرانہوہیہکی تردا عائشہ دمفرمووی: نہگہر یہکی لہئیہمی ہاوسہرانی پیغہمبہر (دروودی خودای لہسہر بن) لہگہرمہی بیئوپژیدا بواپہ، نہگہر پیغہمبہر بیویستایہ لہوکاتہدا دہستی لہگہل دا تیکہل بکا، فہرمانی دہدا بہرکویشکی دہدا بہنیوانی ناوکی و نہژنووی دا، نہوجا لہسہر نہو بہرکویشہوہ دہستی بو دہبردو لہگہلیدا خوی تیکہل دہکردو خووشی لی و مردہگرت بہلام بہبی دروست بوون. عائشہ فہرمووی: بہلام کی لہئیوہ دہتوانی کہ وہک

پیغہمبہر (دروودی خودای لہسہر بن) نارمزووی خوی بو زہوت بکری و سنوور نہبہزینن.

۲۰۳ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي أَضْحَى أَوْ فِطْرٍ إِلَى الْمُصَلَّى فَمَرَّ عَلَى النِّسَاءِ فَقَالَ يَا مَعْشَرَ النِّسَاءِ تَصَدَّقْنَ فَإِنِّي أُرِيكُمْ أَكْثَرَ أَهْلِ النَّارِ فَقُلْنَ وَبِمَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ تُكْفَرْنَ اللَّغْنَ وَتُكْفَرْنَ الْعَشِيرَ مَا رَأَيْتُ مِنْ نَاقِصَاتِ عَقْلٍ وَدِينٍ أَذْهَبَ لُبَّ الرَّجُلِ الْحَازِمِ مِنْ إِحْدَاكُنَّ قُلْنَ وَمَا نَقِصَانِ دِينَنَا وَعَقْلُنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ أَلَيْسَ شَهَادَةُ الْمَرْأَةِ مِثْلَ

نَصَفَ شَهَادَةَ الرَّجُلِ قُلْنَ بَلَى قَالَ فَذَلِكَ مِنْ نَقْصَانِ عَقْلِهَا أَلَيْسَ إِذَا حَاضَتْ لَمْ تُصَلِّ وَلَمْ تَصُمْ قُلْنَ بَلَى قَالَ فَذَلِكَ مِنْ نَقْصَانِ دِينِهَا). (الحديث ۲۰۴ أطرافه في: ۹۵۶، ۱۴۶۲، ۱۹۵۱، ۲۶۵۸). (۱۷۶)

ئەبوسەئیدی خودری (رمزى خوارى لى بى) فەرموۋى: جەزنى قوربان بوو، يارۋژى جەزنى رەمەزان بوو، پېغەمبەر (دروودى خوداى لەسەر بى) دەرچوۋە دەرەوہ رۆيشت بۆ نويزگاگە بۆئەودەشتە لەدەرەودى شار، سەرى لەژنان داو فەرموۋى: (ئەى كۆمەلى ژنان! خيرو خيرات زۆر بگەن و، زۆریش بپارپنەوہ و داواى لىبووردن لەخودا بگەن، چونكە من لەشەوى ميعراجدا خودا نيشانى دام كەئيوہ زوربەى خەلگى دۆزەخ بوون) ژنەكان گوتيان: ئەى پېغەمبەرى خودا! ئەوہ بۆچى ئيئە زۆربەى خەلگى ناو دۆزەخين؟ فەرموۋى: (چوونكە زۆر نەفرەت لەخەلك دەكەن و، سېلەيى لەگەل مېر دەكەن و چاكەى ئەوتان لەبەرچاو نىيە، كەسەم نەديوہ كەوہك ئيوہ ئاوا كەم ھۆش و كەم ئايين بى، كەچى لەگەل ئەوہيشا ئاوا زال بى و، بياو بەو ھەموو زىرەكى و زرنكى يەيەوہ تەفرەى دەداو ھۆشى لەكەللەدا ناھيلى!) گوتيان: ئەى پېغەمبەرى خودا! كەم ئايينى و كەم ھۆشايە كەمان كامەيە؟ فەرموۋى: (كەم ھۆشى يەكەتان بريتي يە لەوہ كەشايەتى دووژن بەشايەتى تافە بياوئ حليبە، ئەمە كەم ھۆشايەكەتان، ئافرەتيش لەكاتى بېنويزيدا چەن شەوئ دەمىنيتەوہ نەنويز دەكاو، نەرۋژوۋى رەمەزان دەگرئ، ئەمەيش كەم ئايينى يەكەتان). (ت / ۲۶ / ۱ + ل - ۴۵۱ ھەتا ۴۶۰ = ز - ۳ - ژ ۱۸ + ز - ۱۵۸ ھەتا ز - ۱۶۳).

۲۰۴ - عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) (أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اعْتَكَفَ مَعَهُ بَعْضُ نِسَائِهِ وَهِيَ مُسْتَحَاضَةٌ تَرَى الدَّمَ فَرُبَّمَا وَضَعَتِ الطُّسْتَ تَحْتَهَا مِنَ الدَّمِ). (الحديث ۳۰۹ أطرافه في: ۳۱۰، ۳۱۱، ۲۰۳۷).

عائیشه (همزای خوی لیس بی) دهمه رموی: ژنی له ژنه کانی پیغه مبهه (دروودی خودای له سمر بی) له گهل پیغه مبهه ردا، له ناو مزگه وت دا خه لوهی ده کیشا، واته: ئیعتیکافی ده کرد، به لام نهو ژنه هه میسه بئوئیز (موسه حاضه) بوو، گهل جار له کاتی نوئیز کردندا ته شتیکی له ژیر خویدا دادنا، نه بادا خوینه که مزگه وته که پیس بکا، (ت/ ۱/ ۱۷۰ = ز- ۳۸ ژ- ۳۰۸).

۲۰۵ - عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: (كُنَّا نُنْهَى أَنْ نُجِدَّ عَلَى مِيتٍ فَوْقَ ثَلَاثِ إِلَّا عَلَى زَوْجِ أَرْبَعَةِ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا وَلَا نَكْتَحِلَ وَلَا نَتَّطِيبَ وَلَا نَلْبَسَ ثَوْبًا مَصْبُوغًا إِلَّا ثَوْبَ عَصَبٍ وَقَدْ رُخِّصَ لَنَا عِنْدَ الطَّهْرِ إِذَا اغْتَسَلَتْ إِحْدَانَا مِنْ مَحِيضِهَا فِي بُدْءِ مَنْ كُسِتِ أَظْفَارُ وَكُنَّا نُنْهَى عَنْ اتِّبَاعِ الْجَنَائِزِ). (۱۷۷)

ئوموعه طیهه (همزای خوی لیس بی) فهرمووی: نه ی کراره له ئیمه که ده سته ی ژنانین که له سی رۆژ پتر تازی بۆ مردوو بگرین، مه گهر بۆ میرد، که ده بی بۆ ئه و جوار مانگو ده رۆژ تازی بگرین، وه له و ماوه یه دا نابی چاو بریژین، یاخومان بۆن خویش بکهین، یا جل و بهرگی رنگین له بهر بکهین، مه گهر بهرگی که له پیش دا هه ودا که ی رنگ کرابی و له پاشا چنرابی، یاته نرابی، کاتی کیش پاک بووینه وه له بئوئیزی که ویستمان خۆمان بشورین، پێگه ی ئه وه مان دراوه که به قه د پئویست عوودو گولاوو بۆنی خویش نه ختی بۆ وانیک، بۆ جیگه خوینه که به کار به ئینین! (ت/ ۳/ ۱۸۹ = تاج- ۲ ز- ۷۹ ژ- ۲۲۷۸ = ش/ د/ ن).

رافه و روون کردنه وه:

کوست، یاقوسط، جوړه بوخورو بۆنیکی خویشه، پارچه پارچه یه، هه ندی ده لئین: رنگی ره شباهه، له چه شنی نینوکی مروفت وایه، هه ندی دهمه رموون: ظیفاری، یا ئه ظفار که ناریکه له که ناره کانی عه دن، له هینده وه بۆنی خویش

دهیئن لهوئ ساخی دهکهنه وه، هندی تر دهفرموون: شاریکه لهیه مه نه. هەرچۆن بئ مه بهست لهفرمووده که دوو شته: سوننه ته بۆ ئافرمت به بۆنی خووش بیئی ناخووشی بینووی و زمیستانی لابه ری، ههتا نه گهر تازیباریش بئ لهکاتی خوشرودنا ئه و مافه ی بۆهیه.

ئومومعه طیه (رمزای خوی لای بئ) یه کیکه له ژنانی هاوړپیان یه مبه ر، هاوړپیه کی ناوداری پیغه مبه ر بووه، زۆر نازاو دلیر بووه، نه نصاری یه بووه، له زۆر غه زادا له گه ل پیغه مبه ردا بووه، دهستی پزیشکی هه بوو، نه خووشیانی تیمار ده کرد، فرمووده یه کی هه یه له بابته شوړدی مردووه دادهنری به بنه مای شوړدی مردوو، نو فرمووده ی له به خاریدا هه یه رمزاو رحمه تی خودای ئی بئ.

۲۰۶- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) (أَنَّ امْرَأَةً سَأَلَتِ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ غُسْلِهَا مِنَ الْمَحِيضِ فَأَمَرَهَا كَيْفَ تَغْتَسِلُ قَالَ خُذِي فِرْصَةً مِنْ مَسَكٍ فَتَطْهَرِي بِهَا قَالَتْ كَيْفَ أَتَطَهَّرُ؟ قَالَ تَطْهَرِي بِهَا قَالَتْ كَيْفَ؟ قَالَ سُبْحَانَ اللَّهِ تَطْهَرِي فَاجْتَبِذْهَا إِلَيَّ فَقُلْتُ تَتَّبِعِي بِهَا أَثَرَ الدَّمِ). (الحديث ۳۱۴ طرفه في: ۳۱۵، ۷۳۵۷). (۱۷۸)

عائیشه (رمزای خوی لای بئ) فرمووی: ئه سماء (رمزای خوی لای بئ) بۆچونی تی خوشرودی بینووی له پیغه مبه ری پرسی، فرمووی: (هه رگامیکتان که ویستی خوئ بشوړئ، باله پيشا ئاوو مۆرده که ی ئاماده بکاو خوئ پاک بکاته وه، تاراتیکی جوان بگری، ئنجا دهستنوویژیکی جوان بگری، ئنجا ئاوبکا به سهر سهریاو دهستی تی بخاو، زۆر باش هه ئی بگۆی تاناو دهگاته بن مووهکانی سهری، ئه وحه له ئاو بکا به سهر سهر خویا سهراپا، ئنجا گوئه لۆکه یه کی میسکاوی،

یاگوئی خوری میسکای، یا به رویه کی بونخوش بهینئ خوی پی پاك بکاته و هو تاراتی پی بگری!).

نہ سمانیش باش تی نہ گہشت گوتی: چؤن چؤن خوی پی پاك بکاته و هو تاراتی پی بگری؟ فہرمووی: (سوبحانہ للہ سہیرہ بو تی ناگہی؟) خوتی پی پاك بکہرہ و هو تاراتی پی بگریو تہاوا. عائیشہ شیش - رمزای خوی لی بی - فہرمووی: منیش نہ سمم راکیشا بہ لای خومہ و، کہ کچی شہکەل بو، و دەپی م گوت: وەرہ من تیت بگہیەنم: بیہینہ بہ شوینی خوینہ کەداو، داینئ لہناو شہرمتا، تاناو گیانت بۆساردی لی نہیی و بۆنی خوش بی. لہ گیرانہ و دەیەکا: حەزەرەت (رمزای خوی لی بی) سی جار فہرمووی: پارچە یەکی میسکای بیئە و تاراتی پی بگری، ئیتەر پیغە مہەر (دروودی خودای لەسمەر بی) شہرم گرتی و رووی کرد بہە و لاوہ، عائیشہ دەیگوت: ژنگەلی یاریدەدەرەن (انصار) ژنگەلی چاکن نافەرین بۆخویان! شہرم و شکۆ ریگہی ئەوہی لی نہدە گرتن کە بۆخویان شارەزای ئایین ببن! (ت/ ۱/ ۱۶۱/ ۱ = ز- ۳۵- ژ- ۲۹۷ ج- ۴ = ش/ د/ ن)

۲۰۷- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: (أَهْلَلْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ فَكُنْتُ مِمَّنْ تَمَتَّعَ وَلَمْ يَسْقِ الْهَدْيَ فَرَعَمَتْ أَلْهًا حَاضَتْ وَلَمْ تَطْهَرْ حَتَّى دَخَلْتُ لَيْلَةَ عَرَفَةَ فَقَالَتْ يَا رَسُولَ اللَّهِ هَذِهِ لَيْلَةُ عَرَفَةَ وَإِنَّمَا كُنْتُ تَمَتَّعْتُ بِعُمْرَةٍ؟ فَقَالَ لَهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْقُضِيَ رَأْسُكَ وَامْتَشِطِي وَأَمْسِكِي عَنْ عُمْرَتِكَ فَفَعَلْتُ فَلَمَّا قَضَيْتُ الْحَجَّ أَمَرَ عَبْدَ الرَّحْمَنِ لَيْلَةَ الْحَصْبَةِ فَأَعْمَرَنِي مِنَ التَّعْنِيمِ مَكَانَ عُمْرَتِي الَّتِي نَسَكْتُ). (الحديث ۳۱۶ طرفه في: ۲۹۴). (۱۷۹)

(۱۷۹) أخرجه مسلم في الحج (صحيح مسلم بشرح النووي ج/ ۸ ص ۱۳۴، ص ۱۴۱، باب: بيان وجوه الإحرام الخ) انظر عمدة القاري ج/ ۳ ص ۲۸۷- ۲۱/ المترجم- ۲۹۲۸، ۲۹۱۰، ۲۹۱۱، ۲۹۲۵، ۲۹۲۷، ۲۹۲۹.

عوروه فہرمووی: عائیشہی پوورم فہرمووی: لہجہ جی مالاً واییدا لہگہل
پیغہمبہرا ئیحرامم دابہست، یهکئی بووم لہوانہ کہلہسہر شیوہی تہمہتتوع
حہجیان کرد، چونکہ دیاری (ہہدی) ی بہیتیان پی نہبوو، جا لہسہریف
بینویژ کہوتہم، ہہتا شہوی عہرفہ ہات، ہہرپاک نہبوومہوہ، جاگوتہم: ئہی
پیغہمبہری خودا! ئہم شہو عہرفہیہ، منیش ئیحرامی عہمرہم دابہستووہو
بینویژیشم، چار جییہ؟ فہرمووی: (قژہ سہرہکەت ہہٹوہشینہو شانہی بکہو،
جاری واز لہتہواو کردنی عہمرہکەت بہینہ!) منیش چوئی فہرموو وام کرد،
ئہوجا ئیحرامی حہجم دابہست، جاکہحہجم تہواو تہواو کرد، جا شہوی
حہصبہ (ناوی شوینیکہ لہنیوانی مہککەو مہدینہدا)، گوتہم: ئہی پیغہمبہری
خودا! ئہم خہلکە ہہموو حہجو عہمرہشیان کردووہ، تہنیا من نہبی، کەہەر
حہجم کردووہ؟! پیغہمبہریش (دروودی خودای لہسہر ہئی) فہرمانی کرد بہئہورہحمانی
برام، لہپاشکوئی وشرہکەی خویدا بردمی، تاجووینہ تہنعیم، جالہوئی
ئیحرامی عہمرہم بہست، لہجیاتی ئہو عہمرہیہی کەنیتہم لی ہیناو ہہٹم
وہشانہووہ تہواوم نہکرد. (ت/۲/ ۱/۱۹۸ = ز-۱۰۰ ژ-۱۵۶۷ = ش/د/ ت/ن).

۲۰۸- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: (خَرَجْنَا مُوَابِنَ لِهَلَالِ ذِي الْحِجَّةِ
فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ أَحَبَّ أَنْ يُهَلََّ بِعُمْرَةٍ فَلْيُهَلِّ لَوْنَا
أَنِّي أَهْدِيْتُ لَأَهْلَلْتُ بِعُمْرَةٍ فَأَهَلَ بَعْضُهُمْ بِعُمْرَةٍ وَأَهَلَ بَعْضُهُمْ بِحَجٍّ وَكُنْتُ أَنَا مِمَّنْ
أَهَلَ بِعُمْرَةٍ فَأَذْرَكَنِي يَوْمَ عَرَفَةَ وَأَنَا حَائِضٌ فَشَكَّوْتُ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
فَقَالَ دَعِي عُمْرَتَكَ وَانْقُضِي رَأْسَكَ وَامْتَشِطِي وَأَهْلِي بِحَجٍّ فَفَعَلْتُ حَتَّى إِذَا كَانَ
لَيْلَةُ الْحَصْبَةِ أَرْسَلَ مَعِيَ أَخِي عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ فَخَرَجْتُ إِلَى التَّعْمِيمِ
فَأَهْلَلْتُ بِعُمْرَةٍ مَكَانَ عُمْرَتِي وَلَمْ يَكُنْ فِي شَيْءٍ مِنْ ذَلِكَ هَدْيٌ وَلَا صَوْمٌ وَلَا
صَدَقَةٌ). (الحديث ۳۱۷).

عائیشہ (ہمزای خوی لی ہئی) فہرمووی: چوار پینج روژی مابوو بو مانگی نوئی ی
قوربان، لہمہدینہ بہرہو مہککە دہرچووین. پیغہمبہر (دروودی خودای لہسہر ہئی)

فهرمووی: (ههرکه سیّ حەزەکا عەمرە دابەستی باعەمرە دابەستی، من خۆم بۆیە عەمرە دانابەستم چونکە ئازەلی دیاری ی بەیتم هیّناوە لەگەڵ خۆم) جاهەندی کەس عەمرەیان دابەست، جاکاتی روژی عەرفە هات من بێنویژ بووم، لەخەمەت حەزەتدا (دروودی خودی لەسەر بێ) سکالای حاتم کرد، عەرزیم کرد: من لەسەر شیوەی تەمەتتوع (پشوو وەرگرتن) ئیحرامم دابەستوو. بەلام وا روژی عەرفە هات، من لەبەرئەووی کە بێنویژم هیشتا عەمرەکم تەواو نەکردوو، چونکە تەوافی بەیتم نەکردوو، کە یەکیکە لەبنیاتەکانی عەمرە، کە مەرجە لەسەر پاکی بکری، دەی ئەگەر چاومپی ی پاک بوونەو بەکم بۆ تەواو کردنی عەمرەکم، حەجی ئەمسالم دەفەوتی، چونکە فریای وەستانی کۆی عەرفە ناکەوم، کەواتە چار چییە؟

حەزەت (پەزای خۆی لێ بێ) فهرمووی: (واز لەتەواو کردنی عەمرەکت بەینەو، قەزە سەرەکت هەلۆەشینەو شانە ی بکەو، ئیحرامی حەج دابەستە باحەجی ئەمسالت لەکیس نەچی). جا منیش چۆنی فهرموو وام کرد، تاشەوی حەصبە، گوتم: ئە ی پەغەمبەری خودا! خۆم عەمرەم نەکردوو؟ جا عەبدورەحمانی برامی لەگەڵ دا ناردم، دەرچووم بۆ تەنعیم، کە نزیکترین هەریمی خاکی حیللە لەخاکی حەرمەو، لەوێو ئیحرامی عەمرەم دابەست لەجیاتی عەمرەکی پێشووم.

هیشامی کوری عورووی کوری زوبەیری کوری عەوام فهرمووی: لەهەموو ئەم گۆرانکاریانەدا عائیشە نەدیاری ی بەستی سەربریو، نەرۆژووی گرت، نەنانی هەژاری دا (بروانە فهرموودە ژمارە ۱۹۸) و (۲۰۷) بروانە: (ت/۱/۱۷۴/۲ = ز-۹۰ ژ-۱۵۲۷ + ز-۹۲ ژ-۱۵۳۸ + ز-۹۶ ژ-۱۵۵۰ + ل/۱/۱۷۷ + ل/۱/۱۷۹ + ل/۱/۱۸۷ + ل/۲/۱/۲۰۳ + ل/۱/۲۲۵). بۆئەووی بەباشی بزانی ئیحرام دابەستن بەچەند جۆر دەکری، وە (تمتع= پشوو وەرگرتن) چییە و چۆنە، وە عەمرە

چون دهکری بفهرموو ته ماشای فیقهی ناسان بهرگی یه کهم لاپه ره (۳۵۸، ۳۷۹، ۳۸۰، ۳۸۲، ۳۹۲ = ز-۱۶۳ هه تا ز-۱۶۷ بکه).

۲۰۹- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَنَّ امْرَأَةً قَالَتْ أَتَجْزِي إِحْدَانَا صَلَاتَهَا إِذَا طَهَرَتْ فَقَالَتْ أَحَرُورِيَّةٌ أَلْتِ كُنَّا نَحِيضُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَا يَأْمُرُنَا بِهِ أَوْ قَالَتْ فَلَا نَفْعَلُهُ. (۱۸۰)

موعاده (همزی خوی لن بی) فهرمووی: له عایشه پرسی گوتم: بوچی ژنی بینویژ روژووی رهمه زان دهگریته وه، که چی نویژه فهرزه کان ناگیرپته وه؟! فهرمووی: بوئویش ههرووری یهیت و لهو خه واریجانه ی که ده لاین: ده بی ژن نویژی کاتی بینویژیش وهک روژوو بگیریته وه؟ گوتم: خهیر، من له وان نیم، به لام پرسیاره وه دهیکه م، گوتم: جاران به سه رینی ی پیغه مبه ر خوی (درودی خودی له سر بی)، که ده که وتینه بینویژییه وه، له پاش پاکبوونه وهو خو شوردن، پیغه مبه ر (درودی خودی له سر بی) فهرمانی پیمان ده کرد که روژوو بگرینه وهو نویژ نه گیرینه وه (ت/۱/۱۶۳/۳ = ز-۳۵ ژ-۲۹۹ ش/د/ت/ن)

۲۱۰- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: حِضْتُ وَأَنَا مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي الْخَمِيلَةِ فَأَلْسَلْتُ فَخَرَجَتْ مِنْهَا فَأَخَذْتُ ثِيَابَ حِيضَتِي فَلَبَسْتُهَا فَقَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَتَفْسِتُ؟ قُلْتُ نَعَمْ فَدَعَانِي فَأَدْخَلَنِي مَعَهُ فِي الْخَمِيلَةِ. (الحدیث ۳۲۳ طرفه فی ۲۹۸). وَعَنْهَا (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يُقْبِلُهَا وَهُوَ صَائِمٌ. (ز-۲۰۱).

(بروانه فهرمووده ی ژماره ۲۰۱. له گپرانه وه ی ئیره دا ئوموسه له مه (همزی خوی له بی) ده فهرمووی: جاری واده بوو پیغه مبه ر (درودی خودی له سر بی) به روژوو بوو، له هه مان کاتا منی ماچ ده کرد).

۲۱۱- عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: (يَخْرُجُ الْعَوَاتِقُ وَذَوَاتُ الْخُدُورِ أَوْ قَالَ الْعَوَاتِقُ وَذَوَاتُ الْخُدُورِ وَالْحَيْضُ وَلَيْشَهِدَنَّ الْخَيْرَ وَدَعْوَةُ الْمُؤْمِنِينَ وَيَعْتَزِلُ الْحَيْضُ الْمُصَلِّيَ قِيلَ لَهَا: الْحَيْضُ؟ فَقَالَتْ: نَعَمْ أَلَيْسَ تَشْهَدُ عَرَفَةَ وَكَذَا وَكَذَا). (۱۸۱)

نوموموعه طیبیہ (ہمزای خوی لی بی) دہفہ رموی: لہرؤژی جہڑنی ردمہ زان و روژی جہڑنی قوربانان، پیغہ مبہر (مروودی خودای لہسر بی) فہرمانی پی دہکر دین: کہ گہورہ کچ و نافرمتی بی نو یژو کہ یبانوی ناومان لہ گہل خو مان ببہین بوئہ و دہشتہ، بو نو یژنی جہڑن، بہ لام نافرمتہ بی نو یژرہ کان نو یژرہ کہ ناکہن، تہنیا حازری کوڑی پر فہرو نزای کو مہ لی موسولمانان دہبن، گوتم: ئہی پیغہ مبہری خودا! ئہ گہر وارپکہ وت یہ کی کمان چار شیوی نہ بوو ئایا بہ بی چار شیویش ہہ ربی بو نو یژرہ گاکہ بو دمرہ وہی شار؟ فہرمووی: (بالہ خوشکیکی موسولمانی چار شیوی بخوازی).

حہ فصہ دہفہ رموی: گوتم: چؤن؟ زنی بی نو یژیش نامادہی ئہو کوڑہ پیرؤزہ بی؟ فہرمووی: بہ لی، ہہروہک چؤن لہ کاتی حہج کردنا نامادہی راوہستانی کیوی عہرفہ دہبی ہہروا لہ موزدہ لیفہ، ہہروا حازری نزا کردنی نو یژہ بارانہیش دہبی. (ب/ ۱ / ۴۵۳ / ۶ ز- ۱۵۹ ژ- ۹۰۳ چ- ۴ = ش/ت/ ن).

راقہ و شیکردنہوہ:

ئہم بہرآنہ لہم فہرموودہیہ و مردہ گیرین:

(زنی بی نو یژ دروستہ یادی خودا بکا، لہسر ذیکری خودا پاداش و مردہ گری، مافی ہہیہ نامادہی کوڑی دہورو دمرسو زانستو ہہموو جوڑہ

خَیْرَیْکِی تَر بَبِیْ، بِهْمِهَرَجِیْ کُؤْرَهْکِه لَهْناو مَزْگِهوتا نِهَبِیْ. هِهروا بَوِیْ هِهیه گَوِیْ لَه خَوِیْنَدَنی قورْناو و گوتن و دهور کردنهوهی حهَدِیْث بَگَرِیْ).

۲۱۲- عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: (كُنَّا لَا نَعُدُّ الْكُدْرَةَ وَالصُّفْرَةَ شَيْئًا). (الحدیث ۳۲۶).

دِیسان نَوْموموعه طَیْیه (رَهْزای خَوای لَیْ بَیْ): دِهستوورمان وابوو له پاش پاکه وه بوون له بَیْنوِیْژِی، نِیْتر لَیْلاوو زهرداومان به هِیج دانهدهنا. (ب/۱/۱۶۰ / ۳ = ز-۳۳ ژ-۲۹۲ = د/ب/ن).

۲۱۳- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهَا قَالَتْ: لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ صَفِيَّةَ بِنْتَ حِمْيٍ قَدْ حَاضَتْ؟ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَعَلَّهَا تَحِيسُنَا أَلَمْ تَكُنْ طَافَتْ مَعَكُنَّ؟ فَقَالُوا بَلَى قَالَ فَاخْرُجِي). (الحدیث ۳۲۸). (۱۸۲)

عائِشَهی هاوسه ری پَیْغِه مبه ر (دروودی خوا له سه ر پَیْغِه مبه رو ره زای خوا له سه ر هاوسه ره کانی بَیْ) دمه رموی: عه رزی پَیْغِه مبه رم کرد: ئه ی پَیْغِه مبه ری خودا! صه فییه ی کچی حوییه ی که وتوته بَیْنوِیْژِیه وه؟ پَیْغِه مبه ر (دروودی خودای له سه ر بَیْ) فه رمووی: (گلمان نه داته وه باشه، په کی گه رانه وه مان نه خا باشه، خوئه و روژی جه زن له گه ل ئیوه دا ته وافی کرد؟) گوتیان: به ئی وایه، فه رمووی: (که واته: دهرچو ئه ی صه فییه!) (ت/۲/۲۲۷ / ۶ = ز-۱۱۵ ژ-۱۶۲۴ = ش/د/ت/ن).

له تاجا ئهم فه رموودمیه ئاوايه: عائِشَه (رَهْزای خَوای لَیْ بَیْ) فه رمووی: شه وی نه فر - واته: شه وی گه رانه وه ی حاجی بو و لا تی خو ی - صه فییه ی هاوسه ری پَیْغِه مبه ر (دروودی خودای له سه ر بَیْ) فه رمووی: وادمزانه گلتان دده مه وه، چونکه که وتومه ته بَیْنوِیْژِیه وه، هِیْشتا ته وافی مائناوایی (ته وافی ویداع) یشم

نه کردووه. پیغهمبه ریش (دروودی خودای لسمه بئ) فهرمووی: لهش به بارو دهم به نازار بئ، بوخیر به دهمیا نایی! نهی روژی جهژن ته وافی نه کردووه؟ گوترا: با، کردوویه تی. فهرمووی: (دهبا بکه ویتته ریو له گه لمان بگه ریتته وه بو مه دینه، مادام ته وافی فهرزی به جی هیناوه، که ناوداره به (طواف الإفاضة) یابه (طواف الزيارة) که بنیات (روکن) ی حهجه، ته وافی مالئواوی بو نه و بو وینهی نه و مهرج نییه، نهشی کهن قهیناکات)

۲۱۴- عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدُبٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) (أَنَّ امْرَأَةً مَاتَتْ فِي بَطْنِ فَصْلَى عَلَيْهَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَامَ وَسَطُهَا). (الحديث ۳۳۲ طرفاه فی: ۱۳۳۱، ۱۳۳۲). (۱۸۳)

سه مووردهی کوری جهندوبوب (رهزای خوای لئ بئ) فهرمووی: ژنی به سههه منالته وه مرد، واته: به هوئی زه یستانییه وه مرد، له پشستی پیغهمبه ره وه (دروودی خودای لسمه بئ) نویژی مردووم له سههه تهرمه کهی کرد، پیغهمبه ره (دروودی خودای لسمه بئ) له ناو نویژه کهدا له ناوه راستی تهرمه کهدا وه ستابوو. (ت/ ۱ / ۵۵۸ / ۲ / ۳ = ز- ۲۱۰ ژ- ۱۰۹۷، ۱۰۹۹ / ت/ د/ نه حمده).

رافه و شیکردنه وه:

سه مووردهی کوری جهندوبوب سههه بیستو سی فهرموودهی ههیه، له بوخاریدا چوار فهرموودهی ههیه، له په نجاو نوئی کوچیدا کوچی دوایی کردووه.

۲۱۵- عَنْ مَيْمُونَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) زَوْجَةِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) (أَنَّهَا كَانَتْ تَكُونُ حَائِضًا لَا تُصَلِّي وَهِيَ مُفْتَرِشَةٌ بِحِذَاءِ مَسْجِدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ يُصَلِّي عَلَى خُمُرِهِ إِذَا سَجَدَ أَصَابَنِي بَعْضُ ثَوْبِهِ). (۱۸۴)

مہیموونہی ہاوسہری پیغہ مہبر (دروودی خوا لہسہر پیغہ مہبرو رہزای خودا لہ ہاوسہرہکانی) فہرمووی: گہئی جار ری دہکھوت من بینویژ دہبووم، لہماوہی بینویژ بیہکما نوپژم نہدہکرد، وادہبوو پیغہ مہبر (دروودی خودای لہسہر ہی) لہسہر بہر مالوچکہکھای کہلہپووشی خورما دروست کرابوو نوپژی دہکرد، منیش لہسہر نہو حالہ لہناستی کورنووشگاکی رادہکشام، کہ حہزرت (پڑی خوی نہ ہی) کورنووشی دہبرد جلہکانی بہر من دہکھوت، کہواتہ: زاتی بینویژ پاکہ، لیکہوتنی زانی نیہو نوپژ بہشتی وا بووج نابیتہوہ.

بسم الله الرحمن الرحيم

۷) نامہی تہیہ مہوم (کتاب التیمم)

۲۱۶- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَتْ: (خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بَعْضِ أَسْفَارِهِ حَتَّى إِذَا كُنَّا بِالنِّبْدَاءِ أَوْ بِذَاتِ الْجَنَشِ انْقَطَعَ عَقْدٌ لِي فَأَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى التِّمَاسِهِ وَأَقَامَ النَّاسُ مَعَهُ وَلَيْسُوا عَلَى مَاءٍ فَأَتَى النَّاسُ إِلَى أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ فَقَالُوا أَلَا تَرَى مَا صَنَعَتْ عَائِشَةُ أَقَامَتْ بِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالنَّاسُ وَلَيْسُوا عَلَى مَاءٍ وَلَيْسَ مَعَهُمْ مَاءٌ فَجَاءَ أَبُو بَكْرٍ وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَاصَّعَ رَأْسَهُ عَلَى فِخْذِي قَدْ نَامَ فَقَالَ حَسِبْتَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالنَّاسَ وَلَيْسُوا عَلَى مَاءٍ وَلَيْسَ مَعَهُمْ مَاءٌ فَقَالَتْ عَائِشَةُ فَعَاتَبَنِي أَبُو بَكْرٍ وَقَالَ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَقُولَ وَجَعَلَ يَطْعُنُنِي بِيَدِهِ فِي خَاصِرَتِي فَلَا يَمْتَعْنِي مِنَ التَّحَرُّكِ إِلَّا مَكَانَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى فِخْذِي فَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ أَصْبَحَ عَلَى غَيْرِ مَاءٍ فَأَنْزَلَ اللَّهُ آيَةَ التِّيمُمِ فَتِيمَّمُوا فَقَالَ أُسَيْدُ بْنُ الْحَضِرِ مَا هِيَ

(۱۸۴) أخرجه مسلم في الصلاة، باب: الاعتراض بين يدي المصلي وفي المساجد ومواضع

الصلاة، باب: جواز الجماعة في النافلة والصلاة على حصى وخمرة رقم: ۵۱۳، ۱۱۴۶.

بِأَوَّلِ بَرَكَتِكُمْ يَا آلَ أَبِي بَكْرٍ قَالَتْ فَبَعَثْنَا الْبَعِيرَ الَّذِي كُنْتُ عَلَيْهِ فَأَصَبْنَا الْعَقْدَ
تَحْتَهُ). (الحديث ۳۳۴ أطرافه في: ۳۳۶، ۳۶۷۲، ۳۷۷۳، ۴۵۸۳، ۴۶۰۷، ۴۶۰۸، ۵۱۶۴، ۵۲۵۰، ۵۸۸۲، ۶۸۴۴، ۶۸۴۵). (۱۸۵)

عائشہی ھاوسہری پیغہمبہر (دروودی خوا لہسہر پیغہمبہرو رمزای
خودا لہھاوړې و ھاوسہرانی بی) فہرمووی: لہخزمہتی پیغہمبہردا (دروودی خودای
لہسہر بی) لہسہفہریکا کہوتینہړې، رویشتین تاگہیشتینہ بہیداو، یاگہیشتینہ
(ذات الجیش) لہوئی گہردانہیہکی من پچراپہوہو گوم بوو، ئیتہر پیغہمبہریش
(دروودی خودای لہسہر بی) لہوئی مایہوہ بہہیوای دوزینہوہی ئہو گہردانہیہ، خہلکہکیش
لہخزمہتیدا مانہوہ، ئہمہ لہکاتیکا بوو کہنہ شوینہکہ ئاوی لی بوو
ومنہخہلکہکہ ئاویان پی بوو، جاخہلکہکہ چوون بۆلای ئہبوبہکری باوکم و
گلہیی دہکەن و دہلین: نابینی عائشہی کچت چی کرد؟ پیغہمبہرو ئہم
عہشاماتہی لہم بیابانہ چۆل و بی ئاودا بۆ گہردانہیی گل داودتہوہو،
ئاویشمان پی نیہ! پیغہمبہر (دروودی خودای لہسہر بی) خہوتبوو سہری لہسہر رانم
دانابوو، لہوکاتہدا ئہبوبہکر بہتورہیی ہات، فہرمووی: پیغہمبہرو ئہم
عہشاماتہت لہم شوینہ چۆل و بی ئاودا، بہبی ئاو، گل داودتہوہ، ماتلت
کردوون بہ خوت و خوړایی، ئہمہ ئیش بوو تو کردت؟ ئیتہر چہندہ خودا
حہزکا ئہبوبہکر گلہیی لی کردم و بۆ تہمی کردن قسہی پی گوتم، خویش
خویشیش بہسہرہ سیخورمہ دہیکوتایہ کہلہکہم، منیش (ہہرچہند ئیشم پی
گہیشتبوو، بہلام لہبہرنہوہی کہسہری پیغہمبہر (دروودی خودای لہسہر بی) لہسہر رانم
بوو) جوولہم پی نەدەکرا! جا پیغہمبہر (دروودی خودای لہسہر بی) ئہو شہوہ خہوت
تابہیانی، کاتی کہبہیانی کہہستہ ئاونہبوو بۆ دہسنوئیز، جا خودا ئایہتی
تہیہمومی ناردہ خواریوہ کہ دہفہرموئی: (... فلم تجدوا ماءً فتيمموا صعيداً

طیباً فامسحوا بوجوهکم وأیدیکم منه) واته: ئەگەر لەهەموو ئەم شیوەکارانەدا ئاو نەبوو، ئەوا قەستی ھەلگرتنی گلیکی پاک بکەن و لەتۆزی ئەو گڵەپاکە دەست بەئین بەروخسارو بەھەردوو دەستاندا، لەجیاتى دەسنویژ، یالەجیاتى خوشۆردنى لەشپىسى).

ئیتەر تەپەمەمیان کرد. جا بەم بۆنەپەووە ئوسەیدی کورێ حوزەیر فەرمووی: ئەو خانەوادەی ئەبوبەکر! بەراستی ئیو بۆنەم نەتەوێ ئیسلا مە بوون بەپیت و فەرۆ خێرو بەرەگەت، ئەم داھاتنی تەپەمەمە بەھۆی ئیووە بوو، چونکە گوومبوونی گەردانەکەى عائیشە بوو بەھۆی، ئەمەیش یەکەم پیت و بەرەگەتێ ئیو نەپە، پیت و فەرۆ ئیو لەم بابەتەو زۆر، ئوسەید (پەزای خۆی لێ بێ) یەکیک بوو لەدەمراست (نەقیب)ەکانی شەوی پەیمانی عەقەبە، کە پێغەمبەر (دروودی خۆدی لەسەر بێ) لەو شەویدا کردبوونی بەدەمراست و سەرگەورەى ھۆزدەکانی خۆیان. عائیشە فەرمووی: سەیر لەویدا بوو ئەو و شترەى کەمەن لەو سەفەردا سواری دەبووم، پالکەوتبوو، کاتێ ھەلمان ساند گەردانەکە لەژێریدا بوو، ئیتەر دۆزیمانەو. (ت/ ۱ / ۱۷۱ = ز- ۳۹ ژ- ۳۱۱).

۲۱۷- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) (أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ أُعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ أَحَدٌ قَبْلِي نُصِرْتُ بِالرُّغْبِ مَسِيرَةَ شَهْرٍ وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا فَأَيُّمَا رَجُلٍ مِنْ أُمَّتِي أَدْرَكْتُهُ الصَّلَاةَ فَلْيُصَلِّ وَأَحِلَّتْ لِي الْمَعَانِمُ وَلَمْ تَحِلَّ لِأَحَدٍ قَبْلِي وَأُعْطِيتُ الشَّفَاعَةَ وَكَانَ النَّبِيُّ يُبْعَثُ إِلَى قَوْمِهِ خَاصَّةً وَبُعِثْتُ إِلَى النَّاسِ عَامَّةً). (الحدیث ۳۳۵ طرفاه فی: ۴۳۸، ۳۲۲۲). (۱۸۶)

جاییری کورێ عەبدوللا (پەزای خۆی لێ بێ) دەفەرموێ: خوشەویست (دروودی خۆدی لەسەر بێ) دەفەرموێ: (پێنج بەھەری گەورەم لەلایەنی پەروەردگارەو پێ خەلات کراوە،

ئەم پېنج بەھرەيە بەسەر يەكەوہ بەھيج پېغەمبەرئىكى تر لەپېش منەوہ بەكەس نەدراوہ:

يەكەم: تاماوى مانگەرئ يەك، دوژمن لەسامو شكۆى خۆمو لەشكرم زەندەقيان دەچىو، ھەر بەبيستنى ناوو شۆردتى ئازابى سوپاى ئىسلام لەسايەى خوداوہ، ورە بەردەدەن و خۆگرييان دەروخى، ئەمەيش بووہ بەھۆى سەرکەوتن بۆ ئيمە،

دووم: رووى زەويش ھەمووى بۆ خۆمو نەتەوہى ئىسلام گراوہ بەمزگەوتو، لەھەرشوینى مزگەوتى ئى نەبوو، لەسەر رووى زەوى نوپژى خۆمانى ئى دەكەينو، مەرج نيبە كەئيمە وەك نەتەوہكانى تر ھەر لەناو كلیسەو پەرستگاكاندا نوپژ بکەين و بەس! لەھەمان كاتدا خۆلەكەشى پاك و پاكەوہكەرە، لەكاتى پيوستدا خۆمانى پى پاك دەكەينەوہوتەيەمموى پى دەكەين، كەواتە: ھەر موسولمانى، لەھەركوئ يەك بوو، خواى مزگەوتى ئى بوو يانا، وەخواى ئاو ھەبوو بۆ دەستنوپژو شتى وا يانا، بابەكەمائى ھەواوہيى نوپژى خۆى لى بكا.

سيەم: مالى تالانى بېپرواكانيش ھەلەل گراوہ بۆ من و بۆ نەتەوہى ئىسلامم، لەپېش مندا بۆ كەسى تر خواردنى مالى تالانى كافران ھەلەل نەبووہ،

چوارەم: لەروژى قيامەتدا لەخزمەت خوداى پەرورەدگاردا تكاو شەفاعەت بۆ ھەركەسى بکەم خودا تكاكەم قەبوول دەكا،

پېنجەم: جاران لەپېش مندا زوربەى پېغەمبەرەكان كەدەكران بە پېغەمبەر، بەتايبەتى رەوانە دەكران بۆسەر ھۆزەكەى خۆيان و بەس، بەلام من لەسايەى خوداوہ، خودا كروومى بە پېغەمبەرە رەوانەى كرووم بۆسەر ھەموو كەسى بەگشتى واتە: بۆ سەر بەرەى مروّف. (ت/ ۴/۳۴۳/۱ = ۵-ژ ۳۶ + ۱۱۴-ژ ۶۷۸).

۲۱۸- عَنْ أَبِي جُهَيْمٍ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ الصَّمَّةِ الْأَنْصَارِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) فَقَالَ: (أَقْبَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ نَحْوِ بئرِ جَمَلٍ فَلَقِيَهُ رَجُلٌ فَسَلَّمَ عَلَيْهِ فَلَمْ يَرُدَّ عَلَيْهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى أَقْبَلَ عَلَى الْجِدَارِ فَمَسَحَ بِوَجْهِهِ وَيَدَيْهِ ثُمَّ رَدَّ عَلَيْهِ السَّلَامَ). (الحديث ۳۳۷). (۱۸۷).

ئەبو جوھەیمی کۆری صیممە ی ئەنصار ی (پەزای خۆی لێ یە) فەر مووی: پێغەمبەر (دروودی خۆدی لەسەر یە) جاری لەلای بیری جەمە لەو دەهات، پیاوی پێی گەشت و سلاوی لێ کرد، پێغەمبەریش (دروودی خۆدی لەسەر یە) سلاو هکە ی نەسە ندهو، هەتا رووی کردە دیوار هکە و رووی خۆی و هەردوو دەستی مەسح کرد، لەگەردی سەر بەردی دیوار هکە، ئەو جا کە تە یە موومە هکە ی تەواو کرد وەلامی پیاو هکە ی دایەو (ت/۱/ ۱۷۷ / ۳/۲ = ز- ۴۱ ژ- ۳۸).

رافە و شیکردنەو:

ئەبو جوھەیم خۆی و باوکی لەهاواری یانی پێغەمبەر بوون، باوکی یەکی بوو لەهاواری مەزنەکانی پێغەمبەر، لەغەزای ئو حوددا پشتی پێغەمبەری چۆل نەکرد، پەیمانی پێی دا لەسەر مردن، لەپروودا و هکە ی بیری مەعوونەدا، لەگەڵ حەفتا قورئان خوینەکاندا شەهید کرا، ئەبو جوھەیم دوو فەر موودە ی لەبوخاری شەریف دا هەیه، ناوی عەبدوللایە، خزرەجی یە، ئەنصار ی یە.

۲۱۹- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبْنَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (جَاءَ رَجُلٌ إِلَى عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) فَقَالَ إِنِّي أَجَنَّبْتُ فَلَمْ أَصِبْ الْمَاءَ فَقَالَ عَمَّارُ بْنُ يَاسِرٍ لِعُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ أَمَا تَذْكُرُ أَنَا كُنَّا فِي سَفَرٍ أَنَا وَأَنْتَ فَأَمَّا أَنْتَ فَلَمْ تُصَلِّ وَأَمَّا أَنَا فَتَمَعَكْتُ فَصَلَّيْتُ فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّمَا كَانَ يَكْفِيكَ هَكَذَا فَضَرَبَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِكَفِّهِ

الْأَرْضَ وَتَفَخَّ فِيهِمَا ثُمَّ مَسَحَ بِهِمَا وَجْهَهُ وَكَفَّيْهِ). (الحديث ۳۳۳۸ أطرافه في: ۳۳۹، ۳۴۰، ۳۴۱، ۳۴۶، ۳۴۳، ۳۴۵، ۳۴۶، ۳۴۷) (۱۸۸)

ئەبەدوڤەرحمانی کۆری ئەبزا (پەزەیی خەوی لێ بێ) دەفەر موو: پیاوی ھاتە خزمەت عومەری کۆری خەططاب (پەزەیی خەوی لێ بێ) عەرزی کرد: لەشم پیسەو ئاوم دەست ناکەوئ چارم چییە؟ عەممازی کۆری یاسریش لەوئ بوو، بەعومەری کۆری خەططابی فەر موو: ئایا لەبیرتە کە جارە کە من و تۆ رەوتەنی بووین، لەو سەفەرەدا لەشمان پیس بوو، کاتئ نوێژمان لئ بوو تۆ نوێژت نەکرد، بەلام من خۆم لەخۆلا گەوزان و ئەوجا نوێژم کرد، ئەو بوو کە ئەمەم بۆ پیڤەمبەر (دروودی خەوی لەسەر بێ) باس کرد فەر موو: (تەنھا ئاوەھات بەس بوو) ئەوجا پیڤەمبەر (دروودی خەوی لەسەر بێ) ھەردوو لەپی خۆی مائی بەسەر رووی زەویبە کەداو، فووی لئ کردن تاتۆزە کەیان تۆزئ سووک بئ، ئەوسا بە ھەردوو ناولەپی مەسحی دەموچاوی و ھەردوو دەستی خۆی کرد. (ت/ ۱/ ۱۷۷ / ۱ = ز- ۴۱- ژ- ۳۱۷ = تاجول ئوصول بەرگی یەکەم، لاپەرە (۱۷۷) فەر موودەئ ژمارە یەکی ئەولاپەرە یە لەو مرگەرپاوە کوردی یەکەئ لە چاپی یەکەم = ز- ۴۱- ژ- ۳۱۷ چاپی چوارەم).

عەبەدوڤەرحمانی کۆری ئەبزا ئی خوزاعی خۆی و باوکی صەحابی بوون (پەزەیی خەوی لێ بێ) ئیمامی عومەر (پەزەیی خەوی لێ بێ) لەپەسنی جوانی عەبەدوڤەرحمانا دەیفەر موو: (عەبەدوڤەرحمانی کۆری ئەبزا یەکیکە لەو بەھرەمورانە کە خودا بەھۆی زانیینی قورئانەوہ پایەبەرزی کردوون) خۆی زۆرتر فەر موودەئ لە ئیمامی عومەر و ئوبەییەئ کۆری کە عەبەوہ دەگێرپاوە، سەعیدو عەبدوλλά، کە کۆری خۆی بوون لەگەل موخەممەدی کۆری ئەبولەجالیدا، فەر موودەکانی ئەویان گێرپاوەتەوہ، عەبەدوڤەرحمان دەیفەر موو: (نوێژم بە جەماعەت لەبشتی پیڤەمبەرەوہ کردووە).

٢٢٠- عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حَصِينٍ الْخَزَاعِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (كُنَّا فِي سَفَرٍ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَإِنَّا أَسْرَيْنَا حَتَّى كُنَّا فِي آخِرِ اللَّيْلِ وَقَعْنَا وَقْعَةً وَلَا وَقْعَةً أَحَلَى عِنْدَ الْمُسَافِرِ مِنْهَا فَمَا أَتَقَطْنَا إِلَّا حَرُّ الشَّمْسِ وَكَانَ أَوَّلُ مَنْ اسْتَيْقَظَ فَلَانٌ ثُمَّ فَلَانٌ ثُمَّ فَلَانٌ ثُمَّ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ الرَّابِعُ وَكَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا نَامَ لَمْ يُوقِظْ حَتَّى يَكُونَ هُوَ يَسْتَيْقِظُ لَأَنَّا لَا نَذَرِي مَا يَحْدُثُ لَهُ فِي نَوْمِهِ فَلَمَّا اسْتَيْقَظَ عُمَرُ وَرَأَى مَا أَصَابَ النَّاسَ وَكَانَ رَجُلًا جَلِيدًا فَكَبَّرَ وَرَفَعَ صَوْتَهُ بِالتَّكْبِيرِ فَمَا زَالَ يُكَبِّرُ وَيَرْفَعُ صَوْتَهُ بِالتَّكْبِيرِ حَتَّى اسْتَيْقَظَ بِصَوْتِهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمَّا اسْتَيْقَظَ شَكَّوْا إِلَيْهِ الَّذِي أَصَابَهُمْ قَالَ لَا ضَيْرَ أَوْ لَا يَضِيرُ ارْتَحِلُوا فَارْتَحِلَ فَسَارَ غَيْرَ بَعِيدٍ ثُمَّ نَزَلَ فَدَعَا بِالْوُضوءِ فَتَوَضَّأَ وَتَوَدَّى بِالصَّلَاةِ فَصَلَّى بِالنَّاسِ فَلَمَّا انْقَضَ مِنْ صَلَاتِهِ إِذَا هُوَ بِرَجُلٍ مُعْتَرِلٍ لَمْ يُصَلِّ مَعَ الْقَوْمِ؟ قَالَ مَا مَنَعَكَ يَا فَلَانُ أَنْ تُصَلِّيَ مَعَ الْقَوْمِ قَالَ أَصَابَتْني جَنَابَةٌ وَلَا مَاءَ قَالَ عَلَيْكَ بِالصَّعِيدِ فَإِنَّهُ يَكْفِيكَ ثُمَّ سَارَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاشْتَكَى إِلَيْهِ النَّاسُ مِنَ الْعَطَشِ فَنَزَلَ فَدَعَا وَدَعَا عَلِيًّا (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) فَقَالَ: اذْهَبَا فَابْتَغِيَا الْمَاءَ فَاطْلُقَا فَتَلَقَّيَا امْرَأَةً بَيْنَ مَرَادَتَيْنِ أَوْ سَطِيحَتَيْنِ مِنْ مَاءٍ عَلَى بَعِيرٍ لَهَا فَقَالَ لَهَا أَيْنَ الْمَاءُ قَالَتْ عَهْدِي بِالْمَاءِ أُمْسِ هَذِهِ السَّاعَةَ وَتَفَرَّكَا خُلُوفًا قَالَا لَهَا انْطَلِقِي إِذَا قَالَتْ إِلَى أَيْنَ قَالَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَتْ الَّذِي يُقَالُ لَهُ الصَّابِيُّ قَالَا هُوَ الَّذِي تَعْنِينَ فَانْطَلِقِي فَجَاءَا بِهَا إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَحَدَّثَاهُ الْحَدِيثَ قَالَ فَاسْتَنْزَلُوها عَنْ بَعِيرِهَا وَدَعَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِإِنَاءٍ فَفَرَّغَ فِيهِ مِنْ أَفْوَاهِ الْمَرَادَتَيْنِ أَوْ سَطِيحَتَيْنِ وَأَوْكَأَ أَفْوَاهَهُمَا وَأَطْلَقَ الْعَرَالِي وَتَوَدَّى فِي النَّاسِ اسْقُوا وَاسْتَقُوا فَسَقَى مَنْ شَاءَ وَاسْتَقَى مَنْ شَاءَ وَكَانَ آخِرُ ذَاكَ أَنْ أُعْطِيَ الَّذِي أَصَابَتْهُ الْجَنَابَةُ إِنَاءً مِنْ مَاءٍ قَالَ اذْهَبْ فَأَفْرِغْهُ عَلَيْكَ وَهِيَ قَائِمَةٌ تَنْظُرُ إِلَى مَا يَفْعَلُ بِمَائِهَا وَإِيمَ اللَّهُ لَقَدْ أَقْلَعَ عَنْهَا وَإِنَّهُ لَيُخَيِّلُ إِلَيْنَا أَنَّهَا أَشَدُّ مِلَاءً مِنْهَا حِينَ ابْتَدَأَ فِيهَا فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اجْمَعُوا لَهَا فَجَمَعُوا لَهَا مِنْ بَيْنِ عَجْوَةٍ وَدَقِيقَةٍ وَسَوِيقَةٍ حَتَّى جَمَعُوا لَهَا طَعَامًا فَجَعَلُوها فِي ثَوْبٍ وَحَمَلُوها عَلَى بَعِيرِهَا وَوَضَعُوا الثَّوْبَ بَيْنَ يَدَيْهَا قَالَ لَهَا تَعْلَمِينَ مَا رَزَّئْنَا مِنْ مَائِكَ شَيْئًا وَلَكِنَّ

اللَّهُ هُوَ الَّذِي أَسْقَانَا فَأَنْتَ أَهْلُهَا وَقَدْ احْتَبَسْتَ عَنْهُمْ قَالُوا مَا حَبَسَكَ يَا فُلَانَةُ قَالَتْ
الْعَجَبُ لَقَيْنِي رَجُلَانِ فَذَهَبَا بِي إِلَى هَذَا الَّذِي يُقَالُ لَهُ الصَّابِيُّ فَفَعَلَ كَذَا وَكَذَا
فَوَاللَّهِ إِنَّهُ لَأَسْحَرُ النَّاسِ مِنْ بَيْنِ هَذِهِ وَهَذِهِ وَقَالَتْ يَأْصِبُهَا الْوُسْطَى وَالسَّبَّابَةُ
فَرَفَعَتْهُمَا إِلَى السَّمَاءِ تَعْنِي السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ أَوْ إِنَّهُ لِرَسُولِ اللَّهِ حَقًّا فَكَانَ الْمُسْلِمُونَ
بَعْدَ ذَلِكَ يُغَيِّرُونَ عَلَى مَنْ حَوْلَهَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ وَلَا يُصَيِّوْنَ الصَّرَمَ الَّذِي هِيَ مِنْهُ
فَقَالَتْ يَوْمًا لِقَوْمِهَا مَا أَرَى أَنْ هَؤُلَاءِ الْقَوْمَ يَدْعُوْكُمْ عَمْدًا فَهَلْ لَكُمْ فِي الْإِسْلَامِ
فَأَطَاعُوْهَا فَدَخَلُوا فِي الْإِسْلَامِ). (الحديث ۳۴۴ طرفه في ۳۴۸، ۳۵۷۱). (۱۸۹)

عیمرانی کوری حوصینی نهل - خوزاعی - (رعزای خوی لی بن) فہرمووی: لہ سہ فہریکا
لہ خزمہ تی پیغہ مہردا بووین، شہوئی تادہ مہ وبہ یان ہہر بہ ریوہ بووین،
لہ دہ مہ وبہ یانا کہ لہ خہو خوشت نپہ بو کاروانی شہونخوونی کہر، ویستمان
سہر خہوئی بشکی نین، بہ لام کہ خہ ومان لی کہوت خہ بہرمان نہ بووہ تاتینی
خوڑہ کہ خہ بہری گردینہ وہ، یہ کہم کہس خہ بہری بووہ نہ بو بہ کری صہدیق
بوو، دوہم فیسار بوو، سییہم نہو فیسار بوو، چوارہم کہس عومہری کوری
خہ طاب بوو. پیغہ مہریش (دروودی خودای لہ سر بن) کہتہ شریفی دہ خہوت خہ بہرمان
نہ دہ کردہ وہ، تاخوی خہ بہری دہ بووہ، چونکہ مہ ترسی نہ وہ ومان ہہ بوو کہ لہو
دہ مہ دا سرووشی بوئی، جائہ گہر خہ بہری بکہینہ وہ سرووشہ کہہ بری.

کاتی عومہر خہ بہری بووہو حالہ کہی بینی لہ بہ جہرگی خوئی بہ دہنگی
بہرز دہستی کرد بہ نہ لآہو نہ کبہر کردن، نپتر لہ سر نہ لآہو نہ کبہر کردن و
دہنگ بہرزمہ کردن بہر دہوام بوو، ہہتا بہ دہنگی نہو پیغہ مہر (دروودی خودای لہ سر
بن) خہ بہری بووہ، نہ و جا خہ لکہ کہ حالہ کہ یان عہرز کردو سکا لای نہ وہ دیان
لہ خزمہ تیدا کرد کہ نوپزی بہ یانیان چووہو ئاویش نییہو، بہم بو نہ یہ وہ

زۆر پەرۋاشن، حەزرىت (پەزى خەلىق لى بى) بۆلگەنلەن ھەرموۋى: (قەيدى نىيە) يا ھەرموۋى: (قەيناكا، ئادەى زوۋكەن باركەن) ئىتر بارىيان كىردو كەمى دوور كەۋىنەۋە لەۋ شۆيىنە خراپە، ئەۋجا حەزرىت دابەزى و داۋاى ئاۋى دەسنوۋىزى كىردو، دەسنوۋىزى گىرتو، ھەرمىانى ھەرموۋ بانگ دراۋ، دوو رىكاتە سۈننەتەكەى پېش بەيانى كىردو، ئىنجا ھەرمىانى ھەرموۋ قامەت كىراۋ، بەرنوۋىزى ى نوۋىزى بەيانى بۆ ھاورپىيانى كىرد، كە حەزرىت نوۋىزەكەى تەۋاۋ كىرد رۋانى ۋاپىۋى لەكۆمەل كىلابوۋە نوۋىز ناكە لەگەل ئەۋان، ھەرموۋى: (ئەى فەيسارەكەس!) ئەۋە بۆ لەگەل گەل نوۋىزەكەت نەكىرد؟ گۈتى: قوربان! لەشپىسىم تۈۋش بوۋەۋە خۆ شۆردىنەم لەسەرەۋ ئاۋىش نىيە.

حەزرىت (پەزى خەلىق لى بى) ھەرموۋى: (بەگىل تەيەممۇم بىكە، لەكاتى ۋادا تەيەممۇمىت بەسە) ئەۋجا پېغەمبەر (دروۋى خەلىق لى بى) كەۋتەپىۋ مەردومەكەش لەتاۋ تۈۋىتى سىكالايان بىردەبەر، جا پېغەمبەر (دروۋى خەلىق لى بى) دابەزى ەلى و مىنى بانگ كىردو، ھەرموۋى: (بىرۇن بۆ ئاۋ بىگەپىن). جا ھەردوكمەن رۋىشتىن، تاگەيشتىن بەژنى، بەسۋارى ۋىترى بوۋ، لەناۋ كۆلى دوو كۈندەى گاۋەسا سۋار بوۋ بوۋ، ھەردوۋ قاقچەكانى شۆپ كىردبۆۋە، پىمان گۈت: لەكۆى ئاۋ ھەيە، ئەم ئاۋمىت لەكۆى ھىناۋە؟ گۈتى: ئاۋ لەم نىزىكە نىيە، رۆژە رىيەك دوورە، دۈيىنى ئەم كاتە لەلەى ئاۋەكەۋە ھاتوۋم! پىاۋەكانى ئىمەيش بۆئاۋ دەگەپىن و بەشۋىن ئاۋدا ۋىلن. پىمان گۈت: دەۋمە لەگەلمان، گۈتى: بۆ كۆى؟ گۈتمان: بۆلەى پېغەمبەرى خەلىق، گۈتى: ئەۋ كىرايەى كەپپى دەلېن: ۋەرگەپراۋ؟ گۈتمان: بەللى ئەۋمەيە كەتۋ ۋاى پى دەللى ى، دەى ۋەرە بابىرۋىن بۆلەى، ئەۋجا بىردەمەن بۆلەى پېغەمبەر، ۋەچى قەسەپەكى بۆئىمە كىرد ھەمان قەسەى كىردەۋە بۆ ئەۋىش، بەللام ەرزى پېغەمبەرى كىرد كەھەتىۋبارە.

حەزرىت (پەزى خەلىق لى بى) دەستۈۋرى دا ھەردوۋ گاۋەسەكانىيان لەۋىترەكە داگىرتو ژنەكە دابەزى، ئەۋجا حەزرىت (پەزى خەلىق لى بى) داۋاى جامىكى كىردو

هەردوو دەمی هەردوو گاوەسەکە ی کردەو و ئاوی ئی داگردنە ناو جامەکەو و، دەمیانی بەدەمبێنەکانیان بەستەو، وەنزای بەسەریان دا خویندو دەستی پیرۆزی هیئا بەهەردوو ھنگلەکانیاندا، فەرمانی فەرموو بەناو عەشاماتەکەدا جاردا؛ بفرموون ھەم ئاو بدەن بەو لاخەکانتان، ھەم بۆ خۆتان ئاو بخۆنەو، جا ھەرکەس بەئارزووی خۆی بەشی خۆی برد، لەدوا ھەموان پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) دەفری ئاوی بەپیاو لەش پیسەکەداو، پێی فەرموو: (بپۆ لەشوینیکا بیکەبەسەر خۆتا).

ژنەگەیش ھەر راوەستا بوو سەرنجی دەدا کەچی لەئاوەکە ی دەکری، سویندم بەزاتی خودا کاتی لەشکرەکە بەتەواوی بەشی خۆیان ئاو برد لەو دووگاوەسە وازیان لەئاوەکە هیئا، ئاوەکە یەك تنۆك کەمی نەکردبوو، بەلکوو زیاد ی کردبوو. پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرموو: (شتێکی بۆ کۆیکەنەو) ئیمەیش ھەندێ خورمای عەجوەی مەدینەو ئاردو قاوتمان بۆی کۆکردەو، تاهەمووی بوو بەبپۆ خۆراکی باش و کردیانە ناو پارچەیی جلەو، ئەوسا ژنەکیان سواری و شترەکە ی خۆی کردەو، جلەکیان بەخۆراکەکیەو نایەبەردەمی و، گاوەسەکانیان بۆ بارکردەو، پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) پێی فەرموو: (خۆت دەزانیت کەئیمە هیچمان لەئاوەکە ی تۆ کەم نەکردۆتەو، ئەوەتا بەبەرچاوتەو ئاوەکەت وەك خۆی ماو، زیاد ی نەکردبێ کەمی نەکردو، ئەوەی کەبەکارمان هیئا، ئاوی بوو لەخواو بوو، خودا خۆی بۆی رەخساندین!).

ئەوجا ژنەکە رۆیشتەو بۆ ناوکەسوکاری، تۆزێ درەنگ دەرواتەو، پێی دەلێن: ئەری خاتوون! خێر بوو وادرنەگ ھاتیتەو،؟ دەلی: کاریکی عەنتیکە درەنگی بەسەر هیئام! تووشی دوو کابرا بووم بردمیان بۆلای ئەو پیاو ی کەپێ ی دەلێن: صابیی، واتە: لەئایینی کۆنی خۆی وەرگەراو. شتی سەیر سەیری دەکرد، دەسا بەزاتی خوا ئەم پیاو یەکیکە لەم دوو کەسە:

یا جادو و بازترین کسه له نیوانی ئەم زەمینە و ئەم ئاسمانەدا، یا خود بە پراستی پێغەمبەری رهوانه کراوی خودایه، به پهنجهی ناوه پراستی و به پهنجهی شایه تمان ئاماژهی کرد بۆ ئاسمان و زهوی.

جاله وه دوای ناوبه ناو له شکری ئیسلام هه ئمه تیان ده بێرده سه ر ئەو خێله هاوبه شکه رانه ی که له ده ور و به ری هۆزی ئەو ژنه بوون، وه ده ستیان له تاقمه که ی ئەو نه ده دا، هه تا رۆژی ژنه که به هۆزه که ی خۆی ده ئی: من له وبا وه پردام که ئەم کۆمه ئه یه به خۆپای نییه که هه قیان به سه ر ئیوه وه نییه، به لکوو ئەمه هۆیه کی هه یه، که ئه ویش ئەوه یه ئەمانه چا که یه کی ئیمه یان له بهر چاوه، جامن وابه باش ده زانم تازو وه قه بوولی ئیسلام بکه ین، ئیوه ده ئین چی؟ هۆزه که ی به یه ک ده نگ به گوپی ده که ن و هه موو ئیسلام ده بن (ت/ ۴/ ۳۳۷ + ۲/ ۳۰۱/ ۱/ ۳ = تاج- ۳- ۱۰۵ ژ- ۳۱۷۵ + تاج- ۱- ۴۹ ژ- ۳۶۸).

روونکردنه وه:

عیمرانی کورپی حوصه یین خۆی و باوکی هاوړی ی پێغەمبەر بوون، عیمرانی سالی ئازاد کردنی خه یبه ر ئیسلام بووه، له پێغەمبەر وه سه ده وه شتا فه رمووده ی گیرا وه ته وه، له بوخاری نازداردا دوا زده فه رمووده ی هه یه، عومه ر ناردی بۆ به صره هه تا شاره زای ئایینیان بکا، بوو به قازی به صره، گشت جاری فریشته ده هاتن بۆ دیدنه ی و سلاویان ئی ده کردو به گوئی ی خۆی سلاوه که یانی ده بیست، له پهنجاو هه شتی کۆچیدا، له به صره مرد.

بسم الله الرحمن الرحيم

(٨) نامه‌ی نويز (كتاب الصلاة)

٢٢١- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (كَانَ أَبُو ذَرٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) يُحَدِّثُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ فُرِجَ عَنْ سَقْفِ بَيْتِي وَأَنَا بِمَكَّةَ فَنَزَلَ جِبْرِيلُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَفَرَجَ صَدْرِي ثُمَّ غَسَلَهُ بِمَاءٍ زَمْزَمَ ثُمَّ جَاءَ بِطَسْتٍ مِنْ ذَهَبٍ مُمْتَلِيٍّ حِكْمَةً وَإِيمَانًا فَأَفْرَغَهُ فِي صَدْرِي ثُمَّ أَطْبَقَهُ ثُمَّ أَخَذَ بِيَدِي فَعَرَجَ بِي إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا فَلَمَّا جِئْتُ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا قَالَ جِبْرِيلُ لِخَازِنِ السَّمَاءِ افْتَحْ قَالَ مَنْ هَذَا قَالَ هَذَا جِبْرِيلُ قَالَ هَلْ مَعَكَ أَحَدٌ قَالَ نَعَمْ مَعِيَ مُحَمَّدٌ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ أُرْسِلْ إِلَيْهِ قَالَ نَعَمْ فَلَمَّا فَتَحَ عَلَوْنَا السَّمَاءَ الدُّنْيَا فَإِذَا رَجُلٌ قَاعِدٌ عَلَى يَمِينِهِ أَسْوَدَةٌ وَعَلَى يَسَارِهِ أَسْوَدَةٌ إِذَا نَظَرَ قَبْلَ يَمِينِهِ ضَحَكَ وَإِذَا نَظَرَ قَبْلَ يَسَارِهِ بَكَى فَقَالَ مَرْحَبًا بِالنَّبِيِّ الصَّالِحِ وَالْإِنِّ الصَّالِحِ قُلْتُ لِجِبْرِيلَ مَنْ هَذَا قَالَ هَذَا آدَمُ وَهَذِهِ الْأَسْوَدَةُ عَنْ يَمِينِهِ وَشِمَالِهِ نَسَمُ بَنِيهِ فَأَهْلُ الْيَمِينِ مِنْهُمْ أَهْلُ الْجَنَّةِ وَالْأَسْوَدَةُ الَّتِي عَنْ شِمَالِهِ أَهْلُ النَّارِ فَإِذَا نَظَرَ عَنْ يَمِينِهِ ضَحَكَ وَإِذَا نَظَرَ قَبْلَ شِمَالِهِ بَكَى حَتَّى عَرَجَ بِي إِلَى السَّمَاءِ الثَّانِيَةِ فَقَالَ لِخَازِنِهَا افْتَحْ فَقَالَ لَهُ خَازِنُهَا مِثْلَ مَا قَالَ الْأَوَّلُ فَفَتَحَ قَالَ أَنَسٌ فَذَكَرَ أَنَّهُ وَجَدَ فِي السَّمَوَاتِ آدَمَ وَإِدْرِيسَ وَمُوسَى وَعِيسَى وَإِبْرَاهِيمَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ وَلَمْ يُثَبِّتْ كَيْفَ مَنَازِلَهُمْ غَيْرَ أَنَّهُ ذَكَرَ أَنَّهُ وَجَدَ آدَمَ فِي السَّمَاءِ الدُّنْيَا وَإِبْرَاهِيمَ فِي السَّمَاءِ السَّادِسَةِ قَالَ أَنَسٌ فَلَمَّا مَرَّ جِبْرِيلُ بِالنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِإِدْرِيسَ قَالَ مَرْحَبًا بِالنَّبِيِّ الصَّالِحِ وَالْإِنِّ الصَّالِحِ قُلْتُ مَنْ هَذَا قَالَ هَذَا إِبْرَاهِيمُ فَقَالَ مَرْحَبًا بِالنَّبِيِّ الصَّالِحِ وَالْإِنِّ الصَّالِحِ قُلْتُ مَنْ هَذَا قَالَ هَذَا مُوسَى ثُمَّ مَرَرْتُ بِمُوسَى فَقَالَ مَرْحَبًا بِالنَّبِيِّ الصَّالِحِ وَالْإِنِّ الصَّالِحِ قُلْتُ مَنْ هَذَا قَالَ هَذَا عِيسَى ثُمَّ مَرَرْتُ بِإِبْرَاهِيمَ فَقَالَ مَرْحَبًا بِالنَّبِيِّ الصَّالِحِ وَالْإِنِّ الصَّالِحِ قُلْتُ مَنْ هَذَا قَالَ هَذَا إِبْرَاهِيمُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ ابْنُ شِهَابٍ فَأَخْبَرَنِي ابْنُ حَزْمٍ أَنَّ ابْنَ عَبَّاسٍ وَأَبَا حَبَّةَ الْأَنْصَارِيِّ كَانَا يَقُولَانِ قَالَ النَّبِيُّ

صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ عَرَجَ بِي حَتَّى ظَهَرْتُ لِمُسْتَوَى أَسْمَعُ فِيهِ صَرِيفَ الْأَقْلَامِ
 قَالَ ابْنُ حَزْمٍ وَأَنْسُ بْنُ مَالِكٍ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَفَرَضَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ
 عَلَى أُمَّتِي خَمْسِينَ صَلَاةً فَرَجَعْتُ بِذَلِكَ حَتَّى مَرَرْتُ عَلَى مُوسَى فَقَالَ مَا فَرَضَ اللَّهُ
 لَكَ عَلَى أُمَّتِكَ قُلْتُ فَرَضَ خَمْسِينَ صَلَاةً قَالَ فَارْجِعْ إِلَى رَبِّكَ فَإِنَّ أُمَّتَكَ لَا تُطِيقُ
 ذَلِكَ فَارْجَعْتُ فَوَضَعَ شَطْرَهَا فَارْجَعْتُ إِلَى مُوسَى قُلْتُ وَضَعَ شَطْرَهَا فَقَالَ رَاجِعْ
 رَبِّكَ فَإِنَّ أُمَّتَكَ لَا تُطِيقُ فَارْجَعْتُ فَوَضَعَ شَطْرَهَا فَارْجَعْتُ إِلَيْهِ فَقَالَ ارْجِعْ إِلَى رَبِّكَ
 فَإِنَّ أُمَّتَكَ لَا تُطِيقُ ذَلِكَ فَارْجَعْتُ فَقَالَ هِيَ خَمْسٌ وَهِيَ خَمْسُونَ لَا يُبَدِّلُ الْقَوْلُ لَدَيَّ
 فَارْجَعْتُ إِلَى مُوسَى فَقَالَ رَاجِعْ رَبِّكَ فَقُلْتُ اسْتَحْيَيْتُ مِنْ رَبِّي ثُمَّ انْطَلَقَ بِي حَتَّى
 انْتَهَى بِي إِلَى سِدْرَةِ الْمُنْتَهَى وَغَشِيَهَا أَلْوَانٌ لَا أَدْرِي مَا هِيَ ثُمَّ أُدْخِلْتُ الْجَنَّةَ فِإِذَا
 فِيهَا حَبَائِلُ اللَّوْلُؤِ وَإِذَا ثُرَابُهَا الْمَسْكُ. (الحديث ۳۴۹ طرفاه في: ۱۶۳۶، ۳۳۴۲. ۱۹۰)

نه نه سی کوری مالیک (همزی خوی لب بئ) فهرمووی: جاران نه بوذمر (همزی خوی لب بئ)
 دهیگیرایه وه: که پیغهمبر (دروودی خودای له سمر بئ) دهیغهرموو: (هیشتا له مه کهکه بووم
 بنمیچی ماله که شق بوو، جو برئیل له شهقه که وه دابه زی، سلاوی خودای لب
 بی، سینگ لهت کردم و به ناوی زهم زهم شور دیه وه، نه وسا ته شتیکی زی پینی
 هیئا، پر بوو له داناییو باوهر، واته: له حیکمهت و نیمان، ته شته پر که هی خالی
 کرده ناو سینگمه وه، نه و جا قه پاتی کرده وه. ئنجا دهستی گرتم و سه ری خستم
 بو ئاسمانی یه کهم.

کاتی که یشتینه ئاسمانی یه کهم، جو برائیل به دهر که وانی ئاسمانی فهرموو:
 دهرگا که مان بو بکه ره وه، نه ویش فهرمووی: نه وه کی یه؟ فهرمووی: منم
 جو برائیل، فهرمووی که سی ترت له گه له؟ فهرمووی: به ئی: موحه ممه دم

له گه لډایه، فهرمووی: دیاره نیږدراوه به شوینیدا؟ فهرمووی: به ئی، جا
 دمرگاکه ی بۆمان کردهوو سهرکه وتینه سهرئاسمانی یه کهم، سهرنجم دا
 واپیاوئ دانیشتوو، له راستو له چه پیه وه، پۆل پۆل تارمایی ی عه شامات
 دیارن، پیاوه که که سهیری لای راستی خوئی ده کرد، له خوشیدا پی ده که نی،
 به لام که سهیری لای چه پی خوئی ده کرد، له خه فه تانا، ده گریا، فهرمووی
 مهرحه با له پیغه مبهری باش و له کوپی باشم، گوتم: نهی جو برائیل! نه مه
 کییه؟ فهرمووی: نه مه باوه ئاده مه، نه وتارمایی عه شاماتانه ش که وان
 له راستو چه پیه وه، گیانگهل و رهوانگهل (ئه وراوح) ی وه چه وه نه وه گانیه تی،
 نه وانیه یان که وان له لای راستیه وه نه وان به هه شتین، به لام نه وانیه یان که وان
 له لای چه پیه وه نه وان دۆزه خین، جابۆیه که ته ماشای لای راستی ده کا پی
 ده که نی و که ته ماشای لای چه پی ده کا ده گری.

ئه و جا سه ری خستم بۆ ئاسمانی دووهم، به دمرکه وانه که ی فهرموو:
 دمرگاکه بکه ره وه، نه و پرسیارو وه لامه ی که له نیوانی جو برائیل و دمرکه وانی
 یه کهم دا رووی دا، له نیوانی جو برائیل و دمرکه وانی ئاسمانی دوهمیش دا رووی
 دا، نه و جا دمرگاکه ی کرده وه).

نه نه س فهرمووی: ئه بوژمپ باسی نه وه ی فهرموو که پیغه مبه ر (دروودی خودای له سه ر
 بن) له ئاسمانه کان ئه م پیغه مبه رانه ی دیوه: ئاده م و ئیدریس و مووسا و عیسا و
 ئیبراهیم - دروودی خودای گه وره یان ئی بی - به لام جیگه و شوینی هه موویانی
 دیاری نه کرد، ته نیا باسی نه وه نده ی کرد که له ئاسمانی یه کهم به ئاده م ده گاو،
 له ئاسمانی شه شه م به ئیبراهیم.

نه نه س خوئی ده یفه رموو: کاتئ جو برائیل پیغه مبه ر ده با بۆلای ئیدریس،
 پیغه مبه ر رۆژباشی ئی ده کاو سا لوی ئی ده کا، ئیدریسیش پیی ده فه رموی:
 مهرحه با له پیغه مبه ری باش و له برای باش، (جا به جو برائیلیم گوت: نه مه
 کی یه؟ فهرمووی: نه مه ئیدریس پیغه مبه ره، ئینجا گه یه شتم به مووسا،

فهرمووی: مهرحبا له پیڅه مبهري باش و له برای باش، گوتم: نه مه کییه؟
 فهرمووی: نه مه مووسایه، نه و جا گه یستم به عیسا، فهرمووی: خوښه اتن
 پیشکesh ده کم به برای باش و به پیڅه مبهري باش، گوتم: نه مه کییه؟
 فهرمووی: نه مه عیسایه، نه و جا گه یستم به ئیبراهیم، فهرمووی: مهرحبا له
 پیڅه مبهري باش و له کورې باشم، گوتم: نه مه کییه؟ فهرمووی: نه مه
 ئیبراهیم بوو (سه لاسی خوی لئ بڼ).

ئیبینوشیهاب (که ناوداره به زوهری) ده فهرموئ: نه بوبه کړی کورې
 موحه مبه دی کورې عه مری کورې حه زم هه وائی پیم دا: که ئیبینوعه باس و
 نه بوحه ببه ی نه نصاری فهرموویانه: پیڅه مبه ر (درووی خودای له سر بڼ) فهرمووی:
 (پاشتر به ره و ژوورتریش برام تاگه یستمه سه ر ئاستی له وپوه گویم له جیره ی
 قه له می فریشته کان بوو). ئیبینوشیهاب (دزمای خوی لئ بڼ) ده فهرموئ: نه بوبه کړی
 نه وه ی ئیبینوحه زم له پیر (شیخ) ی خوږه وه و، نه نه سی کورې مالیک
 له نه بوذه ره وه (دزمای خوی لئ بڼ) ده فهرموون: پیڅه مبه ر (درووی خودای له سر بڼ) فهرمووی:
 (نه و جا) خودا شه و و روژی په نجا نوپژری له سر گه لی ئیسلامم دانا، منیش
 به م فهرمانه وه گه پامه وه، هه تا چوومه وه لای مووسای کورې عیمران،
 فهرمووی: خودا چی بو دانای له سر نه ته وه که ت؟ گوتم: له هه موو شه و و
 روژیکا په نجا نوپژری دانا وه له سر هه موو موسو لمانی، فهرمووی: من له تو
 زیاتر شاره زاییم هه یه له پرفتاری نه و خه لکه، چونکه من له پیش تو دا نه رکی
 زورم له م باره یه وه له گه ل گه لی خو م دا، که نه وه ی ئیسرائیلن، کی شاه وه،
 به را ووردم کردوون و نه زموونی باشم هه یه له م بواره دا، جابویه دهمانم که
 ئومه ت (نه ته وه) ی تو ته وانا ی نه و هیان نییه، که واته بگه پرده و بولای
 خودای په رومردگارت، داوای ئی بکه که نه م نوپژرانه له سر نه ته وه که ت سووک
 بکا، منیش گه پامه وه بو خزمه تی په رومردگارم، بو نه و شوینه ی که یه که مجار
 گو فتو گو م له خزمه تیدا کردو، داوای نه ودم ئی ی کردو، نه ویش ژماره یه کی ئی

لابردن، دیسان گه پامه وه بۆلای مووسا، حاله که م پی گوت، نه ویش فهرمووی بگه پیره وه بۆلای په رو مردگارت، چونکه نه ته وه که ت توانای ئهم ژماره داشکاوه یشیان نییه، جا چوومه وه بۆ خزمه تی و دیسان ژماره یه کی تری ئی داشکاند، نه ویش دیسانه وه فهرموویه وه: بجۆره وه بۆ خزمه تی په رو مردگارت چونکه نه ته وه که ت توانای ئهم ژماره تازه یشیان نییه، ئهم ژماره یش که ماوه هیشتا ههر زۆره، ئهمجاره یان که چوومه وه خزمه تی فهرمووی: خۆیان به کردن ژماره یان پینج نویژه، به لام خیرو پاداشی په نجا نویژیان هه یه، نه ی موحه ممه د! نه مه دوا فهرمایشته و گۆرانی بۆ نییه، وه ئیت له مه زیاتر ژماره ی نویژه کان که م ناکه مه وه، به لام بۆتوو بۆه موو نویژکه ریکی ئومه تی تۆ هه یه له حیاتی کردنی ئهم پینج نویژه یه، خیرو پاداشی په نجا نویژه که ی پی شوو. دیسانه وه گه پامه وه بۆلای موسا، هه مدیسانه وه فهرموویه وه: بجۆره وه بۆ خزمه تی په رو مردگارت، به لام گوتم: ئهم خیرم فه بووله و کاری خۆم دایه ده ست خودا، ئیت شهرم ده که م له په رو مردگارم که پرۆمه وه بۆلای و داوی که م کردنه وه ی ژماره ی پینج نویژه ی ئی بکه م).

هه روا بره مدیان هه تا گه یاندمیانه لای سیدره توله ونته ها (واته: دارمۆردی هه ره نه وپه ر، بۆیه وای پی ده بیژری چونکه زانیاری فره شته کان هه تا نه وی بر ده کا، جگه له یه زدانی پاک که س نازانی له ولاتر چی هه یه) سه رنجم دا چه نده ها رهنگی سه یری زۆری جۆراو جۆر دایپۆشیبوو، مه گه ر خودا بۆخوی بزانی که چی بوون و چۆن بوون و چه ند بوون!

پاشتر برامه ناو به هه شته وه، که ته ماشام کرد پره له گومه زی مرواری و خاکه که یشی مسکه). (ت/ ۴/ ۲۹۹/ ۱، ت/ ۱/ ۸۰/ ۱ = تاج- ۳ ز- ۱۰۰ ژ- ۳۱۵۵ + تاج- ۱ ز- ۴۳ ژ- ۳۲۲).

روونکردنه وه: ئهم به هرا نه له م فهرمووده یه و مرده گی پ:

- ۱- ئیسراو میعراج دوو رووداوی جیان.
 - ۲- پیغهمبهر لهنهوهی چه زهرمتی ئیبراهیمه (سهلامی خوی لی بی).
 - ۳- بهههشتو دۆزهخ ئیستا دروست کراون و ههن.
 - ۴- گیانی چاکان دمبرین بو ئاسمان.
 - ۵- پیغهمبهران بهراستی زیندوون، بهکاری باشی نهوهو نهتهوهیان دلخوش دهبن، بهکاری خراپیان دلگران دهبن.
 - ۶- مهرجهباو چاکوچۆنی و بهخیرهاتن لهکاتی بهیهک گهیشتن دا سوننهته.
- (ت/ ۴ / ۲۹۹ + ۱ / ت/ ۱ / ۱۸۰).

۲۲۲- عَنْ عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: (فَرَضَ اللَّهُ الصَّلَاةَ حِينَ فَرَضَهَا رَكْعَتَيْنِ رَكَعَتَيْنِ فِي الْحَضَرِ وَالسَّفَرِ فَأَقَرَّتْ صَلَاةَ السَّفَرِ وَزِيدَ فِي صَلَاةِ الْحَضَرِ). (الحديث ۳۵۰ طرفاه فی: ۱۰۹۰، ۳۹۳۵).

عائیشهی دایکی موسولمانان (پهزای خوی لی بی) دهفهرمووی: لهسهرهتاوه یهکهمجار کهخودای گهوره نویژی فهرزکرد، دوورکات دوورکات فهرز کرد، ئیتر نویژخوین نیشتهجی بوایه، یارپبوار بوایه، گشت نویژئ دوورکاتی دهکرد، جانویژئ سهفهه وهک خوی مایهوهو لهسهه شیوهی یهکهمجاری چهسپاو دامهزرا، بهلام نویژئ نیشتهجی لی زیاد کرا (ت/ ۱ / ۴۶ ز- ۱۵۵).

روونکردنهوه:

ئهم فهرموودهیه مۆرسهلی سهحابیهه، مۆرسهلی سهحابی حوججهتو بهلگهیه، بۆیه مۆرسهله چونکه عائیشه خوی فریای روودانی ئهم داستانه نهکهوتوو، سایا له پیغهمبهری بیستوو، یالهیهکی لههاورئ یانی پیغهمبهری ژنهوتوو، ههرچۆن بی ئهم فهرموودهیه دهبی بهسهه بهلگه بو ئهم بابته، کهعیبادهته، چونکه عیبادت بهپایی خویی دانامهزری، ساخ بوونهوهی

هه موو په رستنې پټو یستی به ده قی یاسا دانهر (شاریع) هه یه که خودای
که وره یه، که س بوی نییه چو نیت ی و چه نیت ی په رستنې برپار بدا، جگه
له خودا خو ی.

مورسه ل (به کوردی واته: بې به ند: بې پټو ند: ره ها: به ر لا: نازاد:
سهر به ست) چونکه راوی جلّه وی ر شته که به رده داو، خو ی سهر به خو،
راسته و خو فهر موو ده که ده گپ رته و ده، باسی ئه وه نا کا که ئه و فهر موو ده یه
له کي و هر گرتو و. که واته: حه دیتی مورسه ل، واته: فهر موو ده ی به ر لا، که سه ر
روشته ی رو شته که کوپ ر بؤ ته و ده، له ده ستا نه ما و ده.

بسم الله الرحمن الرحيم

٩) چه ند باسی کی نو یژ به جل و به رگه وه (أَبْوَابُ الصَّلَاةِ فِي الشَّيَابِ)
٢٢٣- عَنْ عُمَرَ بْنِ أَبِي سَلَمَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) (أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
صَلَّى فِي ثَوْبٍ وَاحِدٍ قَدْ خَالَفَ بَيْنَ طَرَفَيْهِ). (١٩١)

عومه ری کوری ئه بوسه له مه (پرمای خوی لږ بڼ) فهر موو ی: پڼغه مبه ر (دروودی خودای له سه ر
بڼ) له یه ک لوجل دا نو یژ ی کردو هه ردو و چمکه که ی له سه ر شانی راست و چه پ
کردبو و، ئالاند بوو ی له خو یه وه (ت/١/٢١٥ ز. ٥٥).

عومه ری کوری ئه بوسه له مه زر کوری پڼغه مبه ر بو و ده، له سالی دوو ی
کوچیدا له خاکی حه به شه له دایک بو و ده، چه ند فهر موو ده ی له سه حیه یین دا
هه یه، کوری ئومومسه له مه ی ها و سه ری پڼغه مبه ر ه (پروانه: ت/١/٥٢٠ / ٣ / ٤،
ت/٤/١٨٩ / ١، ت/٤/٤٧ / ٢) = ز-١٩٢ ژ-١٠١٦، ١٠١٧ + تاج-٣ ز-٥٧ ژ-٢٩٦٢.

٢٢٤- عَنْ أُمِّ هَانِئِ بِنْتِ أَبِي طَالِبٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: (ذَهَبْتُ إِلَى رَسُولِ
اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَامَ الْفَتْحِ فَوَجَدْتُهُ يَغْتَسِلُ وَفَاطِمَةُ ابْنَتُهُ تَسْتُرُهُ قَالَتْ
فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ فَقَالَ مَنْ هَذِهِ فَقُلْتُ أَنَا أُمُّ هَانِئِ بِنْتُ أَبِي طَالِبٍ فَقَالَ مَرْحَبًا بِأُمِّ هَانِئِ

فَلَمَّا فَرَغَ مِنْ غُسْلِهِ قَامَ فَصَلَّى ثَمَانِي رَكَعَاتٍ مُلْتَحِفًا فِي ثَوْبٍ وَاحِدٍ فَلَمَّا انْصَرَفَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ زَعَمَ ابْنُ أُمِّی أَنَّهُ قَاتِلٌ رَجُلًا قَدْ أَجْرْتُهُ فَلَانَ ابْنُ هُبَيْرَةَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ أَجَرْنَا مَنْ أَجَرْتَ يَا أُمَّ هَانِي قَالَتْ أُمَّ هَانِي وَذَاكَ ضَحْيٌ. (الحديث ۳۵۷). (۱۹۲)

نومموهانینی کچی ئه بوطالیب (دروزی خوی لی بن) فهرمووی: سالی نازاد کردنی شاری مه ککه، رؤیستم بو خرمه تی پیغه مبه ر (دروودی خودای له سهر بن) که جووم خه ریک بوو خوئی ده شور، فاطیمه ی کچی به پارچه یی جل په رده ی بو کردبوو، فهرمووی: که سلاوم لی کرد، فهرمووی: (ئهو ژنه کی یه؟) گوتم: منم نومموهانینی کچی ئه بوطالیب. جافهرمووی: (مه رحه با له نومموهانینی). جاکاتی له خوشوردنه که ی لی بووه ههشت رکات نویژی چی شته نگاوی کرد، له دوا هه موو دوو رکاتی که وه سلاوی ددایه وه، له کاتی نویژه که دا یه ک پارچه جلکی ئالاندبوو به خو یه وه، که سلاوی دایه وه عه رزیم کرد: ئه ی پیغه مبه ری خودا! عه لی برام دمی هوی پیاوی بکوژی که کوری هوبه پیره ی می ردی منه، وه منیش په نایم داوه، ئه مانم پیی داوه، پیغه مبه ریش (دروودی خودای له سهر بن) فهرمووی: (ئه ی نومموهانینی! وائه مانمان دا به هه رکه سی تو ئه مانی بدهیتی!) نومموهانینی فهرمووی: کاتیش چی شته نگاو بوو. (ت/۱/۱۴۸، ت/۱/۴۸۵/۴ بروهانه: زنجیره ی پی نجه م، فهرمووده ی ژماره - ۱۹۴) = ز- ۳۱ ژ- ۲۶۷ + ز- ۱۷۹ ژ- ۹۵۶. ۲۲۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) (أَنَّ سَائِلًا سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الصَّلَاةِ فِي ثَوْبٍ وَاحِدٍ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (أَوَّلُ كُلِّكُمْ ثَوْبَانِ ؟). (الحديث- ۳۵۸ طرفه ی ۳۶۵). (۱۹۳)

(۱۹۲) أخرجه مسلم في الحيض، باب: يستر المغتسل بثوب ونحوه، رقم: ۲۳۶.

(۱۹۳) أخرجه مسلم في الصلاة، باب: الصلاة في ثوب واحد وصفة لبسه، رقم: ۷۶۲=۵۱۵.

ئەبۇھورەیرە (ڕەزای خۆای لێ بێ) فەرمووی: پیاوی هەلسا لە پێغەمبەری پرسی: نوێژ بەیەک لۆجلەووە دروستە؟ پێغەمبەریش (درودی خۆدای لەسەر بێ) فەرمووی: (ئەووە تۆ دەلێی چی، ئەو چی چون دروست نییە، کوا هەركەسی بگری لەئێوە دوو پارچە جلی هەیه؟). (ت/١/٢١٥) = ز-٥٥ ژ-٣٩٦.

٢٢٦- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ: النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (لَا يُصَلِّي أَحَدُكُمْ فِي الثُّوبِ الْوَاحِدِ لَيْسَ عَلَى غَاتِقِيهِ شَيْءٌ). (الحديث ٣٥٩ طرفه في: ٣٦٠). (١٩٤)

ئەبۇھورەیرە (ڕەزای خۆای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خۆدای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (بەیەک پارچە جلی واوە نوێژ مەکەن، کەنەگاتەووە بەسەر هەردوو شانتان). (ت/١/٢١٦) = ز-٥٥ ژ-٣٩٧.

٢٢٧- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (أَشْهَدُ أَنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ مَنْ صَلَّى فِي ثَوْبٍ وَاحِدٍ فَلْيُخَالِفْ بَيْنَ طَرَفَيْهِ).

ئەبۇھورەیرە (ڕەزای خۆای لێ بێ) دەفەرموێ: شایەتی دەدەم کەبوخۆم لەزارای پیرۆزی پێغەمبەرم بیست دەیفەرموو: (هەركەسی لەیەک لۆجل دا نوێژ دەکا، بابینالێنی لەخۆیەووە، هەردوو چمکەکە لەسەر شانی راست و چەپ بکا) (بروانە/ ژمارە: ٢٢٣)

٢٢٨- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (خَرَجْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بَعْضِ أَسْفَارِهِ فَجِئْتُ لَيْلَةً لِبَعْضِ أَمْرِي فَوَجَدْتُهُ يُصَلِّي وَعَلَيَّ ثَوْبٌ وَاحِدٌ فَاشْتَمَلْتُ بِهِ وَصَلَّيْتُ إِلَى جَانِبِهِ فَلَمَّا انْصَرَفَ قَالَ مَا السُّرَى يَا جَابِرُ فَأَخْبَرْتُهُ بِحَاجَتِي فَلَمَّا فَرَعْتُ قَالَ مَا هَذَا الْإِشْتِمَالُ الَّذِي رَأَيْتُ قُلْتَ كَانَ ثَوْبٌ يَعْنِي ضَاقَ قَالَ فَإِنْ كَانَ وَاسِعًا فَالْتَجِفْ بِهِ وَإِنْ كَانَ ضَيِّقًا فَانْزِرْ بِهِ). (الحديث ٣٦١ طرفه في: ٣٥٢). (١٩٥)

(١٩٤) أخرجه مسلم في الصلاة، باب: الصلاة في ثوب واحد وصفة لبسه: رقم: ١٦٦٤=٥١٦.

(١٩٥) أخرجه مسلم في الزهد والرفائق، باب: حديث جابر الطويل، رقم: ٧٤٣٧=٣٠١٠.

جابیری کوری عهبدوللا (رمزای خویان لئ بئ) فهرمووی: لهسهفه ریکا لهخزمهتی ههزرهتدا بووم، شهوی بۆ ئیشیکی خۆم چووم بۆ خزمهتی، کاتی چووم خهريکبوو نوێزی دهکرد، منیش یهك پارچه جلم پێوه بوو، راستو چهپ ئالاندبووم لهخۆمهوهو، لهتهنیشتیوه دهستم کرد بهنوێژ کردن بهپیرهوی (ئیقتدا)م پێی کرد، کاتی لهنوێژهکهی بۆوهو رووی لهپرووگه نهما فهرمووی: (ئهی جابیر! بهم شهوه خیره هاتووی؟) منیش کارهکهی خۆم عهرزی کرد، جاکاتی ئیشهکهمم تهواو کرد، ههزرت (رمزای خوی لئ بئ) فهرمووی: (ئهی جابیر! ئهگەر جلهکه فهرح بوو دوو چمکهکهی راستو چهپ بکه، بهلام ئهگەر تهسك بوو بیبهسته بهکهمههرتهوه!)

روون کردنهوه: بۆ حالیبوونی تهواو ئهم فهرموودهیه لهتاجول ئوصول راگوێز دهکهین، جابیر فهرمووی: (.. پیغهمبهر (درودی خودای لهسهر بئ) ههلسا نوێژ بکا، منیش یهك عهباى میلدارم لهبهردا بوو، ویستم دوو چمکهکهی راستو چهپ بکه، پیاما نهگهیشهوه، عاباکه ههنى رپشو گوێزو گوئینکهی پێوه بوو، سهربهروه خواری کردهوه ئهنجا لهزیر ههردوو بالمهوه ههردوو چمکهکهیم واستو چهپ کردو، لهسهر سینگم گریم دان و ملم کوور کردهوه بهسهریاو، بهملم گرتم تابهرنهبیتهوه، ئهنجا چووم لهلای چهپی پیغهمبهرهوه وهستام، پیغهمبهر (درودی خودای لهسهر بئ) دهستی گرتم و سووراندیمییهوه، بردمی لهلای راستی خۆیهوه وهستاندمی، لهپاش دا جهبباری کوری سهخریش هاتهوهو، دهستنوێژی گرتو، هات لهلای چهپی پیغهمبهرهوه وهستا، ههزرت (رمزای خوی لئ بئ) دهستی ههردوکهانی گرتو پالی پێوهناین بۆ دواوه، ههتاریک لهپشتی خۆیهوه پیزی کردین و رایوهستانین، ئاگام ئی نهبوو پیغهمبهر (درودی خودای لهسهر بئ) سهرنجی منی دهدا، لهپاشا کهههستم پێی کرد بهدهستی ئاواى کرد، واته: ناوقهت ببهسته، جاکاتی ئی بۆوه، فهرمووی: (ئهی جابیر! گوتم: بفهرموو ئهی پیغهمبهری خودا! فهرمووی: (ئهگەر جلهکه فهرح بوو دوو چمکهکهی

راست و چپ بکه، به لَام نه گهر ته سَك بوو بیبهسته به که مه رته وه...
 تا کو تایی فهرمووده که، برپوانه: (به رگی چواره می تاجولئوصول. کوردی لاپه ره
 ۳۱۵ - فهرمووده ی ژماره یکه، زنجیره ی - ۱۱۰ = تاج- ۳ ز- ۱۱۰ ژ- ۳۱۸۵).

۲۲۹- عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (كَانَ رَجُلًا يُصَلُّونَ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَاقِدِي أَرْزِهِمْ عَلَى أَعْنَاقِهِمْ كَهَيْئَةِ الصَّبِيَّانِ وَيُقَالُ لِلنِّسَاءِ لَا تَرْفَعْنَ رُءُوسَكُمْ حَتَّى يَسْتَوِيَ الرَّجُلُ جُلُوسًا). (الحديث ۳۶۲ طرفه في: ۸۱۴، ۱۲۱۵). (۱۹۶)

سهل (همزای خوی لن بن) فهرمووی: به چاوی خوُم دیومه که پیاوان به رکوش
 (نیزاره کانیا، له بهر ته سَك و تروسکی و، نه بوونی جل و بهرگ، وه که
 بهروانکه ی منالان، گری دها به بهر و کیانه وه، له کاتی نویژی جه ماعه تدا،
 که له پستی پیغه مبهروه دهیان کرد، پیاویکیش بانگه وازی ده کرد: ژنان! نیوه
 سهر بهرز مه که نه وه، تا پیاو ده کان هه لده سنه وه، له پاش کوور نووشه وه پیک
 داده نیشنه وه، نه وه که له داویننه وه شهر میان دهر که وی! (ت/ ۱/ ۳۹۲/ ۴- ز- ۱۳۰ ژ- ۷۸۰).

۲۳۰- عَنْ مُعِيزَةَ بْنِ شُعْبَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (كُنْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي سَفَرٍ فَقَالَ يَا مُعِيزَةُ خُذِ الْإِدَاوَةَ فَأَخَذْتُهَا فَأَلْطَقَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى تَوَارَى عَنِّي فَقَضَى حَاجَتَهُ وَعَلَيْهِ جُبَّةٌ شَامِيَةٌ فَذَهَبَ لِيُخْرِجَ يَدَهُ مِنْ كُمِّهَا فَضَاقَتْ فَأَخْرَجَ يَدَهُ مِنْ أَسْفَلِهَا فَصَبَبْتُ عَلَيْهِ فَنَوَضًا وَضَوْءَهُ لِلصَّلَاةِ وَمَسَحَ عَلَى خُفَيْهِ ثُمَّ صَلَّى). (الحديث ۳۶۳ طرفه في: ۱۸۲).

موغیره ی کووری شوعبه (همزای خوی لن بن) فهرمووی: له سه فهریکا له خرمه تی
 هه زره تدا بووم (دروودی خودای له سهر بن) جاری فهرمووی: (ئه ی موغیره! مه تاره که
 هه لگره) منیش مه تاره یی ناوم هه لگرت و شوینی که وتم، پیغه مبهر (دروودی خودای
 له سهر بن) له من دوور که وته وه تاون بوو له بهر چاوم و چووه نه دیوی، له وی
 دهستی به ئاو گه یاند، چا که له سهراوه که ی لی بووه، هاته وه ویستی ده ستویژ

بگری، جبهیه کی شامی دستکردی بیپروایانی له بهردا بوو، چه زهنت (برمزی خوی) ویستی قوئی هه لئمالی و له سه ر قو له که یه وه دهستی دهر بهینی، به لام قوئی جبه که ته سک بوو، دهستی بؤد مر نه ده هات لی یه وه، جاله ژیر جبه که وه دهسته گانی دهر هیئاو، جبه که ی دا به سه ر شانیدا، نه وسا ئاوم کرد به ده ستیاو، ده ستیژی گرت بؤ نویژ، له جیات ی شوردنی پی ی دهستی ته ری هیئا به سه ر سؤ له گانیدا (بر/ فهرمووده ی ژماره: ۱۳۷+ ت/ ۴/ ۱۰۸/ ۱= تاج- ۳ ز- ۳۲ ژ- ۲۷۸۴).

رافه و شیکردنه وه:

جلو بهرگی ده ستکردی بیپروایان پاکه و دروسته به هره و سوودی لی وهر بگیری، به مه رجی پیس نه بی، چونکه نه م جبه شامی یه ده ستکردی بیپروایان بووه، چونکه نه م رووداوه له غه زای ته بیوک دا بووه، نه و سه رده مه ش شام کافرستان بووه. وه کی تریش به پیومری (وطعام الذین اوتوا الكتاب حل لكم) بی، ده بی جلو بهرگو شتی تری بیپروایان باشت رهوایی بؤ موسوئمانان به مه رجی له زاتی خو یا رهوایی، چونکه له سه ربراو دا نه ی ی کراوه له خواردنی گوشتی گیانله به ری که له کاتی سه رب ری ناوی خودای له سه نه برایی، به لام له جلو بهرگو شمه ک دا شتی وانیه که به فهرموئ: (ههر ده ستکردی ناوی خودای لی نه هیئرابی به کاری مه هیئن!)

۲۳۱- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) يُحَدِّثُ: (أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَنْقُلُ مَعَهُمُ الْحِجَارَةَ لِلْكَعْبَةِ وَعَلَيْهِ إِزَارُهُ فَقَالَ لَهُ الْعَبَّاسُ عَمُّهُ يَا ابْنَ أَخِي لَوْ حَلَلْتَ إِزَارَكَ فَجَعَلْتَ عَلَى مَنْكَبِكَ ذُوْنَ الْحِجَارَةِ قَالَ فَحَلَّهُ فَجَعَلَهُ عَلَى مَنْكَبِهِ فَسَقَطَ مَعْشِيًّا عَلَيْهِ فَمَا رُبِّيَ بَعْدَ ذَلِكَ غُرِيًّا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ).

(۳۶۴ طرفاه فی: ۱۵۸۲، ۳۸۲۹). (۱۹۷)

جابیری کوری عهبدوللا (مزی خوی لى بى) دمه رموى: کاتى هۆزى قورميش له پيش رهوانه کردن (بيعت) ی پیغمبهردا که عبهیان دروست کردهوه، پیغمبهرو عهباسی مامه ی بهیه که وه له گهل ئهوانا بهردیان بو دهینا، عهباس به پیغمبهرد (دروودی خودی لى بى) دمه رموى: ئه ی کوری برام! تویش وهک هاوه له کانت، شهرواله کهت بکه ره وهو بیخهره سه شانت، بابهرد سه شانت نهبا، پیغمبهرد (دروودی خودی لى بى) که وادهکا شهرمگای دمه ده که وى، ئیت له شهرمانا دمه ووریته وهو خرب بهر ده بیته وه ده که ویته سه رزموى، وه جاوی له ترسی خودا بهر ده وئاسمان ئه بله ق دهی، وه دمه رموى: دمه پیکم کوانی، ئه و جا دمه پیکه له بهر ده کاته وه، ئیت لهو رۆژه بهدواوه بهرووتی نه بینراوه. (ت/۲/۲۶۹/۱ = ز- ۱۳۴ ژ- ۱۷۱۶).

رافه و شیکردنه وه:

مه بهست له دمه پى له م شوینه دا (ئیزاره)، که پشته مائیکى که ورهیه وهک بهرگۆش ده پىچرى به لای خوارووی له شه وه، ئه م فهرمووده یه ش مورسه لى سه حابى یه، چونکه جابیر ئاماده ی ئه م رووداوه نه بووه

۲۳۲- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّهُ قَالَ: (كُنِيَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ اشْتِمَالِ الصَّوْمِ وَأَنْ يَحْتَبِيَ الرَّجُلُ فِي ثَوْبٍ وَاحِدٍ لَيْسَ عَلَى فَرْجِهِ مِنْهُ شَيْءٌ). (الحديث ۳۶۷ أطرافه في: ۱۹۹۱، ۲۱۴۴، ۲۱۴۷، ۵۸۲۰، ۵۸۲۲). (۱۹۸)

ئه بوسه عیدى خودرى (مزی خوی لى بى) دمه رموى: پیغمبهردى خودا (دروودی خودی لى بى) نه یی کردووه له وه که مرؤف به پارچه جلی خوی شهتهک بدا، به شیوهیه کی وا که نه توانی دهستی لیوهی دمه پینى مه گهر له دامینیه وه، که بهم جوړه خوپى چانه وهیه له زاراوی شه ریه ته دا ده گوترى: (اشتمال الصماو: مه لوتکه پیچ)

ومنه هی کردوو له وهیشه کهپیاو به چیچکانه وه جلّی بئالئینی به خۆیه وه، به لام هیج نه دا به شه رمگای خۆی دا، که به م جوړه خوږیچانه وهیشه دهگوتری: (ئیحتیباء: تیوه پیچان). (ت/ ۱/ ۱۳۷/ ۴ = تاج- ۳- ۴۱- ژ- ۲۸۵۶).

۲۳۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (نَهَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ يَبْعَتَيْنِ عَنِ اللَّمَّاسِ وَالنَّبَازِ وَأَنْ يَشْتَمَلَ الصَّمَاءُ وَأَنْ يَحْتَبِيَ الرَّجُلُ فِي ثَوْبٍ وَاحِدٍ). (الحديث ۳۲۷ أطرافه في: ۱۹۹۱، ۲۱۴۴، ۲۱۴۷، ۵۸۲۰، ۵۸۲۲، ۶۲۸۴). (۱۹۹)

ئه بوهوره یه (هه زای خوی لښ بڼ) فه رمووی: پیغه مبهه (دروودی خودی له سهر بڼ) نه هی له م دوو جوړه فروشتنه کردوو: له فروشتن به دهست لیږدان، که ناوداره به (مولامه سه) وه له فروشتن به هه لږدان بویه کتری، که ناوداره به (مونا به ده) فروشتن به دهست لیږدان ناوایه: فروشیار به کپیار ده لئ: هه رکاتی دهست دا له م جله وه به یعی هاتبی و، ئیتر نه وه له باتی ته ماشا کردنی و نه م دیوه نه و دیو کردنی و نه م دهست لیږدانه ش خوی به شه وی تاریک بڼ، خوی به روژی رووناک بڼ. فروشتن به هه لږدان بویه کتریش ناوایه: نه م جله که ی خوی هه لږدا بونه وو نه ویش جله که ی خوی هه لږدا بونه م، و نه م له جیاتی داپړگه (صیغه: گوته) ی فروشتن، ئیتر به بی سهرنج دان و دلگرتن. وهه روا هه زرم (هه زای خوی لښ بڼ) نه هی له خومه لوټکه کردن کردوو، وه له وهیشه که پیاو به چیچکانه وه دابنیشی و، به پارچه یی جل خوی بابو له لږدا (ت/ ۲/ ۳۱۵/ ۲ = ز- ۱۵۲ ژ- ۱۸۰۶، ش/ د/ ن بڼ): (فه رمووده ی ژماره - ۲۳۲) که له پیښه وه رابووړد.

رافه و شیکردنه وه:

نه م جوړه فروشتن و دانیشتن و خوږیچانه له سه رده می نه زانیدا باو بووه، وه له زمانی عه ره بیدا زاراوی بو دانراوه، مه رج نییه نه م جوړه شتانه له سه ر

هه مان یاساو شیوه له ناو گهلانی تردا هه بووین، چونکه زوړشت زاده ی ژینگه و کاتو حیگه و شوینو دهوروبه رو سهرماو گهرماو هو ی تایبه تین، بؤ نموونه: له کوستان به فرو کړیومو توفو زریان و سه هو ل و چلوورده و کلیله و به فرمالین و رهقبوونه وه و ناوبه ستو و شخته و زوقم و سه هو ل به ندان و ده ست و پارچین هه یه، له گهر میانیش لم و بیابان و ته پوتوزو قرچه ی گهرماو خوړبردن و شتی تری لم بابته تانه هه یه، له به رنه وه گه لئ نهسته مه که نه م جوړه زاروه تایبه تانه پیتاوپیت و مرگیپررین بو سهر زمانیکې تر بویه من زورجاران هه ول دده م که به و اتا شته که بکه م به کوردی، چونکه مه به ست نه و مه که خویند هری کورد له جه و هه ری بابته ته که حال ی بی.

۲۳۴- عَنْ حُمَيْدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ رَضِيَ قَالَ: (أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ قَالَ بَعَثَنِي أَبُو بَكْرٍ فِي تِلْكَ الْحَجَّةِ فِي مُؤَذِّنِينَ يَوْمَ النَّحْرِ يُؤْذِنُونَ بِمَنَى أَنْ لَا يَحُجَّ بَعْدَ الْعَامِ مُشْرِكٌ وَلَا يَطُوفَ بِالْبَيْتِ غُرَبَاءُ) قَالَ حُمَيْدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ ثُمَّ أُرْدَفَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلِيًّا فَأَمَرَهُ أَنْ يُؤْذِنَ بِرَاءَةً قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ فَأَذَنَ مَعَنَا عَلِيٌّ فِي أَهْلِ مَنَى يَوْمَ النَّحْرِ لَا يَحُجُّ بَعْدَ الْعَامِ مُشْرِكٌ وَلَا يَطُوفُ بِالْبَيْتِ غُرَبَاءُ). (الحدیث ۳۶۹ اطرافه فی: ۱۶۲۲، ۳۱۷۷، ۴۳۶۳، ۴۶۵۵، ۴۶۵۶، ۴۶۵۷). (۲۰۰)

حومه یدى كورى عه بدوره حمانى كورى عه وف فهرمووى: نه بوهوره يره (دخوى خوى لى بى) فهرمووى: له وحه جه دا كه پيغهمبر (درودى خودى لى بى) نه بو به كرى كردبوو به سهردارى هج، كه بهر له هجى مائتاوايى بوو، له وحه جه دا نه بو به كرى منى له گه ل ده ست ه ي جارد هرى تردا نارد، روژى جه زن ده ست مان كرد به جاردان: نيتړ لم سال به دواوه بته رست و هاوبه شپه يدا كره نه يه ن بؤ هج، وه كه سيش نابى به رووتى ته و افى به يت بكا. حومه یدى كورى

عہد دورہ حمان فہرمووی: پاشتر پیغہ مبر (درویدی خودی لہسر ہی) عہلش دہنیری،
وہفرمانی پی دہکا کہ بانگہواز ہل دا بہ خویندہوہی ٹاہتہکانی سہرہتای
سوورہتی بہرائتہ. ٹہبوہورہیرہ فہرموویہتی: لہرؤژی جہژندا عہلی لہگہل
ٹیئمہدا لہناو خہلکی مینادا ٹہم بانگہوازہمان پہخشہوہ کرد: لہم سال
بہدواوہ فرہخوا (مشرک) نہیی بؤ حہج، وہمرؤفی روتیش تہوافی خانہی
خودا نہکا. (ب/۲/۱۸۷/۲+ب/۶/۱۹۹/۵ = تاج-۲ ز-۹۶ ژ ۱۵۵۱ + تاج-۴ ز-۱۰ ژ ۳۸۹۴).

لہتاجول ٹوصولا، لہتہفسیری سورہتی بہرائتہدا، فہرموودہی پینجہم
دہفرموی: لہعہلی (ہمزای خوی لی ہی) پرسیارکرا: لہو حہجہدا کہ حہزمت (ہمزای خوی لی
ہی) توی نارد تايہخہ ہلٹہکاندنی خوداو پیغہ مبرہی خودا لہفرہ خواکان جاپ
بدہی، جی فہرمانیکت پی کرابوو، کہلہو رؤژہدا رایبگہیہنی؟ فہرمووی: بہم
چوارشتہ فہرمانم پی کرابوو: یہکہم: ٹادہمیزادی پروت تہوافی کابہ نہکا،
دوہم: ٹہوانہی پہیمانان ہہیہ لہگہل پیغہ مبردا (درویدی خودی لہسر ہی) ٹہوہتا
ماوہی ٹہو پہیمانہ تہواو دہبی مؤلہت دہدرین، وہ ٹہوہی پہیمانی نییہ
تاجوار مانگ مؤلہت دہدری، سییہم: ناچیتہ بہہشت مہگہر کہسی
کہنیمان و باوہری ہہبی. چوارہم: لہم سال بترازی ٹیتر نابی ہاوبہشپیدا
کہران و موسولمانان پیکہوہ حہج بکہن، واتہ: ٹیتر لہمرؤ بہدواوہ
فرہخوانہیہن بؤ حہج (تیرمیژی بہرشتہیہکی جوان گپراویہتیہوہ. ت/۲۰۱/۵
= تاج-۴ ز-۱۰ ژ ۳۸۹۵ ج-۴).

۲۳۵- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) (أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ غَزَا خَيْبَرَ فَصَلَّيْنَا عِنْدَهَا صَلَاةَ الْعِدَاةِ يَغْلَسُ فَرَكِبَ نَبِيُّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَرَكِبَ أَبُو طَلْحَةَ وَأَنَا رَدِيفُ أَبِي طَلْحَةَ فَأَجْرَى نَبِيُّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي رُقَاقٍ خَيْرَ وَإِنْ رُكِبْتِي لَتَمَسُّ فَيَحْذِ نَبِيُّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ حَسَرَ الْإِزَارَ عَنْ فَخْذِهِ حَتَّى إِنِّي أَنْظُرُ إِلَى بَيَاضِ فَخْذِ نَبِيِّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمَّا دَخَلَ الْقَرْيَةَ قَالَ اللَّهُ أَكْبَرُ خَرِبَتْ خَيْبَرُ إِنَّا إِذَا نَزَلْنَا بِسَاحَةِ قَوْمٍ فَسَاءَ صَبَاحُ

الْمُنْذِرِينَ قَالَهَا ثَلَاثًا قَالَ وَخَرَجَ الْقَوْمُ إِلَى أَعْمَالِهِمْ فَقَالُوا مُحَمَّدٌ وَالْخَمِيسُ يَغْنِي
الْجَيْشَ قَالَ فَأَصْبَنَاهَا عَنُودَةً فَجُمِعَ السَّبِيُّ فَجَاءَ دِحْيَةُ الْكَلْبِيُّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فَقَالَ يَا
نَبِيَّ اللَّهِ أَعْطِنِي جَارِيَةً مِنْ السَّبِيِّ قَالَ أَذْهَبُ فَخُذْ جَارِيَةً فَأَخَذَ صَفِيَّةَ بِنْتَ حُيٍّ
فَجَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا نَبِيَّ اللَّهِ أُعْطِيتَ دِحْيَةَ صَفِيَّةَ
بِنْتَ حُيٍّ سَيِّدَةَ قُرَيْظَةَ وَالنَّضِيرَ لَا تَصْلُحُ إِلَّا لَكَ قَالَ ادْعُوهُ بِهَا فَجَاءَ بِهَا فَلَمَّا نَظَرَ
إِلَيْهَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ خُذْ جَارِيَةً مِنَ السَّبِيِّ غَيْرَهَا قَالَ فَأَعْتَقَهَا النَّبِيُّ
صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَتَزَوَّجَهَا فَقَالَ لَهُ ثَابِتٌ يَا أَبَا حَمْزَةَ مَا أَصْدَقَهَا قَالَ نَفْسَهَا
أَعْتَقَهَا وَتَزَوَّجَهَا حَتَّى إِذَا كَانَ بِالطَّرِيقِ جَهَّزْتُهَا لَهُ أُمُّ سُلَيْمٍ فَأَهْدَتْهَا لَهُ مِنَ اللَّيْلِ
فَأَصْبَحَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَرُوسًا فَقَالَ مَنْ كَانَ عِنْدَهُ شَيْءٌ فَلْيَجِئْ بِهِ
وَبَسَطَ نِطْعًا فَجَعَلَ الرَّجُلُ يَجِيءُ بِالتَّمْرِ وَجَعَلَ الرَّجُلُ يَجِيءُ بِالسَّمْنِ قَالَ وَأَحْسِبُهُ
قَدْ ذَكَرَ السَّوْبِقَ قَالَ فَحَاسُوا حَيْسًا فَكَانَتْ وَلِيمَةً رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ). (الحديث ٣٧١ أطرافه في: ٦١٠، ٩٤٧، ٢٢٢٨، ٢٢٣٥، ٢٨٨٩،
٢٨٩٣، ٢٩٤٣، ٢٩٤٤، ٢٩٤٥، ٢٩٩١، ٣٠٨٥، ٣٠٨٦، ٣٣٦٧،
٣٦٤٧، ٤٠٨٣، ٤٠٨٤، ٤١٩٧، ٤١٩٨، ٤١٩٩، ٤٢٠٠، ٤٢٠١،
٤٢١١، ٤٢١٢، ٤٢١٣، ٥٠٨٥، ٥١٥٩، ٥١٦٩، ٥٣٨٧، ٥٤٢٥،
٥٥٢٨، ٥٥٦٨، ٦١٨٥، ٦٣٦٣، ٦٣٦٩، ٧٣٣٣). (٢٠١)

ثِيَمَامِي نُهْنَس (دُرْمَزِي خَوَاي لَسَن بِي) فَهَرْمُوِي: بِيْغَهْمَبَهَر (دُرُوْدِي خُوْدَاي لَهْسَهَر بِي) سُوْپَاي
ثَامَادَه كَرْدُو بَهْرَهو خَهْيَبَهَر كَهْوَتَهْرِي، تَارِيكُوْلِيْلَهْ كَهْ لَهْپَال قَهْ لَآي خَهْيَبَهْرَدَا
نُوِيْژِي بَهْپَانِيْمَان كَرْد، نُهْوَجَا بِيْغَهْمَبَهَر (دُرُوْدِي خُوْدَاي لَهْسَهَر بِي) سُوَارِي وَاَخَهْ كَهْ يَ بُوو،
بِيْغَهْمَبَهَر (دُرُوْدِي خُوْدَاي لَهْسَهَر بِي) وَاَخَهْ كَهْ يَ خُوِي بَهْ نَاو كُووْجَهو كُوْلَانَهْ كَانِي
خَهْيَبَهْرَدَا غَار دَمْدَا، مَنو نُهْبُوْطَهْ لَحَهْ لَهْ نَزِيكِي بِيْغَهْمَبَهْرَهوَه بُوُوِيْن، تَهْنَانَهْت

(٢٠١) أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ فِي الْحَجِّ، بَابُ: فَضْلُ الْمَدِينَةِ وَفِي الْجِهَادِ وَالسَّيْرِ، بَابُ: غَزْوَةُ خَيْبَرَ، رَقْمُ:

کەشکەژنۆم لەپاشکۆی ئەبوسەلحەو دەیدا لەپانی پێغەمبەری خودا (دروودی خودای
ئەبە): جالەئەنجامی وڵاخ تاو دان و جەنجالی و پالەپەستۆدا رانی پێغەمبەر
رووت بوو، تەنانەت من بەچاوی خۆم سپێدە رانی پێغەمبەرم بینی.

کاتی پێغەمبەر و سوپاکە هەل ژاڤە ناو گوندەکەو، پێغەمبەر (دروودی خودای
ئەبە) فەرمووی: (اللَّهُ أَكْبَرُ خَرَبْتُ خَيْرٌ إِلَّا إِذَا نَزَلْنَا بِسَاحَةِ قَوْمٍ فَسَاءَ صَبَاحُ
الْمُنْذِرِينَ): ئەللاھوئەکبەر، وێران بوو خەیبەر، لەراستی دا ئیمە هەرکاتی بۆ
هۆزی بچینە مەیدان، ئیتر ئەوتۆقیوانە بەیانی رۆژی رەشیانە) وئەم
فەرماشتە سێ جار دووبارە کردەو، کەئیقئیباسە لەم ئایەتە پیرۆزە: {فَإِذَا
نَزَلَ بِسَاحَتِهِمْ فَسَاءَ صَبَاحُ الْمُنْذِرِينَ} ۱۷۷/۲۷ - واتە: کاتی تۆلە سەختی خودا
بەردەرگا بەهۆزی بپێروا دەگریو، لەهەموولاه گەمارۆیان دەدا، ئیتر ئەو
گەلە تۆقیوانە سەرلەبەیانی رۆژی رەشیانە). فەرمووی: لەولایشەو
جوولەکەکان ئاگیان لەم هەلمەتە نەبوو، سەرلەبەیانی وەك رۆژانی تر
وئەمرکەوتن بۆسەر مەزراو ئیش و کاری رۆژانە خۆیان، لەپەر لووتیان تەقی
بەلووتی سوپای ئیسلاما، جاهاواریان ئی هەلسا و گوتیان: ئای! ئەمە
موحەممەدو سوپاکەیهتی، هاتوون بۆسەرمان.

ئەنەس فەرمووی: قەلای خەیبەرمان بەزمەری بازوو لەچنگی دوزمن رزگار
کرد. کاتی ژنە دیلەکان کۆ کرانەو، دەحیە کەلبی هاتە خزمەتی حەزەمەت
عەززی کرد ئەو پێغەمبەری خودا! لەم ژنە تالانیانە کەنیزەکیکم پێ بدە،
فەرمووی: (بڕۆ کەنیزەکی بێ). دەحیە پیاویکی قۆزی شوخ بوو، زۆر جار
جووڕائیل لەشیوەی ئەودا دەهات بۆخزمەتی پێغەمبەر (دروودی خودای ئەبە) و
سرووشی بۆ دەهینا، دەحیە چوو، صەفییهی کچی حویە برد بۆ خۆی بەلام
پیاوی هات گوتی: ئەو پێغەمبەری خودا! صەفییهی کچی حویە، کەخانە
ژنانی هۆزی بەنی قورەیظەو بەنی نەظیرە، داوتە بەدەحیە، چۆن شتی وا
دەگونجی، ئەوخانە خانەدانە بۆکەسی تر دەست نادا مەگەر بۆ تۆئە

پېغەمبەرى خودا!) ئەوجا پېغەمبەر (درویدی خودى لەسەر بى) فەرمووی: (ئادەى دەحیە بانگ كەن ئەو ژنە بېھێنئ) دەحیە ھاتەوھو صفیەى ھێنايەوھ، كاتئ پېغەمبەر (درویدی خودى لەسەر بى) تەماشای صفیەى كرد، بەدەحییەى فەرموو: (برۆ لەو ژنگەلە بەتالانى گیراوانە كەنیزەكێكى تر بەرە بوخۆت).

فەرمووی: ئەوجا پېغەمبەر (درویدی خودى لەسەر بى) صفیەى ئازاد كردو ماری کرد بوخۆی، ئابیتی بەنانى بەئىمامى ئەنەسى فەرموو: ئەى باوكى حەمزە! چى كرد بەمارى بۆی؟ فەرمووی: خودى خۆى كرد بەمارى بۆی، لەپیشا لەباتى ماری ئازادى كردو ئەوسا ماری كرد لەخۆی، جاكاتئ گەرانیوھ بو مەدینە، لەرېگە شەوئ ئومموسولەیمى دایكم تەدارەكى بووكى بو صفیە خستو جىازى ی بووكى بو كردو كردى بەبووكو پېشكەشى كرد بە پېغەمبەر، بۆبەیانى پېغەمبەر (درویدی خودى لەسەر بى) زاوا بوو. ئەوسا فەرمووی: (ھەركەسى خۆراكى ھەيە بابجئ بېھێنئ)، نانى شایى یەكەى بریتى بوو لەو، كە حەزەرت (پەزى خۆى لە بى) فەرمانى كرد، سەفەریەكیان راخست، ئیتەر ھەركەس لەلای خۆیەوھ ھەنئ خورما، یارۆن، یاقاوت، یاكەشكى ھیناو ھەئیان رشتە سەرى و گردیان بەخورماورۆن و، دەستیان كرد بەنۆش كردنى، ئیتەر ھەرئەوھ نانى شایى یەكەى بوو. (ت/۳/۹۳ = تاج-۲ ز-۴۰ ژ-۲۱۲۴ ج-۴ + تاج/۴ ص-۳۶۸، ص-۴۲۲).

روونکردنەوھ:

خەبەر قەلایەكى قایم بوو، بەدەستى ھۆزى جوولەكەوھ بوو، جیگەى ھۆزى بەنوقورەمىظەو بەنى نەظیر بوو، لەخۆرەللاتى باكوورى مەدینەوھە، شەش قۇناغ لەمەدینەوھ دوورە، باخەخورماى زۆر بوو، سالى حەوتى كۆچى ئازادكرا، ئەبوطەلحە مێردى ئومموسولەیمى دایكى ئەنەسى نۆكەرى پېغەمبەرە، ناوى زەیدى كورپى سەھلى ئەنصارى یە، ئامادەى شەوى پەیمانى عەقەبە بوو، یەكێكە لە (نوقەبەكان) ی ئەو پەیمانە، نەوھو دوو

فهرموودهی ههیه، بوخاری سیانیانی گێڕاوتەوه، ئەنەس زپرکوری بوو. لەپاش مەرگی پیغەمبەر ئەبوطەلحە چل سال لەسەریەک بەرۆزوو بوو، بەس لەدوو جەژنەکانا رۆزووی دەشکان.

٢٣٦- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: (لَقَدْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي الْفَجْرَ فَيَشْهَدُ مَعَهُ نِسَاءٌ مِنَ الْمُؤْمِنَاتِ مُتَلَفَعَاتٍ فِي مُرُوطِهِنَّ ثُمَّ يَرْجِعْنَ إِلَى بُيُوتِهِنَّ مَا يَعْرِفُهُنَّ أَحَدٌ). (الحديث ٣٧٢ أطرافه في: ٥٧٨، ٨٦٧، ٨٧٢).

عائیشە (پەڕزای خۆی لێ بێ) دەفەرموی: بەخودا گەلی جار وادەبوو کە پیغەمبەر (دروودی خۆی لەسەر بێ) جەماعەتی نوێزی بەیانی بوو دەکردین، هەندێ ژنی برپاوار، چارۆکەیی، یاشالینەیی، یابالاپیچیکێ دەپیچا لەخۆیەوهو ئامادەیی ئەو نوێژە دەبوو لەپشت پیغەمبەرەوه، کاتی لەپاش کردنی جەماعەت ژنەکان بەو شیوەیە دەگەڕانەوه بوو مائی خۆیان، کەچی هێشتا لەرێگە لەبەر تاریکولێلەکە، کەس نەیدەناسینەوه. (ت/٥/١٩٦/١ = ز-٤٧ ژ-٣٥٢).

٢٣٧- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: (أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى فِي خَمِيصَةٍ لَهَا أَغْلَامٌ فَظَرَّ إِلَى أَغْلَامِهَا نَظْرَةً فَلَمَّا انْصَرَفَ قَالَ اذْهَبُوا بِخَمِيصَتِي هَذِهِ إِلَى أَبِي جَهْمٍ وَأَثْرُونِي بِالْبَجَائِئِ أَبِي جَهْمٍ فَإِنَّهَا أَلْهَتْنِي أَنْفًا عَنْ صَلَاتِي). (الحديث ٣٧٣ طرفاه في: ٧٥٢، ٥٨١٧). (٢٠٢)

عائیشە (پەڕزای خۆی لێ بێ) فەرمووی: پیغەمبەر (دروودی خۆی لەسەر بێ) نوێژی دەکرد، کراسیکێ خوری گۆل گۆلی لەبەردا بوو، لەناو نوێژەکەدا سەرەنجیکێ گۆل و نەخشەکانی دا، کاتی لەنوێژەکە بوو فەرمووی: (گۆل و نەخشی ئەم کراسە

★ مسلم. صلاة. ١٤٥٥-١٤٥٧.

(٢٠٢) أخرجه مسلم في المساجد ومواضع الصلاة، باب: كراهة الصلاة في ثوب له اعلام،

رقم: ١٢٣٨=٥٥٦.

خەریکیان کردم و نه یانیهیشت له ناو نوێژە کەدا باش دڵ بدهمه نوێژە کەم،
کە وابوو ئەمە ببەنەو و بۆئەبوجهەم خۆی و کراسە ئەنبیجانی یە سادەکە
ئەو بێنن بۆمن). (ت/۱/۲۹۸ / ز- ۹۶ ژ- ۵۷۷ = ش/د).

رافە و شیکردنەو:

ئەبوجهەم هاوڕێیەکی ناوداری پیغەمبەرە، کراسیکی گۆل گۆلی خوری
بەدیاری دەدا بە پیغەمبەر، پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) لەبەر ئەو ھۆیە
کە باس کرا، کراسە کە دەنێریتەو و بۆئەبوجهەم. بەلام لەبەرئەو بەھۆی
گەرانەو دیاریە کە یەو بۆی دڵگیر نەبێ، پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) داوا ی
دەکا کە بیگۆریتەو بە کراسیکی سادە بێ نەخش بۆی.

ئەم فەرموودەیە بەلگە ی ئەو یە کە ئەو نەخش و نیگار و نووسین و
وێنانە ی کەوان بە میحراب و دیواری رووی قیبلە ی مزگەووتەو ھەمووی
کاریکی ناباشن، نەبوونیان گەل چاکترە، بگرە ئەگەر بکری فەرش و رایەخی
ناو مزگەوتیش ھەتا سادە بێ نەخش و نیگاری بێ باشترە. بەلام ھەرچۆن بێ
بەم جوژەستانە نوێژ بەتال نابیتەو.

۲۳۸- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) (كَانَ قِرَامٌ لِعَائِشَةَ سَتَرَتْ بِهِ جَانِبَ
بَيْتِهَا فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمِيطِي عَنَّا قِرَامَكَ هَذَا فَإِنَّهُ لَا تَزَالُ تَصَاوِرُهُ
تَعْرِضُ فِي صَلَاتِي). (الحديث- ۳۷۴ طرفه في: ۵۹۵۹).

ئەنەس (دەزای خۆی لێ بێ) فەرمووی: عایشە پۆپەشمینیکی ھەبوو، وێنە ی
نەخشا بوو، کردبووی بەپەردە بۆ کولێنی ناوماڵەکە ی خۆی کە پیغەمبەر
(دروودی خودای لەسەر بێ) ئەو ی دی پێی فەرموو: (ئە ی عایشە! ئەم پۆپەشمینە ی

خۆتمان لى دووربخه رهوه، چونكه لهناو نوێژمكه م دا وێنهكانى دینه بهرچاوم). (ت/٤/١٦٠/٣ = تاج-٣ ز-٥٠ ژ-٢٩١٥).

٢٣٩- عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (أَهْدَيْتُ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَرُوجَ حَرِيرٍ فَلَبَسَهُ فَصَلَّى فِيهِ ثُمَّ انْصَرَفَ فَتَزَعَهُ تَزَعًا شَدِيدًا كَالْكَارِهِ لَهُ وَقَالَ لَا يَنْبَغِي هَذَا لِلْمُتَّقِينَ). (الحديث-٣٧٥ طرفه في: ٥٨٠). (٢٠٣)

عوقبهى كورى عامير (زوى خوى لى بن) دهفه رموى: كه وايه كى چاكدارى ئاوريشمیان به دیاری هیئا بو پیغه مبهه، پیغه مبهه (درووى خودى لسهه بن) له بهرى كردو نوێژى پیوه كردو له پاشا كه سلاوى دایه وهه رووى له پروگه نهما، به توندی كه واكهى له بهر خوى داکه ندو فرهى دا، وهك يه كى ههزى لى نه بى، نه و جا فره رموى: (ئه مه بو پیاوى له خواترس دهست ناداتا). (ت/١/٢١٦/٤ = ز-٥٥ ژ-٢٩٩).

رافه و شیکردنهوه:

وشهى (انصرف) لهه شوینانه دا مهعناى وايه: نوێژكه نوێژمه كه تهواو دهكاو سلاو دمهاته وهه رووى له پروگه نامینى.

چه مك و مهفهوومى رستهى (ئه مه بو پیاوى له خواترس دهست نادا) مهعناى وانیه كه بو موسولمانى ئاسایى گونا بهارى له خوانه ترس دهست ددها، چونكه ئهه جووره دهر بپین و تهعبیرانه بو ته نكیدی مه نطووقه، نهك بو به یانی دهلالهتى مهفهووم.

عوقبهى كورى عامیری جوههنى په نجاو پینج فره موودهى ههیه، له سهه حیجى به خاریدا ههشت فره موودهى ههیه، والى موعاویه بوو له سهه ولاتى میصر، سالى په نجاو ههشتى كوچى له میسر مردووه.

۲۴۰- عَنْ أَبِي جُحَيْفَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي قُبَّةِ حَمْرَاءَ مِنْ أَدَمٍ وَرَأَيْتُ بِلَالًا أَخَذَ وَضُوءَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَرَأَيْتُ النَّاسَ يَتَدَرُونَ ذَاكَ الْوَضُوءَ فَمَنْ أَصَابَ مِنْهُ شَيْئًا تَمَسَّحَ بِهِ وَمَنْ لَمْ يُصِبْ مِنْهُ شَيْئًا أَخَذَ مِنْ بَلَلٍ يَدِ صَاحِبِهِ ثُمَّ رَأَيْتُ بِلَالًا أَخَذَ عَنَزَةً فَرَكَّزَهَا وَخَرَجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي حُلَّةٍ حَمْرَاءَ مُشَمَّرًا صَلَّى إِلَى الْعَنَزَةِ بِالنَّاسِ رَكَعَتَيْنِ وَرَأَيْتُ النَّاسَ وَالِدَوَابَّ يَمْرُونَ مِنْ بَيْنِ يَدَيْ الْعَنَزَةِ). (الحديث- ۳۷۶ طرفه في: ۱۸۷). (۲۰۴)

ئەبوجوحەیفە (پەزە خەوی لێ بێ) دەفەر موی: بیلالم بینى بانگی دەدا، بە دەم بانگدانە کەو دەخولایەو، ئەملاولای دەکردو، دەمی خۆیی بە پراست و بە چەپا دەسووراند، وەدوو پەنجەى خۆش نابوو، ناو دوو کونە گۆی ی خۆی، تادەنگی تەواو بە هیزب و بە هەر چوارلادا بگا، لە واکاتەدا پێغەمبەر (دروودی خەوی لەسەر بێ) لەناو چادریکی سووری چەرمینا بوو کە هی خۆی بوو، هەروا بیلالم دی ناوی دەست نۆیژە کە پێغەمبەری پێ بوو، چاوم ئی بوو خەلکە کە پاشماوەی ئەو ئاوەیان دەفۆستەو، جائەوانەى کە لەو ئاوەیان دەست دەکەوت، یە کسەر بۆ مووفەپکی دەیانسوی لە خۆیان و لەسەر و چاویان و خۆیان پێ موبارەک دەکرد، بەلام ئەوانەى کە لەو ئاوەیان دەست نە دەکەوت، لە تەپری ی دەستی هاوپی یەکی خۆی دەستی خۆی ی تەپ دەکردو، بۆ مووفەپک دەیانسوی لە خۆیان و خۆیان پێ پیروژ دەکرد، ئەنجا بیلالم بینى نێزەیهکی هینا، لەزێخەلانی کە بە طحادا دا پەچە قاند، کردی بە بەر بەست (سوترە) بۆ نۆیژە کە، پێغەمبەر (دروودی خەوی لەسەر بێ) کە لە چادرمە هاتە دەر وە بۆ نۆیژگاکە، دەستی جلی سووری لە بەردا بوو، هەردوو لاقی تانیوەى هەلکەرد بوو، بەرەو نێزە کە نۆیژی دابەست، نۆیژی نیومرۆی بەدوو رکات بە قەصرو جەمەتە تەقدیم بۆ کردین،

ئەوجا نوپۇزى عەصرىشى بەدوو ركات، بەكۆكردنەۋەى كورتەۋە كراۋ، بۇ كردين.

ئىتر لەۋديو نىزەكەۋە سەگو كەرو ئازەل و مالاتو خەلك بەبەرنوپۇزى جەماعەتەكەدا ئاموشۇيان دەگردو قەدەغەنەدەكران. (ت/۱/ ۲۲۸ / ۴+ ل/ ۲۴۱/ ۲-ز. ۷۱ ز- ۶۱ ژ- ۴۲۵ + ژ- ۴۶۳، ۴۶۴، ۴۶۵، ۴۶۶).

راقە و شىكردنەۋە:

ئەبوجوحەيفە (پەزى خىۋاى لى بى) چلو پىنج فەرموودەى لە پىغەمبەرەۋە گىرپاۋمەۋە، دوانيان پەسەندى ھەردوو پىرن، بوخارى دوانيانى بەجيا گىرپاۋمەۋە، موسلىمىش سيانيان، كۆى فەرموودەكانى لەصەحىحەين دا دەكاتە: ۷ = ۳+۲+۲ فەرموودە. ئىمامى عەلى زۆرى خۆش دەۋىست، جىگەى متمانەى بوو، كردى بەبەرپرسى بەيتولمال لەكووفە، لەھەموو شەرگەكانىدا لەگەلىدا بوو.

عەۋنى كورى ئەبوجوحەيفە (پەزى خىۋاى لى بى) فەرموۋى: باۋكم فەرموۋى: جارى تريتى گەنەم گوشتەم خواردبوو چووم بۇ خزمەتى پىغەمبەر، لەۋى قرقىنەم دەھات، فەرموۋى: (ئەبوجوحەيفە! ئەم قرقىنەيە ھەلبەرەبۇكاتىكى تر، چونكە ئەۋانەى كەلەم جىھانەدا زياتر تىرن، لەپۇزى قىامەتا لەھەموو كەسى پتر برسيتىيان درىژە دەكىشى. عەۋن فەرموۋى: ئىتر لەۋەدوا باۋكم ھەتا مرد تىرسكى خۆى نەخوارد، ئەگەر نانى ناشتاي بخواردايا نانى شىۋانى نەدەخوارد، ئەگەر نانى شىۋانى بخواردايە نانى بەيانى نەدەخوارد. پىروانە: فەرموودەى ژمارە: ۱۴۰)

۲۴۱- عَنْ سَهْلَ بْنِ سَعْدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) وَقَدْ سُئِلَ: (مِنْ أَيِّ شَيْءٍ الْمُنْبَرُ؟ فَقَالَ مَا بَقِيَ بِالنَّاسِ أَعْلَمُ مِنِّي هُوَ مِنْ أَثْلِ الْعَابَةِ عَمِلَهُ فَلَانٌ مَوْلَى فُلَانَةٍ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَامَ عَلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ عَمِلَ وَوُضِعَ

فَاسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ كَبْرًا وَقَامَ النَّاسُ خَلْفَهُ فَقَرَأَ وَرَكَعَ وَرَكَعَ النَّاسُ خَلْفَهُ ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ
ثُمَّ رَجَعَ الْقَهْقَرَى فَسَجَدَ عَلَى الْأَرْضِ ثُمَّ عَادَ إِلَى الْمَنْبَرِ ثُمَّ رَكَعَ ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ ثُمَّ
رَجَعَ الْقَهْقَرَى حَتَّى سَجَدَ بِالْأَرْضِ فَهَذَا شَأْنُهُ. (الحديث: ۳۷۷ أطرافه في: ۴۴۸،
۹۱۷، ۲۰۹۴، ۲۵۶۹). (۲۰۵)

سه‌هلی کوری سه‌عد (پڑی خوی لی بی) پرس‌یاری لی کرا: نایا دوانگه‌ک‌هی پیغه‌مب‌هر
(دروودی خودای له‌س‌هر بی) له‌چی دروست کرابوو، فه‌رمووی: که‌سی نه‌ماوه که‌له‌من له‌م
باس‌ه‌یه باش‌تر بزانی، داره‌ک‌هی له‌ته‌رگ‌ه‌ز (نه‌شل) ی جه‌نگه‌له‌ک‌هی نزیک‌ی مه‌دینه
بوو، که‌ناوی نه‌لغاب‌ه‌یه، دار‌تاش‌ی دروست‌ی کرد، ره‌نج‌به‌ری ژنی بوو، کاتی ته‌واو
بوو، وه‌له‌ج‌یگ‌هی خوی دانرا، پیغه‌مب‌هر چوو‌ه سه‌ری و له‌سه‌ری راوه‌ستاو، وتاری
ه‌ه‌ینی خوینده‌وه، نه‌وجا له‌سه‌ر مین‌به‌ره‌که نو‌یژ‌ی دابه‌ست، له‌پ‌شا رووی
کرده رووگ‌هو، نه‌للا‌ه‌و‌نه‌ک‌به‌ری نو‌یژ‌دابه‌ست‌نی کرد، نو‌یژ‌ خوین‌ه‌کان‌یش
له‌پ‌شت‌یه‌وه ریز‌راوه‌ستان و نو‌یژ‌یان به‌جه‌ماع‌ه‌ت دابه‌ست، نه‌وجا پیغه‌مب‌هر (دروودی
خودای له‌س‌هر بی) ده‌ستی کرد به‌قور‌ئان‌خوین‌دنی رکاتی یه‌که‌م، که‌ته‌واوی کرد روک‌وع‌ی
برد، خه‌لکه‌ک‌ه‌یش له‌خوار‌وه که‌له‌پ‌شت نه‌وه‌وه ریز‌وو بوون له‌گ‌ه‌ل نه‌ودا
روک‌وع‌یان برد، نه‌وجا پیغه‌مب‌هر (دروودی خودای له‌س‌هر بی) سه‌ری له‌چه‌مین‌ه‌وه به‌رز
کرده‌وه، نو‌یژ‌خوین‌ه‌کان‌یش سه‌ریان له‌چه‌مین‌ه‌وه به‌رز‌کرده‌وه، ئینجا پیغه‌مب‌هر
پشت‌اوپ‌شت له‌دوانگه‌که دابه‌زی، رووی له‌رووگ‌ه و مر‌نه‌چه‌رخان، ه‌ه‌تا گ‌ه‌پ‌شته
خوار‌وه‌وه، له‌سه‌ر زه‌وییه‌که دوو کور‌ن‌ووش‌ی برد، دیسان پیغه‌مب‌هر (دروودی خودای له‌س‌هر
بی) گ‌ه‌رای‌ه‌وه بو‌سه‌ر مین‌به‌ره‌که‌وه، ده‌ستی کرد به‌قور‌ئان‌خوین‌دنی رکاتی دو‌م،
دیسان که‌ته‌واوی کرد له‌سه‌ر مین‌به‌ره‌که روک‌وع‌ی برد، خه‌لکه‌ک‌ه‌یش له‌گ‌ه‌ل‌یدا
روک‌وع‌یان برد، نه‌وجا پیغه‌مب‌هر سه‌ری له‌چه‌مین‌ه‌وه‌ی رکاتی دو‌م

$$.758 = 1500 \text{ شلجا.}$$

کوری ئه بوضه میره‌یش که نه و وه خته هه‌تیو بوو، له‌پشتیه‌وه بووین به‌ریزی، پیریژنه‌که‌ی نه‌نکیشم له‌پشت ئیمه‌وه به‌ته‌نیا نوێژی به‌جه‌ماعه‌ت له‌پشت پیغه‌مبه‌ره‌وه دابه‌ست، جا پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودی له‌سه‌ر بێ) له‌به‌رخاتری ئیمه‌ دوورکات نوێژی به‌جه‌ماعه‌ت کرد، ئه‌وجا له‌پاش ته‌واوکردنی نوێژه‌که ته‌شریفی که‌راپه‌وه بو‌ ماله‌وه‌ی. (ت/٣/٣٨٩/١ ز-١٢٩ ژ-٧٧٥).

رافه‌ و شیکردنه‌وه:

له‌م فهرمووده‌یه‌دا ئهم به‌هرانه‌ی تیا‌دایه: جه‌ماعه‌ت له‌نوێژی سونه‌تا دروسته، له‌مالیشا جه‌ماعه‌ت دروسته، سونه‌ته‌ جیگه‌ نوێژ بمالری و پاك رابگری، دروسته‌ منال له‌ریزی پیاوانا راوه‌ستی، به‌پیاویك و منالی ریز دروست ده‌بی، که‌سی به‌ته‌نیا خو‌ی راوه‌ستی، له‌ناو ریزدا نه‌بی، نوێژه‌که‌ی دروسته، نوێژی منالی فامیده‌ داده‌مه‌زری، هه‌روا ده‌سنوێژی، نوێژ له‌سه‌ر حه‌سیر دروسته، له‌مالی خاوه‌ن ده‌عه‌تا نوێژ بکری بو‌ مووفه‌رك و پیروزی.

٢٤٣- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) زَوْجِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَلْهَا قَالَتْ: (كُنْتُ أَنَا مِ بَيْنَ يَدَيْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَرَجُلَايَ فِي قِبْلَتِهِ فَإِذَا سَجَدَ غَمَزَنِي فَقَبَضْتُ رِجْلِي فَإِذَا قَامَ بَسَطْتُهُمَا قَالَتْ وَالْيُيُوتُ يَوْمَئِذٍ لَيْسَ فِيهَا مَصَابِيحُ). (الحديث: ٣٨٢ أطرافه في: ٣٨٣، ٣٨٤، ٥٠٨، ٥١١، ٥١٢، ٥١٣، ٥١٤، ٥١٥، ٥١٩، ٩٩٧، ١٢٠٩، ٦٢٧٦). (٢٠٧)

عائیشه‌ی هاوسه‌ری حه‌زرمه‌ت (دروودی خودا له‌سه‌ر پیغه‌مبه‌رو ره‌زای خودا له‌سه‌ر عائیشه‌ بی) ده‌فه‌رموئ: جاری واده‌بوو له‌به‌رده‌می پیغه‌مبه‌ردا، له‌سه‌ر نوێنه‌که‌م ده‌خه‌وتم، پیغه‌مبه‌ریش له‌هه‌مان نوێن نوێژی ده‌کرد، هه‌ردوو قاچیشم له‌وکاته‌دا له‌رووی رووگه‌وه له‌جی سووژده‌که‌یدا ده‌بوو،

جاگه دهیویست با به دهست تیوهی دهژمندم، منیش قاجم هه ئده کیشا تاسوژده که ی ته واو ده کرد جائه وهه ل ده سایه وه منیش دیسانه وه قاجم راده کیشایه وه، نه وه سرده مه هیشتا مالّه کانمان چرای تیانه بوو، له بهر نه وه نه ده زانی که که ی کورنووش ده با، دهنای پیش نه وه ی تیوه م بژنی جی کورنووشه که م بوی چۆل ده کرد. (ت/۵/۲۴۴/۱ = ز-۷۱ ژ-۴۶۷).

۲۴۴- وَعَنْهَا (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) (أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُصَلِّيْ وَيَمِيَّ يَنْتَهُ وَيَنْ الْقِبْلَةَ عَلَى فِرَاشٍ أَهْلُهُ اغْتِرَاضَ الْجَنَازَةِ). (الحديث: ۳۸۵ طرفاه في: ۵۴۲، ۱۲۰۸). (۲۰۸)

دیسان فهرمووی: جاری وا ده بوو پیغه مبه ر (درووی خودای له سه ر بن) له سه ر نوینی نووستنه که ی خووی و خیزانه که ی نویژی شه ونویژی ده کرد، له وکاته دا من له به رده میدا، له نیوانی پیغه مبه رو رووگه که یدا راده کشام، پیک وهک شیوه ی دانانی ته رم له به رده می که سیکا نویژی مردووی له سه ربکا ناوا (ت/۵/۲۴۴/۱ = ز-۷۱ ژ-۴۶۶).

۲۴۵- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (كُنَّا نُصَلِّيْ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَيَضَعُ أَحَدُنَا طَرَفَ الثَّوْبِ مِنْ شِدَّةِ الْحَرِّ فِي مَكَانِ السُّجُودِ). (الحديث- ۳۸۶ طرفه في: ۵۸۵). (۲۰۹)

ئه نه س (پهزی خوی لب بن) فهرمووی: جاران کاتی نویژی نیوه پۆمان به جه ماعه ت له گه ل پیغه مبه ردا ده کرد، ری ده که وت قرجه ی نیوه پۆ بوو، له به رگه رمی ی شوین کورنووشه که، له سه ر چمکی جلی خویمان کورنووشمان ده بر د

(۲۰۸) أخرجه مسلم (عینی/۴/۱۱۵/۴۹) المترجم= ۱۱۴۲.

(۲۰۹) أخرجه مسلم في المساجد ومواضع الصلاة، باب: استحباب تقديم الظهر، رقم: ۶۲۰ =

۱۴۰۶ شيجا.

٢٤٦- وعنه أنه سئل: (أَكَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي فِي نَعْلَيْهِ قَالَ نَعَمْ). (الحديث-٣٨٧). (٢١٠)

لهنمامی نه نهس پرسیارکرا: نایا پیغه مبهه به پیلاوه وه نوپزی ده کرد
یانای؟ فهرمووی: به لئی به پیلاوه وه جار جاره نوپزی ده کرد.

٢٤٧- عَنْ جَرِيرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) (أَنَّهُ بَالَ ثُمَّ تَوَضَّأَ وَمَسَحَ عَلَى خَفَيْهِ ثُمَّ قَامَ فَصَلَّى فَسُئِلَ فَقَالَ رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَنَعَ مِثْلَ هَذَا قَالَ إِبْرَاهِيمُ فَكَانَ يُعْجِبُهُمْ لِأَنَّ جَرِيرًا كَانَ مِنْ آخِرِ مَنْ أَسْلَمَ). (٢١١)

جهه ریری کوری عه بدوللا (دزای خوی لست بن) جارئ گمیزی کردو خوئی پاک
کرده وه نه و جا ده ستونپزی گرتو، له باتی شور دنی قاچه کانی دهستی ته ری
به سوله کانی ایدای، نه وسا هه لسا به سوله کانی وه نوپزی کرد، جاپیایو
ره خنه ی لی گرتو لی ی پرسی: چوئن شتی واده که ی؟ پیئت ناشوریو،
به پیلاوه وه نوپز ده که ی؟ فهرمووی: بو نایکه م، من به چایو خووم دیومه که
پیغه مبهه (دروودی خوندی له سمر بن) هه مان شتی کردوه موسولمانان نه م فهرمووده ی
جهه ریریان زور به دل بووو چونکه به لگه ی برپاره که ی هه لنه وه شاهه وه،
چونکه جهه ریر له دوا هاتنی نایه تی ده ستونپز که وا له سوورده تی مائیده دا
نیسلام بووه، نه مهیش واتای وایه ده سهینان به سولدا که له پیش هاتنی نه م
نایه ته دا هه بووه نه سخ نه بوته وه به هاتنی نه م نایه ته

٢٤٨- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَالِكٍ بْنِ بُجَيْنَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) (أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا صَلَّى فَرَجَ بَيْنَ يَدَيْهِ حَتَّى يَبْدُوَ بَيَاضُ إِبْطَيْهِ). (الحديث-٣٩٠- طرفاه في: ٨٠٧، ٣٥٦٤). (٢١٢)

(٢١٠) أخرجه مسلم في المساجد ومواضع الصلاة، باب: جواز الصلاة في نعلين، رقم: ١٢٣٦=٥٥٥.

(٢١١) أخرجه مسلم في الطهارة، باب: المسح على الخفين، رقم: ٢٧٢=٦٢١.

عہدوللای کوری مالیک، کہ بہ ناوی دایکیشیہ وہ ناودہ بری و پی دہگوتری؛
 ئیبنو بوجہینہ (ہمزای خوی لس بن) دہفہرموی؛ پیغہمبہر (مروودی خودی لہسر بن) کہنویزی
 دہکرد، لہناو کورنووشدا، ہہردوو بالی خوی بلاو دہکردوہ، تہنانتہ جاروبار
 سپیدہی بنباخہئی دہردہکہوت.

روونکردنہوہ:

ہروانہ: فیقہی ناسان، بہرگی یہکہم، لاپہرہ ۱۸۲ - باسی ژمارہ ۶۶.
 عہدوللای کوری مالیک یہکیکہ لہہاوری ناودارہکانی پیغہمبہر (مروودی خودی
 لہسر بن) بوجہینہی دایکیشی صہحابیہ بووہ، دہلین: باوکیشی لہہاوری
 یانی پیغہمبہر بووہ، لہہوژی ئەزدہ، لہمیژوہ موسولمان بوو بوو،
 پیاویکی سوڤیلکہی خواہہرست بوو، ئەم زاتانہ فہرموودہکانیان
 گپراوہتہوہ: ئەعرہج و حہفصی کوری عاصم و عہل کوری عہدوللای
 کوری بوجہینہ، لہئاخرو ئوخری جینشینی ی موعاویہدا، لہکاتی
 فہرمانرہوایی مہروان لہسہر مہدینہ، لہپہنجاو شہشی کؤچیدا مردوہ،
 ہروانہ: (ف - ۴۴۵).

بسم الله الرحمن الرحيم

(۱۰) باسہکانی رووگہ (أبواب القبلة)

۲۴۹ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ
 عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (مَنْ صَلَّى صَلَاتَنَا وَاسْتَقْبَلَ قِبْلَتَنَا وَأَكَلَ ذَيْحَتَنَا فَذَلِكَ الْمُسْلِمُ الَّذِي لَهُ
 ذِمَّةُ اللَّهِ وَذِمَّةُ رَسُولِهِ فَلَا تُخْفَرُوا اللَّهَ فِي ذِمَّتِهِ).

ئەنەس (مەزەي خەي لى بىن) دەفەر مەي: پېغەمبەر (دروودى خوداى لەسەر بىن) دەفەر مەي: (هەر كەسى وەك خۇمان ئەم نويزەي ئىمەيە بكاو وەك خۇمان رەوبىكاتە ئەم قىبلەيەي ئىمەيەو، وەك خۇمان لەگۆشتى گيانلەبەري بخوا كەئىمە سەري بېرىن، ئىتر ئەو كەسە موسولمانى تەواو، لەئامانى خودا، لەئامانى پېغەمبەري خودا دا، كەوابوو ئىتر ئىو، ئىش ئامان و پەيمانى خودا بىەنەسەر، وەناپاكي لەو موسولمانە مەكەن) (ت/۱/۲۱۰/۱ ز- ۵۳ ژ- ۳۸۶).

۲۵۰- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) (أَنَّهُ سَأَلَ رَجُلًا طَافَ بِالْبَيْتِ الْعَمْرَةَ وَلَمْ يَطْفِ بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ أَيَّامِي أَمْرًا أَنَّهُ فَقَالَ قَدِمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَطَافَ بِالْبَيْتِ سَبْعًا وَصَلَّى خَلْفَ الْمَقَامِ رَكْعَتَيْنِ وَطَافَ بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ وَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ). (الحديث ۳۹۵ أطرافه في: ۱۶۲۳، ۱۶۲۷، ۱۶۴۵، ۱۶۴۷، ۱۷۹۳). (۲۱۳)

لەئىبنوعومەر (مەزەي خەي لى بىن) پەرسىار كرا: پىاوى لەكاتى كردنى عەمرەدا تەوافى بەيت بكا، بەلام هاموشوى نيوانى سەفاو مەرەوا نەكا، ئايا بوى ھەيە لەگەل ژنەكەي دا دروست بىي؟ فەرمەي: پېغەمبەر (دروودى خوداى لەسەر بىن) كەتە شريفى برد بۆ مەككە حەوتجار بەدەورى بەيتدا ھەلسورا، وەلەپشتى مەقامى ئىبراھىمەو دوو ركات نويزى تەوافى كرد، وەحەوت جارىش لەناوەندى سەفاو مەرەوا ھاتوچوى كرد. ئنجا بۆئەو كەبەباشى بزانين كەئەمە ياساى رەساي ئايىنەو پەيرەوى كردنى مەبەستە، ئەم ئايەتەي خویندەو: (لقد كان لكم في رسول الله أسوة حسنة) واتە: لەپراستى دا پېغەمبەري خودا پەھبەرەو سەرمەشقيكى ھەرە جوانە بۆئىو، وەشايانى ئەو ھەيە كەئىو چاوى لى بكەن و، ھەنگاو بەھەنگاو بست بەبست شوينى بكەن). (ت/۲/۱۹۱/۳ ز- ۹۷ ژ- ۱۵۵۵ ج- ۴).

٢٥١- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: (لَمَّا دَخَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْبَيْتَ دَعَا فِي نَوَاحِيهِ كُلِّهَا وَلَمْ يُصَلِّ حَتَّى خَرَجَ مِنْهُ فَلَمَّا خَرَجَ رَكَعَ رَكَعَتَيْنِ فِي قُبُلِ الْكَعْبَةِ وَقَالَ هَذِهِ الْقِبْلَةُ). (الحديث: ٣٩٨ أطرافه في: ١٦٠١، ٣٣٥١، ٣٣٥٢، ٤٢٨٨). (٢١٤)

ئىبنوعەبباس (رەزى خايمان لى بى) فەرەموى: رۆژى ئازاد کردنى مەككە، كەناودارە بەفەتەتە مەككە، كەپىغەمبەرەو كۆمەللى لەيارانى چوونە ناوماالى كابدەو، پىغەمبەر (دروودى خودای لەسەر بى) لەناو هەموو لایەكى ناو كابدەا نزاى كردو لەخودا پاراىەو، بەلام بەپىي ئاگادارى من كە لەئوسامەى كورپى زەمىدم وەرگرتووە، نوێژى لەناویدا نەركردووە، هەتا دیتەدەرەو، كەدیتە دەرەو بەرەو پرووى رووگە (موقابىلى قىبلە) دووركات نوێژى سوننەت دەكا، وە دەفەرەموى: (ئەمە رووگەى موسوڵمانانە، ئەو قىبلە يەيە كە لەنوێژدا رووى تى دەكەن). (ت/٢/٢٧٢/٢ ژ- ١٧٢٠ ز- ١٣٥).

روونکردنەو:

ئىمامى بوخارى (رەزى خايمان لى بى) گەللى جار بەگىرپانەوێ فەرەموودەيى، ئاماژەى بۆ مەبەستىكى تەريش كردووە، كە لەرپۆژگارى ئەودا قەسەى لى كراوەو، لەناو كورپى زاناكاندا قەسەى جياجيايى لى كراوەو، جاروبارىش راجيايى لەو مەسەلەيەدا بەهۆى جياوازيى شىوازي چەند فەرەموودەيەكەو پەيدا بوو. جاپيشەوا بوخارى بۆيەرپەرچدانەو، ياوەلامى ئەو جۆرە پرسىارو راجياجيانە، بەگىرپانەوێ فەرەموودەيى لەبارەيەو ئاماژەى كردووە، گەللى جارو بپارە شەرعەيەكانى لەئاماژەى فەرەموودەكان وەرگرتووەو، فەرەموودەكەى كردووە بەبەلگە لەسەرى، هەتا ئەو جۆرە ئاماژەو ووردەكارىيەى بوخارى بوو بەسەرچاوە بۆ زۆر لەبپارە شەرعى يەكانو

گوتراوه (فقه البخاری فی تراجمه). جاله سهر ئەم بنیاته دهبی فهرمووده کانی
بوخاری ره چاو بکرین

۲۵۲- عَنْ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: (كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى نَحْوَ بَيْتِ الْمَقْدِسِ سِتَّةَ عَشَرَ أَوْ سَبْعَةَ عَشَرَ شَهْرًا وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُحِبُّ أَنْ يُوجَّهَ إِلَى الْكَعْبَةِ فَأَنْزَلَ اللَّهُ قَدْ نَرَى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَاءِ فَتَوَجَّهَ نَحْوَ الْكَعْبَةِ وَقَالَ السُّفْهَاءُ مِنَ النَّاسِ وَهُمْ الْيَهُودُ مَا وَلَّاهُمْ عَنْ قِبْلَتِهِمُ الَّتِي كَانُوا عَلَيْهَا قُلْ لِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ فَصَلَّى مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلٌ ثُمَّ خَرَجَ بَعْدَ مَا صَلَّى فَمَرَّ عَلَى قَوْمٍ مِنَ الْأَنْصَارِ فِي صَلَاةِ الْعَصْرِ نَحْوَ بَيْتِ الْمَقْدِسِ فَقَالَ هُوَ يَشْهَدُ أَنَّهُ صَلَّى مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَنَّهُ تَوَجَّهَ نَحْوَ الْكَعْبَةِ فَتَحَرَّفَ الْقَوْمُ حَتَّى تَوَجَّهُوا نَحْوَ الْكَعْبَةِ). (الحديث ۳۹۹ طرفه في: ۴۰). (۲۱۵)

تهرجه مه که ی له پێشهوه رابورد، برپوانه فهرمووده ی ژماره : (۳۸)

۲۵۳- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي عَلَى رَاحِلَتِهِ حَيْثُ تَوَجَّهَتْ فَإِذَا أَرَادَ الْفَرِيضَةَ نَزَلَ فَاسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ). (الحديث ۴۰ أطرافه في: ۱۰۹۴، ۱۰۹۹، ۱۰۹۰، ۱۱۴۰).

جابر (ڕمزی خۆی ئی بن) فهرمووی: جاران پێغه مبه ر (دروودی خودای لسه ر بن) به سواری و لاخ،
نویژی سونه تی ده کرد، به مه رجی و لاخه که له ژیریا رووی له شوینی مه به ست
بوایه، به لام که ده یویست نویژی فهرزبکا، له و لاخه که داده به زی و رووی ده کرد
رووگه و نویژی داده به ست و نویژه که ی به ته واوی به ره و رووگه ته وا و ده کرد.
(تی/ ۲/ ۱/ ۲۱۴/ ۱- ۵۴- ۳۹۳، ۳۹۴).

۲۵۴- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (صَلَّى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِبْرَاهِيمُ الرَّاوي عَنْ علقمة الراوي عن ابن مسعود: لَا أَذْرِي زَادَ أَوْ نَقَصَ فَلَمَّا سَلَّمَ قِيلَ لَهُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَحَدَثَ فِي الصَّلَاةِ شَيْءٌ؟ قَالَ وَمَا ذَاكَ؟ قَالُوا صَلَّيْتَ كَذَا وَكَذَا فَشَنَى رَجُلِيهِ وَاسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ وَسَجَدَ سَجْدَتَيْنِ ثُمَّ سَلَّمَ فَلَمَّا أَقْبَلَ عَلَيْنَا بَوَّجَهُ قَالَ إِنَّهُ لَوْ حَدَّثَ فِي الصَّلَاةِ شَيْءٌ لَنَبَأْتُكُمْ بِهِ وَلَكِنْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ أُنْسَى كَمَا تَنْسَوْنَ فَإِذَا نَسِيتُ فَذَكِّرُونِي وَإِذَا شَكُّ أَحَدُكُمْ فِي صَلَاتِهِ فَلْيَتَحَرَّرْ الصَّوَابَ فَلْيَتِمَّ عَلَيْهِ ثُمَّ لِيُسَلِّمْ ثُمَّ يَسْجُدُ سَجْدَتَيْنِ). (الحديث: ۴۰۱، ۴۰۴، ۱۲۲۶، ۶۶۷۱، ۷۲۴۹). (۲۱۶)

عبداللہ کوری مہسعود (ہمزای خود بیان لے ہی) فہرمووی: جاری پیغہمبہر (درویدی خودی لے سہر ہی) بہرنویژری نویژری نیومہوؤ بو یارانی دہکا، نیراہیم کہنہم فہرموودہیہ لہعہلقہمہوہ، لہئینومہسعودوہوہ دہگیرپتتہوہ، لی یتیک چوو بوو، دہیفہرموو: نازانم: پیغہمبہر لہنویژرہکہ زیاد دہکا، یالی ۱ کہم دہکاتہوہ. جاکاتی پیغہمبہر (درویدی خودی لے سہر ہی) سلاو دمداتہوہ عہرزی دہگہن: نہی پیغہمبہری خودا! نایا ہیچ گورانی لہنویژدا رووی داوہ؟ فہرمووی: (بوچی چی بووہ؟) گوتیان: وا وانویژت کرد، وہک رۇزان بہناسایی نویژت نہکرد. جا پیغہمبہر (درویدی خودی لے سہر ہی) لہسہر چوک بہرہورووگہ دانیشٹ، وہک بو تہحیات دابنیشی ئاوا، وەدوو گرہنوشی ہلہی برد، نہوجا سلاوی دایہوہ، پاشتر کاتی رووی تی کردین فہرمووی: (ئہگہر گورانی لہنویژدا رووی بدایہ پیم دہگوتن، منیش ئادہمیزادم وەکوو ئیوہ، چوں ئیوہ شتتان لہبیردہچی منیش ئاوہہا جاروبار شتم لہبیردہچی، جائہگہر رپکەوت جاری شتیکم لہیاد نہمابوو، ئیوہ بیخہنہوہ یادم، ئہگہر لہنویژرہکەتاندا گومانتان بو پەیدا بوو، وہک ئہوہ کەنہتاندہزانی کەسی رکاتتان کردووہ یادووہرکات، ئہوہ لہبارودوخی وادا،

بانویژ خوین به ووردی بیر بکاته ووه، مشووری رووی به راستی بخوات و حاجی به راست دهمانی له سه ره ووه نویره که ی ته و او بکات، نه مجار سلا و بداته ووه، نه و جا دوو کرنووشی هه له ببات (ب/ ۱/ ۳۲۷/ ۹ ز- ۱۰۹ ژ- ۶۴۲ چ- ۴).

۲۵۵- عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (وَأَقْبَتُ رَبِّي فِي ثَلَاثٍ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ لَوْ اتَّخَذْنَا مِنْ مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى فَتَزَلْتُ وَاتَّخَذُوا مِنْ مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى وَآيَةُ الْحِجَابِ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ لَوْ أَمَرْتَ نِسَاءَكَ أَنْ يَحْتَجِينَ فَإِنَّهُ يُكَلِّمُهُنَّ الْبَرُّ وَالْفَاجِرُ فَتَزَلْتُ آيَةَ الْحِجَابِ وَاجْتَمَعَ نِسَاءُ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْغُبَرَةِ عَلَيْهِ فَقُلْتُ لَهُنَّ عَسَى رَبُّهُ إِنْ طَلَّقَكُنَّ أَنْ يُبَدِّلَهُ أَزْوَاجًا خَيْرًا مِنْكُنَّ فَتَزَلْتُ هَذِهِ آيَةً). (الحديث: ۴۰۲ أطرافه في: ۴۴۸۳، ۴۷۹۰، ۴۹۱۶).

پیشه و عومهر (همای خوی لای بی) فه رمووی: له سایه ی خودا وه له م سئ مه سه له یه دا رای من له گهل فه رمانی به روه ردگاری گه ورده ما یه کی گرت، یه که م: عه رزی پیغه مبه رم کرد: نه ی پیغه مبه ری خودا! خۆزگه مه قامی ئیبراهیممان ده کرد به نویره گا. واته: نه و شوینه ی که له کاتی دروست کردنی که عبه دا ئیبراهیم تیادا راده ووستا، دهمان کرد به جیگه نویره، جابه م بۆنه یه وه نه م نایه ته هاته خواره وه: (واتخذوا من مقام إبراهيم مصلى) به قه ره. واته: له مه قامی ئیبراهیم جیگه نویره وهر بگرن و نویره ی سونه تی تیا بکه ن بۆ خۆتان، دوه م: گوتم: نه ی پیغه مبه ری خودا! خۆزگه فه رمانت ده کرد به ژنه کانت به له چک کردن و خودا پۆشین، واته: له پیاوی بیگانه چارشوو بگرنه وه، یاله پستی په رده وه قسه و گوشتو گوڤیان له گهل دا بکه ن، چونکه چاک و خراب قسه یان له گهل ده کهن، جابه م بۆنه یه شه وه نایه تی حیجاب (بالا پۆشی) هاته خواره وه که ده فه رموئ: (واذا سألتموهن متاعا فاسألوهن من وراء حجاب). نه حزب ۳۲/ ۳۵. واته: کاتی قسه و گوشتو گوڤتان له گهل ژنه کانی پیغه مبه ردا کرد، وهک نه وه داوای شتیکتان ئی کردن، له پستی په رده وه، وهک دیوار و دهرگا و په رده ی ناوباره گا، قسه یان له گهل دا بکه ن. سییه م: کاتی که ژنه کانی

پیغمبر (دروودی خودای لمسر بن) له بهر ره هوئی باری یه کتری، کو بوونه وه بیان له حه زمرت کرد، منیش پیم گوتن: (عسی ربه ان طلقن ان یبدله أزواجاً خیراً منکن). جا لهم هوپه شه وه نهم نایه ته هاته خواری: هیوا وایه نه گهر ته لاقتان بدا خودا له باتی نیوه چهند ژنیکی باشتی پی بدا).

بسم الله الرحمن الرحيم

(۱۱) باسه کانی مزگهوت (أبواب المساجد)

۲۵۶- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) (أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأَى نُحَامَةً فِي الْقِبْلَةِ فَشَقَّ ذَلِكَ عَلَيْهِ حَتَّى رُئِيَ فِي وَجْهِهِ فَقَامَ فَحَكَّهُ يَدِهِ فَقَالَ إِنَّ أَحَدَكُمْ إِذَا قَامَ فِي صَلَاتِهِ فَإِنَّهُ يُنَاجِي رَبَّهُ أَوْ إِنَّ رَبَّهُ بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْقِبْلَةِ فَلَا يَزُقُّ أَحَدَكُمْ قَبْلَ قِبْلَتِهِ وَلَكِنْ عَنْ يَسَارِهِ أَوْ تَحْتَ قَدَمَيْهِ ثُمَّ أَخَذَ طَرَفَ رِدَائِهِ فَبَصَقَ فِيهِ ثُمَّ رَدَّ بَعْضَهُ عَلَى بَعْضٍ فَقَالَ: (أَوْ يَفْعَلْ هَكَذَا). (الحديث: ۴۰۵ طرفه في: ۲۴۱). (۲۱۷)

ئه نهس (پهزی خوی لی بن) فهرمووی: پیغمبر (دروودی خودای لمسر بن) له ناو مزگهوتا بهرووی قیبله وه به ئه میکی بینی، زوری پی ناخوش بوو، جاهه لسا بهشتی به دهستی خوی کرانیدی، فهرمووی (دروودی خودای لمسر بن): (ئیوه که له ناو نویژدا دهبن ئه وه رازو قسهی نهینی و گوفتوگو له گهل خودای پهرومردگاری خوتاندا دهکن) یا فهرمووی (دروودی خودای لمسر بن): (ئه وه وهک ئه وه وایه که خودا له نیوانی ئه وه نیوانی رووگه دا بی، که وابوو له پرووی پرووگه وه تفو به ئه وه و چلم رومه کهن، به لام ئه گهر هه رچارتان نه بوو له لای چه پتانه وه، یاله ژیر پیتانا تف داکه و، به خول و چه وی ناو مزگهوت که داپوشن). ئینجا حه زمرت (پهزی خوی لی بن) چمکی له شبوشه کهی خوی گرتو تفی تی کردو ولی به سه ریه کاو، فهرمووی: (یا خودا وایکهن وهک ئه وهی من کردم!). (ت/۱/۳۵۸-ز/۱۱۸-۷۱۴ ش/د)

٢٥٧- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ وَأَبِي سَعِيدٍ الْخَدْرِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) (أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأَى لُخَامَةً فِي جِدَارِ الْمَسْجِدِ فَتَنَاولَ حَصَاةً فَحَكَّهَا فَقَالَ إِذَا تَنَحَّمْ أَحَدُكُمْ فَلَا يَتَنَحَّمَنَّ قَبْلَ وَجْهِهِ وَلَا عَنْ يَمِينِهِ وَلْيَبْصُقْ عَنْ يَسَارِهِ أَوْ تَحْتَ قَدَمِهِ الْيُسْرَى). (الحديث: ٤٠٨ طرفاه في: ٤١٠، ٤١٦). (٢١٨)

ئەبوھورەیرەو ئەبو سەعیدی خەدری (پەزەوای لەسەر بێ) فەرموویان: جاری پێغەمبەر (دروودی خۆدای لەسەر بێ) بەلغەمیکی بەدیواری رووی قیبلەووە لەناو مزگەوتە چاوە پێکەوت، بەچەوێ کراندی، فەرمووشی: (کاتی کە سێکتان ویستی بەلغەمی رۆ بکا، بارۆی نەکاتە بەردەمی خۆی، هەروا بە لەلای راستیشەووە رۆی نەکا، بەلەلای چەپیشەووە تف رۆبکا، یالەژێرپێی چەپیدا رۆی بکا).

رافەو شیکردنەووە:

بەپێی ئەم فەرموودەیە: تف رۆکردن لەبەردەم داو، لەلای راستەووە، لەناو نوێژداو، لەگشت کاتیکی تردا ناباشە، بەشیۆمەیهکی گشتی ئیسلام بایەخ بەپاک و خاوینی دەدا، پێشگیری لەپێسی و پۆخلی و قێزەونی دەکا، وەهەوێ داووە کە بەپێی تواناو بەپێی کات و شوێن بایەخی تەواو بەپاکی و خاوینی بدری. کەواتە: ئەمە رۆی لەهۆکارە نوێکانی خۆپاک راگرتن ناگرێ، وەک بەکارهێنانی دەستەسپرو گرێنست و شتی وا.

٢٥٨- عَنْ أَنَسَ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (الْبُرَاقُ فِي الْمَسْجِدِ خَطِيئَةٌ وَكَفَّارَتُهَا دَفْنُهَا). (الحديث: ٤١٥-٤١٦). (٢١٩)

پیشہوا نہ نہس (ہرمزی خوی لہ بی) دہفہ رموی: خوشہ ویست (دروودی خودای لمسر ہی)
دہفہ رموی: (تف رؤ کردن لہناو مزگہوتا گوناہہ، کہفارتہ کہی ئہودیہ
کہبہ خوئی ناومزگہوتہ کہ دایپوشی). (ت/۲۵۷/۱ ز ۱۸ ز ۷۱۲).

۲۵۹ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
قَالَ: (هَلْ تَرَوْنَ قِبَلِي هَا هُنَا فَوَاللَّهِ مَا يَخْفَى عَلَيَّ خُشُوعُكُمْ وَلَا رُكُوعُكُمْ إِنِّي
لَأَرَاكُمْ مِنْ وَرَاءِ ظَهْرِي). (الحديث: ۱۸ ۴ طرفہ فی: ۷۴۱). (۲۲۰)

ئہبہوہرہیرہ (ہرمزی خوی لہ بی) فہرموی: پیغہ مبہر (دروودی خودای لمسر ہی) فہرموی:
(لہئیوہ وایہ کہمنیش وہک نیوہ ہر رووی قبیلہ، کہوا لہبہردہممہوہ
دہبینم و بہس، بہخودا زورباش ناگام لہخوشوعو لہروکوعتانہ لہناو
نویرہ کہما، چونکہ من لہپشتی سہریشمہوہ بہباشی دہتان بینم، خودا
بہہرہیہکی وای پیداوہ کہبہردہم و پشتی خوہم ہہردوولا لہیہک کاتا
دہبینم!). (ت/۲۸۴/۱ ز ۹۰ ز ۵۵۰).

راقہ و شیکردنہوہ: ئہم فہرموودہیہ لہنیشانہکانی پیغہ مبہرایہتی یہ.

۲۶۰ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ (سَابِقَ بَيْنَ الْخَيْلِ الَّتِي أُضْمِرَتْ مِنَ الْحَقِيَاءِ وَأَمَدَهَا ثِيَةُ الْوَدَاعِ وَسَابِقَ بَيْنَ
الْخَيْلِ الَّتِي لَمْ تُضْمَرْ مِنَ الثِّيَةِ إِلَى مَسْجِدِ بَنِي زُرَيْقٍ وَأَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ كَانَ
فِيْمَنْ سَابِقَ بِهَا). (الحديث: ۲۰ ۴ أطرافہ فی: ۲۸۶۸، ۲۸۶۹، ۳۸۷۰،
(۲۲۱). (۷۳۳۶).

عہبدوللای کوری عومہر (ہرمزی خوابان لہ بی) کہناسراوہ بہنیںوعومہر، واتہ:
کوری عومہر، فہرموی: پیغہ مبہر (دروودی خودای لمسر ہی) پیشپ کہیہکی ولاخی
بہرزہی سازدا، ئہسپو ماینہکانی کرد بہدووتاقم، ئہو ولاخانہی کہنامادہ

(۲۲۰) أخرجه مسلم في الصلاة، باب: الأمر بتحسين الصلاة وإتمامها والخشوع فيها، رقم: ۹۵۷-۴۲۴.

(۲۲۱) أخرجه مسلم في الإمارة، باب: المسابقة الخيل وتضميرها، رقم: ۸۲۰-۱۸۷۰.

کراپوون بۆ قۆشمە، ئەمەسەری مەیدانی تەرەتینە کەیان حەیفاء بوو، ئەوسەری ئەنییەتولودەداع بوو، ئەو ماینو ئەسپانەیشی کە ئامادە نە کراپوون بۆ قۆشمە، گۆرەپانی پېشپەرک کەیان کورت تر بوو، لە ئەنییەتولودەداعەو بوو، هەتا مزگەوتی بەنی زورەدیق. وەمن خۆم یەکیک بووم لەو کەسانە ی کەبەشداریان لەم پېشپەرکی یەدا کرد. (ت/۱/۱۰۲/۸ = تاج-۴ ز-۳۳ ژ-۴۲۳ چ-۴).

۲۶۱- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمَالٍ مِنَ الْبَحْرَيْنِ فَقَالَ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) انْثُرُوهُ فِي الْمَسْجِدِ وَكَانَ أَكْثَرَ مَالٍ أَتَى بِهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَخَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى الصَّلَاةِ وَلَمْ يَلْتَفِتْ إِلَيْهِ فَلَمَّا قَضَى الصَّلَاةَ جَاءَ فَجَلَسَ إِلَيْهِ فَمَا كَانَ يَرَى أَحَدًا إِلَّا أَعْطَاهُ إِذْ جَاءَهُ الْعَبَّاسُ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَعْطِنِي فَإِنِّي فَادَيْتُ نَفْسِي وَفَادَيْتُ عَقِيلًا فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خذْ فَحَثَا فِي ثَوْبِهِ ثُمَّ ذَهَبَ يَقْلُهُ فَلَمْ يَسْتَطِعْ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَوْمُرْ بَعْضَهُمْ يَرْفَعُهُ إِلَيَّ قَالَ لَا قَالَ فَارْفَعُهُ أَلَيْتَ عَلَيَّ قَالَ لَا فَتَشْرَ مِنْهُ ثُمَّ ذَهَبَ يَقْلُهُ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَوْمُرْ بَعْضَهُمْ يَرْفَعُهُ عَلَيَّ قَالَ لَا قَالَ فَارْفَعُهُ أَلَيْتَ عَلَيَّ قَالَ لَا فَتَشْرَ مِنْهُ ثُمَّ احْتَمَلَهُ فَأَلْقَاهُ عَلَى كَاهِلِهِ ثُمَّ انْطَلَقَ فَمَا زَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُتْبِعُهُ بَصَرَهُ حَتَّى خَفِيَ عَلَيْنَا عَجَبًا مِنْ حِرْصِهِ فَمَا قَامَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَثَمَّ مِنْهَا دِرْهَمٌ). (الحديث: ۴۲۱ طرفاه في: ۳۰۴۹، ۳۱۶۵).

ئەنەس (بەزە خەوای لێ بێ) فەرەمۆی بۆیە کە مەجار مائی وازۆر لەسەرانی و لا تێ بەحرەین بێت بۆ پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرەمۆی: (لەناو گۆشەییەکی مزگەوت دا هەلپێژن).

کاتی پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) تەشریفی رویشت بۆ مزگەوت بۆ نوێژ ئاوری لەو مائە ئەدایەو تەنۆژەکی تەواو کرد، ئەوسا رویشت بەلایەو دانیشت، جا هەرکەسیکی دەدی بەشی دەدا لێی، لەپەرەبەسی مامە

پێغه‌مبەر هات، فەرمووی: ئەه‌ی پێغه‌مبەری خودا! لەم سامانە بەشەم بەدە، چوونکە من پارە‌ی دوو سەرانەم داوە، سەرانە‌ی خۆم و سەرانە‌ی عەقیلی برازام، کە‌هەردوو‌کمان لە‌غەزای بە‌دردا بە‌دیل گیرابووین، لە‌بەرئە‌وه‌ شایە‌نی باربوو و یارمە‌تیم، پێغه‌مبەر پێی فەرموو: (فەرموو بۆ‌خۆت ببە)، ئە‌وجا عەباس بە‌لەپ لە‌سامانە‌کە‌ی مائی یە ناو عاباکە‌یە‌وه‌، کە‌هات هە‌ڵی بگرێ نە‌یتوانی بیدا بە‌کۆ‌لتیا، جا فەرمووی: ئە‌ه‌ی پێغه‌مبەری خودا! فەرمان بکە بە‌یه‌کێ کە‌بیدا بە‌کۆ‌لتا، فەرمووی (دروودی خودای لە‌سەر بێ) (ناشتی وانا‌کە‌م) فەرمووی: دە‌خۆت بیدە بە‌کۆ‌لتا، فەرمووی: (دروودی خودای لە‌سەر بێ) (ئە‌وه‌یش ناکە‌م) جا‌هە‌ندیکی لە‌کۆ‌لتە‌کە‌ی دا‌کردو، دیسان ویستی هە‌ڵی‌بگرێ، وە‌عە‌رزی حە‌زرفتی کردە‌وه‌: ئە‌ه‌ی پێغه‌مبەری خودا! فەرمان بکە بە‌کە‌سێ ئە‌م‌جا بیدا بە‌کۆ‌لتا، فەرمووی: (خە‌یر) فەرموویە‌وه‌: دە‌خۆت بیدە بە‌کۆ‌لتا، فەرمووی: (خە‌یر) جا‌هە‌ندیکی تری ئی دا‌کردو ئە‌وسا هە‌ڵی گرتو دای بە‌کۆ‌لتیاو رو‌یش‌ت، پێغه‌مبەریش (دروودی خودای لە‌سەر بێ) چاوی تی ب‌ری و سە‌رنجی عە‌باسی مامی دا، هە‌تا لە‌بەر‌چاومان ون بوو، ئە‌وه‌ندە سە‌یری لە‌سوور بوون و هە‌ڵپە‌و پەرۆشی ی عە‌باس بۆ‌مال هات، سامانە‌کە‌ هە‌مووی سە‌ده‌ه‌زار دیر‌هە‌م بوو، هەر لە‌وشو‌پنە‌دا پێغه‌مبەر (دروودی خودای لە‌سەر بێ) هە‌ڵنە‌سا هە‌تا هە‌مووی دا‌بە‌ش کردو یە‌ک درە‌می نە‌مایە‌وه‌.

رافە‌و شیک‌کردنە‌وه‌:

ئە‌م فەرموودە‌یه‌ تە‌علیقە‌، بە‌لام ئە‌بونە‌عیم لە (مستخرج) ی خۆ‌یدا، حاکم لە‌موستە‌درە‌کی خۆ‌یدا، بە‌رشتە‌یی، بە‌پێ‌ی مە‌رجی بو‌خاری، گیراویانە‌تە‌وه‌. ب‌روانە (فتح الباری ب/٤٢٧/ ل - ٦١٤)

٢٦٢- عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الرَّبِيعِ الْأَنْصَارِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) (أَنَّ عِثْبَانَ بْنَ مَالِكٍ وَهُوَ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِمَّنْ شَهِدَ بَذْرًا مِنَ الْأَنْصَارِ أَلَّهُ أُنِّي رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَدْ أَكْثَرْتُ بَصْرِي وَأَنَا

أَصْلِي لِقَوْمِي فَإِذَا كَانَتْ الْأَمْطَارُ سَالَ الْوَادِي الَّذِي بَيْنِي وَبَيْنَهُمْ لَمْ أَسْتَطِعْ أَنْ آتِيَّ
مَسْجِدَهُمْ فَأَصْلِي بِهِمْ وَوَدِدْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَنَّكَ تَأْتِينِي فَتُصَلِّيَ فِي بَيْتِي فَأَتَّخِذَهُ
مُصَلًّى قَالَ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَأَفْعَلُ إِنْ شَاءَ اللَّهُ قَالَ عَتَبَانُ
فَعَدَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَبُو بَكْرٍ حِينَ ارْتَفَعَ النَّهَارُ فَاسْتَأْذَنَ رَسُولُ
اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَذْنَتْ لَهُ فَلَمْ يَجْلِسْ حَتَّى دَخَلَ الْبَيْتَ ثُمَّ قَالَ أَيْنَ تُحِبُّ
أَنْ أَصْلِيَ مِنْ بَيْتِكَ قَالَ فَأَشْرَفْتُ لَهُ إِلَى نَاحِيَةِ مِنَ الْبَيْتِ فَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَكَبَّرَ فَقُمْنَا فَصَنَعْنَا فَصَلَّى رَكَعَتَيْنِ ثُمَّ سَلَّمَ قَالَ وَحَبَسْنَاهُ عَلَى خَزِيرَةٍ
صَنَعْنَاهَا لَهُ قَالَ فَتَابَ فِي الْبَيْتِ رِجَالٌ مِنْ أَهْلِ الدَّارِ ذُووُ عَدَدٍ فَاجْتَمَعُوا فَقَالَ قَائِلٌ
مِنْهُمْ أَيْنَ مَالِكُ بْنُ الدُّخَشِينِ أَوْ ابْنُ الدُّخَشِينِ؟ فَقَالَ بَعْضُهُمْ ذَلِكَ مُنَافِقٌ لَا يُحِبُّ
اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَقُلْ ذَلِكَ أَلَا تَرَاهُ قَدْ قَالَ لَا
إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ يُرِيدُ بِذَلِكَ وَجْهَ اللَّهِ قَالَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ فَإِنَّا نَرَى وَجْهَهُ
وَنُصِيحَتَهُ إِلَى الْمُنَافِقِينَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَإِنَّ اللَّهَ قَدْ حَرَّمَ عَلَى
النَّارِ مَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ يَتَّبِعِي بِذَلِكَ وَجْهَ اللَّهِ. (الحديث: ٤٢٥ طرفه في: ٤٢٤) (٢٢٢)

مهحموودی کوپی رمبیع (پرمزی خوی لب برن) فهرمووی: عیتبانی کوپی مالیک (پرمزی
خوی لب برن) کهله هاورپیانی پیغه مبه ر بوو، کهیه کیک بوو له وئنه نصاریانه ی
که ئاماده ی جهنگی به دربوو بوون، بهرنویژی بو هوزده کی خوی دهکرد، روژی
هاته خزمه تی چه زره ت (پرمزی خوی لب برن) عهرزی کرد: نه ی پیغه مبه ری خودا! که لی
جار ری ده که وی دهبی به تاریکستان و باران، منیش پیاوکی کویرم و ناتوانم
به وباران و تاریکه شه وه برپوم بو مزگه وت بهرنویژیان بو بکه م، به تایبه تی
که باران بباری شیوه که ی واله نیوانی من و نه واندا ریگه م نادا، جاله به رئه وه

ئەى پىغەمبەرى خودا! ھەزدەكەم تەشرىف بىنى بۆلەم، لەشۈيىكى مائەكەما
بۇ پىرۋىزى و موبارەكى نوپۇزى بىكە، تائەو شۈيىن نوپۇزى تۆ بىكەم بەنوپۇزگەى
خۆم، ھەرمووى: پىغەمبەرىش (دروودى خودەى لەسەر بى) ھەرمووى: (خو ياربى
وادەكەم).

عەيتبان دەيفەرموو: جابۇسبەينى، كەخۇر بەرزەو ھەو، پىغەمبەر (دروودى
خودەى لەسەر بى) لەگەل دەستەيى لەيارانى، كەئەبۇبەكرىان تىدابوو، تەشرىفيان ھات،
جا ھەزرىت (دروودى خوى لى بى) رىخۋازى كەرد، مەنىش ھەرمووم لى كەردن، كەھاتە
ژوورەو تەشرىفى دانەنىشت تافەرمووى: (لەكوئى مائەكەتدا ھەزدەكەى
نوپۇزى لى بىكەم؟) مەنىش گۆشەيەكەم لەناو مائەكەدا پىنىشان دا.

ئەوجا پىغەمبەر (دروودى خودەى لەسەر بى) لەوئىدا بەرەو قىبلە راوەستاو،
ئەللاھوئەكبەرى نوپۇز دابەستى كەردو، ئىمەنىش لەپىشتىو ھە رىزبووين و ،
پىغەمبەر خوى رىزى كەردىن، وەنوپۇزمان بەكۆمەل لەپىشتىو ھە دابەست،
ئەوجا دوو ركات نوپۇزى سوننەتى بۆمان كەردو، سالاوى داىەو.

ھەرمووى: ئەوجا پىغەمبەرەو مەوانەكانى تەرمان گل داىەو ھەو، ئارەدەى
قىمەمان بۇ دروست كەردن. جالەخەلكى گەپرەك بەرەبەرە لە پىغەمبەر (دروودى
خودەى لەسەر بى) كۆبۇونەو ھاتن بۇخزمەتى، گوتىار لى ھەوان گوتى: ئەو ھەو بۇ مالىكى
كۆپى دوخەيشىن دىار نىيە، دەبى لەكوئى بى وانەھاتوو ھە بۇ خزمەتى
پىغەمبەرەو ئامادەى ئەم كۆرە پىرۋەزە نەبوو؟ پىاوپىكىان وەلامى داىەو ھەو
گوتى: كۆرە! ئەو ناپاكە، دوو روو، ھەربەدەم موسولمانە، لەدئەو ھەو رقى
لەخووا پىغەمبەرى خوداىە. پىغەمبەرىش (دروودى خودەى لەسەر بى) ھەرمووى: (نا،
وامەللى، ئەو ھەتتا بەبەرچا ھەو ئاشكرا دەللى: (لاىلە الا اللە) مەبەستى لەگوتنى
ئەم وشە پىرۋەزە رەزەى خوداىە!) ھەرمووى: خودا پىغەمبەرى خودا باشترى
دەزانن، ھەرمووى: بەلام ئىمە ھەست دەكەين كەبەدل لەگەل ناپاكەنەو،
بەدەمەنىش پاسى ئەوان دەكا. سەرورەش (رەزەى خوى لى بى) ھەرمووى: (دەسا مالىك

شایه‌تمانی ساخ له‌بهر رمزای خودا هی‌ناوهو، هه‌رکه‌سی‌کیش ساخ له‌بهر رمزای خودا بلی (لا اله الا الله: جگه له په‌روم‌دگاری پاک خوی تر نییه) خودا له‌قیامه‌تا له‌سه‌ر ئاگری دۆزه‌خ حه‌رامی ده‌کا). (ت/۲/۳۷۸/۱-ز-۱۲۴ ژ-۷۵۳ ج-۴).

رافه و شیکردنه‌وه:

ئه‌م به‌هرانه له‌م فه‌رمووده‌یه و مرده‌گیرین: به‌رنوێژی کوی‌ر، دواکه‌وتن له‌نوێژی کۆمه‌ل له‌بهر مه‌هانه‌ی ره‌وا، دیاریکردنی نوێژگا له‌ناو مال دا، پی‌روزی و مرگرتن له‌جی‌گه‌ی نوێژو خواپه‌رستی پی‌غه‌مبه‌ران و پی‌اوچاکان، نیشانه‌للā کردن، چوون بو خزمه‌تی پی‌اوچاکان کاتی دینی شوینی بکه‌ن، نوێژی سوننه‌ت به‌پۆژ به‌جه‌ماعه‌ت دروسته، واباشیشه دوو رکات بکری، دروسته بگوتری: مزگه‌وتی فیساره‌که‌س.

۲۶۳- عَنْ عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) (أَنَّ أُمَّ حَبِيبَةَ وَأُمَّ سَلَمَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) ذَكَرْنَا كَنِيْسَةً رَأَيْنَاهَا بِالْحَبْشَةِ فِيهَا تَصَاوِيرُ فَذَكَرْنَا لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ إِنَّ أَوَّلَكَ إِذَا كَانَ فِيهِمُ الرَّجُلُ الصَّالِحُ فَمَاتَ بَنَوْا عَلَى قَبْرِهِ مَسْجِدًا وَصَوَّرُوا فِيهِ تِلْكَ الصُّورَ فَأَوَّلُكَ شِرَارُ الْخَلْقِ عِنْدَ اللَّهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ). (الحديث: ۴۲۷ أطرافه في: ۴۳۴، ۱۳۴۳، ۳۵۷۳). (۲۲۳)

عائیشه (رمزای خوی لسن بن) فه‌رمووی: ئومموحه‌بی‌به‌و و ئومموسه‌له‌مه، که‌هه‌ردووکیان هاوسه‌ری پی‌غه‌مبه‌ر بوون - دروودی خودا له‌سه‌ر پی‌غه‌مبه‌رو رمزای خودا له‌هاوسه‌رو یارانی - له‌ولاتی حه‌به‌شه، له‌کاتی کۆچ کردنیاندا بو ئه‌وی، کلیسایه‌کیان دی‌بوو، به‌ناوی مارییه، باسی ئه‌و په‌یکه‌رو وێ‌نانه بو پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بن) گێ‌راییه‌وه، که‌له‌ناو ئه‌و کلێ‌سایه‌دا دی‌بوویان.

(۲۲۳) أخرجه مسلم في المساجد ومواضع الصلاة، باب: النهي عن بناء المساجد على القبور،

رقم: ۱۱۸۱=۵۲۸.

فهرمووی (درویدی خودای لهسهر بڼ): (ئوانه هوژيکن کاتي بهندهيه کی باش، ياپياوچاکي لهناوياندا هه لدهکه وي، که ده مري ده چن مزگه وت لهسهر گوږه که ي دروست ده که ن و نهو وي نانه ي تيا ده کيشن، نه م جوړه که سانه يش نه م جوړه ره وشته ناپه سنده يان داهيناوه به دتريني دروستکراواني خودان، له لای خودای مه زن له پوژي قيامه تدا) (ت/۱/۳۶۶ ز ۱۲۱ ژ ۷۳۵ ج ۴).

رافه و شيکردنه وه:

شيخي عه سقه لانی (سه لامی خوی لی بڼ) له فته تحول باريدا له م جيگه يه دا ده فهرمووی: نه م فهرمووده يه به لگه يه له سهر نه وه که له بريا رو حوکه شه رعی يه کاندای به خ به شه رعه، نه ک به نه قل و هو ش.

۲۶۴ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (قَدِمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمَدِينَةَ فَنَزَلَ أَعْلَى الْمَدِينَةِ فِي حَيٍّ يُقَالُ لَهُمْ بَنُو عَمْرِو بْنِ عَوْفٍ فَأَقَامَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيهِمْ أَرْبَعَ عَشْرَةَ لَيْلَةً ثُمَّ أَرْسَلَ إِلَى بَنِي النَّجَّارِ فَجَاءُوا مُتَقَلِّدِي السُّيُوفِ كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى رَاحِلَتِهِ وَأَبُو بَكْرٍ رَذْفُهُ وَمَلَأَ بَنِي النَّجَّارِ حَوْلَهُ حَتَّى أَلْقَى بِفَنَاءِ أَبِي أَيُّوبَ وَكَانَ يُحِبُّ أَنْ يُصَلِّيَ حَيْثُ أَدْرَكَتُهُ الصَّلَاةُ وَيُصَلِّيَ فِي مَرَابِضِ الْغَنَمِ وَأَلَّهُ أَمْرَ بِنَاءِ الْمَسْجِدِ فَأَرْسَلَ إِلَى مَلَأٍ مِنْ بَنِي النَّجَّارِ فَقَالَ يَا بَنِي النَّجَّارِ ثَامِنُونِي بِحَائِطِكُمْ هَذَا قَالُوا لَا وَاللَّهِ لَا نَطْلُبُ ثَمَنَهُ إِلَّا إِلَى اللَّهِ فَقَالَ أَنَسٌ فَكَانَ فِيهِ مَا أَقُولُ لَكُمْ قُبُورُ الْمُشْرِكِينَ وَفِيهِ خَرِبٌ وَفِيهِ نَخْلٌ فَأَمَرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِقُبُورِ الْمُشْرِكِينَ فَنُبِّشَتْ ثُمَّ بِالنَّخْبِ فَسَوِّتَ وَبِالنَّخْلِ فَقَطَعَ فَصَفَّوْا النَّخْلَ قَبْلَةَ الْمَسْجِدِ وَجَعَلُوا عِضَادَتِيهِ الْحِجَارَةَ وَجَعَلُوا يَنْقُلُونَ الصَّخَرَ وَهُمْ يَرْتَجِزُونَ وَالنَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَعَهُمْ وَهُوَ يَقُولُ:

اللَّهُمَّ لَا خَيْرَ إِلَّا خَيْرُ الْأَخِرَةِ فَاغْفِرْ لِلْأَنْصَارِ وَالْمُهَاجِرَةِ (۲۲۴)

(۲۲۴) أخرجه مسلم في المساجد ومواضع الصلاة، باب: إنشاء مسجد النب (صلى الله عليه

ئەنەس (رەزى خەلىپە بولدى) فەرەمۇۋى: پېغەمبەر (دروودى خەلىپە بولدى) كەكۈچى كەرد بۇ مەدىنە، لەپىشا لەعەۋالى مەدىنە دابەزى، لەناو خىلاپكا كەپپان دەگوتن: بەنى عەمرى كۆرى عەۋف، لەناۋانا چۈرەشەۋ ماپەۋە، ئەۋجا ھەۋالى نارد بۇ بەنى نەججارى خالۋانى، كەھاتن ھەموو شەشپەرەكانيان كەربوۋە شانيان، ئىستائىش ئەللى ئى ئەۋ دىمەنە لەبەرچاۋمە، كەچۈن پېغەمبەر (دروودى خەلىپە بولدى) بەسۋارىي وشرەكەى ژىرى بوو، بۇ زىدە رېز ئەبۈبەكر لەپاشكۆپەۋە سۋار بوو بوو، لەگەلپا بەرەۋ شارى مەدىنە دەرۋىشتن، تاگەپشتە ناۋشار ئىشكى پېغەمبەريان لەناھەز دەگرت، كەگەپشتە جى پېغەمبەر (دروودى خەلىپە بولدى) بارگەكەى لەحەۋشەى ئەبۈئەيۈبا خەست، ۋەلەپپش درۋستكەردنى مزگەۋتەكەپدا لەكۆپدا نوپۇزى ئى دەبوۋ لەۋپدا نوپۇزى دەكرد، رى دەكەۋت لەناو پەچەرانىشا نوپۇزى دەكرد، تالەپاشتر فەرمانى كەرد بەدروست كەردنى مزگەۋت، جاناردى بەشوۋن كۆمەلەى بەنى نەججارد، كەھاتنە خەمەتى پى ئى فەرەمۇۋن: (ئەى بەنى نەججارد! ئەم باخەى خۇتەنم پى بفرۇشن ۋ نرەكەم پى بلىن؟) گوتيان: نەبەخۇدا بەفرۇشتن نايدەين، بەلام بەخۇپپى پېشكەشى دەكەين بەخۇداۋ پېغەمبەرى خۇداۋ بەھاگەيمان ھەر لەخۇدا دەۋى، ئەنەس دىقەرەمۇۋ: باپپتان بلىم كەچى تىدادابوۋ: چەند گۆپكى بىتەرەستان ۋ چەند كەلاۋەپەك ۋ بىر دارخورماى تىدادابوۋ، جا پېغەمبەر (دروودى خەلىپە بولدى) فەرمانى دەرەكرد گۆپى بىتەرەستەكانيان ھەلئەكاندو چالپى شوۋن گۆرەكانيان پىر كەردەۋە دارخورماكانيان بىر ۋ لەلەى پوۋگەى مزگەۋتەكەۋە رىزان كەردن ۋ، ھەردوۋلاشپپانى دەرگاگەشپان لەتاشەبەرد درۋست كەرد، كاتى كەتە بەردەكانيان دەگۋاستەۋە سۆزپان دەكردو پېغەمبەرىش لەگەلپان سۆزى دەكردو دىقەرەمۇۋ:

فَاغْفِرْ لِلْأَصَارِ وَالْمُهَاجِرَةِ

اللَّهُمَّ لَا خَيْرَ إِلَّا خَيْرُ الْآخِرَةِ

خیر ئەوخیزە سەبەى لەخوانە! رەحمەت لەئەنصار، لەکوچکارانە!

(ت/۲/۵۷۸/۱ ز-۲۲۳ ژ-۱۱۴۲ ج-۴ ت/۴/۲۱۶/۴).

۲۶۵- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: (إِنَّهُ كَانَ يُصَلِّي إِلَى بَعِيرِهِ وَقَالَ رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَفْعَلُهُ). (الحديث: ۴۳۰ طرفه في: ۵۰۷). (۲۲۵)

ئەبنوعومەر (بەزەى خوێبان لى بى) جارى وادەبوو و شترەكەى لەبەردەم خۆیدا رادەگرت و دەيکرد بەبەرەبەست، واتە: بەسوترەى نوێژ، ئەوجا لەناستی و شترەكەى بەرمو رووگە نوێژەكەى دەكرد، و مەدهيشى فەرموو: بۆخۆم پێغەمبەرم دیوێ كەناوای كردوو! (ت/۴/۲۳۷/۱ ز-۶۷ ژ-۴۴۹ ج-۴).

۲۶۶- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) (عَرِضْتُ عَلَى النَّارِ وَأَنَا أَصْلِي). (الحديث: ۴۳۱ طرفه في: ۲۹). (۲۲۶)

ئەنەسەى كورى مالیک (بەزەى خۆى لى بى) فەرمووی: سەرور (دروودی خۆدەى لەسەر بى) فەرمووی: (جاری ئەناو نوێژدا بووم كەخوای گەورە ناگرى دۆزەخى پێنیشان دام).

راقە و شیکردنەوه:

لەفەتحوالباریدا نامازە بۆئەمە دەکا: کەبەئارمزوو لەناو نوێژدا رووکردنە ناگر باش نییە، بەلام لەبەرناچاری قەیناکا

۲۶۷- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (اجْعَلُوا فِي بُيُوتِكُمْ مِنْ صَلَاتِكُمْ وَلَا تَتَّخِذُوهَا قُبُورًا). (الحديث: ۴۳۲ طرفه في: ۱۱۸۷). (۲۲۷)

(۲۲۵) أخرجه مسلم منقطعا (عينى/ ۹۱/۸۲/۴) المترجم. = ۱۱۱۷.

(۲۲۶) أخرجه مسلم في فضائل النبي (عينى/ ۹۲/۸۵/۴) المترجم.

۲۶۸- عَنْ عَائِشَةَ وَعَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَا (لَمَّا نَزَلَ بِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ طِفْقُ يَطْرُحُ خَمِيصَةً لَهُ عَلَى وَجْهِهِ فَإِذَا اغْتَمَّ بِهَا كَشَفَهَا عَنْ وَجْهِهِ فَقَالَ وَهُوَ كَذَلِكَ لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الْيَهُودِ وَالنَّصَارَى اتَّخَذُوا قُبُورَ أَلْيَائِهِمْ مَسَاجِدَ يُحْذَرُ مَا صَنَعُوا). (الحديث: ۴۳۵ أطرافه في: ۱۳۳۰، ۱۳۹۰، ۳۴۵۳، ۴۴۴۱، ۴۴۴۳، ۵۸۱۵).

عائیشہ و ثینوعہ عباس (رمزای خویان لى بى) دمفهرموون: (کاتى فریشتهى گيانکیشان هات بو خزمهتى حهزرت (رمزى خوى لى بى) لهکاتى سهرمههرگا، حهزرت (رمزى خوى لى بى) پوپهشمینیکی گول گولی دابوو بهسهر روخسارى خویدا، ناوبهناو که پوپهشمینه که خهفهو تهنگهنهفهسى دهکرد، رووی خوی لادهدا، وهلهکاتى نهه سهخلهتى سهرمههرگه دافهرمووی (دروودی خودای لهسهر بى): (لهعنهتو نهفرینی خودا لهسهر جوولهکهو گاور بى، کهگوری پیغهمبههرکانی خویان کردووه بهمزگهوت).

پیغهمبههر (دروودی خودای لهسهر بى) بهم فهرمایشته ههرهشهی لهه کرداره ناپهسهندهیان دهکرد، نهبادا موسولمانانیش چاو لهوان بکهنو، ههمان تاوان بکهنو، گوری پیغهمبههر بکهن بهمزگهوتو، نویژو پهراستشی تیدا بکهنو، بهرهبههره لهپاش روژگاریکی دوورو دریژ گورهکه خویشی بپهرستن: (ت/۳۶۷/۲:ش)

۲۶۹- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَنَّ وَلِيدَةَ كَانَتْ سَوْدَاءَ لِحَيٍّ مِنَ الْعَرَبِ فَأَعْتَقَهَا فَكَانَتْ مَعَهُمْ قَالَتْ فَخَرَجَتْ صَبِيَّةً لَهُمْ عَلَيْهَا وَشَاحٌ أَحْمَرُ مِنْ سُورٍ قَالَتْ فَوَضَعَتْهُ أَوْ وَقَعَ مِنْهَا فَمَرَّتْ بِهِ حُدَيَّةٌ وَهُوَ مُلْقَى فَحَسِبْتُهُ لَحْمًا فَخَطَفْتُهُ قَالَتْ فَاتَّمَسُوهُ فَلَمْ يَجِدُوهُ قَالَتْ فَأَتَاهُمُونِي بِهِ قَالَتْ فَطَفِقُوا يُفْتَشُونُ حَتَّى فَتَشُوا قُبُلَهَا

(۲۲۷) أخرجه مسلم في المساجد ومواضع الصلاة، باب: النهي عن بناء المساجد على القبور،

رقم: ۱۱۸۷=۵۳۱

قَالَتْ وَاللَّهِ إِنِّي لَقَائِمَةٌ مَعَهُمْ إِذْ مَرَّتِ الْحُدَيَّاءُ فَأَلْقَتْهُ قَالَتْ فَرَقَعَ بَيْنَهُمْ قَالَتْ فَقُلْتُ هَذَا الَّذِي أَتَاهُمْتُمُونِي بِهِ زَعَمْتُمْ وَأَنَا مِنْهُ بَرِيئَةٌ وَهُوَ ذَا هُوَ قَالَتْ فَجَاءَتْ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَسْلَمَتْ قَالَتْ عَائِشَةُ فَكَانَ لَهَا خِبَاءٌ فِي الْمَسْجِدِ أَوْ حِفْشٌ قَالَتْ فَكَانَتْ تَأْتِينِي فَتَحَدِّثُ عِنْدِي قَالَتْ فَلَا تَجْلِسُ عِنْدِي مَجْلِسًا إِلَّا قَالَتْ:

وَيَوْمَ الْوُشَاحِ مِنْ أَعَاجِبِ رَبَّنَا أَلَا إِلَهُ مِنْ بَلَدَةِ الْكُفْرِ أَلْجَانِي

قَالَتْ عَائِشَةُ فَقُلْتُ لَهَا مَا سَأَلُكَ لَا تَقْعُدِينَ مَعِيَ مَقْعَدًا إِلَّا قُلْتُ هَذَا؟ قَالَتْ فَحَدَّثَنِي بِهَذَا الْحَدِيثِ: (الحديث: ۴۳۹ طرفه في: ۳۸۳۵).

عائشہ (ہمزای خوی لب بن) دہفہ رموی: ہوزیکی عہرب ہہوو، کھنیزیکی رہشیان ہہوو، کاتی نازادیان کرد ہر لہ گہ لیان مایہوہ، کھنیزہ کھہ بوی گیرامہوہ وتی: کچولہ یہ کیان ہہوو، تازہ بووک بوو، دہچی بؤ کول وکانی، بہر مووریکی سووری کشتہک چہرمینی لہخوڈابوو، دوو گورزہ بوو، دوو رہنگ بوو، بہ مرواری و کوڑہکہ ہونرا بووہو، بہسیرمہ لہسہر تہختی چہرم لہسہر شیوہی کھمہرہو ہہ یاسہ دروست کرابوو، گوتی: جاکیزہکہ بہر موورہکہ لہشوینی دادہنی، یاگوتی: لی ی دہکھوی، کولارمی بہدانراوی دہیبینی، لہبہر سووری چہرمہکھو سپیتی مرواری یہکہ وادہزانی پارچہیی گوشت و بہزہ، پری پیادا دہکاو دہیفرینی.

گوتی: گہ لی بویگہ پان نہیان دوزیہوہ، گوتی: نیر منیان کرد بہدزو تومہتی ناہہ قیان لہبارمیہوہ لہمندا، و مدہستیان کرد بہپشکنیم، وتی: تہنانہت ناوگہ لیشیان پشکنیم! و ہناو شہرمیشم گہ پان بوی!

جاگوتی: منیش بہکولی دل لہخودا پارامہوہ کھپاکی ی و بی تاوانی من ناشکرا بکا، نیر ہیشتا من لہناویاندا بہپیوہ راوہستابووم کھلہپر لہولاوہ کولارمہکہ لہناسمانہوہ ہات، بہر موورہکہی فری دایہ نیوانی کومہ لہکھیانہوہ،

گوتی: جاگوتم: ئەوا خودا پاکى و بى تاوانى ى منى دەربرى و بوختان و شەلتاخەكەى ئىوھى پووچ كردهو، ئەومتا ئەمە بەرموورەكەتانه.

عائيشە فەرمووى: جا ژنەكە هاتە خزمەتى ھەزرىت (مەزى غواى لىسى) وەموسولمان بوو، عائيشە فەرمووى: ئەم ژنە چاتۆلئىكى لەناو مزگەوتا ھەبوو، ستارى تىادا دەکرد، يا فەرمووى: كولئىنئىكى لەناو مزگەوتا ھەبوو، عائيشە فەرمووى: گەلى جار دەھات بۆلام و قسەى بۆ دەکردم، ھەموو جارى كەدادەنىشت لەلام دەيگوت:

وَيَوْمَ الْوِشَاحِ مِنْ أَعَايِبِ رَبَّنَا أَلَا إِنَّهُ مِنْ بَلَدَةِ الْكُفْرِ الْجَانِي

رۆژەكەى بى بەرموور، س پىرى يەزدانى
رزگارى كىردم لەگاورسانى

بەپەخشانىش واتە: رۆژەكەى بەرموورو كۆلارەكە يەكئىكە لەرۆژە سەيرەكانى پەرورەدگارمان، ئۆخەى كەرزگارى كردم لەگاورسانى. منىش جارى پىيم گوت: ئەو ھەمەموو كۆرئىكا ئەم ھەلبەستە دەخوئىنئىتەو؟ ئىتر ئەوئىش ئەم داستانەى بۆم باس كرد.

راقەو شىكردنەو:

ئەم فەرموودەى بەلگەى بەلگەى مەسەرنەو مەسەرنەو پى چىگەو پىگە، ژن بى يان پىاو، دروستە بۆى لەناو مزگەوتا ستاربگى، چ بەشەو، چ بەرۆز، بەمەرچى مەترسى تووشبوونى ئازاوەى نەبى، بەلگەى ئەو ھەيشە كەنزى ستەمبار با بىپروا (كافر) یش بى گىرا دەبى.

۲۷۰- عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (جَاءَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْتَ فَاطِمَةَ فَلَمْ يَجِدْ عَلَيْهَا فِي الْبَيْتِ فَقَالَ أَيْنَ ابْنُ عَمِّكَ قَالَتْ كَانَ بَيْنِي وَبَيْنَهُ شَيْءٌ فَعَاضَنِي فَخَرَجَ فَلَمْ يَقُلْ عِنْدِي فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

لِلْإِنْسَانِ انْظُرْ أَيْنَ هُوَ فَجَاءَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ هُوَ فِي الْمَسْجِدِ رَاقِدٌ فَجَاءَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ مُضْطَجِعٌ قَدْ سَقَطَ رِدَاؤُهُ عَنْ شِقِّهِ وَأَصَابَهُ ثُرَابٌ فَجَعَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَمْسَحُهُ عَنْهُ وَيَقُولُ: (قُمْ أَبَا ثُرَابٍ، قُمْ أَبَا ثُرَابٍ). (الحديث: ٤٤١ ٤ أطرافه في: ٣٧٠٧، ٦٢٠٤، ٦٢٨٠). (٢٢٨)

سه هلی کوری سه عد (همزای خوی لب بر) فهرمووی: پیاوی له که سوکاری مهروان بوو به سه رکاری سهر شاری مه دینه ی نازدار، ناردی به شوینما گوتی: و مره جنیو به عه لی بده! گوتم: من شتی وانا که م. پی ی گوتم: که نه وه نا که ی بلی: له عنه تو نه فرینی خودا له نه بوتوراب. گوتم: من هه له ی وانا که م، چوونکه هیج ناویکی عه لی وه کوو نه م ناوه ی له لای خو ش نه بوو، که به نه بوتوراب بانگیان ده کرد که یفخو ش ده بوو، جاپییان گوت: له بهر چی به عه لی ده لئین نه بوتوراب، واته: خو لاوی، فهرمووی: جاری پیغه مبه ر (دروودی خودای له سه ر بر) دهر و ا بوو مالی فاطیمه ی کچی دهر وانی عه لی له ماله وه نییه، دمه رموئ: ناموزات کوا؟ فاطیمه ده لئ: شتی له نیوانماندا روی دا، توژی عاجزی که و ته نیوانمان و له بهر نه وه چو و ته دهر و وه و چانی نیومرو ی له لای من نه کرد، پیغه مبه ر (دروودی خودای له سه ر بر) به مروقی دمه رموئ: (نا ده ی بزانه عه لی له کوئ یه؟) که دیته وه ده لئ: نه ی پیغه مبه ری خودا! عه لی له مزگه و ت نوو ستو وه، چه ز مه ت (همزای خوی لب بر) ده چی بو لای، دهر وانی و اراکشا وه و پو شا که که ی له لایا که و تو وه خو لاوی بو وه، جا پیغه مبه ر (دروودی خودای له سه ر بر) به ده س تی خو ی خو له که ی لی ده ته کی نی خو ش خو ش دمه رموئ: (هه لسه نه ی خو لاوی! هه لسه نه ی نه بوتوراب!) (ت/٥/٦٤/٥ تاج ٣ ز ٩ ز ٣٢٩٢ ج ٤).

۲۷۱- عَنْ أَبِي قَتَادَةَ السَّلْمِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: (إِذَا دَخَلَ أَحَدُكُمْ الْمَسْجِدَ فَلْيَرْكَعْ رَكَعَتَيْنِ قَبْلَ أَنْ يَجْلِسَ). (الحديث: ۴۴۴، طرفه في: ۱۱۶۳). (۲۲۹)

نهبو قهتاده (پرمزی خوی لبی) فهرمووی: سهروهر (دروودی خودی لهسمر لبی) فهرمووی: (ههرکاتی چوونه ناو مزگهوت، لهپیش نهوهدا کهدابنیشن دوو رکات نویژی دیاری مزگهوت بکهن). (ت/۱/۳۵۶/۵ ز-۱۸ ژ-۷۱۰ ج-۴ = ش/د/ت/ن).

روونکردنهوه: نهبو قهتادهی نهل سوله می (پرمزی خوی لبی) ناسراوه بهشاسواری پیغه مبهری خودا (فارس رسول الله) سه دو حهفتا فهرموودهی له حهزرمتهوه (دروودی خودی لهسمر لبی) گپراوختهوه، سیازده فهرموودهی لهبوخاریدا ههیه، نهبو قهتاده دهفهرمووی: (لهپوژی غهزای ذی قهرردا، حهزرمتهوه (پرمزی خوی لبی) پپی فهرمووو: (نهوه چیه بهدهم و چاوتنهوه؟) گوتم: نهوه زامی تیره بهرم کهوتوو نهی پیغه مبهری خودا! فهرمووی (دروودی خودی لهسمر لبی): (ده وهره نزیکهوه) منیش رویشتمه بهرده می، تفی پیروژی دا لهجیگهی تیره که، بپرای بپرای نهپلی داو نهکولایهوه! لهپه نجاو چواری کوچیدا له مه دینه مرد، بیژراویشه: له (۳۸) دا مردوو، عهلی نویژی مردووی لهسمر کردوه.

۲۷۲- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: (أَنَّ الْمَسْجِدَ كَانَ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَبْنًى بِاللِّبْنِ وَسَقْفُهُ الْجَرِيدُ وَعُمْدُهُ خَشَبُ النَّخْلِ فَلَمْ يَزِدْ فِيهِ أَبُو بَكْرٍ شَيْئًا وَزَادَ فِيهِ عُمَرُ وَبَنَاهُ عَلَى بُنْيَانِهِ فِي عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِاللِّبْنِ وَالْجَرِيدِ وَأَعَادَ عُمْدَهُ خَشَبًا ثُمَّ غَيَّرَهُ عُثْمَانُ فَزَادَ فِيهِ زِيَادَةً كَثِيرَةً وَبَنَى جِدَارَهُ بِالْحِجَارَةِ الْمَنْقُوشَةِ وَالْقَصَّةِ وَجَعَلَ عُمْدَهُ مِنْ حِجَارَةٍ مَنْقُوشَةٍ وَسَقَفَهُ بِالسَّاجِ). (الحديث ۴۴۶). (۲۳۰)

(۲۲۹) أخرجه مسلم في الصلاة المسافرين وقصرها باب: استحباب تحية المسجد برَكَعتين، رقم: ۷۱۴-۱۶۵۱.

(۲۳۰) أخرجه مسلم عن طريق مسلمة عن أبي نضرة عن أبي سعيد (فتح الباري/۱/۶۴۶/

رقم/۴۴۷) المترجم. = ۱۲۱۷ مسلم. مساجد. الشيخ شيجا.

ثیبنو عومەر (دەزای خۆای لێ بێ) فەر مووی: لە سەردەمی پێغەمبەر خۆیدا (دروودی خۆدای لەسەر بێ) مزگەوتەکەى مەدینە، کەناو دارە بە مزگەوتی پێغەمبەر، بە خشتی کال دروست کرابوو، دارە پراکەى و پەردوو هەکەى پەلکە خورما بوو، کۆلەکە و دەستەک و نیرگەکانى لە دارخورما بوون، ئەبوبەکر لە ماوەى جێنشینی خۆیا هیچ دەستکاری نەکرد، بەلام عومەر (دەزای خۆای لێ بێ) دەستکاری کردو لە پانی و بەرزى لێى زیادکرد، بەلام هەروە ک سەردەمی پێغەمبەر (دروودی خۆدای لەسەر بێ) دیوارەکەى بە خشتی کال و، دارەپاو پەردوو هەکەى لە دارخورمای تازە دانایەو، بەلام لە پاشا عوتمان (دەزای خۆای لێ بێ) لەکاتی جێنشینی خۆى دا، دەستکارییەکی چاکى کردو، زۆرشتى گۆپى و، گەلیکی لێ پتر کرد، ئەو بوو دیوارەکەى بەبەردى نەخشاوو گەچ دروست کرد، وە لەباتى کۆلەکە پایەى بەبەردى نەقارى نەخشین دانا، وە بەدارى ساجیش بانهکەى دارەپا کرد. (ت/ ۱/۳۶۴ = ز- ۱۱۹ ژ- ۷۳۰ = ب/ د)

۲۷۳- عَنْ عِكْرِمَةَ (رَحِمَهُ اللَّهُ تَعَالَى) قَالَ: قَالَ: (لِي ابْنُ عَبَّاسٍ) (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) وَلِابْنِهِ عَلِيٍّ الطَّلِقَ إِلَى أَبِي سَعِيدٍ فَاسْمَعَا مِنْ حَدِيثِهِ فَأَنْطَلَقْنَا فَبِذَا هُوَ فِي حَائِطٍ يُصَلِّحُهُ فَأَخَذَ رِدَاءَهُ فَاحْتَبَى ثُمَّ أَلْشَأَ يُحَدِّثُنَا حَتَّى أَتَى ذَكَرُ بَنَاءِ الْمَسْجِدِ فَقَالَ كُنَّا نَحْمِلُ لَبَنَةً لَبَنَةً وَعَمَّارٌ لَبَنَتَيْنِ لَبَنَتَيْنِ فَرَأَاهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَيَنْفُضُ الشَّرَابَ عَنْهُ وَيَقُولُ وَيَحْ عَمَّارُ تَقَتَّلُهُ الْفِتْنَةُ الْبَاغِيَةُ يَدْعُوهُمْ إِلَى الْجَنَّةِ وَيَدْعُوْنَهُ إِلَى النَّارِ قَالَ يَقُولُ عَمَّارٌ أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الْفِتَنِ). (الحديث: ۴۴۷ طرفه في: ۲۸۱۲).

عیکریمە (دەحمەتى خۆای لێ بێ) فەر مووی: ثیبنو عەباباس (دەزای خۆدایان لێ بێ) بە مەن و بەعەلى کورى فەر موو: بېرۆن بوو خزمەتى ئەبوسەعیدی خودرى (دەزای خۆای لێ بێ) گوى لە فەر مووده بگرن، ئییمەیش چووین، کە چووینە خزمەتى لەناو رەزىکی خۆیا بوو، خەریکی رێکخستنى بوو، کە ئیمەى دى لە شپۆشەکەى هەلگرت و

پېچای له خویه ووهو، بهرگی زانایانی پوښی، نه و جا دهستی کرد به گوتنی
 فهرمووده بومان، ههتا هاته سه رباسی دروستکردنی مزگه وتی پېغه مبهه
 له مه دینه، فهرمووی: ئیمه یهك خشت یهك خشتان هه لده گرت، به لام
 عه ممار گشت جاری دوو خشت دوو خشتی هه لده گرت، نه و منده شهوقی له سهه
 ئیشه كه بوو، پېغه مبهه (دروودی خودای له سهه بهی) له سهه رنهم حاله چاوی پی كه وت،
 به دهستی خوی ته پوتوز دهكی له سهه رو له شی عه ممار دمه گاند، به وه نه و په ری
 رپزو رمزامه نندی بهه رابه ری دهنواندو، مژده ی شههید بوونی پی داو،
 فهرمووی: (هاوار له خوم بو عه ممار! دهستی سته مكار دهیكوژن، عه ممار
 بانگیان دهكا بو قه بوو لکردنی مایه ی بهه هشت، دهستی سته مكاریش نه و
 بانگ دهكهن بو سهه ر کاری ناهه ق كه ده بی بهه وی چوونه ناو ناگری دوزخ!)
 فهرمووی: عه مماریش فهرمووی: په نا ده گرم بهه په نای خودا له توو شبوونی
 ناژاوه. (ت ۲/۱۳۹/۵ تاج ۳ ز ۲۹ ژ ۳۴۱۲).

۲۷۴ - عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) يَقُولُ: (عِنْدَ قَوْلِ النَّاسِ فِيهِ حِينَ
 بَنَى مَسْجِدَ الرَّسُولِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَكْثَرْتُمْ وَإِنِّي سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى
 اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ مَنْ بَنَى مَسْجِدًا يَتَّبِعِي بِهِ وَجْهَ اللَّهِ بَنَى اللَّهُ لَهُ مِثْلَهُ فِي
 الْجَنَّةِ). (الحديث: ۴۵۰). (۲۳۱)

پېشهوا عوتمان (پهزی خوی له بهی) له کاتی جینشینی خویدا ویستی مزگه وته که ی
 پېغه مبهه (دروودی خودای له سهه بهی) گه وه بکا، خه لکه کهیش پېیان ناخوش بوو، بیزاری
 یان دهربری، ئیمامی عوتمان فهرمووی: نه مه کردتان به چی نه و منده له سهه ری
 دهرپون، من خوم له م لایه نه وه له نیوه باشتی لی دهرانم، چونکه به گوئی ی خوم
 لهزاری پیروزی پېغه مبهه رم ژنه وت دهیغه رموو: (هه رکه سی مزگه وتی دروست

بکا، ساخ له بهر رمزای خودا، خودایش له قیامه تا، له پاداشی نه وودا، له بهه هشتا ته لاریکی بو دروست دهکا، له وینه ی نه و مزگه وته

رافه و شیکردنه وه:

واته: مزگه وته دروستکراو مکه تاگه ورم ترو باش تری، ته لار مکه یش باش تر دمی له بهه هشتا

۲۷۵- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (مَرَّ رَجُلٌ فِي الْمَسْجِدِ وَمَعَهُ سِهَامٌ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمْسِكْ بِنَصَالِهَا). (الحديث: ۵۱۴ - طرفاه في: ۷۰۷۳، ۷۰۷۴). (۲۳۲)

جابیری کوری عه بدوللا (رمزای خوی له بهر) فه رمووی: پیاوی له ناو مزگه وته وه تیپه پ بوو، پیغه مبه ر (دروودی خودای له بهر بهر) پیی فه رموو: (دهست بگره به نووکه کانیانه وه، باکه سی زامار نه که ن)

۲۷۶- عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (مَنْ مَرَّ فِي شَيْءٍ مِنْ مَسَاجِدِنَا أَوْ أَسْوَاقِنَا بِنَيْلٍ فَلْيَأْخُذْ عَلَى نَصَالِهَا لَا يَغْفِرَ بِكَفِّهِ مُسْلِمًا). (الحديث: ۵۲ طرفه في: ۷۰۷۵). (۲۳۳)

نوبو موسای نه شعهری (رمزای خوی له بهر) فه رمووی: خوشه ویست (دروودی خودای له بهر بهر) فه رمووی: (نه گهر که سیك، تیرو شیرو نیزه و شتی وای پی بوو، وه چوو بو مزگه وتو بازار په کانه مان، بادهستی بگری به نووکه که یه وه، نه یادا موسو لمانی زاماریکا). (ت/۱/۳۶۲/۱۹ ز-۱۸ ژ-۷۲۴ ج-۴).

(۲۳۲) أخرجه مسلم في البر والصلة والأدب، باب: أمر من مر بسلام في مسجد، رقم: ۲۶۱۴ = ۶۶۰۴.

(۲۳۳) أخرجه مسلم في الادب (عينی/۴/۱۲/۲۱۶) المترجم. = ۶۶۰۷.

راقه و شیکردنه وه:

دیاره که چه کی نویش وهك تفهنگو دهمانچهو شهستیر ههمان برپاری بۆ ههیه، مه بهست له دهست گرتن به نووکی شیرو تیره وه نموونه هیئانه وهیه بۆ رزگار بوونی مهردووم له زیانی ئهم چه کانه، دهن مه بهست قهیدنییه، چونکه نه گهر قهید بی به غهیری دهستیپوه گرتن چاری نییه، که واته: رزگار بوونی مهردووم به دهمانچهو شتی وا به و ده بی، که زامنه که ی داخه ی، یا خالی که ی له ته قه مه نی.

۲۷۷- عَنْ حَسَّانَ بْنِ ثَابِتٍ الْأَنْصَارِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) (أَنَّهُ اسْتَشْهَدَ أَبَا هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) : أَلَشُّدُّكَ اللَّهُ هَلْ سَمِعْتَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: (يَا حَسَّانُ أَجِبْ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ اللَّهُمَّ أَيِّدُهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ) قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ نَعَمْ). (الحديث: ۵۳ طرفاه في: ۳۲۱۲، ۶۱۵۲). (۲۳۴)

ئه بوهورمیره (همزی خوی لئ بی) فهرمووی: ههسانی کوری پابیتی ئه نصاری (همزی خوی لئ بی) له ناو مزگه وته که ی پیغه مبهردا (دروودی خودای له سهر بی) هۆنراوه ی ده خوینده وه. عومهر (همزی خوی لئ بی) له لایه وه رمت بوو، به گۆشه ی چاو خیسه یه کی لئ کردو لئی مؤرپۆوه، ئه ویش گوتی: من نابه جاییم نه کردووه، ئاله م شوینی حازیه دا هۆنراوه م تیادا خویندۆته وه وه له وکاته دا پیاوی له تۆ باشتیش له وئ بووه، که پیغه مبهر بوو (دروودی خودای له سهر بی) وه کاره که ی منی له لا په سه ند بوو، ئه و جا ههسان رووی کرده من و فهرمووی: توخوا ئایا تۆبۆخۆت له پیغه مبهرت نه بیستوو ه که به من بهر موئ: (ئه ی ههسان! له جیات ی من تۆ به شیعر وهرام و بهر په رچی تانه وته شه ری بیپر واکان بدمه وه، خودایه! به گیانی پاک پشتیوانی بکه) واته: به هۆی جو برائیه وه یاری ده ی ههسان بده له دانانی شیعر دا بۆ له سهر کردنه وه ی پیغه مبهری خودا، ئایا تۆئه مهت له پیغه مبهر

بیستووه یانا؟ منیش گوتم: خودا ناگاداره که چۆن ده لئی وایه و قسه که ت راست و دروسته. (ت/۱/۱۹۰/۵ تاج-۳ ز-۵۷ ژ-۳۴۹۵ ج-۴). (رقم: الحدیث فی فتح الباری: ۴۵۳ - طرفاه فی: ۳۲۱۲، ۶۱۵۲).

راهه و شیکردنه وه:

حه سسان (همزی خوی لی بی) ناسرا و به شاعری پیغه مبهری خودا، سه دو بیست سال ژیاوه شهستی له سه رده می نه زانیداو شهستی له سه رده می نیسلامدا، له سالی په نجای کوچیدا مردوو.

۲۷۸- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: (لَقَدْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمًا عَلَى بَابِ حُجْرَتِي وَالْحَبَشَةُ يَلْعَبُونَ فِي الْمَسْجِدِ وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْتُرُنِي بِرِدَائِهِ أَنْظُرُ إِلَى لَعِبِهِمْ فِي رِوَايَةٍ: يَلْعَبُونَ بِحِرَابِهِمْ). (الحدیث رقم: ۴۵۴ - أطرافه فی: ۴۵۵، ۹۵۰، ۹۸۸، ۲۹۰۶، ۳۵۲۹، ۳۹۳۱، ۵۱۹۰، ۵۲۳۶) (۲۳۵)

عائیشه (همزی خوی لی بی) فهرمووی: کات روژی جهژن بوو، حبه شیه کان بهقه لخان و نیزه یاریان دمکرد، یاخۆم داوام له پیغه مبهر (دروودی خودای له سه رده بی) کرد، یاخوی فهرمووی: هه زده که ی ته ماشا بکه ی؟ منیش گوتم: به لئی، ئیت منی له پشستی خویه وه وهستان و، چه ناگه م نایه سه رشانی و، روومه تم نابهر وومه تیه وه، جا هه زه مت (همزی خوی لی بی) فهرمووی: ئه ی نه وه ی نه رفیده! خه ریکی یاری خۆتان بن، ئیت منیش ته ماشام کرد، تاخۆم تاقه تم نه ما، هه زه مت (همزی خوی لی بی) فهرمووی: ئیت به سه ته؟ گوتم: به لئی، فهرمووی: (ده برۆ). له گێرانه وه دیه کا: جارێکیان روژی جهژن بوو، روژه کانی مینابوو،

(۲۳۵) أخرجه مسلم في الصلاة العيدين، باب: الرخصة في اللعب الذي لامعصية فيه، رقم:

حەبەشییەکان هاتن بۆ مزگەوت، دەستیان کرد بەنێژەبازی. پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) بانگی کردم و سەرم لەسەر شانی داناو، دەستم کرد بەتەماشای کردنی یاری یەكەیان، تاخۆم وازم هێنا، لەتەماشای کردنیان (ش/ن - ت ۱/۱/۲۶۰ = ز - ۱۶۳ ژ ۹۱۶ - ج ۴).

راقە و شیکردنەوه:

مەبەست لەنەوهی ئەر فێدە حەبەشییەکانە. لەم فەرموودە پێرۆزەدا زۆر مەبەستی گەرمی رهچاو دەکرێ، ئەگەر هەموو گێڕانەوه و طەریق و جودو ئەطرافەکانی بەوردی رهچاوبکرێ، دەبن بەدەروازەیی بۆ چارەسەری گەلی لەکێشە گەورەکانی ئەم چاخە. وەك روانینی ژن و پیاو بۆیەكتری، لەسنووری ئەدەب و دەستوور و باوی دامەزراوی ناو کۆمەڵەدا، وەك یاری و گەمەکردن و گۆرانی گوتن و دەنگی ئافرەت و رابواردنی رهوا - واتە: لەهوی موباح - و موسیقا و تەپڵ و دەفو یاری کردن لەناو مزگەوتدا ئەگەر کەسێ دەیهوێ لەبارەدا ئەم بابەتە نەوه شتێکی دروست لەسونەت کۆ بکاتەوه بۆتەماشای فەتحوولباری و شەرحی نەوهوی لەسەر سەحیحی موسلیم و شەرقاوی و عەینی و تاجوول ئوصول و قەسطەلانی بکا.

۲۷۹ - عَنْ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) (أَنَّ تَقَاضِي ابْنَ أَبِي حَدَرٍ دَيْنًا كَانَ لَهُ عَلَيْهِ فِي الْمَسْجِدِ فَارْتَفَعَتْ أَصْوَاتُهُمَا حَتَّى سَمِعَهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ فِي بَيْتِهِ فَخَرَجَ إِلَيْهِمَا حَتَّى كَشَفَ سَجْفَ حُجْرَتِهِ فَنَادَى يَا كَعْبُ قَالَ لَبَيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ ضَعْ مِنْ دَيْنِكَ هَذَا وَأَوْمَأَ إِلَيْهِ أَيْ الشَّطْرَ قَالَ لَقَدْ فَعَلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ قُمْ فَأَقْضِهِ). (الحديث ۴۵۷ - أطرافه في: ۴۷۱، ۲۴۱۸، ۲۴۲۴، ۲۷۰۶، ۲۷۱۰).

کەعبی کورپی مالیک (پەڕەیی خۆی لەسەر بێ) فەرمووی: قەرزیکم لەسەر ئێبینوئەبو حەدرەد بوو لەناو مزگەوتدا داوایم لێ ی کردەوه بەهۆی ئەوهوه دەنگمان

بهرزموه بوو، تارادهیه کی وا پیڅه مبهه (دروودی خودی له سره به) له ناو مائی خوځیه وه
گوځی له دهنګه دهنګمان بوو، جاته شریفی هاته دمره وه که بی بولامان، چوو
پهردهی دمرګای هوډه کهی خوځی کلاکردو بانګی کرد: (نهی که عب) گوتم:
بهرموو نهی پیڅه مبهه ری خودا! سهرم له پیتایه. فهرمووی: (نه وهنده
له قهرزه که ت دابشکینه) به نامازه تی گه یاند که له نیوهی قهرزه کهی خوځ
بیی لی. که عب فهرمووی: عهرزیم کرد: نهوا دام شکان نهی پیڅه مبهه ری
خودا! جا حهرزمت به نیبونونه بی حهردهی فهرموو: (دمتویش هه لسه برؤ
نهو نیوه کهی تری پی بدمره وه!).

شیکردنه وه:

که عب (همزای خوی له به) تافانهی باوکی بووه، ناوداره به که عبی شاعیر، یه کیکه له
شاعیره ناوداره کانی موسو لمانان له سهرده می پیڅه مبهه ردا، یه کیکه له وسی
که سهی که نه م نایه ته له باره میانه وه هاتووه: (وعلى الثلاثة الذين خلفوا حتى إذا
ضاقت عليهم الأرض) تا کو تایی نایه ت، هه شتا فهرموودهی گپراو مته وه، چوار
فهرموودهی له بوخاریدا ههیه، له کو تایی ته مه نیدا کویر بوو بوو، عه بدو لای
کوپری چاوسا غی بوو: (رياض الصالحين بهرگی یه که م ل- ۳۴ ف- ۹ = ز- ۲- ۲۱/۹- ج- ۲).

۲۸۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) (أَنَّ رَجُلًا أَسْوَدَ أَوْ امْرَأَةً سَوْدَاءَ كَانَتْ
يَقُمُ الْمَسْجِدَ فَمَاتَ فَسَأَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْهُ فَقَالُوا مَاتَ قَالَ أَفَلَا
كُنْتُمْ أَذْنُتُمُونِي بِهِ ذُلُونِي عَلَى قَبْرِهِ أَوْ قَالَ قَبْرَهَا فَأَتَى قَبْرَهَا فَصَلَّى عَلَيْهَا).
(الحديث ۴۵۸ - طرفاه في: ۱۳۳۷، ۴۶۰) (۲۳۶)

نُه بوهو رهیره (پرمای خدای عز و جل) فهرمووی: پیاویکی رهش (یافهرمووی: ژنیکی رهش) مزگهوتی دهمالی، نه مری خدای کردو فهرمانی ههقی بهجی هینا، روژی پیغه مبهه (درووی خدای لهسهر بی) ههوالی پرسى، گوتیان: مردا فهرمووی: نهی نه دهبوو پییم بلین! گوهره کهیم پی نشان بدهن، نهوجا چوو بو سهر گوهره کهیم و نویژی لهسهر کرد (ت/۱/۳۵۸ / ۱۰ ز- ۱۸ ژ- ۷۱۵ چ- ۴ = ش/د)

۲۸۱- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: (لَمَّا أُنْزِلَتْ آيَاتُ مِنْ سُورَةِ الْبَقَرَةِ فِي الرَّبَا خَرَجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى الْمَسْجِدِ فَقَرَأَهُنَّ عَلَى النَّاسِ ثُمَّ حَرَّمَ تِجَارَةَ الْخَمْرِ). (الحديث ۴۵۹ - أطرافه في: ۲۰۸۴، ۲۲۲۶، ۴۵۴۰، ۴۵۴۱، ۴۵۴۳، ۴۵۴۲) (۲۳۷)

عائیشه (پرمای خدای عز و جل) فهرمووی: کاتی نایه تهکانی سوورمتی بهقه ره لهباری سوو خوڕیبه وه هاتن، که دهمه فهرموون: (الذين يأكلون الربا لا يقومون إلا كما يقوم الذي يتخبطه الشيطان من المس) ههتا (لا تظلمون ولا تظلمون) پیغه مبهه (درووی خدای لهسهر بی) هاته دهمه وه هات بو مزگهوت و لهوی نایه تهکانی بو خه لکه که خوینده وه، برپاری نارهبو و بونی سوودی پی راگه یاندن، لهباشتر بازارگانی باده و مهیشی نارهبو کرد

۲۸۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (إِنَّ عَفْرِيَّتًا مِنَ الْجَنِّ تَقْلَتَ عَلَى الْبَارِحَةِ أَوْ كَلِمَةً نَحْوَهَا لَيَقْطَعَنَّ عَلَى الصَّلَاةِ فَأَمْكَنِي اللَّهُ مِنْهُ فَأَرَدْتُ أَنْ أَرْبِطَهُ إِلَى سَارِيَةٍ مِنْ سَوَارِي الْمَسْجِدِ حَتَّى تُضْبِحُوا وَتَنْظُرُوا إِلَيْهِ كُلُّكُمْ فَذَكَرْتُ قَوْلَ أَخِي سُلَيْمَانَ رَبِّ اغْفِرْ لِي وَهَبْ لِي مُلْكًا لَأَتَّبِعِيَ لِأَحَدٍ مِنْ بَغْدِي). (الحديث ۴۶۱ - أطرافه في: ۱۲۱۰، ۳۲۸۴، ۳۲۲۳، ۴۸۰۸) (۲۳۸)

(۲۳۷) اخرجه مسلم في المساقاة، تحريم بيع الخمر، رقم: ۱۵۸۰ = ۴۰۲۳.

(۲۳۸) اخرجه مسلم في المساجد ومواضع الصلاة باب جواز لعن الشيطان في الصلاة رقم:

ئەبۇھورەیرە (پەزەل خەزەل لى بىن) فەرەمۇۋى: پەيغەمبەر (دروودى خودى لەسەر بىن) فەرەمۇۋى: (دوئ شەو دىۋىكى جەنۇكە لەپەر پەلامارى دام، يا وشەيەكى ئاۋاى فەرەمۇۋ، بۇ ئەۋە پەلامارى دام تاكوۋ نوۋزەكەم پى بىرى، بەلام لەسايەى خوداۋە دەستەم لى ى گىرەوۋ گرتەم، وىستەم كەبى بەستەمۋە بەيەكى لەكۆلەكەكانى مزگەوتەۋە ھەتا بەيانى ھەموۋتەن سەيرى بىكەن، بەلام كەفەرمايشتەكەى سولەيمان پەيغەمبەرى بىرام بىرەكەوتەۋە ئىتر خويپرەم كەرد، مەبەست ئەۋ فەرمايشتەى سولەيمانە كە دەفەرەمۇۋى: (رَبِّ هَبْ لِي مَلَكًا لَا يَتَّبِعِي لِأَحَدٍ مِّنْ بَعْدِي) واتە: ئەى پەرۋەردگارم! مۆلك و دەسەلات و سامانىكى وام پەيغەمبەر كەلەپاش مەن بۆكەسى تر دەست نەدات). (ت/۱/۳۶۰/۱۵ ز-۱۱۸ ژ-۷۲۰ ش).

۲۸۳- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: (أُصِيبَ سَعْدٌ يَوْمَ الْخَنْدَقِ فِي الْأَكْحَلِ فَضَرَبَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خِيَمَةً فِي الْمَسْجِدِ لِيَعُودَهُ مِنْ قَرِيبٍ فَلَمْ يَرُغْمُمْ وَفِي الْمَسْجِدِ خِيَمَةٌ مِنْ بَنِي غِفَارٍ إِلَّا الدَّمُ يَسِيلُ إِلَيْهِمْ فَقَالُوا يَا أَهْلَ الْخِيَمَةِ مَا هَذَا الَّذِي يَأْتِينَا مِنْ قَبْلِكُمْ فَبَإِذَا سَعْدٌ يَغْدُو جُرْحُهُ دَمًا فَمَاتَ فِيهَا). (الحديث ۴۶۳ - اطرافه في: ۲۸۱۳، ۳۹۰۱، ۴۱۱۷، ۴۱۲۲) (۲۳۹)

عائىشە (پەزەل خەزەل لى بىن) فەرەمۇۋى: لەغەزەل خەندەقا، سەعدى كورى موعاژ زامار بوو، ئىبنولعەرەقە ناۋى لەھۇزى قورەيش، تىرىكى دابوۋ لەشادەمارى بالى، كەبەعەرەبى پى دەللىن: (ئەككەل: عرق الحياه) بەكوردەيش پى دەللىن: رەگى حەيات، يارەگى زيان، ھەزەمت (پەزەل خەزەل لى بىن) لەناۋ مزگەوتەكەدا چاتۇللىكى بۆھەلدابوۋ، لەپەناۋە زوۋ زوۋ سەرى لى دەداۋ تەشەرىفى دەچوۋ بۆھەۋالپەرسى ى، لەناۋ مزگەوتەكەدا چادىكى تىرىش ھەبوۋ، ھى ھۇزى بەنى غىفار بوو ھەلىان دابوۋ بۇ روقىەى ئەنصارىيە كە دەستى پزىشكى ھەبوۋ زامارەكانى دەرمان دەكەرد، جاكاتى بەنى غىفارىيەكان چۆراۋەگەى خويئەن

بينى هات بوناو چادرهكهى خويان راجه نين و هاواريان لى هه نساو گوتيان:
 نهري نهى دانىشتوانى ناو نهو چادرهى تهنىشتمان! نهى جوگه له خوينه
 جيبه لهلاى نيوموه دى بولاى نييمه؟ كه ته ماشايان كرد وابرينه كهى سهعد
 ته قيوه و كفارهى خوينى دى و چوراوگهى وهك جوگه له رويوه، نيت له ناو نهو
 چادره دا سهعد بهو بيكانه شهيد بوو. (ت/٨/٢٢٠/١ تاج-٤ ز-٨٩-٢٠٧٤٦٠ + تاج-
 ٣ ز-٤٥-٢٤٦٩).

٢٨٤- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: (شَكَوْتُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنِّي أَشْتَكِي قَالَ طُوفِي مِنْ وَرَاءِ النَّاسِ وَأَلْتِ رَاكِبَةً فَطَفْتُ وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي إِلَى جَنْبِ الْبَيْتِ يَقْرَأُ بِالطُّورِ وَكِتَابِ مَسْطُورٍ).
 . (الحديث: ٤٦٤ أطرافه في: ١٦١٩، ١٦٢٦، ١٦٣٣، ٤٨٥٣). (٢٤٠)

ئوم سه له مهى هاوسهرى پيغه مبهه (دروودى خوداى لهسهر بى) فهرمووى: سكالاي حالم
 لهلاى چه زهرهت (رهزاي خواى لى بى) كرد، كه نه خووشم، فهرمووى (دروودى خوداى لهسهر بى) (له پاش
 خه لكه كه وه به سواری ته واف بكه، جامنيش وام كرد، له و كاته دا كه من ته وافم
 ده كرد پيغه مبهه (دروودى خوداى لهسهر بى) له ته نيشتي كه عبه وه نويزى ده كرد، سوره تى
 (والطور و كتاب مسطور) ى له و نويزه دا خويند). (ت/٢/١٨٤/٤ ز-٩٤-٢٠٧٤٢ ل-١٩٩
 چ-٤).

٢٨٥- عَنْ أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَجُلَيْنِ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَرَجَا مِنْ عِنْدِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي لَيْلَةٍ مُظْلِمَةٍ وَمَعَهُمَا مِثْلُ الْمَصْبَاحَيْنِ يُضِيئَانِ بَيْنَ أَيْدِيهِمَا فَلَمَّا افْتَرَقَا صَارَ مَعَ كُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا وَاحِدٌ حَتَّى أَتَى أَهْلَهُ. (الحديث ٤٦٥ - طرفاه في: ٣٦٣٩، ٣٨٠٥)

ئهنهس (رهزاي خواى لى بى) فهرمووى: دووپياو له ياراني پيغه مبهه (دروودى خوداى لهسهر بى)
 شهوى له خزمهت چه زهرهت دا ده بن، له مزگهوت چاوهر واني نويزى خه ووتنان

رافه و شیکردنه وه:

(بەتەواتوور چەسپاۋە، كەكۆمەلئى فەقىي ى بېروا پېكراۋى راست و دروست گىراۋايانەتەۋەدە فەرموۋايانە: شەۋىكى زۆر تارىكى ئەمۈستەچاۋى تۆف كۆمەلئى فېرخواز بوۋىن، لەخزمەت شېخى پېشەۋا زاناي پايەبەرز حسان الدىنى ئەل رەھاۋىدا لەسەر دەعوەت بوۋىن، كەدانەرى كىتېبى (البحر) و چەندىن كىتېبى ناۋدارى ترە، لەشارى عىنتاب بوۋىن، كاتى بىلاۋەمان ئى كرد، چەند كەسى ۋىستىيان بەچراۋە لەخزمەتيدا بچن ھەتا بەردەرگاگەى، چونكە شەۋەكەى زۆر تارىك و نوتەك دەبى، بەلام شېخ قەبوول ناكە، ئىتر ئەۋانېش دەگەرپنەۋە، بەلام دوا ئەۋان كۆمەلئى تر دوۋرو نىزىك شۈپنى دەكەون، سوپىندىيان لەسەر ئەمەدەخۋارد: كەبەچاۋى خۇمان دوو پارچە نوۋرى گەۋرەمان دەبىنى ۋەك فانۇس ۋابوون، يەككىيان لەلەى راستى مامۇستاۋەدە

ئەوێ تریان لەلای چەپییەو بوون، لەگەڵیدا دەرۆشتن، هەتا گەشتە بەردەرگاکی خۆیان، کەدەرگاکی کرایەو و شێخ رۆشتەو مائەو و دوو پارچە نوورەکی بەرزەو بوون و نەمان. گەڵی بەهرە تری گەرە گەرە لەم زاتەو، دەرگەرەو، سوپاس بۆخودا ئەم زاتە یەکیکە لەو مامۆستایێشەوایانە کەمن زانستم ئی وەرگرتوون. فەرماشتی مامۆستای عەینی تەواو).

بەندەیش بەم بۆنە گەرەوێوە ئەم بەهرەگەرەوێە تاجول ئوصولتان عەرزی دەکەم، چونکە مەرج نییە کەخاوەن کەرەمەت هەر مەرۆف بێ، بەلکوو کتیب و درەخت و گیانلەبەرانی تریش بەهرەو کەرەمەتی سەیر سەیریان ئی بینراو، (بڕوانە فەرموودە ژمارە - ٢٦٩ و ١٩٢ و ١٥٩ و ٩٨، ١٠١ و ٤/٢٤٧/٢+). بەرگی سییەمی تاجول ئوصول لەژێر چاپداوو، زۆر مەبەستم بوو کەبزانم لەچاپ دەرچووێ یان، شەوئ خۆم خەریک کرد، کەخەوتم گوتم: خۆدایە! خەوئ روون کەرەو نیشانە حەلّ بێ لەم بارمەو ببینم، جا هەرئەو شەو لەخەوما پیاوێکی شیو شێرین جەلالەینیکی بەرگ زەردی داپییم، کاتێ خەبەرم بۆو وام هەست دەکرد جەلالەینیەکی بەراستی وابەدەستمەو، بەلام کەتەماشای دەستم کرد هیچم نەدی! دوایی هەرچەنم دەکرد سەرم لەم خەونە دەرئەو، لەدلی خۆما گوتم: پەیوەندی بەنیازەکی منەو نییەو خەوتمەو!

کەچی بۆجاری دوو هەمان پیاو هاتەو خەوم و لەگوفتوگۆیەکا ئەمەمی بۆ روون کردمەو: دانەری (جلالین) دوو کەسن، ئیویش دوو کەسن: دانەرو وەرگێر، بەرگی سێ دەرچوو، واتە: سێ بەرگی تاج بەکوردی تەواو بوو، لەبەرئەو دانەرو وەرگێر یەکی (٢٠-سی) خێریان بۆ نووسراو، چونکە خێر یەک بەدەیه، وشە (جلالین) بەحیسابی جومەل رەمزی ئەمەمی تیا یە لەسەر ئەم شیوێ: ج = ٣، ٣٠ = ١، ١ = ١، ٣٠ = ١، ١٠ = ١، واتە: ٣٠ = ١٠ × ٣ = ٣٠ ج × ١ = ٣٠ بۆدانەرو بەقەد ئەویش بۆ وەرگێر، واتە (ل) ئی بۆدانەرو (ل) ئی بۆ وەرگێر!

جاگاتى خەبەرم بۆۋە زۆرم بەلاۋە سەيربوو، لەدلى خۆم دا گوتم:
خۆھىشتا پىتى (ن) ماۋە، دەبى ئەم ھىماى چى بى؟ بۆجارى سىيەم پياۋەكە
ھاتەۋە خەوم بەر لە مەلابانگدان فەرموۋى: ن = خمسين = خمس × ى = ن =
۱۰ × ۵ = ۵۰ واتە: پەنجا خىرى تەۋاۋى تىرىش بۆدانەر نووسراۋە، چونكە ئەصلە
عەرەبى يەكەى بەپىنج بەرگ چاپ كراۋە!

يەك دوو رۆژى نەبرد بەرگى سىيەمى تاج دەرچوو، بەرگەكەى زەرد بوو،
ئومىد دەكەم سىجار دووبارە بوونەۋدى ئەم خەۋنە ھىماى بۆ تەۋاۋىۋونى
تاج و رياض و تەجرىدى بوخارى. ئەمەى نووسىم پالڧتەى مەبەست بوو واللە
اعلم.

گەلى جار بەھرى گەورە گەورەم لەتاجول ئوصول دىۋە، ئەگەر تۆماريان
بكەم دەبن بەپەراۋى. جارېكىش ماتۆرېكى موبەرىدەو وەتەرپەمپىكى
موبەرىدەو دوو تەلەفوونم پى بوو، لەپاش دەوام خستمنە ناو گونىيەكە و
خستمنە بەردەمى خۆم لەئوتومبىلېكى خەستەخانەداو رۆيشتەۋە بۆمال.
شوېن مستشفى كركوك العسكرى بوو، كاتى گەيشتىنە دەرگای موستەشفا
تەماشام كرد ئوتومبىلەكان يەك لەدوايەك رىزبوون!

مەفرەزەي ئەمنى فەيلەقو ئەمنى نەخۆشخانەى سەربازى كەرگوك
ئوتومبىل بەئوتومبىل، وەك بۆدەرزى بگړېن ئاۋا دەيانېشكنى، لەپېشمەۋە
خۆشپۇ ئامپرو موساعيدو دوكتۆرەكان بەرپز وەستابوون يەكە يەكە دايان
دەبەزاندىن، ژېر كوشنەكانىش دەگەرپان، ئەوسا دەيان گوت: تۆ بپړا ئەوسا
ئوتومبىللى تريان دەپشكنى، منىش ناگام لەھىچ نەبوو جالەسايەقەكەم
پرسى: ئەمە چىيە؟ گوتى: تەلەفوون و موتوپرو وەتەرپەمپى موبەرىدەى
زۆرى نەخۆشخانە دزراۋە، ئەمە مەفرەزەى ئاسايشە لەناكاو ھاتوون، ھەتا
دزەكە بدۆزنەۋە!

بهراستی هه ناسهم سوار بوو، هه یای هه زار سائهم چوو، کێ بپروا دهکا که من ئهم شتانهم نه دزیوه، هه رچیش دزراوه به سه رمندا ساخ ده بیته وه، وهکی تریش من کوردم، بێ که سم، خه لکی به ناهه ق دهسته چه وره ی خۆیان به سه رمانا ده سپن، ده وره تره بیانوو به کیشیان هه بی. یه ک سه رهات به دلما: (تاجول ئوصول راوبه خت) نه زیاد نه که م، که شه کی گرتمی وه ک که سی بچی نی به گویم: مه ترسه خوا که ریمه!!

مقدم طبیب إخصائي باطنی/ غسان نوری أحمد له پێشمه وه بوو، دایان به زاندو زۆر به وردی ئوتومبیله که یان پشکنی هه چیان نه دۆزی یه وه.

سه ره که شته سه رم نه سنو لی ئه منی فه یله ق فه رمانی دهر کرد: تفضل إنزل: فه رموو دابه زه! دهرگا که م کرده وه که دابه زم، مه سنو لی فه لهمی ته وه جیه سیاسی ناوی ئه زه ره بوو، جه عفهری بوو خه لکی به سه ره بوو، له ولاره وه ک له زه وی هه لقو لی په یدا بوو، رووی کرده مه سنو لی ئاسایشی فه یله ق و پێ ی گوت: من و مقدم عزالدین ئهم سه یاره مه مان ته فته ش کرده وه هه جی تیانییه بابروا، ئه و جا یه که سه ره رووی کرده من و گوتی: قوربان! فه رموو بپروا! منیش رویشتم و رزگارم بوو، له خودا به زیادی، خودا شایه تی حاله من بێ تاوان بووم، ئاگام له دزی و فزی نه بوو، به لام ئه گهر ئه و شتانهم له ورۆژدا پێ بگه رانیه خۆشم دادگایی خۆم بکردای خۆم حوکه م ده دا سوپاسی بێ پایان بۆ خودای میهره بان

٢٨٦- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (خَطَبَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ إِنَّ اللَّهَ خَيْرَ عَبْدًا بَيْنَ الدُّنْيَا وَبَيْنَ مَا عِنْدَهُ فَاخْتَارَ مَا عِنْدَ اللَّهِ فَبَكَى أَبُو بَكْرٍ الصِّدِّيقُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فَقُلْتُ فِي نَفْسِي مَا يُبْكِي هَذَا الشَّيْخَ؟ إِنْ يَكُنْ اللَّهُ خَيْرَ عَبْدًا بَيْنَ الدُّنْيَا وَبَيْنَ مَا عِنْدَهُ فَاخْتَارَ مَا عِنْدَ اللَّهِ فَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هُوَ الْعَبْدُ وَكَانَ أَبُو بَكْرٍ أَعْلَمَنَا قَالَ يَا أَبَا بَكْرٍ لَا تَبْكُ إِنَّ أَمَنَ النَّاسِ عَلَيَّ

فِي صُحْبَتِهِ وَمَالِهِ أَبُو بَكْرٍ وَلَوْ كُنْتُ مُتَّخِذًا خَلِيلًا مِنْ أُمَّتِي لَأَتَّخَذْتُ أَبَا بَكْرٍ وَلَكِنْ أَخُوهُ الْإِسْلَامُ وَمَوَدَّتُهُ لَا يَبْقَيْنُ فِي الْمَسْجِدِ بَابٌ إِلَّا سُدَّ إِلَّا بَابُ أَبِي بَكْرٍ. (الحديث ٤٦٦ - طرفاه في: ٣٦٥٤، ٣٩٠٤). (٢٤١)

ئەبوسەعیدی خودری (پەرزە خوای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەری خودا (دروودی خوادای لێ بێ) وتاریکی دا بۆ یاران، فەرمووی: (خودا بەندەیهکی خۆیی کردوو بەسەرپشک: کە یالە جیهاندا بمانی، یا ئەوبەش و یارەیه هەلبگرێ کە لە لای خودا بۆی دانراوه، ئەوبەندەیهش ئەو بەش و بارەیهی هەلبژارد کە لە لای خوادایە).

فەرمووی: جائەبەبەگر دەستی کرد بە گریان، ئێمە ئەم گریانە ی ئەومان بەلاوه سەیر بوو، تەنانەت من لە دای خۆما گوتم: ئەم پیرە میردە بۆ دەگری لەبەر ئەوەی کە خودا بەندەیهکی کردوو بەسەرپشک لە نێوانی جیهان و لە نێوانی ئەو بەش و بارەیهی کەوا لە لای خودا، و بەندە کەیش بەش و بارە کە ی لای خودای هەلبژارد بێ، شتی وا گریانێ بۆچی یە؟

تۆمەز ئەوبەندەیهی کە کرابوو بەسەرپشک و خاترخۆکرا بوو لە نێوان ئەم جیهان و ئەو جیهاندا پێغەمبەر خۆی بوو (دروودی خودای لەسەر بێ) و ئەبەبەبەگر (پەرزە خوای لێ بێ) تیگەشتبوو، جا حەزەرەت (دروودی خوا ی لێ بێ) فەرمووی: (ئەو ئەبەبەبەگر! مەگری، بەراستی ئەبەبەبەگر لە هەموو پەتەیاوەتی بەسەر منەو هەیه چ بەگیان، چ بەسامان، ئەگەر من لە ئۆمەتەم کە سێکم بگرتایە بەدۆست بۆخۆم ئەبەبەبەگر دەگرت بە خەلیل و دۆست بۆخۆم، بەلام کەسێ لە ئۆمەتەم ناگرم بەدۆست و خەلیلی تایبەتی بۆ خۆم، چوونکە من خودا کردوومی بەدۆستی خۆی، بەلام لەگەڵ ئەمەیش دا هەتا بێتی بڕایەتی و دۆستایەتی ئایینی ئیسلام لە نێوانمانا پتەوو بەهێزە لەسایە خوادا) هەتائەو کاتە گەڵی لە هاورێیان دەرگای

مالیان له سهر مزگهوت هه بوو، جا پێغه مبههر (دروودی خودای له سهر بێ) لهم باره ده وه
فهرمووی: (ههردهرگایی له سهر مزگهوته ده بێ بگیری، ته نیا دهرگای ماله که ی
نه بو به کر نه بێ!)

۲۸۷- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: (خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي مَرَضِهِ الَّذِي مَاتَ فِيهِ غَاصِبٌ رَأْسُهُ بِخَرْقَةٍ فَقَعَدَ عَلَى الْمِنْبَرِ فَحَمِدَ اللَّهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ إِنَّهُ لَيْسَ مِنَ النَّاسِ أَحَدٌ أَمَنَ عَلَيَّ فِي نَفْسِهِ وَمَالِهِ مِنْ أَبِي بَكْرٍ بْنِ أَبِي قُحَافَةَ وَلَوْ كُنْتُ مَتَّخِذًا مِنَ النَّاسِ خَلِيلًا لَأَتَّخَذْتُ أَبَا بَكْرٍ خَلِيلًا وَلَكِنْ خُلَّةَ الْإِسْلَامِ أَفْضَلُ سُدُّوا عَنِّي كُلَّ خَوْخَةٍ فِي هَذَا الْمَسْجِدِ غَيْرَ خَوْخَةٍ أَبِي بَكْرٍ). (الحديث ٤٦٧ أطرافه في: ٣٦٦٥، ٣٦٥٧، ٦٧٣٨).

ئيبنوعه باس (پرمزای خوايان لى بى) فهرمووی: پێغه مبههر (دروودی خودای له سهر بێ)
له نه خو شینی سه ره مه رگا، به پارچه یی به رۆ سه ری خو ى پێچا بوو، له مال
دهرچوو هات بو مزگهوت، له سهر دوانگه (منبر) ه که دانیشته و سو پاس و
ستایشی خودای کردو نه و جا فهرمووی: (له راستیدا نه بو به کر له هه موو که سی
زیاتر چاکه و پیاو ته ی به سه ر منه وه هه یه، چ به گیان، چ به سامان، گریمان من
که سی کم - له نه ته وه ی ئیسلام - بگرتایه به دو ست (خه لیل) نه بو به کری کو ری
نه بو قه حافه م هه لدم بژاردو نه وم ده کرد به دو ستی گیانی به گیانی خو م، به لام
له گه ل نه وه یشا له سایه ی خودا وه هه ر برا ی ئایینی مه وه هه م هاو پیمه، دیاره
که دو ستایه تی ی ئیسلام گه ل باش ته ره له هه موو جو ره دو ستایه تییه کی تر، نه و
دهرگا بچکولانه ی که وان له سهر مزگهوت هه موویان بگرن، نابى دهرگای
ماله کانتان له سهر مزگهوته که ی من به مینى ته نیا دهرگو له که ی
نه بو به کر نه بى). (ت/ ١/١١/٥ تاج- ٣ ز- ٣٢٣٤ ج- ٤).

۲۸۸- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدِمَ مَكَّةَ فَدَعَا عُثْمَانَ بْنَ طَلْحَةَ فَفَتَحَ الْبَابَ فَدَخَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَبِلَالٌ

وَأَسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ وَعُثْمَانُ بْنُ طَلْحَةَ ثُمَّ أَغْلَقَ الْبَابَ فَلَبِثَ فِيهِ سَاعَةً ثُمَّ خَرَجُوا قَالَ ابْنُ عُمَرَ فَبَدَرْتُ فَسَأَلْتُ بِلَالًا فَقَالَ صَلَّى فِيهِ فَقُلْتُ فِي أَيِّ؟ قَالَ بَيْنَ الْأُسْطُوَانَتَيْنِ قَالَ ابْنُ عُمَرَ فَذَهَبَ عَلَيَّ أَنْ أَسْأَلَهُ كَمْ صَلَّى. (الحديث: ۴۶۸ طرفه في: ۳۹۷). (۲۴۲)

عبداللہ کوری عومہر (رمزی خواندہان لے بی) فہر مووی: پیغہ مبہر (دروودی خودای لہسمر بی) سائی نازادکردنی مہککہ، عثمانی کوری طہلحہی بانگکرد، کہ کلیلداری کہعبہ بوو، فہرمانی پی کرد عثمان دہرگاگہی کردموہ ٹہوجا پیغہ مبہر (دروودی خودای لہسمر بی) و بیلال و ٹوسامہی کوری زہیدو عثمانی کوری طہلحہ چوونہ ناوکابہوہ، ٹہوجا دہرگاگہ داخرا، تاوی لہناویدا مانہوہ، ٹہوجا ہاتنہ دہرہوہ، من گورج لہبیلالم پرسى: ٹایا پیغہ مبہر نویزی تیاکرد؟ فہر مووی: ٹا نویزی تیا کرد. گوتم: لہکوید؟ فہر مووی: لہنیوانی دوو کوٹلہ کہ یہمہنیہکاندا. ٹیبنو عومہر دہیفہرموو: لہدہستم چوو لی بپرسم چہند رکاتی تیا کرد. (ت/۲/۲۷۲ / ۵+۲ ز-۱۳۵ ژ-۱۷۱۸ ج-۴).

۲۸۹- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: (سَأَلَ رَجُلٌ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ عَلَى الْمِنْبَرِ مَا تَرَى فِي صَلَاةِ اللَّيْلِ؟ قَالَ مَثْنَى مَثْنَى فَإِذَا خَشِيَ الصُّبْحَ صَلَّى وَاحِدَةً فَأَوْثَرَتْ لَهُ مَا صَلَّى وَإِنَّهُ كَانَ يَقُولُ اجْعَلُوا آخِرَ صَلَاتِكُمْ وَثْرًا فَإِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمَرَ بِهِ). (الحديث ۴۷۲ - اطرافه في: ۴۷۳، ۹۹۰، ۹۹۳، ۹۹۵، ۱۱۳۷) (۲۴۳)

دیسان عبداللہ کوری عومہر (رمزی خواندہان لے بی) فہر مووی: جاری پیغہ مبہر (دروودی خودای لہسمر بی) لہسہردوانگہ بوو، وتاری دہدا، پیاوی لی ی پرسى: قوربان! رات

(۲۴۲) أخرجه مسلم في الحج، باب: استحباب دخول الكعبة للحاج وغيره رقم: ۱۳۲۹=۲۳۱۷.

(۲۴۳) أخرجه مسلم في صلاة المسافرين وقصرها، باب: صلاة الليل مثنى مثنى والوتر

ركعة، رقم: ۷۴۹ - ۷۵۳=۱۷۴۵، ۱۷۴۷، ۱۷۴۶.

چُونَه لَه بَارَدِی شَه وَنَوِیژ دِهَوَه؟ فَهَر مَوَوِی: (وَاخِیْرَتَرَه شَه وَنَوِیژ دَوور کات دَوور کات بَکَرِی، وَاتَه: لَه هَمَمَوو دَوو رِکاتِکَا سَلَاو بَدَاتَه وَه، شَه وَنَوِیژ خَوِیْن کَه تَرسی نَه وَه ی بُو پَهیدا بَوو کَه وَا خَه رِیکَه بَه یان بَدَا بَا یَه ک رِکات بَه تَه نَهَا بَکَا، نِیْتَر جَه نَدَه ی شَه وَنَوِیژ کَر دَوو وَه نَه وَ تاقَه رِکاتَه دَه یان کات بَه تَاک) نَافِیع دَه ی فَهَر مَوَوِ: نِیْبَنو عَوَمَهَر دَه ی فَهَر مَوَوِ: یَه ک رِکاتَه کَه ی وَه تَر بَکَه ن بَه دَوَاتَرِیْن نَوِیژ ی شَه وَتَان، چَوْنِکَه پِیْغَه مَبَهَر (دَر وِدی خَوَدای لَه سَهَر بَی) بَه مَه فَهَر مَانِی کَر دَوو وَه. (تاج: ۱/۴۹۷/۲ ز- ۱۸۲ ژ ۹۷۹ ج-۴ = ش/د/ت/ن).

شِیکَر دَنَه وَه:

نَه مَه بَه لَگَه ی نَه وَه یَه: کَه دَر وِستَه کَوِپَر گَر تَن وَ دَانِی شَتَن وَ نَه لَقَه دَان لَه نَاو مَر گَه وَتَا، لَه خَزْمَت مَامُو سَتَادَا، بُو مَه بَه سَتِی شِیکَر دَنَه وَه وَ فِیْرَبَوَوِی زَانَسَتِی شَه رَعِی، وَه ک دَه وِر و دَه رَس وَ یَا دَکَر دَنِی خَوَدَاو خَوِیْن دَنِی قَوْرِثَان، بَه مَه رَجِی سَه رَنَه کِشِی بُو سَه ر لِیْشِیَوَان لَه نَوِیژ کَه رَان.

۲۹۰- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَيْدٍ الْأَنْصَارِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) (أَلَّهُ رَأَى رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُسْتَلْقِيًا فِي الْمَسْجِدِ وَاضِعًا إِحْدَى رِجْلَيْهِ عَلَى الْأُخْرَى). (الْحَدِيث ۴۷۵ - طَرَفَاهُ فِي: ۵۹۶۹، ۶۲۸۷). (۲۴۴)

عَه بَدَوَلَلَا ی کَوِپَر ی زَه ی دِی نَه نَصَارِی (رَمَزِی خَوَدای لَه بَی) فَهَر مَوَوِی: بَه چَاوِی خَوَم پِیْغَه مَبَهَر مَدِی، دَو وِردِی خَوَدای لَی بَی، لَه نَاو مَر گَه وَتَا لَه سَهَر پِشْت رَاکِشَا بَوو، لَاقِی نَابَوَوَه سَه رَ لَاقِی. (ت: ۱/۳۵۹/۱۲ ز- ۱۱۸ ژ ۷۱۷ ج-۴ = ش/د/ت/ن).

۲۹۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (صَلَاةُ الْجَمِيعِ تَزِيدُ عَلَى صَلَاتِهِ فِي بَيْتِهِ وَصَلَاتِهِ فِي سُوقِهِ خَمْسًا وَعِشْرِينَ دَرَجَةً)

فَإِنْ أَحَدَكُمْ إِذَا تَوَضَّأَ فَأَحْسَنَ وَأَتَى الْمَسْجِدَ لَا يُرِيدُ إِلَّا الصَّلَاةَ لَمْ يَخْطْ خَطْوَةً إِلَّا رَفَعَهُ اللَّهُ بِهَا دَرَجَةً وَحَطَّ عَنْهُ خَطِيئَةٌ حَتَّى يَدْخُلَ الْمَسْجِدَ وَإِذَا دَخَلَ الْمَسْجِدَ كَانَ فِي صَلَاةٍ مَا كَانَتْ تَحْسُهُ وَتُصَلِّي يَعْنِي عَلَيْهِ الْمَلَائِكَةُ مَا دَامَ فِي مَجْلِسِهِ الَّذِي يُصَلِّي فِيهِ اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَهُ اللَّهُمَّ ارْحَمْهُ مَا لَمْ يُخْذِثْ فِيهِ). (الحديث: ۷۷ طرفه في: ۱۷۶). (۲۴۵)

ئەبوھورەیرە (بەزای غوای لە بن) - فەرمووی: پێغەمبەر (درووی غودی لەسەر بن) - فەرمووی: (نوێزی کۆمەل، کە بە جەماعەت دەیکەن، بیست و پێنج جار پاداش و خیری زۆرتەرە لە نوێزی ماله وەوبازار، کە مەرووف بەتەنیا خۆی دەیکا ئەوەدیش لەبەر ئەمەیه چونکە هەرکاتی یەکێ لە ئێوە دەسنوێژیکی جوان بشوێژی و بجۆ بو مزگەوت و لەوچوونە ی تەنیا مەبەستی نوێژی، ئەم بەهرە گەورەیه ی بۆھەیه: هەرھەنگاوی دەنی خودا پلەیی پێ ی بەرزێ دەکاتەو، گوناھییکی پێ ی لێی هەل دەوێنێ هەتا دەچیته ناو مزگەوت ئەمە حالیەتی، کاتیکیش کە دەچیته مزگەوت نیتەر والەناو نوێژداو مانەوێ لەناو مزگەوتابە نوێژ دادەنری بۆ، هەتا نوێژ لەویدا گلی بداتەو، فریشتەیش بۆی دەپاریتەو و خوش خوش دەلێن: خودایە! لێ ی خوش بە، خودایە! میهری لەگەل بنوینە، بەمەرجی لەوشوینەدا بێ کە نوێژەکی تیادا کردو، بەمەرجی ئەوەدیش کە دەسنوێژەکی نەشکی). (ت/ ۱/ ۳۷۰ = ز- ۱۲۲ - ژ- ۷۴۳ ج- ۴ = ت ش/ د/ ت/ ن).

۲۹۲ - عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (إِنَّ الْمُؤْمِنَ لِلْمُؤْمِنِ كَالْبُنْيَانِ يَشُدُّ بَعْضُهُ بَعْضًا وَشَبَكَ أَصَابِعُهُ). (الحديث ۴۸۱ - طرفاه في: ۲۴۶، ۲۴۷، ۲۴۸). (۲۴۶)

(۲۴۵) أخرجه مسلم في المساجد ومواضع الصلاة، باب: فضل الصلاة الجماعة ... رقم: ۱۴۷۸ - ۱۴۷۳، ۱۵۰۴ = ۶۴۹.

(۲۴۶) أخرجه مسلم في البر والصلة والآداب، باب: تراحم المؤمنين وتعاطفهم وتعاضدهم، رقم: ۲۵۸۵ -

ئەبومووسا (رەزای خەوای لەسەر بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خەوای لەسەر بێ) فەرمووی: (موسوئمان قەلایە بۆ موسوئمان، وەك چۆن چینی دیوار چنگ دەدەنە یەك، موسوئمانانیش لەگەڵ یەكتردا دەبێ ئاوابن) ئەوجا پێغەمبەر (درودی خەوای لەسەر بێ) بۆ روون كردنەوادی لێكچوونەكە پەنجە ی هەردوو دەستی خۆی تێك ئالان. (ریاض الصالحین/ ۱/ ۲۶۰- ش).

۲۹۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (صَلَّى بِنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِحْدَى صَلَاتَيْ الْعِشِيِّ فَصَلَّى بِنَا رَكَعَتَيْنِ ثُمَّ سَلَّمَ فَقَامَ إِلَى خَشْبَةِ مَعْرُوضَةٍ فِي الْمَسْجِدِ فَأَتَكَهَا عَلَيْهَا كَأَنَّهُ غَضَبَانُ وَوَضَعَ يَدَهُ الْيُمْنَى عَلَى الْيُسْرَى وَشَبَّكَ بَيْنَ أَصَابِعِهِ وَوَضَعَ خَدَّهُ الْأَيْمَنَ عَلَى ظَهْرِ كَفِّهِ الْيُسْرَى وَخَرَجَتْ السَّرْعَاثُ مِنْ أَبْوَابِ الْمَسْجِدِ فَقَالُوا قَصُرَتِ الصَّلَاةُ وَفِي الْقَوْمِ أَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ فَهَابَا أَنْ يُكَلِّمَاهُ وَفِي الْقَوْمِ رَجُلٌ فِي يَدَيْهِ طَوْلٌ يَقُولُ لَهُ ذُو الْيَدَيْنِ قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَنْسَيْتَ أَمْ قَصُرَتِ الصَّلَاةُ؟ قَالَ لَمْ أَنْسَ وَلَمْ تُقْصَرْ فَقَالَ أَكَمَا يَقُولُ ذُو الْيَدَيْنِ فَقَالُوا نَعَمْ فَتَقَدَّمَ فَصَلَّى مَا تَرَكَ ثُمَّ سَلَّمَ ثُمَّ كَبَّرَ وَسَجَدَ مِثْلَ سُجُودِهِ أَوْ أَطْوَلَ ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ وَكَبَّرَ ثُمَّ كَبَّرَ وَسَجَدَ مِثْلَ سُجُودِهِ أَوْ أَطْوَلَ ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ وَكَبَّرَ ثُمَّ سَلَّمَ). (الحديث ۴۸۲- أطرافه في: ۷۱۴، ۷۱۵، ۱۲۲۷، ۱۲۲۸، ۱۲۲۹، ۶۰۵۱، ۷۲۵۰) (۲۴۷)

ئەبوھورەیرە (رەزای خەوای لەسەر بێ) فەرمووی: جاری پێغەمبەر (درودی خەوای لەسەر بێ) بەرنوێژی نوێژی نیوەرۆ - یاعەسر- ی بۆ دەکردین، دوو رکاتی بۆمان کردو سلاوی دایەو، تەختە یەك لەناو مزگەوتە هەڵ سەپێنرابوو، پێغەمبەر (درودی خەوای لەسەر بێ) هەلسا پالێ دابەوتە تەختە یەو، وەك عاجزو زیزوابوو، دەستی راستی نایە سەردەستی چەپێ و پەنجەکانی تێك پەڕاندو روومەتی لای راستی دانا

(۲۴۷) أخرجه مسلم في المساجد ومواضع الصلاة، باب: السهو في الصلاة والسجود له. رقم:

له سه رپشتی دهستی چه پی، و نه وانه ی به په له بوون له دمرگا کانی مزگه و ته وه
چوونه دهره وه، نو یژ که ره کانی تریش له بهر خو پانه وه گوتیان: نو یژ کورت
کرا و ته وه؟ نه بویه کرو عومهریش له ناو کومه له ی نو یژ خو پنه کانا بوون،
پر کی شیان نه کرد که له م باره یه وه قسه له گه ل حه ز رتدا بکه ن، له ناو
کومه له که دا پیاو ی هه بوو، هه ردو وده ستی که می در یژ بوون، له بهر نه وه پیان
ده گوت: ذولیه دهین (واته: ده ست در یژ که له) جائه و پیاو هه لسا عه رزی
حه ز رته تی کرد: قوربان! نه ی پیغه مبه ری خودا! نایا نو یژ کورت کرا و ته وه
یا تو له یادت نه بوو، که واهه یاتی چوار رکا ت دوورکا ت کرد؟ پیغه مبه ریش
(دروودی خودای له سر بهی) فهرمووی: نه م دوو شته هیچیان رووی نه داوه، نه من له بیرم
چوو وه نه نو یژیش کورت بو ته وه، نه ویش عه رزی کرد: با، نه ی پیغه مبه ری
خو! یه کی له م دوو شته روی داوه، پیغه مبه ریش (دروودی خودای له سر بهی) رووی کرده
خه لکه که و فهرمووی: نایا شتی واه رووی داوه، وه ذولیه دهین ده لی وایه؟
گوتیان: به لی نه ی پیغه مبه ری خودا! قسه که ی ته واهه. نینجا پیغه مبه ر (دروودی
خودای له سر بهی) گه راپیه وه بو جیگه ی نو یژ که ی خو ی و، پی شکه و ته وه دوورکا تی
تری کردو به دانیش تنه وه (له پاش سلا و دانه وه) دوو کړنووشی هه له ی له سر
نه م شیوه یه برد: له پاش سلا و دانه وه ی دو م نه للا هونه کبه ری کردو
کورنووشیکی ناسایی برد، یان که می در یژ تر، نه و جا سه ری بهر ز کرده وه
نه للا هونه کبه ری کردو کورنووشیکی ناسایی تری برد، یان که می در یژ تر
له کوورنووشی ناسایی، دیسانه وه سه ری بهر ز کرده وه نه للا هونه کبه ری کردو
بو جاری سییم سلاوی دایه وه. (ت/۱/۳۲۶/۷/۸/۱۰/۹/۱۰۹ ز- ۱۰۹ ژ- ۶۴۰ ج- ۴).

۲۹۴- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) (أَنَّهُ كَانَ يُصَلِّي فِي أَمَاكِنَ مِنَ الطَّرِيقِ
فَيُصَلِّي فِيهَا وَيُحَدِّثُ أَنَّ أَبَاهُ كَانَ يُصَلِّي فِيهَا وَأَنَّ رَأَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
يُصَلِّي فِي تِلْكَ الْأَمْكِنَةِ وَحَدَّثَنِي نَافِعٌ عَنْ ابْنِ عُمَرَ أَنَّهُ كَانَ يُصَلِّي فِي تِلْكَ الْأَمْكِنَةِ).
(الحديث ۴۸۳- أطرافه في: ۱۵۳۵، ۲۳۳۶، ۷۳۴۵).

گه ن جابر عه بدوللای کوری عومهر (درویدی خوی لست بستی) له ریگه و بانه کانی دمور و بهری مه دینه، بۆ نویژ کردن منهی نهو شوینانهی دهکرد که پیغه مبه (درویدی خودی له سهر بستی) نویژی تیا کردوون، نهویش له و شوینانه دا نویژی دهکرد، وه نه وهی دهگپرایه وه: که به خوودی خوی پیغه مبهری دیوه له و جیگایانه دا نویژی کردووه.

۲۹۵- عَنْ نَافِعٍ (رَحِمَهُ اللَّهُ تَعَالَى) أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَخْبَرَهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَنْزِلُ بِذِي الْحُلَيْفَةِ حِينَ يَعْتَمِرُ وَفِي حَجَّتِهِ حِينَ حَجَّ تَحْتَ سَمُرَةٍ فِي مَوْضِعِ الْمَسْجِدِ الَّذِي بِذِي الْحُلَيْفَةِ وَكَانَ إِذَا رَجَعَ مِنْ غَزْوٍ كَانَ فِي تِلْكَ الطَّرِيقِ أَوْ حَجَّ أَوْ عُمَرَةَ هَبَطَ مِنْ بَطْنٍ وَادٍ فَإِذَا ظَهَرَ مِنْ بَطْنٍ وَادٍ أَلَاخَ بِالْبَطْحَاءِ النَّبِيِّ عَلَى شَفِيرِ الْوَادِي الشَّرْقِيَّةِ فَعَرَّسَ ثُمَّ حَتَّى يُصْبَحَ لَيْسَ عِنْدَ الْمَسْجِدِ الَّذِي بِحِجَارَةِ وَلَا عَلَى الْأَكْمَةِ النَّبِيِّ عَلَيْهَا الْمَسْجِدُ كَانَ ثُمَّ خَلِيجُ يُصَلِّي عَبْدُ اللَّهِ عِنْدَهُ فِي بَطْنِهِ كُتِبَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ يُصَلِّي فَدَحَا السَّيْلُ فِيهِ بِالْبَطْحَاءِ حَتَّى دَفَنَ ذَلِكَ الْمَكَانَ الَّذِي كَانَ عَبْدُ اللَّهِ يُصَلِّي فِيهِ). (٢٤٨) (الحديث ٤٨٤ - أطرافه في: ١٥٣٢، ١٥٣٣، ١٧٩٩).

وَأَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ حَدَّثَهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى حَيْثُ الْمَسْجِدُ الصَّغِيرُ الَّذِي دُونَ الْمَسْجِدِ الَّذِي بِشَرْفِ الرُّوحَاءِ وَقَدْ كَانَ عَبْدُ اللَّهِ يَعْلَمُ الْمَكَانَ الَّذِي صَلَّى فِيهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ ثُمَّ عَنْ يَمِينِكَ حِينَ تَقُومُ فِي الْمَسْجِدِ تُصَلِّي وَذَلِكَ الْمَسْجِدُ عَلَى حَافَةِ الطَّرِيقِ الْيُمْنَى وَأَلْتَ ذَاهِبٌ إِلَى مَكَّةَ بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْمَسْجِدِ الْأَكْبَرِ رَمِيَّةٌ بِحَجَرٍ أَوْ نَحْوِ ذَلِكَ). (٤٨٥ رقم الحديث في فتح الباري).

وَأَنَّ ابْنَ عُمَرَ كَانَ يُصَلِّي إِلَى الْعِرْقِ الَّذِي عِنْدَ مُنْصَرَفِ الرُّوحَاءِ وَذَلِكَ الْعِرْقُ الْتِهَاءُ طَرَفِهِ عَلَى حَافَةِ الطَّرِيقِ دُونَ الْمَسْجِدِ الَّذِي بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْمُنْصَرَفِ وَأَلْتَ

ذَاهِبَ إِلَى مَكَّةَ وَقَدْ ابْتَنَيْ ثُمَّ مَسْجِدَ فَلَمْ يَكُنْ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ يُصَلِّي فِي ذَلِكَ الْمَسْجِدِ كَانَ يَتْرُكُهُ عَنْ يَسَارِهِ وَوَرَاءَهُ وَيُصَلِّي أَمَامَهُ إِلَى الْعِرْقِ نَفْسِهِ وَكَانَ عَبْدُ اللَّهِ يَرُوحُ مِنَ الرُّوحَاءِ فَلَا يُصَلِّي الظُّهْرَ حَتَّى يَأْتِيَ ذَلِكَ الْمَكَانَ فَيُصَلِّي فِيهِ الظُّهْرَ وَإِذَا أَقْبَلَ مِنْ مَكَّةَ فَإِنْ مَرَّ بِهِ قَبْلَ الصُّبْحِ بِسَاعَةٍ أَوْ مِنْ آخِرِ السَّحْرِ عَرَّسَ حَتَّى يُصَلِّي بِهَا الصُّبْحَ). (٤٨٦ رقم الحديث في فتح الباري)

وَأَنَّ عَبْدَ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) حَدَّثَهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (كَانَ يَنْزِلُ تَحْتَ سَرْحَةٍ ضَخْمَةٍ دُونَ الرُّوَيْثَةِ عَنْ يَمِينِ الطَّرِيقِ وَوَجَاهِ الطَّرِيقِ فِي مَكَانٍ بَطْحٍ سَهْلٍ حَتَّى يُفْضِيَ مِنْ أَكْمَةِ دُوَيْنَ بَرِيدِ الرُّوَيْثَةِ بِمِيلَيْنِ وَقَدْ انْكَسَرَ أَغْلَاهَا فَأَثْنَى فِي جَوْفِهَا وَهِيَ قَائِمَةٌ عَلَى سَاقٍ وَفِي سَاقِهَا كُتُبٌ كَثِيرَةٌ). (٤٨٧ - رقم الحديث في فتح الباري).

وَأَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ حَدَّثَهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (صَلَّى فِي طَرَفِ ثَلْعَةٍ مِنْ وَرَاءِ الْعُرْجِ وَأَثَتْ ذَاهِبٌ إِلَى هَضْبَةٍ عِنْدَ ذَلِكَ الْمَسْجِدِ قَبْرَانِ أَوْ ثَلَاثَةٍ عَلَى الْقُبُورِ رَضَمٌ مِنْ حِجَارَةٍ عَنْ يَمِينِ الطَّرِيقِ عِنْدَ سَلَمَاتِ الطَّرِيقِ بَيْنَ أُولَئِكَ السَّلَمَاتِ كَانَ عَبْدُ اللَّهِ يَرُوحُ مِنَ الْعُرْجِ بَعْدَ أَنْ تَمِيلَ الشَّمْسُ بِالْهَاجِرَةِ فَيُصَلِّي الظُّهْرَ فِي ذَلِكَ الْمَسْجِدِ). (٤٨٨ رقم الحديث في فتح الباري).

وَأَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ حَدَّثَهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (نَزَلَ عِنْدَ سَرَحاتٍ عَنْ يَسَارِ الطَّرِيقِ فِي مَسِيلٍ دُونَ هَرَشَى ذَلِكَ الْمَسِيلِ لَأَصِقَ بِكُرَاعِ هَرَشَى بَيْنَهُ وَبَيْنَ الطَّرِيقِ قَرِيبٌ مِنْ غُلُوقِ وَكَانَ عَبْدُ اللَّهِ يُصَلِّي إِلَى سَرْحَةٍ هِيَ أَقْرَبُ السَّرْحَاتِ إِلَى الطَّرِيقِ وَهِيَ أَطْوَلُهُنَّ). (٤٨٩ رقم الحديث في فتح الباري/ طرفاه في: ١٧٦٧، ١٧٦٩).

وَأَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ حَدَّثَهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (كَانَ يَنْزِلُ فِي الْمَسِيلِ الَّذِي فِي أَدْنَى مَرِّ الظُّهْرَانِ قَبْلَ الْمَدِينَةِ حِينَ يَهْطُ مِنَ الصَّفَرَاوَاتِ يَنْزِلُ فِي بَطْنِ ذَلِكَ الْمَسِيلِ عَنْ يَسَارِ الطَّرِيقِ وَأَثَتْ ذَاهِبٌ إِلَى مَكَّةَ لَيْسَ بَيْنَ مَنْزِلِ رَسُولِ

اللَّهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَبَيْنَ الطَّرِيقِ إِلَّا رَمِيَةً بِحَجَرٍ). (٤٩٠ - رقم الحديث في فتح الباري).

وَأَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَمْرٍو حَدَّثَهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (كَانَ يَنْزِلُ بِذِي طَوًى وَيَبِيتُ حَتَّى يُصْبِحَ يُصَلِّي الصُّبْحَ حِينَ يَقْدُمُ مَكَّةَ وَمُصَلِّي رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَلِكَ عَلَى أَكْمَةِ غَلِيظَةٍ لَيْسَ فِي الْمَسْجِدِ الَّذِي بُنِيَ ثُمَّ وَلَكِنْ أَسْفَلَ مِنْ ذَلِكَ عَلَى أَكْمَةٍ غَلِيظَةٍ). (٤٩١ - رقم الحديث في فتح الباري).

وَأَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَمْرٍو حَدَّثَهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (اسْتَقْبَلَ فُرْضَتَيِ الْجَبَلِ الَّذِي بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجَبَلِ الطَّوِيلِ نَحْوَ الْكَعْبَةِ فَجَعَلَ الْمَسْجِدَ الَّذِي بُنِيَ ثُمَّ يَسَارَ الْمَسْجِدِ بِطَرَفِ الْأَكْمَةِ وَمُصَلَّى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَسْفَلَ مِنْهُ عَلَى الْأَكْمَةِ السُّودَاءِ تَدْعُ مِنَ الْأَكْمَةِ عَشْرَةَ أَذْرُعٍ أَوْ نَحْوَهَا ثُمَّ تُصَلِّي مُسْتَقْبِلَ الْفُرْضَتَيْنِ مِنَ الْجَبَلِ الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَ الْكَعْبَةِ). (٤٩٢ - رقم الحديث في فتح الباري).

نافیع (رهزای خوی لی بی) فہر مووی: عہدو لالی کوری عومہر (رہزای خویان لی بی) ہہوالی پیدام: پیغہ مبہر (درویدی خودای لسمہر بی) کاتی دہچوو بو عہمرہ، کدہدگہ یشتہ ذولحہ لیفہ، کدہچوار میل لہمہ دینہ وہ دوورہ، کدہ نیستا پیی دہگوتری بیر عہلی، لہوی لہژولحہ لیفہ دادہبہزی و لای دہدا بو وچان گرتن، لہحہ جی مالآواییشدا لہوی دابہزی، لہژیردارموغہ یلا نیکالای دہدا، لہشوینی نہو مزگہوتہدا بوو کدہوا لہذولحولہ لیفہ.

جاران دہستووری پیغہ مبہر (درویدی خودای لسمہر بی) وابوو کدہلہو پیگہ وہ، لہغہزا، یالہحہج، یالہعہمرہ، دہگہراپہ وہ بوئمہ دینہ، لہناو شیوی عہقیقہ وہ دادہبہری، کدہلہناو شیوہ کدہ مردہچوو لای دہدا، ولآخہ کدہی لہوزیخہ لانہ پان و بہرینہ دا ییخ دہدا، کدہدہکدہ ویٹہ سہرقہ راخی شیوہ کدہ، لہخورہ لآتی کدہوانہی شیوہ کدہ وہ، نہو زیخہ لانہ ناودارہ بہ بہطحاى ذولحہ لیفہ، نالہویدا وچانی دہگرت و ہہتا بہیانی لی دہدا لہوی دہمایہ وہ، لہلای نہو نہو مزگہوتہدا

نا کهوا له سهر گرده بهردینه که، وهله سهر ئه و ته پۆلکه یهیش نا که مزگه وتیکی وابه سهر وه، له ویدا دهرمی هه بوو عه بدوللای کوری عومهر (پرمزای خواهان لای بێ) له ناو ئه و دهریه دا نوێژی ده کرد، له ناو ئه و دهریه دا چهند ته پۆلکه لای هه بوو، جاران پیغه مبه ر (دروودی خودای له سهر بێ) له ویدا نوێژی ده کرد، به لام به ره به ره لافاو پالی نا به زیخ و لی زیخه لانه که وه، له قورولیتیه ی به طحا که ناو ئه و دهریه ی پر کرده وه، ئه و شوینه ی که عه بدوللای بۆ پرۆزی نوێژی تیا دا ده کرد له و چه وو قور و لیته دایبۆشی.

دیسان نافیع (پرمزای خوای لای بێ) فه رمووی: وه عه بدوللای کوری عومهر (پرمزای خویان لای بێ) گیرایه وه بۆم: که پیغه مبه ری سه ره وهر (دروودی خودای له سهر بێ) له ویدا نوێژی ده کرد که مزگه وته بچکۆله که ی لییه، کهوا له نزیکی مزگه وته ناونجی یه که وه، کهوا له سهر ئه و به رزای یه ی که دهرپوانی به سهر گوندی ره وحادا، ره وحاو دوورپۆژ - که ده کاته سی و شەش میل - له مه دینه وه دووره، عه بدوللای (پرمزای خوای لای بێ) ئه و شوینه ی دهرانی که پیغه مبه ر (دروودی خودای له سهر بێ) نوێژی لای کردبوو، ئاوا نیشانه ی ئه و جیگه یه ی هه لده دا: کاتی له مه دینه وه ده چیت بۆ مه که که، له وئ له لای راسته وه کاتی له ناو مزگه وته که دا راده وه ستیت نوێژ ده که ی، مزگه وته ناونجی یه که ده که ویته سه ر قه راخی لای راستی پێگه که، که له مه دینه وه بچیت بۆ مه که که، به رده هاوێژی، یاده وری به رده هاوێژی له مزگه وته گه وره که وه دووره!

وه ئیبنو عومهر له پال ئه و یاله یشدا نوێژی ده کرد، کهوا له لای کۆتایی ره وحادا، که ناو داره به یالی (عرق الظبية) کلکه ی ئه م یاله کۆتایی دی، له سه ر قه راخی پێگه که، له نزیکی ئه و مزگه وته وه کهوا له نیوانی یاله که و کۆتایی ره وحادا، که له مه دینه وه بچێ بۆ مه که که. ئاله ویدا مزگه وتی دروست کرابوو، عه بدوللای له و مزگه وته دا نوێژی نه ده کرد، به لکوو ئه و مزگه وته ی به جی ده هیشت و له لای چه پیه وه ده یخسته پشت خۆی و له به رده م مزگه وته که وه

بهره و خودی یائی عیر قول زه بیه نویژی دهکرد، وه جاران عه بدوللای کوری عومهر سهر له به یانیان لهره و حائه وه بهره مه ککه دهکته و ته پری، نویژی نیومرپوی نه دهکرد، تا دهاته نه و شوینهو لهوئی نویژی نیومرپوی دهکرد به لام نه گهر له مه ککه وه بهاتایه ته وه، و به تاوئی له پیش به یانا بگه یشتایه ته نهوئی، یا له بهره به یانا بگه یشتایه ته نهوئی لهوئی لای ددها، هه تا نویژی به یانی لی دهکرد.

وه نافع فهرمووی: و ده بدوللا گیرایه وه بۆم: که پیغه مبههر (دروودی خودای له سهر بی) له زیر شیخه لیکی گه و دهدا، له نزیك گوندی روو میشه وه لای لای ددها، له لای راستی ریگه که وه ریك له بهر ا بهری ریگه که، له شوینیکی دهستانی ته ختانی پان و پوردا داده بهزی، له ته پۆلکه وه سهری هه لدهدا که دوو میل دووره لهو جیگه یه وه که بهریدی روو میته لی داده بهزی. نهو ته پۆلکه له یش لووتکه لی شکاومته وه نووشتاومته وه ناو خوئی، له بهر نه وه ریك وهك خانوو له سهر دیوار ئاوا قنج راوستاوه، نهك وهك گرد له بنه وه پان و له سهر وه تهسك بی، له بنیدا کۆمه لی تهپکه لی زوری لی بوو.

دیسان نافع (هزی خوی لی بی) فهرمووی: و ده بدوللا گیرایه وه بۆم: که پیغه مبههر (دروودی خودای له سهر بی) له دامینی تافگهی نویژی دهکرد، له پشت عه رجه وه، که به ره و یائی برپوی، له لای نهو مزگه وته دوو گۆر یاسی گۆر هیه، گۆر دهکان کۆمه له بهردیان واله سهر، وان له لای راستی ریگه که وه، له لای تاویر دهکانی سهر ریگه که دهان، له ناو نهو تاویرانه وه عه بدوللا له پاش قرچه لی نیومرپۆ که خۆر لارده بۆ وه له عه رجه وه دهجووبۆ نهو مزگه وته و نویژی نیومرپۆ لهوئی دهکرد.

دیسان (رهحمتی خوی لی بی) فهرمووی: عه بدوللای کوری عومهر (هزی خوی لی بی) نهو فهرموو دمییه گیرایه وه بۆم: که پیغه مبههر (دروودی خودای له سهر بی) له لای کۆمه لی شیخه لا، له چه پی ریگه که وه، له ناومرپۆگه یه کی لافاوا، له نزیك مله ی هه رشاوه، لای دا بۆ و جان، نهو ناومرپۆگه یه لکاوه به دامینی لاپالی هه رشاوه، له نیوانی

ئەو و پێگە کەدا نزیکە ی تیرەھاویژنی دەبی، و دەعەبدوللای روو و شێخەلێ لەوشێخەلانی نوێژی دەکرد، کە نزیکترین شێخەلێ بوو لەوشێخەلانی کە لەپێگە کەوێ نزیك بوون، وە لەگشت شێخەلانی تریش درێژتر بوو.

دیسان نافع (پەزای خوای لێ بێ) فەرمووی: عەبدوللای کۆری عومەر (پەزای خویان لێ بێ) ئەم فەرموودەیە پێ گوتم: کە پێغەمبەر (دروودی خوای لەسەر بێ) جاران لە وئاو پێژگە ی لافاو دا دادەبەزی کەوا لەخوارووی مەڕووظە هەرانەو، لەئاستی مەدینە، لەویدا کە بەرەو شیوە زەرەکان دادەپەریت لەناو ئەو ئاو پێژگە ی دا دادەبەزیت، کەوا لەلای چەپی پێگە کەو، کە بەرەو مەککە برۆیت، جێگە ی دا بەزینە کە ی پێغەمبەر (دروودی خوای لەسەر بێ) بەرەو ھاویژنی لەپێگە کەو دوورە.

دیسان نافع (پەزای خوای لێ بێ) فەرمووی: عەبدوللای کۆری عومەر (پەزای خویان لێ بێ) ئەم فەرموودەیە گیراوەتەو بۆم کە جاران پێغەمبەر (دروودی خوای لەسەر بێ) لەذی طەوا دادەبەزی، وەشەو لەوێ دەمایەو تابه یانی، و نوێژی بەیانی لەوێ دەکرد، ئەو جا دەرۆشتە ناو مەککەو، نوێژگاکە ی پێغەمبەر (دروودی خوای لەسەر بێ) لەذی طەوا، لەسەر تەبۆلکە یەکی گەورە بوو، لەناو ئەو مزگەوتە دا نا کە ئیستا لەوێ دروست کراو، بەلام لەخوار ئەو وە لەسەر گردیکی گەورە.

دیسان نافع (پەزای خوای لێ بێ) فەرمووی: عەبدوللای کۆری عومەر گیرایەو بۆم: کە پێغەمبەر (دروودی خوای لەسەر بێ) رووی کردە سەرکەل، کە پێگە کە لەسەر شاخە کە بەبەینیدا دەرپا، ئەو شاخە ی کە دەکەوتە نیوانی پێغەمبەر و نیوانی شاخە درێژە کە ی لای کە عەبەو، ئەو مزگەوتە ی کە ئیستا لەوێ دروست کراو دەپخستە لای چەپی مزگەوتە کەو کە لەناخەری گەورە کەو بوو، نوێژگاکە ی پێغەمبەر (دروودی خوای لەسەر بێ) لەخواریەو بوو، لەسەر گەورە رەشەکە، دەگەز

یالهدهوری دهگهز لهوگرده بهجی بهیله، نهوجا رووبکه ره سه رکه له که له سه ره
کیوه که و نوێز بکه، کیوه که له م کاته دا ده که ویته نیوانی توو نیوانی که عبه وه.

رافه و شیکردنه وه:

بو تیگه یشتنی ته و او له م چهند فه رمووده یه پیویست به نه خشه یه کی نه م
رپگه و بانانه هه یه، شیخی عه سقه لانی له فه تحولباریدا ده فه رموی: (له م
سه رده مه ی نی مه دا له م مزگه وتانه ته نیا دوو مزگه وته که ی ذولحوله یفه و
مزگه وته کانی ره وحاء ده زانرین و بهس) وه هه روا ده فه رموی: (پوخته ی نه م
فه رموودانه به لگه ی نه وه یه: که ئیبنوعومه ر خوی پیرۆز ده کرد له پیت و فه ری
نه و شوینه پیرۆزانه.. سوودی زانیی نه م جیگایانه ییش نه وه یه که به غه و ی
ده فه رموی: هه ر مزگه وتی ساخ ببیته وه که پیغه مبه ر (دروودی خودای له سه ر ب) نوێزی
تیادا کرد وه، نه گه ر که سی ئاه و نه زربکا که نوێزی تیادا بکا، نه زره که ی
داده مه زری و له سه ری هته ی که جی به جی ی بکا، هه روه ک چۆن که سی نه زربکا
که نوێز له مه س جیدولحه راما، یاله مزگه وته که ی پیغه مبه ر ده را،
یاله مه س جیدولنه قصادا بکا ئاوا.

بسم الله الرحمن الرحيم

(۱۲) باسه کانی به ره به ست (سوته ره) ی نوێز که ره

(أبواب ستره المصلی)

۲۹۶- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) (أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
كَانَ إِذَا خَرَجَ يَوْمَ الْعِيدِ أَمَرَ بِالْحَرَبَةِ فَتُوضَعُ بَيْنَ يَدَيْهِ فَيُصَلِّي إِلَيْهَا وَالنَّاسُ وَرَاءَهُ
وَكَانَ يَفْعَلُ ذَلِكَ فِي السَّفَرِ فَمِنْ ثَمَّ اتَّخَذَهَا الْأَمْرَاءُ). (الحدیث ۴۹۴ - أطرافه فی:
۴۹۸، ۹۷۲، ۹۷۳) (۲۴۹)

ثیبونعومەر (رەزای خواپان لى بى) فەر مووی: دەستووری پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بى) وابوو، لەپرۆژی جەژنا، کە لە شار دەر دەرچوون و دەرچوون بۆ نوێزگا کە لە دەر مەوای شار، بۆ کردنی نوێزی جەژن، فەرمانی بە نوێزگەرە کە دەکرد، نێزەیه کە هەڵدەگرتو، لە بەر دەم پێغەمبەر مەروە دەر پوشت، تادە گە یشتە نوێزگا کە، لەوێ لە بەر دەم پێغەمبەر مەروە نێزە کە دادە چە قاند، ئیتر پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بى) بەرەو ئەو نێزەیه نوێزی دەکرد، خەڵکە کە شیش لە پەشتیەو بە جە ماعت نوێزیان دەکرد، ئەم نێزە دادە چە قاندەنی لە لە سە فە ریشدا دەکرد، لە شوینی کە دیواری ئی نە بووایە بۆ کردنی بە بەر بە ست، جائەم کارە ی پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بى) سەر چاوەی ئەو دەستوورو باوەیه کە فەرمانەر واکان کردوینە بە یاسا لە جەژن و ئەمانەدا کە سێ نێزەیه ی هەڵدەگرێ و لە بەر دە میانەو تانویزگا کە دەر وای.

۲۹۷- عَنْ أَبِي جُحَيْفَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى بِهِمْ بِالْبُطْحَاءِ وَبَيْنَ يَدَيْهِ عَنَزَةٌ، الظُّهْرَ رَكَعَتَيْنِ وَالْعَصْرَ رَكَعَتَيْنِ تَمْرُ بَيْنَ يَدَيْهِ الْمَرْأَةِ وَالْجِمَارِ). (الحديث: ۴۹۵ طرفه في: ۱۸۷). (۲۵۰)

ئەبوجوحەیفە (رەزای خوی لى بى) فەر مووی: لە بە طحای مە کە پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بى) بەر نوێزی دەکرد نیو پرۆو عەصری کورت کردەو، بە کۆ کردنەوای کورتەو وە کراوی پێش خراو لە سەر ئەم شیوە کردنی، لە پێشا نوێزی نیو پرۆی بە دوو رکات بۆ کردن، دوا بە دوا ی ئەو نوێزی عەصریشی بە دوو رکات بۆ کردن، لە و کاتەدا لە بەر دە مەیهو لە و دیو نێزە کەو و ژن و گویدرێژ هاموشوایان دەکرد ئەو هیش زیانی بۆ نوێزە کە یان نەبوو. (ت/۲/۲۴۱/۱- ۲- ۴۶۲ ج- ۴).

۲۹۸- عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (كَانَ بَيْنَ مُصَلَّى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَبَيْنَ الْجِدَارِ مَمْرُ الشَّاةِ). (الحديث: ۴۹۶ طرفه في: ۷۳۳). (۲۵۱)

سه‌هل (رمزی خوی لن بر) فهرمووی: نویژگه (موصه‌للا) که‌ی پی‌غهمبهر (دروودی خودی
لسمر بر) له‌جی‌گه‌ی پی‌کانیه‌وه تادیواره‌که - به‌قه‌د گوزمرگای مه‌ری، یابزنی،
ده‌بوو. (ش/د/تاج/ ۱/۲۳۶/۱).

۲۹۹- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا خَرَجَ لِحَاجَتِهِ تَبِعْتُهُ أَنَا وَغُلَامٌ وَمَعَنَا عُكَّازَةٌ أَوْ عَصَا أَوْ عَنَرَةٌ وَمَعَنَا إِدَاوَةٌ فَإِذَا فَرَغَ مِنْ حَاجَتِهِ نَاولَتْهُ الْإِدَاوَةَ). (الحديث: ۵۰۰). (۲۵۲)

نه‌نه‌سی کوری مالیک (رمزی خوی لن بر) فهرمووی: جاران پی‌غهمبهر (دروودی خودی لسمر
بر) که‌ده‌جوو بو‌سه‌راو، من و کورپی‌کی تر له‌سی‌ره‌ی مندا، جه‌وه‌نده‌یی ئاومان
هه‌لده‌گرتو شوینی ده‌که‌وتین، که‌سه‌راوه‌که‌یی ته‌واو ده‌کرد ئاوه‌که‌مان ده‌دایه
ده‌ستی تاراتی پی‌ ده‌گرت.

هه‌روا دارشه‌قی یادارده‌ستی یانی‌زه‌یه‌کی‌شمان له‌گه‌ل خۆمان ده‌برد له‌پاش
تاراتکردن و ده‌سنویژ گرتن نه‌گه‌ر له‌شوینی نویژی بکردایی که‌به‌ربه‌ستی
تری لی نه‌بوایه، نه‌وه‌ی ده‌کرد به‌به‌ربه‌ست. (تاج/ ۱/۱۲۲/۱ ز- ۲۵ ژ ۲۰۱ چ- ۴).

۳۰۰- عَنْ سَلَمَةَ بْنِ الْأَكْوَعِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) (أَنَّهُ كَانَ يُصَلِّي عِنْدَ الْأُسْطُوَانَةِ الَّتِي عِنْدَ الْمُصْحَفِ فَقُلْتُ يَا أَبَا مُسْلِمٍ أَرَأَاكَ تَتَحَرَّى الصَّلَاةَ عِنْدَ هَذِهِ الْأُسْطُوَانَةِ؟ قَالَ فَإِنِّي رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَحَرَّى الصَّلَاةَ عِنْدَهَا). (الحديث: ۵۰۲). (۲۵۳)

یه‌زیدی کوری نه‌بو‌عو‌به‌ید فهرمووی: سه‌له‌مه‌ی کوری نه‌کو‌ده‌ع (رمزی خوی لن بر)
ده‌ستووری وابوو له‌لای کۆله‌که‌که‌ی لای صندوو‌قی قورئانه‌که‌دا منه‌یی نویژی
ده‌کرد، منیش عه‌رزیم کرد: نه‌ی نه‌بو‌مو‌س‌لیم! سه‌ره‌نجت ده‌ده‌م له‌لای نه‌م

(۲۵۱) أخرجه مسلم في الطهارة، باب: الاستنجاء بالماء من التبرز، رقم: ۱۱۳۴=۲۷۱.

(۲۵۲) أخرجه مسلم في الصلاة، باب: دنو المصلي من السترة، رقم: ۵۰۹=۶۱۸، ۶۱۹.

(۲۵۳) أخرجه مسلم في الصلاة، باب: دنو المصلي من السترة، رقم: ۵۰۸ = ۱۱۳۵.

کۆلەکه یه دا منه یی نوێژ ده که ی، هۆی نه وه چیه؟ فه رموو ی: دیومه که پیغه مبه ر (دروودی خودای له سهر بێ) لی ره دامنه یی نوێژی ده کرد. (ت/۱/۲۳۶=ز-۶۷ ژ-۴۴۷).

شی کرد نه وه:

ئه م کۆلەکه یه کۆلەکه ی ناوهرسته له کۆلەکه گانی رهوضه ی موکه ره ره مه، که وا له مزگه وته که ی پیغه مبه ر، له مه دینه ی نازدار، ناسراوه به کۆلەکه ی کۆچکاران (اسطوانة المهاجرین).

ده گێر نه وه: عایشه (همزای خۆی لێ بێ) ده یفه رموو: (ئه گه ر مه ردمه که به مه بزانی له سه ره ی ده یکه ن به شه ره تیر، چونکه هه رکه سه یان خۆی ده یویست له ویدا نوێژ بکا). عایشه به نه یی ئه م رازه ی لای ئی بنوزوبه یه ر درکاندبوو، بۆیه ئی بنوزوبه یه ر زۆر له ویدا نوێژی ده کرد.

۳۰۱- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) (أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَخَلَ الْكَعْبَةَ وَأَسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ وَبِلَالٌ وَعُثْمَانُ بْنُ طَلْحَةَ الْحَجَبِيُّ فَأَغْلَقَهَا عَلَيْهِ وَمَكَثَ فِيهَا فَسَأَلْتُ بِلَالًا حِينَ خَرَجَ مَا صَنَعَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ جَعَلَ عُمُودًا عَنْ يَسَارِهِ وَعُمُودًا عَنْ يَمِينِهِ وَثَلَاثَةَ أَعْمِدَةٍ وَرَأَاهُ وَكَانَ الْبَيْتُ يُؤْمِنُ عَلَى سِتَّةِ أَعْمِدَةٍ ثُمَّ صَلَّى؟ وَفِي رِوَايَةٍ: عُمُودَيْنِ عَنْ يَمِينِهِ). (الحديث: ۵۰۵ طرفه في: ۳۹۷).

ئی بنوعومه ر (همزای خۆبایان لێ بێ) فه رموو ی: سالی نازاد کردنی مه که که، پیغه مبه ر (دروودی خودای له سهر بێ) خۆی و بیلال و ئوسامه ی کور ی زهید و عوثماني کور ی طه له حه ی ئه ل - حه جه بی چوونه ناو مالی کابه وه، وه دمر گایان له سه ره خۆیان داخست و تاو ی له ناویدا مانه وه، جاکه دمر گاکه یان کرده وه یه که م که س که چووه ژووره وه من بووم، به بیلال گه یشتم لییم پر سی: ئایا پیغه مبه ر (دروودی خودای له سهر بێ) نوێژی تیا دا کرد؟ فه رموو ی: به ئی: کۆلەکه یه کی خسته لای چه پیه وه دوو کۆلەکه ی خسته لای راستیه وه سی کۆلەکه یشی خسته پشت خۆیه وه، که ئه مه

٣٠٢ - عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ عَنْ نَافِعٍ عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (أَنَّهُ كَانَ يُعْرِضُ رَاحِلَتَهُ فَيُصَلِّي إِلَيْهَا قُلْتُ أَفَرَأَيْتَ إِذَا هَبَّتِ الرِّكَابُ؟ قَالَ كَانَ يَأْخُذُ هَذَا الرَّحْلَ فَيَعْدِلُهُ فَيُصَلِّي إِلَى آخِرَتِهِ أَوْ قَالَ مُؤَخَّرِهِ وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يَفْعَلُهُ). (الحديث: ٥٠٧ طرفه في: ٣٨٢). (٢٥٤)

٣٠٣- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: (أَعَدَلْتُمُونَا بِالْكَلْبِ وَالْجِمَارِ لَقَدْ رَأَيْتَنِي مُضْطَجِعَةً عَلَى السَّرِيرِ فَيَجِيءُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَيَتَوَسَّطُ السَّرِيرَ فَيُصَلِّي فَأُفَكِّرُهُ أَنْ أُسَنِّحَهُ فَأَنْسَلُ مِنْ قَبْلِ رِجْلَيْ السَّرِيرِ حَتَّى أُنْسَلَ مِنْ لِحَافِي).

(الحديث: ٥٠٨ طرفه في: ٣٨٢). (٢٥٥)

(٢٥٤) أخرجه مسلم في الصلاة، باب: ستر المصلي، رقم: ٥٠٢ = ١١١٧.

(٢٥٥) أخرجه مسلم في الصلاة، باب: الاعتراض بين يدي المصلي، رقم: ٥١٢ = ١١٤٣.

هه‌ندی گه‌س له‌خزمه‌تی عائیشه‌ی دایکی موسولماناندا (په‌زی خوی له‌ب) باسی
ئه‌وشتانه‌یان ده‌کرد که‌گوايه نه‌گه‌ر به‌به‌رده‌م نوێژکه‌ردا به‌پوڤ نوێژکه‌ی
ده‌په‌ر، وه‌گوتیان: سه‌گ و که‌روژن نوێژ ده‌په‌ر! عائیشه‌یش فه‌رمووی: ئه‌مه
چوڤ قسه‌یه‌که، ئیمه‌ی ژنان ده‌که‌ن به‌هاوتای سه‌گ و که‌ر؟!

شتی وا راست نییه، چونکه په‌یکه‌وتوو هه‌ر له‌سه‌ر ته‌خت راگشاوم کاتئ
په‌غه‌مبه‌ر (دروندی خودی له‌سه‌ر به‌) ته‌شریفی ده‌هاته‌وه، په‌یک له‌ناوم‌راستی چارپایه‌که‌ی من
له‌سه‌ری راگشاووم راده‌وه‌ستاو نوێژی داده‌به‌ست، جانه‌گه‌ر له‌وکاته‌دا بو کارئ
هه‌لبه‌ستامایه‌ هه‌زم نه‌ده‌کرد که‌په‌یک رووبه‌پرووی هه‌ز مه‌ت راست به‌مه‌وه،
له‌به‌رئه‌وه به‌هیاوشی له‌لای پاینی چارپایه‌که‌وه خۆم ده‌دزییه‌وهو خۆم له‌ژیر
لیفه‌که‌مه‌وه ده‌کیشایه‌وه. (ت/۱/۲۴۴ = ز- ۷۱ ژ ۴۶۶ = ش/د/ن).

۳۰۴- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) (أَنَّهُ كَانَ يُصَلِّي فِي يَوْمٍ جُمُعَةٍ
إِلَى شَيْءٍ يَسْتُرُهُ مِنَ النَّاسِ فَأَرَادَ شَابٌّ مِنْ بَنِي أَبِي مُعَيْطٍ أَنْ يَجْتَازَ بَيْنَ يَدَيْهِ فَدَفَعَ
أَبُو سَعِيدٍ فِي صَدْرِهِ فَنَظَرَ الشَّابُّ فَلَمْ يَجِدْ مَسَاعًا إِلَّا بَيْنَ يَدَيْهِ فَعَادَ لِيَجْتَازَ فَدَفَعَهُ
أَبُو سَعِيدٍ أَشَدَّ مِنَ الْأُولَى فَنَالَ مِنْ أَبِي سَعِيدٍ ثُمَّ دَخَلَ عَلَى مَرْوَانَ فَشَكَا إِلَيْهِ مَا لَقِيَ
مِنْ أَبِي سَعِيدٍ وَدَخَلَ أَبُو سَعِيدٍ خَلْفَهُ عَلَى مَرْوَانَ فَقَالَ مَا لَكَ وَلِإِبْنِ أَخِيكَ يَا أَبَا
سَعِيدٍ! قَالَ سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ إِلَى شَيْءٍ
يَسْتُرُهُ مِنَ النَّاسِ فَأَرَادَ أَحَدٌ أَنْ يَجْتَازَ بَيْنَ يَدَيْهِ فَلْيَدْفَعْهُ فَإِنَّ أَبِي فَلْيَقَاتِلْهُ فَإِنَّمَا هُوَ
شَيْطَانٌ). (الحديث ۵۰۹ - طرفه في: ۳۲۷۴) (۲۵۶)

ئه‌ه‌بوصالح (په‌زی خوی له‌ب) فه‌رمووی: روژئ هه‌ینی بوو، ئه‌ه‌وسه‌عیدی خودی
(په‌زی خوی له‌ب) نوێژی ده‌کرد، شتیکی کردبوو به‌ به‌ربه‌ست هه‌تا گه‌س به‌به‌ر
نوێژکه‌یدا نه‌په‌را، لاویکیش له‌خیلی ئه‌ه‌وموعیط ویستی به‌به‌رنوێژکه‌یدا
تی په‌ری، ئه‌ه‌وسه‌عید نه‌یه‌شت و پالێکی نابه‌سینگیه‌وهو ته‌سی پی کرده‌وه

دواوه، لاوهكهيش سهرنجی دا تهنیا له بهردهم نهوهوه پړگه ی گوزهر ههیه، له بهر نهوهوه دووباره ویستی له ویوه برپوا، نه بوسه عیدیش دیسان پړگه ی پی نه داو نه مجاره توندتر له جاری یه کهم پالی پیوه ی نا، لاوهكهيش قسه ی ناشیرینی به نه بوسه عید گوت له سهر نهوهوه، نه و جا چوو بۆلای مهروان و له لای مهروان - که نه وسه رده مه فهران په وای سهرشاری مه دینه بوو - سکالای حالی له نه بوسه عید کرد، نه بوسه عیدیش (به داو نه ودا) چوووه ژووروه بۆلای مهروان.

مهروان عه رزی کرد: نه ی نه بوسه عید: نه ی باوکی سه عید! نه وه چیتانه له گه ل نه م لاوه دا، خو تۆو نه و به پیی نایه تی قورئان، مامه و برازی نایینین، قورئان ده فهرموئ: (إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ) که واته خیره وانیاونتان تیك چوووه؟

نه بوسه عید (په زای خوی لئ بئ) فهرانموو: به گوئ ی خو م له زاری پیرۆزی خوشه ویستم بیستووه، دروودی خودای له سه ربی، دهی فهرانموو: (نه گهر یه کیکتان به ره و به ربه سته نوپزی ده کردو نه و به ربه سته ی کردبوو به نیوانی خو ی و خه لکی تر، هه تا که سی به به ردهم نوپزه کهیدا نه روا، له وکاته دا یه کی تر ویستی به به رنو پزه کهیدا تیپه ری بانه هیلی و به ده سته پالی پیوه نی، جائه گهر کابرا هه ر سه ره خه ری یی کردوو به لاساری ویستی به به رنو پزه کهیدا برپوا، بانه هیلی، نه گهر هه ر وازی نه هیئا بابجی به گزی دا، چونکه نه و جوړه کرداره له ره فتاری شهیتانه و شهیتان نه وه ی پیده کا) (ت/۱/۲۴۰-۳/۳۶۹-ج ۴-۶).

۳۰۵- عَنْ أَبِي جُهَيْمٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَوْ يَعْلَمُ الْمَارُّ بَيْنَ يَدَيِ الْمُصَلِّي مَاذَا عَلَيْهِ لَكَانَ أَنْ يَقِفَ أَرْبَعِينَ خَيْرًا لَهُ مِنْ أَنْ يَمُرَّ بَيْنَ يَدَيْهِ قَالَ أَبُو النَّضْرِ لَا أَذْرِي أَقَالَ أَرْبَعِينَ يَوْمًا أَوْ شَهْرًا أَوْ سَنَةً. (الحدیث: ۵۱۰). (۲۵۷)

نه بوجوههیم (رمزی خوی لئ بر) فهرمووی: پیغه مبه ر (دروودی خودی لئسر بر) فهرمووی: ناموشوکه ر کاتی له به رده می نویژ که ره وه رت ده بی نه گهر بزانی به وه چه ندی گوناھی تووش ده بی، هزی ده کرد که چل .. رابوه ستایه وه له به رده میه وه رت نه بوایه. نه بونه ضر (رمزی خوی لئ بر) که یه کی که له فهرمووده گیر وه کانی نه م فهرمووده میه، دمفه رموی: بوسری کوری سه عید که نه مه ی بو من گیرا وه ته وه نازانم فهرمووی: چل روژ رابوه ستایه، یا چل مانگ، یا چل سال. (ت/۱/۲۴۰ ز ۶۹ ژ ۴۵۸ = ش/د/ت/ن).

۳۰۶- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: (كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي وَأَنَا رَاقِدَةٌ مُعْتَرِضَةٌ عَلَى فِرَاشِهِ فَإِذَا أَرَادَ أَنْ يُوتِرَ أَقْظَنِي فَأَوْتَرْتُ). (الحدیث: ۵۱۲ طرفه فی: ۵۹۹۶). (۲۵۸)

عائیشه ی هاوسه ری پیغه مبه ر (دروودی خودی لئسر بر) دمفه رموی: گهل جار واده بوو من له سه ر نوینه که ی پیغه مبه ر (دروودی خودی لئسر بر) راده کشام و ده خه وتم، پیغه مبه ریش (دروودی خودی لئسر بر) له پشت منه وه نویژی ده کرد، من له سه ر شیوه ی دانانی تهرم له به رده م نویژ که یدا، ده که وتمه نیوانی پیغه مبه رو رووگه یه وه، که واته نویژ کردن له سه ر نه م شیوه یه قهیدی نییه، جاکاتی پیغه مبه ر (دروودی خودی لئسر بر) ده یویست نویژی وه تر بکا منی له خه وه لده ستان، وه تره که مم ده کرد.

۳۰۷- عَنْ أَبِي قَتَادَةَ الْأَنْصَارِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) (أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُصَلِّي وَهُوَ حَامِلٌ أُمَامَةً بِنْتُ زَيْتَبٍ بِنْتُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلِأَبِي الْعَاصِ بْنِ رَيْعَةَ بْنِ عَبْدِ شَمْسٍ فَإِذَا سَجَدَ وَضَعَهَا وَإِذَا قَامَ حَمَلَهَا). (الحدیث: ۵۱۶ طرفه فی: ۵۹۹۶). (۲۵۹)

(۲۵۸) أخرجه مسلم في الصلاة باب: الإعتراض بين يدي المصلي، رقم: ۵۱۲ = ۱۱۴۱.

(۲۵۹) أخرجه مسلم في المساجد وموضع الصلاة، باب: جواز حمل الصبيان في الصلاة، رقم: ۵۴۳ = ۱۲۱۲ - ۱۲۱۴.

ئەبوقەتادەى ئەنصارى (پەزىلەتلىك خەلىپە) فەرەمۇسى: بەچاۋى خۇم پېغەمبەرم بىنى (دروۋى خەلىپە) بەرنوۋىزى بۇ مەردوم دەکرد، لەۋكاتەدا ئومامەى كچى ئەبوعاصى بەسەرسانەۋە بوو، كچى زەينەبى كچى پېغەمبەر بوو (دروۋى خەلىپە) جالەكاتى چەمىنەۋە (روكوع) دا دايدەنا، تاكاتى لەكوورنوش ھەل دەسايەۋە ئەوسا دەيكردەۋە قەلەندۇشكانى. (ت/۱/۳۳۸ ز-۱۱۳ ژ-۶۶۴ ج-۴). ئەم فەرەمۇدەيە بەلگەيە لەسەر ئەم دوو مەبەستە گرنگە:

يەكەم: كارى كەم لەناو نوۋىزدا لەبەرناچارى دروستە.

دووم: لەفەتخولبارىدا دەفەرەمۇ: فاكھانى دەفەرەمۇ: حىكمەتى ئەم ھەلگرتى ئومامەيە ئەم كاتەدا لەسەر ئەم شىۋەيە بۇ ئەۋەيە كە پېغەمبەر (دروۋى خەلىپە) بەكردەۋە بىسەلەننى كەكچىش ۋەك كور نازىزو خۇشەۋىست و نازدارە، جىگەى قەدرە رېزە، ھەتا ئەو باۋە كۆنە ناسرىنە لەناو دلى عەرەبەكاندا بىسپىتەۋە، كەبەچاۋى سووك و بەبىزەۋە تەماشى كچان دەکرد، ديارە كەنەمەيش لەسەر ئەم شىۋەيە لەناو نوۋىزى جەماعەتدا چاتر دەبى بەپەندە ئامۇزگارى بۇ عەرەبەكان و، باشتەر لەو رەۋشە بەدە چاوترسىنيان دەكا..) فەرەمۇشتى عەسقىلانى تەۋاۋ.

كابرانى ھەبوو، خۇى بەشت دەزانى، ويستى بۇچاۋلىكەرى لاسكايى پېغەمبەر (دروۋى خەلىپە) بىكەتەۋە، گوايە ئەۋەش دەيوست بىسەلەننى ژن لەكۆمەلگەى ئىمەدا رېزدارە. كچۆلەيەكى ھەبوو ناۋى ۋەك ناۋى (شېرىن) بوو، يەك دووچار دەيكردە قەلەندۇشكانى و لەناو خەلكا ھاموشۇ پىۋە دەكرد و يەنە دەگرت لەتەلەفەزىۋنا پىشانى دەدا. بەلام فىل لەخودا ناكرى، خودا پىنى نواند، كەكچەكەى گەۋرە بوو داي بەشوو، بەلام بەدەستى خۇى مېردەكەى كوشت و مندالەكانى ھەتەيو كرد. فتأمل *

۳۰۸- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (بَيْنَمَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَائِمٌ يُصَلِّي عِنْدَ الْكَعْبَةِ وَجَمْعُ قُرَيْشٍ فِي مَجَالِسِهِمْ إِذْ قَالَ قَائِلٌ مِنْهُمْ أَلَا تَنْظُرُونَ إِلَى هَذَا الْمُرَائِي... إِلَى آخِرِ الْحَدِيثِ). (الحديث: ۵۲۰ طرفه في: ۲۴۰). (۲۶۰)

ثم فہرموودمیہ لہ پیٹشہوہ رابوورد، پروانہ فہرموودہی ژمارہ: ۱۷۲ لہم شوینہدا لہئاخرموہ دمفہرموی: (ہاوملانی تہم بیرہ بہدہ لہعہنتو نہفرت لہشوینن!).

بسم الله الرحمن الرحيم

(۱۳) نامہ ی کاتہکانی نویژ (کتاب مواقیت الصلاة)

۳۰۹- عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ الْأَنْصَارِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) (أَنَّهُ دَخَلَ عَلَى الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ وَقَدْ أَخَّرَ الصَّلَاةَ يَوْمًا وَهُوَ بِالْعِرَاقِ فَدَخَلَ عَلَيْهِ أَبُو مَسْعُودٍ الْأَنْصَارِيُّ فَقَالَ مَا هَذَا يَا مُغِيرَةُ أَلَيْسَ قَدْ عَلِمْتَ أَنَّ جَبْرِيلَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَزَلَ فَصَلَّى فَصَلَّى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ صَلَّى فَصَلَّى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ صَلَّى فَصَلَّى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ صَلَّى فَصَلَّى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ صَلَّى فَصَلَّى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ قَالَ بِهَذَا أُمِرْتُ). (الحديث ۵۲۱ - طرفه في: ۳۲۲۱، ۴۰۰۷) (۲۶۱)

موغیرہ ی کوپی شوعبہ لہوسہردمہدا کہفہرمانپروای کووفہ بوو لہعیراق نویژ ی عہصری دواخست، تہبومہسعودی تہنصاری (ہمزای خوہی لہ بن) رویشٹ بووسہری و پیی فہرموو: تہمہچیہ؟ تہی موغیرہ! نایا نازانی کہ پیغہمبہر

(۲۶۰) أخرجه مسلم في الجهاد والسير، باب: مالقي النبي (صلى الله عليه وسلم) من أذى المشركين رقم: ۱۷۹۴ = ۶۴۲۵.

(۳۶۱) أخرجه مسلم في المساجد ومواضع الصلاة، باب: أوقات الصلاة الخمس رقم: ۶۱۰، ۶۱۱ = ۱۳۷۸، ۱۳۷۹.

(دروودی خودای له سمر بی) فهرمووی: جوبرائیل (سهلامی خودای لی بی) هاته خواره وه بؤئه وهی که فیتری نویژم بکا، جاهه رنویژری له کاتی خویدا به رنویژییه که ی بؤکرم، له پېش دا نویژی نیومرؤم له گه ل دا کرد، له کاتی عه صریش دا نویژی عه صرم له گه لدا کرد، هه روا نویژی شیوان و نویژی خه ووتنان و نویژی به یانی، هه رنویژری له کاتی تایبه تی خویدا له گه ل جوبرائیل دا کردم) له پاشا چه زه رت (په زای خوی لی بی) فهرمووی: (خودای گه وره فرمانی پی کردووم به کردنی ئهم پینج نویژه له م پینج کاته دا). (ت ۱/۱۹۳/۱ = ز- ۴۷ ژ- ۳۴۸ ج- ۴ = ش/د/ن).

۳۱۰- عَنْ حُذِيفَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (كُنَّا جُلُوسًا عِنْدَ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فَقَالَ أَيُّكُمْ يَحْفَظُ قَوْلَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْفِتْنَةِ قُلْتُ أَنَا كَمَا قَالَ قَالَ إِنَّكَ عَلَيْهِ أَوْ عَلَيْهَا لَجَرِيءٌ قُلْتُ فِتنَةُ الرَّجُلِ فِي أَهْلِهِ وَمَالِهِ وَوَلَدِهِ وَجَارِهِ تُكْفَرُهَا الصَّلَاةُ وَالصَّوْمُ وَالصَّدَقَةُ وَالْأَمْرُ وَالنَّهْيُ قَالَ لَيْسَ هَذَا أُرِيدُ وَلَكِنْ الْفِتنَةُ الَّتِي تَمُوجُ كَمَا يَمُوجُ الْبَحْرُ قَالَ لَيْسَ عَلَيْكَ مِنْهَا بَأْسٌ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنَّ بَيْنَكَ وَبَيْنَهَا أَبَا مَغْلَقًا قَالَ أَيْكُسَرُ أَمْ يُفْتَحُ قَالَ يُكْسَرُ قَالَ إِذَا لَا يُغْلَقُ أَبَدًا قُلْنَا أَكَانَ عُمَرُ يَعْلَمُ الْبَابَ قَالَ نَعَمْ كَمَا أَنَّ دُونَ الْغَدِ اللَّيْلَةَ إِنِّي حَدَّثْتُهُ بِحَدِيثٍ لَيْسَ بِالْأَعْلَى فَهَبْنَا أَنْ نَسْأَلَ حُذِيفَةَ فَأَمَرَنَا مَسْرُوقًا فَسَأَلَهُ فَقَالَ الْبَابُ عُمَرُ). (الحديث ۵۲۵- أطرافه: ۱۴۳۵، ۱۸۹۵، ۳۵۸۶، ۷۰۹۶) (۲۶۲)

خوده یفه (په زای خوی لی بی) فهرمووی: له خزمه تی عومه ردا دانیشتبووین، فهرمووی: کیان فهرمایشته که ی پیغه مبه ری (دروودی خودای له سمر بی) له باره ی نازاوه فره ته نه کانه وه له به ره؟ منیش گوتم: من له به رمه دهق وهک خوی فهرموویه تی، عومه ر فهرمووی: به راستی تو کو ی لی ناکه یته وهو چاونه ترسی دوورنییه له خوته وه سه بارمت به فره ته نه کان شتی بلئی! منیش عه رزیم کرد:

حەزەرەت (پەزەای خەوی لێ بێ) دەیفەرەموو: ئەو ئاشووبو ئازاوەیە کەتووشی پیاو دەبێ، بەهۆی کەسو کارو مال و منال و هاوسێ و دراوسێوە، نوێژو رۆژوو خێرکردن و فەرمانکردن بەچاکەو نە ی کردن لەخراپە، دەبن بەکەفەرەمتی و پاکی دەکەنەوه.

عومەر (مەزەي خەيلى ئىسىم): مەبەستەم ئەمەننىيە، بەلكوو لەو فیتنەو
 ئازاۋىيە دەپرسەم كەۋەك شەپۋىلى دەريا شەپۋىل دەدا، گوتەم: قوربان! ئەۋەدىان
 زىيانى بۆتۈنابى، ئەۋەد ۋالەپشتى دەرگايەكى داخراۋەدە، ئەۋەدەرگايە ۋا
 لەنئەۋانى تۆۋ ئەۋەد، تائەۋەدەرگايە داخرايى ئەۋە ئازاۋىيە روۋنەدا.

فهرمووی: جائایا ئەو دەرگایە دەشکێنرێ یادەکرێتەو؟ گوتم: دەشکێنرێ.
 فهرمووی: کەواتە هەتا هەتایە داناخڕیتەو. بێژرا: ئایا عومەر دەیزانی
 مەبەست لەو دەرگایە چییە؟ حوزەیفە فهرمووی: بەلێ زۆرباش ئەوێ
 دەزانی، وەك سوور دەیزانی کەرپۆز رویشت شەو دادی، ئاوايش دەیزانی
 کە مەبەست لەو دەرگایە چییە، چوونکە من فهرموودەیهکی دروست و
 قسەیهکی دۆغری وام بۆیگێڕایەو کە هەلەشەو پەلەشەو تیکەل و پیکەل نەبێ!
 جا لە حوزەیفە پرسیار کرا: ئەو دەرگایە کێ بوو؟ فهرمووی: عومەر خۆی
 بوو، واتە: هەتا عومەر لەژێر نادایی ئازاوە سەر هەل نادا. (ت/ ۷۲/ ۵)

٣١١- عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) (أَنَّ رَجُلًا أَصَابَ مِنْ امْرَأَةٍ قُبْلَةً فَأَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَخْبَرَهُ فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ أَقِمِ الصَّلَاةَ طَرَفِي النَّهَارِ وَزُلْفَا مِنْ اللَّيْلِ إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ فَقَالَ الرَّجُلُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَلِي هَذَا قَالَ لِجَمِيعِ أُمَّتِي كُلِّهِمْ). (الحديث ٥٢٦ - طرفه في: ٤٦٨٧) (٢٦٣)

ئىبنومەسعوود (پەزىلەتلىك خۇدای ئالىم) : قەدىمكى زاماندا ،
دەسلەپتىنلا ، لەشكەر باشلىرىنىڭ خىزمەتچىسىگە ئەھمىيەت بېرىپ ،

جاخودا ئەمەى ناردەخواردو: (أقم الصلاة طرفى النهار وزلفاً من الليل إن الحسنات يذهبن السيئات) ۱۱/۱۱۴ - واتە: ھەموو شەوو روژى پىنج نويژە فەرزەکان لەکاتى خۆياندا بەرپک و پىکى بکەن، دلتيا بن کەئەم نويژانە لەکردهو ھەرباشەکانى ئيوەن، بەراستى کارىکى فرەجوان و شیرین، بزانی کەياسايەکى دامەزراوى خودايى يە، کەکردهوى باش و کارى چاکەو رەفتارى جوان، ھەميشە کردهوى خراب و تاوان لادەبەن و گوناھ دەسپرنەو. پياوھکەيش گوتى: ئەى پيغەمبەرى خودا! ئەمە بەتايبەتى ھەر بۆمن وايە؟ فەرمووى: (ئەم برپارە بۆگشت ئۆمەتەکەمە بۆھەموويان ھەروايە). (ت/۱/۱۸۵/۹ ز-۴۳ ژ-۳۳۱ ج-۴ = ش/د/ت).

وعنه في رواية: (لمن عمل بها من أمتي):

ديسان لەو ھو ھەگيرانەو ھيەکا: (بۆھەموو کەسى لەنەتەو ھى من - واتە لەگەلى ئىسلام سەرچەم - کەکار بەم ئايەتە بکەن).

۳۱۲- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (سَأَلْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَيُّ الْعَمَلِ أَحَبُّ إِلَى اللَّهِ؟ قَالَ الصَّلَاةُ عَلَى وَفَّيْهَا قَالَ ثُمَّ أَيٌّ قَالَ ثُمَّ بَرُّ الْوَالِدَيْنِ قَالَ ثُمَّ أَيٌّ قَالَ الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ قَالَ حَدَّثَنِي بِهِ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَلَوْ اسْتَرْذَنَّهُ لَرَأَيْتَنِي (الحديث ۵۲۷- أطرافه في: ۲۷۸۲، ۵۹۷۰، ۷۵۳۴) (۲۶۴)

عەبدوللا (ڕۆژى خۆى لى ھى) فەرمووى: لەپيغەمبەرم پرسى کام کارو کردهو ھيە زۆر خۆشەويستە لەلای خۆى گەورە؟ فەرمووى: (نويژى فەرز لەکاتى خۆى دا)، گوتە: باش ئەو چى تر؟ فەرمووى: (باش ئەو باشبوون لەگەل باوک و دايک). گوتە: باش ئەو چى تر؟ فەرمووى: (خەباتگيران و تیکۆشان لەرپگەى خودا دا، ئيبنو مەسعود فەرمووى: (ئەمانەم لەدەمى پيغەمبەر خۆى بيسوو، وەئەگەر لەم بارەيەو ھەياتريشم لى داوا بکردايە بۆى پتر دەکردم).

۲۱۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) (اللَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ أَرَأَيْتُمْ لَوْ أَنَّ نَهْرًا بِبَابِ أَحَدِكُمْ يَغْتَسِلُ فِيهِ كُلَّ يَوْمٍ خَمْسًا مَا تَقُولُ ذَلِكَ يُبْقِي مِنْ ذَرْبِهِ قَالُوا لَا يُبْقِي مِنْ ذَرْبِهِ شَيْئًا قَالَ فَذَلِكَ مِثْلُ الصَّلَوَاتِ الْخَمْسِ يَمْحُو اللَّهُ بِهِ الْخَطَايَا). (الحديث ۵۲۸). (طرفه في: ۲۴۱). (۲۶۵)

ئەبۇھورەیرە (مەزای خەوی لى بى) فەرەمۆى: پېغەمبەر (دروودى خودای لەسەر بى) فەرەمۆى: پېم بلین ئەگەر جۆگە ئاوی لەبەر دەرگای یەکیکتانابى، وەهەموو رۆژى پېنج جار خۆى تیا بشۆرى ئایا هیچ چلکى پېوه دەمىنى؟ یاران گوتیان: ئەه هیچ چلکى پېوهنامىنى، فەرەمۆى: (دەئەمە وینەى ئەم پېنج نۆیژە فەرەزە، خودا گوناھیان پى دەکوژىنیتەوه). (ت/۱/۱۸۳ / ۵ = ز-۱/۴۳ ژ-۳۲۶ ج-۴ = ش/ت/ن).
 ۳۱۴- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (اعْتَدِلُوا فِي السُّجُودِ وَلَا يَسْطُ ذِرَاعِيهِ كَالْكَلْبِ وَإِذَا بَرَقَ فَلَا يَزُقَنَّ بَيْنَ يَدَيْهِ وَلَا عَنْ يَمِينِهِ فَإِنَّهُ يُنَاجِي رَبَّهُ). (الحديث ۵۳۲) (۲۶۶)

ئەنەس (مەزای خەوی لى بى) فەرەمۆى: پېغەمبەر (دروودى خودای لەسەر بى) فەرەمۆى: کاتى لەکرنووش سەرھەلەدەرن پشنتان رېک راست بکەنەوه، لەناو کورنووشیش دا، لەچەشنى سەگ کە لەسەر دەم رابکشى ئاوا بالئان لەسەر زەویيە کە رامەخەن، وەهەرکاتى تفى، یابەلغەمیکتان رۆکرد، رۆى مەکەنە بەردەمى خۆتان، هەروا لەلای راستیشتانە وەرۆى مەکەن، چونکە رازو قسەى نەینى ی بەندە لەگەل پەرەمردگارىدا جارى وادەبى رۆوبەر وودەبى، جارى وادەبى لەلای راستە وەدەبى). (ت/۱/۲۷۶ / ۲ = ز-۱/۸۵ ژ-۵۲۹ ج-۴ = ش/د/ت/ن).

(۲۶۵) أخرجه مسلم في المساجد ومواضع الصلاة، باب: المشي الى صلاة تمحى الخطايا. رقم/ ۶۶۷ = ۱۵۲۰.

(۲۶۶) انظر رقم: ۲۵۷- أخرجه مسلم في الصلاة، باب: الاعتدال في السجود ووضع الكفين على الأرض (شرح نووي/ ۲۰۹/ ۴) المترجم = ۱۱۰۲.

روونکردنه وه:

بروانه فهرمووده ی ژماره: ۲۵۷ و ۲۵۶ و ۲۵۸ که له پێشه وه له بابه کانی مزگه وتدا رابوو و ردن.

له عهینی و له فه تحولباریدا دهفه رموی: مه به ست له (اعتدال) له کورنووشدا نه وه یه: که نوێژ خوێن هه ردوو ئه ژنوی و بهری دهستی و تهوێلی له سه ر نوێژگا که ی دابنێ و، قوورسی سه ری بخته سه ر شوێن کورنووشه که ی و هه ردوو ئانیشکی له زهوی به رزه وه بکا، هه روا له لاقه بره غه کانی خۆشیه وه که می دووریان بخته وه، خۆی نه نووسی نێ به یه که وه و متیش نه بی به زه وییه که وه، له هه مان کاتا لای خوارووی له شی که می به رزتربی له لای سه رووی بالای، وه له م کردارانه دا راده ی میانه و هه ددی وه سه ط بگری، که می کیش سکی له پرانه کانی به رزه وه بکا، به مه ده گوتری ئیعتیدال له نیوان خۆگرمۆله کردن و خۆفشه وه کردندا.

۳۱۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (إِذَا اشْتَدَّ الْحَرُّ فَأَبْرِدُوا بِالصَّلَاةِ فَإِنَّ شِدَّةَ الْحَرِّ مِنْ فَيْحِ جَهَنَّمَ وَاشْتَكَّتِ النَّارُ إِلَى رَبِّهَا فَقَالَتْ يَا رَبِّ أَكُلَ بَعْضِي بَعْضًا فَأَذِنَ لَهَا بِنَفْسَيْنِ نَفْسٍ فِي الشِّتَاءِ وَنَفْسٍ فِي الصَّيْفِ فَهُوَ أَشَدُّ مَا تَجِدُونَ مِنَ الْحَرِّ وَأَشَدُّ مَا تَجِدُونَ مِنَ الزَّمْهِرِ). (الحديث ۵۳۷- طرفه في: ۳۲۶۰) (۲۶۷)

ئه به وه ره یه ره (پزای خوای لێ بێ) فهرمووی: پێغه مبه ره (دروودی خودای له سه ره بێ) فهرمووی: (کاتی گه رما دادی، به فینکی نوێژی نیوه پۆ بکه ن و ماوه یی دوا ی بکه ن، له قرچه ی گه رما ی نیوه پۆ دا مه یکه ن، چونکه قرچه ی گه رما له هالای ناگری دۆزه خه، ناگر له لای خودا سکا لا له حالی خۆی ده کا و ده لێ: ئه ی په رومردگارم!

ناوسكى خۆمم خواردۇتەوۋو پېشاوم بەسەر يەكا، لەناو خۆما پەنگم
خواردۇتەوۋو، پشوو يەكم بدمرئ، جاخودا رېگەى دا كەدوو ھەناسەبدا،
ھەناسەيى لەزستانا ھەناسەيى لەھاوينا، دەى قرچەى گەرمای ھاوینو
تەشقى سەرمای زستان - كەئيوە ھەستیان پئ دەكەن - بریتين لەو دوو
ھەناسەيەى دۆزەخ، كەلەزستان و ھاوينا دەيان دا). (ت/۱/۱۹۷/۸ ز-۴۷ ژ-۳۵۵ ج-۴
= ش/د/ت/ن).

بۆنموونە لەسەر لیکۆلینەوۋى پىسپۆرانە، ھەتا بەباشى لەکورۇكى دەقو
ئامازەى ئەم فەمايشتە نەستەفانە حالى بىينو، شوین بۆچوونى لاوازی
ناپسپۆران نەكەوین، ئەم نموونە لەشیکردنەوۋو بۆچوونى جياجيا،
لەفەتحولبارى يەوۋ، راگويز دەكەم:

(راجيايى ھەيە لەناو زانايانا، كەنايا ئەم سكالایە، بەزمانى حالە، يابەزمانى
گوتارە؟ ھەردەستەيى يەكئ لەم دوورايەى بەلاوۋ پەسەندە، ئىبنوعەبدولبەر
دەفەرموئ: ھەريەكئ لەم دوو فەرمایشترەوۋى ئاراستەى ھەيە، وەوینەى تری
لەدەقى ئايینی دا ھەيە، بەلام بۆچوونى يەكەم دامەزراوترە) قازى عەيازىش
دەفەرموئ: (راى يەكەم دیارى ترە) قورطوبى دەفەرموئ: (گفتەو لەفظەكە
بپررئ بەسەر حەقیقەتدا، شتى وا بۇخوا کارىكى ئەستەم و مەحال نییە، لەم
جیگەيەدا، ھەرکاتیکیش پىغەمبەرى راستگۆ، لەبابەت کارىكى واو، كەپروودانى
لەتوانادا ھەبئ، وەپئويستى بەتەئویل (ساخ کردنەوۋ) نەبئ، ھەوالئىكى
راگەياندا، لەکاتى وادا ئەو فەرمایشتە بپررئ بەسەر واتای راستەقینەيى دا
باشترە، نەك بەسەر واتای مەجازیدا) نەوۋەيش ھەروا دەفەرموئ: بۆيە
دەفەرموئ: برپینی بەسەر راستەقینەيیدا دروستى تەواوۋ. تۆرپشتیش ھەروا
دەفەرموئ: بەلام شیخی بەیضاوى دەفەرموئ: (برپینی بەسەر واتای مەجازیدا
لەبارترە: كەواتە: مەبەست لەسكالای دۆزەخ كلبەسەندنو تاو سەندنیەتى،
و مەبەست لەوۋ كەدەلئ ناوسكى خۆمم خواردۇتەوۋو پېشاوم بەسەر يەكا،

پالەپەستۆو بەسەریه‌کا ترشانی پارچه‌کانیه‌تی، وەمەبەست لەهەناسەدانی بریتی یە لەو گەرماو سەرمایه‌ی کەلێ ی دەرده‌چی. زەینی کۆری مونی‌ریش دەفەرموێ: هەلب‌زاردە برینیه‌تی بەسەر واتای راستەقینەدا، چونکە شتی وا لەتوانای دەستەلاتدا هەیه، وەله‌بەر ئەوە‌دیش گەرچی گوتار نیستی‌عارە دەکری بۆتە‌عیر لە‌حالی، وەشتی واکاریکی ناسراو و بی‌سراو، لە‌گوفتو‌گۆدا، بە‌لام لە‌سەر ئەم شیوه‌ی وا لەم فەرموودەدا، دوورە لە‌مە‌جازەوه، لە‌شی‌وازی گوفتو‌گۆی ناسایی کە‌باوو سانایی بی‌بە‌دەرە، چونکە ئە‌و‌متا لە‌سەرە‌تاوه و‌شە‌ی سکالا بە‌کاره‌ینراوه، ئە‌وسا روون کراو‌تە‌وه کە‌دە‌قی سکالا‌کە چۆ‌نه، سکالا‌کە فە‌بوول‌کراوه و پ‌ی‌گە‌ی پ‌ی‌ دراوه دوو‌هە‌ناسە‌ بد‌او، دوا‌یی روونی‌ش کراو‌تە‌وه کە‌ه‌و‌ی سەر‌مای زستان و گەر‌مای هاوین ئە‌و دوو هە‌ناسە‌ی دۆ‌زە‌خە، وە‌هە‌ناسە‌کانیش تە‌نیا دوان و بە‌س). فەر‌مایشتی فە‌ت‌حول‌باری تە‌واو.

و‌شە‌یه‌کی دل هە‌ژین: لە‌عە‌ینی دا دە‌فە‌رموێ: ئە‌مە بە‌ل‌گە‌یه لە‌سەر ئە‌وه کە‌دۆ‌زە‌خ شت تی دە‌گا و ه‌و‌شی هە‌یه، لە‌کتی‌با دە‌لێ: شت نی‌هە کە‌وه‌ک بە‌هە‌ست و دۆ‌زە‌خ گویی سووک بی. هە‌روا لە‌پ‌ی‌وا‌یه‌ت دا ه‌ات‌وو‌ه کە‌ دۆ‌زە‌خ گوفتو‌گۆ لە‌گە‌ل حە‌زە‌مت (پ‌ە‌زە‌ی خ‌و‌ای ل‌ە‌ بی) دا دە‌کا، وە‌بانگی موس‌و‌ل‌مان دە‌کا: (تی‌پ‌ەر‌پە ئە‌ی خ‌او‌ە‌ن ب‌پ‌وا، و‌اشە‌وقی رووناکی تۆ گ‌ری منی ک‌و‌زانە‌وه!).

٣١٦- عَنْ أَبِي ذَرِّ الْغِفَارِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي سَفَرٍ فَأَرَادَ الْمُؤَذِّنُ أَنْ يُؤَذِّنَ لِلظَّهْرِ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَبْرِدْ ثُمَّ أَرَادَ أَنْ يُؤَذِّنَ فَقَالَ لَهُ أَبْرِدْ حَتَّى رَأَيْنَا فِيءَ الثَّلُولِ). (الحديث: ٥٣٩ طرفه في: ٥٣٥). (٢٦٨)

نه بوذهری غیفاری (همزای خوی لی بی) فهرمووی: لهسه فهریکا له خزمهتی پیغه مبهردا بووین، بانگدر که بیلال بوو، ویستی بانگی نیومرؤ بدا، پیغه مبهردا (دروودی خودای لهسهر بی) پیی فهرموو: (بیخهره فیئکی) له پاشا پاش ماوهیی تریش بیلال ویستی بانگ بدا، دیسان پیغه مبهردا (دروودی خودای لهسهر بی) پیی فهرموو: (زیاتریش بیخهره کاتی فیئکی) ئیتر هه موو جارئ که بیلال دمیویست بانگ بدا، پیغه مبهردا (دروودی خودای لهسهر بی) پیی فهرموو: (زیاتریش بافیئک بی) ههتا روانیمان واته ته پوله که کانی دهورو بهرمان سیبهری لای ئیوارهیان بویهیدا بوو، نهوجا هه زهرمت (همزای خوی لی بی) ریگهی بیلالی دا بانگی نهو نیومرؤیهی دا).

۳۱۷- عَنْ أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) (أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَرَجَ حِينَ زَاغَتِ الشَّمْسُ فَصَلَّى الظُّهْرَ فَقَامَ عَلَى الْمِنْبَرِ فَذَكَرَ السَّاعَةَ فَذَكَرَ أَنَّ فِيهَا أُمُورًا عِظَامًا ثُمَّ قَالَ مَنْ أَحَبَّ أَنْ يَسْأَلَ عَنْ شَيْءٍ فَلْيَسْأَلْ فَلَا تَسْأَلُونِي عَنْ شَيْءٍ إِلَّا أَخْبَرْتُكُمْ مَا دُمْتُ فِي مَقَامِي هَذَا فَأَكْثَرَ النَّاسُ فِي الْبُكَاءِ وَأَكْثَرَ أَنْ يَقُولَ سَلُونِي فَقَامَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ حُذَافَةَ السَّهْمِيُّ فَقَالَ مَنْ أَبِي قَالَ أَبُوكَ حُذَافَةُ ثُمَّ أَكْثَرَ أَنْ يَقُولَ سَلُونِي فَبَرَكَ عُمَرُ عَلَى رُكْبَتَيْهِ فَقَالَ رَضِينَا بِاللَّهِ رَبًّا وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا وَبِمُحَمَّدٍ نَبِيًّا فَسَكَتَ ثُمَّ قَالَ غَرِضْتُ عَلَى الْجَنَّةِ وَالنَّارِ آتِفًا فِي غُرُضِ هَذَا الْحَائِطِ فَلَمْ أَرَ كَالْخَيْرِ وَالشَّرِّ). (الحديث: ٥٤٠ طرفه في: ٩٣). (٢٦٩)

نه نهسی کوپی مالیک (همزای خوی لی بی) فهرمووی: خه لک گهل پرسیاریان له پیغه مبهردا (دروودی خودای لهسهر بی) دهکرد، بگره به پرسیار بیزاریان کردبوو، جارؤژی هه زهرمت (همزای خوی لی بی) لهوکاته دا که خور له ناوهراستی ئاسمان لادهدا که سه رهتای نویژی نیومرؤیه، له مال دهرچوو نویژی نیومرؤی کرد، نهوسا رؤیشته سهردوانگهو بهراوهستانه وه وتاریکی فهرموو، باسی قیامهتی کردو باسی نهوهی کرد که زور کاری گه وره کاره ساتی سامناکی تیادا رووده دا، نهوجا

فهرمووی: (ههركهسێ چهزی له چی پرسیارێكه باپرسیار بكا، ههرجی شتیكم لی پرسیار بکهن پیتان دهتیم، مادام لهم شوینهدا بم).

كاتی مهردوم حالهكهیان بینسی، ترسیان لی نیشت و زۆر گریان، پیغه مبه ریش (دروودی خودای له سهر بێ) خوش خوش دهیغه رموو: (دهی پرسیارم لی بکهن) جاعبدو لای کوری حوزافه ی ئهل - سههمی هه لسا گوتی: باوکی من کییه؟ فهرمووی: باوکی تو حوزافه یه (ئیت خوش خوش هه ر دهیغه رموو: (دهی پرسیارم لی بکهن) جاعومه ر مه ترسی ئه وهی لی نیشت که ئه مه هه ره شه بی و سه ره تابی بۆهاتنی سزایه کی سه خت، له به ره ئه وه عومه ر هات به چۆکا و فهرمووی: خودامان به په رومردگاری خۆمان قه بوو له و، ئیسلاممان به ئاین قه بوو له، موحه ممه دمان به پیغه مبه ر قه بوو له. ئه وسا چه زره ت خامۆش بوو، له پاشتر فهرمووی (دروودی خودای له سهر بێ): (هه رگیزاو هه رگیز وهك ئه مرۆ له بابه ت چاکه و له بابه ت خراپه وه شتم نه دیوه، چونکه به هه شت و دۆزه خیان هی نایه به رچاوم و له پال ئه م یواره دا وینه ی هه ردووکیانم دی!)

(ت/ ١ / ٢٣٦٩)

٣١٨- عَنْ أَبِي بَرزَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) (كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي الصُّبْحَ وَأَحَدُنَا يَغْرِفُ جَلِيسَهُ وَيَقْرَأُ فِيهَا مَا بَيْنَ السَّتَيْنِ إِلَى الْمَائَةِ وَيُصَلِّي الظُّهْرَ إِذَا زَالَتِ الشَّمْسُ وَالْعَصْرَ وَأَحَدُنَا يَذْهَبُ إِلَى أَقْصَى الْمَدِينَةِ ثُمَّ رَجَعَ وَالشَّمْسُ حَيَّةٌ وَكَسَيْتُ مَا قَالَ فِي الْمَغْرِبِ وَلَا يَأْتِي بِتَأْخِيرِ الْعِشَاءِ إِلَى ثُلُثِ اللَّيْلِ ثُمَّ قَالَ إِلَى شَطْرِ اللَّيْلِ). (الحديث ٥٤١ - أطرافه في: ٥٤٧، ٥٦٨، ٥٩٩، ٧٧١) (٢٧٠)

ئه بو به رزه (همزی خوی له بێ) فهرمووی: جاران پیغه مبه ر (دروودی خودای له سهر بێ) کاتی که له نوێزی به یانی ده بووه، به ری دنیا رووناك ده بووه، به رهنگیکی واکه هاو نیشینی خۆمان ده ناسییه وه، به لام له سه ره تای نوێژ دابه ستنه وه به باشی

نہ ماندہ ناسیئہ وہ، پیغہ مبہر (دروودی خودای لمسر ہی) دەوری شەست ئایەت تادەوری سەد ئایەتی تیا دەخویند. ئەو کاتەیش نوێژی نیومەرۆی بۆ دەکردین، کە خۆر لادەدا بەدیمەن لە ناوەرپاستی ئاسمان، کە نوێژی عەصریشی بۆمان دەکرد هێشتا خۆر بە گۆر بوو، بەتین بوو، هەمان بوو لە پاش نوێژی عەصر دەچوو بۆ ئەو پەڕی مەدینە، کە دەهاتەو هێشتا خۆر بە گۆر بەتین بوو، ئەبومینھال فەرمووی: ئەو گوتەییەم لەیاد نەماوە کە ئەبوبەرزە بۆ کاتی داھاتی نوێژی شیوان فەرموی، ئەبوبەرزە فەرمووشی: حەزرت (مەزای خوی لێ بێ) هەتا سیئەکی شەویش دەربەستی دواخستنی نوێژی خەوتنان نەبوو. (ت/۱/۱۹۶/۴/۶ - ز- ۴۷- ۳۵۳ ج- ۴).

۳۱۹- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) (أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى بِالْمَدِينَةِ سَبْعًا وَثَمَانِيًا الظُّهْرَ وَالْعَصْرَ وَالْمَغْرِبَ وَالْعِشَاءَ). (الحدیث ۵۴۳ - طرفاه فی: ۵۶۲، ۱۱۷۴) (۲۷۱)

ئەببەو عەبباس (مەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: جارە جارە پیغە مبہر (دروودی خودای لمسر ہی) لە مەدینە، نوێژی نیومەرۆو عەصری کۆدە کردەووە بە جەمەع هەشت رکاتی دەکرد، بەلام بە دوو جار، لە پێشا چوار رکات نوێژی نیومەری دەکردو سلاوی دەدا یەو، دوابەدوای ئەو یە کسەر چوار رکات نوێژی عەصری دەکردو سلاوی دەدا یەو، هەر وەها شیوان و خەوتنانیشی کۆدە کردەووە بە کۆکردنەووە حەوت رکاتی دەکرد بەلام بە دوو سلاو دانەووە. (ت/۱/۲۰۲/۵ - ز- ۴۹- ۳۷۰ ج- ۴ ش/د/ت/ن).

روونکردنەووە:

پێشەوا عەسقەلانی لەفەتحو لباریدا، دەفەر موئی: کۆمە ئێ لە پێشەوایانی شەریعەت، بە پێی روائەت (ظاهیری) ی ئەم فەرموودمە، بپاریان داو،

که جه مع و کۆکردنه وهی دوو نویژ له ماله وه بۆ نیشته جی، به بی به هانه، جاروبار دروسته، به مهر جی ئەم جه معه نهکا به پیشه هه می شه بی، وهک ئیبنوسیرین و رمبیه و ئەشهه ب و ئیبنولونزیر و قه ففالی که بیر، خه طابی دمفه رموی: کۆمه لی له دهسته ی فهرمووده (ئه صحابی حه دیث) یش هه مان رایان هه یه، به لگه شیان فهرمووده که ی موسلیمه، که له کۆتای یه که یدا دمفه رموی: عهرزی ئیبنو و عه بباسم کرد: پیغه مبه ر (دروودی خودای له سهر بی) له به رچی ئاوی کردوه، به بی ئەوه که له سه فه ردا بی، یاترسی دوژمنی هه بی، یاباران بی، نویژی کۆکردۆته وه؟ فهرمووی: مه به سستی پیغه مبه ر (دروودی خودای له سهر بی) ئەم کۆکردنه وه ئەوه و بوو نه ته وه که ی تووشی سه راسی و ناره حه تی نهکا. فهرمایشتی عه سقه لانی هاته کۆتایی. منیش که وه رگێرم ده ئیم: کارکردن به م رایه بۆه موو که سی دروسته، چونکه ئەم زانایانه هه موو خاوه ن پایه به رزن، به لام به مهر جی، وهک ئەو زانایانه دمفه رموون، کۆکردنه وه که له به رپیویستی بی، واته: له به ر حاجه ت، وهک ئەوه نویژ که ره له و کاته دا کاریکی گرنگی هه بی، مه سه لا پزیشک بی و خه ریکی عه مه لیات بی، کریکار بی و سه رگه رمی کار بی و ده سستی نه په رژی ده ست له کاره که ی هه لبگری.

۳۲۰- عَنْ أَبِي بَرْزَةَ الْأَسْلَمِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) وَقَدْ قِيلَ لَهُ: (كَيْفَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي الْمَكْتُوبَةَ؟ فَقَالَ كَانَ يُصَلِّي الْهَجِيرَ الَّتِي تَدْعُوْنَهَا الْأُولَى حِينَ تَذْخَضُ الشَّمْسُ وَيُصَلِّي الْعَصْرَ ثُمَّ يَرْجِعُ أَحَدَنَا إِلَى رَحْلِهِ فِي أَقْصَى الْمَدِينَةِ وَالشَّمْسُ حَيَّةٌ وَكَسَيْتُ مَا قَالَ فِي الْمَغْرِبِ وَكَانَ يَسْتَجِبُ أَنْ يُؤَخَّرَ الْعِشَاءُ الَّتِي تَدْعُوْنَهَا الْعَتَمَةَ وَكَانَ يَكْرَهُ النَّوْمَ قَبْلَهَا وَالْحَدِيثَ بَعْدَهَا وَكَانَ يَنْقُتِلُ مِنْ صَلَاةِ الْغَدَاةِ حِينَ يَعْرِفُ الرَّجُلُ جَلِيْسَهُ وَيَقْرَأُ بِالسِّتَيْنِ إِلَى الْمِائَةِ). (الحديث ۵۴۷ طرفه في: ۵۴۱). (۲۷۲)

سه ییاری کوری سه لاهه ده فهرموی: له خزمهت باوکم دا چووین بو خرمهتی
 نه بوبه رزه ی نه سلهمی (پرمای خوی لی بی) باوکم عهرزی کرد: پیغه مبهری خودا (دروودی
 خوادای لی بی) نویژه فهرزه کانی چۆن ده کردو له که یا ده یکردن؟ فهرمووی: نویژی
 قرچه ی نیوه پوی نه وکاته ده کرد که خۆر له ناو پرستی ئاسمان لاده دا، که ئیوه
 پی ی ده لئین: نویژی یه که م. کاتی عه صریشی ه کرد خۆر هیشتا زیتو زیندوو
 بوو، واته: به گورو به تین بوو، زمرده ل نه گه رابوو، جاری واده بوو هه مان
 بوو له پشت پیغه مبه رموه (دروودی خودای له سه ر بی) نویژی عه صری به کۆمه لی ده کردو
 ده گه راپیه وه بۆ ماله وه ی که له و په ری مه دینه وه بوو، وه ل حال هیشتا خۆر زیتو
 به گورو بوو، سه ییار فهرمووی: له یادم نه ماوه که نه بوبه رزه سه بارهت به کاتی
 نویژی شیوان چی فهرموو، ده ستووری هه زمهت (پرمای خوی لی بی) وابوو: له پیش
 کردنی نویژی خه وتناندا هه زی له نووستن نه بوو، له پاش کردنی نویژی
 خه وتنانیش هه زی له گو فتوگو نه بوو، کاتی کیش له نویژی سبه یینی ده بووه
 بیاو هاو نشینی خوی ده ناسییه وه، هه زمهت (پرمای خوی لی بی) ده وری شه ست ئایهت
 تاسه د ئایهتی له نویژی به یانیدا ده خویند). (ریاض الصالحین/ ٤/ ١٣٦٦/ ١).

رافه و شیکردنه وه:

نه بوبه رزه له موسو لمانه پیشینه کانه، ئاماده ی ئازاد کردنی شاری مه که که
 بووه، له وه دوایش هه تا هه زمهت (پرمای خوی لی بی) ومفات ده کا هه ر له خرمه تیدا
 غه زا ده کا، له شه ستو چواری کۆچیدا له مه رو، یاله به صره، یاله بیابانی
 سه جستان ده مرئ، چوار فهرمووده ی له بو خاریدا هه یه.

٣٢١- عَنْ أَنَسٍ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (كُنَّا نُصَلِّي الْعَصْرَ ثُمَّ يَخْرُجُ
 الْإِنْسَانُ إِلَى بَنِي عَمْرِو بْنِ عَوْفٍ فَنَجِدُهُمْ يُصَلُّونَ الْعَصْرَ). (الحديث ٥٤٨- أطرافه
 فی: ٥٤١، ٥٥٠، ٥٥١، ٧٣٢١) (٢٧٣)

ئەنەسى كۆرى مالیک (پەزى خۇى لى بىن) فەرموۋى: جاران لەسەردەمى پېغەمبەردا كاتى نوپۇزى عەصرمان دەگرد، ھەمان بوو لەپاش نوپۇز دەچوو بوخىلى بەنى عەمرى كۆرى عەوف كەلەقوباء بوون، كەدوو ميل لەمەدینەو دەوور بوون كەدەگەيشتە ئەوئ دەپروانى خەرىكى نوپۇزى عەصرن).

۳۲۲- عَنْ أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي الْعَصْرَ وَالشَّمْسُ مُرْتَفَعَةً حَيْثُ فَيَذْهَبُ الذَّاهِبُ إِلَى الْعَوَالِي فَيَأْتِيهِمْ وَالشَّمْسُ مُرْتَفَعَةً وَبَعْضُ الْعَوَالِي مِنَ الْمَدِينَةِ عَلَى أَرْبَعَةِ أَمْيَالٍ أَوْ نَحْوِهِ). (الحديث ۵۵۰) (۲۷۴)

دېسان ئەنەس (پەزى خۇى لى بىن) فەرموۋى: جاران كە پېغەمبەر (دروودى خۇداى لەسەر بىن) جەماعەتى نوپۇزى عەصرى بۇمان دەگرد، ھېشتا خۇر بەرزو بەتىن و بەشەوق بوو، ھەبوو دەچوو بۇ عەوالى، كەدەگەيشتە ئەوئ ھېشتا ھەر خۇر بەرزبوو، عەوالى جەند گوندىك بوون لەدەورى مەدینە بوون، نىكەكەيان دوو ميل بوو، دوورەكەيان ھەشت ميل دەبوو، ھەيان بوو دەورى چوار ميل دەبوو).

۳۲۳- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ الَّذِي تَقْوِيهِ صَلَاةُ الْعَصْرِ كَأَنَّكَ تَرَى أَهْلَهُ وَمَالَهُ. (الحديث ۵۵۲) (۲۷۵)

ئىبنوعمەر (پەزى خۇابان لى بىن) فەرموۋى: پېغەمبەر (دروودى خۇداى لەسەر بىن) فەرموۋى: (ھەركەسى نوپۇزى عەصرى بچىۋ دەك ئەو ھەوايە كەمال و منالى بەفەرۋادابىن) (ت/۱/۱۹۰/۴ ز- ۴۴ ژ- ۳۴۰ ج- ۴ = ش/د/ت).

(۲۷۴) أخرجه مسلم في المساجد ومواضع الصلاة، باب استحباب التكبير بالعصر، رقم: ۱۴۰۷-۶۲۱.

(۲۷۵) أخرجه مسلم في المساجد ومواضع الصلاة، باب: التغلض في تقويت صلاة العصر،

۳۲۴- عَنْ بَرِيدَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَنَّهُ قَالَ فِي يَوْمٍ ذِي غَيْمٍ: فَقَالَ بَكْرُوا بِصَلَاةِ الْعَصْرِ فَإِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ تَرَكَ صَلَاةَ الْعَصْرِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ. (الحديث ۵۵۳ - طرفه فی: ۵۹۴)

ئەبومەلیح (بەرزای خۆی لە بێ) فەرمووی: لەغەزایەکا، لەپۆژیکی هەورە روژدا، لەگەڵ بورەیدەدا بووین، فەرمووی: زوو نوێژی عەصر بکەن چونکە پێغەمبەر (دروودی خۆدی لەسەر بێ) دەفەرموێ: (هەرکەسێ نوێژی عەصر نەکا کردە ئه‌و و برده‌ی با). (ت/ ۱/ ۱۹۱/ ۵ + ز- ۴۴ ژ- ۳۴۱ چ- ۴ = ریاض الصالحین ۳/ ۸۳۵/ ۶).

راقه و شیکردنه‌وه:

بورەیدە کۆری ئەل - حوصەیب (بەرزای خۆی لە بێ) هاوڕێی پێغەمبەرە، سەدوشت و چوار فەرمووده‌ی له پێغەمبەرەوه گیراوه‌ته‌وه، سێ فەرمووده‌ی له‌بوخاریدا هه‌یه، له‌مه‌رو له‌کاتی غەزاکردندا وه‌فاتی کردووه، دوواترین هاوڕێی پێغەمبەر (دروودی خۆدی لەسەر بێ) بووه که له‌خۆراسان له‌سائی شه‌ست و دوو دا مردووه، رمزای خۆدی ئی بێ.

۳۲۵- عَنْ جَرِيرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنَّا عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (فَنَظَرَ إِلَى الْقَمَرِ لَيْلَةً يَعْنِي الْبَدْرَ فَقَالَ إِنَّكُمْ سَتَرُونَ رَبَّكُمْ كَمَا تَرُونَ هَذَا الْقَمَرَ لَا تُضَامُونَ فِي رُؤْيَيْهِ فَإِنْ اسْتَطَعْتُمْ أَنْ لَا تُغْلَبُوا عَلَى صَلَاةٍ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا فَافْعَلُوا ثُمَّ قَرَأَ وَسَبَّحَ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ الْغُرُوبِ). (الحديث ۵۵۴ - اطرافه فی: ۵۷۳، ۴۸۵۱، ۷۴۳۵، ۷۴۳۶) (۲۷۶)

جەریر (بەرزای خۆی لە بێ) فەرمووی: شه‌وێ له‌خزمه‌تی حه‌زرمه‌ت دا بووین، شه‌وی چارده‌ی مانگ بوو، ته‌ماشایه‌کی مانگی کردو فەرمووی: چۆن نی‌یستاکه

هه مووتان به ئاسانی و ئاسوودمی ئەم مانگە دەبینن بەبێ پالەپەستۆ، لەقیامەتیشا ئاوا خودای خۆتان دەبینن، بۆبینینی تووشی هیچ ناپەهەتی و پالەپەستۆیی نابن، جاتادەتوانن ئاگاداری نوێژی بەیانی و نوێژی عەسەرب و مەیان چۆینن، چوونکە ئەم دوو نوێژە هۆی چوونە بەهەشت و دیتنی خودان، ئینجا حەزەرت (پەزەیی خۆی لێ بێ) ئەم ئایەتە ی خوێندەو: (وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا) ۲۰/۱۳۰ - واتە: بەباشی ئاگاداری ی نوێژی بەیانی و نوێژی عەسەرب بکەن و هەمیشە لەناو نوێژدا سوپاس و ستایشی خودای خۆتان بکەن). (ت/۱/۱۹۰/۲ - ش/د/ت)

۳۲۶ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ يَتَعَاقَبُونَ فِيكُمْ مَلَائِكَةٌ بِاللَّيْلِ وَمَلَائِكَةٌ بِالنَّهَارِ وَيَجْتَمِعُونَ فِي صَلَاةِ الْفَجْرِ وَصَلَاةِ الْعَصْرِ ثُمَّ يَرْجُؤُ الَّذِينَ بَاثُوا فِيكُمْ فَيَسْأَلُهُمْ وَهُوَ أَعْلَمُ بِهِمْ كَيْفَ تَرَكْتُمْ عِبَادِي؟ فَيَقُولُونَ تَرَكْنَاهُمْ وَهُمْ يُصَلُّونَ وَأَتَيْنَاهُمْ وَهُمْ يُصَلُّونَ). (الحدیث ۵۵۵ - اطرافه فی: ۳۲۲۳، ۷۴۲۹، ۷۴۸۶) (۲۷۷)

ئەبوھورەیرە (پەزەیی خۆی لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: چەن فریشتەیی بەشەوو چەن فریشتەیهکی تر بەرۆژ بەرودوا بەدیارتانەو دەبنو، بەسەر مەنێشکەتێ دەگرن، وەهەردوو لایان لەنوێژی بەیانی و نوێژی عەسەردا یەکتەر دەگرن و یەکتەری دەگۆرن، جاکاتی ئەوتاقمە فریشتەیهی کەوا شەو لەدیارتان بوون، سەردەکەونەو بە خەزمەتی خودای گەورە پەروردگار، لێیان دەپرسی - هەرچەندە کەخۆشی باشتەر حالیان دەزانێ - دەفەرموێ: کەئێوە هاتنەو لەلای ئەو بەندانە ی منەو چێیان دەکردو خەریکی چی بوون؟ دەلێن: کەئێمە چووین بۆلایان ئەوان نوێژیان دەکرد، کەئێمەیش هاتینەو دیسان هەر نوێژیان دەکرد). (ت/۱/۱۸۴/۶ - ز- ۴۴ - ژ- ۳۳۸ - ج- ۴ = ش/ن).

٣٢٧- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (إِذَا أَدْرَكَ أَحَدُكُمْ سَجْدَةً مِنْ صَلَاةِ الْعَصْرِ قَبْلَ أَنْ تَغْرُبَ الشَّمْسُ فَلْيَتِمَّ صَلَاتَهُ وَإِذَا أَدْرَكَ سَجْدَةً مِنْ صَلَاةِ الصُّبْحِ قَبْلَ أَنْ تَطْلُعَ الشَّمْسُ فَلْيَتِمَّ صَلَاتَهُ). (الحديث ٥٥٦ - طرفاه في: ٥٧٩، ٥٨٠، (٢٧٨))

ثَبَوهورهیره (پرمای خوی لب بن) فهرمووی: خوْشهویست (درویدی خودی لهسر بن) فهرمووی: (ههرکهسی فریای یهک رکاتی نویژی بهیانی لهپیش خوْرکهوتندا بکهوئ) ثهوه فریای نویژی نهو بهیانی یه بهتهواوی دهکهوئ، بهواتا بهحازر دهیکا، نهک بهقهزا، وه ههروهها کهسی فریای پکاتیکی نویژی عهصر بکهوئ، لهپیش خوْرنواوایوندا، ثهوه فریای نویژی عهصری نهو رُوْزه بهتهواوی دهکهوئ). (ت/١/٢٠٠ / ٢ ز-٤٨ ژ-٣٦٥، ٣٦٥ = ش/د/ت/ن)

٣٢٨- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: (سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ قَائِمٌ عَلَى الْمِنْبَرِ يَقُولُ إِنَّمَا بَقَاؤُكُمْ فِيَمَا سَلَفَ قَبْلَكُمْ مِنَ الْأَمَمِ كَمَا بَيْنَ صَلَاةِ الْعَصْرِ إِلَى غُرُوبِ الشَّمْسِ أُعْطِيَ أَهْلُ التَّوْرَةِ التَّوْرَةُ فَعَمِلُوا بِهَا حَتَّى اتَّصَفَ النَّهَارُ ثُمَّ عَجَزُوا فَأَعْطُوا قِرَاطًا قِرَاطًا ثُمَّ أُعْطِيَ أَهْلُ الْإِنْجِيلِ الْإِنْجِيلَ فَعَمِلُوا بِهِ حَتَّى صَلَاةِ الْعَصْرِ ثُمَّ عَجَزُوا فَأَعْطُوا قِرَاطًا قِرَاطًا ثُمَّ أُعْطِيتُمُ الْقُرْآنَ فَعَمِلْتُمُ بِهِ حَتَّى غُرُوبِ الشَّمْسِ فَأَعْطِيتُمُ قِرَاطَيْنِ قِرَاطَيْنِ قَالَ أَهْلُ التَّوْرَةِ رَبَّنَا هَؤُلَاءِ أَقْلُ عَمَلًا وَأَكْثَرُ أَجْرًا قَالَ هَلْ ظَلَمْتُمْ مِنْ أَجْرِكُمْ مِنْ شَيْءٍ قَالُوا لَا فَقَالَ فَذَلِكَ فَضْلِي أَوْسِيهِ مَنْ أَشَاءُ). (الحديث ٥٥٧ - أطرافه في: ٢٢٦٨، ٢٢٦٩، ٣٤٥٩، ٥٠٢١، ٧٤٦٧، ٧٥٣٣، (٢٧٩))

(٢٧٨) أخرجه مسلم في المساجد ومواضع الصلاة، باب: من أدرك ركعة من الصلاة فقد أدرك، رقم: ٦٠٨، ١٣٧٠.

(٢٧٩) أخرجه مسلم (العيني/٥/٢٢/٥) لاحظ: فتح الباري ج/٢/٢١٢/٦٠٢ حيث يعده من افراد البخاري المترجم.

ئىبنو عومەر (دەزى خۇبان لى بى) دەفەرمۇي: لە پىغەمبەر (درودى خودى لەسر بى) خۆيم
 بىست دەيفەرموو: (ماودى مانەودى ئۆو لەچاۋ مانەودى ئەونەتەوانەى تردا
 كەلەپىش ئۆومو لەجىھانا بوون كەمە، بەقەد نىۋانى نوپۇزى عەسرو شىۋانە،
 تەورات خەلات كرا بەدەستەى تەورات، ھەتا نىومرۇ كارىان پى كىرد، ئىتر
 كۆلىان دا، ۋەھەرپەكەى سەرو قىراتيان پى درا، لەپاش دا ئىنجىل خەلات كرا
 بەدەستەى ئىنجىل، ئەوانىش ھەتا نوپۇزى عەسر كارىان پى كردو كۆلىان دا،
 ئەوانىش يەكى سەرو قىراتى خۆيان ۋەرگىرت، ئىنجا ئەم قورئانە بەخەلاتى
 درا بەئىمە، ۋەئىمە تانوپۇزى شىۋان كارمان پى كىرد، واتە: ھەتا كاتى نىزىكى
 كۆتايى جىھان، ۋەيەكى سەرو دوو قىراطمان ۋەرگىرت). جا دەستەى تەورات ۋ
 ئىنجىل گوتيان: ئەى پەرۋەردگارى ئىمە! بۆبەمانە يەكى سەرو دوقىراتت داۋ،
 بەلام بەئىمە يەكى سەرو يەك قىرات؟ لەگەل ئەۋەشدا كەئىمە كارمان لەۋان
 زۆرتىر كىردوۋە؟ خوداى گەۋرەو سەرومىش دەفەرمۇي: ئايا لەپاداشى خۇتان
 ھىچ كەمترم پىتان داۋە؟ دەلىن: نەخىر، دەفەرمۇي: دەئەۋە بەشو
 بارەۋبەھرى خۆمە بەكى ئارمىزوۋ بىكەم دەيدەمى). (ت/۲/۲۶۳/۵ ز-۷۵ تاج-۳
 ژ-۳۵۸۳ ج-۴).

راقە و شىكردنەۋە:

ئىمامى حەرەمەين (دەزى خۇاى لى بى) دەفەرمۇي: (بىپارى شەرع لەۋ فەرموۋدانە
 ۋەرنەگىرپن كەدەگىرپن بەضەرپولەئەل) ئەم فەرموۋدەيەپىش ضەرپولەئەلەۋ،
 بەنمۇنە ھىنراۋەتەۋە، لەبەرئەۋە مەرج نىيە كەموشەبەھ ۋ موشەبەھوبىيە
 لەھەموو روۋيەكەۋە چوون يەك بن.

۳۲۹- عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (كُنَّا نُصَلِّي الْمَغْرِبَ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَيَنْصَرِفُ أَحَدُنَا وَإِنَّهُ لَيُبْصِرُ مَوَاقِعَ نَبْلِهِ). (الحديث ۵۵۹) (۲۸۰)

رافعی کوری خدیج (پڑای خوی لب بن) دمفہ رموی: نهوسا که له گه ل پیغه مبه ردا (درودی خوندی له سهر بن) نویژی شیوانمان دهکردو، دهگه راینه وه بو شوینی خویمان هیشتا دنیا نه وه ندده رووناك بوو شوینی دمه تیرمان دهبینی، که تیرمان دمه تیرمانند دهمان بینی له کوئی ددها له زهوی. (ت/۱/۱۹۸/۱۲ ز- ۴۷ ژ- ۳۵۹ چ- ۴).

۳۳۰- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي الظُّهْرَ بِأَلْهَاجِرَةِ وَالْعَصْرَ وَالشَّمْسُ تَقِيَّةً وَالْمَغْرِبَ إِذَا وَجِبَتْ وَالْعِشَاءُ أَحْيَاءًا وَأَحْيَاءًا إِذَا رَأَوْهُمْ اجْتَمَعُوا عَجَلًا وَإِذَا رَأَوْهُمْ أَبْطَأُوا آخَرَ وَالصُّبْحَ كَانُوا أَوْ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّيَهَا بَغْلَسٍ). (الحديث ۵۶۰ - طرفه في: ۵۶۵) (۲۸۱)

له جابیری کوری عه بدوللا (پڑای خوی لب بن) پرسیار کرا: له ج کاتیکا پیغه مبه ر (درودی خودی له سهر بن) نویژه فه رزهکانی دهکرد؟ فه رموی: له قرجه ی گه رمای نیومرودا نویژی نیومرودی دهکرد، که نویژی عه صریشی دهکرد خویر هیشتا به گور بوو، تینی مابوو، زهرد هه لئه گه رابوو، که خویش ناواده بوو نویژی شیوانی دهکرد، نویژی خهوتنانیشی جاروبار پییشی دهخستو، جاروباریش دوی دهخست، له سهر نه م شیویه: نه گه ر نویژخوینهکان زوو کو ببونایه ته وه، زووبه زوو جه ماعه تی خهوتنانی بو دهکردین، به لام نه گه ر نویژکه رهکان

(۲۸۰) أخرجه مسلم في المساجد ومواضع الصلاة، باب: بيان أن أول وقت المغرب عند غروب الشمس، رقم: ۶۳۷ = ۱۴۲۹.

(۲۸۱) أخرجه مسلم في المساجد ومواضع الصلاة، باب: استحباب التبكير بالصبح، رقم: ۶۴۶ = ۱۴۵۸.

درهنگ بهاتنایه، نهویش خهوتنانی دوادهخست، بهتاریکولیللهکهیش نوپزی بهیانی بو دهکردن. (ت ۱/۱۹۶/۴ ز-۴۷ ژ-۳۵۱ ج-۴ ش/د/ن).

۳۳۱- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُقْلٍ الْمُزَنِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) (أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا تَغْلِبَنَّكُمْ الْأَعْرَابُ عَلَى اسْمِ صَلَاتِكُمُ الْمَغْرِبِ قَالَ وَتَقُولُ الْأَعْرَابُ هِيَ الْعِشَاءُ). (الحديث ۵۶۳) (۲۸۲)

عبداللای کوری موغهفهل نهل -موزهنی- (مزی خوی لری) فهرمووی: خوشهویست (دروودی خودی لهسر بی) فهرمووی: (عهرمه دهشت نشینهکان ناوی نوپزی شیوانتان لی نهگورن و، نهکه نئیوهیش چاو لهوان بکهن و، بهنوپزی شیوان بلین: عیشاء، چونکه نوپزی شیوان خودا ناوی ناوه مغریب). عبداللای دهیفرموو: عهرمه سارانیشینهکان بهنوپزی مهغریب دهلین: نوپزی عیشاء.

رافه و شیکردنهوه:

عبداللای کوری موغهفهل یهکیکه لهدهستهی پهیمانی خوشنوودی (بهیعهتوریشوان) کهپیشیان دهگوتری: (اصحاب الشجرة: یارانی درخت) عبداللای دهیفرموو: بهدهستی خوّم لقو پۆپی نهو درهختم له پیغهمبهر (دروودی خودی لهسر بی) دوور دهخستهوه، کهلهکاتی ریکهوتنی حودهیبیهدا پهیمانی بهیعهتوریشوانی لهژیردا سازدرا، چلو و سی فهرموودهی ههیه، لهبوخاریدا پینجی ههیه، کاتی شاری (تستی) نازادکرا عبداللای یهکهه کهس بوو لهدمروازهکیهوه چوه ژوورهوه، لههههوه کهسی زیاتر ههسهنی بهصری فهرموودهکانی دهگیرپتهوه، یهکی بوو لهو دهکهسه کهنیمای عومهر ناردنی بو بهصره، ههتا دانیشتوانی شارمزی نایین بکهن، ههوت منالی ههبوو، سالی

شہستی گۆچی لہبہ صرہ مرد، لہسہر راسپیڑی خوئی ئہبویہرزہی ئہسلہمی نوپڑی لہسہر تہرمہکھی کردا (ف - ۳۲۰)

۳۳۲- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: (أَعْتَمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْلَةَ بِالْعِشَاءِ وَذَلِكَ قَبْلَ أَنْ يَفْشُوَ الْإِسْلَامَ فَلَمْ يَخْرُجْ حَتَّى قَالَ عُمَرُ نَامِ النِّسَاءُ وَالصَّبِيَّانُ فَخَرَجَ فَقَالَ لِأَهْلِ الْمَسْجِدِ مَا يَنْتَظِرُهَا أَحَدٌ مِنْ أَهْلِ الْأَرْضِ غَيْرِكُمْ). (الحديث ۵۶۶ - أطرافه في: ۵۶۹، ۸۶۲، ۸۶۴) (۲۸۳)

عائیشہ (ہمزای خوی لب بن) فہرمووی: بہرلہوہی کھنسیسلامہتی لہ شوینانی تریش جگہ لہناوشاری مہدینہ، بلاوبیبتہوہ، شہوی لہشہوان، پیغہمبہر (دروودی خوی لہسہر بن) نوپڑی خہوتنانی دواختو درہنگ کردی، ہہتا عومہر ہاواری ئی ہہلساو فہرمووی: ئہی پیغہمبہری خودا! بفہرموو جہماعہتہکہمان بو بکہ، درہنگہ، ژنانو منالان لہناو مزگہوتا خہویان ئی کھوتووہ، لہمہ زیاتر ناتوان چاودہروانی جہماعہت بکہن، ئہوسا حہزرہت (ہمزای خوی لب بن) ہاتہدمرہوہو ہات بوٹاو مزگہوتو، بہنامادہبوانی ناومزگہوتہکھی فہرموو: (ئہم چاودہنوار ی کردنہ بہکھم مہزان، ئہمہ بہہرمیہکی گہورمیہ، خودا لہم کاتہدا بہس بہئیوہی داوہ، کھسی ترنییہ جگہ لہئیوہ، لہدانیشتوانی سہر رووی زہوی، کھلہم دہمہدا چاودہنوار ی ئہم نوپڑہبکا، وھک ئیوہ چاودہنوار ی دہکھن!)

راقہ و شیکردنہوہ: ہروانہ فہرموودہی ژمارہ: ۳۳۴ کھوا لہدواوہ.

۳۳۳- عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (كُنْتُ أَنَا وَأَصْحَابِي الَّذِينَ قَدِمُوا مَعِيَ فِي السَّقِينَةِ نُزُولًا فِي بَقِيعِ بُطْحَانَ وَالتِّي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْمَدِينَةِ فَكَانَ يَتَنَاقَبُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عِنْدَ صَلَاةِ الْعِشَاءِ كُلَّ لَيْلَةٍ نَفَرٌ مِنْهُمْ فَوَافَقْنَا

النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَا وَأَصْحَابِي وَلَهُ بَعْضُ الشُّغْلِ فِي بَعْضِ أَمْرِهِ فَأَعْتَمَ
بِالصَّلَاةِ حَتَّى ابْهَارَ اللَّيْلُ ثُمَّ خَرَجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَصَلَّى بِهِمْ فَلَمَّا قَضَى
صَلَاتَهُ قَالَ لِمَنْ حَضَرَهُ عَلَى رَسُولِكُمْ أَبْشِرُوا إِنَّ مِنْ نِعْمَةِ اللَّهِ عَلَيْكُمْ أَنَّهُ لَيْسَ أَحَدٌ
مِنَ النَّاسِ يُصَلِّي هَذِهِ السَّاعَةَ غَيْرُكُمْ أَوْ قَالَ مَا صَلَّيْ هَذِهِ السَّاعَةَ أَحَدٌ غَيْرُكُمْ لَا
يَذْرِي أَيَّ الْكَلِمَتَيْنِ قَالَ قَالَ أَبُو مُوسَى فَرَجَعْنَا فَفَرِحْنَا بِمَا سَمِعْنَا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ
صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. (الحديث ۵۶۷) (۲۸۴)

ئەبومووسا (پەزەي خەوای لێ بێ) فەرمووی: لەیەمەن بووین هەوالمەن بیست کە
پێغەمبەر (دروودی خەوای لەسەر بێ) کۆچی کردوو هەوای مەدینە، جەخۆم و دووبرام و
پەنجەو سێ کەسی لەخەمەکانم، کۆچمان کرد بۆلای، سواری پاپۆڕی بووین
لەحەبەشە هەلێ رشتین لەلای نەجاشی، لەوێ تووشی جەعفەری کۆری
ئەبوطالب و هەورێکانی بووین، وەلەوێ ماینەو هەتا کاتی گشتمان پێکەو
بەگەمی گەڕاینەو بۆلای پێغەمبەر (دروودی خەوای لەسەر بێ) لەمەدینە بوو، هەموو
شەوێ دەستەیی لەیارانی، لەکاتی نوێژی خەوتنانا بەنۆرە ئێشکی
پێغەمبەریان دەگرت، کاتی خۆم و هەورێکانم چووین بۆ خەمەتی حەزەرت
(پەزەي خەوای لێ بێ) وەرپێکەوت خەریکی سوپا رێکخستن بوو، لەبەرئەو نوێژی
خەوتنانی دواخست، هەتا شەو تەواودرنگ بوو، شەو تەواو زەنگایەو،
ئەوجا هاتە دەرەو هات بۆ مەزگەوت و نوێژی خەوتنانی بەکۆمەڵ بۆکردین،
کەنوێژەکە ی تەواو کرد بەئامادەبوونی فەرموو: (هێواش بن، لەجیگە
خۆتان مەبزوین، مژدەتان لێ بێ، یەکیکە لەنازو بەهرەکانی خودا
کەرژاندوو پەتی بەسەر ئێوەدا، ئەو یە کە لەم کاتەدا ئەم نوێژە دەکەن،
کەجگە لەئێوە لەم دەمەدا کەسی تر ئەم نوێژە ناکا) یا حەزەرت فەرمووی:
(بەس ئێوە لەم کاتەدا ئەم نوێژە دەکەن) راوی دەفەرمووی: نازانم حەزەرت

(برمزی خوی لن بر) کام لهم دووشتەى فەرموو. ئەبومووسا فەرمووی: ئیتر زۆر زۆر بەشادمانی گەپراپنەووە لەخۆشی ئەم مژدە خۆشەى کە لەپێغەمبەرمان بیست). (بروانە: تاج / ۴/۳۲۷ - از - ۱۰۲ تاج - ۳ ژ - ۳۱۶۷ ج - ۴ = کوردی).

۳۳۴- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: (أَعْتَمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْلَةً بِالْعِشَاءِ وَذَلِكَ قَبْلَ أَنْ يَفْشُوَ الْإِسْلَامَ فَلَمْ يَخْرُجْ حَتَّى قَالَ عُمَرُ نَامِ النِّسَاءُ وَالصَّبِيَّانُ فَخَرَجَ فَقَالَ لِلْأَهْلِ الْمَسْجِدِ مَا يَنْتَظِرُهَا أَحَدٌ مِنَ أَهْلِ الْأَرْضِ غَيْرِكُمْ). (الحديث ۵۶۹ طرفه في: ۵۶۶). (۲۸۵)

بروانە فەرموودەى ژمارە ۳۳۲ لێردا ئەمەى زیاترە: عائیشە فەرمووی: ئەوسەردەمە نوێژ بەجەماعەت هەر لەمەدینە دەکرا، چوونکە لەمەککە نوێژ بەدزی دەکرا، شوپنەکانی تریش ئسلامەتى یان پێ نەگەشتبوو، دەستووری پێغەمبەر و یارانى وابوو: نوێژى خەوتنانیان لەنۆوانى ئاوابوونى سوورایى کەنارى ئاسمان و تێپەربوونى سیپەى کى یەکەمى شەودا دەکرد.

وفي رواية: عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) (فَخَرَجَ نَبِيُّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَأَنِّي أَنْظَرُ إِلَيْهِ الْآنَ يَقْطُرُ رَأْسُهُ مَاءً وَاضِعًا يَدَهُ عَلَى رَأْسِهِ فَقَالَ لَوْلَا أَنْ أَشَقَّ عَلَى أُمَّتِي لَأَمَرْتُهُمْ أَنْ يُصَلُّوْهَا هَكَذَا فَاسْتَبْتُ عَطَاءَ كَيْفَ وَضَعَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى رَأْسِهِ يَدَهُ كَمَا أَبْأَهُ ابْنُ عَبَّاسٍ فَبَدَّدَ لِي عَطَاءَ بَيْنَ أَصَابِعِهِ شَيْئًا مِنْ تَبْدِيدٍ ثُمَّ وَضَعَ أَطْرَافَ أَصَابِعِهِ عَلَى قَرْنِ الرَّأْسِ ثُمَّ ضَمَّهَا يُعْرِئُهَا كَذَلِكَ عَلَى الرَّأْسِ حَتَّى مَسَّتْ إِبْهَامُهُ طَرَفَ الْأُذُنِ مِمَّا يَلِي الْوَجْهَ عَلَى الصَّدْغِ وَكَاحِيَةِ اللَّحْيَةِ لَا يُقْصَرُ وَلَا يَنْطَشُ إِلَّا كَذَلِكَ. وروى عن أنسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) هذا الحديث فقال فيه: كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى وَبِصِ خَاتَمَةِ لَيْلَتِهِ). (ريواية ابن عباس ۵۷۱ - طرفه في: ۷۲۳۹ وريواية أنس الحديث ۵۷۲ - أطرافه في: ۶۰۰، ۶۶۱، ۸۴۷، ۵۸۶۹) (۲۸۶)

له گپړانه وهی ئیبنوعه باسدا (پژای خودایان لى بى) دمفرموئ: جاكه عومهر هه لساو
 فهرمووى: ئه ی پیغه مبهري خودا! بفرموو جهماعه ته كه مان بؤ بكه،
 پیغه مبهري (دروودی خودای لى بى) خوئ شؤردبوو، كه له هؤده كه ی خوئ هاته دمروه
 بؤناو مزگه وت هیشتا سهری تهرپوو، ئیستایش ههرده لئی شیوهی ئه و كاته ی
 واله بهرچاوم، سهری ناوی ئی ده تكا، ههر دوو دهستی له سهر سهری دانا بوو،
 فهرمووى (دروودی خودای لى بى): (مه بادا زحمه تی ئومه تم بدهم، دنا فهرمانم پئ
 ده كردن كه له م ده مه دا نوپژى خه وتنان بكهن) ئیبنوعه باس به كرده وه
 گپړاپه وه كه چؤن چؤنی پیغه مبهري (دروودی خودای لى بى) دهستی له سهر سهری خوئ
 دانا بوو: جاتؤزئ په نجه كانی بلاو كرده وه ئه و جا نووکی په نجه كانی له سهر
 لاسهری داناو، ئه و جا په نجه كانی به یه كه وه لكان، وئاوا په نجه كانی راكیشا
 به سهر سهریدا بهر ده ولای خواره وه، هه تا ههر دوو په نجه كه ئه ی له ئاستی لاجانی
 دایان له نووکی گوپكانی، له لای روویه وه. وه له سهر هه مان شیوه دهستی هیئا
 به سهر لاجانگی و به سهر سهریشیدا، پپشه وا ئه نه سیش (پژای خوئ لى بى) ئه م
 فهرمووده یی گپړاوته وه، له گپړانه ومیه كا له دواكه یه وه دمفرموئ: ئیستایش
 ده لئی بریسكه ی ئه نگوستیله كه ی پیغه مبهري (دروودی خودای لى بى) واله بهرچاوم،
 كه له وشه وه دا دمدره وشاپه وه). (ت/۱/۱۹۹ + ۱۳ - ز- ۴۷ - ژ- ۳۶۰ - ت/ ۴ - ز- ۳۵ - ل- ۱۱۶).

شیکردنه وه:

بروانه فهرمووده ی ژماره: ۱۱۴. ئه م فهرمووده ییش یه کیكه له و دده وازده
 هه دیته ی كه ئیبنوعه باس به خودی خوئ له پیغه مبهري خوئی بیستووه.
 هه روا بروانه شهرحی نه وه ی له سهر سه حیحی موسلیم ج/ ۵ ص ۱۴۱، مبحب
 (باب وقت العشا و تاخیرها)

۳۳۵ - عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
 قَالَ: (مَنْ صَلَّى الْبَرْدَيْنِ دَخَلَ الْجَنَّةَ) (الحديث ۵۷۴). (۲۸۷)

ئەبوموسای ئەشعەری (پەزەیی خەوی لێ بێ) دەفەر مەوی: پێغەمبەر (دروودی خەودی لەسەر بێ) (هەرکەسێ دوو نوێژە فێنکەکە بکا، کە نوێژی بە یانی و نوێژی عەصرن، دەچیتە بەهەشت) (ت/۱/۱۹۰/۳ ز- ۴۴ ژ- ۳۴۰ ج- ۴ = ش).

۳۳۶- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) (أَنَّ زَيْدَ بْنَ ثَابِتٍ حَدَّثَهُ أَنَّهُمْ تَسَحَّرُوا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ قَامُوا إِلَى الصَّلَاةِ قُلْتُ كَمْ بَيْنَهُمَا قَالَ قَدَرُ خَمْسِينَ أَوْ سِتِينَ يَغْنِي آيَةً). (الحديث ۵۷۵ - طرفه في: ۱۹۲۱) (۲۸۸)

ئەنەس (پەزەیی خەوی لێ بێ) فەر مەوی: زەیدی کۆری ثابت بۆ یگێر پامەووە فەر مەوی: چەند کەسێ بووین لە خەز مەت پێغەمبەر دا پارشیومان کردووە ئینجا هەڵساین چووین بۆ نوێژی بە یانی، گوتم: نیوانی پارشیووەکەو بانگەکە چەند ئێ دەبوو؟ فەر مەوی: دەوری پەنجا تاشەست ئایەت دەبوو).

۳۳۷- عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ قَالَ: (كُنْتُ أَتَسَحَّرُ فِي أَهْلِي ثُمَّ يَكُونُ سُرْعَةً بِي أَنْ أُذْرِكَ صَلَاةَ الْفَجْرِ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). (الحديث ۵۷۷ - طرفه في: ۱۹۲۰) (۲۸۹)

سەهلی کۆری سەعد (پەزەیی خەوی لێ بێ) فەر مەوی: لە ماڵی خۆمان لە ناو خێزانمان پارشیووم دەکرد، ئەوجا بە پەله دەجووم بۆ مزگەوت، هەتا فریای جەماعەتی نوێژی بە یانی بکەوم لە گەڵ پێغەمبەر دا (دروودی خەودی لەسەر بێ).

۳۳۸- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: (شَهِدَ عِنْدِي رَجُلَانِ مَرْضِيُونَ وَأَرْضَاهُم عِنْدِي عَمْرٌ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ الصَّلَاةِ بَعْدَ الصُّبْحِ حَتَّى تَشْرُقَ الشَّمْسُ وَبَعْدَ الْعَصْرِ حَتَّى تَغْرُبَ). (الحديث ۵۸۱) (۲۹۰)

(۲۸۸) أخرجه مسلم في الصيام، باب: فضل السحور وتأكيد استحبابه، رقم: ۱۰۹۷ = ۲۵۴۷.

(۲۸۹) من أفراد البخاری عن المسلم (رضي الله عنه) (عيني/۱۰/۲۹۸/۲۹) المترجم.

(۲۹۰) أخرجه مسلم في صلاة المسافرين وقصرها، باب: الأوقات التي نهى عن الصلاة فيها: ۸۲۶ = ۱۹۸.

ثیبنوعهباس (رمزای خوابان لسه بیه) فهرمووی: چهن پیاوچاکی، کهیه کیکیان عومه
بوو، که بهلامهوه نهو لههه موویان بوړاست گۆیی و نایینداری په سهندتر بوو،
شایه تیان لادامو فهرموویان: پیغه مبهه (دروودی خودای له سهر بیه) له پاش کردنی نویژی
به یانی هه تا خوړ هه ل دی، پښه کی کردنی نویژی سوننه تی نه ده دا، هه روه ها
له پاش کردنی نویژی عه صریش پښه کی کردنی نویژی سوننه تی نه ده دا هه تا
خوړ ناوادمبی. (ت/۱/۲۰۳/۱ = ز-۵۰ ژ-۳۷۲ ج-۴ = ش/د/ت/ن).

۳۳۹- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (لَا تَخْرَوْا بِصَلَاتِكُمْ طُلُوعَ الشَّمْسِ وَلَا غُرُوبَهَا). (الحديث ۵۸۲ - أطرافه
في: ۵۸۵، ۵۸۹، ۱۱۹۲، ۱۶۲۹، ۳۲۷۳) وقال ابن عمر (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا)
قال رسول الله (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): (إذا طلع حاجب الشمس فأخروا الصلاة
حتى تغيب) (الحديث ۵۸۳ - طرفه في: ۳۲۷۲) (۲۹۱)

ثیبنو عومه (رمزای خوابان لسه بیه) فهرمووی: پیغه مبهه (دروودی خودای له سهر بیه) فهرمووی:
پیغه مبهه (دروودی خودای له سهر بیه) فهرمووی: (بهقه سستی له کاتی خوړکه وتن،
یا خوړ ناو ابوونا نویژ مه کهن) له گپړانه وهیه کا: ثیبنوعومه (رمزای خوابان لسه بیه)
فهرمووی: پیغه مبهه (دروودی خودای له سهر بیه) فهرمووی: (که خوړ له ناسووه سهری کی شا
نیتر نویژ مه کهن تابه قه د رمیک بهرز دهبیته وه، که خوړیش گه یشته دهم
که ل نووکی لای خواری و ناو ابوو نیتر نویژ مه کهن تابه ته وای ناوا دمبی).
(ت/۱/۲۰۴/۲ = ز-۵۰ ژ-۳۷۳ = ش/ن).

۳۴۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
نَهَى عَنْ بَيْعَتَيْنِ وَعَنْ لَيْسَتَيْنِ تَقْدَمُ وَزَادَ فِي هَذِهِ الرِّوَايَةِ: وَعَنْ صَلَاتَيْنِ نَهَى عَنْ
الصَّلَاةِ بَعْدَ الْفَجْرِ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ وَبَعْدَ الْعَصْرِ حَتَّى تَغْرُبَ). (انظر: ۲۳۳).

(بروانه: فہر موودہی ژمارہ: ۲۳۳) لہ گپرانہ وہی ئیردا ئہمہی پترہ: ودنہی
ی کردووہ لہم دوو کاتہیش کەنوئیزیان تیادا بکری: لہ پاش کردنی نوئیزی
بہ یانی ھەتا خۆر ھەل دئ، وەلہ پاش کردنی نوئیزی عەصر ھەتا
خۆر ئاوادەبی. (بروانه: ۳۳۸).

۳۴۱- عَنْ مُعَاوِيَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (إِنَّكُمْ لَتُصَلُّونَ صَلَاةً لَقَدْ صَحِبْنَا
رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَمَا رَأَيْنَاهُ يُصَلِّيَهَا وَلَقَدْ نَهَى عَنْهُمَا يَغْنِي الرُّكْعَتَيْنِ
بَعْدَ الْعَصْرِ). (الحديث ۵۸۷- طرفه في: ۳۷۶۶) (۲۹۲)

موعاوییہی کوپی ئەبوسوفیان (پەزای خوای لی بی) فەر مووی: ئیوہ لہم
سەردەمەدا دوو رکات نوئیزی سوننەت لہ پاش نوئیزی عەصر مە دەکەن، ئی مە
کە ھاورئیتی پیغەمبەری خودامان کردووہ (دروودی خوای لی بی) نەمان دیوہ کە
حەزرمەت (پەزای خوای لی بی) ئەو نوئیزە بکا، بە لکوو پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەر بی) نەیی
دەکرد لہ کردنی ئەم دوو رکاتە لہ پاش نوئیزی عەصر مە.

۳۴۲- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: (وَالَّذِي ذَهَبَ بِهِ مَا تَرَكَهُمَا حَتَّى
لَقِيَ اللَّهَ وَمَا لَقِيَ اللَّهَ تَعَالَى حَتَّى ثَقُلَ عَنِ الصَّلَاةِ وَكَانَ يُصَلِّي كَثِيرًا مِنْ صَلَاتِهِ
قَاعِدًا تَغْنِي الرُّكْعَتَيْنِ بَعْدَ الْعَصْرِ وَكَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّيهِمَا وَلَا
يُصَلِّيهِمَا فِي الْمَسْجِدِ مَخَافَةَ أَنْ يُثْقَلَ عَلَى أُمِّهِ وَكَانَ يُحِبُّ مَا يُخَفِّفُ عَنْهُمْ).
(الحديث ۵۹۰ - أطرافه في: ۵۹۱، ۵۹۲، ۵۹۳، ۱۶۳۱)

عائیشە (پەزای خوای لی بی) فەر مووی: بەو خودایە کە پیغەمبەری بێردووہ بۆلای
خۆی، پیغەمبەری خودا ھەتا مردو گەیشتەوہ بەخزمەتی خودای گەورە، ئەم
دوو رکاتە سوننەتە لہ پاش نوئیزی عەصر مە تەرک نە کردووہ، کاتیکیش
وفاتی کردو چووہوہ بۆدیوانی خودا کە بە گران و بەزەحمەت نوئیزی بۆدەکرا،
چوونکە پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەر بی) کاتی چووہناو سالەوہ کەمێ گۆشتی گرتو

قورس بوو، نیت زۆربهی شه و نوپزی به دانیشته وه دهکرد. پیغه مبهری خودا (دروودی خودای لێ بێ) ئەم دوو رکاته سوننهتی پاش نوپزی عهصره ی له ماله وه دهکرد، له مرگهوت نه یانی دهکرد، له ترسی نه وه نه بادا باری ئۆمهتی گران بکا، نه وانیش چاو له و بکه و بیانکه و نوپزه سوننه ته کانی به رودای نوپزه ره زه کان زۆر ببن و نوپزه خوین به ئاسانی بۆی نه کرین، چونکه هه میسه چه زی ده کرد که کار بۆ نه ته وه ی ئیسلامی خو ی ئاسان بکا. (ب/ ۱/ ۵۰۶/ صه حیحی موسلیم ج/ ۶ ص ۱۳ + ص ۲۷).

۳۴۳- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: (رَكَعَتَانِ لَمْ يَكُنْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدْعُهُمَا سِرًّا وَلَا عَلَانِيَةً رَكَعَتَانِ قَبْلَ صَلَاةِ الصُّبْحِ وَرَكَعَتَانِ بَعْدَ الْعَصْرِ). (الحديث ۵۹۲ طرفه في: ۳۹۰). (۲۹۳)

دیسان عائشه (زه زی خوی لێ بێ) فه رمووی: دوو نوپزه هه ن، پیغه مبهر (دروودی خودای له سه ر بێ) نه به نه یینی و نه به ناشکرا ته رکی نه ده کردن: دوو رکات له پیش نوپزی به یانی یه وه دوو رکات له پاش نوپزی عهصره وه).

۳۴۴- عَنْ أَبِي قَتَادَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (سِرًّا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْلَةً فَقَالَ بَعْضُ الْقَوْمِ لَوْ عَرَّسْتَ بِنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ أَخَافُ أَنْ تَنَامُوا عَنْ الصَّلَاةِ قَالَ بَلَالٌ أَنَا أَوْ قِطْكُمُ فَاضْطَجَعُوا وَأَسْتَدَّ بَلَالٌ ظَهْرَهُ إِلَى رَاحِلَتِهِ فَعَلَبَتُهُ عَيْنَاهُ فَتَنَامَ فَاسْتَيْقَظَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَدْ طَلَعَ حَاجِبُ الشَّمْسِ فَقَالَ يَا بَلَالُ أَيْنَ مَا قُلْتَ قَالَ مَا أُلْقَيْتَ عَلَيَّ نَوْمَةٌ مِثْلَهَا قَطْ قَالَ إِنَّ اللَّهَ قَبْضُ أَرْوَاحِكُمْ حِينَ شَاءَ وَرَدَّهَا عَلَيْكُمْ حِينَ شَاءَ يَا بَلَالُ قُمْ فَأُذِّنْ بِالنَّاسِ بِالصَّلَاةِ فَتَوَضَّأَ فَلَمَّا ارْتَفَعَتِ الشَّمْسُ وَابْتِیَاضَتْ قَامَ فَصَلَّى). (الحديث ۵۹۵ - طرفه في: ۷۴۷). (۲۹۴)

(۲۹۳) أخرجه مسلم في صلاة المسافرين باب معرفة الكعتين اليتين كان يصليها، رقم: ۸۳۵.

(۲۹۴) من أفراد البخاری (فتح الباری ۹۱/۲ حديث/ ۶۰۲) المترجم.

ئەبوقەتادە (پەزەل خەوای ئەب) فەرمووی: لەسەفەرێکا خۆم لەخزمەت حەزرەتدا بووم، شەوێ کەوتینەپێ، هەندێ لەبرادەران عەرزیان کرد: ئەو پێغەمبەری خودا! خۆزگە سەر خەوێکمان دەشکان و لەپێش بەیان و چانی کمان دەگرت، فەرمووی: (ئاخر دەترسم خەوتان ئی بکەوێ و ئاگاتان لەنوێژی بەیانی نەمێنێ) بیلال فەرمووی: بخەون من خەبەرتان دەکەمەوه. جا ئەوانیش پالکەوتن و خەویان ئی کەوت، بیلالیش و لاخەکە ی خۆی ییخ داو پستی پێوهی دا. جا بیلالیش خەو زۆری بۆھینا و چاوی چوو و خەو نووست، کە پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر ئەب) خەبەری بۆوه خۆر لەئاسۆوه گۆچکە ی کیشا بوو، فەرمووی: (ئەو بیلال! کوا ئەوه ی تۆ گوتت؟ تۆ نەتگوت من خەبەرتان دەکەمەوه؟) بیلالیش فەرمووی: هەرگیز خەو ی و قوورس نەگرتووم. فەرمووی (دروودی خودای لەسەر ئەب): (ئەمە خواستی خوا و ابووه، خوا لەئەزەلدا ئەمە ی لەچارە نووسیوین، لەراستیدا ئەودەمە ی کە خەوتان ئی کەوتوو و خوا خەو ی ئی خستوون و لەسەر خواستی خوا خەوتان ئی کەوتوو و لەو دەمەدا کە خۆی خواستی لەسەر بوو و گیانتانی بردۆتەوه بۆلای خۆی، وەلەودەمەدا کە خۆی خواستی لەسەر بوو و گیانتانی گێراوەتەوه بۆناو جەستەتان). ئەو جا پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر ئەب) دەست نوێژی گرت، کاتی دەستیان کرد بەجەماعەت خۆر بەرز بوو، تەواو سپی هەل گەرابوو. (ت/۲۰۱/۱/۳ ز- ۴۹ ژ- ۳۶۸).

نوێژی قەزا بەجەماعەت دەکری

۳۴۵- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) (جَاءَ يَوْمَ الْخَنْدَقِ بَعْدَ مَا غَرَبَتِ الشَّمْسُ فَجَعَلَ يَسُبُّ كُفَّارَ قُرَيْشٍ قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا كِدْتُ أُصَلِّيَ الْعَصْرَ حَتَّى كَادَتْ الشَّمْسُ تَغْرُبُ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَاللَّهِ مَا صَلَّيْتُهَا فَقُمْنَا إِلَى بُطْحَانَ فَتَوَضَّأَ لِلصَّلَاةِ وَتَوَضَّأْنَا لَهَا فَصَلَّيْنَا

الْعَصْرَ بَعْدَ مَا غَرَبَتِ الشَّمْسُ ثُمَّ صَلَّى بَعْدَهَا الْمَغْرِبَ). (الحديث ٥٩٦ - أطرافه في: ٥٩٨، ٦٤١، ٩٤٥، ٤١١٢) (٢٩٥)

جابیری کوری عہدوللہ (پہلوی خویان لئ بئ) فہرمووی: روژی غہزای خہندہق لہ پاش خورٹاوا ، عومہری کوری خہططاب (پہلوی خوی لئ بئ) ہاتو دہستی کرد بہ جنیودان بہ بیپر وایانی قورہیش، فہرمووی: ئہی پیغہمبہری خودا! خہریک بوو خورٹاوا دہبوو ئہوسا نوپژی عہصرم بوکرا؟ پیغہمبہر (دروودی خودای لہسر بئ) فہرمووی: (بہ خودا من ہیشتا نہیم کردوود!). ئہوجا ہہ لئساین چووین بو شیوی بو طحان کہوا لہ مہدینہ، پیغہمبہر (دروودی خودای لہسر بئ) لہوئی دہستنوپیژی گرت بو نوپیژو، ئیمہیش دہسنوپیژمان گرت بوئی، ئہوجا نوپیژی عہصری بہ کومہل بوکردین لہ پاش خورٹاوا بوون. لہ پاشتر نوپیژی شیوانیشی بہ جہماعہت بو کردین).

باسی قہزای نوپیژی لہ بیر چوو

٣٤٦- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (مَنْ نَسِيَ صَلَاةً فَلْيَصِلْ إِذَا ذَكَرَهَا لَا كُفَّارَةَ لَهَا إِلَّا ذَلِكَ وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي). (الحديث ٥٩٧) (٢٩٦)

ئہنہسی کوری مالیک (پہلوی خوی لئ بئ) فہرمووی: پیغہمبہر (دروودی خودای لہسر بئ) دہفہرموئی: (ہہرکہسی ہہرنوپیژیکی لہ بیر چوو، لہکاتی خویدا نہ یکرد باہہرکاتی یادی کہوتہوہ ئہوکاتہ بیکا، ئیتر جگہ لہمہ بریتی (کہفارمت) ی

(٢٩٥) أخرجه مسلم في المساجد ومواضع الصلاة، باب الدليل لمن قال الصلاة الوسطى العصر رقم: ٦٣١.

(٢٩٦) أخرجه مسلم في المساجد ومواضع الصلاة، باب: الصلاة، باب: قضاء الصلاة الفائتة، واستحباب تعجيل قضائها، رقم: ٦٨٤ = ١٥٦٧.

ترى نييه، وهك خودا دمه رموى: (أقم الصلاة لذكرى) طه/٢٠/١٤ - واته: به تاييه تى ناگادارى نويزه كه ت بكه و له كاتى خويا بيكه بويا د كردن و ناوبردنى من). (ت/٢٠١/١ ز-٤٩ ژ-٣٦٦+٢+٤ - ش/د/ت/ن)

٣٤٧- عَنْ أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا تَزَالُوا فِي صَلَاةٍ مَا تَنْتَظِرُونَ الصَّلَاةَ. (الحديث ٦٠٠) (٢٩٧)

ديسان نه نه س (برمزي خوي لس بن) فهرمووى: شهوى بيغه مبه ر (درووى خودى لسه ر بن) نويزى خه و تنانى دواخت، له نيوه شه ودا كردى، كه له نويزر بؤوه فهرمووى: خه لكى تر نويزى خويان كردو خه وتن، به لام نيوه نه وه تى چاو منوارى نه م نويزه ده كه ن نه م ماوهيه تان هه موو به نويزر بوخسيه). (ت/١٩٩/١٣ ز-٤٧ ژ-٣٦٠ چ-٤).

٣٤٨- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: (صَلَّى بِنَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَاةَ الْعِشَاءِ فِي آخِرِ حَيَاتِهِ فَلَمَّا سَلَّمَ قَامَ فَقَالَ أَرَأَيْتَكُمْ لَيْلَتَكُمْ هَذِهِ فَإِنَّ رَأْسَ مِائَةِ سَنَةٍ مِنْهَا لَا يَبْقَى مِنْهُ هُوَ عَلَى ظَهْرِ الْأَرْضِ أَحَدٌ). يريد بذلك أنها تحزم ذلك القرآن. (الحديث ٦٠١ طرفه في: ١١٦). (٢٩٨)

(بروانه فهرمووده ي ژماره: ٩٥). ليره دا نه م پترييه ي هه يه: مبه ستي بيغه مبه ر (درووى خودى لسه ر بن) له م فهرموودميه نه وه يه: كه له پاش سه د سالى تر له م رؤوه كه س نامينى له م خه لكه ي كه نيستا هه ن و ان له سه ر رووى زه وى و نه م چينه ي نيستا هه يه كو تايى دى، مبه ست نه وه نييه كه له پاش سه د سالى تر قيامه ت هه ل ده سي و كه س نامينى (ت/٣٦٥/٤ تاج-٣ ز-١١٢ ژ-٣٨٩).

(٢٩٧) أخرجه مسلم (عينى/٧٦/٩٦/٥) باب وقت العشاء وتأخيرها - المترجم - ١٤٤٤-١٤٤٧.

(٢٩٨) أخرجه مسلم في فضائل الصحابة، باب: قوله (صلى الله عليه وسلم) لا تأتى مائة

باسی کوفتوگو له پاش نویژی خه ووتنان

۳۴۹- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) (أَنَّ أَصْحَابَ الصُّفَّةِ كَانُوا أَنْاسًا فَقَرَاءَ وَأَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ كَانَ عِنْدَهُ طَعَامٌ اثْنَيْنِ فَلْيَذْهَبْ بِثَلَاثٍ وَإِنْ أَرْبَعٍ فَخَامِسٍ أَوْ سَادِسٍ وَأَنَّ أَبَا بَكْرٍ جَاءَ بِثَلَاثَةٍ فَأُتِلَقَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِعَشْرَةٍ قَالَ فَهُوَ أَنَا وَأَبِي وَأُمِّي فَلَا أَذْرِي قَالَ وَأَمْرَاتِي وَخَادِمٌ بَيْنَنَا وَبَيْنَ بَيْتِ أَبِي بَكْرٍ وَإِنَّ أَبَا بَكْرٍ تَعَشَّى عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ لَبِثَ حَيْثُ صُلِّيَتِ الْعِشَاءُ ثُمَّ رَجَعَ فَلَبِثَ حَتَّى تَعَشَّى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَجَاءَ بَعْدَ مَا مَضَى مِنَ اللَّيْلِ مَا شَاءَ اللَّهُ قَالَتْ لَهُ امْرَأَتُهُ وَمَا حَبَسَكَ عَنْ أَصِيافِكَ أَوْ قَالَتْ ضَيْفَكَ قَالَ أَوْ مَا عَشَيْتِيهِمْ قَالَتْ أَبَوْا حَتَّى تَجِيءَ قَدْ غُرِضُوا فَأَبَوْا قَالَ فَذَهَبْتُ أَنَا فَاخْتَبَأْتُ فَقَالَ يَا غُنْثَرُ فَجَدِّعْ وَسَبِّ وَقَالَ كُلُوا لَا هَيْنًا فَقَالَ وَاللَّهِ لَا أَطْعَمُهُ أَبَدًا وَإِنَّمَا اللَّهُ مَا كُنَّا نَأْخُذُ مِنْ لُقْمَةٍ إِلَّا رَبًّا مِنْ أَسْفَلِهَا أَكْثَرُ مِنْهَا قَالَ يَعْنِي حَتَّى شَبِعُوا وَصَارَتْ أَكْثَرُ مِمَّا كَانَتْ قَبْلَ ذَلِكَ فَنَظَرَ إِلَيْهَا أَبُو بَكْرٍ فَإِذَا هِيَ كَمَا هِيَ أَوْ أَكْثَرُ مِنْهَا فَقَالَ لِامْرَأَتِهِ يَا أُخْتُ بَنِي فِرَاسٍ مَا هَذَا قَالَتْ لَا وَفَرَّةٌ عَيْنِي لَهَا الْآنَ أَكْثَرُ مِنْهَا قَبْلَ ذَلِكَ بِثَلَاثِ مَرَّاتٍ فَأَكَلَ مِنْهَا أَبُو بَكْرٍ وَقَالَ إِنَّمَا كَانَ ذَلِكَ مِنَ الشَّيْطَانِ يَعْنِي يَمِينَهُ ثُمَّ أَكَلَ مِنْهَا لُقْمَةً ثُمَّ حَمَلَهَا إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَصْبَحَتْ عِنْدَهُ وَكَانَ بَيْنَنَا وَبَيْنَ قَوْمٍ عَقْدٌ فَمَضَى الْأَجَلَ فَفَرَّقْنَا اثْنَا عَشَرَ رَجُلًا مَعَ كُلِّ رَجُلٍ مِنْهُمْ أَنْاسٌ اللَّهُ أَغْلَمَ كَمَ كُلِّ رَجُلٍ فَأَكَلُوا مِنْهَا أَجْمَعُونَ أَوْ كَمَا قَالَ). (الحديث ۶۰۲ - أطرافه في: ۳۵۸۱، ۶۱۴۰، ۶۱۴۱). (۲۹۹)

عەبدوڕەحمەنی گوڕی ئەبوبەکرێ سەدیق (ڕەزای خواپەسەر بێ) فەرمووی:
دانیشتوانی میوانخانەی صوففە خەڵکیکی ھەژار بوون، جاری پێغەمبەر (دروودی
خودی لەسەر بێ) فەرمووی: (ئەوێ نانی دووکەسی ھەیە بایەکی لەم میوانانە لەگەڵ
خۆی بباتەوێ بیکا بەسێھەمیان، ھەروا ئەوێ نانی چوار کەسی ھەیە

باپینچ ھەمىٰ لەگەڵ خۆى بباتەو، یا فەرمووی: باپینچ ھەمىٰ یاشەشە ھەمىٰ لەگەڵ خۆى بباتەو) ئیتر ئەبوبەکریش (رەزای خۆى لى بن) سىٰ کەسىٰ لەگەڵ خۆى ھینایەو، بۆمالەو، پیغەمبەر خۆى (درووى خۆى لەسەر بن) دەکەسىٰ لەگەڵ خۆى بردەو، عەبدورەحمان فەرمووی: ئیمە من و باوکم و دایکم بووین، راوی فەرمووی: وابزانم عەبدورەحمان فەرمووشى: ژنەکەى من و نۆکەرێکیشمان لەگەڵ بوو. نۆکەرەکە ھى ئیمە و مالى باوکم بوو، بەلام ئەبوبەکر خۆى چوووە بۆلای حەزرت و لەلای ئەو شیوى کردەو، ھاتەو ئەوەندەى خۆدا مەیلی لەسەربوو لەشەو رابووردبوو، جازنەکەى پىٰ ی گوت: بۆچى درەنگ ھاتیتەو بۆلای میوانەکان؟ ئەویش بەدایکمی فەرموو: ناشى ھەتا ئیستا شیوت بۆدانەنابن؟ دایکیشم فەرمووی: خۆلکیان کردن تانانیان بۆدابنری، بەلام رازی نەبوون تاخۆت نەپەیتەو. عەبدورەحمان فەرمووی: جامنیش لەترسى باوکم چووم خۆم شارەو نەبادا لەسەر میوانەکان قسەم پىٰ بلى. جاباوکم بانگی کردم و فەرمووی: خویڤى! ئەو لەکوئى؟ ئەى لچ و لیوت بکری، ئەى واوالیکراو؟ ئەو بۆنانت بۆنەم میوانانە دانەناو؟ جا کە لەحالەکە حالى بوو بەمیوانەکانى فەرموو: دەبۆن، بەنۆشى گیانتان نەبى، دیارە سووچى خۆتان بوو، سابەو خۆدایە بەھیچ جۆرى نابى من لپی بخۆم، عەبدورەحمان فەرمووی: شتیکی سەیر رووی دا، بەھەقى خوا ھەر پاروویە کەمان لەخواردەمەنیەکە ھەلەدەگرت لەبن پارووەکەو بەرز دەبۆو و پترو زۆرتر دەبوو، ئیتر ھەروا ھەتا تیرمان خوارد، کەچی نانەکە زیادى کردبوو، کەمى نەکردبوو، ئەبوبەکریش بەووردی سەرنجىکی ئەم حالەى داو فەرمووی: ئەرى کچەکەى بەنى فیراسى ئەو چییە؟ دایکیشم فەرمووی: منیش وەك تۆى لى دزمانم، بەلام سویندم بەوہى کەبوو بەمایەى ئەم چاوو دل روۆشنى یەم نانەکە ئیستا سىٰ فاتى پیشتزیەتىو، لەپیت و فەرى تۆو میوانەکانتەو خۆدا پیت و فەرى تىٰ خستوو، لەبەرئەو ئەبوبەکریش

(دروودی خودای لهسەر بێ) سویندهکهی خووی شکاندو تیکهیهکی بۆ موفه‌رکی له‌وانه موفه‌رکه خواردوو فهرمووی: دیاره ئه‌و سویندهی که‌خواردم له‌م نانه نه‌خۆم ئه‌وه له‌شه‌یتانه‌وه بوو، چونکه نانی پیرۆزی وا حه‌یفه مرۆلای نه‌خوا ئه‌وجا قهره‌وانه‌کهی به‌خواردمه‌نییه‌که‌وه هه‌لگرت و بردی بۆ خزمه‌تی حه‌زرت، له‌وای دای نا بۆبه‌یانی، عه‌بدوهره‌حمان فهرمووی: له‌وه‌وپیش له‌نیوانی ئیمه‌و له‌نیوانی هۆزیکێ تر دا په‌یمانێ هه‌بوو، ماوه‌ی په‌یمانه‌که‌مان ته‌واو بوو بوو، سوپاکه که‌هاتنه‌وه بۆمه‌دینه؟، حه‌زرت (ره‌زای خوای لێ بێ) کردنی به‌دوازه به‌شه‌وه هه‌ر به‌شی له‌وسوپایه سه‌رکرده‌یه‌کی بۆدانا، هه‌ر سه‌رکرده‌یی مه‌گه‌ر خودا بۆخوای بزانی چه‌ند که‌سی له‌گه‌ڵ دا بوو، له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌یشدا ئه‌و نان و چیشته که‌مه که‌له‌و قهره‌وانه‌دا بوو، له‌سه‌ره‌تاوه به‌به‌ره‌که‌تی ئه‌بویه‌گری سه‌دیق و له‌دوایی دا به‌پیرۆزیی حه‌زرت (ره‌زای خوای لێ بێ) به‌ره‌که‌تیکێ ناشکرای وای تی که‌وت به‌شی ئه‌و هه‌موو سوپایه‌ی کردو ئه‌وانیش گشتیان لێیان خواردو به‌سیانی کرد). (ریاض الصالحین/۳/۱۰۸۲/۱).

شیگردنه‌وه:

له‌فه‌تحو‌لباریدا ده‌فه‌رمووی: نامه‌ی کاته‌کانی نوێژ (کتاب موافیت الصلاة) بریتیه‌یه له‌سه‌دو حه‌فده فهرمووده، سیی و شه‌شیان ته‌علیقن، ئه‌وانه‌ی تریان موته‌صیلن، له‌مانه‌ چل و هه‌شتیان پوخته‌وپاڵفتن - واته: خالیصه‌ن - سه‌شت و نۆشیان دووباره‌ن، جایا له‌م نامه‌یه‌ خۆیا دووباره‌ کرانه‌ته‌وه، یاله‌پیشه‌وه. هه‌موویان پیشه‌وا موسلیمیش (ره‌زای خوای لێ بێ) په‌سه‌ندی کردوون و ئه‌ویش گێڕاونه‌تیته‌وه، جگه‌ له‌م سیازده‌یه‌یان:

۱- فهرمووده‌ی ئه‌نه‌س: (کنا إذا صلینا .. سجدا علی ثیابنا اتقاء الحر) که‌رچی موسلیم ئه‌م فهرمووده‌یه‌ی به‌مه‌عنا گێڕاوه‌ته‌وه.

- ۲- ئەم فەرموودەیی تری ئەنەس کەتیایدا دەفەر موی: (ما أعرف شيئاً مما كان على عهد النبي (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ).
- ۳- ئەم فەرموودەیی تریشی کەهەر بەواتا فەرموودەیی دوهمیەتی کەتیایدا دەفەر موی: (وهذه الصلاة قد ضيعت).
- ۴- فەرموودەیی ئیبنو عومەر (إِذَا أَشْتَدَّ الْحَرُّ فَأَبْرَدُوا عَنِ الصَّلَاةِ) رقم-۳۱۵.
- ۵- فەرموودەیی ئەبوسەعید: (أَبْرَدُوا بِالظَّهْرِ....).
- ۶- فەرموودەیی ئیبنو عومەر: (إِنَّمَا بَقَاؤُكُمْ فِيهَا سَلَفٌ قَبْلَكُمْ...) رقم-۳۲۸.
- ۷- فەرموودەیی ئەبومووسا: (مثل المسلمين واليهود والنصارى...).
- ۸- فەرموودەیی ئەنەس: (كنا نصلّي العصر ثم يخرج الإنسان...) بەلام هەردوو پیر لەسەر ئەصلى ئەم فەرموودەییە یەکن.
- ۹- فەرموودەیی عەبدوڵلای کورپی موعەففەل (لا يغلبنكم الأعراب) رقم-۳۳۱.
- ۱۰- فەرموودەیی ئیبنو عەباس: (لولا أن أشق على أمتي.....) رقم-۳۳۴.
- ۱۱- فەرموودەیی سەهلی کورپی سەعید (كنت أتسحر...).
- ۱۲- فەرموودەیی موعاوییە: (إنكم لتصلون صلاة...) رقم-۳۴۱.
- ۱۳- فەرموودە کەیی ئەبوقەتادە: (أخاف أن تناموا عن الصلاة..) هەروا دەفەر موی سێ ئەنەری مەوقوفیشی تیادایە. اه، کەواتە: سەرجهمی فەرموودەو ئەنەرەکانی ئەم (نامەیی کاتەکانی نوێژ) دەکاتە: (۱۲۰) لەم (۱۲۰) ه چل و یەکیان لەتەجریدە کەدا هاتوو. عەبدوڕەحمانی کورپی ئەبو بەکری کورپی ئەبو قوحافە، خۆی و باوکی و باپیری لە ھاوڕێیانی پێغەمبەر بوون، کورپیکی بوو ناوی موحمەد ئەبوعەتیق بوو، ئەویش لەپیش مەرگی پێغەمبەردا لەدایک بوو، برای هەقی عایشەییە، لەپیزی لەشکری بێڕواییانی قورەیشا نامادەیی شەری بەدرو شەری ئوحوود بوو، داوای کرد

که پالنهوانی بوی بجیته مهیدان، باوکی ویستی بجی، پیغه مبهه (دروودی خودی لاسه)
 نه بهیشت و پی فهرموو: (خوتمان پی بهیله!) له پاشتر موسولمان بوو
 موسولمانیکی زور جوانی لی دهرچوو، له ناگر بهسته که ی حوده پیبه دا له گهل
 پیغه مبهه بوو، پالنهوانیکی زور نازاو دلیر بوو، تیره ندازیکی چاک بوو،
 له گهل خالی دا ناماده ی شه پی یه مامه بوو، حهوتی له سه رکرده کانیان کوشت،
 که یه کیکیان (محکم) ی یه مامه بوو، که له سه ر که لی نی له که لی نه کانی قه لاکه
 بوو، نیر سو پای نیسلام له و که لی نه وه هله پزانه ناو قه لاکه. عه بدوره حمان
 کوری گهره ی نه بوبه کره، له نوم رومانه، پی او یکی پی او چاکی دین قایمی
 خاوه ن بهیمانی راستگو بوو، قهت دروی لی نه بینراوه. له رو داوی نه ل -
 جه مه ل دا له گهل عانی شه ی خوشکی بوو، به لام موحه ممه دی برای له گهل
 پی شه وا عه لی بوو، روژی موعاوییه له سه ر دوانگه ووتار ددها، له خه لکه که
 داوا دهکا که له پاش خو ی یه زیدی کوری هله بژیرن به جی نشین!!
 عه بدوره حمانیش دهره رموی: (بو نه مه هیر قه لییه ته؟ که ده ستووریان وایه
 هه ر کاتی قه یصه ر دهری قه یسه ری تر له شوینی داده نی شی!).

موعاوییه له پاش نه م هله لویسته سه د هزار دره می زیوینی بو دهنی ری،
 به لام نه و وری ناگری و دهره رموی: (نایینم نافرؤشم بوجیهانم) جابه ره و
 مه که که ده که ویته ری، له ری له ناو خه ودا به مه رگی کوتوپر دهری، ته ره مه که ی
 ده به ن بو مه که که له و دهنی زن، سالی په نجاوسی ی کوچی ده بی، کاتی عانی شه
 هه والی مه رگی ده بیستی ده چی بؤحه ج، له مه که که ده چی ته سه رگو ره که ی و
 ده گری و نه م شیعره ی موته ممیمی کوری نووهیره ده خوینی ته وه که به سه ر
 مالیکی برایدا هه لی داوه له به حری طویل:

و کنا کند مانی جذیمة حقة

من الدهر حتی قیل لن یصدعا

فلما نفرقنا کانی و مالکا

لطول اجتماع لم نبت ليلة معا

واته:

وهك دووها ودهمی گیانی به گیانی
 رۆژگاری نۆرمان پیکه وه رانی
 گهر دوون له ناکاو بی چاوه پروانی
 رۆژگاری دووری و جودایی هانی
 تهوونی جودایی وه ها ته نیوه
 پینگهی په یوه ندی ته و او پر یوه
 منی له کاکم واداپریه وه
 ده لئی له مه و بهر یه کمان نه دیوه!

عه بدوره حمان له سه ره تا وه ناوی عه بدولکه عبه بووه، پیغه مبهه (درویدی خودای لاسه)
 (ب) ناوه که ی گوژی و کردی به عه بدوره حمان، چهند فه رمو و دیه کی له سه حیج دا
 ههیه، سائی له پاش مه رگی عه بدوره حمان عانی شه ی خوشکیشی دهری، رهزای
 خودایان ئی بی.

بسم الله الرحمن الرحيم

(۱۴) نامه‌ی بانگ (کتاب الاذان)

سهره‌تای داهاتنی بانگ (باب: بدء الاذان)

۳۵۰- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) كَانَ يَقُولُ: (كَانَ الْمُسْلِمُونَ حِينَ قَدِمُوا الْمَدِينَةَ يَجْتَمِعُونَ فَيَتَحَيَّيُونَ الصَّلَاةَ لَيْسَ يُنَادِي لَهَا فَتَكَلَّمُوا يَوْمًا فِي ذَلِكَ فَقَالَ بَعْضُهُمْ اتَّخَذُوا نَاقُوسًا مِثْلَ نَاقُوسِ النَّصَارَى وَقَالَ بَعْضُهُمْ بَلْ بُوْقًا مِثْلَ قَرْنِ الْيَهُودِ فَقَالَ عُمَرُ أَوْلَا تَبْعَتُونَ رَجُلًا يُنَادِي بِالصَّلَاةِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا بَلَالُ قُمْ فَتَادِ بِالصَّلَاةِ). (الحديث ۶۰۴) (۳۰۰)

ئىبنوعومەر (رەزای خاویان لى بى) دەیفەرموو: کاتى موسولمانان کۆچیان کرد بۆ مه‌دینه، هێشتا بانگ دانەمه‌زرا بوو، خوڤیان چاودیڤى کاتى نوڤتریان دەکردو بۆى کۆدەبوونەوه. رۆژى لى هه‌ باریه‌وه ده‌ستیان کرد به‌گوفتوگۆ. هه‌ندیکیان فه‌رموویان: بازه‌نگى دابنڤین وه‌ک هى نه‌صرانى یه‌کان، وه‌ک ئه‌وان له‌کاتى نوڤتردا ناقووس لى بده‌ین، هه‌ندى تریان فه‌رموویان: ئه‌ی بۆئیمه‌یش وه‌ک جووله‌که‌کان که‌ره‌نایه‌ک دروست نه‌که‌ین بۆخۆمان. عومه‌ریش فه‌رمووی: ئه‌ی بۆ پیاوی نه‌چى بانگ بدا بۆنوڤتر؟ ئیتر پینغه‌مبه‌ر (درووى خودای له‌سه‌ر بى) فه‌رمووی: (ئه‌ی بیلال! هه‌ئسه‌ بانگ بده‌ بۆ نوڤتر)

۳۵۱- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (أُمِرَ بَلَالٌ أَنْ يَشْفَعَ الْأَذَانَ وَأَنْ يُؤْتَرَ الْإِقَامَةَ). (الحديث ۶۰۵ طرفه‌ فى: ۶۰۳). (۳۰۱)

ئه‌نه‌س (رەزای خاوی لى بى) فه‌رمووی: خو‌شه‌ویست (درووى خودای له‌سه‌ر بى) فه‌رمانى به‌بیلال کرد که‌وته‌کانى بانگ جووته‌ جووته‌ بلى، وه‌وته‌کانى قامه‌ت به‌تاک بلى،

وتهی: (قد قامت الصلاة) نهیبی، بهلام نهم وتهیه لهقامهت دا دووچار بلی) (ت/۱/۲۲۶ ز ۶۱ ژ ۴۲۱ ج ۴ = ش/د/ت/ن).

۳۵۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (إِذَا تُودِيَ لِلصَّلَاةِ أَذْبَرَ الشَّيْطَانُ وَلَهُ ضُرَاطٌ حَتَّى لَا يَسْمَعَ التَّأْذِينَ فَإِذَا قَضَى النَّدَاءَ أَقْبَلَ حَتَّى إِذَا ثُوبَ بِالصَّلَاةِ أَذْبَرَ حَتَّى إِذَا قَضَى التَّوْبَ أَقْبَلَ حَتَّى يَخْطُرَ بَيْنَ الْمَرْءِ وَنَفْسِهِ يَقُولُ أَذْكَرُ كَذَا أَذْكَرُ كَذَا لِمَا لَمْ يَكُنْ يَذْكُرُ حَتَّى يَظُلَّ الرَّجُلُ لَا يَذْهَبُ كَيْفَ صَلَّى). (الحديث ۶۰۸ - أطرافه في: ۱۲۲۲، ۱۲۳۱، ۱۲۳۲، ۳۲۸۵) (۳۰۲)

ئەبوهورەیره (هزای خوی لی بی) فهرمووی: پیځه مبهه (دروودی خودای لهسهر بی) فهرمووی: (کاتی بانگ دهری بونیژ شهیتان هه لده تورپنی و جرت لی ددها، تاگوئی له بانگه که نهبی، جا که بانگه که تهواو دهبی دیسان دیته وه تاقامهت دهکری بونیژ نهوجا دووباره هه لده تورپنیته وه، که قامهت تهواو دهبی دیسان دیته وه دهجیته بنکلیشه ی پیاوه و پیی دهلی: بیر له مه بکه ره وهو بیر له وه بکه ره وه، وه نه و شتانه ی وه بیر دینیته وه که له وه پیش له بیر ی نه بوون، هه تا به رادهیه کی وا دلی بی ناگادهکا که نازانی چه ن رکات نویژ دهکا). (ت/۱/۲۲۲ ز ۵۹ ژ ۴۱۴ ج ۴ = ش/د/ن).

۳۵۳- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: (لَا يَسْمَعُ مَدَى صَوْتِ الْمُؤَذِّنِ جَنَّ وَلَا إِنْسٌ وَلَا شَيْءٌ إِلَّا شَهِدَ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ) (الحديث ۶۰۹ - طرفاه في: ۳۲۹۶، ۷۵۴۸). (۳۰۳)

عهبدو لای کوری عهبدو ره حمانی کوری سه عهعه (هزای خوی لی بی) فهرمووی: ئه بوسه عیدی خودری (هزای خوی لی بی) فهرمووی پییم: ده تبینم تو چهزت له مالآت و

مہرپداری و دہشتہ، جاہرکاتیٰ لہناو مہرو مالآتہکہتا بوویت و بانگت دا، یالہو دہشتہ بوویت و بانگت دا، تہواو دہنگ لہبانگہکہ ہہلپرہ، چونکہ ہہرجی لہقہرہی دہنگی بانگمردابی و گوئی ی لی بی، چ جنوکہہبی و، چ مروؤف بی، چ فریشتہبی و، چ شتیٰ تربی وک دارو بہردو شتی بی گیانی تر، لہرؤژی قیامہتدا شایہتی بؤدہدن و بہو شایہتیہہ چاوو دلی رؤشن دہکنہوہو، سہری پی ی بہرزدہبی. نہبوسہعید فہرمووی: نہم فہرماہیشتہم لہ پیغہمبہر (دروودی خودای لہسر ہن) خوی بیستوہو. (ب/۱/۲۲۳/ ۳ ز-۵۹ ژ-۴۱۶ چ-۴ = ب/ ن).

۳۵۴- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) (أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا غَزَا بَنِي قَوْمًا لَمْ يَكُنْ يَغْزُو بَنِي حَتَّى يُصْبِحَ وَيَنْظُرَ فَإِنْ سَمِعَ أَذَانًا كَفَّ عَنْهُمْ وَإِنْ لَمْ يَسْمَعْ أَذَانًا أَغَارَ عَلَيْهِمْ). (الحديث: ۶۱۰ طرفہ فی: ۳۷۱). (۳۰۴)

نہنہس (رہزی خوی لی ہن) فہرمووی: یاسای پیغہمبہر (دروودی خودای لہسر ہن) وابوو: کدہرؤیشت بؤغہزا بؤسہر ہؤزی، ہہتا بہیانی نہدای بی نہیدہدا بہسہریانا، جا نہگہر لہکاتی بہیانیدا گوئی لہدہنگی بانگ بواہہ نہوا وازی لی دہہینان، نہگینا لہپاش بہیان ہیرشی دہبردہ سہریان و، پہلاماری دہدان. (ت/۸/۱۲۰/ ۲ تاج-۴ ز-۴۶ ژ-۴۶۳ = ش/ د/ ت).

۳۵۵- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (إِذَا سَمِعْتُمُ النَّدَاءَ فَقُولُوا مِثْلَ مَا يَقُولُ الْمُؤَذِّنُ). (الحديث ۶۱۱) وعن معاوية (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) مثله إلى قوله: وأشهد أن محمداً رسول الله. وكما قال: حي على الصلاة، قال: لا حول ولا قوة إلا بالله وقال: هكذا سمعنا نبيكم (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يقول (الحديث ۶۱۲ - طرفاه فی: ۶۱۳، ۹۱۴) (۳۰۵)

(۳۰۴) أخرجه مسلم في الصلاة، باب: استحباب القول مثل قول المؤذن لمن سمعه (صحيح مسلم بشرح النووي ج/۴ ص ۸۴) المترجم = ۲۴۸۲.
(۳۰۵) أخرجه مسلم في الصلاة، باب: استحباب القول مثل قول المؤذن لمن سمعه، رقم: ۳۸۳.

ئەبوسەئیدی خودری (پەزەئى خەۋى لى بىن) فەرەمۆۋى: خۇشەۋىست (دروودى خودى لەسەر بىن) فەرەمۆۋى: (كاتى گۆپتان لەبانگ دەبى بانگدەر چ دەلى ئىۋەش ئەۋە بلىنەۋە). (ت/۱/۲۳۰/۱ ز- ۶۳ ژ- ۴۲۹ = ش/د/ت/ن).

۳۵۵- (دووبارە- مكرر) موعاۋىيە (پەزەئى خەۋى لى بىن) جارى گۆيى لەبانگ بوو، لەسەرەتاي بانگەۋە بانگدەر ھەرچى دەفەرەمۆۋ ئەۋەش گۆۋتەكەى ئەۋى دووبارە دەكرەۋە، ھەتا (وأشهد أن محمداً رسول الله) بەلام كاتى بانگدەر گۆتى: (حي على الصلاة) موعاۋىيە فەرەمۆۋى: (لاحول ولاقوة إلا بالله) كاتىكەش بانگدەر گۆتى: (حي على الفلاح) موعاۋىيە فەرەمۆۋى: (لاحول ولاقوة إلا بالله) ئىتر لەپاش (حي على الفلاح) بانگدەر ھەرچى فەرەمۆۋ موعاۋىيە ئەۋەى دووبارە كەردەۋە، بەبى زىادوكەم. لەپاشا فەرەمۆۋى: لەسەر ئەم شىۋەيەى كەراپوورد ۋەلامى سەندەۋەى بانگم بەگۆيى خۆم ژنەۋتوۋە لەزارى پىرۋزى پىغەمبەرى خۇشەۋىستى ئىۋە. (دروودو سلاۋى خودى لەسەر بىن).

روونكردنهۋە:

يەكەم: بۆمەشق كەردن لەسەر ۋەرگىرپانى زاراۋەكانى زانستى فەرەمۆۋە، ھەرۋەھا بۆ شارەزا بوون بەرەبەرە لەمەر جەكانى ھەردوۋىر كەبوخارى ۋە موسلىمەن، (رەزاۋ رەحمەتى خەدەئەن لى بىن) دەلىين: پىشەۋا عەسقىلانى لەم شوينەدا دەفەرەمۆۋى: پىشەۋا موسلىم (رەحمەتى خەۋى لى بىن) لەعومەرى كۆرى خەططابەۋە، فەرەمۆۋەيى دەردەھىتى، ۋىنەى ئەم فەرەمۆۋەيەى موعاۋىيەيە، بەلام بوخارى دەرى نەھىناۋە، چونكە راجىيائى ھەيە لەۋەدا كەئەم فەرەمۆۋەى عومەرە پەيۋەست (موصولە)، يا بەرەلایە ۋاتە مۇرسەلى صەحابى يە، ۋەك پىشەۋاى فەرەمۆۋەناسى گەۋرە دارەقوۋىنى ئامازەى بۆكرەۋە. ئەم فەرەمۆۋەيەى

موعاویہ پیش موسلیم دہری نہ ہیئاوہ، واتہ: نہیگیراوتہوہ، چوونکہ
 نہوپتریہی کہجیگہی مہبہستہ لہم فہرموودہیہ بہپی مہرجی موسلیم
 نیہ، چونکہ رشتہکہی نہناسیکی تیدایہ. واتہ: زیادہ مہقصوودہکہی بہپی
 مہرجی موسلیم نیہ،

دووم: بانگو قامہت لہم کاتانہدا سوننہتن: لہپیش نویژدا، لہکاتی
 ناوانی منائی ساوادا، لہکاتیکا کہسی دہنگی بہرگوپی بکہوئی و لہجنوکہو
 پہری و شتی وا بترسی سوننہتہ بانگ بدا، یاقامہت بکا، چونکہ شہیتان
 لہدہنگی بانگو قامہت ہلڈی، بیسہر ہہموو وشہیی، خودی وشہکہ
 یاذیکرہکہی کہلہکاتی بیستنی ٹہو وشہیہدا دہگوتری، لہپاش بانگدہروہ،
 بہشینہیی، بہدہنگی نزم لہبہرخویہوہ دلّیتہوہ، ٹہمہش بؤگشت موسولمانی
 کہگوپی لہبانگ بی سوننہتہ، تہنانہت بؤ بی دہستنویژو لہشپیشیش، مہگہر
 بؤکہسی کہمہہانہی ہہبی، وہک سہراوکہرو نویژکہرو کہسی لہگہل
 حہلّیدا دروست بووبی، ٹہمانہ بؤیان ہہیہ لہپاش تہواوبوونی کارہکہیان
 بہرپز بانگہکہ بسیننہوہ، بہمہرجی زؤر بہینی نہکہوتبی! مہرجہ بانگدہرو
 قامہتکہر موسولمان بن، مہرجہ بانگدہر فامیدہبی و خاودن تہمیزو ہؤش
 بی و نیرینہیش بی، خویندن قورئان و ویردو یادہکانی تر، وہک تہسبیحات و
 صہلاوات، بؤ سہندنہوہی بانگو قامہت دہپرئ. تہسبیحات کردن لہپیش
 نویژی بہیانی و نویژی ہہینی دا دروستہ، سہلاواتدانیش لہسہر پیغہمبہر
 ہہروا، گہرجی ٹہمانہ تازہ قہلان و لہسہردہمی پیغہمبہردا نہبوون
 لہبہرٹہوہ بگرہ ٹہگہر نہکرین باشترہ، بہلام کردنیان زیانی نیہ. تہرجیع و
 تہثویب سوننہتن، سوننہتہ وہقفہو وہستان بہزہنہی ری لہکاتی گوتنی
 ہہموو (اللہ اکبر) یکا، بانگدہر ہہموو وشہیی بہسہریہکہوہ بہیہک
 ہہناسہبلی، وہسوننہتہ بؤبانگدہرو قامہتکہر لہپیش بانگو قامہتہکہوہ
 سہلاوات لہسہر پیغہمبہر بدہن و نزا ناسراوہکہ بخوینن کہدہفہرموی: (اللہم

صل وسلم وبارك على النبي الكريم... الخ) و سوننه ته له نیوانی بانگو و قامه تدا هه موو كه سئ نزاى باش بكا بو ئیشی دین و دنیاى خوئى و موسولمانان. (بروانه: شهر حى نهو هوى، فه تحولبارى، فيقهى ئاسان، بهرگى يه كه م، لاپه ره/ ۱۴۴ - ۱۴۶).

۳۵۶- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَاشٍ قَالَ حَدَّثَنَا شُعَيْبُ بْنُ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ قَالَ حِينَ يَسْمَعُ النِّدَاءَ اللَّهُمَّ رَبِّ هَذِهِ الدَّعْوَةُ التَّامَّةُ وَالصَّلَاةُ الْقَائِمَةُ آتِ مُحَمَّدًا الْوَسِيلَةَ وَالْفَضِيلَةَ وَابْعَثْهُ مَقَامًا مَحْمُودًا الَّذِي وَعَدْتُهُ حَلَّتْ لَهُ شَفَاعَتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ. (الحديث ۶۱۴ - طرفه في: ۴۷۱۹). (۳۰۶)

جابیری کوری عهبدوλλά (رهزای خوی لی بن) فهرمووی: خو شه ویست (دروودی خودای له سمر بن) فهرمووی: (هه رکه سئ له کاتی بیستنی بانگدا بلی: اللهم رب هذه الدعوة التامة والصلاة القائمة آت محمدا الوسيلة والفضيلة وابعثه مقاماً محموداً الذي وعدته)، واته: ئەى خودایه! ئەى خواوهندی ئەم بانگه وازی ته و او ده! ئەى په رو مردگاری ئەم نوێژه دابه ستر او ده! ببه خشه به موحه ممه د پایه ی هه ره به رزی ئەلوه سیله و پله ی هه ره گه وره ی ئەل - فه ضیله، وه بیبه ره ئەو باره گا په سه نه ده ی که خو ئت به ئینت پی داوه و، ره وانه ی ئەو پی بکه، که مه قامه می شه فاعه تی گه وره یه. هه رکه سئ له و کاته دا ئەمه بلی و ئەم نزایه بخوینئ، له روژی قیامه تا تکای من بو ئنه و قه بوول ده بی). (ت/ ۲/ ۲۳۱/ ۱- ز- ۶۳ ژ- ۴۳۰ = ب/ د/ ن).

روونکردنه وه:

مه به ست له م باره گا و به ئینه ئەم ئایه ته یه: (عسی أن يعثك ربك مقاماً محموداً). ئەم نزایه و اباشتره له پاش ته و او بوونی بانگه که بخویندرئ، مه به ست له بانگه وازی ته و اویش بانگه وازی یه کتا په رستییه، که پوخته که ی وا له بانگ دا.

۳۵۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (لَوْ يَعْلَمُ النَّاسُ مَا فِي النَّدَاءِ وَالصَّفِّ الْأَوَّلِ ثُمَّ لَمْ يَجِدُوا إِلَّا أَنْ يَسْتَهْمُوا عَلَيْهِ لَأَسْتَهْمُوا وَلَوْ يَعْلَمُونَ مَا فِي التَّهَجُّبِ لَأَسْتَبَقُوا إِلَيْهِ وَلَوْ يَعْلَمُونَ مَا فِي الْعَمَةِ وَالصُّبْحِ لَأَتَوْهُمَا وَلَوْ حَبَوًّا). (الحديث ۶۱۵- اطرافه في: ۶۵۴، ۷۲۱، ۲۶۸۹) (۳۰۷)

نه بوهورديره (پهزي خوي لس بي) فهرمووي: خوښه ويست (درووي خوداي له سر بي) فهرمووي: (نه گهر نه مەر دوومه دميانزاني خيري بانگدان و پريزي يه که می جه ماعت چهنی گهورميه، وده چاره تريان نه بوايه که جگه له وده تيروپشکيان له سر بکهن، نهوا تيروپشکيان لي دهکردن، جاپشکي کي دهر بچوايه نه وه بانگي ددها، ياله پريزي يه که ما دوه وده ستا، نه گهر دهميشيانزاني که خيري زو وچوون بونويزي قرچه ي گهر ماي نيومرو چهنده گهورميه به ههراکردن دهچوون بوي، نه گهر دهميشيانزاني خيري جه ماعتی خه و تنان و جه ماعتی به يانی چهنی گهورميه، نه گهر به گاگولکه ييش بوايه دهاتن بويان).

۳۵۸- عَنْ ابْنِ عَمْرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (إِنَّ بِلَالًا يُؤْذَنُ بِلَيْلٍ فَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّى يُنَادِيَ ابْنُ أُمِّ مَكْتُومٍ ثُمَّ قَالَ وَكَانَ رَجُلًا أَعْمَى لَا يُنَادِي حَتَّى يُقَالَ لَهُ أَصْبَحْتَ أَصْبَحْتَ). (الحديث ۶۱۷- اطرافه في: ۶۲۰، ۶۲۳، ۱۹۱۸، ۲۶۵۶، ۷۲۴۸) (۳۰۸)

ئيبنوعومهر (پهزي خوايان لس بي) فهرمووي: پيغه مبهه (درووي خوداي له سر بي) فهرمووي: (بيلال هيشتا شهوي دهميني که بانگ ددها، جاله بهرئوه نه گهر ويستتان له پاش بانگي بيلاليش، ههر شت بخون و بخونه وه، تانيبنوئومي مه کتووم بانگ ددها ئيتر واز له هه موو شتي بهينن که رزووي پي دهشکي). قسه گيره وه

(راوی) فہرمووی: ئیبنوئوممی مہکتووم بیاویکی کویر بوو، بانگی نہدہدا
ہہتا لہہموولایہکہوہ خہلکہکہ پیان دہگوت: وابہیانہ بانگدہ. (ت/۵/۷۹/۲
ز-۲۷ ژ-۱۳۱۰ ج-۴ = ش).

راقہ و شیکردنہوہ:

ئیبنوئوممی مہکتووم ناوی عہدوللایہ، لہموسولمانہ پیشینہکانہ
پیغہمبہر زور ریزی دہگرت، زورجاران پیغہمبہر (دروودی خودای لہسہر بی) دہیکرد
بہئمیر لہسہر مہدینہ، لہجینشینی ی عومہردا نامادہی جہنگی قادسییہ
بوو، لہوجہنگدہدا شہید بوو، نہو کویردیہ کہلہسورہتی عہبہسہدا باس
کراوہ.

۳۵۹- عَنْ حَفْصَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) (أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ
إِذَا اعْتَكَفَ الْمُؤَذِّنُ لِلصُّبْحِ وَبَدَأَ الصُّبْحُ صَلَّى رَكَعَتَيْنِ خَفِيفَتَيْنِ قَبْلَ أَنْ تُقَامَ
الصَّلَاةُ). (الحديث ۶۱۸ - طرفاه في: ۱۱۷۳، ۱۱۸۱) (۳۰۹)

حہپسہ (پڑای خوی لی بی) فہرمووی: کاتی بہیانی دہداو بانگدہر لہبانگ دہبؤوہ،
پیغہمبہر (دروودی خودای لہسہر بی) دوورکات نویرتی سونہتی سووکہلہی دہکرد،
بہرلہوہ قامہت بکری بؤنویرتی بہیانی.

روونکردنہوہ:

حہفصہ ہاوسہری پیغہمبہری خودایہ، لہسالی سییہمی کؤچیدا
بہبیوہژنی لہدوا عائیشہ شووی کرد بہ پیغہمبہر، پیغہمبہر (دروودی خودای لہسہر بی)
دہفہرموی: (جوبرائیل پی ی فہرمووم: حہفصہ رؤزووہوانیکی باشو
شہونویرکہریکی زورچاکہ، لہبہہشتیشا ہاوسہری تویہ!) حہفصہ ہہتا مرد
ہہمیشہ بہرؤزووہو، کچی عومہری کوری خہطاب بوو، لہژنہکؤچکارمکان

بوو، سه‌روه‌سیتی باوکی بوو. پینج فهرمووده‌ی له‌بوخاریدا هه‌یه خویننه‌وار بوو، بروانه: به‌رگی پینجه‌می تاجول ئوصول به‌کوردی لاپه‌ره/ ۱۶۲ = تاج-۳ ز-۳۵ هه‌تا زنجیره ۴۱.

۳۶۰- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (لَا يَمْنَعَنَّ أَحَدُكُمْ أَوْ أَحَدًا مِنْكُمْ أَذَانُ بِلَالٍ مِنْ سَحُورِهِ فَإِنَّهُ يُؤْذَنُ أَوْ يُنَادِي بِلَيْلٍ لِيَرْجِعَ قَائِمَكُمْ وَلِيَنبَةَ نَائِمَكُمْ وَلَيْسَ أَنْ يَقُولَ الْفَجْرُ أَوْ الصُّبْحُ وَقَالَ بِأَصَابِعِهِ وَرَفَعَهَا إِلَى فَوْقِ وَطْأَتِهِ إِلَى أَسْفَلِ حَتَّى يَقُولَ هَكَذَا بِسَبَابَتَيْهِ إِحْدَاهُمَا فَوْقَ الْآخَرَى ثُمَّ مَدَّهَا عَنْ يَمِينِهِ وَشِمَالِهِ). (الحديث ۶۲۱- طرفاه في: ۵۲۹۸، ۷۲۴۷) (۳۱۰)

عه‌بدوئلا‌ی کوری مه‌سعود (په‌زی خوی له‌ی بێ) ده‌فه‌رمو‌ی: پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بێ) فهرمو‌ی: (که‌ستان به‌بانگی بیلال واز له‌پارشو‌کردن مه‌هینن، چونکه ئه‌و شه‌وی ده‌می‌نی که‌بانگ ده‌دا، مه‌به‌ستی ئه‌وه‌یه شه‌ونویژکه‌رتان ئاگادار بکاته‌وه که‌وا به‌یان نزیکه، ئه‌گه‌ر ده‌یه‌و‌ی با‌سه‌رخه‌و‌ی بشکی‌نی، یانه‌گه‌ر ده‌یه‌و‌ی پارشو‌یو‌کا تازوو‌ه بیکه‌، هه‌روه‌ها مه‌به‌ستی ئه‌وه‌یه خه‌وتوو‌تان له‌خه‌وه‌لبستی‌نی هه‌تا خۆی ئاماده‌بکا بو‌به‌یان، ئینجا پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بێ) په‌نجه‌کانی سه‌ره‌و‌زو‌ور هه‌ل‌پ‌ری و سه‌ره‌مو‌خواری کردنه‌وه به‌ئامازه‌ نه‌خشه‌ی به‌یانیه‌ درو‌زنه‌ی کیشاو فهرمو‌ی: (شه‌به‌قدان ئاوانیه‌، به‌لام شه‌به‌قدان ئاوايه) جاهه‌ردوو په‌نجه‌ی له‌سه‌ریه‌ک داناو ئامازه‌ی پ‌یان کردو نه‌خشه‌ی به‌یانی راسته‌قینه‌ی کیشاو فهرمو‌ی: (هه‌تا ئاوا رووناکی له‌که‌ناری ئاسمانه‌وه، له‌خۆره‌لاته‌وه به‌راستو چه‌پا بلاو ده‌بی‌ته‌وه‌و ده‌بی به‌رو‌ژی ته‌واو!) (ت/ ۱/۸۰/۲ ز- ۲۸ ژ- ۱۳۱۱).

۳۶۱- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُقْفَلٍ الْمُزَنِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (بَيْنَ كُلِّ أَذَانَيْنِ صَلَاةٌ ثَلَاثًا لِمَنْ شَاءَ). (الحديث ۶۲۴ - طرفه في: ۶۲۷) (۳۱۱)

عبداللہ کوری موعہ فضہ لی ثلہ - موزہنی (ہمزای خوی لی ہی) فہرمووی: پیغہ مہر (درویدی خوندی لہسر ہی) سی جار فہرمووی: (لہنیوانی ہہموو بانگو قامہ تیگا نویژیکی سونہت ہہیہ، بؤکہسی نارمزوی ہہبی).
 وفي رواية: (بين كل اذنين صلاة، بين كل اذنين صلاة). ثم قال في الثالثة: (لمن شاء).
 واته: لہبہینی ہہموو بانگو قامہ تیگا نویژیکی سونہت ہہیہ لہسہری جاری سییہما فہرمووی (درویدی خوندی لہسر ہی): (تہمہ بؤکہسی کہ نارمزوی تہم نویژہی ہہبی). (ت/۱/۳۰۸/۱ ژ-۶۰۵ ۱۰-۴ ج-۴ = ش/د/ن).

۳۶۲- عَنْ مَالِكِ بْنِ الْحُوَيْرِث (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي نَفَرٍ مِنْ قَوْمِي فَأَقَمْنَا عِنْدَهُ عِشْرِينَ لَيْلَةً وَكَانَ رَحِيمًا رَفِيقًا فَلَمَّا رَأَى شَوْقَنَا إِلَى أَهَالِنَا قَالَ ارْجِعُوا فَاكُونُوا فِيهِمْ وَعَلِّمُوهُمْ وَصَلُّوا فَإِذَا حَضَرَتِ الصَّلَاةُ فَلْيُؤْذَنَ لَكُمْ أَحَدُكُمْ وَلْيُؤْمِّكُمْ أَكْبَرُكُمْ). (الحديث ۶۲۸ - أطرافه في: ۶۳۰، ۶۳۱، ۶۵۸، ۶۸۵، ۸۱۹، ۸۴۸، ۶۰۰۸، ۷۲۴۶) (۳۱۲)

مالیکی کوری حووہیریت (ہمزای خوی لی ہی) فہرمووی: لہگہل دہستہی لہخزمانہ، چووین بؤ مہدینہ بؤخزمہتی پیغہ مہر (درویدی خوندی لہسر ہی) بیست شہو لہخزمہتیدا ماینہوہ، پیغہ مہر (درویدی خوندی لہسر ہی) زور میہرہبان و دلسوز بوو، جا کاتی ہہستی کرد کہوا ئیمہ تاسہی لای کہسوکارمان دہکہین فہرمووی: (بچنہوہ بؤناو کہسو کارتان لہناویانا بنو فیتری نایینیان بکہنو

(۳۱۱) أخرجه مسلم في صلاة المسافرين وقصرها باب: بين كل اذنين صلاة، رقم: ۸۲۸ = ۱۹۳۷، ۲۵۳۹.

(۳۱۲) أخرجه مسلم في المساجد ومواضع الصلاة، باب: من أحق بالإقامة، رقم: ۶۷۴ = ۱۵۳۳.

فَیْرَى نَوِیْزِیَانِ بَكِهِن، وَهَمْنُ نُهُم مَآوِدِیْهِ جَوْنُ نَوِیْزَم بُوْیْیَوِه دِهْكَرد نَاوَا
نَوِیْزِیَانِ بُوْیْكَهِن، كَاتِیْ كِه نَوِیْز دِهْبِیْ یَه كِیْكَ لِه خَوْتَانِ بَابَانْكَتَانِ بُوْیْدَا،
وَه كِیْتَانِ كِه وَرِه تَرْبُوو بَانَه وَ بَه نَوِیْزِیْتَانِ بُوْیْكََا).

عَنْ مَالِكِ بْنِ الْحُوَيْرِثِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (أَتَى رَجُلَانِ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُرِيدَانِ السَّفَرَ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَتَيْتُمَا خَرَجْتُمَا فَأَذْنَا ثُمَّ أَقِيمَا ثُمَّ لِيُؤْمَكُمَا أَكْبَرُكُمَا). (الحديث ۶۳۰ أطرافه في: ۶۲۸، ۶۳۱، ۶۵۸، ۶۸۵، ۸۱۹، ۲۸۴۸، ۶۰۰۸، ۷۲۴۶).

دِیْسَانِ نُهُوَ (دِیْزِیْ خَوِیْ لِه بَیْ) فَهَرْ مَوِیْ: دَوِیْ پِیَاو هَاتَنِه خَزْمَه تِیْ حَه زَرْمَتِ (دِیْزِیْ خَوِیْ لِه
بَیْ) دِه یَانِوِیْسْتِ بَجَن بُوْسَه فَهَرْ، پِیْغَه مَبَهَرْ (دِرَوِیْ خَوِیْ لِه سَمَرْ بَیْ) فَهَرْ مَوِیْ: (كَاتِیْ
كِه وَتَنَه رِیْ، لِه هَه مَوِیْ شَوِیْیْ كِه نَوِیْز بُوو بَانْكَ بَدَهِن، لِه پَاشَا قَامَه تِیْ بَكِهِن، نُهُوَ جَا
كِیْتَانِ كِه وَرِه تَرْبُوو بَانَه وَ بَه نَوِیْزِیْتَانِ بُوْیْكََا). (ت/۱/۳۸۰ ز- ۱۲۶ ژ- ۷۵۷ چ- ۴).

رَوْنَكِرْدَنَه وَه:

مَالِیْكَیْ كُورِیْ حَوِوِیْرِیْثِ جَهَنْدِ فَهَرْ مَوِیْ دِه یَه كِیْ لِه صَه حِیْجَه یِنِ دَا هَه یَه
لِه بَه صَرَه دَا دِه نِیْشْتِ، لِه نَه وَه دَوِیْ پِیْجِیْ كُوْجِیْدَا لِه وَیْ مَرْدَوِوَه، نُهُم زَاتَانِه
فَهَرْ مَوِیْ دِه یَانِ لِیَوَه كِیْ پَرَا وَتَه وَه: نُهُوَ قَلَابَه وَ نُهُوَ عَه طِیْیَه وَ سَه لِه مَه یِ نُهَل -
جَرْمِیْ وَ عَه بَدَوَلَلَایْ كُورِیْ مَالِیْكَ. نُهُم فَهَرْ مَوِیْ دِه یَه یِ بَه لَكِه یَه لِه سَه رَنَه وَه كِه
هَاوِرِیْیِ پِیْغَه مَبَهَرْ بُووَه.

۳۶۳- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) (أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
كَانَ يَأْمُرُ مُؤَدَّنَا يُؤَدِّنُ ثُمَّ يَقُولُ عَلَى إِثَرِهِ أَلَا صَلُّوا فِي الرَّحَالِ فِي اللَّيْلَةِ الْبَارِدَةِ أَوْ
الْمَطِيرَةِ فِي السَّفَرِ). (الحديث ۶۳۲ - أطرافه في: ۶۶۶). (۳۱۳)

ثَبْنُوعُمَر (رمزی خوی لئ بئ) فِهْرَمُووی: پیغهمبهر (دروودی خودای لئسمر بئ) له شهوی سهرماو
سؤلهدا، یاله شهوی باراندا، فهرمانی دهکرد به بانگدر، بانگی دهدا، گورج
به شوین بانگه کهدا له سهر فهرمانی پیغهمبهر (دروودی خودای لئسمر بئ) بانگدر به دهنگی
به رز دهی فهرموو: (أَلَا صَلُّوا فِي الرَّحَالِ: ثَاكِدَار بِن مَهِيَهَن بُوْجَه مَاعَهَت،
له جیگه خۆتان نوپژ بکهن). (ت/۱/۳۷۷ ز- ۱۲۴ ژ- ۷۵۲ چ- ۴ = ش/د).

راقه و شیکردنه وه: پروانه: ژماره: ۳۷۸.

۳۶۴- عَنْ أَبِي قَتَادَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (بَيْنَمَا نَحْنُ نُصَلِّي مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذْ سَمِعَ جَلْبَةَ رَجُلٍ فَلَمَّا صَلَّى قَالَ مَا شَأْنُكُمْ قَالُوا اسْتَعْجَلْنَا إِلَى
الصَّلَاةِ قَالَ فَلَا تَفْعَلُوا إِذَا أَتَيْتُمُ الصَّلَاةَ فَعَلَيْكُمْ بِالسَّكِينَةِ فَمَا أَذْرَكْتُمْ فَصَلُّوا وَمَا
فَأَتَيْتُمْ فَأَتِمُّوا). (الحديث ۶۳۵). (۳۱۴)

ئهبوقه تاده (رمزی خوی لئ بئ) فِهْرَمُووی: پیغهمبهر (دروودی خودای لئسمر بئ) روژی
به رنوپی بۆده کردین، له وکاته دا گوپی لئ بوو کهوا چهن پیاوی کردوویانه
به گاله گال و غه لبه غه لب و زرمه زرم، جاکه نوپژه کهیی تهواو کرد فهرمووی:
(ئهو چیتان بوو بۆ واتان کرد؟) یاران (رمزی خویان لئ بئ) فهرموویان: په لهی
نوپژمان بوو که بگهین به جه ماعهتا. فهرمووی: (وامه کهن، به لکوو کاتی دین
بۆ نوپژ له سهره خوین، به هیوری و هیمنی و شینهیی بچن بۆ نوپژ، نیت چهنده
فریا کهوتن به جه ماعهت بیکه، ئهو میشی پیانه گه یشتن خۆتان به ته نهها
تهواوی بکهن). (ت/۱/۳۷۹ - ش/د).

۳۶۵- وَعَنْهُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (إِذَا
أَقِمْتَ الصَّلَاةَ فَلَا تَقُومُوا حَتَّى تَرَوْنِي). (الحديث ۶۳۷ - طرفاه فی: ۶۳۸،
۹۰۹) (۳۱۵)

دیسان ئهو (پرمزای خوای لئ بئ) فهرمووی: خوْشه ویست (دروودی خودای لهسر بئ) فهرمووی: کاتی قامه تی نوێژ دهکړئ هه ل مه سن بۆ نوێژ هه تا کاتی کهوا من ده بینن دهیم بۆ نوێژ). (ت/۱/۲۸۰-۲ ش/ت)

۳۶۶- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (أَقِمْتُ الصَّلَاةَ وَالنَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُتَاجِي رَجُلًا فِي جَانِبِ الْمَسْجِدِ فَمَا قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ حَتَّى نَامَ الْقَوْمُ). (الحديث ۶۴۲ - طرفاه في: ۶۴۳، ۶۲۹۲) (۳۱۶)

ئهنهس (پرمزای خوای لئ بئ) فهرمووی: جارئ قامهت کرا بۆ نوێژی خهوتنان، پێقه مبههر (دروودی خودای لهسر بئ) له وکاته دا، له گوْشه یهکی مزگهوتا، له گه ل پیاویکا دانیشتبوو، دووبه دوو چپه یان دهکرد، ههر نه هات به لای نوێژوه هه تا هه ندئ له نوێژکه ره کان خهویان ئی کهوت، ئه وسا هه لساو هات بهر نوێژی یه کهی بۆ کردین).

روونکردنهوه:

پێشهوا عه سقه لانی لهفه تحو لباریدا له کۆتایی ئهم نامه یه دا ده فهرموئ: (نامه ی بانگ بریتیه له جل و حهوت فهرمووده، شه شیان ته علیقن، بیست و سیان دووبارهن، بیست و چواریان پوخته یانن، گشتیان په سه ندی پێشهوا موسلیمیشن، جگه له م چواره یان:

۱- فهرمووده ی ئه بوسه عیدا (لا یسمع مدی صوت المؤذن).

۲- فهرمووده ی موعاوییه (هکذا سمعنا من نیکم).

۳- فهرمووده ی جابیر (من قال حين یسمع النداء).

۴- فہر موودہی بیلال، کہ باسی ئہ وہ دہکا بیلال لہ کاتی بانگا دووپہنجہی خوئی
دہخستہ ہہردو کونہگوئی خوئی. و دہد فہر مووی: سی بیسراو (ئہئہر) یشی
تیادایہ کہ لہ یارانی پیغہ مبہر (دروودی خودای لہ سہر ہی) بیسراون، یا گپر دراو نہ تہ وہ. اہ.
کہ واتہ: ۳+۴۷=۵۰، لہم پہنجایہ (بیستیان) لہ تہ جریدہ کدا ہاتوون، لہ:
ژمارہ (۳۵۰) ہہتا (۳۶۶) لہ گہل رھچاو کردنی ژمارہ دووبارہ کان و زیادہی
ریوایہ تہ کان.

بسم الله الرحمن الرحيم

۱۵) نامہی جہماعہت و پیٹنویژی (کتاب الجماعة والإمامة)

۳۶۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
قَالَ: (وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَقَدْ هَمَمْتُ أَنْ أَمُرَ بِحَطْبٍ فَيُحْطَبَ ثُمَّ أَمُرَ بِالصَّلَاةِ
فَيُؤَذَّنَ لَهَا ثُمَّ أَمُرَ رَجُلًا فَيُؤَمِّمَ النَّاسَ ثُمَّ أَخَالَفَ إِلَى رِجَالٍ فَأُحَرِّقَ عَلَيْهِمْ يَوْمَهُمْ
وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوْ يَعْلَمُ أَحَدُهُمْ أَنَّهُ يَجِدُ عَرَفًا سَمِينًا أَوْ مِرْمَاتَيْنِ حَسَنَتَيْنِ لَشَهِدَ
الْعِشَاءَ). (الحديث ۶۴۴ - أطرفه في: ۶۷۵، ۲۴۲۰، ۷۲۲۴) (۳۱۷)

ئہ بوہورہیرہ (ہمزای خوئی لس ہی) فہر مووی: پیغہ مبہر (دروودی خودای لہ سہر ہی) سہرنجی دا
کہوا چہن کہ سی لہ چہن نوژیکا بؤماوہیہ کہ دیارنین. جا حہ زرہت (ہمزای خوئی لس
ہی) بہتوورہیی فہر مووی: (بہو کہ سہ کہ گیانی منی بہدہستہ، نیازم ہہبوو
کہ گال بدہم گزرمداریکی زور کو بکریتہ وہ کاتیکیش بانگ بوو، بہ پیوائی بلیم
کہ بانگ بدا بؤ نوژی ئہ و جا بہ پیوائی بلیم کہ لہ حیاتی خویم بہرنویژی یہ کہ
بؤخہ لکہ کہ بکا، و دہخوشم برؤم بؤسہر ئہو پیواو نہ کہ لہ نوژی جہماعہت
دوادہ کھون، و فہرمان بدہم کہ بہ باوشہ دار مالہ کانیان بہ سہردا بسوتینن،

سویندهم به وکسهی که گیانی منی واله دهستا؛ نه وانه نه گهر گرتکیکی
چه وریان له مزگهوت گومان ببردایه دههاتن بۆنویژی خه ووتنان بۆ مزگهوت
ههتا به بیانووی نوێزه که وه گرتکه که بخۆن، ههروا نه گهر دوو سهنجووقیان
له مزگهوت شک ببردایه، که سهنجووقیان پێ دهکری، دههاتن بۆ نوێزکردن بۆ
مزگهوت، به و بیانوو دهه. (ت/۱/۳۷۵ ز- ۱۲۳ ژ- ۷۴۹ = ش/د/ت/ن)

۳۶۸- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ قَالَ: (صَلَاةُ الْجَمَاعَةِ تَفْضُلُ صَلَاةِ الْفَذِ بِسَبْعٍ وَعِشْرِينَ دَرَجَةً). (الحديث
۶۴۵ طرفه في: ۶۴۹) (۳۱۸)

نێبنوعومهر (پهزای خوايان لێ بێ) فهرمووی: پێغه مبههر (دروودی خودای لهسهر بێ)
فهرمووی: (نوێژی جهماعهت به بیست و چهوت پله گه ورهتره له نوێژی کهسی
که هه ره به ته نهها خۆی بێ!). (ت/۱/۳۷۱ ز- ۱۲۲ ژ- ۷۴۴ چ- ۴ = ش/ت/ن).

۳۶۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ يَقُولُ: (تَفْضُلُ صَلَاةِ الْجَمِيعِ صَلَاةِ أَحَدِكُمْ وَحْدَهُ بِخَمْسٍ وَعِشْرِينَ جُزْءًا
وَتَجْتَمِعُ مَلَائِكَةُ اللَّيْلِ وَمَلَائِكَةُ النَّهَارِ فِي صَلَاةِ الْفَجْرِ ثُمَّ يَقُولُ أَبُو هُرَيْرَةَ فَاقْرَءُوا إِن
شِئْتُمْ) (إِنَّ قُرْآنَ الْفَجْرِ كَانَ مَشْهُودًا). (الحديث ۶۴۸) (۳۱۹)

ئه بهوهرهیره (پهزای خۆای لێ بێ) فهرمووی پێغه مبههر (دروودی خودای لهسهر بێ) دهیغهرموو:
(نوێز به کۆمه لێ له گه ل کۆمه لدا بیست و پێنج جار خیرتره له نوێژی کهسی
که به ته نهها خۆی بێ، نهو فریشتانهی که له شهودا پاسه وانی ئاده میزادن له گه ل
نهو فریشتانهدا که له رهوژدا نیگابانی نهون له کاتی نوێژی به یانیان دا یهک
دهگرن). پاشتر ئه بهوهرهیره (پهزای خۆای لێ بێ) دهیغهرموو: نه گهر چه زیش ده که ن
ئه م قسه و پاسه تان له قورئانا پێ نیشان بدهم، فهرموون ئه م ئایه ته بخوینن:

(وَقَرَّانَ الْفَجْرَ إِنْ قَرَّانَ الْفَجْرَ كَانَ مَشْهُودًا) ئیسراء - ۷۸/۱۷ - واته: ومنویژی کاتی دهرکه وتنی سبهینیش به جی بهینه، چونکه بهراستی نویژی بهیانی فریشته پؤل پؤل دینه دیاری!) (ب/۶/۲۷۲/۱۳ تاج-۴ ز-۱۸ ژ-۳۹۶۳ ج-۴ = ب/ت).

۳۷۰- عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ: النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (أَعْظَمُ النَّاسِ أَجْرًا فِي الصَّلَاةِ أْبَعْدَهُمْ فَأَبْعَدَهُمْ مَمْشَى وَالَّذِي يَنْتَظِرُ الصَّلَاةَ حَتَّى يُصَلِّيَهَا مَعَ الْإِمَامِ أَعْظَمُ أَجْرًا مِنَ الَّذِي يُصَلِّي ثُمَّ يَنَامُ). (الحديث ۶۵۱) (۳۲۰)

ئهبومووسا (عزای خوی لن بی) فلهرمووی: پیغه مبهه (مروودی خودای لسمه بی) فلهرمووی: (مهردوم کاتی دهرؤن بو نویژ ههتا ریگه که هیان دوورتر بی پاداشیان گه وورده تره، ئه وکه سه شى که چاوه پروانی نویژ دهکا ههتا به جه ماعهت بیکا له گهل پیشنو یژدا، ئه وه پاداشی گهل گه وورده تره له وکه سه ی که نویژ دهکا وه دهخه وئ). (ت/۱/۳۷۱/۳ ز-۱۲۲ ژ-۷۴۴ = ش/د).

۳۷۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ بَيْنَمَا رَجُلٌ يَمْشِي بِطَرِيقٍ وَجَدَ غُصْنَ شَوْكٍ عَلَى الطَّرِيقِ فَأَخْرَهُ فَشَكَرَ اللَّهُ لَهُ فَفَقَرَ لَهُ). (الحديث ۶۵۲ - طرفه في: ۲۴۷۲)

ثُمَّ قَالَ: (الشُّهَدَاءُ خَمْسَةٌ: الْمَطْعُونُ وَالْمَبْطُونُ وَالْعَرِيقُ وَصَاحِبُ الْهَذَمِ وَالشَّهِيدُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَقَالَ لَوْ يَعْلَمُ النَّاسُ مَا فِي النَّدَاءِ وَالصَّفِّ الْأَوَّلِ ثُمَّ لَمْ يَجِدُوا إِلَّا أَنْ يَسْتَهْمُوا لَأَسْتَهْمُوا عَلَيْهِ). (الحديث ۶۵۳ أطرافه في: ۷۲۰، ۲۸۲۹، ۵۷۳۳).

(وَلَوْ يَعْلَمُونَ مَا فِي التَّهَجِيرِ لَأَسْتَبَقُوا إِلَيْهِ وَلَوْ يَعْلَمُونَ مَا فِي الْعَتَمَةِ وَالصُّبْحِ لَأَتَوْهُمَا وَلَوْ حَبَوًّا). (انظر: ۳۵۷) (۳۲۱)

ئەبۇھورەیرە (بەزى خۇى لى بىن) فەر مووى: پېغەمبەر (دروودى خوداى لەسەر بىن) فەر مووى: (جارى پياوى بەرپىگەيەكا دەرووى، لقى دىكى بىنى لەسەر رېگەكە كەوتبوو، دوورى خستەو لەرپىگەكە، خودا لەسەرئەو سوپاسى كردو تۆلەى باشى دايەو و لى خۆش بوو).

لەپاشتر فەر مووى: (ئەم پېنج كەسەيە شەھيدىن: كەسى بەتاعوون بەرى شەھيدە، كەسى بەدەردى ناوسك بەرى شەھيدە، كەسى لەئاودا بخكى شەھيدە، كەسى لەخەباتى رېگەى خودادا بكوژرى شەھيدە) ۱ (ژمارە: ۳۵۷)

۳۷۲- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) (أَنَّ بَنِي سَلَمَةَ أَرَادُوا أَنْ يَخْوُلُوا عَنْ مَنَازِلِهِمْ فَيَنْزِلُوا قَرِيبًا مِنَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: فَكَّرَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يُعْرُوا الْمَدِينَةَ فَقَالَ: (أَلَا تَحْتَسِبُونَ آثَارَكُمْ) (الحديث ۶۵۶ طرفه في: ۶۵۵). (۳۲۲)

ئەنەس (بەزى خۇى لى بىن) فەر مووى: خىلى بەنى سەلەمە، مائەكانيان لەقەراخ شاردەو بوو، دوور بوون لەمزگەوت، ويستيان خانووەكانيان بفروشنو لەمزگەوتەكەى پېغەمبەرەو نزيك ببەنەو، بەلام پېغەمبەر (دروودى خوداى لەسەر بىن) ئەمەى بى ناخۆش بوو، چونكە حەزى نەدەكرد كەدەورى شار چۆل بىو پىشتى مەدينە رووت بىو. لەبەرئەو نەيھىشتن و پىي فەر موون: (ئەى خىلى بەنى سەلەمە! لەشويىنى خۇتان بىيىنەو، چوونكە كەها تووچۆى مزگەوت دەكەن شەقاو بەشەقاو پاداشتان بۆ دەنووسرى). (ب/۱/۳۴۶/۱۲ ز-۱۱۴ ژ-۶۸۶ ج-۴ = ش).

(۲۳۱) أخرجه مسلم في الإمامة، باب: بيان الشهداء، وفي البر والصلة، باب فضل إزالة الأذى عن الطريق، رقم: ۱۹۱۴.

(۲۳۲) أخرجه مسلم عن جابر باب فضل الصلاة المكتوبة في جماعة وفضل انتظار الصلاة وكثرة الخطأ - المترجم = ۱۵۱۸.

۳۷۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ: النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (لَيْسَ صَلَاةٌ أَثْقَلَ عَلَى الْمُتَأَفِّقِينَ مِنَ الْفَجْرِ وَالْعِشَاءِ وَلَوْ يَعْلَمُونَ مَا فِيهِمَا لَأَتَوْهُمَا وَلَوْ حَبَوًّا). (الحديث ۶۵۷) (۳۲۳)

ئەبوھورەیرە (ڕەزای خۆی لێ بێ) دەفەر مووی: پێغەمبەر (مروودی خۆدی لەسەر بێ) دەفەر مووی: (هیچ نوێژی وەک نوێژی بەیانی و نوێژی خەوتنان، زەحمەت نییە لەسەر شانی ناپاکەکان، کە لەزاراوی شەریعەتدا پێیان دەگوترێ: مونا فیق، خۆتە گەر دەیانزانێ خیری ئەم دوو نوێژە چەندە گەورەییە بەگاگۆتکەش بواوە دەهاتن بۆ جەماعەتە کەیان!). (بەروانە: ژمارە: ۳۵۷)

۳۷۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (سَبْعَةٌ يُظِلُّهُمْ اللَّهُ فِي ظِلِّهِ يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ الْإِمَامُ الْعَادِلُ وَشَابٌّ نَشَأَ فِي عِبَادَةِ رَبِّهِ وَرَجُلٌ قَلْبُهُ مُعَلَّقٌ فِي الْمَسَاجِدِ وَرَجُلَانِ تَحَابَّا فِي اللَّهِ اجْتَمَعَا عَلَيْهِ وَتَفَرَّقَا عَلَيْهِ وَرَجُلٌ طَلَبَتْهُ امْرَأَةٌ ذَاتُ مَنْصِبٍ وَجَمَالٍ فَقَالَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ وَرَجُلٌ تَصَدَّقَ أَخْفَى حَتَّى لَا تَعْلَمَ شِمَالُهُ مَا تُنْفِقُ يَمِينُهُ وَرَجُلٌ ذَكَرَ اللَّهُ خَالِيًا فَقَاضَتْ عَيْنَاهُ). (الحديث ۶۶۰- أطرافه في: ۱۴۲۳، ۶۴۷۹، ۶۸۰۶) (۳۲۴)

ئەبوھورەیرە (ڕەزای خۆی لێ بێ) لەحەزەرەتەو (ڕەزای خۆی لێ بێ) دەفەر مووی: (حەوت تا قەم هەن، خودا لەڕوژی قیامەتدا، دایان دەنی لەژێر سیبەری تەخت و بارەگا (عەرش) ی خۆیدا، لەو رۆژەدا کە هیچ سایەو سیبەریکی تر نییە بێجگە لەسایەو سیبەری خودا خۆی،

یەكەم: پادشای عادل و پێشەوای دادپەر وەرو کاربەدەستی بەداد،

دووم: لاوی کە لە عیبادەت و خودا پەرستی دا قال بووبی و پێ گەشتی و بەرمبەرە گەورە بووبی،

سینیه: پیاوئ کهدئی ئالوودهی مزگهوت بی،

چوارهم: دووکهس کهساخ لهبهر رمزای خودا یهکتریان خوش بوئ، لهبهر رمزای خودا کۆببنهوهو ههر لهبهر رمزای خودایش لهیهکتر جیاببنهوه، لهپاش تهواو بوونی کۆبوونهوهکهیان،

پینجهه: پیاوئ کهئافرهتیکی خانهدانی خانووومانی شوخو شهنگی جوان داوای ئیشی خرابی لی بکاو خوئی تهسلیم بکا، ئهویش نهیکاو پیی بلئ: من ئیشی بی شهروی واناکهه، چونکه لهخودا دهترسم،

شهشهه: پیاوئ خیرئ بهپهنامهکی بکا، کهئهم دهستی بهودهستی نهزانی،

حهوتهه: کهسی کهبهتهنیا خوئی بی و یادی خودا بکاو فرمیسک بهچاوهکانیدا لهترسی خودا هۆن هۆن بیتهخوارهوه (ت/۷/۳۴۴- ریاض/۱/۳۶۲ - ش/ت/ن).

روونکردنهوه:

ئهم جوژه هیماپانه واتایان وایه: (ت/۷/۳۴۴= تاج/ ۱ ل/ ۳۴۴ فهرموودهی/ ۷) وشهی پیاو لهم فهرموودهیهدا بۆنمونهیه، لهبهرئهوه چههک و مهفهوومی نییه، کهواته: ئهم حهوت تاقمه ژنیش وهک پیاو دهگریتهوه، برپوانه: ژماره: (۱۳).

۳۷۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (مَنْ غَدَا إِلَى الْمَسْجِدِ وَرَاحَ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُ نَزْلَهُ مِنَ الْجَنَّةِ كُلَّمَا غَدَا أَوْ رَاحَ). (الحديث ۶۶۲). (۳۲۵)

(۲۲۵) أخرجه مسلم في المساجد ومواضع الصلاة، باب: المشي إلى الصلاة تمحى به الخطايا،

رقم: ۶۶۹ = ۱۵۲۲.

له نهبو هورهیرهوه (همزی خوی لى بى) چه زرموت (همزی خوی لى بى) دهفه رموى: (گشت جارى که که سى دهچى بؤ مزگهوت، ياله مزگهوت دهگه رپته وه خودا له بهه شتا نانئ که شایانى میوان بئ بؤى دروست دهکا).

۳۷۶- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) ابْنِ بُحَيْنَةَ رَجُلٍ مِنَ الْأَزْدِ قَالَ: (أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأَى رَجُلًا وَقَدْ أَقِيَمَتِ الصَّلَاةُ يُصَلِّي رَكَعَتَيْنِ فَلَمَّا انْصَرَفَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَاحَ بِهِ النَّاسُ وَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الصُّبْحُ أَرْبَعًا الصُّبْحُ أَرْبَعًا). (الحديث ۶۶۳) (۳۲۶)

عه بدوللای کوپی مالیک (همزی خویان لى بى) فه رموى: جارى قامه تی نوپزی بهیانی کرا، پیغه مبهه (دروودی خودای له سهه بى) روانی واپیاوی دوورکات نوپزی سوننهت دهکا، جاکاتی پیغه مبهه (دروودی خودای له سهه بى) له بهه نوپزی نوپزی بهیانی بؤوه، نوپز که ره کان دهوره یان لی دا، چه زرموت (همزی خوی لى بى) به پیاوه که ی فه رموو: (چون شتی واده که ی؟ نه مه له شیوه ی نه وه یه که نوپزی بهیانی به چوار رکات بکه ی!).

۳۷۷- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: (لَمَّا مَرَضَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَضَهُ الَّذِي مَاتَ فِيهِ فَحَضَرَتِ الصَّلَاةُ فَأُذِنَ فَقَالَ مُرُوا أَبَا بَكْرٍ فَلْيُصَلِّ بِالنَّاسِ فَقِيلَ لَهُ إِنَّ أَبَا بَكْرٍ رَجُلٌ أَسِيفٌ إِذَا قَامَ فِي مَقَامِكَ لَمْ يَسْتَطِعْ أَنْ يُصَلِّيَ بِالنَّاسِ وَأَعَادَ فَأَعَادُوا لَهُ فَأَعَادَ الثَّالِثَةَ فَقَالَ إِنْ كُنَّ صَوَاحِبُ يُوسُفَ مُرُوا أَبَا بَكْرٍ فَلْيُصَلِّ بِالنَّاسِ فَخَرَجَ أَبُو بَكْرٍ فَصَلَّى فَوَجَدَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ نَفْسِهِ خِفَةً فَخَرَجَ يُهَادِي بَيْنَ رَجُلَيْنِ كَأَنِّي أَنْظَرُ رَجُلَيْهِ تَخْطَانِ مِنَ الْوَجَعِ فَأَرَادَ أَبُو بَكْرٍ أَنْ يَتَأَخَّرَ فَأَوْمَأَ إِلَيْهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ مَكَانَكَ ثُمَّ أَتَى بِهِ حَتَّى جَلَسَ إِلَيَّ

جَنِّهِ وَكَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي وَأَبُو بَكْرٍ يُصَلِّي بِصَلَاتِهِ وَالنَّاسُ يُصَلُّونَ بِصَلَاةِ أَبِي بَكْرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ). (الحديث ٦٦٤) (٣٢٧)

عائیشہ (ہمزی خوی لے ہی) فہرمووی: پیغہمبہر (دروودی خودای لہسہر ہی) لہنہخوشینی سہرمہرگا، کاتی کہتہواو نہخوشیہکھی کہشہنگ بوو، کاتی نویژ بوو، پیغہمبہر (دروودی خودای لہسہر ہی) فہرمووی: (بلین بہئہبوبہکر، لہزمانی منہوہ، بابہرنویژیہکہ بو مہردومہکہ بکا) منیش عہرزیم کرد: قوربان! نہبوبہکر پیاوکی غہمگینی دل نہرمہ، نہگہر لہجیگہکھی تودا رابوہستی دلی گہرم دہیو لہبہرگریان خوی بو راناگیریو ناتوانی پیشنویژی بوخہلکہکہ بکا، بہلام عائیشہ لہدلہوہ مہبہستی نہومبوو، کہباوکی لہم کاتی سہرمہرگہدا لہجیگہکھی پیغہمبہر (دروودی خودای لہسہر ہی) لہمیجرابہکہدا نہوہستی، نہبادا خہلکہکہ بلین: نہبوبہکر پی رہش بوو. جادیسان پیغہمبہر (دروودی خودای لہسہر ہی) فہرمایشہکھی خوی دووبارہ کردہوہ، عائیشہیش دیسانہوہ قسہکھی خوی دووبارہ کردہوہ، جابویہ پیغہمبہر (دروودی خودای لہسہر ہی) لہسہری جاری سییہما فہرمووی: (لہزمانی منہوہ بہئہبوبہکر بلین بالہجیاتی من بہرنویژیہکہ بو مہردومہکہ بکا، نیوہی ژنان وەك زلیخای یووسف وان، قسہی دہمتان و نیازی دلتان لہیہک جیان!).

جائہبوبہکر رؤیشت بؤمزگہوت، لہسہر فہرمانی پیغہمبہر (دروودی خودای لہسہر ہی) پیشنویژی یہکھی بوخہلکہکہ کرد، وەچہند روژی بہردہوام بوو لہسہرنہوہ، ہہتا روژی پیغہمبہر (دروودی خودای لہسہر ہی) گہمی لہشی سووک بوو، رؤیشت بؤمزگہوت، دووپیاو چووہوونہ ژیربالی، بہلارہ لارہ بردیان، دہلیی ئیستایش والہبہرچاوم کہچون چونی پیغہمبہر (دروودی خودای لہسہر ہی) لہبہرنازاری نہخوشیہکھی ہہردوو پیی بہسہر زہویہکہدا بہخشکہ بہکیش دہکرد، کاتی

ئەبوبەكر ههستی پى كرد كهوا پيغه مبهەر (دروودی خودای لەسەر بى) ته شريفى هينا
ويستى جىگه كهى بۆچۆل بكاو بكشيتە دواوه، به لām چه زرمەت (پەزى خوى لى بى)
ئاماژەى بۆكرد: ومزع له خۆت تىك مه دهو خهريكى كارى خۆت به، ئەو جا
پيغه مبهريان برد رىك له ئاستى ئەبوبەكر له ته نيشتيه وه دانىشتو دهستى
كرد به نوێژكردن، ئيتەر ئەبوبەكر بۆنوێژى خوى پەپرەوى پيغه مبهرى
دهكردو خه لكه كهى تريس بۆنوێژى خويان پەپرەوى نوێژه كهى ئەبوبەكر يان
دهكرد. له گيرپانه وه يه كا: چه زرمەت (پەزى خوى لى بى) له لای چه پى ئەبوبەكر وه
دانىشت، به لām ئەبوبەكر به پيوه نوێژى دهكرد. (ت/ ۴۰۸/۱ ز ۱۳۸ ژ ۸۱۶ ج ۴)
بپروانه (ژماره/ ۱۴۶).

وعنها (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) فِي رِوَايَةٍ: لَمَّا ثَقُلَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَاشْتَدَّ
وَجَعَهُ اسْتَأْذَنَ أَزْوَاجَهُ أَنْ يَمْرُضَ فِي بَيْتِي فَأَذِنَ لَهُ. وَبَاقِي الْحَدِيثِ تَقْدِمُ آتِفَا:

له گيرپانه وه يه كى تريدا: عانيشه (پەزى خوى لى بى) فه رمووى: كاتى پيغه مبهەر (دروودی
خودای لەسەر بى) نه خو شيه كهى له پى خستو ئازاره كهى سهخت بوو، روخسهتى
له هاوسه رهكانى خواست كه له مالى من بمينيته وهو له وى خزمهت بكري،
هاوسه رهكانيشى رپگهى نه وه يان دا. بپروانه: ژماره: ۳۷۷)

۳۷۸- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَارِثِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (خَطَبَنَا ابْنُ عَبَّاسٍ فِي يَوْمٍ
ذِي رَدَغٍ فَأَمَرَ الْمُؤَذِّنَ لَمَّا بَلَغَ حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ قَالَ قُلِ الصَّلَاةُ فِي الرَّحَالِ فَنَظَرَ
بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ فَكَأَنَّهُمْ أَلْكَرُوا فَقَالَ كَأَنَّكُمْ أَلْكَرْتُمْ هَذَا إِنَّ هَذَا فَعَلَهُ مَنْ هُوَ خَيْرٌ
مِنِّي يَعْنِي النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّهَا عَزَمَةٌ وَإِنِّي كَرِهْتُ أَنْ أُخْرِجَكُمْ).
(الحديث ۶۶۸ - طرفاه في: ۶۱۶، ۹۰۱) (۳۲۸)

عهبدو لای كورى حاريت (پەزى خوى لى بى) فه رمووى: جارى ئيبينوعه باس (پەزى خويان
لى بى) وتارى رۆزى ههينى خوینده وه، هه وره رۆژو سه رماو سۆله و قورو ليته

بوو، له بهر نه وه فەرمانی کرد بانگد مرکه که گه یشته سهر (حي على الصلاة) له باتی نه وه بلای: (الصلاة في الرحال) نوپژ که ره گانش له ناو خویندا ته ماشای یه کتریان کرد، وهک بلای ی فەرما یشته که ی ئیبنوعه باسیان به دل نه بی. به لام ئیبنوعه باس فەرمووی: ده لای ی نه مه تان به لاوه په سه ند نییه و ره خنه تان لای ی هیه، به لام نه مه سوننه تی پیغه مبه ر خو یه تی، دیاره که پیغه مبه ر له هه موو روویه که وه له من باشتره و گشت کردارو گوتاریکی سهرمه شقه بو نه ته وه ی. نه و جا فەرمووی: به لای راسته که نوپژ ی هه ینی فهرزی حه تمی یه، به بی به هانه ی ره و نه کردنی دروست نییه، به لام باران و قورو لیته یه کیکن له به هانه ره واکانی نه کردنی نوپژ ی هه ینی، له بهر نه وه حه زنا که م به گیرتان به ینم و زورتان لای بکه م که هه رده بی بین بو نوپژ ی هه ینی! (۳۶۳)

۳۷۹- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (قَالَ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ إِنِّي لَا أَسْتَطِيعُ الصَّلَاةَ مَعَكَ وَكَانَ رَجُلًا ضَخْمًا فَصَنَعَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ طَعَامًا فَدَعَاهُ إِلَى مَنْزِلِهِ فَبَسَطَ لَهُ حَصِيرًا وَنَضَحَ طَرَفَ الْحَصِيرِ فَصَلَّى عَلَيْهِ رَكَعَتَيْنِ فَقَالَ رَجُلٌ مِنْ آلِ الْجَارُودِ لَأَنْسِ بْنِ مَالِكٍ أَكَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي الضَّحَى قَالَ مَا رَأَيْتُهُ صَلَّاهَا إِلَّا يَوْمَئِذٍ). (الحديث ۶۷۰ - طرفاه في: ۱۱۷۹، ۶۰۸۰ (۳۲۹))

نه نه س (همزی خوی له ی) فەرمووی: پیاویکی نه نصاری له ش قه به، عهرزی حه زره تی کرد: من له به رقه له وی ناتوانم بییم بو جه ماعت بو مزگه وتی تو، حه زده که م که نانیکت بو دروست بکه م، ته شریف یه ینی بو مالی ئیمه، له شوپنیکي تایبه تدا بو پیروزی و مووفه پرکی نوپژ بکه ی، تانه و شوپن نوپژ ی تو بکه م به نوپژگا بوخوم، پیغه مبه ریش (دروودی خودی له سهر ی) به لاینی پی یدا. نه ویش نانه که ی بو پیغه مبه ر (دروودی خودی له سهر ی) دروست کرد، نه و جا حه زره تی بانگ کرد

بۆ مالەھووی، ھەسیریکی لەگۆشەییەکا بۆ راخست و قەراخی ھەسیرەکە ی ئاوپەرژێن کرد، پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) لەسەری دوورکات نوێژی سوننەتی چێشتەنگاوی بە جەماعەت بۆکردن. پیاوی لەبەرە ی جاروود بەئەنەسی فەرموو: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) نوێژی سوننەتی چێشتەنگاوی دەکرد؟ فەرمووی: من بەش بەحالی خۆم ھەر لەو پۆژەدا دیومە کەئەو نوێژە بکا. (بەروانە ژمارە: ۲۴۲، ۲۶۲+ فێقی ئاسان/۱/ ۱۷۱+ ت/ ۴۸۴- ۱۷۹).

۳۸۰- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (إِذَا قُدِّمَ الْعِشَاءُ فَأَبْدِئُوا بِهِ قَبْلَ أَنْ تُصَلُّوا صَلَاةَ الْمَغْرِبِ وَلَا تَعْجَلُوا عَنْ عَشَائِكُمْ). (الحديث ۶۷۲ - طرفه في: ۵۴۶۳) (۳۳۰)

ئەنەسی کۆری مالیک (پەزای خۆی لە بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (ئەگەر شیو دانرا دەستی پێ بکەن لەپیش کردنی نوێژی شیوانا، و دەھیج پەلە لەشیوەکەتان مەکەن و نانەکەتان بەشینەیی بەتەواوی بخۆن و، ئەوسا نوێژەکەتان بکەن، وە ھەروەھا نوێژەکانی تریش). (ت/ ۱/ ۳۰۰- ز- ۹۸- ۵۸۲).

۳۸۱- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَنَّهَا سَأَلَتْ: (مَا كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَصْنَعُ فِي بَيْتِهِ؟ قَالَتْ كَانَ يَكُونُ فِي مِهْنَةٍ أَهْلُهُ تَعْنِي خِدْمَةَ أَهْلِهِ فَإِذَا حَضَرَتِ الصَّلَاةُ خَرَجَ إِلَى الصَّلَاةِ). (الحديث ۶۷۶ - طرفاه في: ۵۳۶۳، ۶۰۳۹) (۳۳۱)

ئەسوەدی کۆری یەزید (پەزای خۆی لە بێ) فەرمووی: لەعائیشە ی ھاوسەری ھەزرمە پرسی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) کاتی لەمالەھو دەبوو خەریکی چی دەبوو؟ فەرمووی: خەریکی خزمەتی خێزانەکە ی دەبوو، ئیشی ناوماڵی

(۳۳۰) أخرجه مسلم في المساجد ومواضع الصلاة، باب: كراهة الصلاة بحضرة الطعام، رقم:

۵۵۷=۱۲۴۱.

(۳۳۱) لاحظ (فتح الباری/۲/ ۲۵۳/۷۳۱ - خاتمة) المترجم.

٣٨٢- عَنْ مَالِكُ بْنُ الْحُوَيْرِثِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) (إِنِّي لَأُصَلِّي بِكُمْ وَمَا أُرِيدُ الصَّلَاةَ أُصَلِّي كَيْفَ رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). (الحديث ٦٧٧ - اطرافه في: ٨٠٢، ٨١٨، ٨٢٤) (٣٣٢)

ئەبۇقېلابە (پەزى خەلىق لىق) فەرمۇۋى: مالىكى كۆرى حوۋەيرىث (پەزى خەلىق لىق) تەشرىفى ھات بۇئەم مەزگەۋتەى ئىمە لەبەصرە، فەرمۇۋى: لەراستىدا من كەئەم نوپۇزەتان بەجەماعەت بۇدەكەم مەبەستم زاتى نوپۇزەكە نىيە، بەلگۇۋ دەمەۋى لەبەرچاۋى ئىۋە نوپۇز بەكەم وەك پىغەمبەر خۇى (دروۋى خەلىق لىق) نوپۇزى دەكرە لەبەرچاۋى ئىمە، ھەتا ئىۋەش نوپۇز بەجەۋانى فەرىبن).

روونکردنه وه:

ئەم فەرموودەيە روونترین بەلگەيە لەسەر ئەم مەبەستانە:

- ۱- فیئر کردن به کردار گه‌ئی جار، له‌بارتره له‌فیئر کردن به‌گوتار.
- ۲- سوننه‌ته نویژکه‌ری تازه له‌سه‌رئه‌م شیوه فیئر بکری.
- ۳- راگه‌ییئن (مبلغ؛ واویژ: ده‌نگه‌وهر) کاره‌که‌ی دروسته، زیان له‌خودی به‌رسته‌یه‌که‌ی نادا.

٤- ئەم جوۆره کاره، که بۆنی هاوبهشی کردنی لهخودا په‌رستیدا لی دى، بهم جوۆره کاره ناگوتری هاوبهشی کردن له‌په‌رستشدا، که له زاراوه‌ی شهره‌دا پى ده‌گوتری (التشريك في العبادة).

٥- رابه‌ری چه‌ج و موطنه‌وویفو رابه‌ری سه‌ردان (موزه‌وویر) و پيشنويزو نه‌و جوۆره که‌سانه، که له‌پال کردنی ئەم په‌رستی يانه‌دا، ده‌بن به‌سه‌رمه‌شق و ماموستا، بۆکه‌سانی تری نوپکار، وه‌ک نه‌وه‌به‌ده‌نگی به‌رز هه‌ندى وشه‌و رسته‌ ده‌لین، تا په‌ی‌په‌وه‌کانیان چاویان لی بکه‌ن و وه‌ک نه‌وان هه‌مان شت بلین، يابکه‌ن، ئەم جوۆره‌که‌سانه کاره‌که‌یان دروست و قه‌بووله، له‌سوننه‌ت سه‌رچاوه‌ هه‌لده‌گرى.

٦- که‌سى له‌گه‌ل نه‌نجامدانى عیباده‌تدا، که‌زاتى کردنى نه‌و عیباده‌ته‌ ساخ بۆره‌زای خودایى، نه‌گه‌ر مه‌به‌ستى‌کى تری ره‌واى هه‌بى دروسته، وه‌ک کاسبى کردن له‌کاتى چه‌ج و عه‌مه‌ره‌کردندا، وه‌ک وه‌رگرتنى کرى له‌سه‌ر فێرکردنى قورئان و خه‌تمه‌و شتى تری له‌م بابه‌ته، وه‌ک بۆ پیرۆزى و موفقه‌پکى جیگه، برپاوه: (٣٧٩، ٢٤٢، ٢٦٢).

٣٨٣- عَنْ عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَنَّهَا قَالَتْ: (إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ فِي مَرَضِهِ مُرُوا أَبَا بَكْرٍ يُصَلِّيَ بِالنَّاسِ قَالَتْ عَائِشَةُ قُلْتُ إِنَّ أَبَا بَكْرٍ إِذَا قَامَ فِي مَقَامِكَ لَمْ يُسْمِعِ النَّاسَ مِنَ الْبُكَاءِ فَمُرْ عُمَرَ فَلْيُصَلِّ لِلنَّاسِ فَقَالَتْ عَائِشَةُ قُلْتُ لِحَفْصَةَ قُولِي لَهُ إِنَّ أَبَا بَكْرٍ إِذَا قَامَ فِي مَقَامِكَ لَمْ يُسْمِعِ النَّاسَ مِنَ الْبُكَاءِ فَمُرْ عُمَرَ فَلْيُصَلِّ لِلنَّاسِ فَفَعَلَتْ حَفْصَةُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا إِنَّكَ لَأَنْتَنَ صَوَاحِبُ يُوسُفَ مُرُوا أَبَا بَكْرٍ فَلْيُصَلِّ لِلنَّاسِ فَقَالَتْ حَفْصَةُ لِعَائِشَةَ مَا كُنْتُ لِأُصِيبَ مِنْكَ خَيْرًا (الحديث : ٦٧٩ طرفه في: ١٩٨). (٣٣٣)

عائشہ (رضی الخوی لہ بی) فہرمووی: پیغہ مبہر دروودی خودای لہ سہر بی و سہرومان و حال و منال و ہست و نہست گشتی بہ قوربانی گہردی بہرستانہی نارامگای نازدارو پیروزی بی فہرمووی: (لہ زمانی منہوہ فہرمان بہنہ بوبہ کر بکہن کہ پیشنویژیہ کہ بوخہ لکہ کہ بکا) منیش عہر زیم کرد: نہ بوبہ کر پیاویکی دل نہرمہ، کہ لہ جیگہی تودا رابوہستی، دلی گہرم دہبی و لہ بہر گریان نویژکہرمان گویان لہ دہنگی نابی، کہ واتہ فہرمان بکہ بہ عومہر کہ نویژ بوخہ لکہ کہ بکا، ہہروا بہ حہ فصہی ہہویم گوت: عہرزی پیغہ مبہر (دروودی خودای لہ سہر بی) بکہ: کہنہ بوبہ کر پیاویکی دل نہرمہ، کہ لہ جیگہ کہی تودا رابوہستی دلی گہرم دہبی و لہ بہر گریان نویژکہرمان گویان لہ دہنگی نابی، کہ واتہ: فہرمان بہ عومہر بکہ کہ نویژہکان بوہردومہ کہ بکا. حہ فصہیش نہمہی عہرز کرد، حہ زہرت (رضی الخوی لہ بی) فہرمووی: (وسبہ! بی گومان نیوہی ژنان و ہک زلیخای یووسف وان، قسہی دہمتان و ہک نیازی دلتان لہیہ کتر جیان! لہ زمانی منہوہ فہرمان بہنہ بوبہ کر بکہن، کہ بہر نویژیہ کہ بو موسولمانان بکا). جا حہ فصہ بہ عائشہ دہفہرموی: قہت نہ بوو لہ تووہ توووشی خیر بیم).

۳۸۴- عَنْ أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ الْأَنْصَارِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) (أَنَّ أَبَا بَكْرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) كَانَ يُصَلِّي لَهُمْ فِي وَجَعِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الَّذِي تُوفِّي فِيهِ حَتَّى إِذَا كَانَ يَوْمُ الْثَانِينَ وَهُمْ صُفُوفٌ فِي الصَّلَاةِ فَكَشَفَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سِتْرَ الْحُجْرَةِ يَنْظُرُ إِلَيْنَا وَهُوَ قَائِمٌ كَأَنَّ وَجْهَهُ وَرَقَّةٌ مُصْحَفٍ ثُمَّ تَسَمَّ يَضْحَكُ فَهَمَمْنَا أَنْ نَفْتِنَ مِنَ الْفَرَحِ بِرُؤْيَا النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَتَكَصَّ أَبُو بَكْرٍ عَلَى عَقْبِيهِ لِيَصِلَ الصَّفَّ وَظَنَّ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَارَجَ إِلَى الصَّلَاةِ فَأَشَارَ إِلَيْنَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ أَتَمُّوا صَلَاتَكُمْ وَأَرْخَى السِّتْرَ فَتَوَفَّيَ مِنْ يَوْمِهِ). (الحدیث ۶۸۰- أطرافہ فی: ۶۸۱، ۷۵۴، ۱۲۰۵، ۴۴۴۸) (۳۳۴)

ئەنەس (پەرزەنتی خەوای ئەب) فەرەمۆی: لەو نەخۆشینەدا کە پێغەمبەر (دروودی خەوای لەسەر ئەب) وەفاتی کرد، ئەبوبەکر بەرنوێژی بۆمەردوم دەکرد، رۆژی دووشەممە لەنوێژدا ریز بووبووین، لەوکاتەدا پێغەمبەر (دروودی خەوای لەسەر ئەب) پەردەى دەرگای ھۆدەکەى خۆى لادا، کە لەسەر ژوورى مزگەوت بوو، تەماشایەکی بەدڵ و بەکوئى کردین، دیمەنیکی گەلى شیرین و رەنگین بوو، پێغەمبەر (دروودی خەوای لەسەر ئەب) بەپێو وەستا بوو سەرنجى ئیمەى دەدا، دیاربوو بۆدواجار ئۆمەتەکەى لەژانییدا بەسەردە کردەو، مالاوایى لەپارانی دەکرد، رەنگ و روخسارى لەبەرگەشى و نازدارى لەرەنگ و روخسارى نەخۆشى نەدەکرد، بەلکوو دەتگوت پەردەى گۆل و رووپەردەى قورئانە، نوور لەروخسارى دەتکاو گۆل و گەوھەر و جەوھەرى ئى دەبارى، ئینجا زەردەخەنەىەکی کردو پێکەنى، جاکاتى پێغەمبەرمان لەسەرئەم حالە بىنى، لەخۆشیانا خەرىک بووین بپەشۆکێین و دەختەبوو گەشکە بمان گرئ و نوێژەکە بەجى بهێلین! جائەبوبەکر (پەرزەنتى خەوای ئەب) وایزانى کەوا پێغەمبەر (دروودی خەوای لەسەر ئەب) دى بۆنوێژ لەبەرئەو پاشەو پاش گەپایەو دواو، تاجپێتە ناو ریزەگەو و مەجرابەکە بۆ پێغەمبەر (دروودی خەوای لەسەر ئەب) چۆل بکا، بەلام پێغەمبەر (دروودی خەوای لەسەر ئەب) نەهات و بەدەستى ئامازەى بۆکردین: کەنوێژەکەتان تەواو کەن، ئینجا دیسان پەردەکەى دادایەو، ئیتەر ھەر ئەورۆژە گۆل لەگۆلشەن بپراو یار لەپاران داپراو، خۆرى زانست و حیکمەت مالاوایى کرد لەگۆى زەوى و دانیشتوو و کانى، وەسەر رووى خاك خۆزگەى خواست بەناو توپى خاك، وەگۆل خۆزگەى خواست بەگل، وە پێغەمبەرى نازدار، ئەوکیوى نور و عیلم و عیرفانە کۆچى دواى ی کردو نوبوو و تەو پێغەمبەراییەتى کۆتایى ھات و دەرگای وەحى و سرووش مۆرکرا. (تاج/ ٥/٤٠٩/١ = ز- ١٣٨ ژ- ٨٨ = ش).

٣٨٥- عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ السَّاعِدِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) (أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَهَبَ إِلَى بَنِي عَمْرِو بْنِ عَوْفٍ لِيُصْلِحَ بَيْنَهُمْ فَحَالَتْ الصَّلَاةُ فَجَاءَ

الْمُؤَذِّنُ إِلَى أَبِي بَكْرٍ فَقَالَ أَتُصَلِّي لِلنَّاسِ فَأَقِيمَ قَالَ نَعَمْ فَصَلَّى أَبُو بَكْرٍ فَجَاءَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالنَّاسُ فِي الصَّلَاةِ فَتَخَلَّصَ حَتَّى وَقَفَ فِي الصَّفِّ فَصَفَّقَ النَّاسُ وَكَانَ أَبُو بَكْرٍ لَا يَلْتَفِتُ فِي صَلَاتِهِ فَلَمَّا أَكْثَرَ النَّاسُ التَّصْفِيقَ انْتَفَتَ فَرَأَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَشَارَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّ امْكُثْ مَكَانَكَ فَرَفَعَ أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يَدَيْهِ فَحَمِدَ اللَّهُ عَلَى مَا أَمَرَهُ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ ذَلِكَ ثُمَّ اسْتَأْخَرَ أَبُو بَكْرٍ حَتَّى اسْتَوَى فِي الصَّفِّ وَقَدَّمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَصَلَّى فَلَمَّا انْصَرَفَ قَالَ يَا أَبَا بَكْرٍ مَا مَنَعَكَ أَنْ تَتَّبِعَ إِذْ أَمَرْتُكَ فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ مَا كَانَ لِي أَنْ يَصَلِّيَ بَيْنَ يَدَيَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا لِي بِرَأْيِكُمْ أَكْثَرْتُمْ التَّصْفِيقَ مِنْ رَأْيِهِ شَيْءٌ فِي صَلَاتِهِ فَلْيُسَبِّحْ فَإِنَّهُ إِذَا سَبَّحَ انْتَفَتَ إِلَيْهِ وَإِنَّمَا التَّصْفِيقُ لِلنِّسَاءِ). (الحديث ۶۸۴ - أطرافه في: ۱۲۰۱، ۱۲۰۴، ۱۲۱۸، ۱۲۳۴، ۲۶۹۰، ۲۶۹۳، ۷۱۹۰) (۳۳۵)

سه هلی کوری سه عد (همزای خوی لب) فهرمووی: روژی پیغه مبهر (دروودی خودای لهسر بن) جوو بو ناو هوژی به نی عه مری کوری عه وف، بو ناو بیژی هه تا ناشتیان بکاته وه، کاتن نو یژ بوو، بانگدر که بیلال بوو، هات بو لای نه بوبه کر عه رزی کرد: نه گهر قامهت بکه م بهر نو یژی به که ده که ی بو خه لکه که؟ فهرمووی: به لئی، ده یکهم، حاکه نه بوبه کر نو یژی دابه ست پاش که می پیغه مبهر (دروودی خودای لهسر بن) هاته وه، هیشتا نو یژ ده که یان ته واو نه کرد بوو، جا پیغه مبهر (دروودی خودای لهسر بن) یه که یه که در ی به ریزه کان دا، تاخوی گه یانده ریزی یه که م وهو ی وه ستا، خه لکه که ده ستیان کرد به چه پله لیدان، نه بوبه کریش عاده تی نه بوو که له ناو نو یژ دا لابکاته وه به لام که دی خه لکه که چه پله یه کی زور لی دده دن نه ویش

ئاۋرى دايەوہو پيغەمبەرى بىنى، پيغەمبەر (دروودى خوداى لەسەر بىن) ئاماژەى بۆى کرد: کەلەشويىنى خۆت بىمىنەرەوہو نوپزەکەمان بۆتەواوکە. بەلام ئەبوبەکر ھەردوو دەستى خۆى بەرزگردەوہو سوپاسى خوداى کرد لەسەر ئەم دەستى خیرەى کە پيغەمبەر (دروودى خوداى لەسەر بىن) لەوى نا، ئىنجا پاشەو پاش گەراپەوہ دواوہ، ھەتا رېک چووہ ناو ریزەکەوہو لەوى وەستا، پيغەمبەرىش (دروودى خوداى لەسەر بىن) پيشکەوت و بەرنوپزيپەکەى کرد، کەلەنوپزەکە بۆوہ ھەرمووى (دروودى خوداى لەسەر بىن): ئەى ئەبوبەکر کە ھەرمانم پى کردیت بۆنەمايتەوہ لەشويىنى خۆت؟ ئەبوبەکرىش (پەزەى خوى لە بىن) ھەرمووى: بۆمن نەھاتووہ کە پيش تۆبکەوم ئەى پيغەمبەرى خودا! ئىنجا پيغەمبەر (دروودى خوداى لەسەر بىن) بەنوپزکەرەکانى ھەرموو: (ئەوہ بۆنەو گشتە چەپلەيەتان لى دا، ھەرکەسى لەناو نوپزدا شتيكى لى رووبدا بابلى سوبجانەللا، چونکە کەسوبجانەللاى کرد، ئيتى تى دەگەن لەمەسەلەکە، وەلى چەپلە لىدان لەناو نوپزدا بۆزنانە). (ت/۱/۴۰۶/۱ ز-۱۳۸ ژ- ۸۱۴ = ش/د/ن).

۳۸۶- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: (لَمَّا ثَقُلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ أَصَلِّي النَّاسُ قُلْنَا لَا هُمْ يَنْتَظِرُونَكَ قَالَ ضَعُوا لِي مَاءً فِي الْمِخْضَبِ قَالَتْ فَفَعَلْنَا فَاغْتَسَلَ فَذَهَبَ لِيَتَوَّأ فَأُغْمِيَ عَلَيْهِ ثُمَّ أَفَاقَ فَقَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَصَلِّي النَّاسُ قُلْنَا لَا هُمْ يَنْتَظِرُونَكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ ضَعُوا لِي مَاءً فِي الْمِخْضَبِ قَالَتْ فَقَعَدَ فَاغْتَسَلَ ثُمَّ ذَهَبَ لِيَتَوَّأ فَأُغْمِيَ عَلَيْهِ ثُمَّ أَفَاقَ فَقَالَ أَصَلِّي النَّاسُ قُلْنَا لَا هُمْ يَنْتَظِرُونَكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَقَالَ ضَعُوا لِي مَاءً فِي الْمِخْضَبِ فَقَعَدَ فَاغْتَسَلَ ثُمَّ ذَهَبَ لِيَتَوَّأ فَأُغْمِيَ عَلَيْهِ ثُمَّ أَفَاقَ فَقَالَ أَصَلِّي النَّاسُ قُلْنَا لَا هُمْ يَنْتَظِرُونَكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَالنَّاسُ عُكُوفٌ فِي الْمَسْجِدِ يَنْتَظِرُونَ النَّبِيَّ عَلَيْهِ السَّلَامُ لِمَصَلَاةِ الْعِشَاءِ الْآخِرَةِ فَأَرْسَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى أَبِي بَكْرٍ بِأَنْ يُصَلِّيَ بِالنَّاسِ فَأَتَاهُ الرَّسُولُ فَقَالَ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْمُرُكَ أَنْ تُصَلِّيَ بِالنَّاسِ فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ وَكَانَ رَجُلًا رَقِيقًا يَا عُمَرُ صَلِّ بِالنَّاسِ فَقَالَ لَهُ عُمَرُ أَلَيْتَ أَحَقُّ بِذَلِكَ فَصَلَّى أَبُو بَكْرٍ

تِلْكَ الْيَّامَ ثُمَّ إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَجَدَ مِنْ نَفْسِهِ خِفَةً فَخَرَجَ بَيْنَ رَجُلَيْنِ أَحَدُهُمَا الْعَبَّاسُ لِصَلَاةِ الظُّهْرِ وَأَبُو بَكْرٍ يُصَلِّي بِالنَّاسِ فَلَمَّا رَأَاهُ أَبُو بَكْرٍ ذَهَبَ لِيَتَأَخَّرَ فَأَوْمَأَ إِلَيْهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِأَنْ لَا يَتَأَخَّرَ قَالَ أَجْلِسَانِي إِلَى جَنْبِهِ فَأَجْلَسَاهُ إِلَى جَنْبِ أَبِي بَكْرٍ قَالَ فَجَعَلَ أَبُو بَكْرٍ يُصَلِّي وَهُوَ يَأْتُمُ بِصَلَاةِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالنَّاسُ بِصَلَاةِ أَبِي بَكْرٍ وَالنَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَاعِدٌ. (الحديث ٦٨٧ طرفه في: ١٩٨). (٣٣٦)

عائشه (همزای خوی لی بی) فہرمووی: بہ چہند روژی لہ پیس مہرگی پیغہ مہردا (درووی خودی لہ سہر ہی) کاتی نہ خویشینہ کی قورس بوو، موسولمانان لہ مزگہوت خربوونہوہ بوجہ ماعہ تی نوژی خہوتنان، حہ زہمت (ہمزای خوی لی بی) فہرمووی: (نہری مہردوم نوژیان کرد؟) عہر زمان کرد: نہ، نہی پیغہ مہری خودا! چاوہروانی تویانہ، بہر نوژییہ کیان بوبکہی. فہرمووی: (لہ سوینہ کیان ناو بکہن بہ سہرما لہ حہوت کوندہ کہ دہمبینہ کیان نہ کرابیتہوہ) عائشہ فہرمووی: ئیمہیش وامن کر، کہ خوی شورڈ نہ زنہ کی دا ہہ لسی بہ لام نہیتوانی و بووریہوہ، کہ ہوشی ہاتہوہ فہرموویہوہ: (نہری مہردوم نوژیہ کیان کرد؟) عہر زمان کردہوہ: نہ، نہی پیغہ مہری خودا! چاوہرواری تویانہ کہ بہر نوژییہ کیان بوبکہی. فہرموویہوہ: (لہ سوینہ کیان ناو بکہن بہ سہرما). عائشہ فہرمووی: جالہ ناو سوینہ کہ دا دانیشت، دیسان کہ خوی شورڈ نہ زنہ کی دا، ویستی ہہ لسی بہ لام نہیتوانی و دیسانہوہ بووریہوہ، لہ پاش کہ می کہ ہوشی ہاتہوہ ہہم دیسان فہرموویہوہ: (نہری مہردوم نوژیہ کیان کرد؟) عہر زمان کردہوہ: نہ، نہی پیغہ مہری خودا! چاوہرواری تویانہ کہ خوت بہر نوژییہ کیان بوبکہی. فہرموویہوہ: (لہ سوینہ کیان ناو بکہن بہ سہرما) جالہ ناو سوینہ کہ دا دانیشت، ہہم دیسانہوہ کہ خوی شورڈ

ئەزەنەکی دایەووە کەهەئسێ و بجێ بۆ مزگەوت پێشنویژیە کە بۆخەلکە کە بکا، بەلام نەیتوانی و هەمەدیس بوورایەووە، لەپاشتر کەهۆشی هاتەووە دیسان فەرموویەووە: (ئەرێ مەردوم نوێژیان کرد یان؟). عەرمان کردەووە: نەخێر هێشتا نوێژیان نەکردووە، لەمزگەوت گلیڕ بوونەتەووە، چاوەنواپی تۆیانە کەتەشریفت بجێ پێشنویژیە کە خەوتنانیان بۆبکە.

ئینجا پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فروستادەیهکی نارد بۆلای ئەبوبەکر، کەپێشنویژی بۆ موسوڵمانان بکا، کاتی فروستادەیهکی پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمانەکی پێغەمبەری بەئەبوبەکر راگەیاندا، ئەبوبەکر پیاویکی دڵنەرم بوو، لەبەرئەووە بەعومەری کۆپی خەتابی فەرموو: ئەی عومەر! تۆجەماعەتە کە بۆ موسوڵمانان بکە، عومەریش پێی فەرموو: تۆشایانتری بۆئەمە جائەبوبەکر ئەو چەند رۆژە کە پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) نەخۆشیە کە گران بوو جەماعەتی بۆ موسوڵمانان دەکرد، هەتا رۆژی.... بڕوانە: ژمارە: ٣٧٧، ٣٨٣، ٣٨٤، ٢٤٦).

٣٨٧- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: (صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بَيْتِهِ وَهُوَ شَاكٍ فَصَلَّى جَالِسًا وَصَلَّى وَرَاءَهُ قَوْمٌ قِيَامًا فَأَشَارَ إِلَيْهِمْ أَنْ اجْلِسُوا فَلَمَّا انْصَرَفَ قَالَ إِنَّمَا جُعِلَ الْإِمَامُ لِيُؤْتَمَّ بِهِ فَإِذَا رَكَعَ فَارْكَعُوا وَإِذَا رَفَعَ فَارْفَعُوا، وَإِذَا صَلَّى جَالِسًا فَصَلُّوا جُلُوسًا). (الحدیث ٦٨٨ - أطرافه في: ١١١٣، ١٢٣٦، ٥٦٥٨). (٣٣٧)

دیسان عائیشە (بەزای خۆی لە بێ) فەرمووی: جارێ پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) بەسواری ئەسپی گلا، سکاڵای لەدەست ئەم حالەبوو، لەمالەکی مندا بەرنویژی بۆکۆمەڵی لەیارانی کرد، پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) خۆی بەدانیشتنەووە نوێژی دەکرد، کۆمەڵەکەیش لەپشتیەووە بەپێو وەستان،

پيغهمبر (دروودی خودای له سمر بئ) ئاماژەى بۆکردن: (كه ئیوه پيش دانیشن) جاكاتى له نوێژكهى ئى بۆوه فهرمووى: (پيشنوێژ بۆیه كراوه به پيشنوێژ ههتا بكرى به پيشهواو سهرمه شق و چاوى ئى بكرى، كه واته ههركاتى پيشنوێژ چوو بۆ چه مينه وهو روكووى برد، ئیوه پيش يه كسه ر به چه مينه وهو روكوو ببهن، وههركاتى ئه و له چه مينه وه ياله كړنووش سه ر به رزه وه دهكا ئیوه پيش به شوین ئه ودا سه ر به رزه وه بكه ن، وههركاتى ئه و به دانیشننه وه نوێژى كرد ئیوه پيش به دانیشننه وه نوێژ بكه ن) (ت/١/٣٩٠ = ز- ١٣٠ ژ- ٧٧٧ چ- ٤).

٣٨٨- عَنْ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا قَالَ سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ لَمْ يَحْنِ أَحَدٌ مِنَّا ظَهْرَهُ حَتَّى يَقَعَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَاجِدًا ثُمَّ تَقَعُ سُجُودًا بَعْدَهُ). (الحديث ٦٩٠ - طرفاه في: ٧٤٧، ٨١١). (٣٣٨).

به رائى كورى عازيب (رەزای خۆای لى بئ) فهرمووى: پيغهمبر (دروودی خودای له سمر بئ) كه دهيفه رموو: (سمع الله المن حمده) ئيتير ئيمه راده وه ستاين و ههتا ئه و نه چوايه بۆكړنووش ئيمه بۆى دانهده وينه وه، ئه و كړنووشى دهبرد ئيمه ش له پاش ئه وه وه ده چووین بۆ كړنووش.

٣٨٩- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (أَمَّا يَخْشَى أَحَدُكُمْ أَوْ لَا يَخْشَى أَحَدُكُمْ إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ قَبْلَ الْإِمَامِ أَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ رَأْسَهُ رَأْسَ حِمَارٍ أَوْ يَجْعَلَ اللَّهُ صُورَتَهُ صُورَةَ حِمَارٍ). (الحديث ٦٩١) (٣٣٩).

ئهبه وه ره ريره (رەزای خۆای لى بئ) فهرمووى: پيغهمبر (دروودی خودای له سمر بئ) فهرمووى: (ئه و كه سه تان كه له جه ماعه تا له پيش پيشنوێژدا، سه ر له چه مينه وه (روكوو) ياله كورنووش به رزه كاته وه، ئه دى ئه وه چۆن له وه ناترسى كه خودا له سه ر

(٣٣٨) أخرجه مسلم في الصلاة، باب: متابعة الامام والعمل بعده، رقم: ٤٧٤=١٠٦٣.

(٣٣٩) أخرجه مسلم في الصلاة، باب: تحريم سبق الامام بركوع أو سجود رقم: ٤٢٧=٩٦٣.

ئەو پەلە پەلە، سەرى بكا بەسەرى كەر) يا فەرمووى: (كەخودا شكلى بكا بەشكلى كەر).

۳۹۰- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (اسْمَعُوا وَأَطِيعُوا وَإِنْ اسْتَعْمِلَ حَبَشِيٌّ كَأَنَّ رَأْسَهُ زَيْبَةٌ). (الحديث ۶۹۳- طرفاه في: ۶۹۶، ۷۱۴۲). (۳۴۰).

ئەنەس (پەزىلەتلىك خەلىپە) فەرمووى پېغەمبەر (دروودى خوداى لەسەر بى) فەرمووى: (هەمىشە بەگووى فەرمانپەرەواكانى خوتان بکەن و لەفەرمانيان دەرەچن، ئەگەر چى بەندەيەكى رهشى حەبەشيش بى، كەسەرى بەقەد دەنكە ميووژى بى). (ت/۳/۲۷۸ = ز-۱۰۵ ژ-۲۴۲۲، ۲۴۲۳).

۳۹۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (يُصَلُّونَ لَكُمْ فَإِنْ أَصَابُوا فَلَكُمْ وَإِنْ أَخْطَأُوا فَلَكُمْ وَعَلَيْهِمْ). (الحديث ۶۹۴). (۳۴۱).

ئەبوھورەيرە (پەزىلەتلىك خەلىپە) فەرمووى: پېغەمبەر (دروودى خوداى لەسەر بى) فەرمووى: ئيشنويز (نيمام) دكانتان بەرنويزيتان بو دەكەن، جائەگەر بەباشى كرديان ئەوا پاداشى باشى بو ئيوهيش و بو ئەوانيشە، خو ئەگەر بەباشى نەيان كرد، ئەوا پاداشى باشى بو ئيوهيه و گوناھەكەى بوئەوانە! (ت/۱/۳۸۵ = ز-۱۲۷ ژ-۷۱۵). ۳۹۲- عن ابن عباس (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: بِرْوانه: (۹۶، ۱۳۸).

۳۹۳- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (كَانَ مُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ يُصَلِّيَ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ يَرْجِعُ فَيَوْمُ قَوْمِهِ فَصَلَّى الْعِشَاءَ فَقَرَأَ بِالْبَقَرَةِ فَأَصْرَفَ الرَّجُلُ فَكَانَ مُعَاذًا تَنَاولَ مِنْهُ فَبَلَغَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ فَتَانِ فَتَانِ ثَلَاثَ مَرَّارٍ أَوْ قَالَ فَاتِنَا فَاتِنَا وَأَمَرَهُ بِسُورَتَيْنِ مِنْ أَوْسَطِ الْمُفْصَلِ). (الحديث ۷۰۱ أطرافه في: ۷۰۰، ۷۰۵، ۷۱۱، ۷۱۰، ۷۱۱). (۳۴۲).

(۳۴۰) أخرجه مسلم في طريق غندر (انظر فتح/۲/۲۱۹/۶۹۳) المترجم.

(۳۴۱) هذا الحديث انفرد به البخاري (عيني/۵/۲۲۸/۸۵) المترجم.

(۳۴۲) أخرجه مسلم في الصلاة، باب: القراءة في العشاء، رقم: ۱۰۴۰=۴۶۵.

جابر (رمزای خوی لب بن) فہر مووی: موعازی کوری جہہل (رمزای خوی لب بن) دستوری وابوو، لەخزمت پیغەمبەردا (دروودی خودای لەسەر بن) جەماعەتی دەکرد، ئەوجا دەگەراییەو بۆناو ھۆزەکە ی خۆی و بەرنوێژی ئەو نوێژە ی بۆ ئەوان دەکرد، جاشەوئ لەگەڵ پیغەمبەردا (دروودی خودای لەسەر بن) جەماعەتی نوێژی خەوتنان دەکا، ئەوسا دەگەرپیتەو بۆناو ھۆزەکە ی خۆی کەبەنی سەلەمە بوو، وەپیشنوێژی خەوتنانیان بۆدەکا، لەپاش فاتیحە سورەتی بەقەرە لەرکاتی یەکەمدا دەحوینئ، پیاوێکی ش لەبەر درێژەکی شانی نوێژەکە، نوێژەکە ی بری و لەجەماعەتەکە کشایەو، وەک بلی موعاد گلەیی لەم کارە ی ئەم پیاوە کردبئ وابوو، گلە ی یەکە ی موعاد دەگاتەو بەپیاو کە پیاو کە سکاڵای ئەم حالە لەخزمت پیغەمبەردا دەکا، پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بن) سئ جار لەسەریەک، بۆ ناگادار کردنەو ی موعاد کەشتی وانەکاو، بەنوێژی دوورو درێژ، خەلک لەجەماعەت نەتەگینتەو، پئی فەرموو: (سەر لەنوێژکەرەکان دەشیوینئ!).

٣٩٤- عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) (أَنَّ رَجُلًا قَالَ وَاللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي لَأَتَأَخَّرُ عَنْ صَلَاةِ الْغَدَاةِ مِنْ أَجْلِ فُلَانٍ مِمَّا يُطِيلُ بِنَا فَمَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي مَوْعِظَةٍ أَشَدَّ غَضَبًا مِنْهُ يَوْمَئِذٍ ثُمَّ قَالَ إِنَّ مِنْكُمْ مُنْفَرِّينَ فَأَيُّكُمْ مَا صَلَّى بِالنَّاسِ فَلْيَتَجَوَّزْ فَإِنَّ فِيهِمُ الضَّعِيفَ وَالْكَبِيرَ وَذَا الْحَاجَةِ).

(الحديث ٧٠٢ طرفه في: ٩٠).

ئەبومەسعوود (بروانە ژمارە: ٧٨).

٣٩٥- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) حَدِيثُ مَعَاذٍ، وَأَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ لَهُ: (فَلَوْلَا صَلَّيْتُ بِسَبْحِ رَبِّكَ، وَالشَّمْسُ وَضَحَاها، وَاللَّيْلُ إِذَا يَغْشَى). (انظر: ٣٩٣)

لەگێڕانەو ی ئێردا پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بن) بەموعاد دەفەرموئ: (ئەو موعادا ئەو بۆجی لەجیات ی سوورەتی بەقەرە یەکی لەم سوورەتە کورتانەت

نه خویند، سووردهتی (سبح اسم ربك الاعلی) یاسووردهتی (والشمس وضحاها)
یاسووردهتی (واللیل إذا یغشی) یاسووردهتیکی تری ودهك ئەمانه

۳۹۶- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: (كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يوجزُ الصلاةَ و يكملها. (الحديث ۷۰۶) (۳۴۳)

ئەنەس (پەزای خۆای لێ بێ) فەرمووی: دەستووری پێغەمبەر (دروودی خۆدای لەسەر بێ) وابوو:
نوێژێکی کورتی بەپوختی و بەتەواوی دەکرد.

۳۹۷- عَنْ أَبِي قَتَادَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (إِنِّي لَأَقُومُ فِي الصَّلَاةِ أُرِيدُ أَنْ أَطُولَ فِيهَا فَأَسْمَعَ بُكَاءَ الصَّبِيِّ فَأَتَجَوَّزُ فِي صَلَاتِي كَرَاهِيَةً أَنْ أَشُقَّ عَلَى أُمِّهِ). (الحديث ۷۰۷ - طرفاه في: ۸۶۸) (۳۴۴)

ئەبوقەتادە (پەزای خۆای لێ بێ) لەپێغەمبەرەو (دروودی خۆدای لەسەر بێ) دەفەرمووی: (رێ)
دەکەوئ کە دەست دەکەم بەنوێژ دەمەوئ درێژی بکەمەو، بەلام کە دەنگی
گریانی منائێ دەبیستم، کە دایکەکەمی لەپشت منەو نوێژ دەکا، ئیتر نوێژێکی
سووکەئەمی پوخت و تەواو دەکەم، درێژی ناکەمەو، مەبادا بەدرێژ
کردنەو نوێژەکە، دایکی ئەو منداڵە سەخڵەت بکەم). (ت/۲/۳۸۴/۱ - ز- ۱۲۷ ژ-
۷۶۴ = ش/د/ت/ن).

۳۹۸- عَنْ الثُّعْمَانَ بْنِ بَشِيرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
(لَتَسُونَّ صُفُوفَكُمْ أَوْ لَيَخَالَفَنَّ اللَّهُ بَيْنَ وُجُوْهِكُمْ). (الحديث ۷۱۷). (۳۴۵)

ئوعمانی کوپی بەشیر (پەزای خۆای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خۆدای لەسەر بێ)
فەرمووی: (بەخودا ریزەکانتان رێک دەخەن و لەرێزی نوێژدا رێک و راست

(۲۴۲) أخرجه مسلم في الصلاة، باب: امر الأمة بتخفيف الصلاة في تمام، رقم: ۴۶۹=۱۰۵۳.

(۲۴۴) لاحظ (فتح الباری/۲/۷۳۱/۲۵۳ - خاتمة) المترجم = ۱۰۵۴ شيعا.

(۲۴۵) أخرجه مسلم في الصلاة، باب: أمر الأئمة بتخفيف الصلاة في تمام، رقم: ۴۶۹=۹۷۷.

را دمه و هستن یا خوود نه گهر نه وه نه کهن، خودا رووتان تاقو لوق ده کاو،
دزایه تی و نا کوکی و دووبه رهمکی ده خاته ناوتانه وه). (ت/۱/۳۹۸ = ز-۱۳۴ ژ-۷۹۳).

۳۹۹- عَنْ أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ: النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) (أَقِيمُوا صُفُوفَكُمْ وَتَرَاوُوا فَإِنِّي أَرَاكُمْ مِنْ وَرَاءِ ظَهْرِي). (الحدیث ۷۱۹ - طرفاه فی: ۷۱۸، ۷۲۵). (۳۴۶)

نه نه س (همزای خوی لب بن) فهرمووی: قامه تی نویژکرا، پیغه مبه ر (درودی خودای لمسه ر بن)
رووی تی کردین و فهرمووی: (ریزه کانتان راست بکه نه وه و پال بدن
بهیه کتری یه وه، چونکه من له پستی سه ریشمه وه چاوم لی تانه و سوور دهرانم
که ریزه کانتان نارپکه، له بهر نه وه فهرمانتان پی ده کم که نه وه هه له یه راست
بکه نه وه، دنا خودا توله ی نه و نارپکیه تان لی ده ستینی). (ت/۱/۳۹۸ = ز-۱۳۴ ژ-۷۹۶).

رافه و شیکردنه وه:

نهم به هرا نه لهم فهرموودمیه و مرده گیرین: قسه کردن له نیوانی قامه ت و
نویژدابه ستن دا دروسته، رپکخستنی ریزه گانی نویژ پیویسته، واته: فهرزه،
هه روا پرکردنه وهی که لنین و که لی و بو شایی ناو ریز، موعجیزه یه کی گه وره ی
تیادایه که نه وه میه: پیغه مبه ر (درودی خودای لمسه ر بن) له پست سه ریشیه وه وه ک به رده می
خه لکی بینیه و.

۴۰۰- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (يُصَلِّي مِنَ اللَّيْلِ فِي حُجْرَتِهِ وَجِدَارُ الْحُجْرَةِ قَصِيرٌ فَرَأَى النَّاسُ شَخْصَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَامَ أَنَسٌ يُصَلُّونَ بِصَلَاتِهِ فَاصْبَحُوا فَتَحَدَّثُوا بِذَلِكَ فَقَامَ اللَّيْلَةَ الثَّانِيَةَ فَقَامَ مَعَهُ أَنَسٌ يُصَلُّونَ بِصَلَاتِهِ صَنَعُوا ذَلِكَ لَيْلَتَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا حَتَّى إِذَا كَانَ بَعْدَ

ذَلِكَ جَلَسَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمْ يَخْرُجْ فَلَمَّا أَصْبَحَ ذَكَرَ ذَلِكَ النَّاسُ فَقَالَ إِنِّي خَشِيتُ أَنْ تُكْتَبَ عَلَيْكُمْ صَلَاةُ اللَّيْلِ). (أَلْحَدِيثُ ٧٢٩ - أَطْرَافُهُ فِي: ٧٣٠، ٩٢٤، ١١٢٩، ٢٠١١، ٢٠١٢، ٥٨٦١) (٣٤٧)

عائِشَه (رَمَزَى خَوَاى لى بى) فَهَرَمُووى: شَهْوَى لَهْشَه وَهَكَانِى رَهْمَه زَان، حَهْزَرَمَت (رَمَزَى خَوَاى لى بى) لَهْهُودَه كَهَى خَوَا، دَه سَتِى كَرْدَبَه شَه وَنَوِيژ، دِيوَارِى هُوْدَه كَه نَزْم بُوو، لَهْبَه رَهْمَه وَه خَه لَكَه كَه تَارْمَايِى وَ جَمُوجُوو لَى بِيْغَه مَبَه رِيَان لَه نَاو نَوِيژَه كَه يَا دَه دِى، نِيْتَر چَه نَد پِيَاوِى هَه لَسَان لَه پَشْتِيَه وَه پَه پِرَه وِى (نِيْقْتِيْدَا) يَان پِى كَرْدُو، دَه سَتِيَان كَرْد بَه شَه وَ نَوِيژ كَرْدَن لَه گَه لِيْدَا بَه جَه مَاعَهْت، كَاتِى رُوژ بُوُو خَه لَك لَه نَاو خَوَايَانَا هُم بَا سَه يَان بُوِيَه كَتَرِى گِيْرَا يَه وَه، بُوِيَه لَه شَه وِى دُوْمَا خَه لَك زُوْرْتَر گَرْدَه وَه بُوُو وَ بِيْغَه مَبَه رِيَش (دِرُوْدِى خَوْدَاى لَه سَهَر بى) لَه شَه وِى دُوْمَا دَه سَتِى كَرْدَه وَه بَه شَه وَ نَوِيژ، دِيْسَانَه وَه كُوْمَه لَى پِيَاو لَه پَشْت بِيْغَه مَبَه رَه وَه دَه سَتِيَان كَرْدَه وَه بَه جَه مَاعَهْت. جَايَا دُوو شَه وَ يَاسِى شَه وَ هُم شَه وَ نَوِيژَه يَان لَه سَهَر هُم شِيُوْهِيَه كَرْد، نِيْتَر لَه وَه بَه دَوَا بِيْغَه مَبَهَر (دِرُوْدِى خَوْدَاى لَه سَهَر بى) دَانِيْشْت وَ نَه چُوو بُو نَوِيژَا كَه، جَابُوْ سَبَه يِنِى خَه لَكَه كَه لَه م بَارَهِيَه وَه گُوْفْتُو گُوْيَان هَه نَجَام دَا، حَهْزَرَه تِيْش (دِرُوْدِى خَوْدَاى لَه سَهَر بى) فَهَرَمُووى: (هَوَى هَه وِى كَه هُم شَه وَ بَهَر نَوِيژِيْم بُوْنَه كَرْدَن دَه تَرَسَم كَه هُم جُوْرَه شَه وَ نَوِيژَه فَهَرَز بَكْرِى لَه سَهَر تَان). (ت/٢/٩٥ ز ٣٧-ژ ١٣٤٨ = ش/د).

٤٠١- عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (اتَّخَذَ حُجْرَةً قَالَ حَسِبْتُ أَنَّه قَالَ مِنْ حَصِيرٍ فِي رَمَضَانَ فَصَلَّى فِيهَا لَيْلِي فَصَلَّى بِصَلَاتِهِ نَاسٌ مِنْ أَصْحَابِهِ فَلَمَّا عَلِمَ بِهِمْ جَعَلَ يَقْعُدُ فَخَرَجَ إِلَيْهِمْ فَقَالَ قَدْ عَرَفْتُ

الَّذِي رَأَيْتُ مِنْ صَنِيعِكُمْ فَصَلُّوا أَيُّهَا النَّاسُ فِي يُوسُوفَ فَإِنَّ أَفْضَلَ الصَّلَاةِ صَلَاةُ الْمَرْءِ فِي بَيْتِهِ إِلَّا الْمَكْتُوبَةَ). (الحديث ٧٣١ طرفاه في - ٦١١٣، ٧٢٩٠) (٣٤٨)

زهیدی گوری ثابت (رمزی خوی لئ بن) فہرمووی: پیغہمبہر (درویدی خوی لئ ہسمر بن) لہرمہزانا کوختی دروست دہکا، راوی فہرمووی: وادہزانم کہ فہرمووی: لہحہسیر، جا چہند شہوی لہو کوختہدا شہونویژدہکا، کوہلئ لہیارانی نویژی تہراویح لہپشتیہوہ دہکەن، جاکاتی حہزرت (رمزی خوی لئ بن) بہم حالہی یارانی دہزانی وازدینئ، ئەوانیش دہنگ ہل دہبرن و سوبجانہ لئلا دہکەن و زیخ دہگرنہ دہرگا کہ، تا حہزرت تہشریف بئنی و نویژی تہراویحیان بؤبکا، تہشریفی دہرچوو ہات بؤلایان، پئی فہرموون: (حالی بووم لہداواکەتان، بہقہستی نہہاتم، ئەہی موسولمانینہ! لہماللہوہتان شہونویژو نویژی سوننہت بکەن، چونکہ نویژی فہرزی لئ دہرچی خیرترین نویژی پیاو، ئەو نویژہیہتی کہلہمالئ خویا دہیکا). (ت/١/٥٠٧/١ = ز-٣٧ ژ-١٣٤٨).

روونکردنہوہ:

پیشہوا عہسقہلانی (رمزی خوی لئ بن) لہفہتحوولباریدا، لہکوٹایی ئەم نامہیہدا دہفہرموی: (ئەم نامہیہ بریتییہ لہسەدو بیستو دوو فہرموودہی بہرزہوہ بوو (حەدیثی مہرفووع) نہوہدوشہشیان پەیوہستن، نہوہدیان دووبارەن، سیو دوویان پوختہیانن، ہەموویان پەسەندی پیشہوا موسلیمیشن جگہ لہم نو فہرموودہیہ:

١- فہرموودہی ئەبوسەعید، سہبارت بہگہورہی جہماعەت (صلاة الجماعة تفضل).

۲- فہرموودہی ئہبودہرداء: (ما أعرف شیئاً...).

۳- فہرموودہی ئہنہس: (کان رجل من الأنصار ضخماً).

۴- فہرموودہی مالیکی کوپی حوودہیریث: (انی لأصلی وما أريد...).

۵- فہرموودہی ئیبینوعومہر: (لما قدم المهاجرون).

۶- فہرموودہی ئہبوهورہیرہ: (یصلون فإن أصابوا).

۷- فہرموودہی بی رشتہکھی نوعمان سہبارت بہرپزہکانی نوپڑی جہماعہت.

۸- فہرموودہی ئہنہس (کان أحد یلرزق منکبہ).

۹- فہرموودہکھی تری: (ما أنکرتم شیئاً إلا أنکم لاتقیمون الصفوف).

وہ دہفہرموی: حہقدہ بیسراو (ئہئہر) یشی تیادیہ، ہہر حہقدہیان بی رشتہن، واتہ: تہعلیقن، تہنیا بیسراوہکھی ئیبینوعومہر نہبی، کہ دہفہرموی: (کان یأکل قبل أن یصلی) ہہروا بیسراوہکھی عوئمان: (الصلاة أحسن ما یعمل الناس) چونکہ ئہم دووہ پھیوہستن: واتہ: مہووصولن، ئہم بیسراوانہ ہہیانہ ہی صہحابی یہ، ہہیانہ ہی تابییعی یہ) کہواتہ: ۱۲۲+۱۷= ۱۳۹. لہم (۱۳۹) یہ سیو پینجیان لہتہجریدہکدا ہاتوون لہژمارہ: ۳۶۷ ہہتا ژمارہ: ۴۰۱. لہگہل رہچاوگردنی دابہش گردنی فہرموودہی ژمارہ: ۳۷۱ بہسی ژمارہی جیا جیا لہفہتحولباریدا.

چہن بہہرہیہ کہلہم فہرموودہیہوہ ووردہگیری:

۱- نوپڑی سوننہت بوپیاوو ژن لہمالہوہ خیرترہ، جگہ لہونوپڑانہی کہسوننہتہ بہکؤمہل بکریں، وک نوپڑی ہہردوو جہژن و نوپڑہبارانہو نوپڑی خورگیران و مانگ گیران، ئہم نوپڑانہ لہدہرموودہی مالہوہ خیرترن.

۲- بنہما (ئہصل) ی نوپڑی تہراویج و گردنی بہجہماعہت لہمزگہوت و گردنی لہمالہوہ بہتہنیا، لہم فہرموودہیہ ووردہگیری.

۳- کردنی نوپڙی سوننهت له مالّه وه له بهرئهم هویانه یه: چونکه نهیّنی تره و دوورتره له ریابازای و دوورتره له پو و چپو ونه وهی پاداشه که ی، هاوکات له گهل نه ودا مالّه که ی پې فهدار دهې و میهره بانې و رحمة تی به سه ردا دهبارې و فریسته هاموشوی نه و مالّه ده که ن، شهیتان لی ی دوور ده که ویتته وه.

۴- هه رنو پڙی دهق هه بې له سه ر جیگه و کات و هوې، مه رج نیه کردنی له مالّا خیرتر بې، وهک سلاوی مزگه وت و نوپڙی طه و اف و سوننه تی ئی حرام دابه ستن، نوپڙی هوې تایبه تی هه بې وهک سلاوی ده سنو پڙ، سوننه تی زه وال، وهکی تریش نوپڙی مالّه وه ده بې به سه ر مه شق بو که سانی که که متر هاتو چو ی مزگه وت ده که ن، وهک: ژن و کوپله و نه خو ش و نه مانه.

زهیدی کوړی ثابیتی نه نصاری (همزای خوی لی بې) یه کی بوو له زانا شه ر عزانه نا ودارمه زنه گانی هاوړ پیا نی پیغه مبه ر (دروودی خودی له سه ر بې) فه رائیز زانی کی گوره بوو، پیغه مبه ر (دروودی خودی له سه ر بې) ده فه رمو ی: (باشترین فه رائیز زانتان، که شارمزی هه بې له فه رائیزدا زهیدی کوړی ثابته). زهید قورئانزانی کی گوره یش بوو، هه ر له سه رده می پیغه مبه ر (دروودی خودی له سه ر بې) هه موو قورئانی له به ربوو، زهید یه کی بوو له نوو سه رده گانی پیغه مبه ر (دروودی خودی له سه ر بې) کاغه زی بو دهنووسی بو خه لک و کاغه زی خه لکی شی بو د خوی نده وه، یه کی بوو له نوو سه رانی سرووش، له سه ر فه رمانی پیغه مبه ر (دروودی خودی له سه ر بې) زمانی عیبری که زمانی جوو له که یه، له ماو ده یه کی زور که ما فی ربوو، به یازده روژ زمانی عیبری به شارمزی فی ربوو، زمانی سه ریانی ش به حه قده روژ فی ربوو، له سه رده می جینشینی ی نه بوبه کړدا، به فه رمانی نه بوبه کړ، له سه ر راو پڙی عومه ر (همزای خوا بان لی بې) قورئانی کو کړده وه، له به ر می ردمندالی له غه زای به دردا ناماده نه بوو، به لام ناماده ی غه زای ئو حو دبو وه، ده لّین: له خه نده قا به کو ل خو لّی خه نده قه که ی ده گواسته وه، پیغه مبه ر که بی نی پی فه رموو: (به راستی نه م کوره کوړی چاکه). ده لّین: له دوو بابه تا زهید بالاده ست بووه به سه ر

مەردوم دا: لەقورئان و لەفەرئائیزدا. مەسرووق دەفەرموئ: چووم بۆمەدینە،
روانیم وازەیدی کۆری ثابت یەکیکە لەزانا ھەرە پایەبەرەزەکان.

دەلێن: لەناو خێزانی خۆیدا زۆر رووخۆش و مەشرەب خۆش بوو، بەلام
لەناو کۆرو مەجلیس دا زۆر سەلارو سەنگین بوو.

جاری لەکاتی سوواریبوونی و لاخا، ئیبنوعەباس ئاوەزەنگی یەکە یۆدەگری،
زەید پێی دەفەرموئ: ئەو ئامۆزای نازداری پێغەمبەر! ئەو شایانی شانی
تۆنییە، دەو ئاوەزەنگیە کە بەردە. ئیبنوعەباباس دەفەرموئ: نا، ئێمە ئاوا
رەفتار لەگەڵ زانیان و گەورەپیاوان دەکەین. کۆمەڵی فەرموودە لەزەیدەو
دەگیرنەو، لەھاوڕێیان: ئەبوھورەیرەو ئەبوسەعیدو ئیبنوعومەر و ئەنەس و
کەسانی تریش، لەپەپرەوان (تابعین): سەعیدی کۆری موسەییەبو دوو
کۆرەکە خۆی خاریجەو سولەیمان و کەسانی تریش.

زۆرینەدەلێن: سالی چل و پینجی کۆچی مردوو، کەدەمری ئەبوھورەیرە
دەفەرموئ: (ئەمڕۆ مەلای گەورە نەتەوێ ئیسلام مرد، ئومید
کەئیبنوعەباباس جیگای بگریتەو. حەسانی کۆری ثابتیش بەم شیعەر
لاواندیەو:

فمن للقاء في بعد حسان وابنه؟
ومن للمعاني بعد زيد بن ثابت؟

واتە:

شیعر پاش حەسان ھەتیو دەکەوئ
مەعانیش پاش زەید، گەر راستت دەکەوئ

بسم الله الرحمن الرحيم

١٦) نامہى چُونَيْتِي نوِيَر (كتاب صفة الصلاة)

٤٠٢ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) (أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَرْفَعُ يَدَيْهِ حَذْوَ مَنْكِبَيْهِ إِذَا افْتَتَحَ الصَّلَاةَ وَإِذَا كَبَّرَ لِلرُّكُوعِ وَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ رَفَعَهُمَا كَذَلِكَ أَيْضًا وَقَالَ سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ وَكَانَ لَا يَفْعَلُ ذَلِكَ فِي السُّجُودِ). (الحديث ٧٣٥ - أطرافه في: ٧٣٦، ٧٣٨، ٧٣٩). (٣٤٩)

عہدوللای کوری عومہر (پڑای خوابان لہن) فہرموو: سہرنجم دہدا پیغہمبہر (درویدی خودای لہسہر بن) بہنہللآھونہکبہر نوِيَر دادہبہست، وہلہوکاتہدا ہہردوو دہستی بہرز دہکردہوہ، تاپشتی ہہردوو دہستی دہگہیشتنہ بہرابہر ہہردووشانیو، سہرہبہنہکانی دہگہیشتنہ ئاستی نہرمہی گویکانی وہکاتی دہچوو بوجہمینہوہ دیسانہوہ نہللآھونہکبہری دہکردو دیسان بہوجہشنہ دہستہکانی بہرز دہکردہوہ، وہکاتی لہچہمینہوہ ہہل دہسایہوہ دہیفہرموو: (سمع الله لمن حمده) دیسان لہم کاتہیش دا ہہردوو دہستی بہہہمان چہشن بہرز دہکردہوہ تاناستی ہہردوو سہرسانہکانی، نہوجا دہیفہرموو: (ربنا ولك الحمد) بہلام کاتی کوورنوشی دہبردو لہوکاتہدا کہسہری لہکوپرنوش ہہلدہبری نہللآھونہکبہری دہکرد بہلام دہستی بہرز نہدہکردہوہ. (ت/١/٢٥٥ ز-٧٣ ژ-٤٨٦ ج-٤).

٤٠٣ - عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (كَانَ النَّاسُ يُؤْمَرُونَ أَنْ يَضَعَ الرَّجُلُ الْيَمْنَى عَلَى ذِرَاعِهِ الْيُسْرَى فِي الصَّلَاةِ). (الحديث - ٧٤٠) (٣٥٠)

(٢٤٩) أخرجه مسلم في الصلاة، باب: استحباب رفع اليدين حذو المنكبين... رقم: ٨٥٩-٣٩٠ - ٨٦٢.
(٣٥٠) من أفراد البخارى (عينى/١٢٨/٢٧٨/٥) وله أصل في صحيح مسلم (ج/٤/١١٤) باب وضع يده اليمين على اليسرى. لاحظ فتح البارى /٢/ ٨٧٤/٤٠٩ - خاتمة - المترجم.

سه هلی کوری سه عد (پرمای خوی لئ بی) فهرمووی: جاران له سه رده می پیغه مبهردا
(دروودی خودای له سه ر بی) له سه ر فهرمانی خوی فهرمان به موسو لمانان دهکرا، له کاتی
راوه ستانا، بو خویندنی فاتحه و خویندنی دوا فاتحه، به دهستی راستیان
مووچی دهستی چه بیان بگرن). (بروانه: فیهی ئاسان/ ۱/ ۱۵۰-ز. ۶۲)

۴۰۴- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) (أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَأَبَا بَكْرٍ وَ
عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) كَانُوا يَفْتَتِحُونَ الصَّلَاةَ بِالْحَمْدِ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ. (الحديث
۷۴۳). (۳۵۱)

ئه نه سه (پرمای خوی لئ بی) دمه فهرمووی: پیغه مبهردا (دروودی خودای له سه ر بی) و ئه بویه گرو
عومه ر (پرمای خوابان لئ بی) به خویندنی سوورده تی (الحمد لله رب العالمين) دهستیان
دهکرد به نویژ.

۴۰۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ (يَسْكُتُ بَيْنَ التَّكْبِيرِ وَبَيْنَ الْقِرَاءَةِ إِسْكَاتَةً فَقُلْتُ يَا أَبَا وَمِي يَا رَسُولَ اللَّهِ
إِسْكَاتُكَ بَيْنَ التَّكْبِيرِ وَالْقِرَاءَةِ مَا تَقُولُ؟ قَالَ أَقُولُ اللَّهُمَّ بَاعِدْ بَيْنِي وَبَيْنَ خَطَايَايَ
كَمَا بَاعَدْتَ بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ اللَّهُمَّ تَقْنِي مِنَ الْخَطَايَا كَمَا تَقْنِي الثُّرُبُ
الْأَبْيَضُ مِنَ الدَّنَسِ اللَّهُمَّ اغْسِلْ خَطَايَايَ بِالْمَاءِ وَالْثَلَجِ وَالْبَرْدِ). (الحديث رقم:
۷۴۴ في فتح الباري شرح صحيح البخاری). (۳۵۲)

ئه بوهورهیره (پرمای خوی لئ بی) فهرمووی: پیغه مبهردا (دروودی خودای له سه ر بی) دهستووری
وابوو، له دواى ئه لاهوئه کبه ری نویژ دابه ستن له پیش دهست کردن
به خویندنی فاتحه، ئیست (سکته خفیفه: ویستانیکی کهم) ی دهکرد، گوتم:
ئه ی پیغه مبهردا خودا! به باوکم و دایکمه وه به قوربانیت بهم لهم ئیسته دا

(۳۵۱) اخرجه مسلم في الصلاة، باب: حجة من قال لا يجهر بالبسملة، رقم: ۳۹۹-۸۹۰.

(۳۵۲) اخرجه مسلم في المساجد ومواضع الصلاة، باب: ما يقال بين تكبيرة الإحرام والقراءة

به نهیڻی چی ده خوینی؟ فہرمووی: ده لیم: (اللہم باعد بینی و بین خطایای کما باعدت بین المشرق والمغرب، اللہم نقنی من خطایای کما ینقی الثوب الأبيض من الدنس، اللہم اغسل خطایای بالماء والثلج والبرد): خودایہ! له گوناہ دوورم بخہرہوہ و هک دووری خورہہ لاتو خورثاوا، خودایہ! له گوناہ پاکم بکہرہوہ و هک پارچہ یی بلووری ی سپی ی بی گہرد، خودایہ! گوناہہ کانم بہ ناوو بہ بہ فرو بہ تہرزه پاک پاک بشورہوہ). (ت/١/٢٥٧/١ ز-٧٤ ژ-٤٩٢ ج-٤ = ش/د/ن).

روونکردنہوہ:

نزای سہرہتای نویژ چہند شیوہیہ کی ہہیہ، ئەم نزایہ یہ کیلکہ لەوشیوانہ، بۆزانینی ئەو شیوانہ برپوانہ: (فیقہی ئاسان/١/١٥٢ ز-٦٢).

ئیسٹا لەناو شافیعی مہزہ بہ کانا و اباوہ، لەنیوانی ئیستی پاش ئامین و لەنیوانی خویندنی سورہتدا، پيشنويز بہ نہیڻی ئەم نزایہ والہم فہرموودہیہ دا دەخوینی، ہہتا پاش نویژہکان لەخویندنی فاتیحہ دەبنہوہ، یاقورئان بہ نہیڻی دەخوینی، ئەوسا دەست دہکا بہ سوورمت.

٤٠٦ - عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (صَلَّى صَلَاةَ الْكُسُوفِ فَقَامَ فَأَطَالَ الْقِيَامَ ثُمَّ رَكَعَ فَأَطَالَ الرُّكُوعَ ثُمَّ قَامَ فَأَطَالَ الْقِيَامَ ثُمَّ رَكَعَ فَأَطَالَ الرُّكُوعَ ثُمَّ رَفَعَ ثُمَّ سَجَدَ فَأَطَالَ السُّجُودَ ثُمَّ رَفَعَ ثُمَّ سَجَدَ فَأَطَالَ السُّجُودَ ثُمَّ قَامَ فَأَطَالَ الْقِيَامَ ثُمَّ رَكَعَ فَأَطَالَ الرُّكُوعَ ثُمَّ رَفَعَ فَأَطَالَ الْقِيَامَ ثُمَّ رَكَعَ فَأَطَالَ السُّجُودَ ثُمَّ رَفَعَ ثُمَّ سَجَدَ فَأَطَالَ السُّجُودَ ثُمَّ انْصَرَفَ فَقَالَ قَدْ دَنَيْتُ مِنِّْي الْجَنَّةُ حَتَّى لَوْ اجْتَرَأْتُ عَلَيْهَا لَجِئْتُكُمْ بِقِطَافٍ مِنْ قِطَافِهَا وَدَنَيْتُ مِنِّْي النَّارَ حَتَّى قُلْتُ أَيْ رَبِّ وَأَنَا مَعَهُمْ فَإِذَا امْرَأَةٌ حَسِبْتُ أَنَّهَا قَالَ تَخْدِشُهَا هِرَّةٌ قُلْتُ مَا شَأْنُ هَذِهِ قَالُوا حَبَسَتْهَا حَتَّى مَاتَتْ جُوعًا لَأَ أَطْعَمْتُهَا وَلَأَ أَرْسَلْتُهَا تَأْكُلُ حَسِبْتُ أَنَّهَا قَالَ قَالَ مِنْ خَشْيَيشٍ أَوْ خَشَاشِ الْأَرْضِ).

(الحديث ٧٤٥ - طرفه في: ٢٣٦٤) (٣٥٣)

ئەسمای کچی ئەبوبەکر (رمزای خۆی لی بی) فەرمووی: لەسەر دەمی حەزەرەتدا (دروودی خودای لەسەر بی) رۆژگیرا، پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بی) هەڵسا نوێژی خۆرگیرانی بەکۆمەڵی لەناو مزگەوتە بۆ موسولمانان کرد، ماوەیەکی دوورودرێژ لەناو نوێژەکەدا بەراوەستانەوه هەر قورئانی دەخویند، ئینجا چەمی یەووە روکوووی بردو درێژی دا بەچەمینەوهکە، ئەوجا لەچەمینەوه هەڵسایەوهو گەلی بەپێوێه راوەستایەوهو قورئانی خویندەوه، بەلام لەراوەستانی یەکەمی کەمتر، ئینجا دووبارە رووکوعێکی دوورو درێژی تریشی بردەوه، بەلام لەرووکوعی یەکەمی کەمتر، ئەوسا سەری لەچەمینەوه بەرزەوهکرد، ئەوجا دوو کورپنووشی دوورودرێژی برد لەچەشنی دوو روکوووعەکە، یەکەم وەک یەکەم و دوو وەک دوو وەم، رکاتی یەکەم تەواو، ئنجا چی کرد لەرکاتی یەکەمدا لەرکاتی دوووەمیشدا ئەووی کردەوه، دوو راوەستان و دوو چەمینەوهو دوو کورپنووشی لەسەر شیووی رکاتی یەکەم ئەنجام دا، ئەو لەنوێژ بۆوهو خۆریش بەربوو بوو. جا وتاریکی دا بۆ مەردوومەکەو سوپاس و ستایشی خودای کردو فەرمووی: (.. وابەهەشتم لێوێه نزیکەوه بوو، ئەگەر زاتم بکردایە هیشوویەکم لەمیووەکە دەهینا بۆتان بەلام زاتم نەکرد چونکە بۆئەوه پرسم بە پەرەمردگارم نەکردبوو، وەوایش دۆزەخم لی نزیکەوه بوو، تەنانەت ترسم لی نیشتو گوتم: ئەی پەرەمردگارم! بۆچی منیش لەگەڵیانم؟

کەپروانیم واژنیك پشیلەیی تی بەربوو، بەچرپنووک دەپرووشینی و پێستەکە دیادەمالی، گوتم: ئەم ژنە لەسەرچی ئەم پشیلەیه وەهای لی دەکا؟! فەرموویان: کاتی خۆی لەجیهانا، ئەم ژنە ئەم پشیلەیهی حەپس کردوو بەری نەداوه هەتا لەبرسانا مردوو، نەژنەکە خۆی خواردنی پی داوه نەبەرەلای کردوو کەبۆخۆی لەجرو جانەوهری زموی بخوات). (ت/١/٤٦٣/٢ ز- ١٦٦ ژ-٩٢١ ج-٤ = ش/د/ت/ن) + (فیقهی ئاسان/١/ ٢٤٠ - ز- ٦٩ هەتا ز- ٩٨).

روونکردنه وه:

لەم فەرموودەییەوه ئەم چەند شتە دەر دەکەون:

١- نوێژی خۆرگێران سوننەتیکی گەورەییە، سوننەتە بەکۆمەڵی بکری، لەمەزگەوتای بکری، خۆرگێران و مانگ گێران ئایەت و نیشانەن بۆتەخوێف و ھەرەشەن، واباشە لەوکاتەدا خەڵک تەوبەو ئیستغفارو نزا بکەن، خێروچاکە بکەن.

٢- بەھەشت و دۆزەخ ئیستا دروست کراون و ھەن، ئەمە مەزھەبی ئەھلی سوننەت و جەماعەتە.

٣- ئازاردانی گیانلەبەر دروست نیە، مەگەر زیانەخرۆبی، لەرۆژی قیامەتا گیانلەبەری ستەمبار تۆڵەیی خۆی لەوکەسە دەستی ئی کە لەجیھان دا زۆرو ناھەقی ئی دەکا. وەك دەفەرموی: (خوایە هەقی بزنی کۆل لەبزنی شاخدار دەستی ئی).

٤- موعجیزەیی گەورەیی تایبە بۆ پیغمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) .
٤٠٧- عَنْ خَبَابٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قِيلَ لَهُ: (أَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْرَأُ فِي الظُّهْرِ وَالْعَصْرِ؟ قَالَ نَعَمْ قُلْنَا بِمَ كُنْتُمْ تَعْرِفُونَ ذَاكَ قَالَ بِاضْطِرَابٍ لِحَيْتِهِ). (الحديث ٧٤٦ - أطرافه في: ٧٦٠، ٧٦١، ٧٧٧). (٣٥٤)

گوتیان بەخەباب (پەزای خوای ئی بێ) بەچیدا دەتانزانن کە پیغمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) لەنوێژی نیومەڕۆو عەسریدا سورەت لەپاش فاتیحەوه دەخوێنی؟ فەرمووی: بەجەوولانەوهی ریشیا. (ت/١/٢٦٥/٣ ز-٧٨ ژ-٥٠٣ ج-٤).

راقە و شیکردنەوه:

خەبابی کوری ئەرەتت (پەزای خوای ئی بێ) لەموسوڵمانە ھەرەپیشینەکانە، ئازاری زۆری چەشتوو لەسەر ئیسلامەتی، زۆربەیی شەرو شەرپاگانن ئیسلامەتی

چووه، سیو دوو فهرموودهی ههیه، بوخاری پینجیانی گیراوه تهوه، لهسه ردهمی نه زانیدا ئاسنگهر بوو شمشیری دروست دهکرد، خه باب دهیفه رموو: جارئ لهسه ر ئیسلامهتی ئاگریکیان کردهوه بۆم، ئهوجا رایان کی شام بهسه ریدا، بهرده بهره چهوری و بهزی پشتم ئاگره کهی کوژاندهوه! پشتی بههوی ئه سووتانندهوه چال و چوئل بوو بوو. ته مهنی شهست و سی سال

بوو، پێشهوا عهلی نوێژی لهسه ر تهرمه کهی کرد. (بروانه: ت/ ٤/ ١٥١٦/ ١/ ز- ١٩١)
 ٤٠٨- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ: النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (مَا بَالُ أَقْوَامٍ يَرْفَعُونَ أَبْصَارَهُمْ إِلَى السَّمَاءِ فِي صَلَاتِهِمْ فَاشْتَدَّ قَوْلُهُ فِي ذَلِكَ حَتَّى قَالَ لَيَنْتَهَنَّ عَنْ ذَلِكَ أَوْ لَتُخْطَفَنَّ أَبْصَارُهُمْ). (الحديث ٧٥٠). (٣٥٥)

ئهنهس (پهزای خوای لی یه) فهرمووی: پێغه مبه ر (دروودی خودای لهسه ر یه) فهرمووی: (له بهرچی هه ندئ کهس له نوێژا چاو هه لده برن بۆ ئاسمان بۆوا ده کهن بۆ؟!)
 ئیتر هه زره ت (پهزای خوای لی یه) له م باره یه وه که ئی به تونده ی هه ره شه ی کرد، ته نانه ت فهرمووی: (ده بی واز له مکاره ناشرینه به یین، ئه گینا که بی گومان کویر ده بن). (ت/ ١/ ٢٩٦/ ١/ ز- ٩٦ ژ- ٥٧٢ = ش/ د/ ن). له تاجا گفته ی موسلیم ئاوایه: (که سانی که له نوێژا چاویان هه ل ده برن به ره و ئاسمان، یاده بی واز له م کاره ناپه سه نده به یین یابی گومان چاویان کویر ده بی).

٤٠٩- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: (سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ الْإِلْتِفَاتِ فِي الصَّلَاةِ؟ فَقَالَ هُوَ اخْتِلَاسٌ يَخْتَلِسُهُ الشَّيْطَانُ مِنْ صَلَاةِ الْعَبْدِ). (الحديث ٧٥١ - طرفه في: ٣٢٩١) (٣٥٦)

(٣٥٥) رواه مسلم عن جابر بن سمرة وأبي هريرة، باب النهي عن رفع البصر إلى السماء في الصلاة، شرح صحيح مسلم للنووي ج/ ٤/ ص ١٥٢. لاحظ عيني/ ٥/ ٣٠٩/ ١٣٨ وفتح/ ٢/ ٢٧٣/ ٧٥٠ ونفى الفتح في الخاتمة ص ٤٠٩ إخراج مسلم لهذا الحديث - المترجم = ٩٦٥، ٩٦٦. مسلم. شيجا.

(٣٥٦) من أفراد البخاری (فتح/ ٢/ ٤٠٩/ ٨٧٥ - خاتمة) - المترجم.

عائیشہ (ہجری خواتین میں) فہرمووی: بوناوردانہ وہ لہناو نویرڈا لہ پیغہمبہرم
پرسی، فہرمووی (درویدی خودای لہسہر میں): (تہوہ لی دزینہ وہیہ شہیتان دہیفرینئی
لہنویرڈی بہندہ!)۔ (ت/٢٩٧/١ ز ٩٦ ژ ٥٧٣ = ب/ن/د)۔

٤١٠- عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَ: (شَكَأ أَهْلُ الْكُوفَةِ سَعْدًا إِلَى
عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فَعَزَلَهُ وَاسْتَعْمَلَ عَلَيْهِمْ عَمَّارًا فَشَكُّوا حَتَّى ذَكَرُوا أَنَّهُ لَا يُحْسِنُ
يُصَلِّي فَأَرْسَلَ إِلَيْهِ فَقَالَ يَا أَبَا إِسْحَاقَ إِنَّ هَؤُلَاءِ يَزْعُمُونَ أَنَّكَ لَا تُحْسِنُ تُصَلِّي قَالَ
أَبُو إِسْحَاقَ أَمَّا أَنَا وَاللَّهِ فَإِنِّي كُنْتُ أَصَلِّي بِهِمْ صَلَاةَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ مَا أَخْرِمُ عَنْهَا أَصَلِّي صَلَاةَ الْعِشَاءِ فَأَرْكُدُ فِي الْأَوَّلِينَ وَأُخِفُ فِي الْآخِرِينَ
قَالَ ذَاكَ الظَّنُّ بِكَ يَا أَبَا إِسْحَاقَ فَأَرْسَلَ مَعَهُ رَجُلًا أَوْ رَجُلًا إِلَى الْكُوفَةِ فَسَأَلَ عَنْهُ
أَهْلَ الْكُوفَةِ وَلَمْ يَدْغْ مَسْجِدًا إِلَّا سَأَلَ عَنْهُ وَيُثْنُونَ مَعْرُوفًا حَتَّى دَخَلَ مَسْجِدًا لِبَنِي
عَبْسٍ فَقَامَ رَجُلٌ مِنْهُمْ يُقَالُ لَهُ أَسَامَةُ بْنُ قَتَادَةَ يُكْنَى أَبَا سَعْدَةَ قَالَ أَمَّا إِذَا نَشَدْتَنَا فَإِنَّ
سَعْدًا كَانَ لَا يَسِيرُ بِالسَّرِيَّةِ وَلَا يَقْسِمُ بِالسَّوِيَّةِ وَلَا يَغْدِلُ فِي الْقَضِيَّةِ قَالَ سَعْدُ أَمَّا
وَاللَّهِ لَأَدْعُوَنَّ بِثَلَاثِ اللَّهِمْ إِنْ كَانَ عَبْدُكَ هَذَا كَاذِبًا قَامَ رِبَاءٌ وَسُمْعَةٌ فَأُطْلِعُ عُمَرَةَ
وَأُطْلِعُ فَقَرَّةً وَعَرَضُهُ بِالْفَتَنِ وَكَانَ بَعْدُ إِذَا سُئِلَ يَقُولُ شَيْخٌ كَبِيرٌ مَفْتُونٌ أَصَابَنِي
دَعْوَةُ سَعْدٍ قَالَ عَبْدُ الْمَلِكِ فَأَنَا رَأَيْتُهُ بَعْدُ قَدْ سَقَطَ حَاجِبَاهُ عَلَى عَيْنَيْهِ مِنَ الْكِبَرِ
وَأِنَّهُ لَيَتَعَرَّضُ لِلْجَوَارِي فِي الطَّرِيقِ يَغْمِزُهُنَّ). (الحديث ٧٥٥ - طرفاه في: ٧٥٨،
٧٧٠). (٣٥٧)

جابر بن کوری سہموورہ (ہجری خواتین میں) فہرمووی: خہلکی کووفہ لہلای
عومہری کوری خہططاب (ہجری خواتین میں) سکالایان لہسہعدی کوری تہبووہقاص
کرد، تہویش لہسہرکار لای بردو عہماری کوری یاسیری کرد بہسہرکاریان،
سکالایہکی زوریان لی کرد، تہنانتہ دہیانگوت: سہعد نازانی نویرڈیش
بہجوانی بکا۔ ٹیتر عومہر (ہجری خواتین میں) ناردی بہشوینی داو پیی فہرموو: تہی

ئەبوئیسحاق! ئەمانە دەلێن: گواپە تۆ ھەتا نوێژیش بە جوانی نازانی بکە! ئەویش فەرمووی: وەلێ بەخودا من زۆر بە جوانی بەرنوێژیم بۆدەکردن، رێک وەک بەرنوێژیکردنی ھەزرمەت خۆی کە کاتی خۆی بۆئێمە دەکرد، یەک دەنکەم ئێ کەم نەدەکردەو، کە نوێژی شیوان و خەوتنان دەکەم لە پکاتی یەکەم و دوەمیان دا رادەووستم و فاتیحە دەخوینم و لە پاش فاتیحە قورئانیکی زۆر دەخوینم، وەلێ لە پکاتەکانی تریاندا قورئانخویندنی پاش فاتیحە کورت دەکەمەو، عومەریش (ڕەزای خۆی لێ بێ) فەرمووی: ئەی باوکی ئیسحاق ئەو ھەبیر و باوەری ھەموو کەسیکە بەتۆ کە ئاوا بە جوانی نوێژ بکە.. جابۆد ئێمە پیاوی (یاچەند پیاویکی) لە گەڵ سەعددا نارد بۆ کووفە، کە لە بارە سەعدەو لە خەلکی کووفە بپرسی، ئەویش مزگەوت نەما لە کووفە کە لە بارە سەعدەو پرسیاریان ئێ نەکا، ھەموو وەسپ و پەسنی سەعدیان دەکردو تاریفی باشیان دەکرد، ھەتا گەشتنە مزگەوتە کە ی بەنی عەبەس، لەو پیاویکیان ھەلسا، ناوی ئوسامە کۆری قوتادەبوو، کە سناوی ئەبوسەعدە بوو، ھەستا گوتی: چونکە داوای شایەتیمان لێ دەکە، دەسا من ناگام ئێ بێ سەعد ئەم سێ خراپە ھەبوو:

یەکەم: سەعد لە سوپا خۆی دەدزیو ھەو لە گەلێان دا نەدەچوو بۆ بەرە شەر، دوو ھەم: لە تالانی و بەخشیش دا شتی وای بەیە کسانێ دابەش نەدەکردو خۆمانە خۆمانە دەکرد،

سێ ھەم: لە دادپرسی و موھاکە مەیش دا دادپەر و ھەرنەبوو.

سەعدیش (ڕەزای خۆی لێ بێ) فەرمووی: دەی وای ئێ ھات! دەسا بەخودا منیش ئەم سێ نزایەت ئێ دەکەم، ھۆ خودایە! ئەگەر ئەم بەندە یە تۆ درۆزنەو درۆدەکاو ئەم قسانە بۆ پیاوی دەکاو، بۆچاو ھەروپایی ھەلساوە ئەم قسانە دەکا، ئەوا تۆ خۆت تۆلە منی ئێ بەستینەو لەباتی ئەم سێ بوختانە تووشی

ئەم سى سزايەى بکە: يەكەم: تەمەنى دريژکە. دووهم: بەدریژی تەمەنى
هەزارو نەدارای بکە. سێهەم: تووشى ئازاوەهیشى بکە. ئیتەر کابرا رېک نزاكەى
سەعدى لى گیرابوو، لەوەدوا کە لەئەبوسەعدەیان دەپرسى: چۆنیت؟ دەيگوت:
پیرەمیدیكى دیوانەو شیتۆلکەم نزاكەى سەعدى کورپى وەقاصم لى گیرابوو.

عەبدولەلیكى کورپى عومەیر کە لەجابیری کورپى سەموورەو (پەزى خوايان لى بى)
ئەم داستانە دەگێرپێتەو دەفەرموئ: لەوەدوا من ئەو کابرایەم دەدى، لەبەر
پیریى برۆکانى بەسەرچاوەکانى دا شۆرپوو بوونەو، کەچى هیشتا رینگەى
بەگچان و کەنیزان دەگرت و چرنووکی لى دەگرتن!). (ریاض/٣/١٠٨٨/ز-٣/٢٥٣
= بەرگی-٣-ز ٢٥٣-ژ ١٥٠٣ = ش).

روونکردنەو:

جابیری کورپى سەموورە خوئى و باوکی هاوړى ی پێغەمبەر (دروودى خودای لەسەر بى)
بوون، سەدوچل و شەش فەرموودەى هەیه، دوانیان پەسەندى هەردوو پیرن،
واتە: شیخی بوخارى و شیخی موسلیم (پەزى خوايان لى بى) ئەو دوو فەرموودەیان
گێراوەتەو. بێست و شەش فەرموودەى تری لەموسلیم دا هەیه. جابیر
خوشکەزای سەعدى کورپى ئەبوو وەقاصە. لەفەرموودەیهکا جابیر دەفەرموئ:
(شەوئ مانگەشەو بوو، لەخزمەت پێغەمبەردا بووم، دەستى جلی سوورى
لەبەردا بوو، سەرنجى ئەو سەرنجى مانگەکەم دا، لەبەرچاوم ئەو گەئ
لەمانگەکە جواتنر بوو). لەفەرموودەیهکی تردا دەفەرموئ: (سەد جار زیاتر
لەخزمەت پێغەمبەردا دانیشتووم) لەفەرموودەى دروست دا، هاتوو دەفەرموئ:
(لەدوو هەزار جار زیاتر نوێزم بەجەماعەت لەگەل پێغەمبەردا کردوو).

٤١١- عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ قَالَ: (لَا صَلَاةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ). (الحديث ٧٥٦). (٣٥٨)

عوبادهی کوری صامیت (همزی خوی لری بر) فهرمووی: پیغهمبه ر (دروودی خودای لسمبر بر)
 فهرمووی: (هه رکه سی له نویژدا، له هه موو رکاتی کدا سوره تی فاتیحه نه خوی نی،
 نویژه که ی دروست نییه). (ت/١/٢٤٦/٣ ز- ٧٢ ژ- ٤٧١ = ش/د/ت/ن).

٤١٢- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
 (دَخَلَ الْمَسْجِدَ فَدَخَلَ رَجُلٌ فَصَلَّى فَسَلَّمَ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَرَدَّ
 وَقَالَ ارْجِعْ فَصَلِّ فَإِنَّكَ لَمْ تُصَلِّ فَرَجَعَ يُصَلِّي كَمَا صَلَّى ثُمَّ جَاءَ فَسَلَّمَ عَلَى النَّبِيِّ
 صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ ارْجِعْ فَصَلِّ فَإِنَّكَ لَمْ تُصَلِّ ثَلَاثًا فَقَالَ وَالَّذِي بَعَثَكَ
 بِالْحَقِّ مَا أَحْسَنَ غَيْرَهُ فَعَلَّمَنِي؟ فَقَالَ إِذَا قُمْتَ إِلَى الصَّلَاةِ فَكَبِّرْ ثُمَّ اقْرَأْ مَا تيسَّرَ
 مَعَكَ مِنَ الْقُرْآنِ ثُمَّ ارْكَعْ حَتَّى تَطْمِئِنَّ رَاكِعًا ثُمَّ ارْفَعْ حَتَّى تَعْدِلَ قَائِمًا ثُمَّ اسْجُدْ
 حَتَّى تَطْمِئِنَّ سَاجِدًا ثُمَّ ارْفَعْ حَتَّى تَطْمِئِنَّ جَالِسًا وَافْعَلْ ذَلِكَ فِي صَلَاتِكَ كُلِّهَا).
 (الحديث ٧٥٧ - أطرافه في: ٧٩٣، ٦٢٥١، ٦٢٥٢، ٦٦٦٧) (٣٥٩)

ئه بوهوره يره (همزی خوی لری بر) فهرمووی: پیغهمبه ر (دروودی خودای لسمبر بر) هات
 بۆمژگه وت، پیاویکیش که ناوی خه لادی کوری رافیع بوو - هاته ژووره ووه
 نویژی کردو چوو بۆلای پیغهمبه ر (دروودی خودای لسمبر بر) و سلاوی لی کرد، ئه ویش
 سلاوه که ی سه نده ووه فهرمووی: (بجۆره ووه نویژه که ت بکه ره ووه، چونکه
 ئه وه نویژ نه بوو که تو کردت) تاسی جار پیاوه که نویژه که ی ده کرده ووه
 پیغهمبه ریش دیسانه وه ههروای پی ده فهرمووه ووه، تاله سه ری جاری سییه مدا
 پیاوه که گوتی: به و خودایه ی که تو ی کردووه به پیغهمبه ری راست و دروست
 له مه باشت نازانم، ده ی ئه ی پیغهمبه ری خوا! بفرموو نویژم فیربه که. ئه ویش
 (دروودی خودای لسمبر بر) فهرمووی: که پراوه ستای بۆنویژ له پيشا نویژ دابه سته و بلی:
 ئه للاه و ئه که به ر، ئنجا چه ندمت بۆده لوی - له و قورئانه ی که له به رته - بیخوینه،
 ئه و جا بچه می ره ووه ئه و منده له چه مینه وه (روکووع) دا بمینه ره ووه هه تا له شت

له جموجوول دهكهوئ و نه ندامه كانت نارام ده گرن، ئینجا پښك هه لسه ره دوه و
پشت هه لپړه تارمپ رادوه ستیت، ئنجا دانهوئ بؤ كورنوش و كورنوش بهر و
نه و نه دله كوونوش دا بمینه ره دوه تانه ندامه كانت نارام ده گرن و جهسته ت
له جموجوول دهكهوئ، نه و جا سه ره له كورنوش بهر زكه ره دوه و تافنج
دادنه شیت، ئنجا دیسانه وه كورنوش یكى تری وهك كورنوش یكه م
بهره وه، نیت ره موو پكاته كانی تر هه تاسه بهم شیویه بكهو، له هه موو
كاتیكا له نوو یژا نه مه كارت بی). (ت/٢٤٥/١ ز- ٧٢ ژ- ٤٧٠ = ش/د/ ت/ ن).

٤١٣- عَنْ أَبِي قَتَادَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
(يَقْرَأُ فِي الرَّكْعَتَيْنِ الْأُولَيَيْنِ مِنْ صَلَاةِ الظُّهْرِ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ وَسُورَتَيْنِ يُطَوِّلُ فِي
الْأُولَى وَيُقْصِرُ فِي الثَّانِيَةِ وَيُسْمِعُ الْآيَةَ أَحْيَانًا وَكَانَ يَقْرَأُ فِي الْعَصْرِ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ
وَسُورَتَيْنِ وَكَانَ يُطَوِّلُ فِي الْأُولَى وَكَانَ يُطَوِّلُ فِي الرَّكْعَةِ الْأُولَى مِنْ صَلَاةِ الصُّبْحِ
وَيُقْصِرُ فِي الثَّانِيَةِ). (الحديث ٧٥٩ - أطرافه في: ٧٦٢، ٧٧٦، ٧٧٨، ٧٧٩) (٣٦٠)

نه بوقه تاده (رهزای خوی لسن بهن) فه ره مووی: ده ستووری بیغه مبه ره (درووی خودای لسه بهن)
وابوو له پکاتی یه کهم و له پکاتی دوه می نویژی نیومر و دا سوورمتی فاتحه و
سوورمتیکی تری ده خویند نه و سوورمه له پاش فاتحه وه که له پکاتی یه کهما
ده خویند، دریژ تربو و له و سوورمه ته که له پکاتی دوه ما ده خویند،
جار جار میش دهنگی نه و نه د بهر زه دکرده وه که نایه ته که ده بیسرا، له نویژی
عه سریشا هه روای ده کرد، له پکاتی یه که می به یانیشا سوورمه ته دریژتری
ده خویند له سوورمه ته پکاتی دوه م. (ت/٢٦٥/١ ز- ٧٨ ژ- ٥٠٢ = ش/د/ ت/ ن).

٤١٤- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّهُ قَالَ: (إِنَّ أُمَّ الْفَضْلِ سَمِعَتْهُ وَهُوَ
يَقْرَأُ وَالْمُرْسَلَاتِ عُرْفًا فَقَالَتْ يَا بُنَيَّ وَاللَّهِ لَقَدْ ذَكَّرْتَنِي بِقِرَاءَتِكَ هَذِهِ السُّورَةَ إِنَّهَا

لَاخِرُ مَا سَمِعْتُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْرَأُ بِهَا فِي الْمَغْرِبِ).
(الحديث ٧٦٣ - طرفه في: ٤٤٢٩) (٣٦١)

عبداللہ کو ری عہد عباس (رمزای خوابان لہ بی) فہرمووی: جاری سوورہتی
(والمرسلة عرفا) م دہخویند، نوم فہضل گوئی لہ بوو، فہرمووی: (رؤلہ!)
بہخودا بہخویندنی ئەم سورہتہ ئەوہت یادخستہوہ گەئەم سوورہتہ
ئاخرەمین شت بوو، گویم لہ بوو کہ پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بی) لەنوێژی شیوانا
دەبخویند. (ت/١/٢٦٧/١ ز-٨٠ ژ-٥٠٧ = ش/د/ت/ن).

نوم فہضل دایکی ئیبنوعەباسہ، خوشکی مہیموونہی کچی حاریشی
ہاوسہری پیغەمبەرہ. عہرزی حەزرت دہکا: قوربان لەخەوما بینیم
کەئەندامی ئەئەندامەکانی تۆ لەمالی منابوو؟ فہرمووی: (ئەوہ فاطیمہی
کچم کوپکی دہبی تۆشیری پی دەدەیت، جا کہ حوسەین - رمزای خوای لہ بی
- لەدایک دہبی، نوم فہضل دہیبا بو لای خووی و شیری دەداتی).

٤١٥ - عَنْ زَيْدُ بْنُ ثَابِتٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْرَأُ فِي الْمَغْرِبِ بِطَوَلَى الطَّوَلَيْنِ). (الحديث ٧٦٤). (٣٦٢)

زەیدی کوپی تابیت (رمزای خوای لہ بی) فہرمووی: بەگوئی خۆم گویم لہ بوو،
پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بی) لەنوێژی شیوانا درێژترینی دوو سوورہتہ ھەرہ
درێژەکانی دەخویند).

راڤە و شیکردنەوہ:

راجیایی ھەيە لەوہداکە مەبەست لەم دوو سورہتہ ھەرہ درێژانە کامانەن؟
برێ دەفەرموون: مەبەست ئەعرافو ئەنعامە، برێ تر دەفەرموون: مەبەست

(٣٦١) أخرجه مسلم في الصلاة، باب: القراءة في الصبح، رقم: ٤٦٢=١٠٣٣.

(٣٦٢) من أفراد البخاری (فتح الباری/٢/٤٠٩ - خاتمة) - المترجم.

ئەعرافو نیسیایە، بڕێ تر دەفەر موون: مەبەست ئەعرافو مائیدەیە، درێژترینە کەشیان ئەعرافە. لەم فەرموودەیەو دەردەکەوئ کە کاتی نوێژی شیوان زۆرە.

٤١٦- عَنْ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْرَأُ فِي الْمَغْرِبِ بِالطُّورِ). (الحديث ٧٦٥ - أطرافه في: ٣٠٥٠، ٤٠٢٣، ٤٨٥٤). (٣٦٣)

جوبەیری کوری موطعیم (ڕەزای خۆی لێ بێ) فەرمووی: گویم ئی بوو پیغەمبەری خودا (دروودی خۆدای لێ بێ) لە نوێژی شیوانا سوورەتی (والطور) ی دەخویند. (ت/٢/٣٦٧/١ - ز- ٨٠ ژ- ٥٠٨ = ش/د/ن).

٤١٧- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ صَلَّيْتُ خَلْفَ أَبِي الْقَاسِمِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْعَتَمَةَ، فَقَرَأَ: (إِذَا السَّمَاءُ انشَقَّتْ) فَسَجَدَ فَلَا أَرَأَى أَنْ أُسْجَدَ فِيهَا حَتَّى أَلْقَاهُ). (الحديث ٧٦٦ - أطرافه في: ٧٦٨، ١٠٧٤، ١٠٧٨). (٣٦٤)

ئەبوراڤیع فەرمووی: ئەبوهورەیرە (ڕەزای خۆی لێ بێ) بەر نوێژی ئوێژی خەوتنانی بۆ کردین، سوورەتی: (إِذَا السَّمَاءُ انشَقَّتْ) ی خویند، کە گەیشته ئایەتی: (وَإِذَا قَرَأَ عَلَيْهِمُ الْقُرْآنَ لَا يَسْجُدُونَ) کوورنوشی قورئان خویندن بێرد، کە لە نوێژ بووینەو گۆتم: ئەم کوورنوشە چی بوو؟ فەرمووی: لە پەشتی پیغەمبەرەو (دروودی خۆدی لە سەر بێ) نوێژم کردووە، لەدوای ئەم ئایەتەو لەناو ئەو نوێژەدا لە گەڵ حەزەرەدا سەجدە ی تیلاوتم بێردووە، لەبەر ئەوە هەتا دەگەمەو بە خزمەتی لەودنیا، لەم شوێنەدا لەم سوورەتەدا ئەم کوورنوشە هەردەبەم و هەرگیز تەرکی ناکەم. (ت/١/٣٣٣/١٠ - ز- ١١٠ ژ- ٦٥٤ = ش/د/ن).

(٣٦٣) أخرجه مسلم في الصلاة، باب: القراءة في الصبح، رقم: ٤٦٣، ١٠٢٥، ١٠٢٣.

(٣٦٤) أخرجه مسلم في المساجد ومواضع الصلاة، باب: سجود التلاوة، رقم: ٥٧٨، ١٣٠٤، ١٣٠٦.

٤١٨- عَنْ الْبَرَاءِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي سَفَرٍ، فَقَرَأَ فِي الْعِشَاءِ فِي إِحْدَى الرُّكْعَتَيْنِ بَا التَّيْنِ وَالزَّيْتُونِ. وَفِي رِوَايَةٍ أُخْرَى قَالَ: مَا سَمِعْتُ أَحَدًا أَحْسَنَ صَوْتًا مِنْهُ أَوْ قِرَاءَةً. (الحديث ٧٦٦ - أطرافه في: ٧٦٨، ١٠٧٤، ١٠٧٨). (٣٦٥)

بهراء (همزای خوی لب بی) فہرمووی: جاری پیغہمبہر (دروودی خودای لہسہر بی) لہسہفہریکا بوو، نویژی خہوتنانی بہدوورکات کرد، لہرکاتی یہکہما لہپاش خویندنی سوورہتی فاتیحہ سوورہتی (والتین والزیتون) ی خویند، کہسی ترم نہدیوہ کہوہک نہو ناوا دہنگی خویشی و ناوا بہجوانی قورٹان بخوینی). (ت/ ٤/٢٦٧/١) ٨-ژ ٥١٠ = ش/ ت/ ن).

٤١٩- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (فِي كُلِّ صَلَاةٍ يُقْرَأُ فَمَا أَسْمَعَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَسْمَعْنَاكُمْ وَمَا أَخْفَى عَنَّا أَخْفَى عَنْكُمْ وَإِنْ لَمْ تَرِدْ عَلَى أُمَّ الْقُرْآنِ أَجْزَأَتْ وَإِنْ زِدْتَ فَهُوَ خَيْرٌ). (الحديث ٧٧٢) (٣٦٦)

ئہبہوہرہیرہ (همزای خوی لب بی) فہرمووی: (لہہموو نویژیکا قورٹان دہخوینری، جالہو جیگانہانہدا کہ پیغہمبہر (دروودی خودای لہسہر بی) بہدہنگی بہرز دہخویند ہتا ئیمہ گویمان لی ی بی، ئیمہیش کہبہرنویژی بؤ ئیوہ دہکہین لہسہرہمان شیوہ دہخوینن، وہلہو جیگانہیش دا کہ پیغہمبہر (دروودی خودای لہسہر بی) بہدہنگی نزم دہخویندو، بہپہنامہکی فاتیحہو سوورہتی لہناو نویژہکہدا دہخویند ئیمہیش بہپہنامہکی لہسہرہمان شیوہ بؤئیوہی دہخوینن. ئہگہر تہنیا سوورہتی فاتیحہیش لہگشت رکاتیکا بخوینی بریتی دہکہوی و قورٹانخویندنی

(٣٦٥) أخرجه مسلم في الصلاة، باب: القراءة في العشاء، رقم: ٤٦٤ = ١٠٣٧.

(٣٦٦) أخرجه مسلم في الصلاة، باب: وجوب قراءة الفاتحة في كل ركعة رقم: ٣٩٦ = ٨٨٢ شيخا.

پیوستی ناو نهو رکاتمت له کۆل دهکهوی، به لām نهگهر پتر بخوینی نهو هشتی چاکه و باشتره).

نمونه یی له شیردنه وهی زانستی فهرمووده و ناشنابوون له حالی پیاوانی رشته ی نه م فهرمووده یه لیڤه دا ئاویه: بوخاری، موسه دده، ئیسماعیلی کوری ئیبراهیم ئیبنو جورهیج، عهطاء، نه بو هورمیره ئیسماعیلی کوری ئیبراهیم که ناو داره به ابن علیه، فهرمووده زانی گه وره یه حیای کوری مو عین قسه ی هیه له سه ری، کاتی که له ئیبنو جورهیجه وه گیرانه وه نه نجام بدا، وه که نه م فهرمووده ی واین له خزمه تیدا، به لām له بهر نه وه ی نه م زاتانه په پره ی (موتابه عه) ی ئیسماعیلیان کردووه، له گیرانه وه ی نه م فهرمووده یه دا، فهرمووده که بی ره خنه یه، عه بدو ورمزاق و موحه ممه دی کوری به گرو یه حیای کورپنه بوحه حاج له لایه ن نه بوعه وانه وه، غوندر له لایه ن ئیمامی نه حمه ده وه، خالیدی کوری حاریث له لایه نی نه سائییه وه، قه یسی کوری سه عدو عماره ی کوری مه یموون له لایه ن نه بوداووده وه، حوسه ینی العلم له لایه ن نه بونه عیمه وه له نه لوسته خره جدا، به لām هه یانه درێژی کردۆته وه هه یانه کورتی کردۆته وه، هه یانه به مه رفووعی و هه یانه به مه وقووفی، نه م گیرانه وه ی ئیره بهر واته مه وقووفه له سه ر نه بوهورمیره، به لām برپار (حوکه) ی مه رفووعی هه یه، چونکه نه م برپگه یه (ما أسمعنا وما أخفی عنا) نهو دهگه یه نی که فهرمووده که مه رفووع بی نه که مه وقووف.

٤٢٠- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: (اُتْلُقَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي طَائِفَةٍ مِنْ أَصْحَابِهِ عَامِدِينَ إِلَى سُوقٍ عُكَازَ وَقَدْ حِيلَ بَيْنَ الشَّيَاطِينِ وَبَيْنَ خَبَرِ السَّمَاءِ وَأُرْسِلَتْ عَلَيْهِمُ الشُّهُبُ فَرَجَعَتِ الشَّيَاطِينُ إِلَى قَوْمِهِمْ فَقَالُوا مَا لَكُمْ؟ فَقَالُوا حِيلَ بَيْنَنَا وَبَيْنَ خَبَرِ السَّمَاءِ وَأُرْسِلَتْ عَلَيْنَا الشُّهُبُ قَالُوا مَا حَالُ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ خَبَرِ السَّمَاءِ إِلَّا شَيْءٌ حَدَّثَ فَاضْرِبُوا مَشَارِقَ الْأَرْضِ وَمَغَارِبَهَا فَانْظُرُوا مَا هَذَا الَّذِي حَالُ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ خَبَرِ السَّمَاءِ فَانْصَرَفَ أُولَئِكَ الَّذِينَ تَوَجَّهُوا نَحْوَ تِهَامَةٍ إِلَى

الَّتِي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ بِنَخْلَةٍ غَامِدِينَ إِلَى سُوقِ عُكَاظَ وَهُوَ يُصَلِّي بِأَصْحَابِهِ صَلَاةَ الْفَجْرِ فَلَمَّا سَمِعُوا الْقُرْآنَ اسْتَمَعُوا لَهُ فَقَالُوا هَذَا وَاللَّهِ الَّذِي حَالَ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ خَبَرِ السَّمَاءِ فَهَذَا لَكَ حِينَ رَجَعُوا إِلَى قَوْمِهِمْ وَقَالُوا يَا قَوْمَنَا إِنَّا سَمِعْنَا قُرْآنًا عَجَبًا يَهْدِي إِلَى الرُّشْدِ فَآمَنَّا بِهِ وَلَنْ نُشْرِكَ بِرَبِّنَا أَحَدًا فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَلَى نَبِيِّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قُلْ أُوْحِي إِلَيَّ أَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِنَ الْجِنِّ وَإِنَّمَا أُوْحِي إِلَيْهِ قَوْلُ الْجِنِّ). (الحديث ٧٧٣ - طرفه في: ٤٩٢١) (٣٦٧)

ئيبينوعه بباس (پرمزای خودمان لى بى) فەر مووی: پیغەمبەر (دروندى خودای لەسەر بى) لەگەڵ دەستەیی لە یارانیدا لەمەككەو دەرجوون بو بازارى (عوکاظ-كەشوینی کۆبوونەوهی سالانەى کۆمەڵانى عەرەب بوو لەوکاتەدا) هەتا سوود لەو بوونەیه وەر بگرێو، عەرەبەکان بانگ بکا بۆسەر ئایینی ئیسلام، ئەمە لەوکاتەدا بوو کەشەیاطین پێگەى ئەو هیان ئی گیرابوو کەبەناسمانا سەرکەون بۆهەوال و دەنگ و باس، هەرشەیتانی هەوئى ئەوئى بەدایە بلیسەى ئاگرو برووسکەو چەخماخە بەرەنگارى دەبوو، جاکاتى شەیتانەکان بەناو میبەدی دەگەرانەوه هۆزەکیان پێیان دەگوتن: ئەو هەیتانە؟

دەیانگوت: دەنگو باس و هەوالی ئاسمانمان ئی قەدەغە کراوه کەدەچین بۆهەوال هیئان بۆئاسمان دەدرێنەبەر شوولە ئاگرو برووسکە. جاشەیتان دەئى: دیارە شتێ رووی داوه لەجیهانا، بۆیه پێگەى ئاسمانتان ئی گیراوه، دەسا دەى کون و قوژبنی سەر زەوى، چ لەرۆژەلات و چ لەرۆژناوا، بگەرێن و بزەن چى رووی داوه، کەبووه بەهوى ئەم ئاگربارانە. جائەوانیش بەهەرچوارلادا بۆئەم مەبەستە دەر دەچن و دەکەونە جەو جوول و سووسەکردن، تائەوانەى کەرپووه مەككە هاتن لەبەطنونەخلە تووشی پیغەمبەر دەبن، خەریک دەبێ بەرنوێژی نوێژی بەیانى بۆ هاوڕێکانى دەکا، وەگۆئى لەقورئان خوێندنەکەى

دهگرن، جاده لئين: ئەم قورئانە يە كەبوو بەهۆى ئەودى كەناھىللى ئىمە وەك جارائمان بەئاسماندا سەرىكەوين و ھەوال بگرين، ئەوسا دەگەرپنەوہ بۆلای گەلەكەيان و دەلئين: (يا قومنا إنا سمعنا قرآنًا عجبا يهدى إلى الرشـد فآمنابه ولن نشرك بربنا أحداً) واتە: ئەى گەلى ئىمە! ئىمە قورئانىكمەن بىستووہ، جىگەى سەرسوپمانە، ئەوہندە جوان و دلگیرە، پىگەى ھەفتاسى نىشانى كۆمەللى ئادەمیزادو بەرەى پەرى دەدا، ئىمەيش باوەرمان پى کردو چووینەسەر ئەو ئايىنى يەكتاپەرستى يە كەئەم قورئانە بانگەوازی بۆدەكا، لەبەرئەوہ ھەرگیز كەس ناكەين بەھاوبەش و ھاوړى بۆ خودای پەرورەگارمان. جاخودای گەورە ئەمەى ناردەخواروہ بۆسەر پىڤەمبەرى خۆشەويستى خۆى (دروودى خودای لەسەر بى): (قل أوحى إليّ انه استمع نفر من الجن: واتە: ئەى رەھبەرى خۆشەويست! تۆبفەرموو: لەلايەنى خوداوہ سرووش و وەحيم بۆھاتووہ كەكۆمەللى لەبەرەى جنۆكە گوڤيان لى راگرتووم لەكاتى قورئانخويندنندا) تاتەواوى داستانەكەكەوا لەسوورەتى جين دا، كەقسەو گوفتوگوڤى جنۆكەكان بەدەق بەنىگا بۆ پىڤەمبەر ھاتبوو. (ت/٧/٢٢٣-١ ت = تاج بەكوردى بەرگى ھەوتەم، لا پەرە (٢٢٣) فەرموودەى ژمارە يەك، كەبوخارى و تەرمەزى گىراوايانەتەوہ = تاج-٤ ز-٥٥ ژ-٤١٨٩ ج-٤).

٤٢١- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: (قَرَأَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيمَا أُمِرَ وَسَكَتَ فِيمَا أُمِرَ وَمَا كَانَ رَبُّكَ نَسِيًّا لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةً). (الحديث ٧٧٤) (٣٦٨)

ئىبنووعەبباس (بەزى خۆى لى بى) دەفەرموى: پىڤەمبەرى خودا (دروودى خودای لى بى) بەئاشكراو بەدەنگى بەرز قورئانى دەخويند لەونوڤژانەدا كەخودا

(٣٦٨) قال الشيخ العيني: (وهذا الحديث من افراد البخارى). (ج/٦/٣٨) وسكت الدكتور مصطفى ديب البغا عن تخريج مسلم له، لاحظ خاتمة فتح البارى لأبواب صفة الصلاة (ج/٢/٤٠٩/٨٧٥). حيث لم يتطرق إلى موافقته له في هذا الاثر الموقوف - المترجم.

بۇخۇى فەرمانى پى كىر دىبوو كەبەدەنگى بەرز قورئانىان تىباخوئىنى، وەك نوپىزى شىوان و خەوتنان و بەيانى، وە ھەروھە بەنھىنى بەبى دەنگ قورئانى دەخوئىند لەونوپىزانە دا كەخوداى گەورە بۇخۇى فەرمانى پى كىر دىبوو كەبەئاسپاى و بەدەنگى نىزم قورئانىان تىادا بخوئىنى، وەك نوپىزى نىوەرۇو عەصر، پىغەمبەر (دروودى خوداى لەسەر بى) بەبى فەرمانى پەرورەدگارى چوئىتى كىردنى ھىچ پەرستى بىرپارانادا، خوداى گەورەش ناگای لەھەموو شتى ھەيە، ئەگەر مەيلى لەسەربوایە ھەموو كاروبارىكى نوپىزى بەدرىزى لەناو ئايەتەكانى قورئان دا روون دەكرەووە، كە ئەوھى نەكرەووە لەبەر لەبىرچوون نىيە، وەك خۇى لەم ئايەتەدا بە پىغەمبەرى خۇشەوېستى خۇى دەفەرەموى: (وماكان ربك نسياً) مەريەم ١٩/١٤- واتە: ئەى موحەممەد، ئەى پىغەمبەرى خۇشەوېست! خوداى تۆقەت فەرامۇشكار نەبوووە ھەرگىزاو ھەرگىز ھىچى لەبىرناچى). بەلام كەنەيكرەووە لەبەر ئەوھىە كەئەم روونكرەنەووە وردەكارى يانەى سپاردووە بە پىغەمبەر (دروودى خوداى لەسەر بى) جالەسەر ئەم بنىاتەيە كەخودا لەقورئانى پىرۇزدا فەرمانمان پى دەكا بەپەپرەوى جوانى پىغەمبەرەو دەفەرەموى: (لقد كان لكم في رسول الله أسوة حسنة).

٤٢٢- عن ابن مسعود (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) (أَنَّهُ جَاءَ رَجُلٌ فَقَالَ: قَرَأْتُ الْمِفْصَلَ اللَّيْلَةَ فِي رَكْعَةٍ، فَقَالَ: هَذَا كَهَذَا الشَّعْر، لَقَدْ عَرَفْتُ النَّظَائِرَ الَّتِي كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقْرَأُ بَيْنَهُنَّ فذكر عشرين سورة من المِفْصَلِ، سُورَتَيْنِ فِي كُلِّ رَكْعَةٍ). (الحدیث ٧٧٥ - طرفاه في: ٤٩٩٦، ٥٠٤٣) (٣٦٩)

پیاوئ ھاتە خزمەتى ئىبنومەسعود (دروودى خوداى لەسەر بى) عەرزى كىرد: ئەم شەو لەيەك ركاتە ھەموو ئەو سوورەتانەى قورئانم خوئىند، كەپىيان دەگوترى

موفه صصل، كه له سووردهتى قافه وهن ههتا كۆتایى قورئان؟ نهویش فهرمووى؛ كهى قورئانخویندن وادهبى؟ دياره وهك هه ئبهست بخوینیته وه ئاوا به په له پهل سه پاندووتن به سه ریه كا، ئه وه سووردهتانهى كه له وینیهى یه كترن له ئاههنگو واتادا، كه پیغه مبه ر (درووى خودای له سه ر بهى) دوو دوو جووتى ده كردن و له یهك ركاتا ده یانى خویند ئاگام لیانه، بیست سووردهتى له ئه لوفه صصل باس كرد، كه بۆ ههر ركاتى دوو سووردهت).

٤٢٣- عَنْ أَبِي قَتَادَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (كَانَ يَقْرَأُ فِي الظُّهْرِ فِي الْأُولَيْنِ بِأَمِّ الْكِتَابِ وَسُورَتَيْنِ وَفِي الرَّكْعَتَيْنِ الْأَخْرَيْنِ بِأَمِّ الْكِتَابِ وَيُسْمِعُنَا الْآيَةَ وَيُطَوِّلُ فِي الرَّكْعَةِ الْأُولَى مَا لَا يُطَوِّلُ فِي الرَّكْعَةِ الثَّانِيَةِ وَهَكَذَا فِي الْعَصْرِ وَهَكَذَا فِي الصُّبْحِ). (الحديث ٧٧٦ طرفه في: ٧٥٩). (٣٧١)

ئه بوقه تاده (په زای خوی له بهى) فهرمووى: پیغه مبه ر (درووى خودای له سه ر بهى) ده ستوورى وابوو له ركاتى یه كه م و له ركاتى دوه مى نوێزى نیوه پوڤا سووردهتى فاتحاه سووردهتیکى ترى ده خویند، ئه وه سووردهتى كه له ركاتى یه كه ما له پاش فاتحاه ده بخویند، درێژتر بوو له وه سووردهتى كه له ركاتى دوه ما له پاش فاتحاه ده بخویند، جار جار هیش دهنگى ئه وه نده بهرز ده كرده وه كه ئایه ته كه مان ده بیست، له نوێزى عه س ریشا هه ر وای ده كرد، له ركاتى یه كه مى به یانیش دا، له پاش فاتحاه سووردهتى درێژترى ده خویند له سووردهتى پاش فاتحاهى ركاتى دوه م. (ت/١/٢٦٥ ز- ٧٨ ژ- ٥٠٢ = ش/د/ن).

٤٢٤- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (إِذَا أَمَّنَ الْإِمَامُ فَأَمَّنُوا فَإِنَّهُ مَنْ وَافَقَ تَأْمِينَهُ تَأْمِينَ الْمَلَائِكَةِ غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ). (الحديث ٧٨٠ - طرفه في: ٦٢٠٢). (٣٧١)

(٣٧٠) أخرجه مسلم في الصلاة (عينى/١٤٧/٢١/٦) لاحظ خاتمة فتح البارى لأبواب صفة الصلاة - المترجم= ١٠١٢.

(٣٧١) أخرجه مسلم في الصلاة باب: التسميع والتحميد والتأمين، رقم: ٤١٠ = ٩١٤.

نُه‌بوهورهیره (پرمزای خوای لی بی) فهرمووی: حه‌زرت (پرمزای خوای لی بی) فهرمووی: (کاتی پیش‌نوئژ له‌پاش خویندنی فاتحاً به‌دمنگی به‌رز ده‌لین نامین، ئیوه‌یش بلین نامین چونکه فریشته له‌م کاته‌دا ده‌لین نامین، ههرکه سیکیش بو‌ی ری بکه‌وی، له‌گه‌ل نامین کردنی فریشته‌کان دا نامین بکا، خودای گه‌وره له‌گوناهی له‌وه‌به‌ری خو‌ش ده‌بی). (ت/١/٢٦٢/١ ز ٦- ژ ٤٩٧ ج ٤- ش/د/ت/ن).

٤٢٥- عَنْ أَبِي بَكْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) (أَنَّهُ انْتَهَى إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ رَاكِعٌ فَرَكَعَ قَبْلَ أَنْ يَصِلَ إِلَى الصَّفِّ فَذَكَرَ ذَلِكَ لِلْنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ زَادَكَ اللَّهُ حِرْصًا وَلَا تَعُدْ). (الحديث ٧٨٣). (٣٧٢)

نُه‌بوه‌گه‌ره (پرمزای خوای لی بی) فهرمووی: چووم بو‌ مزگه‌وت بو‌ جه‌ماعه‌ت، که‌گه‌یشتمه خزمه‌تی پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بی) نو‌ئیزی ده‌کرد، له‌ناو چه‌مینه‌وه (روکووع) دا بوو، منیش به‌رله‌وه‌ی بگه‌یه‌مه‌ ناو ریزه‌که به‌رپوه چه‌مینه‌وه‌و روکووعم بردو له‌سه‌ر نه‌وشیوه‌یه رویشتم هه‌تا خو‌م گه‌یانده ریزه‌که، دوا‌یی له‌پاش ته‌واو‌بوونی نو‌ئیزه‌که، نه‌مه‌م عه‌رزى حه‌زرت کرد، فهرمووی (دروودی خودای له‌سه‌ر بی) خودا شیر‌ه‌ترت بکا له‌سه‌ر کردنی خیر، به‌لام جارئ تر وا مه‌که‌ره‌وه، هه‌تا نه‌گه‌يته ریز روکووع مه‌به.

٤٢٦- عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (صَلَّى مَعَ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ بِالْبَصْرَةِ فَقَالَ ذُكِّرْنَا هَذَا الرَّجُلُ صَلَاةً كُنَّا نُصَلِّيْهَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرَ أَنَّهُ كَانَ يُكَبِّرُ كُلَّمَا رَفَعَ وَكُلَّمَا وَضَعَ). (الحديث ٧٨٤ - طرفاه في: ٧٨٦، ٨٢٦) (٣٧٣)

عیمرانی کو‌ری حوصه‌ین (پرمزای خوای لی بی) له‌به‌صره له‌پشت ئیمامی عه‌لی یه‌وه (پرمزای خوای لی بی) نو‌ئیزی به‌جه‌ماعه‌ت کرد، له‌پاش لی‌بوونه‌وه عیمران فهرمووی::

ئەم پیاو - واتە / پێشەوا - چۆنیتی ئەو نوێژی کە لە پشت پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) خۆیەو بە جەماعەت دەمان کرد، ئەو چۆنیەتیە یاد خستینەو، ئەو جاباسی ئەو کرد کە هەموو جارێ کە هەل دەسایەو یا دادەنەو یەو ئەللاھونە کبەری دەکرد، بەلام کاتی لە چەمینەو هەل دەسایەو (سمع الله) ی دەکرد.

٤٢٧- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ يُكَبِّرُ حِينَ يَقُومُ ثُمَّ يُكَبِّرُ حِينَ يَرُكْعُ ثُمَّ يَقُولُ: سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ حِينَ يَرْفَعُ صُلْبَهُ مِنَ الرُّكْعَةِ ثُمَّ يَقُولُ وَهُوَ قَائِمٌ رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ). (الحديث ٧٨٩ طرفه في: ٧٨٥).

ئەبوھورەیرە (پەزەیی خۆای لەسەر بێ) فەرمووی: دەستوری پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) وابوو کە هەل دەستا بۆ نوێژ، روو و رووگە ی پێرۆز رادەوستانا، ئەللاھونە کبەری نوێژدابەستنی دەکرد، کە دەچووش بۆ چەمینەو ئەللاھونە کبەری دەکرد، کاتی لە چەمینەویش پشتی هەل دەبەری دەیفەرموو: (سمع الله لمن حمده: هەرکەسێ سوپاسی خودا بکا، خودا سوپاسە کە ی قەبوول دەکا)، ئینجا بەو دەستانەو دەیفەرموو: (ربنا ولك الحمد: ئەو پەرورەدگارمان! سوپاس بۆتۆ لەسەر ئەو کە سوپاس و داوامان گیرا دەکە ی).

٤٢٨- عَنْ مُصْعَبِ بْنِ سَعْدٍ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (صَلَّيْتُ إِلَى جَنْبِ أَبِي، فَطَبَّقْتُ بَيْنَ كَفَّيَّ ثُمَّ وَضَعْتُهُمَا بَيْنَ فَخْذَيَّ فَتَهَانِي أَبِي وَقَالَ كُنَّا نَفْعَلُهُ فَتُهِنَا عَنْهُ وَأَمَرَنَا أَنْ نَضَعَ أَيْدِينَا عَلَى الرُّكْبِ). (الحديث ٧٩٠). (٣٧٤)

موصەبی کوری سەعدی کوری ئەبو وەقاص (پەزەیی خۆای لەسەر بێ) فەرمووی: لەتەنیشتی باوکمەو نوێژم دەکرد، لەکاتی چەمینەو دا هەردوو لەبەم

٤٢٩- عَنْ الْبَرَاءِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (كَانَ رُكُوعُ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَسُجُودُهُ وَبَيْنَ السَّجْدَتَيْنِ وَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ مَا خَلَا الْقِيَامَ وَالْقُعُودَ قَرِيبًا مِنَ السَّوَاءِ). (الحديث ٧٩٢ - طرفاه في: ٨٠١، ٨٢٠). (٣٧٥)

روونکردنه وه:

یه‌کئی له‌پیاوانی رشته‌ی ئەم فەرموودمیه‌یه که‌جوارەم که‌سه له‌م رشته‌یه‌دا
عه‌بدو‌ره‌حمانی کو‌ری له‌یلای ئە‌نصاری کو‌وفی یه‌، پیاوێکی زۆر سه‌لارو
سه‌نگین بوو، قوتابیه‌کانی زۆر به‌‌چاوی پێ‌زموه‌ ته‌ماشایان ده‌کرد،
عه‌بدو‌له‌لیکی کو‌ری عومه‌یر ده‌فه‌رموئ: جارئ له‌کو‌ری عه‌بدو‌ره‌حماندا،
چه‌ند که‌سئ له‌هاورپێانی پێ‌غه‌مبه‌ر دانیشتبوون، ئە‌وانیش وه‌ک خه‌ئکه‌که‌ی
تر گوئ یان له‌فه‌رمووده‌ی ده‌گرتو دێ‌یان دابوو‌یه‌، له‌هه‌شتاوسئ ی کو‌چیدا
له‌روباری به‌‌صره‌دا خنکا. رم‌زاو ره‌حمه‌تی خودای ئی بی.

٤٣٠ - عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَنَّهَا قَالَتْ: (كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُكْثِرُ أَنْ يَقُولَ فِي رُكُوعِهِ وَسُجُودِهِ سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَبِحَمْدِكَ اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي يَتَأَوَّلُ الْقُرْآنَ). (الحديث ٧٩٤ - أطرافه في: ٨١٧، ٤٢٩٣، ٤٩٦٧، ٤٩٦٨) (٣٧٦)

عائشہی ہاوسہری پیغہمبہر (دروودی خودای لہسہر بی) دہفہرموی: یاسای پیغہمبہر (دروودی خودای لہسہر بی) وابوو لہکورنوووشو چہمینہوہدا دہیفہرموو: (سبحانک اللہم ربنا وبحمدک اللہم اغفر لی): خودایہ! تو خودایہکی پاکو بی نہنگیت، ئہی پەرور دگارم! لہسایہی خوئہوہیہ کہمن تہسبیحو سوپاسو ستایشی توؤدہکہم، ئہی خودایہ لیئم خوئش بہ). (ت/١/٢٧٢/٤ ز-٨٣ ژ-٥٢٠ = ش/د/ن).

لہگیرانہوہیہکی تری ئہم فہرمووہیہدا. کہفہرمووہی ژمارہ: ٨١٧ یہ لہفہتحوولباریدا، عائشہ (ہزای خوای لی بی) فہرمووی پیغہمبہر (دروودی خودای لہسہر بی) لہناو چہمینہوہو کوورنوووشیدا بہزوری دہیفہرموو: (سبحانک اللہم ربنا وبحمدک اللہم اغفر لی) مہبہستی لہمہ ئہوہووو ئہو فہرمانہی خودا جی بہجی بکا، کہخودا لہم ئایہتہدا داوای ئہوہی لی دہکا، کہ دہفہرموی: (فسبح بحمد ربک واستغفر انہ کان تواباً) نہصر ٣/١١٠ - (ت/٧/٢٦٧/١ ز-٨٨ ژ-٤٢٣٢ تاج-٤ = ش).

٤٣١ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (إِذَا قَالَ الْإِمَامُ سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَ فَقُلُوا: اللَّهُ رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ فَإِنَّهُ مَنْ وَافَقَ قَوْلُهُ قَوْلَ الْمَلَائِكَةِ غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ). (الحديث ٧٩٦ - طرفه في: ٣٢٢٨) (٣٧٧)

ئہبوہورہیرہ (ہزای خوای لی بی) فہرمووی: پیغہمبہر (دروودی خودای لہسہر بی) فہرمووی: کاتی پینشویر گوتی (سمع اللہ لمن حمدہ) نیوہیش بلین: (اللہم ربنا ولك الحمد) چونکہ فریشتہکانیش وەك نیوہ لہم کاتہدا وادہلین، دەی ھەرکەسی بوی ری

بكهوى له گهڻ ئهوانا ئهم وشه پيرۆزميه بلىٰ خودا له گوناھى له وه بهرى خوش دهبى). (ت/١/٢٧٤ ز- ٨٤ ژ- ٥٢٥ = ش/د/ت/ن).

روونکردنه وه:

ههركهسى سووردهتى فاتيجا بخوينى، له نوێژدا ياله كاتى ترا، سوننه ته ئامين بكا، سوننه ته بۆ خهلكى تريس ئامين بكه، چ له ناو نوێژدا بن، چ له ناو نوێژدا نه بن به لām بۆكهسى له ناو نوێژدا بى راجيايى تيا دايه، هه ندى له زاناكان دمفرموون ههه له گهڻ پيشنوێژى خويدا سوننه ته وه بهس. له سهه ئهم بنياته (سمع الله لمن حمده ربنا ولك الحمد) يش ئاوايه.

٤٣٢- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (لَأَقْرَبَنَّ صَلَاةَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَكَانَ أَبُو هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يَقْنُتُ فِي الرُّكْعَةِ الْآخِرَةِ مِنْ صَلَاةِ الظُّهْرِ وَصَلَاةِ الْعِشَاءِ وَصَلَاةِ الصُّبْحِ بَعْدَ مَا يَقُولُ سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ فَيَدْعُو لِلْمُؤْمِنِينَ وَيَلْعَنُ الْكُفَّارَ). (الحديث ٧٩٧- أطرافه في: ٨٠٤، ١٠٠٦، ٢٩٣٢، ٣٣٨٦، ٤٥٦٠، ٤٥٩٨، ٦٢٠٠، ٦٣٩٣، ٦٩٤٠). (٣٧٨)

ئه بهوهره يره (پهزای خوی لى بن) فهه رمووى: به خودا كه بهه نوێژيتان بۆ ده كههه نزيكى ده كهه مه وه له جوئيى نويژكردنى پيغه مبهه خويه وه (درووى خودای له سهه بن) ده ستوورى ئه بهوهره يره وابوو له دوا ركاتى نوێژهكانى نيوهرۆو خه وتنان و بهيانى دا له پاش گوتهى (سمع الله لمن حمده) وه، قونووتى دهخويندو نزاى چاكهى بۆ موسولمانهكان ده كردو نه فرمتو له عنه تى له بى بپرواكان ده كرد. (ت/١/٢٨٧ ز- ٩٢ ژ- ٥٦١).

٤٣٣- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (كَانَ الْقُنُوتُ فِي الْمَغْرِبِ وَالْفَجْرِ). (الحديث ٧٩٨ طرفه في: ١٠٠٤). (٣٧٩)

ئەنەس (پرمزی خوای لی بی) فەرمووی: لەسەرەتاوە لەنویژی شیوان و لەنویژی بەیانی دا قونووت هەبوو. (ت/١/٢٨٧ ز-٩٢ ژ-٥٥٩ ش/ د/ت/ ن).

٤٣٤- عَنْ رِفَاعَةَ بْنِ رَافِعٍ الزُّرْقِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (كُنَّا يَوْمًا نُصَلِّي وَرَاءَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمَّا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكْعَةِ قَالَ سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمَدَهُ قَالَ رَجُلٌ وَرَاءَهُ رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ فَلَمَّا انْصَرَفَ قَالَ مَنْ الْمُتَكَلِّمُ قَالَ أَنَا قَالَ رَأَيْتُ بَضْعَةً وَثَلَاثِينَ مَلَكًا يَتَدَرُّونَهَا أَيُّهُمْ يَكْتُبُهَا أَوَّلُ). (الحديث ٧٩٩). (٣٨٠)

رێفاعة کۆری رافعی ئەل-زورەقی (پرمزی خوای لی بی) فەرمووی: روژی لەپشتی پیغەمبەرەوه (دروودی خوای لەسەر بی) نوێزمان بەکۆمەڵی دەکرد، حەزەرت (پرمزی خوای لی بی) کە لە چەمینهوه سەری هەڵبەری فەرمووی: (سمع الله لمن حمده: هەرکەسی سوپاسی خودابکا، بەنیازی پاداشی باش، خودا سوپاس و نیازەکی قەبوول دەکا، پیاویکیش لەپشتیەوه بوو گوتی: (ربنا ولك الحمد حمداً كثيراً طيباً مباركاً فيه: خودایە! سوپاسی پاکی پیرۆز بۆتۆ لەسەرئەوه کە سوپاس و نیازمان گیرا دەکەیت) جاکە پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەر بی) لەنویژەکی ئی بۆوه، فەرمووی: (ئەوهکی بوو ئەوقسە جوانە کرد؟ پیاوێکە گوتی: من بووم. فەرمووی (دروودی خوای لەسەر بی): (چاوم ئی بوو زیاتر لەسی فریشتە پەلاماریان داو قۆستیانهوه، هەریەکە لەوان پەلهی بوو کە خۆی لەپیشا بینووسیتهوه). (ت/١/٢٧٣ ز-٨٤ ژ-٥٢٣ ش/ د/ ن).

رافە و شیکردنەوه:

پیاوانی ڕشتهی ئەم فەرموودەیه ئەم زاتانەن: عەبدوڵلای کۆری مەسلەمه، مالیکی کۆری ئەنەس، نۆعهیمی کۆری عەبدوڵلای ئەل - موجمیر، عەلی کۆری

یہ حیای کوری خہ للادی ئہل - زورہقی، یہ حیای کوری خہ للاد، ریفاعہی کوری رافیعی ئہل - زورہقی.

ئہم چہند سہرنجہ لہم رشتہیہدا ردچاو دہکرین، کہلہ زانستی فہرموودہدا بایہخی خوئیان ہئیہ، بؤ پیادہگردنی ئہم جوڑہ زانستو زاراوانہ لہ زمانی کوردیدا، بہمہ بہستی دہوئہمہند گردنی لہہموو بواریکا دہیان نووسین، بہپشتی خودا ئہم جوڑہ ہہنگاوہ بؤئہم بابہتہ دہبن بہسہرمہ شقو سہرچاوہ:

۱- یہ حیای کوری خہ للاد ہرازای ریفاعہی کوری رافیعیہ، کاتی لہدایک دہبی پیغہمبہر (دروودی خودی لہسہر بی) بہدہستی پیروزی فریشکی شیرین دہکا، کہواتہ دادہنری بہسہحابہ، بہلام لہہاورئ منالہکانہ.

۲- پیاوانی ئہم رشتہیہ ہہموویان مہدینہیین.

۳- لہم رشتہیہدا گیرانہوہی گہورہتر لہپچووگترہوہ ہئیہ، کہلہ زاراوہی فہرموودہدا پی دہگوترئ (ریوایہتی ئہکابیر لہئہصاگیرہوہ). چونکہ نوعہیم بہتہمہن لہعہلی گہورہترہو لہومرگرتنی فہرموودہدا لہو لہپیشترہ.

۴- لہم رشتہیہدا، بہپی ی گیرانہوہ، سی کہسی لہتابیعین تیادایہ، کہنوعہیمو عہلی و یہحیان، گہرجی وہکی تر یہحیا بہہاورئ حلیبہ.

۵- لہروویہکی ترہوہ، گیرانہوہی ہاورئ لہہاورپیہکی ترہوہی تیادا، چونکہ یہحیایش بہرپیئاسہی ہاورپی پیغہمبہر دہکہوئ.

۶- ئہم فہرموودہیہ موسلیمو ئہبوداوودو نہسائی و طہبہرانییش گیراویانہتہوہ، بہلام مہرج نییہ کہئہوانیش بہہہمان رشتہی پیشوو گیرابیانہتہوہ، ہہروہا لہفظہکانیشیان جیایہ، ہہتا لہژمارہی فریشتہکانیشا جیاوازی ہئیہ، لہگیرانہوہی موسلیم دا کہلہئہنہسہوہیہ،

دەفەر مۆى: (چاوم ئى بوو دوازده فریشته بەلاماریان داو قۆستیانهوه) له گێرانهوهى طه بهرانیدا، که له نه بوئه پيو به و ديه دەفەر مۆى: (سیازده فریشته).

٧- ئەم فەرموودهیه به لگهیه له سه ره وه و یردی ناو نوێژ بيسراو (مه ئثور) یش نه بى ده بى، به لام بيسراو بى زۆر باشتره.

٨- ريفاعه ی کورى رافيع ئەنصارى يه، خه زره جى يه، خو ى و باو کى و دووبراى، که ناویان خه لادو مالیک بووه، ئاماده ی په یمانى عه قه به بوون، ئوبه یى کورى سه لوول باو کى دایکیتى، له خزمهت خه زره تدا ئاماده ی گشت مه ئبه ندو شه پرگاگان بووه، بيسستو چوار فەرمووده ی له په پراوه بایه خداره گانى سوننه تدا تۆمارکراون، سى فەرمووده ی له سه حیحى بوخاریدا هه یه، له لایه نگیرانى عه لى بوو، له گه ل پيشه وا عه لى دا ئاماده ی جهنگى جه مه ل و سه فین بووه، له سه رده مى مه عاوییه دا له چل و يه ک ياله چل و دوودا فه وتى کردووه. ره زای خودایان ئى بى.

٤٣٥- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) (أَنَّهُ كَانَ يَنْعَتُ لَنَا صَلَاةَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَكَانَ يُصَلِّي وَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ قَامَ حَتَّى نَقُولَ قَدْ نَسِيَ). (الحديث ٨٠٠ - طرفه في: ٨٢١) (٣٨١)

ئهنه س (ره زای خو ى لى بى) گه لى جار چۆنیتى ی نوێژى پيغه مبه رى روون ده کرده وه. ثابت فەرمووى: جاکاتى که نوێژى ده کرد، که سه رى له چه مينه وه هه ل ده برى ئه وه نه ده به پيوه راده وه ستا، ته نانته زه نيمان بوئه وه ده چوو: که له بیری چوو ده بانه وى بو کر نووش.

(٢٨١) أخرجه مسلم في الصلاة، باب: اعتدال أركان الصلاة وتخفيفها في تمام لست أدري ما المقصود بقول الشيخ العيني: وهذا الحديث تفرد به البخارى (ج/١/٧٨/١٨٨) لاحظ خاتمة أبواب صفة الصلاة في فتح البارى. المترجم.

راقه و شیکردنه وه:

ئهم فهرموودهیه گێرانه وهیه کی تری فهرمووده ی ژماره چوار سه دهو سیی ونۆیه، که له دو او دهی، لی ره شو عبه به کورتی له ثابیته وه له نه نه سه وه دهی گێر پیته وه، له وێ حه مادی کوری زهید له پابیته وه له نه نه سه وه به در پیتی دهی گێر پیته وه. دهقی گێرانه وه ی ژماره (٤٣٩) له موسلیم دا، له گه ل جیاوازییه کی زۆر که م له بیژر کهیدا، له باسی (اعتدال ارکان الصلاة و تخفیفها فی تمام) دا هه یه. که چی عه للامه ی عهینی له عومده تۆل قاری ئندا دهفه رموی: (وهذا الحديث تفرد به البخاري - ج/٦ / ١٨٨/٧٦) واته: ئهم فهرموودهیه له تاکه گانی بوخارییه، واته: موسلیم نهی گێر او ده ته وه. به لام شیخی عه سقه لانی له (خاتیمه ی ئه بو ابو صیفه تی سه لات) دا، ئاماژه به وه ده کا که له موسلیم هه یه.

٤٣٦- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ يَرْفَعُ رَأْسَهُ يَقُولُ سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ يَدْعُو لِرِجَالٍ فَيَسْمِيهِمْ بِأَسْمَائِهِمْ فَيَقُولُ اللَّهُمَّ أُنِجْ الْوَلِيدَ بْنَ الْوَلِيدِ وَسَلَمَةَ بْنَ هِشَامٍ وَعِيَّاشَ بْنَ أَبِي رَبِيعَةَ وَالْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اللَّهُمَّ اشْدُدْ وَطَأْكَ عَلَى مُضَرَ وَاجْعَلْهَا عَلَيْهِمْ سِنِينَ كَسَنِي يُوسُفَ وَأَهْلَ الْمَشْرِقِ يَوْمَئِذٍ مِنْ مُضَرَ مَخَالِفُونَ لَهُ). (الحديث ٨٠٤ طرفه في: ٧٩٩). (٣٨٢)

ئه بو هورهیره (همزای خوی لێ بێ) فهرمووی: پیغه مبهری خوا (درووی خودی لاسم بێ) ده ستووری وابوو که سه ری له چه مینه وه به زرده کرد وه دهیفه رموو: (سمع الله لمن حمده ربنا ولك الحمد) وه نزای ده کرد بو چه ند پیاوی له موسو ئمانان که گێر و ده بوو بوون به ده ستی بی بپروا کانه وه، وه به ناوی خویان له ناو نوێژه که دا ناوی ده هی نان و دهیفه رموو: (خودایه! وه لیدی کوری وه لیدو

سه له مهی کوری هیشامو عه ییاشی کوری نه بوره بیعه و هه موو موسولمانه
لازمه بوونه کان، له دهستی دیلی ی بی پرواکان رزگار بکه. خودایه! له هوژی
موضهر هه لپیچه و تهنگیان بی هه لچنه و لایان لی بی پرده و تووشی قاتوقری
یه کی وایان بکه، وهك جهوت سائه گرانیه که ی سه رده می یووسف).

نهو سه رده مهیش - خه لکی خو ره لآت که له هوژی موضهر بوون (له دژی
بیغه مبه ربوون). (ت/٤/٢٨٨ = ز ٩١ - ژ ٥٦٢ = ت/٦/٨٣ / ٢٢)

٤٣٧ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) (أَنَّ النَّاسَ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ هَلْ نَرَى
رَبَّنَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ؟ قَالَ هَلْ تُمَارُونَ فِي الْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ لَيْسَ ذُوهُ سَحَابٌ قَالُوا لَا يَا
رَسُولَ اللَّهِ قَالَ فَهَلْ تُمَارُونَ فِي الشَّمْسِ لَيْسَ ذُوْنَهَا سَحَابٌ قَالُوا لَا قَالَ فَإِنَّكُمْ
تَرَوْنَهُ كَذَلِكَ يُحْشَرُ النَّاسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيَقُولُ مَنْ كَانَ يَعْبُدُ شَيْئًا فَلْيَتَّبِعْ فَمِنْهُمْ مَنْ
يَتَّبِعُ الشَّمْسَ وَمِنْهُمْ مَنْ يَتَّبِعُ الْقَمَرَ وَمِنْهُمْ مَنْ يَتَّبِعُ الطَّوَاغِيتَ وَتَبَقَى هَذِهِ الْأُمَّةُ فِيهَا
مُنَافِقُوهَا فَيَأْتِيهِمُ اللَّهُ فَيَقُولُ أَنَا رَبُّكُمْ فَيَقُولُونَ هَذَا مَكَانُنَا حَتَّى يَأْتِيَنَا رَبُّنَا فَإِذَا جَاءَ
رَبُّنَا عَرَفْنَاهُ فَيَأْتِيهِمُ اللَّهُ فَيَقُولُ أَنَا رَبُّكُمْ فَيَقُولُونَ أَلَيْتَ رَبُّنَا فَيَدْعُوهُمْ فَيُضْرَبُ
الصِّرَاطُ بَيْنَ ظَهْرَانِي جَهَنَّمَ فَأَكُونُ أَوَّلَ مَنْ يَخْرُجُ مِنَ الرُّسُلِ بِأَمْرِهِ وَلَا يَتَكَلَّمُ يَوْمَئِذٍ
أَحَدٌ إِلَّا الرُّسُلُ وَكَلَامُ الرُّسُلِ يَوْمَئِذٍ اللَّهُمَّ سَلِّمْ وَسَلِّمْ وَفِي جَهَنَّمَ كَلَالِبُ مِثْلُ شَوْكِ
السَّعْدَانِ هَلْ رَأَيْتُمْ شَوْكَ السَّعْدَانِ قَالُوا نَعَمْ قَالَ فَإِنَّهَا مِثْلُ شَوْكِ السَّعْدَانِ غَيْرَ أَنَّهُ لَا
يَعْلَمُ قَدْرَ عَظَمِهَا إِلَّا اللَّهُ تَخَطَّفُ النَّاسُ بِأَعْمَالِهِمْ فَمِنْهُمْ مَنْ يُوبِقُ بِعَمَلِهِ وَمِنْهُمْ مَنْ
يُخْرَدُلُ ثُمَّ يَنْجُو حَتَّى إِذَا أَرَادَ اللَّهُ رَحْمَةً مَنْ أَرَادَ مِنْ أَهْلِ النَّارِ أَمَرَ اللَّهُ الْمَلَائِكَةَ
أَنْ يُخْرِجُوا مَنْ كَانَ يَعْبُدُ اللَّهَ فَيُخْرِجُونَهُمْ وَيَعْرِفُونَهُمْ بِآثَارِ السُّجُودِ وَحَرَّمَ اللَّهُ
عَلَى النَّارِ أَنْ تَأْكُلَ أَثَرَ السُّجُودِ فَيُخْرِجُونَ مِنَ النَّارِ فَكُلُّ ابْنِ آدَمَ تَأْكُلُهُ النَّارُ إِلَّا أَثَرَ
السُّجُودِ فَيُخْرِجُونَ مِنَ النَّارِ قَدْ امْتَحَشُوا فَيَصَبُّ عَلَيْهِمْ مَاءُ الْحَيَاةِ فَيَنْبُتُونَ كَمَا
تَنْبُتُ الْحَبَّةُ فِي حِمِيلِ السَّيْلِ ثُمَّ يَفْرُغُ اللَّهُ مِنَ الْقَضَاءِ بَيْنَ الْعِبَادِ وَيَبْقَى رَجُلٌ بَيْنَ
الْجَنَّةِ وَالنَّارِ وَهُوَ آخِرُ أَهْلِ النَّارِ دُخُولًا الْجَنَّةَ مُقْبِلٌ بِوَجْهِهِ قَبْلَ النَّارِ فَيَقُولُ يَا رَبِّ

اَصْرَفَ وَجْهِي عَنِ النَّارِ قَدْ قَشَبَنِي رِيحُهَا وَأَحْرَقَنِي ذَكَوُهَا فَيَقُولُ هَلْ عَسَيْتَ إِنْ فَعَلْتَ ذَلِكَ بِكَ أَنْ تَسْأَلَ غَيْرَ ذَلِكَ؟ فَيَقُولُ لَا وَعِزَّتِكَ فَيُعْطِي اللَّهُ مَا يَشَاءُ مِنْ عَهْدٍ وَمِيثَاقٍ فَيَصْرِفُ اللَّهُ وَجْهَهُ عَنِ النَّارِ فَإِذَا أَقْبَلَ بِهِ عَلَى الْجَنَّةِ رَأَى بَهْجَتَهَا سَكَتَ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَسْكُتَ ثُمَّ قَالَ يَا رَبِّ قَدَمْنِي عِنْدَ بَابِ الْجَنَّةِ فَيَقُولُ اللَّهُ لَهُ أَلَيْسَ قَدْ أُعْطِيتَ الْعُهُودَ وَالْمِيثَاقَ أَنْ لَا تَسْأَلَ غَيْرَ الَّذِي كُنْتَ سَأَلْتَ؟ فَيَقُولُ يَا رَبِّ لَا أَكُونُ أَشَقَى خَلْقِكَ فَيَقُولُ فَمَا عَسَيْتَ إِنْ أُعْطِيتَ ذَلِكَ أَنْ لَا تَسْأَلَ غَيْرَهُ؟ فَيَقُولُ لَا وَعِزَّتِكَ لَا أَسْأَلُ غَيْرَ ذَلِكَ فَيُعْطِي رَبُّهُ مَا شَاءَ مِنْ عَهْدٍ وَمِيثَاقٍ فَيَقْدُمُهُ إِلَى بَابِ الْجَنَّةِ فَإِذَا بَلَغَ بَابَهَا فَرَأَى زَهْرَتَهَا وَمَا فِيهَا مِنَ النَّضْرَةِ وَالسُّرُورِ فَيَسْكُتُ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَسْكُتَ فَيَقُولُ يَا رَبِّ أَذْخِلْنِي الْجَنَّةَ فَيَقُولُ اللَّهُ وَيَحْكُ يَا ابْنَ آدَمَ مَا أَغْدَرَكَ أَلَيْسَ قَدْ أُعْطِيتَ الْعُهُودَ وَالْمِيثَاقَ أَنْ لَا تَسْأَلَ غَيْرَ الَّذِي أُعْطِيتَ؟ فَيَقُولُ يَا رَبِّ لَا تَجْعَلْنِي أَشَقَى خَلْقِكَ فَيَضْحَكُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ مِنْهُ ثُمَّ يَأْذُنُ لَهُ فِي دُخُولِ الْجَنَّةِ فَيَقُولُ تَمَنَّ فَيَتَمَنَّى حَتَّى إِذَا انْقَطَعَ أُمْنِيَّتُهُ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ مِنْ كَذَا وَكَذَا أَقْبَلَ يُذَكِّرُهُ رَبُّهُ حَتَّى إِذَا انْتَهَتْ بِهِ الْأَمَانِيُّ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى لَكَ ذَلِكَ وَمِثْلُهُ مَعَهُ قَالَ أَبُو سَعِيدٍ الْخُدْرِيُّ لِأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ قَالَ اللَّهُ لَكَ ذَلِكَ وَعَشْرَةَ أَمْثَالِهِ قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ لَمْ أَحْفَظْ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَّا قَوْلَهُ لَكَ ذَلِكَ وَمِثْلُهُ مَعَهُ قَالَ أَبُو سَعِيدٍ إِنِّي سَمِعْتُهُ يَقُولُ ذَلِكَ لَكَ وَعَشْرَةَ أَمْثَالِهِ. (أَلْحَدِيثُ ٨٠٦ - طَرَفَاهُ فِي: ٦٥٧٣، ٧٤٣٧) (٣٨٣)

ديسان نه بوهورهيره (همزای خوی لی بی) فهرمووی: یاران عهرزی حه زره تیان کرد: قوربان! نهی پیغه مبهری خودا! نایا له پرؤزی قیامه تا خودای خوْمان به چاوی سه رده بینین؟ فهرمووی (دروودی خودای له سر بی): (شهوی چواردی مانگ که سایه قهی سامال بی و یهک په له هه ور به ناسمانه وه نه بی، له دیتنی مانگ به ناسمانه وه هیچ گومانان بو په یدا ده بی؟). گوتیان: نه، نهی پیغه مبهری خودا!

فهرمووی: (ئه‌ی به‌رۆژی نیوه‌رۆ، که‌خۆر هه‌ور به‌ری نه‌گرتنی، له‌دیتنی خۆردا گومان‌تان بۆپه‌یدا ده‌بی؟) عه‌رزیا‌ن کرد: نه‌خه‌یر.

حه‌ززه‌ت (په‌زی خ‌وای لێ به‌ن) فهرمووی: (ده‌ئاوا به‌بی شه‌ك و گومان به‌ئاسانی خ‌ودای خ‌ۆتان به‌چاوی سه‌رده‌به‌ین. له‌رۆژی قیامه‌تا سه‌رجه‌م مه‌ردوم هه‌شر ده‌گرین، به‌فه‌رمانی خ‌ودا بانگه‌واز ده‌کری: هه‌رکه‌سی چی په‌رستوه‌و له‌جه‌هانا، بائیس‌تا شوینی ئه‌وشته‌ بکه‌وی. ئیتر هه‌یانه‌ خ‌ۆرپه‌رست بووه‌ له‌و‌رۆژدا شوینی خ‌ۆرده‌که‌وی، وه‌هه‌یانه‌ مانگی په‌رستوه‌و شوینی مانگ ده‌که‌وی، وه‌هه‌یانه‌ شوین گومراکه‌ره‌ سه‌رکه‌شه‌کان ده‌که‌ون، له‌شه‌یتان و بت و کوئه‌نانی و جادووباز و ئه‌مانه‌، چونکه‌ له‌جه‌هانا ئه‌وانه‌یان په‌رستوه‌و. ئه‌م نه‌ته‌وه‌ی ئیسلامه‌ له‌وی ده‌مینه‌وه‌ وه‌چاوه‌روانی په‌روه‌ردگاری خ‌ۆیان ده‌که‌ن، ناپاکه‌کانیشیان هه‌ر له‌ناودایه‌، جاخ‌ودای گه‌وره‌ له‌سه‌ر شیوه‌یی که‌نه‌یناسنه‌وه‌ دی بۆلایان و ده‌فه‌رموی: من خ‌ودای ئیوهم. ئه‌وانیش ده‌لین: ئیمه‌ ئه‌مه‌ شوینمانه‌ له‌م جیگه‌یه‌ ناجوئین هه‌تا خ‌ودای خ‌ۆمان دی بۆلامان له‌سه‌ر ئه‌وشیوه‌یه‌ی که‌رون و ئاشکرایه‌ له‌لامان و پیغه‌مبه‌ران پیا‌یان راگه‌یانددوین، ئیمه‌ کاتی په‌روه‌ردگارمان هات ده‌یناسین. ئه‌وسا خ‌وای بالاده‌ست و خ‌اوه‌ن شکۆ، ته‌شریف دینی بۆلایان و ده‌فه‌رموی: من خ‌ودای ئیوهم: ئه‌وانیش ده‌لین: به‌لێ راسته‌ تۆخ‌ودای ئیمه‌ی، ئه‌وجا خ‌ودا بانگه‌وازیان لێ ده‌کا، له‌پاشا پردی سیرات که‌له‌موو باریکترو له‌شم‌شیر تیژتره‌، به‌سه‌ر پشته‌ی دۆزه‌خ دا راده‌کیشری، وه‌من یه‌که‌م که‌س ده‌بم له‌ پیغه‌مبه‌ران که‌ئۆمه‌تم له‌و پرده‌وه‌ ده‌په‌رینه‌وه‌.

وه‌له‌و رۆژدا له‌به‌ر سام و ترس، جگه‌ له‌ پیغه‌مبه‌ران، که‌س زات نا‌کا که‌قسه‌ بکا، فه‌رمایشی پیغه‌مبه‌رانیش له‌و رۆژدا بریتی یه‌ له‌وه‌ خ‌ۆش خ‌ۆش ده‌فه‌رموون: ئه‌ی خ‌ودایه‌! به‌بی وه‌ی، ئه‌ی خ‌ودایه‌ سه‌لامه‌تیا‌ن بفه‌رموو.

له دۆزه خا جوړه قولایې ههیه، وهك دركه كه لوی وایه، خۆدركه كه لویتان به چاوی خۆتان دیوه؟ گوتیان: به لئ دیومانه. فهرمووی: (دهله سه رشیوهی دركه كه لهوئ یه، به لام بهس خودا خوی ئه ندازه ی گه وره پیه كه ی دمزانئ، جاكاتی خه لكه كه دهیانهوئ به سه رپردی سیراطا به پرنه وه و برۆن بۆ به ههشت ئه و قولاپانه له م بهرو ئه و بهری پردی صیراطه وه په لاماریان ددهن و بههوی كاری به دیانه وه دهیان فرینن بۆناو دۆزهخ، جاهه یانه بههوی كردهوئ ناله باریانه وه به فه تارمت دهچن، ههیشیانه له بهر كردهوئ بهدی خوی قولاپهكان ئه نجن ئه نجنیان دهكهن، له پاشا رزگاریان دهبی، ههتا كاتی خودا خواست دهكا كه پرهم به و برواداران بهكا، كه هیشتا له دۆزهخ دا ماون و دۆزهخین، فهرمان به فریشتهكان دهكا: كه ههركه سی خواپه رست بووبی له دۆزهخ دهی بهینن، ئهوانیش له دۆزهخ دهریان دههینن و به شوینهواری كورنووش باومپردارهكان له ناو ئاگردا ده ناسنه وه و دهریان دههینن، چونكه خودای گه وره شوینهواری كورنووشی له ئاگر قه دهغه كردهوه، ئاگری دۆزهخ تهوئلی موسوئمان ناسووتینئ، ئیتر له دۆزهخ دینه دهره وه. كاتی دینه دهره وه بوون به سووته مهرو، جانواوی ژیانیان پیا دهكهن، ئیتر وهك تۆمه ی ناو لیوهی لافاو سهوز دهبنه وه و دهبنه وه به مروفتیكي ئاسایی.

ئهوجا خودا له دادگایی نیوانی بهندهكانی ئی دهبیته وه، پیاویکیان له نیوانی بهههشت و دۆزهخا دهمینئ، دواترین كه سه كه دهچیته ناو بهههشت، دۆزهخ به ره و رووی دهبی، جاده لئ: ئه ی خودایه! به پرهمه تی خۆت رووم دووربخه ره وه له ههنا ی ئه م ئاگره، به راستی شه راكه ی پر و كاندوومی و تینی بلیسه كه ی سووتاندوومی، خودایش دمه فرموئ: رهنگه ئه گه ر ئه م كارمت بۆبكرئ داوای شتی تربكه ی؟! ده لئ: نا، به گه وره بی تۆ داوای شتی ترناكه م، ئیتر چه نده ی كه خودا مه یلی هه بی، به لئین و په یمان ددها به خودا كه نه گه ر ئه وداخوازییه ی جی به جی بكا، داوای هیچی تری ئی ناكا، ئهوجا خودا رووی

له ئاگره که دوور ده خاته وه، جاکاتی روو ده کاته به ههشت و گهشی و ناسکی و نازدارییه که ی ده بینێ، نه وهنده ی چه زی خودای له سه ربی بیده نگ ده بی، له پاشتر ده ست ده کا به پاپانه وه ده لی: خواجه گیان! بمبه ره پی شه وه بو به رد مرگای به ههشت؟ خودایش ده فره موئ: ئه ی تو به لێن و په یمانته به من نه دا، که له وم زیاتر داوای هیچی تر نه که ی؟ به نده که ده لی: ئه ی په رومردگارم! ئومید ده کم که نه بم به به ده به خترین دروستکراوانی تو که له دو زه خ ده رچوون، خودایش پی ی ده فره موئ: خو له مه زیاتر، نه گهر پی ته بدرئ، داوای شتی ترناکه ی؟ ده لی: نه خه یر به گه وره یی تو داوای شتی ترناکه م جگه له م داوایه، ئیتر نه وهنده ی چه زی خودای له سه ربی دیسان به لێن و په یمان ده دا به خودا که داوای زیاتر نه کا، نه و جا ده بیاته پی شه وه بو به رد مرگای به ههشت، جاهر له گه ل ده گاته به رد مرگای به ههشت و چاوی به و نازو نیعمهت و گشت به هره و خوشی و ناسک و نازدارییه ی ده که وئ، که واله ناویدا، سه رسام ده بی و نه وهنده ی چه زی خودای له سه ربی بی هه نگ ده بی، نه و جا ده لی: ئه ی خودایه! بمبه ره ناو به هه شته وه!.

خودای بالاده ست و خاوهن شکو ده فره موئ: ئه ی هاوار له ده ست بی په یمانی ی تو ئه ی ئاده می زاد! چه نده بی په یمانیته! خو تو لای خو ته ئه وه هه مکه به لێن و په یمانته به من دا که ئیتر داوای زیاتر نه که ی که چی جار له گه ل جارابی به لێنتر ده رده چی ته؟! ده لی: ئه ی په رومردگارم مه مکه به به دترینی دروستکراوانی خو ته، جاخودای گه وره له کاری ئه م به نده یه ی خو ی پیکه نینی دی و ئی ی رازی ده بی و نه و جا پی گه ی ده دا ده چی ته ناو به هه شته و پی ی ده فره موئ: ئه ی یه نده ی من ئاواتت چی یه داوای بکه، هه تا پی تی بده م و ئاواتت گشتی به ینه دی، نه و یش خو زگه یه کی زور ده خوازی و داوای هاتنه دی گه لی ئاوات ده کا، هه تا هه رچی ده وئ داوای ده کا و ئاواتی تری نامینی، نه و سا خودای بالاده ست و خاوهن شکو خو ی شتی بیر ده خاته وه و پی ی ده فره موئ:

لەم چەشنەو لەوجۆرەى تریش داوا بکە، ئەوانەى کە خۆى لەبیری نەما بوو، خودا بیری دەخاتەو، تاگۆتایى ئەو پەرى خۆزگەو ئاواتى دى و ئیتەر ئاواتى تری نامینى کەداواى بکا، ئەوجا خودا پىی دەفەرموی: ئەمەو ئەوئەندەى تریش لەگەلیدا بۆتۆ).

ئەبوسەعیدى خودى بەئەبوهورەیرەى فەرموو: (پێخەمبەر (درووى خوێى لەسەر بى) دەیفەرموو: خودا پى ی دەفەرموی: ئەمەو دە ئەوئەندەى تریش لەگەلیدا بۆتۆ!).

ئەبوهورەیرە رمزای خودا لەئەوو لەئەبوسەعیدبى - فەرمووی: ئەوئەندەى کە لەفەرمايشتى پێخەمبەر خۆى لەبەرم کردوو ئاوايه: (ئەمەو ئەوئەندەى تریش لەگەلیدا بۆتۆبى).

ئەبوسەعید (رمزای خۆى لەسەر بى) فەرمووی: دەى من لە حەزرتەم بیست کە خودا پى ی دەفەرموی: (ئەمەو دە ئەوئەندەى تریش لەگەلیدا بۆتۆبى ئەى بەندەى من!).

راڤەو شیکردنەو:

لەودنیایش سویند دەمینى، تاقیکردنەو دەمینى، پارانەو لەخودای گەورە سوودى هەیه، درۆدەمینى، خودای گەورە بەچاوى سەر دەبینرى، بەلام بەبى دیاریکردنى جى و تەحەییوزو شتى وا. مەبەست لەپیکەنینى خودا پىویستى واتایەتى (واتە: لازمی مەعنایەتى) کە بریتىیه لەپێخۆشبوون و لىپرازیبوون، پردى سیرات راستە، هەموو کەسى بەسەرىدا تیدەپەرى، بەلام تاوانبار لى بەردەبیتەو بۆناو دۆزەخ!

۴۳۸- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: قَالَ: النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (أُمِرْتُ أَنْ أَسْجُدَ عَلَى سَبْعَةِ أَعْظَمٍ عَلَى الْجَنَّةِ وَأَشَارَ بِيَدِهِ عَلَى أُنْفِهِ وَالْيَدَيْنِ وَالرُّكْبَتَيْنِ وَأَطْرَافِ الْقَدَمَيْنِ وَلَا تَكْفِتُ الثِّيَابَ وَالشَّعْرَ). (الحديث ۸۱۲) (۳۸۴)

ئىبنوعەبباس (مەزەي خەي لى بىن) فەرمەي: پەيغەمبەر (دروودى خودى لەسەر بىن) فەرمەي: (خوداى گەورە فەرمانى پەيەم كەردووە كە لەسەر ئەم حەوت ئىسكە گورنووش بىەم لەسەر تەوئىل و هەردوو بەرى دەست و هەردوو ئەژنۆو لەسەر نووکی هەردوو پى) بە دەستى حەزەمت (مەزەي خەي لى بىن) ئاماژەى كرد بۆ ئەوە كە لووتىش بۆمە بەستى گورنووش لەسەر بەردن، بە شىكە لە تەوئىل و فەرمەي: (هەروا فەرمەنم پى كراوە كە جل و بەرگىش كۆنە كەينەو، وەك هەلگەردنى چاكى كەواو بەستنى فەقەيانە و شتى وا، وە قەزىش خەه ئەندەين).

٤٣٩ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (إِنِّي لَا أَلُو أَنْ أَصَلِّيَ بِكُمْ كَمَا رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي بِنَا قَالَ ثَابِتٌ رَأَى الْحَدِيثَ كَانَ أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ يَصْنَعُ شَيْئًا لَمْ أَرَكُمُ تَصْنَعُونَهُ كَانَ إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ قَامَ حَتَّى يَقُولَ الْقَائِلُ قَدْ نَسِيَ وَبَيْنَ السَّجْدَتَيْنِ حَتَّى يَقُولَ الْقَائِلُ قَدْ نَسِيَ). (الحديث: ٨٢١ طرفه في: ٨٠٠). (٣٨٥)

ئەنەس (مەزەي خەي لى بىن) فەرمەي: دلتيا بن لەووە كە من كەمتەرخەمى ناكەم لەووەدا، كە بۆخۆم چۆن پەيغەمبەرم ديوەكە نوێژى كرد بۆمان، منىش ئاوا نوێژتان بۆبكەم. ثابت كەراوى ئەم فەرموودەيەيە لە ئەنەسەو دەفەرمەي: جارەن ئەنەس شتىكى دەكرد، نابەينم كە ئیو بەكەن، ئەنەس لەناو نوێژدا كەسەرى لەچەمەنەو هەلەمەبەرى، ئەو ئەندە بەپێو رادەووەستەو نزەو وەردى دەخوێند تەنانەت زەينمان بۆئەو دەچوو: كە لەبەرى چوو دابنەوئى بۆ گورنووش، لەنيوانى هەردوو گورنووشەكانىش دا هەروەها). (ف - ٤٣٥).

٤٤٠ - (بروانه فەرموودەى ژمارە: ٣١٤) (اعتدلوا في السجود...). (ر - ٣١٤).

٤٤١- عَنْ مَالِكُ بْنُ الْحُوَيْرِثِ اللَّيْثِيُّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) (أَنَّهُ رَأَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي فَإِذَا كَانَ فِي وَثْرٍ مِنْ صَلَاتِهِ لَمْ يَنْهَضْ حَتَّى يَسْتَوِيَ قَاعِدًا). (الحديث ٨٢٣). (٣٨٦)

مالیکی کوری حوہوہیریٹی-ئل-لہیٹی- (پڑھی خوی لہ ہن) فہرمووی: بہچاوی خوّم پیغہمبہرم دی، کاتی لہرکاتی یہکہم و لہرکاتی سییہم، ہئل دہسایہوہ، کہرکاتہتاکہکانی نوپژن، یہکسر ہئلنہدہستایہوہ، بہلکوو کہمی دادہنیشت، ئەوسا ہئل دہسایہوہ بوپرکاتی نوئ). (ت/١/٢٨١/١ ز-٨٨ ژ-٥٤٦ + ز-٨٧ ف-١، ٢، ٣).

٤٤٢- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) (أَنَّهُ صَلَّى: فَجَهَرَ بِالتَّكْبِيرِ حِينَ رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ السُّجُودِ وَحِينَ سَجَدَ وَحِينَ رَفَعَ وَحِينَ قَامَ مِنَ الرُّكْعَتَيْنِ وَقَالَ هَكَذَا رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). (الحديث ٨٢٥). (٣٨٧)

ئہبوسہعیدی خودری لہمہدینہ بہرنوپژن کرد بو موسولمانان، کاتی سہری لہکوورنوشی یہکہم ہئلپری و کاتی لہپاش تہحیاتی یہکہم ہئلسایہوہ، لہہموو ئەم کاتانہدا بہدہنگی بہرزئہللّٰہوئہکبہری دہکرد، وہفہرمووی: پیغہمبہرم بہچاوی خوّم دیوہ لہسہر ئەم شیوہیہ نوپژن دہکرد).

٤٤٣- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) إِنَّهُ كَانَ يَرَى عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) (يَتَرَبَّعُ فِي الصَّلَاةِ إِذَا جَلَسَ فَفَعَلْتُهُ وَأَنَا يَوْمَئِذٍ حَدِيثُ السِّنِّ فَتَهَانِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) وَقَالَ إِنَّمَا سُنَّةُ الصَّلَاةِ أَنْ تَنْصِبَ رِجْلَكَ الْيُمْنَى وَتَنْهِيَ الْيُسْرَى فَقُلْتُ إِنَّكَ تَفْعَلُ ذَلِكَ؟ فَقَالَ إِنَّ رِجْلِي لَأَتَحْمِلَانِي). (الحديث ٨٢٧). (٣٨٨)

(٣٨٦) لاحظ خاتمة أبواب صفة الصلاة في فتح الباری ج/٢/٤٠٩/٨٧٥ المترجم.

(٣٨٧) وهذا الحديث تفرد به البخاری عن أصحاب الكتب (عینی/٦/١٠٠/٢١١) المترجم.

(٣٨٨) لم يوافقه مسلم على تخريجه (فتح الباری/٢/٤٠٩/٨٧٥) المترجم.

عہدوئلای کوری عہدوئلای کوری عومەر (ہمزای خواہان لسی ہن) فہرمووی: باوکم عہدوئلای کوری عومەر، لہتہ حیاتا چوارمشقی دادہنیش، منیش ئہو کاتہ منالکار بووم، لہدانیشتنی تہ حیاتا وەک ئہو چوارمشقی دادہنیشتم باوکم ریگہی ئہوہی نەدام و فہرمووی: وامہکە، چونکە سوننہتہ ئاوادابنیشیت بو تہ حیات: پیی راستت ہەئنییت و پیی چہپت راخہیت. منیش عہرزیم کرد: خوئو خوئ چوارمشقی دادہنیشیت لہتہ حیاتا، ئہی ئہوہبو؟ فہرمووی: ئاخەر من قاجم ہەئم ناگری).

٤٤٤- عَنْ أَبِي حُمَيْدٍ السَّاعِدِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (أَنَا كُنْتُ أَخْفَظُكُمْ لِصَلَاةِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأَيْتُهُ إِذَا كَبَّرَ جَعَلَ يَدَيْهِ حِذَاءَ مَنْكِبَيْهِ وَإِذَا رَكَعَ أَمَكَنَ يَدَيْهِ مِنْ رُكْبَتَيْهِ ثُمَّ هَضَرَ ظَهْرَهُ فَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ اسْتَوَى حَتَّى يَعُودَ كُلُّ فَقَارٍ مَكَانَهُ فَإِذَا سَجَدَ وَضَعَ يَدَيْهِ غَيْرَ مُفْتَرِشٍ وَلَا قَابِضِهِمَا وَاسْتَقْبَلَ بِأَطْرَافِ أَصَابِعِ رِجْلَيْهِ الْقِبْلَةَ فَإِذَا جَلَسَ فِي الرُّكْعَتَيْنِ جَلَسَ عَلَى رِجْلِهِ الْيُسْرَى وَكَسَبَ الْيُمْنَى وَإِذَا جَلَسَ فِي الرُّكْعَةِ الْآخِرَةِ قَدَّمَ رِجْلَهُ الْيُسْرَى وَكَسَبَ الْآخِرَى وَقَعَدَ عَلَى مَقْعَدَتِهِ). (الحديث ٨٢٨). (٣٨٩)

ئہو حومہیدی ئہل- ساعیدی (ہمزای خوی لسی ہن) بہچہن کەسی لہ یارانئ پیغہمبەری فہرموو: من لہہمووتان باشتر ناگام لیئہتی کەنوئزی پیغہمبەر (دروودی خودای لہ سەر ہن) چوئ بوو: سەرئجم دەدا کەئہئللاھوئہکبەری دەکرد، ہەردوو دەستی لہ ناستی ہەردووشانی ہەئدەبری، کەروکووعیشی دەبرد ہەردوو دەستی لہ ہەردوو ئہژنوکانی خوئی گیر دەکرد، وەرپیک پشتی خوئی دەچەماندەوہ، پشت و ملی خوئی رپیک لہیەک ناست بہبی کووری رادەگرت، کەسەریشی لہچەمینەوہ ہەئدەبری، رپیک ہەئەستایەوہ قنج رادەوہستایەوہ، تایەک یەک برپراگەکانی پشتی دەچوونەوہ شوینی خویان، کەکوړنووشیشی

دهبرد ههردوو لهپی دهستی دادەنا، لهسەر زهوییهکهو، بهلام باسکی خۆی رانهدهخست لهسەر زهوییهکهو، کهمی باسکهکانی لهکوورنوشا بهرز دهگرت، وهنهیشی دهنووساندن بهلاته‌نیشتی خۆیهوه، به‌لکوو ههردوو‌بالی خۆی بلاوده‌کردهوه، وه‌سینگی په‌نجه‌کانی ههردوو پیی لهسەر زهوی دادەناو، نووکی په‌نجه‌کانی قاچی پروویان ده‌کرده رووگه (قیبله) له‌ته‌حیاتی یه‌که‌میشا له‌سەر قاچی چه‌پی داده‌نیشتی و نووکه‌که‌ی ده‌رده‌کرد، وه‌پی ی راستیشی هه‌ل دهناو له‌سەر لا پانی خۆی داده‌نیشتی. (ب/د/ت/ن/ - تاج/ ١ / ٢/٢٧١ ز- ٨٣ ژ- ٥١٨).

ئه‌بوجومه‌یدی ئه‌ل- ساعیدی (په‌زای خۆی له‌ بی) سه‌حابی یه‌کی ناوداره ناوی عه‌بدو په‌رهمانی کوری سه‌عه‌ده، ئه‌نصاری یه، خه‌لکی مه‌دینه‌یه، ئاماده‌ی ئوحوودو مه‌ئبه‌ندوشه‌رپاگانای دواي ئوحوود بووه، له‌پیاوان (ریجال) ی سه‌حیحه‌ینه، له‌کو‌تایی جینه‌شینی مه‌عاوییه‌دا فه‌وتی کردووه. (په‌زای خۆی له‌ بی).

٤٤٥- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ ابْنِ بُحَيْنَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) (وَهُوَ مِنْ أَزْدِ شَوْعَةَ وَهُوَ حَلِيفُ ابْنِ عَبْدِ مَنَافٍ وَكَانَ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى بِهِمُ الظُّهْرَ فَقَامَ فِي الرُّكْعَتَيْنِ الْأُولَيَيْنِ لَمْ يَجْلِسْ فَقَامَ النَّاسُ مَعَهُ حَتَّى إِذَا قَضَى الصَّلَاةَ وَانْتَهَرَ النَّاسُ تَسْلِيمَهُ كَبَّرَ وَهُوَ جَالِسٌ فَسَجَدَ سَجْدَتَيْنِ قَبْلَ أَنْ يُسَلِّمَ ثُمَّ سَلَّمَ). (الحديث ٨٢٩- أطرافه في: ٨٣٠، ١٢٢٤، ١٢٢٥، ١٢٣٠، ٦٦٧٠، ٣٩٠).

عه‌بدوئلاي کوری مالیک (په‌زای خۆی له‌ بی) که‌دايکی ناوی بو‌حه‌ینه‌یه، که‌له‌هۆزی ئه‌زدی شه‌نووته‌یه، که‌هاوپه‌یمانی نه‌وه‌ی عه‌بدومه‌نافه، که‌یه‌کی‌که‌ له‌هاوړی یانی پی‌نخه‌مبه‌ر (دروودی خۆدای له‌سەر بی) فه‌رمووی: روژی پی‌نخه‌مبه‌ر (دروودی خۆدای له‌سەر بی) نو‌یژی نیوه‌رو‌ی بو‌کردین، له‌رکاتی دوه‌میدا یه‌که‌سەر هه‌ئسایه‌وه‌و، ته‌حیاتی یه‌که‌می نه‌خویند، نو‌یژکه‌ره‌کانیش له‌گه‌لیدا هه‌ئسانه‌وه‌و، جاکاتی نو‌یژه‌که‌ی

تہواو کرد، مہردوم چاومہ پروانی تہوہ بوون کہ سلاو بداتہوہ، لہو کاتہدا بہدانیشتنہوہ تہللاہوئہ کبہری کردو لہ پیش سلاودانہوہدا دوو کورنووشی برد، لہ جیاتی تہو تہ حیاتہی کہ لہ یادی چوو بوو، تہو جا سلاوی دایہوہ. خہ لکہ کیش لہ گہل تہودا تہم دوو کورنووشہ یان برد. (ت/١/٣٢٥/٤ ز-١٠٩ ژ- ٦٣٧ = ش/د/ت/ن).

٤٤٦ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (كُنَّا إِذَا صَلَّيْنَا خَلْفَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قُلْنَا السَّلَامَ عَلَى اللَّهِ، السَّلَامَ عَلَى جِبْرِيلَ وَمِيكَائِيلَ السَّلَامَ عَلَى فُلَانٍ وَفُلَانٍ فَالْتَفَتَ إِلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ إِنَّ اللَّهَ هُوَ السَّلَامُ فَإِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ فَلْيَقُلْ: (التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ)، فَإِنَّكُمْ إِذَا قُلْتُمُوهَا أَصَابَتْ كُلُّ عَبْدٍ لِلَّهِ صَالِحٌ فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ). (الحديث ٨٣١ أطرافه في: ٨٣٥، ١٢٠٢، ٦٢٣٠، ٦٢٦٥، ٧٣٨١، ٦٣٢٨، ٣٩١).

عہدوللای کوری مہسعوود (پڑی خوی لہ بے) فہرمووی: لہ پیش دا کہ لہ پستی پیغہمبہرہوہ (دروودی خودای لہسہر بے) بہکومہل نوپڑمان دہکرد، لہ پیش دانانی تہ حیاتا، دہمانگوت: سلاو لہ خودا، سلاو لہ جوبرائیل، سلاو لہ میکائیل، سلاو لہم، سلاو لہو، تا پڑوی پیغہمبہر (دروودی خودای لہسہر بے) ئاوری دایہوہ لیمان و فہرمووی: (التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ ... تاد) واتہ: ہرچی ہوئی قہدرو پڑہ ج بہگوفتار ج بہکردار، وہہرچی سہرچاوی پاکی و خاوپنییہ تہمانہ ہہموویان لہر استیدا ہہرشایستہن بو خودای مہزن، دروود لہسہر تو تہی پیغہمبہری خودا لہ گہل رہحمہت و بہرہگہتی خودا، دروود لہسہر ئیمہیش و لہسہر ہہموو بہندہ باشہکانی خودا، شایہتی دہدم کہہر خودا خودایہ، خودای تر نییہ،

وہشایہ تی دہدم کہ موحمہ مہد بہندہو پیغہ مہری خودایہ نیتر سلاوو دروود مکہ تان بہرہ مہو بہندہ مہ کی باشی خودا دہکھوی، خوی ئہو بہندہ مہ لہسہ رزموی بی، وہخوی لہئاسمان بی، ئہو سلاووی ئیوہ کہلہسہر ئہم شیوہ مہ بی دہیگری تہوہ. (ت/١/٢٥٢/ ١٢ ز- ٧٢ ز- ٤٨٠ ش/د/ت/ ن) پروانہ فہرموودہی ژمارہ (٤٤٩).

٤٤٧ - عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَخْبَرْتُهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَدْعُو فِي الصَّلَاةِ: (اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ الْمَسِيحِ الدَّجَالِ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَفِتْنَةِ الْمَمَاتِ اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْمَأْثَمِ وَالْمَغْرَمِ) فَقَالَ لَهُ قَائِلٌ مَا أَكْثَرَ مَا تَسْتَعِيدُ مِنَ الْمَغْرَمِ فَقَالَ إِنَّ الرَّجُلَ إِذَا غَرِمَ حَدَّثَ فَكَذَبَ وَوَعَدَ فَأَخْلَفَ). (الحديث ٨٣٢ - أطرافه في: ٨٣٣، ٢٣٩٧، ٦٣٧٥، ٦٣٧٦، ٦٣٧٧، ٧١٢٩) (٣٩٢)

عائشہی ہاوسہری پیغہ مہر دروودی خوا لہ پیغہ مہرو رمزای خودا لہ ہاوسہرہ پاکیزہ کانی - فہرمووی: دہستووری پیغہ مہر وابوو، لہنویرڈا، لہکوٹای تہ حیاتدا، لہپیش سلاودانہو دہدا، دہیفہرموو: (اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ الْمَسِيحِ الدَّجَالِ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَفِتْنَةِ الْمَمَاتِ اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْمَأْثَمِ وَالْمَغْرَمِ): خودایہ! پہنا دہگرم بہتو لہسزای گوڑ، پہنادہگرم بہتو لہنازاوہو ناشووبی جہ جالہ کویرہی جادووگہر، پہنادہگرم بہتو لہنازاوہی ژیان و مردن، خودایہ! پہنادہگرم لہتاوانباری و لہباری نالہباری ژیرباری قہرزاری). یہکی عہرزی کرد: قوربان! بوئہوہندہ دادتہ لہدہست باری ژیر قہرزاری؟ فہرمووی: (چونکہ پیاو کہبوو بہ ژیر قہرزو قوئہوہ تووشی درؤو دہلہسہ دہبی، ئہوجا بہئین دہداو بہئینہ کیشی بوئناچیتہ سہر).

راقه و شیکردنه وه:

ئهوبههرانه ی لئی و مردهگیرین:

- ١- سزای گوڤ راسته و ههقه بهپیی ئهم فهرموودهیه، کهواته: گوئی بهقهسهی موختهزیله و هاواراگانیان نادری، کهنهبوو (نهفی) ی دهکن.
 - ٢- بهلگهیه لهسهه چهسانی جهجال، کهزوو یادرهنگ ههلدهسی.
 - ٣- نیشانهی ئهوهیه کهقهرزازی هوئی شوورمیی ههردوو جیهانه.
 - ٤- پرسیارکههرکه، بهپیی گیرانهوهی نهسانی عایشه خوئی بووه.
 - ٥- لهه فهرموودهیهوه دمدهکهوئی کهپهناگرتن بهپهناهی خودا لهشتی خراپ سوننهته، بهلکوو گهئ جار پهناگرتن لهشتی رهوایش، وهک قهرزو سوال، کهسهردهکیشن بوشتی خراپ، ههرسوننهته. ههرچیش سوننهت بی قازانجی نایینی و جیهانی ههیه (ت/١/٢٩٠ ز- ٩٣ ژ- ٥٦٥ = ش/د).
- ٤٨٤- عَنْ أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّهُ قَالَ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (عَلَّمَنِي دُعَاءً أَذْعُو بِهِ فِي صَلَاتِي قَالَ قُلْ اللَّهُمَّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي ظُلْمًا كَثِيرًا وَلَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ فَاعْفِرْ لِي مَغْفِرَةً مِنْ عِنْدِكَ وَارْحَمْنِي إِنَّكَ أَنْتَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ). (الحديث ٨٣٤- طرفاه في: ٦٣٢٦، ٧٣٨٨) (٣٩٣)
- ئهوبههگری سهديق (رمزای خوای لئ بئ) فهرمووی به پیغه مبهه (دروودی خودای لهسهه بئ)
- قوربان! نزیههکم فیربهکه، کهلهنویرهکهما بیکهم. فهرمووی (دروودی خودای لهسهه بئ)
- (بلی: اللهم إني ظلمت نفسي ظلماً كثيراً، ولا يغفر الذنوب إلا أنت، فاعفر لي مغفرة من عندك وارحمني إنك أنت الغفور الرحيم: خوايه! من زورو ستهمیکی گهئ زورم لهخوم کردوو، جگه لهتوکهسی تر رادهی ئهوهی نییه کهلهگوناه خوش بئ، بهلوتفو کههرمی خوت لیم خوش بهو، میهرهبانیم لهگهل بنوینه،

بهراستی ئەمە خودایە! تۆ تاوانبەخش و میهرەبانیت (ت/١/٢٩١/٢ ز- ٩٣ ژ- ٥٦٦ = ش/ت/ن).

٤٤٩- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنَّا إِذَا كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي الصَّلَاةِ: قُلْنَا السَّلَامَ عَلَى اللَّهِ... (انظر: ٤٤٦).

لهگێڕانهوهی ئێرمدا لهناخرهکهیهوه دهفهرموی (دروودی خودای لهسهر بێ): (ئنجای بهئامرزووی خۆی بپاڕیتهوهوه چهزی لهچی بێ لهخودا داواى بکا).

راقه و شیکردنهوه:

لهم فهرموودهیهوه ودردهگیرئ پاداشی نزای باشو بهخشینی پاداشی خێرو قورئانخویندن بهزیندوو یابه مردوو دروسته و پێیان دهگا.

٤٥٠- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: (كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا سَلَّمَ قَامَ النِّسَاءُ حِينَ يَقْضِي تَسْلِيمَهُ وَمَكَثَ يَسِيرًا قَبْلَ أَنْ يَقُومَ). (الحديث ٨٣٧- طرفاه في: ٨٤٩، ٨٥٠، ٨٦٦، ٨٧٠، ٨٧٥). (٣٩٤)

ئومموسه لهمه‌ی هاوسهری پێغه‌مبهر (دروودی خودای لهسهر بێ) دهفهرموی: پێغه‌مبهر (دروودی خودای لهسهر بێ) دهستووری وابوو که سلاوی نوێژى دهمایه‌وه، که‌مى له‌شوینى خۆى دا دهمایه‌وه، هه‌تا ژنان پێش پیاوان برۆن، ئیتر ژنان له‌پاش سلاودانه‌وه‌ی پێغه‌مبهر هه‌لده‌ستان و ده‌رۆشتن.

راقه و شیکردنهوه:

ئهم فهرموودهیه به‌لگه‌یه له‌سهر ئهم چه‌ندشته: سلاودانه‌وه‌ی نوێژ چه‌سپاوه، چوونی ژن بۆ چه‌ماعه‌ت بۆ مزگه‌وت ڕه‌وايه، واباشه له‌پاش سلاودانه‌وه‌ی پێش‌نوێژ، له‌پێش پیاوان هه‌لسن برۆن، هه‌تارئ له‌نازاوه بگیری.

٤٥١- عَنْ عِثْبَانَ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (صَلَّيْنَا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاسْلَمْنَا حِينَ سَلَّمَ). (الحديث ٨٣٨) (انظر: ٢٦٢) (٣٩٥)

عیتبانی کوپی مالیک (پڑھی خدای لسا بہن) فہرمووی: لہ پستی پیغہمبہرہوہ کہ نوپڑمان بہ جہماعہت دہکرد، ٹہوکاتہ سلاوی نوپڑمان دہدایہوہ کہ پیغہمبہر (درویدی خودی لسمہر بہن) سلاوی دہدایہوہ.

روونکردنہوہ:

عیتبانی کوپی مالیک ٹہنصاری یہ، خہزرہجی یہ، فہرموودہی لہصہحیحہین دا ہہیہ، پیٹنویڑی ہوزہکہی بوو، کوپربوو، بہدری بوو، پیغہمبہر (درویدی خودی لسمہر بہن) پہیمانی برایی لہنیوانی ٹہوو عومہری کوپی خہطابدا بہست، لہسہردہمی جینشینی مہعاوییہدا لہپاش تہمہنیکی دریڑ فہوتی کرد.

٤٥٢- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: (أَنَّ رَفَعَ الصَّوْتِ بِالذِّكْرِ حِينَ يَنْصَرِفُ النَّاسُ مِنَ الْمَكْتُوبَةِ كَانَ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ كُنْتُ أَعْلَمُ إِذَا انْصَرَفُوا بِذَلِكَ إِذَا سَمِعْتُهُ). (الحديث ٨٤١ - طرفہ فی: ٨٤٢) (٣٩٦).

ٹیبنوعہبباس (پڑھی خوبان لسا بہن) فہرمووی: لہسہردہمی پیغہمبہردا (درویدی خودی لسمہر بہن) نوپڑکہرہکان کہ لہجہماعہتی نوپڑہ فہرزہکان دہبوونہوہ، دہنگیان لہویردی پاش نوپڑہ فہرزہکان ہہٹدہبری، من بہو دہنگ ہہٹپینہ دہمزانی کہوا لہنوپڑبوونہتہوہ).

(٣٩٥) أخرجه مسلم في المساجد ومواضع الصلاة، باب: الذكر بعد الصلاة، وبيان صفته، رقم/ ٥٩٥، ٥٨٢=راجع الأرقام: ١٣١٦، ١٣١٧، ١٣١٨.

(٣٩٦) أخرجه مسلم في المساجد ومواضع الصلاة، باب: الذكر بعد الصلاة، رقم: ٥٨٣ = ١٣١٦، ١٣١٨.

٤٥٣- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (جَاءَ الْفُقَرَاءُ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالُوا ذَهَبَ أَهْلُ الدُّثُورِ مِنَ الْأَمْوَالِ بِالذَّرَجَاتِ الْأَعْلَى وَالتَّعْيِيمِ الْمَقِيمِ يُصَلُّونَ كَمَا نُصَلِّي وَيَصُومُونَ كَمَا نَصُومُ وَلَهُمْ فَضْلٌ مِنْ أَمْوَالٍ يَحْجُونَ بِهَا وَيَعْتَمِرُونَ وَيَجَاهِدُونَ وَيَتَصَدَّقُونَ قَالَ أَلَا أَحَدْتُكُمْ إِنْ أَخَذْتُمْ بِهِ أَذْرَكْتُمْ مَنْ سَبَقَكُمْ وَلَمْ يَذْرِكْكُمْ أَحَدٌ بَعْدَكُمْ وَكُنْتُمْ خَيْرَ مَنْ أَنْتُمْ بَيْنَ ظَهْرَانِيهِ إِلَّا مَنْ عَمِلَ مِثْلَهُ تُسَبِّحُونَ وَتَحْمَدُونَ وَتُكَبِّرُونَ خَلْفَ كُلِّ صَلَاةٍ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ قَالَ الرَّاوي فَاخْتَلَفْنَا بَيْنَنَا فَقَالَ بَعْضُنَا تُسَبِّحُ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ وَتَحْمَدُ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ وَتُكَبِّرُ أَرْبَعًا وَثَلَاثِينَ فَرَجَعْتُ إِلَيْهِ فَقَالَ تَقُولُ سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَاللَّهُ أَكْبَرُ حَتَّى يَكُونَ مِنْهُمْ كُلُّهُمْ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ). (الحديث ٨٤٣ - طرفه في: ٦٣٢٩). (٣٩٧)

نه بوهورهیره (همزای خوی لن بی) فهرمووی: هه ژاران هاتن بوخرمه تی چه زرهت (همزای خوی لن بی) گوتیان: قوربان! نهی پیغه مبهری خودا! هه رچی پایه ی بهرزو نازو نیعمه ت و پایه ی گه وره هه یه، هه مووی داراو ده وئه مه نده کان، ده یبه ن بوخویان، پیغه مبه ریش (دروودی خودای له سمر بی) فهرمووی: چوئن؟ عه رزیان کرد: چونکه نه وان و هکوو ئیمه نو یژده کهن و، وهک ئیمه روژوو ده گرن و، سه رمه رای نه وهیش مالیان هه یه، خیرو خیراتی لی ده کهن و، چه جو عه مره ی پی ده کهن و پیی ده جن بوغه زاو هه موو جوړه چاکه یه کی تری بوژه رای خودا پی ده کهن، به لام ئیمه له بهر نه وهی که مالمان نییه ئه م جوړه خیرا نه مان بو ناگری. پیغه مبه ریش (دروودی خودای له سمر بی) فهرمووی: (دهی باکاریکتان پی بلیم، نه گهر جی به جی ی بکه ن، نه وانه ی پی ده گرنه وه که پیشتان که وتوون، وه که سیش له پاش ئیوه به و پایه یه ناگا، وه ئیوه ده بن به باشت رینی جینی ده ووروبه ری خو تان و که س ناگا به م پایه گه وره یه ی ئیوه مه گهر که سی وهک ئیوه نه و کاره بکا؟!) گوتیان: فهرموو بفهرموو نهی پیغه مبهری خودا! فهرمووی: (له پاش هه موو

نوویژی سیی و سیّ جار (سبحان الله) و سیی و سیّ جار (الحمد لله) و سیی و سیّ جار (الله اکبر) بکهن).

راوی دمفهرمووی: له ناو خو مانا بووین به دووبه ره، هه ندی کمان دهیان گوت: سیی و سیّ (سبحان الله) سیی و سیّ (الحمد لله) ده کهن و سیی و جوار (الله اکبر) بکهین، من چوومه وه بۆ خزمه تی و له م بارهیه وه لییم پرسى، فهرمووی: سیی و سیّ جار ده لییت: (سبحان الله و الحمد لله و الله اکبر). (ت ۵/۳۸/۱ ز ۱۰۸ ژ ۶۲۸ = ش/د/ت).

٤٥٤ - عَنْ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): (كَانَ يَقُولُ فِي ذُبُرِ كُلِّ صَلَاةٍ مَكْتُوبَةٍ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ اللَّهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ وَلَا مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ). (الحديث ٨٤٤ - أطرافه في: ١٤٧٧، ٢٤٠٨، ٥٩٧٥، ٦٣٣٠، ٦٤٧٣، ٦٦١٥، ٧٢٩٢). (٣٩٨).

وهرادی نوکهری موغیره کوری شوعبه (پهزای خوی لى بى) فهرمووی: موغیره نامه نووسی بۆ موعاوییه له سهرداواى خوی، له وکاته دا که موعاوییه فهرمان په وای موسو لمانان بوو، بۆ نووسی: جار ان کاتى پیغه مبه ر (دروودى خودای بهسره بى) له نوویژ ده بووه و سلاوى ده دایه وه نه م ویرده د خوینده وه دهیه فهرموو: (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ اللَّهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ وَلَا مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ): واته: ته نه خاخواویه و بهس، خوایه کی تا ک و ته نیایه، بى هاوه له، هیچ هاویه شی نییه، موک و دارایی و دهسه لات هه مووی له راستی دا بۆئه وه، سوپاس و ستایش هه ربۆئه وه، توانای هه مووشتیکی ههیه، په رومردگارم! نه وهی توبیده

بهكهس نابري، نهوهي تونهيدهي بهكهس نادري، دارايي داراو دهستداريي دهستدار لهلای توهيج داديكيان نادا). (ت/٣/٣١٧/١ ز-١٠٨ ژ-٢٦٦ = ش/د/ن).

٤٥٥- عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدَبٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا صَلَّى صَلَاةَ أَقْبَلَ عَلَيْنَا بَوَّاهٍ. (الحديث ٨٤٥ - أطرافه في: ١١٤٣، ١٣٨٦، ٢٠٨٥، ٢٧٩١، ٣٢٣٦، ٣٣٥٤، ٤٦٧٤، ٦٠٩٦، ٧٠٤٧) (٣٩٩)

سهموورهی کوری جهندوب (پهزی خوی لن بی) فهرمووی: پیغهمبهه (دروودی خودای لهسهه بی) کهبهرنویژی بودهکردین و لهنویژ دهبووه، لهپاش سلاودانهوه پستی دهکرده رووگه و رووی دهکرده نیمه. (ت/١/٦/٨ = تاج-٤ ز-٢ ژ-٤٢٤٤ ج-٤ = ش/ت/د).

٤٥٦- عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدٍ الْجُهَنِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) (أَنَّه قَالَ صَلَّى لَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَاةَ الصُّبْحِ بِالْحُدَيْيَةِ عَلَى إِثْرِ سَمَاءٍ كَانَتْ مِنَ اللَّيْلَةِ فَلَمَّا انْصَرَفَ أَقْبَلَ عَلَى النَّاسِ فَقَالَ هَلْ تَذَرُونَ مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ قَالُوا اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ أَصْبَحَ مِنْ عِبَادِي مُؤْمِنٌ بِي وَكَافِرٌ فَأَمَّا مَنْ قَالَ مُطَرْنَا بِفَضْلِ اللَّهِ وَرَحْمَتِهِ فذلِكَ مُؤْمِنٌ بِي وَكَافِرٌ بِالْكَوْكَبِ وَأَمَّا مَنْ قَالَ بَسْءٌ كَذَا وَكَذَا فَذلِكَ كَافِرٌ بِي وَمُؤْمِنٌ بِالْكَوْكَبِ). (الحديث ٨٤٦ - أطرافه في: ١٠٣٨، ١٤٧، ٧٥٠٣) (٤٠٠)

زهیدی کوری خالیدی جوههنی (پهزی خوی لن بی) فهرمووی: لهخودهیبیه بووین، شهو باران باریبوو، پیغهمبهه (دروودی خودای لهسهه بی) بهرنویژی نوژی بهیانی بوکردین، کهسلاوی دایهوه رووی کرده خهکهکهو فهرمووی: نهري دوزان که پهرومردگارتان چی دمههرومی؟ گوتیان: خوداو پیغهمبهه خودا خوین باش دوزانن، فهرمووی: دمههرومی: نهه بهیانی یه بههوی بارینی نهه بارانهوه بهندهکانم بوون بهدوو تاقم، تاقمیکیان باومریان بهمن بوو،

(٣٩٩) أخرجه مسلم في الرؤيا (العيني/١٣٦/٦) المترجم = ٥٨٩٦.

(٤٠٠) أخرجه مسلم في الايمان، باب: بيان كفر من قال مطرنا بالنوم، رقم: ٧١ = ١٣٣٦-٢٢٨.

شيحا.

وہ تاقمیکیان باومرپان بہمن نہ بوو، ئہوہی بلئی لہ سایہی خوداو رپحمہتی خوداوہ ئہم بارانہمان بؤباریوہ، ئہوہ باومرپی تہوہوای بہمن ھہیہو باومرپی بہبورج و ئہستیرہو شتی وانییہ، بہلام ئہوگہسہی بلئی: لہفیسارہ بورجا بارانمان بؤ باریوہ، ئہوہ باومرپی بہمن نییہ، بہلگوو باومرپی بہبورج و ئہستیران ھہیہ). (ریاض الصالحین/٤/ ١٢٥٨ ز- ٣٢٤ ژ- ١/١٣٣١).

روونگردنہوہ:

لہم سہردہمہی ئیمہدا ئامیرو پیومرپی زور پیشکہوتوو پەیدابوون، کەبەھۆی بەکارھێنانیہوہ، پێشبینی چۆنیتی ی گەش و ھەوابەباشی دەکری، بگرہ بہوجورہ پیومرانہ دەتوانری کاتی بارینی بہفرو باران لہپیش بارینیاندا بہچەند رۆژی، دیاری بکری. ھەندئ ئامیری ترھەن دەتوانن جووری کۆرپەلہ لہناو سکی دایکیدا دیاری بکەن کەنایا کچہ یا کورہ. ئہمانہ ئیستا ھەقائیقی زانستین، حاشا ھەل نہگرن. لیژمدا ئیمہ دەپرسین: ئایا ئہم جوورہ زانستانہ بہپێچەوانہی ئہم جوورہ فەرموودانہن یانا، وئایا ئہمانہ لہعیلمی غەیبین کەخودا نہبی کەس نایزانئ؟! یالہو جوورہ زانستەن کەبەھۆی ئاسایی دہزانرین؟! لہوہلاما دەلێین: ئہمپرو بہزانست چەسپاوہ کەئہو لافو گەزافہی کە لہکۆندا حیسابگەر و ئہستیرہ شوناسەکان لییان دەدا، سەبارت بەکەش و ھەواو رۆئی بورج و ئہستیرہو شتی وای ترلہبارینی باران داو، ھەروا لافو گەزافی عیلمی غەیب و قیرائەتی موسستەقبەل و پێشبینی کردنی رووداو لہئاییندەداو نیسبەتی ئہم جوورہشتانہ لہھەندئ شتی خەیاالی، ئہمپرو دەرکەوتووہ کەئہم جوورہ لافو گەزافہ ھەمووی درۆیہو چاوو راوہو قسہی نہفام و گیلہپیاوہ، لہراستیدا مەبەست لہم جوورہ فەرموودہیہ ئہوہیہ: کەموسولمان برپای بہپرو پووچ نہبی، لہھەمان کاتا ھەق بزانی کەھەموو شتی بہدەست خودا خۆیہتی، بارینی باران بہدەست خودایہ، بہدەست

ئەستىڧىرەو بورج نىيە، بەللام ھاۋكات لەگەل ئەمەدا، موسولمان دەبى ئەم دوو راستەقىنەيى بەباشى بزانى:

يەكەم: کاروبارى جيهان بەزۆرى ھۆيەكى لەبەرچاۋى ھەيە، گەل جارى جار ئەو ھۆيە ئاشکرايە، لەبەرئەو ھەموو کەس دەيزانى، وەك نەخۆشى دەبى بەھۆى مردن، ياوەك ئاگردەبى بەھۆى سووتاندن، گەل جارىش ئەو ھۆيە پەنھانە، دۆزىنەو ەو زەحمەتە، پىۋىستى بە ھەول و تىكۆشان و ھۆكارى دۆزىنەو ەو ھەيە، زۆرشت لەم بابەتى دوو ھەمە لەکۇندا ھۆكەى نەدەزاندرا، بەللام ئىستا ئەو ھۆيانە دۆزراونەتەو ەو، وەك مەددو جەزرى دەريا، کەھۆكەى ھىزى كىشەندەى مانگە.

دوو ھەم: جيهانى نەيىنى (عالمى غەيب) بىرئىتى يە لەوشتانە کەھەر خودا خۆى دەيانزانى، وەبەھىچ جۆرى کەس ناتوانى پەى يان پى ببا، چونکە بىرئىتىن لەوشتانەى کەوان لەودىو پەردەى سورشتەو ەو، بەھۆى ھۆى ماددى يەو ەو ھەستىيان پى ناکرى، ھۆش و ھەست و ھۆ لەناستىيان کۆلن، واتە: ھەرچى بەھۆى ئاسايى سروشتى بزانى ئەو ەو نەيىنى (غەيب) نىيە، ئەم جۆرەيش وەك: دەنگوباسى ناوگۆرو باسى ژيانى دوايى و زىندوبوونەو ەو چۆنئىتى حەشرو باسى فريشتەو دۆزەخ و بەرزەخ و بەھەشت و پەرى و زۆرشتى تر. کەواتە: ھەرشتى بەھۆى ئاسايى سروشتى، زوو يادەرەنگ بزانىرى، ئەو ەو پەيوەندى بەعيلمى غەيبەو ەو نىيە، چونکە کورت و پوخت: زانستى نەيىنى ئەو ەو کەھۆى سروشتى (ماددى) نەبى. بىروانە: ژمارە (٥٢٨) لەم کتیبەدا - (ومرگىر).

٤٥٧ - عَنْ عُقْبَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (صَلَّيْتُ وَرَأَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْمَدِينَةِ الْعَصْرَ فَلَسَّ ثُمَّ قَامَ مُسْرِعًا فَتَخَطَّى رِقَابَ النَّاسِ إِلَى بَعْضِ حُجَرِ نِسَائِهِ فَفَزِعَ النَّاسُ مِنْ سُرْعَتِهِ فَخَرَجَ عَلَيْهِمْ فَرَأَى أَنَّهُمْ عَجَبُوا مِنْ سُرْعَتِهِ فَقَالَ

ذَكَرْتُ شَيْئًا مِنْ تَبَرُّ عِنْدَنَا فَكَرِهْتُ أَنْ يَخْسِنِي فَأَمَرْتُ بِقِسْمَتِهِ. (الحديث ٨٥١ -
أطرافه في: ١٢٢١، ١٤٣٠، ٦٢٧٥) (٤٠١)

عوقبه (رمزی خوی لسن بن) فهرمووی: جاری، لهما دینه، له پشت پیغمبره وه
نویژی عهصرمان به کومه لی کرد، که سلاوی دایه وه به پله هه لساو به سهر
سهری خه لکه که دا هه نگاوی ناو، چوو بۆمالی یه کی له هاوسه ره گانی، له پاشا
که ها ته وه ته ماشای رووی خه لکه که ی کرد، روانی خه لکه که سهیری دی له م
په له کردنه ی. جا فهرمووی: (نه وه بۆیه وام کرد چونکه له ناو نویژه که دا
بیرم که وته وه که شووشی زیرمان له لاهیه یه، جاحه زم نه کرد که له مالی منا
شهوی به سه ردابی و سبه یینی له دهشتی مه حشه ردا به ندیم بکا، له بهر نه وه
له مالی وه پیم گوتن که دابهشی بکه ن به سهر هه ژاران دا).

٤٥٨- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) (لَا يَجْعَلُ أَحَدُكُمْ لِلشَّيْطَانِ شَيْئًا
مِنْ صَلَاتِهِ يَرَى أَنَّ حَقًّا عَلَيْهِ أَنْ لَا يَنْصَرِفَ إِلَّا عَنْ يَمِينِهِ لَقَدْ رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَثِيرًا يَنْصَرِفُ عَنْ يَسَارِهِ). (الحديث ٨٥٢) (٤٠٢)

عبداللای کوری مه سعوود (رمزی خوی لسن بن) فهرمووی: کهستان کاریکی
وامه که ن که بهشی شهیتان بکه ویته نویژه که تانه وه، به هو ی نه وه وه که وایزانی
دمبی هه ره له لای راسته وه له نویژه دمر چی، چونکه من به چاوی خۆم دیومه
که زۆر جار پیغمبر (دروودی خوندی له سهر بن) له لای چه پیه وه له نویژه دمر چوو وه جی
نویژه که ی به جی هیشتو وه. (ت/١. ش/د).

٤٥٩- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ: النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ (مَنْ أَكَلَ مِنْ هَذِهِ الشَّجَرَةِ يُرِيدُ الثَّوْمَ فَلَا يَغْشَا فِي مَسَاجِدِنَا قَالَ: الرَّاوى:

(٤٠١) من أفراد البخاری (فتح الباری/ ٢/ ٤٠٩/ ٨٧٥) المترجم.

(٤٠٢) أخرجه مسلم في صلاة المسافرين وقصرها، باب جواز الانصراف من الصلاة....، رقم:

قلت لجابر: ما يعني به؟ قال: مَا أَرَاهُ يَعْنِي إِلَّا نِيَّتُهُ وَقِيلَ: إِلَّا نَتْنُهُ. (الحديث ٨٥٤ - أطرفه في: ٨٥٥، ٥٤٥٢، ٧٣٥٩) (٤٠٣)

جابری کوری عہدوللہ (مزی خواہان لہ سن) فہرمووی: پیغہ مہر (دروودی خودای لہ سہر بن) فہرمووی: (ہہرکہ سی لہم گیایہی خوارد (واتہ: لہ سیر) باتوخی مزگہ وتہ کانمان نہ کھوی، تابؤنہ کھی دمروا) فہرموودہ گپڑہوہ (راوی) دمفہرموی: عہرزی جابیرم کرد: مہبہستی پیغہ مہر (دروودی خودای لہ سہر بن) لہم نہیی کردنہ لہ خواردنی سیر چی یہ؟ فہرمووی: وادہزانم مہبہستی ئہوہیہ کہبہ کالی خواردی، تابؤنہ کھی دمروا ہاموشوی مزگہ وت نہکا). ئہمہ گپڑانہوہی ئہبوعاصیمہ، لہئیبنوجورہیجہوہ، لہغہطاوہ، لہجابرہوہ، بہلام گپڑانہوہی موخلیدی کوری یہزید، لہئیبنوجورہیجہوہ لہباتی (إِلَّا نِيَّتُهُ) ئاواہ: (إِلَّا نَتْنُهُ) واتہ: مہبہستی بؤنہ ناخوشہکھیہتی. (تاج/١/٣٦٢/٢٠ ز ١٨ ژ - ٧٢٥ ش/د/ت/ن).

٤٦٠- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) (أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ أَكَلَ ثُومًا أَوْ بَصَلًا فَلْيَعْتَزِلْنَا أَوْ قَالَ فَلْيَعْتَزِلْ مَسْجِدَنَا وَلْيَقْعُدْ فِي بَيْتِهِ وَأَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَتَى بِقَدْرٍ فِيهِ خَضِرَاتٌ مِنْ بُقُولٍ فَوَجَدَ لَهَا رِيحًا فَسَأَلَ فَأَخْبَرَ بِمَا فِيهَا مِنَ الْبُقُولِ فَقَالَ قَرَّبُوهَا إِلَيَّ بَعْضُ أَصْحَابِهِ كَانَ مَعَهُ فَلَمَّا رَأَاهُ كَرِهَ أَكْلَهَا قَالَ كُلْ فَإِنِّي أَنَاجِي مَنْ لَا تُنَاجِي فِي رِيَايَةِ: أُنِّي بِبَدْرِ يَعْنِي طَبَقًا فِيهِ خَضِرَاتٌ). (الحديث ٨٥٥ طرفه في: ٨٥٤). (٤٠٤)

جابری کوری عہدوللہ فہرمووی: پیغہ مہر (دروودی خودای لہ سہر بن) فہرمووی: (ہہرکہ سی سیر، یاپیازی خوارد با کہنارگیری لہئیہمہ) یافہرمووی: (بادوور بگری لہمزگہ وتمان و لہمالی خوی دابنیشی و لہوی نوپڑی خوی بکات).

(٤٠٣) أخرجه مسلم في المساجد ومواضع الصلاة، باب: نهى من أكل ثوما... رقم: ٥٦٤=١٢٤٨.

(٤٠٤) أخرجه مسلم في الصلاة (العيني/٦/١٤٧/٢٣٦) المترجم.

جاریکیش تەبەقەئیکیان بۆی هیئا، هەندئ سەوزەواتی لەسەر بوو، کەبۆنی سەوزەکە چوو بەسەریدا، پرساری کرد: ئەمە چی یە؟ عەززیان کرد: ئەو سەوزەواتە. فەرمووی: (من ئەو ناخۆم، داينین بۆئەم پیاو) پیاو کەیش (کە یەکیک بوو لە یارانێ پێغەمبەر) حەزی نەکرد کە بیخوات چونکە پێغەمبەر ئێی نەخوارد. جاپی ی فەرموو: (تۆ بیخۆ، خۆئەمە حەرام نییە، من بۆیە ناخۆم چونکە گوشتوگۆ لە گەل فریشتە دەکەم، خۆتۆ گوشتوگۆ لە گەل فریشتە ناکە، ئیتەر بۆ ناخۆی).

٤٦١- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) (أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَرَّ عَلَى قَبْرِ مَبُودٍ فَأَمَّهُمْ وَصَلَّوْا عَلَيْهِ. (الحدیث ٨٥٧ - أطرافه في: ١٢٤٧، ١٣١٩، ١٣٢١، ١٣٢٢، ١٣٢٦، ١٣٣٦، ١٣٤٠) (٤٠٥)

ئەبنو عەباس (پەزای خاوەن لێ بێ) فەرمووی: جاری پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) لەلای گۆرێکی تەنیاو پەت بوو، کە لە پەرەو بوو، جا هاوڕێکانی لە پشت خۆیەو ریزکردو بە جەماعەت نوێژی مردووی پێیان کرد لەسەر گۆرەکە.

٤٦٢- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (الْفَسْلُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَاجِبٌ عَلَى كُلِّ مُحْتَلِمٍ). (الحدیث ٨٥٨ - أطرافه في: ٨٧٩، ٨٨٠، ٨٩٥، ٢٦٦٥).

ئەبوسەعیدی خۆدی (پەزای خۆی لێ بێ) لە پێغەمبەرەو (دروودی خودای لەسەر بێ) دەفەرمووی: (خۆشۆردنی رۆژی هەینی پێویستە لەسەر هەموو موسوڵمانێکی رەسیدە). (تاج / ١/ ٤١٩/ ٤ - ز- ١٤٣ - ژ- ٨٣٦ = ش/ د/ ن).

رافه و شیکردنه وه:

وشه‌ی (پئویست: واجب) لهم فهرمووده پیرۆزه‌دا، مه‌به‌ستی واجب‌ی به‌را به‌ر سوننه‌ت نییه. به‌لکوو مه‌به‌ست لێ جه‌خت کردنه له‌سه‌رنه‌وه که‌خۆشۆردنی رۆژی هه‌ینی کاریکی زۆر گرنگی دامه‌زراوه.

٤٦٣- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ لَهُ رَجُلٌ: شَهِدْتَ الْخُرُوجَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ نَعَمْ وَلَوْلَا مَكَانِي مِنْهُ مَا شَهِدْتُهُ يَعْنِي مِنْ صِفَرِهِ أَتَى الْعَلَمَ الَّذِي عِنْدَ دَارِ كَثِيرِ بْنِ الصَّلْتِ ثُمَّ خَطَبَ ثُمَّ أَتَى النِّسَاءَ فَوَعَّظَهُنَّ وَذَكَرَهُنَّ وَأَمَرَهُنَّ أَنْ يَتَّصِدْنَ فَجَعَلَتِ الْمَرْأَةُ تُهْوِي يَدَهَا إِلَى حَلْقِهَا تُلْقِي فِي ثَوْبِ بِلَالٍ ثُمَّ أَتَى هُوَ وَبِلَالُ الْبَيْتِ). (الحديث ٨٦٣ - أطرافه في: ٩٧٥، ٩٧٧، ٩٧٨، ٩٧٩ - المترجم) (٤٠٦)

پیاوئ عه‌رزى ئیبنوعه‌باسى کرد: ئایا له‌خزمه‌ت پێغه‌مبه‌ردا ئاماده‌ی دهرچوون بووی، که‌له‌رپۆژی جه‌ژنه‌کانا دهرده‌چوون بۆنویژگا که، که‌له‌سارا بوو؟ فهرمووی: به‌ئێ: فریای نه‌وه که‌وتووم، گهرجی من نه‌وکاته منالکاربووم، به‌لام له‌به‌رنه‌وه که‌خزمی نزیکی پێغه‌مبه‌ر بووم ئاماده‌ی نه‌وه کۆپو کۆبوونه‌وانه ده‌بووم، پێغه‌مبه‌ر (دروودی خودی له‌سه‌ر به‌ن) له‌رپۆژی جه‌ژن دا، بۆ نوێژی جه‌ژن له‌مه‌دینه چوو ده‌ره‌وه، رۆشت تاگه‌یشه‌ لای نیشه‌نه‌که‌ی که‌وا خانووه‌که‌ی که‌پیری کوری سه‌له‌تی لێ یه، له‌ویدا نوێژی جه‌ژنی بۆ موسوڵمانان کرد، نه‌وجا وتاریکی دا، له‌پاشا ته‌شریفی برد بۆناو کۆمه‌له‌ی ژنان که‌ئاماده‌ی نوێژی جه‌ژن بوو بوون، په‌ندو ئامۆژگارییه‌کی شیرینی کردن، وه‌فه‌رمانی پێ کردن که‌خێر بکه‌ن، ئیتر ژنه‌کان دلیان گهرم بوو، ده‌ستیان کرد به‌خێرکردن. ژنی وایان هه‌بوو گواره‌که‌ی گوێی خۆی داده‌که‌ندو ده‌یکرد به‌خێر، هی وایان هه‌بوو، گه‌ردانه‌که‌ی له‌ملی داده‌که‌ندو ده‌یکرد

به خیر، هی وایان هه بوو نه موسیله که ی دهستی ده کرد به خیر، بیلالیش
جله که ی خو ی راخستبوو، ژنه کان خیره کان ی خو یانیان هه ل ده دایه
سه ر جلله که ی بیلال. نه و جا پیغه مبهرو بیلال به یه که وه گه رانه وه بو مالته وه).

٤٦٤ - عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:
(إِذَا اسْتَأْذَنْكُمْ نِسَاؤُكُمْ بِاللَّيْلِ إِلَى الْمَسْجِدِ فَأَذِّنُوا لَهُنَّ). (الحديث ٨٦٥ - أطرافه
فی: ٨٧٣، ٨٩٩، ٩٠٠، ٥٢٣٨)

ئیبینوعومهر (رمزی خوی لب یه) له پیغه مبهروه وه (دروودی خودی له سهر یه) دمه فرموی: (کاتی
ژنه کان تان به شه و داویان لی کردن، که ریگه یان پی بدن که بچن بو مزگه وت،
ریگه یان پی بدن).

روونکردنه وه یی:

ماموستای عه سقه لانی له فته تحولباریدا دمه فرموی: (باسه کان ی نامه ی
چو نی تی نو یژ له سهر مه تا وه هه تا ئیره، سه دو هه شتا فه رمووده ی به رزه وه بووی
له خو ی گرتو وه، سی و هه شتیان بی رشتن، واته: موعه لله قن، نه وانی تریان
به یوه ستن، واته: مه و صوولن، به رشتی به یوه سست له شیخی بوخاری یه وه
به رزکراونه ته وه هه تا سه ر پیغه مبه ر، یا هه تا سه ر دوا هه مین که س
له رشته که دا، به بی پچران و له یه ک ته رازان، نه م فه رموودانه سه دو پینجیان
دووبارن، هه یانه هه ر له م باسه خویدا دووباره کراونه ته وه، هه یانه
له باسه کان ی پیشترا دووباره کراونه ته وه. فه رمووده بی رشته کان بیجگه
له سیانیان هه موویان دووبارن، هه فتا فه رمووده ی به یوه سستی شیان دووبارن،
که واته: (٣٥ + ٧٠ = ١٠٥ کو ی فه رمووده دووباره کان، ١٨٠ - ١٠٥ = ٧٥ کو ی پوخته ی
نه م باسه ده کاته هه فتا و پینج فه رمووده، شه سست و سیان له ته جریده که دا
هه یه له ژماره: ٤٠٢. هه تا ژماره: ٤٦٤ هه موویان په سه ندی پی شه و موسلیمیشن
بیجگه له م سیازده یه یان:

- ۱- فهرموودهی (۷۳۹) لهفتهح دا، لهتهجریدهکهدا نییه، چونکه دووبارهیه.
- ۲- فهرموودهی ژماره (۷۵۰): (مابال اقوام یرفعون...) لهتهجریدهکهدا ژمارهکهی (۴۰۸)ه (تهماشای پهروایزی فهرموودهی ژماره (۴۰۸) بفهرموو، چونکه نهم فهرموودهیه له موسلیم دا ههیه. وهرگیر.
- ۳- فهرموودهی ژماره (۷۵۱): (التفات في الصلاة...) لهتهجریدهکهدا ژماره: (۴۰۹) یه.
- ۴- ژماره (۷۶۴) لهتهجریدهکهدا (۴۱۵).
- ۵- ژماره (۷۷۴ مکرر) لهتهجریدهکهدا نییه.
- ۶- فهرموودهی ژماره (۷۸۳) لهتهجریدهکهدا (۴۲۵)ه.
- ۷- فهرموودهی ژماره (۷۸۹) لهتهجریدهکهدا (۴۲۷).
- ۸- فهرموودهی ژماره (۷۹۹) لهتهجریدهکهدا (۴۳۴).
- ۹- فهرموودهی ژماره (۸۲۵) لهتهجریدهکهدا (۴۴۲).
- ۱۰- فهرموودهی ژماره (۸۲۷) لهتهجریدهکهدا (۴۴۳).
- ۱۱- فهرموودهی ژماره (۸۳۷) لهتهجریدهکهدا (۴۵۰).
- ۱۲- فهرموودهی ژماره (۸۴۸) لهتهجریدهکهدا نیه.
- ۱۳- فهرموودهی ژماره (۸۵۱) لهتهجریدهکهدا (۴۵۷).

بسم الله الرحمن الرحيم

۱۷- نامہی ھینی (کتاب الجمعة)

نوٹری ھینی ھرزہ

۴۶۵- عن أبي هريرة (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) انه سمع رسول (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يقول: (لَنَحْنُ الْآخِرُونَ السَّابِقُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَدُ أَهْلِهِمْ أَوْثَرُ الْكِتَابِ مِنْ قَبْلِنَا ثُمَّ وَهَذَا يَوْمُهُمُ الَّذِي فُرِضَ عَلَيْهِمْ فَاخْتَلَفُوا فِيهِ فَهَذَا اللَّهُ فَالْأَناسَ لَنَا فِيهِ تَبَعٌ: فَأَلِيَهُودُ غَدًا وَالنَّصَارَى بَعْدَ غَدٍ). (الحديث: ۸۷۶ في فتح الباري). (۴۰۷)

ئەبۇھورەیرە (پەزى خۇدای لىق بى) ھەرمووی: بەگووی خۆم لەزاری پىروزی پىغەمبەرى خودام ژنەوت دەپغەرموو (دروودی خودای لەسەر بى): (ئىمەى گەلى ئىسلام، ھەرچەند لەھاتن بۆجیھان کەوتوینەتە دواو، بەلام لەقیامەتدا لەپایەو پلەو، لەمەئبەندەکانا لەپیشى پىشەوین، یەكەم گەلىن کەحەشر دەکرىن، کەمەحکەمەدەکرىن، کەدەچینە بەھەشت، ئەوئەندە ھەيە کەئەوان لەپیش ئیمەوہ نامەى خودایى یان بۆھاتوو، وەئیمە لەپاش ئەوانەوہ نامەى خودایىمان بۆھاتوو، لەپاش ئەمیش ئەمە ئەو پوژەیانە کەخودا داینابوو لەسەریان، کەلەم پوژى ھینی یەدا بەجوانى پەرسەشى خودا بکەن، کەچى ئەوان لىیان گۆراو، سەرو پوژى تریان لەحەفتەدا بۆ خۆیان ھەئبژارد، بەلام لەسایەى خودای گەورەوہ ئیمە پیمان پىی بردو دۆزیمانەوہو پىزو قەدرى ئەم پوژە پىروژە دەگرین و کردومانە بەجەژن، خەلکەکەى تریش وان لەدواى ئیمەوہ: ئەوئەتا سبەینى کەشەمەيە، پوژى جولەکەيەو، دووسبەینیش کە یەك شەمەيە پوژى گاوانە).

خوبونخوش کردن بۆ ههینی

٤٦٦- عن أبي سعيد الخدري (رضي الله عنه) قَالَ أَشْهَدُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (الْغُسْلُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَاجِبٌ عَلَى كُلِّ مُحْتَلِمٍ وَأَنْ يَسْتَنَّ وَأَنْ يَمَسَّ طَيِّبًا إِنْ وَجَدَ) (الحديث: ٨٨٠ في فتح الباري). (٤٠٨)

ئەبو سەعیدی خەدری (ڕەزای خۆی لێ بێ) فەرموی: شایهتی دەدەم کە پێغه مبه‌ری خودا (دروودی خۆدای لەسەر بێ) فەرموی: (خۆشۆردن (غوسل) ی ڕۆژی ههینی پێویست (واجب)ە، لەسەر هه‌موو موسولمانێکی رەسیده هه‌روا سیواک کردنیش پێویسته‌ لەسەر هه‌موو موسولمانێکی رەسیده، لە ڕۆژی ههینی دا، هه‌روها خوبونخوش کردنیش، به‌لام به‌ مەرجی بۆنی خۆشی دەست که‌وی)

باسی که‌وره‌یی هه‌ینی (فضل الجمعة)

٤٦٧- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (مَنْ اغْتَسَلَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ غُسْلَ الْجَنَابَةِ ثُمَّ رَاحَ فَكَأَنَّمَا قَرَّبَ بَدَنَهُ وَمَنْ رَاحَ فِي السَّاعَةِ الثَّانِيَةِ فَكَأَنَّمَا قَرَّبَ بَقَرَةً وَمَنْ رَاحَ فِي السَّاعَةِ الثَّالِثَةِ فَكَأَنَّمَا قَرَّبَ كَبْشًا أَقْرَنَ وَمَنْ رَاحَ فِي السَّاعَةِ الرَّابِعَةِ فَكَأَنَّمَا قَرَّبَ دَجَاجَةً وَمَنْ رَاحَ فِي السَّاعَةِ الْخَامِسَةِ فَكَأَنَّمَا قَرَّبَ بَيْضَةً فَإِذَا خَرَجَ الْإِمَامُ حَضَرَتِ الْمَلَائِكَةُ يَسْتَمِعُونَ الذِّكْرَ) (الحديث رقم: ٨٨١ في فتح الباري شرح صحيح البخاري للمسقلاني - عليه الرحمة والرضوان). (٤٠٩)

ئەبو هوریره (ڕەزای خۆی لێ بێ) لە پێغه مبه‌ره‌وه (دروودی خۆدای لەسەر بێ) ده‌فه‌رمووی: (ڕۆژی هه‌ینی هه‌ر موسلمانێ خۆی بشۆری (له‌چه‌شنی خۆشۆردنی له‌ش پیسی

(٤٠٨) أخرجه مسلم في الجمعة، باب: الطيب والسواك يوم الجمعة، رقم: ٨٤٦ = ١٩٥٧.

(٤٠٩) أخرجه مسلم في الجمعة، باب: وجوب غسل الجمعة على كل بالغ من الرجال، وباب:

الطيب والسواك يوم الجمعة، رقم: ٨٥٠ = ١٩٦١.

دەرکردن) ئەوجا لە کاتژێری یەكەما بڕوا بۆ نوێژی هەینیو، لە مزگەوت
چاو مروانی نوێژی هەینی بکا، یاخود لەوێ خۆی خەریك بکات بە تاعەت و
زیکرو یادی خوداوە، وەك قورئان خویندن و سەلاوات دان لەسەر پێغەمبەر
(دروودی خودای لەسەر بێ) تاکاتی ووتارو نوێژە کە دی، ئەوەی ئەمە بکات وەك ووشتێك بکا
بە خێروایە، و ئەوەی لە کاتژێری دوو هەما بجێ وەك پەشە و وڵاخێ بکا
بە خێروایە، و ئەوەی لە کاتژێری سێ هەما بجێ وەك بەرانیکی شاخ دار بکا
بە خێروایە، و ئەوەی لە کاتژێری چوار هەما بجێ وەك مەشکێ بکا بە خێر
وایە، و ئەوەی لە کاتژێری پێنج هەما بجێ وەك هێلکە یەك بکات بە خێروایە،
کاتیك کە پێش نوێزیش دەرچوو، کە بجێ بۆسەر مەنبەر، بۆ ووتاری هەینی
خویندەنەو، ئێتر فریشتەکانیش دەچن گوێ لە ووتارو خۆتە کە دەگرن و
ئەوەی کە لەو هەو دوا دی، ناوی لە دەمقەتەری ئەواندا نانوسرێ، مەبەست
ئەو دەمقەتەریانە کە تەبەتە بۆ نوسینی ئەو کەسانە کە لە یەکی لەم پێنج
کاتژێرانەدا دێن بۆ جومعه).

پێنج هەسەر و پێنج

٤٦٨ - عَنْ سَلْمَانَ الْفَارِسِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ قَالَ: النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ (لَا يَغْتَسِلُ رَجُلٌ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَيَتَطَهَّرُ مَا اسْتَطَاعَ مِنْ طَهْرٍ وَيَدْهِنُ مِنْ دُهْنِهِ أَوْ
يَمَسُّ مِنْ طِيبِ بَيْتِهِ ثُمَّ يَخْرُجُ فَلَا يُفَرِّقُ بَيْنَ اثْنَيْنِ ثُمَّ يُصَلِّي مَا كُتِبَ لَهُ ثُمَّ يَنْصِتُ
إِذَا تَكَلَّمَ الْإِمَامُ إِلَّا غُفِرَ لَهُ مَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجُمُعَةِ الْأُخْرَى) (الحدِيث: ٨٨٣ - طرفه
فی: ٩١٠). (٤١٠)

سەلمانی فارسی (پەڕێزی خۆی لێ بێ) فەرموی: (ئەو پیاوێ لە پڕۆژی هەینی دا، خۆی
بشۆڕێ، تەبەتە بۆ نوسینی ئەو کەسانە کە لە یەکی لەم پێنج هەسەر و پێنج

شانه بكاو، له پړونی قزی پړونيان لي بدا، يالو بونه خوښه ی که له مال له وهه یانه خوئی بونخوش بکا، ئینجا له مال دمرچي و بچي بؤ مزگهوت و لهوئی نه بی به ئهرك وزه حمهت بؤ كهس و، خوئی نه ترنجیني ته نیوانی دوو كهسه وه و، سه خله تیان بکا، نه و جا نه وه ندهی كه خودای گه وره له چاره ی نوو سیوه نویژي سوننهت بکا، وه کاتي كه پيشنویژ دهست دهكا به فهرمايشت و ووتار خویندنه وه، نه و بی دهنگ بی وگوئی بگری له قسه کانی، نه و پیاو دی له پړوی ههینیدا نه مانه بکا، بی گومان كه خودا خوش دهبی له گونا هی نیوان ههینی پيشووی و نه م ههینییه ی).

پوون گردنه وه :

نه بوو عه بدوللا سه لانی فارسی، په کی که له هاوړي ناوداره نازداره کانی پیغه مبه ر (پرهزای خوی لی بی)، خه لکی رامه هورموزه له ولاتی نه سپه هان، ته مه نی زور زور دریژ بووه، ته نانهت زور له میژوونوسه کان ده لین (۲۵۰-۳۵۰) سال ژیاوه. مروقی کی هه ست ناسکی سروشت پاک بووه، به سروشت پاکي خوی بیزی له ئایینه پووجه کانی پیش ئیسلام کردوته وه، ویل بووه له شوین ئایینی کی راست و دروستی پکی سروشتی پاکي، تا له سهرمنجاما به خزمهت چه زرمهت دهگا، وه ئه شقی ئیسلام دهبی. کاتي دهنگ وباسی هاتنی پیغه مبه ر (دروودی خودای له سره بی) ده بیستی، دی بؤ خزمه تی، به لام له ری دیل ده کری و، له مه دینه ده فروشری وده کری به کوپله. له سایه ی ئیسلامه وه ئازاد دهبی، له غه زای خه نده قا به شداري کردووه، نه و نه ندازیاری هه لکه ندنی خه نده قه که بوو، به ده وری شاری مه دینه دا، پیغه مبه ر (دروودی خودای له سره بی) زوری خوش دهویست، دهیغه رموو: (سَلَامٌ مِّنَا اَهْلَ الْبَيْتِ) هه روا پیغه مبه ر (دروودی خودای له سره بی) ده فهرموئی: (به ههشت ئارموزوومه ندی دیداری نه م سی كه سه یه: عه لی و عه مامار و سه لمان).

ئامادەى غەزای خەندەق و ھەموو غەزاکانى پاش خەندەق بوو، ھەروا بەشداریی لە ئازاد کردنى وولاتى عیراقدا کردوو، بۆماوەیى بوو بە سەرەکشاری مەدائین، کە ئیستا ناودارە بە سەلمانى پاك، لەنزیک بەغداوەیە، تاقى کيسرا وا لەوى.

سەلمان پیاویکی زانای بەھرەمەندى خێرخوای خاوەن زوھدى لە خواترسى سۆفیلکەى چلەکیش (موتەقەششیف) بوو، مووچە و بەراتەکەى پینچ ھەزار درەم بوو، کە وەرى دەگرت یەك سەر دەیکرد بەخێر، بە دەستى خوێ لە پەلکە خورما و شتى تری وا چنراوى دەچنى و بەو دەژیا، دیارى و دەسەنە و خێر و یارمەتى لە کەس وەرنەدەگرت، بە پەنجى شانى خوێ دەژیا، وەك حەزەرتى داوود (سەلامى خوێ لى بێ) سەلمان خانوى نەبوو، زوربەى کات لەبەن سەیبەرى دیوارو درەختا دادەنیش، ھەتاپیاوێ قایلى کرد کەکولبەيەكى واى بۆدروست بکا، کەلە بابوۆزان و خۆرەتاو بیپاریژێ، بەلام بە مەرچى ئەوھندە تەنگە بەرو تەسك و تروسك بێ ئەگەر لەناوى دا رابووستى سەرى بدا لەبەنمیچەکەى، ئەگەر قاج درێژبکا، قاجى بدرى لەدیوارەکەى! ئەویش رازى بوو.

سەلمان گوێی بەجێ و بەرگی کەشخە نەدەدا، عابایەكى ھەبوو لایەكى دەکردە بەرىو، ئەولایەکەى تری لەژێر یا دادەخست! پیغەمبەر (دروودى خودای لەسەر بێ) کاتى پەیمانى براىەتى (موئاخات) ی بەست لەناو موسوڵماناندا، سەلمان و ئەبودەردای کرد بە براى ئاینى یەكترى. گەلى لەھاوڕپایانى پیغەمبەر و لەچینی دووھەمى موسوڵمانان، واتە: لەسەحابەو تابعین، زانست و سوننەت و شەریعتیان لەسەلمانەو وەرگرتوو، لەھاوڕپایان وەك ئەم زاتانە: ئیمامى ئەنەسى كۆرى مالیک و کەعبى كۆرى عوجرەو ئیبنو عەبباس و ئەبوسەعیدى خودرىو ئیبنو عومەر و ئەبول توفەیل، لەپەیرەوانیش (تابعین: شوین کەوتوان) وەك ئەم زاتانە: ئەبوعوسمانى ئەلنەھدى و تارىق ئیبنو شىھاب و سەعیدى كۆرى وەھاب.

سەلمان (دەمەن خۆی لێ بێ) گەرچی زۆر زۆر تەمەن درێژ بوو، وەژیانیکی زۆر زەبرو پرلە زوهدو چلە کیشی و کەمخۆری و شەونخونی هەبوو، بەلام لەسایە خوداوە تابلێی چالاک و لەش سوک و بەتوانا بوو، بەبەلگە ئەو کە لەپاش مەرگی پێغەمبەر (دروودی خۆی لەسەر بێ) سەلمان بەشداری لەغەزاو شەپو شۆپو کوشتاردا وەک جاران دەکرد، چوست و چالاکي پۆژانە هەربەر دەوام بوو، تەنانەت توانای ژن و میردیشی مابوو، ژنیکی لەهۆزی کیندە هینا، بۆیە زەهەبی (دەمەن خۆی لێ بێ) دەفەر موئ: لە پێشا وایە بوم کە هەموو فەرمايشتهکان ئەو دەگەیهنن کە تەمەنی سەلمان لە دووسە دووپەنجا سالی تێپەرپێوە، راجیایی تەنیا لەو داهەیه: کە ئایا تەمەنی لەو تێپەر بوو یان نا؟). ئەوجا دەفەر موئ: (بەلام لەپاش دا لەمە پەشیمان بوومەو، وەبۆم دەرکەوت کە تەمەنی سەلمان لەهەشتا سالی زیاتر نەبوو!).

بەلام شیخی عەسقلانی (دەمەن خۆی لێ بێ) لەئێصا بەدا دەفەر موئ: (زەهەبی سەرچاوەی ئەم بۆ چۆنە خۆی پون نەکردۆتەو، وادەزانم لەوێ وەرگرتوو کە سەلمان لەپاش مەرگی پێغەمبەریش بەشی خۆی چالاکي جەستەیی ماو، ئەو دەرمان بەشداری لەفوتوحاتی پاش مەرگی پێغەمبەر دا کردوو، وە ژنیکی لەهۆزی کیندە هینا، کەشتی وانیانە بەردەوامی چالاکي ئاسایی کاتی پێش پیری یە) تا ئەوێ کە دەفەر موئ: (.. شتی وایە بۆ سەلمان، لە خەوارێکی عاداتە، واتە: لەو پوداوە بەرچاوانە، کە سنووری ئاسایی وینە خۆیان دەبەزینن و لەیاسا ئاسایی شکیانەکان). هیچ مانع و پێگرتنێک نییە لەراستی و دروستی ئەو، ئەو دەرمان ئەبوو شەيخ لەتەبەقاتی ئەسپانی یاندا دەفەر موئ: (زانین دۆستەکان دەفەر مون: بەبێ گومان کە سەلمان دووسە دووپەنجا سالی ژیاو، ئەگەر سێسەو پەنجا سالی نەژیا).

بەندەش کە وەرگێری ئەم نامە یەم دەلێم :

به بۆچونی بهنده هه ربابه تی پهیوهندی به ئاینه وه هه بی، به لگهی نه قلی زۆر رۆل نابینی، قسه قسه ی به لگهی نه قلییه، مه گهر به ناشکرا عه قل ئه وه قسه یه به هه له یه کی په تی دابنی دهنه نه گهر ئیمه ته نیا به پیه وری ژیری روت، به تایبه تی به پیی بیرو باوهری داسه پاوی به ناو زانستی و عه قلانی ئه مپۆ، به یاربدهین، ده بی زوربه ی سیرمه و ژیان نامه ی پیغه مبه ران و یارانیا و پیاو چاکان رمت بکهینه وه.

ده قی قورئان و ده قی سونه تی راست و دروست و ده قی نامه ی پیرۆزی یه هودو نه صار، که ئیستاش ئه وه ده قانه هه موو، به پێک و پێکی و به دروستی ماون به لگهی رۆشنن له سه ره رودانی زۆر شتی نااسایی و خاریقی عاده ت له ژیا نی پیغه مبه ران و یارانیا نداو، هه روا له ژیا نی پیاو چاکاندا.

له قورئان و ته ورات دا ده قه رموی، نووح ده وری هه زار سال ژیاوه، له قورئاندا ده قه رموی، ئه صحابو الکهف ده وری سی سه ده سال له نه شکه وته که دا خه ویا ن لی کهوت، زوربه ی زانیا ن ده قه رموون: خدای زینده هه تا ئیستاش هه رما وه ونه مردوه!

ته نانه ت له م چه رخی ئیمهش دا ته مه ن درێژی واهه یه له سه دو به نجا سال تیپه پیه.

هه ئو یستیکی مه ردا نه:

كاك دوكتۆر موحه ممه د شه ریف گێرایه وه، گو تی: (كه رمه ی جه نگی كه ندا و بوو، فه ره نسا پشت گریه یه کی ته واوی عیراقی ده كرد، می شیل عه قله ق خو ی له به ریس بوو، له و كاته دا من و وه زیری ئه و قاف له گه ل وه قدی کی ده و له تی کی ئیسلامی دا، چووین بۆ سه ردانی مه رقه دی ئیما می ئه عظه م (په زاو په مته ی خودای لی) له به غدا، مه لای مزگه وته ی ئیما می ئه عظه م می ش پێشوازی لی كردین و له گه ئمانا هات و ده رگا كه ی بۆ كر دینه وه. كه چوینه ژوو ره وه،

له شوینیکی دیاری بهر چاودا، به خه تیکی گه ووره نهم حه دیسه هه ل واسرا بوو:
(لو كان الايمان عند الثريا لئاله رجال من بلاد فارس).

گوتی: ئاغای وهزیر که چاوی بهمه کهوت چاوی په پریه تهوقی سه ری،
له مه لای مزگه وته که تووره بوو، گوتی: ئه مه چیه لی ردها هه ل واسرا وه،
زو وکه ن لایده ن، لایده ن!

گوتی: ئیمامی مزگه وته کهش زور له سه ر خو گوتی: جه نابی وهزیر، ئه وه
(بلادی فارس) نیی، به لگوو (بلاد بارس) ه.

گوتی: وهزیر ئه مری دهر کرد: مه لاکه نه قل بکری و عوقوبه تیش بدری.

جاسه مان له پاش ته مه نه یکی دریزی پیروز، له مه دائن له دوا دوا یی جین شینی
عوسماندا، له سائی سی و پینجی کوچی دا گیانی سپارد، گوری پیروزی هه تا
ئیستایش زیاره تگایه وا له سه مان پاک. ره زاو ره حمه تی خودا له سه مان و
له هه موو هاوړی یانی پیغه مبه ر (دروودی خودای له سه ر بڼ) سو پاس بو خودا من به ش
به حال ی خو م دینی گوره که یم کرده ه.

٤٦٩ - عن ابن عباس (رضي الله عنهما) أنه قيل له: ذكروا أن النبي صلى الله عليه وسلم قال: (اغْتَسِلُوا يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَاغْسِلُوا رُءُوسَكُمْ وَإِنْ لَمْ تَكُونُوا جُبَا وَأَصِيبُوا مِنَ الطَّيْبِ) قال ابن عباس: أما القل فنعم، وأما الطيب فلا أدرى (الحديث: ٨٨٤ - طرفه في: ٨٨٥). (٤١١)

طاووس (رهزی خوی لی بڼ) ده فهر موئ: عه رزی ئیبنو عه با سم کرد: و اباس ده که ن
که پیغه مبه ر (دروودی خودای له سه ر بڼ) فهر موو یه تی: روژی هه ینی سه رو له شی خو تان
ته واو بشوړن، باله شیش تان پیس نه بی، وه خو ش تان بو ن خو ش بکه ن، ئیبنو

عہدباسیش (ہرمزای خوی لئ بر) فہرموی: بؤ خوشوردن بہائی وای فہرمووه، بہ لام بؤ خوبؤن خوش کردن نازانم کہوای فہرمووه یانا.

(باش ترین بہرگی، بؤچوون بؤ نویژی ہہینی لہبہردہکا)

٤٧٠ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) رَأَى حُلَّةَ سَيَرَاءٍ عِنْدَ بَابِ الْمَسْجِدِ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ لَوْ اشْتَرَيْتَ هَذِهِ فَلَبِستَهَا يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَلَلْوُفْدُ إِذَا قَدِمُوا عَلَيْكَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (إِنَّمَا يَلْبَسُ هَذِهِ مَنْ لَا خَلْقَ لَهُ فِي الْآخِرَةِ) ثُمَّ جَاءَتْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْهَا حُلَّةٌ فَأَعْطَى عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ مِنْهَا حُلَّةً فَقَالَ عُمَرُ يَا رَسُولَ اللَّهِ كَسَوْتَنِيهَا وَقَدْ قُلْتَ فِي حُلَّةٍ عَطَارِدٍ مَا قُلْتَ؟ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (إِنِّي لَمْ أَكْسُكَهَا) لَتَلْبَسَهَا فَكَسَاهَا عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَخَا لَهُ بِمَكَّةَ مُشْرِكًا) (الحديث: ٨٨٦ - اطرافه في: ٩٤٨، ٢١٠٤، ٢٦١٢، ٢٦١٩، ٣٠٥٤، ٥٨٤١، ٥٩٨١، ٦٠٨١). (٤١٢)

عہدوللای کوری عومہر (ہرمزای خودایان لئ بر) فہرموی: جاری عومہری کوری خہطاب قاتیکی ئاوریشمی پەتی لہبہر دەرگای مزگہوتا دہبینی، عہرزی حہزرت دہکا: ئہی پیغہمبہری خودا خوزگا ئہم دہستہ جلہت دہکری، بؤ رۆژی ہہینی لہبہرت دہکرد، ہہرودہا کاتی وەفدی دین بؤ خزمەتت لہبہری بکہ.

پیغہمبہریش (دروودی خودای لئسمر بر) دہفہرموی: (ئہم جوؤرہ جلہ لہبہر ئہوہی کەئاوریشمی پەتیئہ ئہو پیاوانہ لہبہری دہکەن کەبەشیان بہنازو نیعمەتی ئہوجیہانہوہنہبی). لہپاشا چەند دہستی لہوجوؤرہ بہرگہ ئاوریشمینہ ہیئران بؤپیغہمبہر (دہمەتی خوی لئ بر) پیغہمبہرئہو قاتانہی دابەش کرد بەسەر ھاوړپیاڼی

دا، دەستیکی لییان نارد بۆ عومەر. عومەر عەززی پێغەمبەری کرد: ئەو پێغەمبەری خوا، ئەو رۆژە کە عەطاریدی بازرگان قاتیکی لەم جوۆری لەبەر دەمی مزگەوتدا دانا بوو، من عەرز کردی ئەم قاتە بکەرەو بۆرۆزانی هەینی و بۆ پێشوازی وەفد لەبەری بکە، تۆ فەرمووت شتی وا پیاوی لەبەری دەکا کە بەشی بەخۆشی ئەو جیهانەو نەبی، کەچی ئیستا تۆخۆت لەهەمان جوۆرە قات، قاتیکت بۆم ناردوو، بفرموو ئەمەم تۆ بگەیهنە!

پێغەمبەریش (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (خۆم ئیستا ئەم قاتەم بۆ ئەو بۆت نەناردوو کەخۆت لەبەری بکە، دەتوانی بەشیوەیهکی تر سوودی ئی وەر بگیری). ئیتر عومەریش ئەو دەستەجلەلی دابەبرایەکی هاوبەشیەیدا کەری خۆی، کەهیشتا موسوڵمان نەبوو بوو، هەر لە مەککە نیشتەجێ بوو.

سیواک کردنی رۆژی هەینی

٤٧١- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (لَوْ أَنَّ أَشَقَّ عَلَى أُمَّتِي أَوْ عَلَى النَّاسِ لَأَمَرْتُهُمْ بِالسَّوَاكِ مَعَ كُلِّ صَلَاةٍ). (الحديث: ٨٨٧- طرفه في: ٧٢٤٠). (٤١٣)

لەئەبوو هورەیرەو (دەزای خۆی لە بێ) پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) دەفرمووی: (مەبادا ئەرك بێخەمە سەر شانی گەل ئیسلامم، دەنابۆ کردنی گشت نوێژی فەرمانم بێ دەکردن کە سیواک بکەن).

٤٧٢- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - (أَكْثَرْتُ عَلَيْكُمْ فِي السَّوَاكِ). (الحديث: ٨٨٨). (٤١٤)

(٤١٣) أخرجه مسلم في الطهارة، باب: السواك، رقم: ٢٥٢ = راجع رقم: ١٩٥٧ وما بعده.

(٤١٤) الظاهر انه من افراد البخاری. لاحظ (العینی) ١٣/١٨٢/٦ و (فتح الباری) ٤٩٦/٢-خاتمة-

ئەنەس (رەزای خۆای لێ بێ) فەرەمۆی: پێغەمبەر (دروودی خۆدی لەسەر بێ) فەرەمۆی: (خۆتان دەزانن کەسەبارەت بەسیواک زۆرم لەگەڵ داگوتن، کەواتە هەق وایە کەبەگویم بکەن!).

لەنۆیژی بەیانێ روژی هەینی دا چى سونەتە بخویندریت

٤٧٣- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- يَقْرَأُ فِي الْجُمُعَةِ، فِي صَلَاةِ الْفَجْرِ: (اَلَمْ تَنْزِيلُ) السَّجْدَةِ، وَهَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ (الحدیث: ٨٩١- طرفه في: ١٠٦٨). (٤١٥)

ئەبوهورەیرە (رەزای خۆای لێ بێ) فەرەمۆی: هەمیشە، پێغەمبەر (دروودی خۆدی لەسەر بێ) لەرکاتی یەگەمی نوێژی بەیانێ روژی هەینی، لەپاش خویندنی سورەتی فاتیحە، سورەتی ئەلیف لام میمی سەجدە بەتەوای دەخویند، وە لەرکاتی دووەمیدا، لەپاش فاتیحە، سورەتی (هل أتى على الإنسان حين من الدهر) دەخویند.

باسی کردنی هەینی لەگوندو شارد

٤٧٤- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- يَقُولُ: (كُلُّكُمْ رَاعٍ، وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ، فَالْإِمَامُ رَاعٍ وَمَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ وَالرَّجُلُ رَاعٍ فِي أَهْلِهِ وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ، وَالْمَرْأَةُ رَاعِيَةٌ فِي بَيْتِ زَوْجِهَا وَمَسْئُولَةٌ عَنْ رَعِيَّتِهَا وَالْخَادِمُ رَاعٍ فِي مَالِ سَيِّدِهِ وَمَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ). قَالَ: وَخَسِبْتُ أَنْ قَدْ قَالَ: (وَالرَّجُلُ رَاعٍ فِي مَالِ أَبِيهِ، وَمَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ، وَكُلُّكُمْ رَاعٍ وَمَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ). (الحدیث: ٨٩٣- أطرفه في: ٧١٣٨، ٥٢٠٠، ٥١٨٨، ٢٧٥١، ٢٥٥٨، ٢٥٥٤، ٢٤٠٩). (٤١٦).

(٤١٥) أخرجه مسلم في الجمعة، باب: ما يقرأ في يوم الجمعة، رقم: ٨٨٠ = ٢٠٢٥ شيخا.

(٤١٦) أخرجه مسلم في المغازی (العینی/٦/١٩٠/٨)- المترجم = ٤٧٠١.

ئىبنو عومەر (رەزىي خۇدانى ئەلەيھى) فەرمۇي: بەگۈيى خۇم لەزارى پېغەمبەرم بىست
(دروودى خۇي ئەلەيھى) دەيفەرموو: (ئاگاداربىن كەئىيە ھەموتان، ھەركەسە بەپىي بەر
پرسىياريى خۇي چاودىپىرن وەك شوانى ديار ران، پېشەوا كەسەرۈكى نەتەوھى
ئىسلامە شوانى ئەو كۆمەلە خەلگەيە، كەبوو ھەسەرۈكىيان، لەلەي خۇدا
بەرپرسىيارە لەئەركى پېشەوايى، سەبارەت بەو گەلى ئىسلامە، كەوان لەژىر
چاودىپىرى ئەودا، ھەروا ھەموو پياوئى (لەناو مال و مناللى خۇيدا) چاودىپەرە
شوانيانە، دەبىي وەك شوانى باش چاودىپىرى بەرژەوھندى مال و مناللى خۇي
بكا، چونكە لەلەي خۇدا بەرپرسىيارە لەو، ھەروھە ھەموو ژنى (لەناو ماللى
مىردىدا) چاودىپەرە، لەلەي خۇداي گەورە بەرپرسىيارە لەر چاوكردنى
بەرژەوھندى ئەوانەي كەوان لەژىر چاودىپىرى ئەودا، ھەروھە نۆكەرىش
چاودىپەرە بەدىار سامانى ئاغا كەيەو، وەلەلەي خۇداي گەورە بەرپرسىيارە
لەوھى كەوا لەژىر چاودىپىرى ئەودا). ئىبنو عومەر فەرمۇي: وادەزانم
كەپېغەمبەر (دروودى خۇداي لەسەر بى) فەرموشى: (ھەروھە پياو چاودىپەرە
لەناو سامانى باوكى دا، وەلەلەي خۇدا بەرپرسىيارە لەر چاودىپىر كراوى خۇي،
تىكرا ئىوھى گەلى ئىسلام، ھەموتان، ھەركەسەي بەپىي پاىەو پلەي خۇي،
چاودىپىرن و پاسەوانن، وەھەمويشتان، ھەر كەسە بەپىي پاىەي خۇي لەناو
گەلى ئىسلام دا، بەرپرسىيارن لەرەچاوكردنى بەرژەوھندى ئەوھى كەوا لەژىر
چاودىپىرىتان دا). (تاج-ز- ۱۰۶ ژ- ۲۴۳۱ ج- ۴).

ئەگەر كەسەي نەچى بۇ نوپۇزى ھەينى نايە خۇشۋوردنى لەسەرە

وەك ژن و منال

۴۷۵ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) - (تَحْنُ الْآخِرُونَ السَّابِقُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، أَوْثُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِنَا، وَأَوْثِنَاهُ مِنْ بَعْدِهِمْ، فَهَذَا الْيَوْمُ الَّذِي اخْتَلَفُوا فِيهِ، فَهَذَا آتَاكَ اللَّهُ، فَغَدًا لِلْيَهُودِ، وَبَعْدَ غَدٍ

لِلنَّصَارَى) فَسَكَتَ، ثُمَّ قَالَ: (حَقٌّ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ أَنْ يَغْتَسِلَ فِي كُلِّ سَبْعَةِ أَيَّامٍ، يَوْمًا، يَغْتَسِلُ فِيهِ رَأْسُهُ وَجَسَدُهُ). (الحديث ٨٩٦ و ٨٩٧، الحديث ٨٩٧ طرفاه في ٨٩٨، ٨٩٧، ٣٤٨٧) (٤١٧)

بروانه: فہر موودہی ژمارہ (٤٦٥) کہ لہ پیشہوہ رابورد.

لیرہدا لہ دواوہ نہم پتری (زیادہ) یہی ہہیہ:

نہوجا حہزہمت (درویدی خودی لمسر ہین) خاموش بوو، لہپاشا فہرمووی : کہواتہ مافی خودای گہورہیہ لہ سہر ہہموو موسوئمانی، کہ ہہموو حہفتہیی، جاری سہر ولہش ولاری خوئی پاک بشوئی).

لہ ماوہی چہندہوہ دہبی بچن بو نوئیژی ہہینی ..

٤٧٦ - عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: كَانَ النَّاسُ يَتَّابُونَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ مِنْ مَنَازِلِهِمْ وَالْعَوَالِي، فَيَأْتُونَ فِي الْغُبَارِ يُصِيبُهُمُ الْغُبَارُ وَالْعَرَقُ، فَيَخْرُجُ مِنْهُمْ الْعَرَقُ، فَأَتَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنْسَانٌ مِنْهُمْ وَهُوَ عِنْدِي، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (لَوْ أَلكُمْ تَطَهَّرْتُمْ لَيَوْمِكُمْ هَذَا). (الحديث: ٩٠٢) (٤١٨)

عائیشہی ہاوسہری پیغہمبہر (درویدی خودی لمسر ہین) فہرمووی: خہلکیکی زور بہسہرہ لہگونڈو جیگہو دیہاتہکانی دہوروبہری مہدینہوہ، دہاتن بو نوئیژی ہہینی، بہتایبہتی لہوگونڈانہوہ دہاتن کہ پییان دہگوترا عہوالی، کہدہوری دوومیل تا شہش میل لہ مہدینہوہ دوور بوون، لہلای روژ ہہلاتیہوہ، کہدہاتن ریگہکہ خوئہپہتانی بوو، بہناوتہپوتوزا دہاتن، ہہم توژاوی دہبون و ہہم نارہقیان دہکرد، بہہر حال بہہوئی بوئی نرہقو شتیواوہ، کیشہیان بو ہاونشین دروست دہکرد، جاری پیغہمبہر (درویدی خودی لمسر ہین) لہمالی

(٤١٧) أخرجه مسلم في الجمعة، باب: الطيب والسواك يوم الجمعة برقم: ٨٤٩ = ١٩٦٠.

(٤١٨) أخرجه مسلم في الجمعة، باب: وجوب غسل الجمعة على كل بالغ من الرجال برقم: ٨٤٧ = ١٩٥٥ شيخنا.

من بوو، خوُم له خزمه تیدا بووم، مروُفّی له مانه، یاچه ند کسّی له مانه هاتن بۆ خزمه تی، له سه ر ئه م حاله، جاپیغه مبه ر (دروودی خودای له سه ر بێ) فه رمووی: (خۆزگه له م روژهدا، که ده هاتن بۆ نوێژی جومعه، خۆتان بشۆردایه و، به پێی ی توانا خۆتان پاک و خاوین رابگر تابه).

کاتی کردنی نوێژی ههینی ..

٤٧٦- (مکرر) قَالَتْ عَائِشَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: كَانَ النَّاسُ مَهْنَةً أَنْفُسِهِمْ وَكَانُوا إِذَا رَاحُوا إِلَى الْجُمُعَةِ، رَاحُوا فِي هَيْئَتِهِمْ، فَقِيلَ لَهُمْ: (لَوْ اغْتَسَلْتُمْ). (الحديث: ٩٠٣- طرفه في: ٢٠٧١).

ديسان عائشه (همزای خوای لێ بێ) فه رمووی: جاران موسولمانان خۆیان خزمه تی خۆیانیان ده کرد، زور به یان خۆیان نوکه ری خۆیان بوون، رهنجه رو خزمه تکاریان نه بوو، جا که له سه رمه تای تاقی ئیواره دا ده چوون بۆ نوێژی ههینی، له سه ر کارو فه رمانه کانیا نه وه ده رو یشتن بۆ مزگه وت، هه ربه و شیوه یه و به جل و به رگی ئیش و پیشه کانیا نه وه ئاماده ی نوێژه که ده بوون. بۆیه پیغه مبه ر (دروودی خودای له سه ر بێ) فه رمووی پێیان: (ئه گه ر خۆتان پاک بشۆردایه زۆر شتی چاک بوو!).

٤٧٧- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُصَلِّي الْجُمُعَةَ حِينَ تَمِيلُ الشَّمْسُ. (الحديث: ٩٠٤). (٤١٩)

ئه نه سی کوری مالیک (همزای خوای لێ بێ) فه رمووی: پیغه مبه ری خودا (دروودی خودای له سه ر بێ) ئه و کاته نوێژی جومعه ی داده به ست، که خۆر به دیمه ن له ناوهراس تی ئاسمان لاده دا، که ده ق ده کاته سه رمه تای کاتی نوێژی نیومرۆ.

له قرچهي گهرمادا، كاتي نوڙي ههيني كهيه ؟

٤٧٨- وعنه (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قال: كان النبي (درودى خوداي لستار بآ) إذا اشتد البرد بكر بالصلاة، وإذا اشتد الحر أبرد بالصلاة، يعنى الجمعة. (الحديث: ٩٠٦ فى فتح البارى شرح صحيح البخاري). (٤٢٠)

ديسان نه نهس (هرزاي خواى لس بآ) فهرمووى: دهستوورى پيغه مبهه (درودى خوداي لهسهر بآ) وا بووله ته شقى سه رمای زهستاندا نوڙي ههيني زوو بهزو لهسه رهاى كاتدا دهكرد، بهلام كاتى گهرما دههات، بهفينكى نوڙي ههيني دهكرد، تاماوهيى دواى دهخست له قرچهي گهرماى نوڙي نيوهرپوډا نهپيدهكرد.

باسى رويشتن بو نوڙي ههيني .. تاد

٤٧٩- عن ابى عَبَسٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قال: وَهُوَ ذَاهِبٌ إِلَى الْجُمُعَةِ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ (درودى خوداي لستار بآ) يَقُولُ: (مَنْ اغْبَرَّتْ قَدَمَاهُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ حَرَّمَهُ اللَّهُ عَلَى النَّارِ). (الحديث: ٩٠٧- طرفه في: ٢٨١١). (٤٢١)

نهبو عهبس (هرزاي خواى لس بآ) دهچوو بو جومعه بهدهم رپوه فهرمووى: له پيغه مبهه رم بيست دهيفه رموو : (نهو كهسهى بوهرماى خوا ، قاچه كاني توڙي ريگهي لى بنيشى ، وهك نهوه بجى بو نوڙي ههيني و لهري تهپو توڙ لهپيى يا لهخوى بنيشى، يا لهكاتي چوون بو غهزادا قاچه كاني خو لاوى ببن، نهو كهسهى نه مه حالى بى خودا له ناگري دوڙهخ حهرامى دهكا).

راهه وشيكر دنهوه:

نهبو عهبس (هرزاي خواى لس بآ) ناوى عهبدوره حماني كوري جهبره، نه نصارىيه، نهوسى يه، يه كيكه لهمه زناني هاوري ياني پيغه مبهه، يه كى بوو لهوانهى

که که عبی کوری ئه شرمفیان به دۆزه خ شاد کرد، که به شیعر زهمی پیغه مبهری ده کردو دئی خه لکی لی سارد ده کرده وه، له خزمهت پیغه مبهردا ئاماده ی غه زای به درۆ گشت غه زاکانی تری بووه، له گه ل ئه بو بورده دا کاتی موسو لمان بوون، ده ستیان کرد به شکاندنی بته کانی هۆزی به نی حاریسه. کاتی ئه بو عه بسه کویر بوو، پیغه مبهر (دروودی خودای له سهر بێ) گۆچانیکی پی داو، پیی فه رموو: (ئه مه بکه به چه راوگ بو خۆت) ئیتر له بهر ده میه وه تاماوه یه کی باش روناکی ده کرده وه بو ی. له ته مه نی حه فتا سالی دا، له مه دینه، له سالی سی و چه واردا گیانی پاکی سپارد، له گۆرستانی جه ننه تول به قیع به خاک سپێردرا، ئیمامی عوسمان نوێژی له سهر ته ره که ی کرد، ئه م زاتانه دابه زینه ناو گۆر ده که ی: ئه بو بورده وه قه تاده ی کوری نوعمان و محه مه دی کوری مه سه له مه وه سه له مه ی کوری سه لامه، ره زای خودا له هه مویان بێ.

ته نها ئه م فه رموده یه ی هه یه له بو خاریدا که واین له خزمه تیدا. یه کی بوو له وژماره که مه ی که له پێش هاتنی ئیسلامدا به عه ره بی ده ی نووسی.

دروست نیه که سیک که سیک تر هه لبستی و

خوی له جیکه که ی دابنیشی

٤٨٠ - عن ابن عمر رضي الله عنهما يقول: نهى النبي صلى الله عليه وسلم: أن يقيم الرجل أخاه من مقعده ويجلس فيه. قلت لنافع الجمعة قال الجمعة وغيرها. (الحديث: ٩١١ - طرفاه في: ٦٢٧٠، ٦٢٦٩). (٤٢٢)

ئیبنو عومه ر (ره زی خوا یان له بێ) فه رموی: پیغه مبهر (دروودی خودای له سهر بێ) جله و گیری ده کرد له وه: که پیاوی، له کۆری دانیشندا، برای ئاینی خوی له جیکه ی خوی هه لبستی و، ئه و جا خوی له ویدا دابنیشی.

ثیبینو جورهیج (پرمزی خوی لی بی) دهفه رموی: عهرزی نافیعم کرد: ثایا نهه نههی لی کردنه لهه کاره هه ربو پوژی جومعه وایه؟ نافیع فه رموی: نه خیر بو پوژی ههینی و بو پوژهکانی تریش ههروایه.

بانگی پوژی ههینی

٤٨١- عَنْ السَّائِبِ بْنِ يَزِيدَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ النَّدَاءُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ، أَوَّلُهُ إِذَا جَلَسَ الْإِمَامُ عَلَى الْمِنْبَرِ، عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَبِي بَكْرٍ وَعُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، فَلَمَّا كَانَ عُثْمَانُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، وَكَثَرَ النَّاسُ زَادَ النَّدَاءُ الثَّالِثَ عَلَى الزُّورَاءِ . (الحديث: ٩١٢- أطرافه فی: ٩١٣، ٩١٥، ٩١٦). (٤٢٣)

سائیبی کوری یهزید (پرمزی خوی لی بی) فه رموی: جاران لهسهه دههی پیغه مبهردا (دروودی خودی لهسهه بی) لهسهه دههی نهه بو بکرو عومه ریش دا (پرمزی خویان لی بی) سهه رتای بانگ، لهه پوژی ههینی دا، نهه کاته بوو که پیش نوپژ لهسهه مینه ردا داد نهیشت، به لام کاتی که عوسمان بوو به جینشین خه لک زور بوون و شاری مه دینه قهه ربانغ بوو، عوسمان (پرمزی خوی لی بی) بانگی سییه می لهسهه زهه راء زیاد کرد (ب/د/ت/ن-تاج/١/٤٢٢ ز-١٤٦ ز-٨٤٣).

یهه بانگیبژ بانگ دهفه رموی

٤٨٢- وعنه (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) لَمْ يَكُنْ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُؤَذِّنٌ غَيْرَ وَاحِدٍ، وَكَانَ التَّأْدِينُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ حِينَ يَجْلِسُ الْإِمَامُ، يَعْنِي عَلَى الْمِنْبَرِ. (الحديث: ٩١٣).

دیسان نهه فه رموی: عوسمانی کوری عه فان (پرمزی خوی لی بی) لهه پوژی ههینی دا، بانگی سییه می داهینا، نهه کاته ی که خه لکی مه دینه زور بوون، چونکه پیغه مبهه

خَوَى (درویدی خودی له سهر بر) يهك بانگ بيژى هه بوو، نه ویش نه وکاته بانگی دمه فرموو که پيغه مبهري (که بهرنويژ خويڼى نه وکاته بوو) داده نيشت له سهر دوانگه.

پيشنويژ له سهر دوانگه، که کويي له بانگ بوو وهلامى ده سه نيته وه

٤٨٣- عن معاوية بن أبي سفيان (رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا) انه جَلَسَ عَلَى الْمِنْبَرِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ فَلَمَّا أَدْنَى الْمُؤَذِّنُ قَالَ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ قَالَ مُعَاوِيَةُ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ قَالَ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ فَقَالَ مُعَاوِيَةُ وَأَنَا فَقَالَ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ فَقَالَ مُعَاوِيَةُ وَأَنَا فَلَمَّا أَنْ قَضَى التَّأْذِينَ قَالَ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى هَذَا الْمَجْلِسِ حِينَ أَدْنَى الْمُؤَذِّنُ يَقُولُ مَا سَمِعْتُمْ مِنِّي مِنْ مَقَالَتِي. (الحديث: ٩١٤). (٤٢٤)

موعاوييهى كورى نه بوسوفيان (همزای خوښيان لى بر) پرؤزى هه ينى له سهر دوانگه دانىشت، كاتى بانگويز ده ستى كرد به بانگ گوتن و هه رموى: (الله اكبر، الله اكبر) موعاوييهش هه رموى: (الله اكبر، الله اكبر) به لام كاتى بانگ بيژى هه رموى: (أشهد أن لا إله إلا الله) موعاوييه هه رموى: منيش هه روا وهك تۆ ئهم شايه تيه دهم، وهكاتى بانگ بيژى هه رموى: (أشهد أن محمدا رسول الله) موعاوييه ديسان هه رموى وه: منيش هه روا وهك تۆ ئهم شايه تى به حقه دهم. جاكاتى بانگ دهر كه بانگ كهى ته واو كرد، موعاوييه (همزای خوى لى بر) هه رموى: ئه ي نويز خويڼى نه! ئهم وهلام سه ندنه وى بانگ كه ئيستا ئيوه له سهر ئهم شيويه له ده مى منتان بيست، بۆ خۆم له سهر ئهم جيگه يه له زارى پيرؤزى پيغه مبهري بيستوه، كه له وه ده مه دا بانگ دهر بانگى دمه فرموو، نه ويش ناواى دمه فرموو.

واپه سه ننده وقار له سهر دوانگه بدرا

۴۸۴ - عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ السَّاعِدِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَجُلًا أَتَوْا سَهْلَ بْنَ سَعْدٍ السَّاعِدِيِّ، وَقَدْ امْتَرَوْا فِي الْمَنْبَرِ مِمَّ عُرْدُهُ فَسَأَلُوهُ عَنْ ذَلِكَ فَقَالَ وَاللَّهِ إِنِّي لَأَعْرِفُ مِمَّا هُوَ وَلَقَدْ رَأَيْتُهُ أَوَّلَ يَوْمٍ وَضَعَ وَأَوَّلَ يَوْمٍ جَلَسَ عَلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَرْسَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى فَلَانَةَ امْرَأَةٍ مِنَ الْأَنْصَارِ قَدْ سَمَّاها سَهْلٌ مُرِي غُلَامَكَ النَّجَّارَ أَنْ يَعْمَلَ لِي أَعْوَادًا أَجْلِسُ عَلَيْهِنَّ إِذَا كَلَّمْتُ النَّاسَ فَأَمَرْتُهُ فَعَمَلَهَا مِنْ طَرَفَائِ الْعَابَةِ ثُمَّ جَاءَ بِهَا فَأَرْسَلْتُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَمَرَ بِهَا فَوَضَعَتْهَا هُنَا ثُمَّ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى عَلَيْهَا وَكَبَّرَ وَهُوَ عَلَيْهَا ثُمَّ رَكَعَ وَهُوَ عَلَيْهَا ثُمَّ نَزَلَ الْقَهْقَرَى فَسَجَدَ فِي أَصْلِ الْمَنْبَرِ ثُمَّ عَادَ فَلَمَّا فَرَغَ أَقْبَلَ عَلَى النَّاسِ فَقَالَ أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّمَا صَنَعْتُ هَذَا لِتَأْتُمُوا وَلِتَعْلَمُوا صَلَاتِي. (الحديث: ۹۱۷). (۴۲۵)

سه هلی کوری سه عدی نهل-ساعیدی (مرزای خوی لسی بی) چهند پیاوئ چوون
بوخزمه تی، له سهر نه وه که مینبه ره که ی پیغه مبه ر (دروودی خودای له سهر بی) له چی داری
بووه، بوو بوو به مشت و مریان، نه ویش پی ی فهرموون: به خوا من به باشی
دمزانم که مینبه ره که له چی بوو، وه یه که م روژ که داندره به چاوی خو م
ته ماشایم کرد، هه روا یه که م روژیش که پیغه مبه ر (دروودی خودای له سهر بی) له سهر که وه ته
سهری به چاوی خو م چاوم لی ی بوو، داستانی دروست کردنه که ی ناوا بوو:
ژنیکی نه نصاری هه بوو، نو که ریکی دارتاشی هه بوو، پیغه مبه ر (دروودی خودای له سهر بی)
ناردی بولای نه وژنه و پی ی فهرموو: (بلی به نو که ره که ته که چهند ته خته
داریکم بو دروست بکا، له سهر یان داده نیشم، کاتی وتار دده م بو مهردومه که).
ژنه که ش فهرمانی به نو که ره که ی کرد، نه ویش له دارگه زی جهنگه له که (نهل-
غابه) مینبه ره که ی دروست کرد، نه و جا ژنه که هه والی بو پیغه مبه ر (دروودی خودای

لهسەر بێ) نارد، کهوا دوانگه که دروست کراوه، پێغه مبهەر (دروودی خودای لهسەر بێ) فهرمانی
 فهرموودوانگه کهیان دانا بو، ئالهویدا کهلی یهتی، بهچاوی خۆم لهوه دوا
 پێغه مههرم لهسەر ئهو مینه بهره دی، نوێژی لهسهری کرد، ئه لاهو نه کبهری
 نوێژ دابه ستنی کردو قورئانی خویندو رکوعی برد، لهم حالانه دا لهسەر ته و فقه
 سهری مینه بهر که بوو، لهسەر دوا پلهی، که خۆی سێ پلیکانه بوو، نه وسا
 که له چه مینه وه هه لسا یه وه، پوی له قیبله وهر نه گیرا، پشتاو پشت
 له مینه بهر که دابه زی لهسەر زهویه که له ته نه یشت پلیکانه ی خواری خواره وه
 کورنوشی برد، نه و جا سه ره که وه ته وه سه ر مینه بهر که، جاکاتی له نوێژه که لی
 بووه پرووی کرده نوێژ که رهکان و پێ ی فهرموون: (ئهی موسولمانه کان! بویه
 ئهم نوێژه م ئاوا کرد هه تا هه موتان به باشی چاوتان له جموجوێی من بێ له ناو
 نوێژدا، که چی ده که م و چۆن ده یکه م، هه تا ئیوه ش له کاتی نوێژ کردن دا
 چاوه له من بکه ن و من بکه ن به سه ر مه شق و یاسای نوێژ کردن له خۆمه وه فیڕ
 ببن). (بروانه ژماره: ٢٤١).

٤٨٥- عن جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رضي الله عنهم) قَالَ: كَانَ جِدْعٌ يَقُومُ إِلَيْهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمَّا وُضِعَ لَهُ الْمِنْبَرُ سَمِعْنَا لِلْجِدْعِ مِثْلَ أَصْوَاتِ الْعِشَارِ، حَتَّى نَزَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَوَضَعَ يَدَهُ عَلَيْهِ. (الحديث ٩١٨). (٤٢٦)

جابری کوری عه بدو لالا (پهزی خوی لی بێ) فهرمووی: سه ربانی مزگه وته که ی
 پێغه مبهەر (دروودی خودای لهسەر بێ) لهسەر چه ند کۆله که یه کی دار خورما دروست کرا
 بوو، له پێش دا پێغه مبهەر (دروودی خودای لهسەر بێ) که وتاری ده خویند مه وه له پال یه کی له و
 کۆله که دار خورما یانه دا راده وه ستاو شانی پێوه ددها، به لام له پاش دا کاتی
 دوانگه که دروست کراو، پێغه مبهەر (دروودی خودای لهسەر بێ) ته شریفی رۆشته سه ری بو
 وتار خویند نه وه، و نه و کۆله که یه ی به جی هێشت، گویمان لی بوو ئهو بنکه

دارخورمایه وهك وشتري لهسهر گوان بی، یا وهك وشتري تازه زابی و لهبه چكه كهی دابرابی، ناوا به دواي پیغه مبهردا دهیكوروكان، وهك منالی له دایکی به جی مابی دهستی کرد به گریان ههتا پیغه مبهردا (دروندی خودی لهسهر بی) له مینبه ره كه دابهزی و چوو بولای و دهستی کرده ملی وناشتی کرده وه و ژیر بؤوه.

وتار ده بی به پیوه بی

٤٨٦- عَنْ ابْنِ عَمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْطُبُ قَائِمًا، ثُمَّ يَقْعُدُ، ثُمَّ يَقُومُ، كَمَا تَفْعَلُونَ الْآنَ. (الحديث: ٩٢٠- طرفه في: ٩٢٨). (٤٢٧)

عهبدو لای کوری عومهر (دروندی خودیان له بی) فهرمووی: جاران پیغه مبهردا (دروندی خودی لهسهر بی) به پیوه له نویژی ههینی دا له پیش نویژی ههینی دا، دوو وتاری ئاینی دهخویندهوه، ریک وهك ئه وهی ئیستا ئیوه دهیکهن، له پیشدا وتاری یه کهمی دهدا به پیوه، ئه وجا ددهنیشت، وچانیکی کهمی دهگرت به قهده ئه ندازهی خویندنی سورمتی (قل هر الله) ئه وجا ههلا دهسایه وه به پیوه وتاری دووهه می دهخویندهوه.

واباشه له وتارا له پاش ستایش، وتار خوین بلی! اما بعد

٤٨٧- عَنْ عَمْرِو بْنِ تَغْلِبَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَتَى بِمَالٍ، أَوْ بِسَبِي فَقَسَمَهُ، فَأَعْطَى رَجُلًا وَتَرَكَ رَجُلًا، فَبَلَغَهُ أَنَّ الَّذِينَ تَرَكَ عَتَبُوا، فَحَمِدَ اللَّهُ ثُمَّ أَتْنَى عَلَيْهِ، ثُمَّ قَالَ: (أَمَّا بَعْدُ، فَوَاللَّهِ إِنِّي لَأُعْطِي، الرَّجُلَ وَأَدْعُ الرَّجُلَ، وَالَّذِي أَدْعُ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنَ الَّذِي أُعْطِي وَلَكِنْ أُعْطِي أَفْوَمًا لِمَا أَرَى فِي

قُلُوبِهِمْ مِنَ الْجَزَعِ وَالْهَلَعِ، وَأَكِلُ أَقْوَامًا إِلَى مَا جَعَلَ اللَّهُ فِي قُلُوبِهِمْ مِنَ الْغَنَى وَالْخَيْرِ، فِيهِمْ عَمْرُو بْنُ تَغْلِبَ). فَوَاللَّهِ مَا أَحَبُّ أَنْ لِي بِكَلِمَةِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حُمْرَ النَّعَمِ. (الحديث: ٩٢٣ - طرفاه في: ٣١٤٥، ٧٥٣٥). (٤٢٨)

عہمری کوری تہ غلیب (رمزی خوی لی بی) فہرمووی: جاری بری سامان، یا کومہ لی زن و خیزانی تالانیان ہینا بو پیغہ مبہر (دروودی خودی لہسر بی) ٹہویش دابہشی کرد، خوی چونی بہہرژہ و ہند زانی ٹاوا، جابہشی بازیکی لی داو، بہشی بازیکی تری لی نہدا، دواپی خہہر دہگاتہوہ بہ پیغہ مبہر (دروودی خودی لہسر بی) کہوا ٹہوانہی کہہشی پییان نہداوہ گلہی دہکن. ٹہویش بہم بونہیہوہ و تاریکی فہرموو: لہسرہتاوہ سوپاسی خوی گہورہی کرد و ستایشیکی جوانی ٹہوی کردو، ٹہوجا فہرمووی (دروودی خودی لہسر بی): (لہپاش ٹہم سوپاس و ستایشہ عہرزم ٹہمہیہ: دہی سویندم بہخودا گہلی جار وادہبی کہمن شت بہش دہکم لہنیوان نیوہدا، لہو شتہ بہشی ہندی کہس دہدم و بہشی ہندی کہسی تری لی نادہم، بہلام لہدیشہوہ ٹہو پیامیانم خوشت دہوی کہہشیم نہداوہ، دہی دہزانن ٹہوہ بو وادہکہم؟ چونکہ ہندی کہس دہیان بینم ہمرہہٹپہ دہکن و چاوبرسین و چاو چنوکن، بوہ منیش بہشیان دہدم، ہتا دلیان رابگرم و بیان کہم بہدوستی نیسلام، لہہمان کاتا بہشی ہندی کہسی ترنادہم چونکہ پشت ٹہستورم لہودی کہٹہوانہی بہشیانم نہداوہ بہرچاوتیرن و خیر خوان، نیتر لہسر ٹہم بنیاتہ دہیان سپیرم بہو خودایہی کہٹاوا بہرچاوتیر و دل پرلہخیر دروستی کردوون. یہکیک لہم خودا پیڈاوانہی کہمن دلتیام لہدلفراوانی یان عہمری کوری تہ غلیب ۱).

جاہہمو جاری عہم دہیفہرموو: دہی سویندم بہخودای گہورہ ٹہم وشہ مہدحہی پیغہ مبہر، کہسہبارمت بہمن فہرمووی، بہ ہہموو رانہ وشرہ

سوره گانی عه رمبی نادم، که رنگیان ده لئی رنگی بز نه مهر مژه، که نایابترین سامانی عه ربانن.

راڤه و شیکردنه وه:

عه مری کوری ته غلیب یه کیکه له هاوړې ناسراوه نازداره ناوداره گانی پیڅه مبر، چهند فهرموده یه که له پیڅه مبر وه ده گپړته وه، له صه حیجا یه که راوی هیه که حه سنی به صری یه، به لام له فهرموده تردا، که نه که پشتمبته راده و پلهی صه حیج راوی یه کی تریشی هیه، که له تابیعینه و ناوی حه که می کوری نه عره جه. له بوخاریدا ته نیا دوو فهرموده ی هیه.

لیرمدنم خالانه روون ده که پینه وه، به نومیدی رچه شکندنن بو پیاده کردنی هم جوړه زانسته له ناو زمانی شیرینی کوردیدا:

۱- به وینه: نه بو عه بدلا نیامی حاکم ده فهرموو: یه کی له مهرجه گانی بوخاری و مسلم نه وه یه: نه و سه حابه یه که فهرموده که ده گپړته وه، ده بی دوو راوی برپا پیکراوی ه بی، چونکه مهرجی راوی نه وه یه که مه جهول واته: نه ناس- نه بی، نه و میش به وه دپته دی که دوو شایه تی دادپه رومر بیناسن و ریوایه تی لیوه بکن، هه تا رمفعی جه هاله تی لی بی، وه هه مان شت مهرجه بو نه و دوو تابعی یانه ی که ریوایه ت له صه حابه که وه ده که ن، هه ریبه که له وانیش ده بی دوو راوی برپا پیکراویان ه بی، هه روا هه مان شت مهرجه بو هه موو چینه گانی تر.

نه و جا پیشه و حاکم ده فهرموو: که چی چهند فهرموده ی له صه حیجی بوخاری و، له صه حیجی مسلم دا هیه، که یه کیکیان هم فهرموده یه عه مری کوری ته غلیبه، هم مهرجه یان تیادا نه هاتوته دی. شیخی عه سقه لانی له موقه دیمه ی فته تحولباری دا ده فهرموو: (هم مهرجه ی حاکم باسی کردووه که رچی سه بارمت به هه ندی سه حابه که بوخاری ریوایه تی

لییانہ وہ کردوہ۔ ھہ ٲوہ شاوہ و رہ چاو نا کرئ بہ لام لہ چینہ کانی تری پاش
سہ حابہ کاند، لہ گشت فہرموودہ کی ٲہ صلا، ٲہم مہرجہ بہ باشی رہ چاو
کراوہ، لہ راستیدا لہ پہراووی بوخاری پیرؤزدا لہ سہرا سہری کتبہ کدا،
تافہ یہک فہرموودہ کی سہر چاوہ (اصل) نیہ، کہ لہ گیرانہ وہی کہ سٲ بی کہ یہک
راوی ھہ بی).

۲- مہرجی بوخاری ٲہ مہ یہ: (فہرموودہ کی دہردہ یئ کہ بہ کوڑا (اتفاق)
راگوئز کہ رھ کانی، ھہ موویان بپوا پیکراوین، ھہ تا دہگاتہ سہر ھاوړیہ کی
ناودار، لہ ھاوړیانی پٲغہ مہر، بہ بی ناتہ بایی و لہ یہک جیاوازی لہ نیوانی
گیردراوہ کانی (مرویات) ھہ ریکئ لہ گیرمروہ متمانہ دارہ چہ سٲنہ رھگان
دا، لہ ھہ مان کاتدا دہ بی رشتہ کی لہ سہر متاوہ ھہ تا کوٹایی پہیوہ ست بی و
پچر پچر نہ بی، جائہ گہر ھاوړیکہ، واتہ: سہ حابیہ کہ، دوو گیرمروہی ھہ بوو،
یازیاتر، ٲہوہ زور باشہ، دہنا ٲہ گہر یہک گیرمروہ (راوی) ی ھہ بوو،
بہ ریکو پٲکی بہ شیوہ یہ کی راست فہرموودہ کہ دہ چوہ سہر ٲہو ھاوړئ یہ
ٲہوہ یش ھہر بہس دہکا).

۳- بہ شیوہ یہ کی گشتی، بہ کوردی پہتی، کورت و پوخت، فہرموودہ کانی
صہ حیجی بوخاری، ھہ موویان ٲاٲونی تیڑابن، لہ سہنگی مہحہک دراو، بوہ
سہر جہم جیگہ کی قہ بوٲی نہ تہوہی ٲیسلامن، کہس پدخنہ کی لییان نیہ
مہ گہر ناحہزی دہغہز لہ دل، یانہ قامی گٲزو وٲر.

۴۸۸- عَنْ أَبِي حُمَيْدٍ السَّاعِدِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
قَامَ عَشِيَّةَ بَعْدَ الصَّلَاةِ، فَتَشَهَّدَ وَأَتْنَى عَلَى اللَّهِ بِمَا هُوَ أَهْلُهُ، ثُمَّ قَالَ: (أَمَّا بَعْدُ). (الحدیث:
۹۲۵- اطرافہ فی: ۷۱۹۷، ۷۱۷۴، ۶۹۷۹، ۶۶۳۶، ۲۵۹۷، ۱۱۵۰). (۲۹)

نہبو حومهیدی نهل- ساعیدی (ہمزای خوی لئ ہی) فہرمووی: شہوی پیغہمبہر (دروودی خودی لئسہر ہی) گاتی خہوتنان لہپاش نویژ، ہہ لئسایہ سہرپی، وتاریکی خویندہوہ، لہسہرہتاوہ شایہ تمنانی ہیئا، فہرمووی: (أشهد أن لا إله إلا الله وأشهد أن محمداً رسول الله) نہوجا سوپاس و ستایشی شایستہی پەر و مردگار بیت کردی، لہپاشا فہرمووی: (لہپاش نہمہ).

٤٨٩- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: صَعِدَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - الْمُنْبَرِ، وَكَانَ آخِرَ مَجْلِسٍ جَلَسَهُ، مُتَعَطِّفًا مِلْحَفَةً عَلَى مَنْكِبَيْهِ، قَدْ عَصَبَ رَأْسَهُ بِعَصَابَةٍ دَسِمَةٍ، فَحَمِدَ اللَّهُ وَأَثْنَى عَلَيْهِ، ثُمَّ قَالَ: (أَيُّهَا النَّاسُ إِلَيَّ). فَثَابُوا إِلَيْهِ، ثُمَّ قَالَ: (أَمَّا بَعْدُ، فَإِنَّ هَذَا الْحَيَّ مِنَ الْأَنْصَارِ يَقْلُونَ وَيَكْثُرُ النَّاسُ، فَمَنْ وَلِيَ شَيْئًا مِنْ أُمَّةٍ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاسْتَطَاعَ أَنْ يَضُرَّ فِيهِ أَحَدًا، أَوْ يَنْفَعُ فِيهِ أَحَدًا، فَلْيَقْبَلْ مِنْ مُحْسِنِهِمْ وَيَتَجَاوَزْ عَنْ مُسِيئِهِمْ). (الحديث: ٩٢٧- طرفاه: ٣٨٠٠، ٣٦٢٨). (٤٣٠)

ئیبینو عباس (ہمزای خوی لئ ہی) فہرمووی: لہنہ خوؤشینی سہرہمہرگا، پیغہمبہر (دروودی خودی لئسہر ہی) لہمال ہاتہدہری، تہشریفی رؤیشت بو مزگہوت، پالتویہکی پیچابوو بہخویہوہ، دابووی بہسہر ہہردوو شانیدا، سہرپیچیکی رہشیشی پیچابوو بہسہریہوہ، رؤیشت تا تہشریفی چوو لہسہر دوانگہکہی مزگہوت دانیشٹو سوپاس و ستایشی خوای کردو نہوجا فہرمووی: (نہی موسولمانینہ! لہمنہوہ نزیک ببنہوہ) نہوانیش لہدہوری کو بوونہوہ، نہو جافہرمووی: (لہپاش سوپاس و ستایشی خودا، نہی مہسولمانینہ! بزائن تادی حہلکی تر زور دہبن، بہلام بہرہبہرہ نہم کوئمہلہی یاریدہدہرانا، کہناودارن بہنہنصار کہم دہبنہوہ، چونکہ لہسایہی خواوہ لہہر چوار لاوہ ہہر خہلکہو دیو نیسلام دہبی، بہلام یاریدہدہمران جینیکی تایبہتین، بریتین لہو

خەلگی مەدینەییە، کە کاتێ پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) لەمە کەووە کۆچی کردبو ناویان، پشتی پێغەمبەریان گرتو بوون بە پێشمەرگەو پارێزەری، جاکە یەکیان لێ مردگەسیکی تر نایەتە جێگە، تاوا لێ دێ پوژی دێ، یاریدەمەران لە چاو خەلگی تردا، وە ک خۆی ناو چێشتیان لێ دێ.

جایا ئامۆژگاری بێ لێتان ئەم چاکەییە ئەوانتان لەبیر بێ، جاکە رکاتی کەسێ لەئێوە بوو بە سەرەوکاری کاری، لە کارو باری گەلی پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) و دەدەسەلاتی ئەوەی هەبوو، کە زیان بە کەسێ بگەیەنێ، یاسوودیکی هەبێ بۆ کەسێ، ئەوە با چاکە چاکیان وەربگرێ و چاوپۆشی لە خراپیان بکا).

نویژی دیاری مزگەوت لە کاتی وتارا

٤٩٠ - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ وَالتَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْطُبُ النَّاسَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ، فَقَالَ: (أَصَلَيْتَ يَا فُلَانُ؟) قَالَ: لَا، قَالَ: (قُمْ فَارْكَعْ رَكَعَتَيْنِ). (الحديث: ٩٣٠ - طرفاه في: ١١٦٦، ٩٣١). (٤٣١)

جابری کوری عەبدوللا (بەزێ خۆی لێ بێ) فەرمووی: پوژی هەینی بوو، پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) وتاری نویژی هەینی بۆ مەردومە کە دەخویندەو، لەوکاتەدا پیاوی هاتە ژورەو ناوی (سولهيك) بوو پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) پێی فەرموو: (ئەو سولهيك! ئایا نویژی دیاری مزگەوتت کرد، کە هاتیتە ژورەو؟) سولهيك فەرمووی: (نە) پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (دەهەتسە دوو رکات نویژی سووکەتە بکە) ئەویش هەلسا دوو رکات نویژی کرد.

رافەو شیکردنەو:

پێشەوا عەسقلانی (بەزێ خۆی لێ بێ) لەم شوێنەدا، بەدورو درێژی لەم بابەتە دەدوێ، وەبێر لەپازدە بەلگەو بۆچونی ئەو زانایانە پووج دەکاتەو، کە دەهەتین:

هاتوو (داخل) لهکاتی خوتبهی نوږزی ههینی دا دروست نییه که نوږزی دیاری مزگهوت بکا. پالفتی فەرماشته که ی شیخی عهسقه لانی لهفتهج دا نه مه یه: (نهم داستانهای سوله یك) (مژدی خوی لری بهن) که به چه نندین شیوهی جوړاو جوړ، له لایه ن فەرمووده زانه گه وره گانه وه کپړ دراوخته وه، دروستترین به لگه یه له سهر نه وه که له م کاته دا بۆ هاتو دوو رکات نوږزی سلاوی مزگهوت سوننه ته. لیږمدا به یادی نه وه هم که شاپیاوه مه زاننه وه، له پیشینانه باشه گانمان، که نه م هه موو شاکاره جوان جوانانه یان له پاش خویان به دیاری و یادگار بۆ نه ته وهی نیسلام به جی هیشتوو، به تایبته له بابته تی ته فسیرو سونهت و فیه د، لیږمدا به و په ری په رۆشه وه نه مه تان عهرز ده که م.

داخه که م نیستا له ولاتی نیمه دا، دوو به لای گه وره ی دلته زین په یدابوون، که به بیرهمری من نه مه نه بوو، نه هلی دین و ئایین دۆستان، له دپړین دا، هه موو یه ک دل و یه ک دهنگ بوون، به لام نیستا چینی دپړین به سه رۆگایه تی مه لاکان و چینی نوئ دوو به ره کییه کی گه وره یان دروست کردوو، له بهر هیرش بردنه سه ری هک نایان په رۆژته سه ردوژمنه راسته قینه گانی نیسلام.

یه که م: مه لای نه زانی نارۆشنیری گوږله مشتی پارتی عیلمانییه کان په یدا بوون، له باتی موتالای توحفه ی ئیبنو حه جهر و وهضوحی مه لانه بوو به کری موصه نیف، موراجه عه ی (کتابنا و کتابکم) ی به رپوه به ری نه وقاف ده که ن، مه لا باشه کان که نار خراون، مه گهر چۆنها دمناریگه ی جالاک ی ئایینیان نادری، به راستی نه م مه لا مۆدپړنانه، له هه موو شتی ده چن له مه لا نه بی.

دووهم: کهسانی تریش په یدا بوون، نه وانیش نیمچه مۆدپړنیکن هه موو خزمه ته که یان بۆ نیسلام، به ناشارمزیی خویان، دوو به ره کییه کی فیه ی یان به رپا کردوو، دئی ره شه خه لک له رپبازی زانا گه وره کان سارد ده که نه وه، له بهر کۆبونه وه و کارو باری حیزبایه تی خویان، نایان په رۆژته سه ر جومعه و

جہماعہت و دہوری قورٹان و شہونویژو زیکرو ویردو صہلاوات، بہہہر حال
لہخوا داوا دہکہین کہبہرہحمہتی بی سنوری خوئی فریای نہتہودی ئیسلام
بکہوی. ثامین. (۱۶-۷-۲۰۰۹).

داوای باران لہوتاری نویژی ھینی دا

٤٩١- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَصَابَتْ النَّاسَ سَنَةٌ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - فَبَيْنَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْطُبُ فِي يَوْمِ جُمُعَةٍ، قَامَ أَعْرَابِيٌّ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، هَلَكَ الْمَالُ وَجَاعَ الْعِيَالُ فَادْعُ اللَّهَ لَنَا فَرَفَعَ يَدَيْهِ وَمَا نَرَى فِي السَّمَاءِ قَرَعَةً، فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، مَا وَضَعَهَا حَتَّى ثَارَ السَّحَابُ أَمْثَالَ الْجِبَالِ، ثُمَّ لَمْ يَنْزِلْ عَنْ مِنْبَرِهِ حَتَّى رَأَيْتُ الْمَطَرَ يَتَحَادَرُ عَلَى لِحْيَتِهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَمَطَرْنَا يَوْمَنَا ذَلِكَ وَمِنَ الْقَدْرِ وَبَعْدَ الْقَدْرِ وَالَّذِي يَلِيهِ حَتَّى الْجُمُعَةِ الْآخَرَى.

وَقَامَ ذَلِكَ الْأَعْرَابِيُّ، أَوْ قَالَ غَيْرُهُ، فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ تَهْدِمُ الْبِنَاءَ وَغَرِقَ الْمَالُ فَادْعُ اللَّهَ لَنَا فَرَفَعَ يَدَيْهِ فَقَالَ (اللَّهُمَّ حَوَالَيْنَا وَلَا عَلَيْنَا) فَمَا يُشِيرُ بِيَدِهِ إِلَى نَاحِيَةِ مِنَ السَّحَابِ إِلَّا انْفَرَجَتْ، وَصَارَتْ الْمَدِينَةُ مِثْلَ الْجَوْبَةِ، وَسَالَ الْوَادِي قَنَاقَةً شَهْرًا، وَلَمْ يَجِئْ أَحَدٌ مِنْ نَاحِيَةِ إِلَّا حَدَّثَ بِالْجُودِ. (الحديث: ٩٣٣). (٤٣٢)

پیشہوا ئہنہس (مجازی خوی لی بی) ھہرمووی: بہسہرینی پیغہمبہر خوئی (دروودی خودای
لہسر بی) خہلکی مہدینہ توشی قاتو قری بوون، پوژی ھینی بوو، پیغہمبہر (دروودی
خودای لہسر بی) خہریک بوو وتاری دہدا، لہوکاتہدا پیاوی لہعہرہبہ سارانشینہکان
ھہئساو گوتی: ئہی پیغہمبہری خودا! نازہل و مالات قریبوون، مال و منال
برسی بوون، لہبہر بی بارانی، دہی بھہرموو لہخوا ہپارپہروہ کہبارانمان بو
ہبارینئی. پیغہمبہریش (دروودی خودای لہسر بی) ھہردوو دہستی بہرز کردہودو

فهرمووی: (ئەوی خودایە! بارانمان فریاخە! ئەوی خودایە! بارانمان فریاخە! ئەوی خودایە! بارانمان فریاخە).

ئەنەس (ڕەزای خۆی لێ بێ) فهرمووی: بەوگەسە گەگیانی من والە دەسیا، ئاسمان وەک مینا ساف بوو، یەک پەلە هەوری پێوەنەبوو، پێغمەبەر (دروودی خۆدای لەسەر بێ) دەستی دانەنەواند، هەتا لەبەرەگەتی دووگەییەو بەیئ هەلی کردو پارچە هەوری وەک کێوی پێک هێنا، بەرە بەرە هەورەگە یەکی گرتو توند بوو، ئێتر باران وەک پلۆوسک دایکردو ئاسمان دەتگوت کوندهی پرلە ئاوی سەرەو ژێرمەو کراوە، ئێتر پێغمەبەر (دروودی خۆدای لەسەر بێ) لەدوانگەگەیی نەهاتە خوارمەو، هەتا دای کردە باران، سەربانی مزگەوتەگە دۆڵپەیی کرد، بارانێوەگە دۆڵپ دۆڵپ بەسەر ریشی پیرۆزی پێغمەبەر دا دەهاتە خوارمەو، ئێتر ئەو حەفتەییە سەراسەر هەتا پڕۆزی هەینی دواپی، بارانمان بۆ باری.

جالە هەینی دواپی دا هەرئەو پیاوێ هەینی پیشوو- یاپیاوێکی تر لەکاتی وتاری هەینی دا هات بەپێوە لەخزمەتی پێغمەبەر دا راوەستاو- عەرزی کرد: ئەوی پێغمەبەری خودا! خانوو رووخواو رێگەوبان بپراو مال و سامان و مالاات لەلافاوا خنکا، ئەوەندە بارانی زۆر باری، بفرموو لەخودا بپارێرمەو گە ئێتر ئەم بارانە بگێرێتەو. پێغمەبەر (دروودی خۆدای لەسەر بێ) زەردە خەنەیی گرتی و هەردوو دەستەکانی بەرزەو کردو فهرمووی: (اللهم حوالینا لاعلینا: خودایە! بەدەورو بەرمانا ببیارێنە، ئەوەک بەسەر سەرمانا) ئەنەس (ڕەزای خۆی لێ بێ) فهرمووی: ئێتر سەرنجم دەدا پێغمەبەر (دروودی خۆدای لەسەر بێ) بەدەستی پیرۆزی بۆ هەرلای ئاماژەیی دەکرد، هەورەگە لەوێ دەرەوییەو، سەرنجام هەورەگە لەسەر ئاستی شاری مەدینە رەوییەو وەک بازنە، وەک کلاو رۆژنەیی لێ هات. شیوی قەناتیش، گەیهێکە لەشیوە گانی شاری مەدینە، یەک مانگی رەبەق لافاوی نەوێستایەو، لەهەر لایەکی ولاتیشەو گەسێ دەهات بۆ مەدینە هەوا و باسی ئەو بارانە زۆرەیی دەگێرایەو.

رافه و شیکردنه وه:

بروانه تاج کوردی بهرگی یهك، (ل-٤٧٧ ز-١٧٥ ژ-٩٤٢) ههروهه تاج کوردی، بهرگی چوار لاپه ره (٣٦١). دهبینی ئهم ته رجهمه یه لهکوی گیرانه وهکان وهرگیراون.

٤٩٢- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (إِذَا قُلْتَ لِصَاحِبِكَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ أَصْبَتْ وَإِلِإِمَامُ يَخْطُبُ فَقَدْ لَقِيتُ). (الحديث: ٩٣٤). (٤٣٣)

ئه بوو هورهیره (هزای خوای لـ بهی) فهرمووی: پیغه مبهری خوا (دروودی خودای لهسهر بهی) فهرمووی: (پوژی ههینی لهوکاته دا که پيشنويز و تار دهخوينيته وه، نه گهر به هاوونشینی خوت له ریزی نويزه که دا بلتييت: وس، بي دهنگ به، نه وه خوشت وهك ئه وه قسه ی بي جاده که ی، که شتی واپاداشتی نويزه که پووج دهکاته وه. (تاج/١/٤٣٤/١٠ ز-١٤٩ ژ-١٨٦).

رافه و شیکردنه وه:

مه بهست لهم فهرمووده یه ئه وه یه که له کاتی وتاری نويزی ههینی دا هه موو جوړه قسه ی نه ی لى کراوه، ته نانهت بو ت نيه که به هاوونشینه که مت بلتي: قسه مه که و گوئ له وتاره که بگره، به لام نه گهر لهوکاته دا قسه ی کرد به نامازه حالی بکه که کاتی قسه کردن نيه.

٤٩٣- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَكَرَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ فَقَالَ: (فِيهِ سَاعَةٌ لَا يُوَافِقُهَا عَبْدٌ مُسْلِمٌ، وَهُوَ قَائِمٌ يُصَلِّي، يَسْأَلُ اللَّهَ تَعَالَى شَيْئًا إِلَّا أَعْطَاهُ إِيَّاهُ) وَأَشَارَ بِيَدِهِ يُقَلِّلُهَا. (الحديث: ٩٣٥- طرفاه في: ٥٢٩٤، ٦٤٠٠). (٤٣٤)

(٤٣٣) أخرجه مسلم في الجمعة، باب: الانصات يوم الجمعة في الخطبة، رقم: ٨٥١ = ١٩٦٢.

(٤٣٤) أخرجه مسلم في الجمعة، باب: في الساعة التي في يوم الجمعة، رقم: ٨٥٢، ١٩٦٦.

نه‌بوو هورهیره (همزی خوی له بی) فهرمووی: جارئ پیغه‌مبه‌ری خودا (دروودی خودی له‌سەر بی) باسی پوژی هه‌ینی ده‌کرد، فهرمووی: (کارژپریکی واتیادایه، هه‌ربه‌نده‌یه‌کی موسولمان بوێ رپیکه‌وێ له‌وکاته‌دا راوه‌ستا بی نوێژبکا، یاخود به‌کول و به‌دل له‌خودا بپارێته‌وه، ئیتر له‌وکاته‌دا داوای هه‌رشتیکی ره‌وا، له‌خیری دین و دنیا له‌خودا بکا، خودای گه‌وره‌ بی دئی ناکاو نه‌وشته‌ی بی ده‌به‌خشی!).

فهرمووی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودی له‌سەر بی) به‌ده‌ستی پیشانی داین، که‌نه‌و ماوه‌یه گه‌لی که‌مه. (تاج/۱/۴۳۸ ز. ۱۵۰ ژ. ۸۷۶ = ش/ت/ن).

۹۹۴ - عَنْ جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: بَيْنَمَا نَحْنُ نُصَلِّي مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، إِذْ أَقْبَلَتْ عِيرٌ تَحْمِلُ طَعَامًا، فَالْتَفَتُوا إِلَيْهَا حَتَّى مَا بَقِيَ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَّا اثْنَا عَشَرَ رَجُلًا، فَتَزَلَّتْ هَذِهِ الْأَيَّةُ (وَإِذَا رَأَوْا تِجَارَةً أَوْ لَهْوًا انفَضُوا إِلَيْهَا وَتَرَكَوْكَ قَائِمًا). (الحديث: ذورقم: ۹۳۶ فی فتح الباری بشرح صحیح البخاری، اطرافه فی: ۸۹۹، ۴، ۶، ۲۰، ۵۸، ۲۰). (۴۳۵)

جابیری کوری عه‌بدللا (همزی خوی له بی) فهرمووی: له‌پوژی هه‌ینی دا، له‌خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ردا بووین، خه‌ریکبوو وتاری هه‌ینی ده‌خوینده‌وه، له‌وکاته‌دا له‌شامه‌وه کاروانی هات ده‌هۆل و زورنا له‌پیشیه‌وه بوو، هه‌تا مه‌ردوم بزانی که‌وا کاروانه‌که گه‌یشه‌جی، ئیتر خه‌لکه‌که وتاره‌که‌یان به‌جی هیشته‌و له‌مزگه‌وت دهرچون و دهرپه‌رین بو‌لای کاروانه‌که، بو‌شته‌ کپین، ته‌نها دوازه‌ که‌س له‌خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ردا مانه‌وه. جاخودا نه‌م نایه‌ته‌ی ناردە خواره‌وه: (وَإِذَا رَأَوْا تِجَارَةً أَوْ لَهْوًا انفَضُوا إِلَيْهَا وَتَرَكَوْكَ قَائِمًا). جومعه ۱۱/۵۲- واته: نه‌وانه‌ی له‌ده‌وری تۆبوون، کاتی چاویان به‌ بازرگانی و مامه‌له‌و سه‌وداو نه‌و کاره‌ بپه‌ووده‌یه‌که‌وت، که‌بریتی بوو له‌وده‌هۆل و زورنایه، که‌له‌کاتی واداو له‌زور کاتی تریش ئاده‌میزاد خه‌ریک ده‌کاو، له‌به‌نده‌یی کردنی ساخ بو‌ خودای

مەزن، دوری دەخاتەوه، ئەوانە لەم کاتەدا دەوری تۆیان چۆل کردو بڵاوەیان لێ کردو چوون بۆلای ئەو بەزمو رەزمە. (ت/١٩٧/٧/ف/د).

٤٩٥ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُصَلِّي قَبْلَ الظُّهْرِ رَكَعَتَيْنِ، وَبَعْدَهَا رَكَعَتَيْنِ، وَبَعْدَ الْمَغْرِبِ رَكَعَتَيْنِ فِي بَيْتِهِ، وَبَعْدَ الْعِشَاءِ رَكَعَتَيْنِ، وَكَانَ لَا يُصَلِّي بَعْدَ الْجُمُعَةِ حَتَّى يَنْصَرِفَ فَيُصَلِّي رَكَعَتَيْنِ. (الحديث: ٩٣٧ - أطرفه في: ١١٧٢، ١١٦٥، ١١٨٠). (٤٣٦)

ئەبنو عومەر (پەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) دەستوری وابوو دوو رکات نوێژی سوننەتی لەپێش نوێژی نیوەڕۆی دەکرد، و دوو رکات لەپاشیەوه، و دوو رکات لەپاش نوێژی شیوانەوه، پێغەمبەر ئەم دوو رکاتە ی پاش شیوانی لەمەڵەوه دەکرد، و دوو رکات لەپاش نوێژی خەوتنان، پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) ئەم دوو رکاتەیشی لەمەڵاوه دەکرد، و لەپاش نوێژی هەینی نوێژی سوننەتی نەدەکرد، تادەگەرایەوه بۆ مەڵەوهی، لەوێ لەمەڵەوه دوو رکات نوێژی سوننەتی پاش هەینی دەکرد.

بسم الله الرحمن الرحيم

پایانی

مامۆستا عەسقەلانی (پەزای خۆی لێ بێ) لەپایان (خاتمە) ی ئەم نامەیەدا، ئاماژە بۆ ئەم زانیاریانە دەکا:-

یەكەم: (نامە ی هەینی حەفتا و نۆ فەرموودە ی بەرزەوه کراو) (مەرفوع) ی تیادیە، چل و شەشیان پەیهۆست (مەوصوول) ن، پازدەیان فەرموودە ی بێرشتە (موعلەق) و مۆتەبەعاتن، سی و شەشیان دووبارەن، هەیانە لەم

نامه یه دا دووباره کراوته وه، هه یانه له نامه کانی پێشیه وه. پوخته که یان ده کاته: ٣٦-٧٩=٤٣ فهرمووده ی بهرز کراو، که ههر چل و سیکه یان فهرمووده ی په یوده ستن، مورسه ل و موعه لله قیان تیا دانییه.

پێشه وامسلم (برمزی خوی لێ بێ) وهك پێشه و بوخاری (برمزی خوی لێ بێ) ئهم فهرموودانه ی هه موو گیراوته وه، بێجکه له م چهند فهرمووده یه:--

١- فهرمووده ی ژماره: (٤٦٨ ته جرید= ٨٨٣ فه تحو ل باری) فهرمووده که ی سه لمان، سه باره ت به خو شه و ردن و موو چه ورکردن و خو بۆن خو ش کردن، له پرۆژی هه یینی دا.

٢- ژماره: (٩٠٠ فه تج) له ته جریده که دا له م شو ی نه دا نییه، فهرمووده که ی ئه نه س سه باره ت به باب به تی رو یشتنی ژنان بو مزگه وت.

٣- ژماره: (٤٧٧= ٩٠٤ ف) فهرمووده که ی ئه نه س سه باره ت به کاتی کردنی نو یژی هه یینی، ئه و کاته ی که خو ر له نا وهراس تی ئاسمان لاده دا سه ره تای کاتی نو یژی هه یینی یه.

٤- ژماره: (٩٠٥ فه تج) له ته جریده که دا له م با سه دا نه نو و س را وه .

٥- ژماره: (٤٧٨ ت= ٩٠٦ فه) .. له ته شقی سه رمای ز ستانا نو یژی هه یینی زوو به زوو ده کرد.

٦- ژماره: (٤٧٩ ت= ٩٠٧ فه) فهرمووده که ی ئه بو و عه بس هه رکه سی له ریگه ی خودا دا قاچه کانی تو زی ریگه ی لی بنیشی.

٧- ژماره: (٤٨١ ت= ٩١٢ ف) فهرمووده که ی سائیب .. سه باره ت به سه ره تای بانگ له سه ر ده می ببیغه مبه ر (دروودی خودای له سه ر بێ) خو یدا.

٨- ژماره: (٤٨٥ ت= ٩١٨ فه) فهرمووده که ی جابر سه باره ت به گریان ی کو له که.

٩- ژماره: (٤٨٧ ت= ٩٢٣ فه) فهرمووده که ی عه مری کو ری ته غلیب .

۱۰- ژماره: (۴۸۹ت=۹۲۷فه) فهرمووده که ی ئیبنو عه باس سه باره ت به نام مؤژگاری خیر، دمر باره ی یارید مدران..

۱۱- ژماره: (۹۳۸فه تح) له ته جریده که دا نییه له باره ی ئه و ژنه وه که له پاش نویژی ههینی سلقاوی دمر خواردی هاوړپیان دمه.

دووهم: چوارده بیستراو (ئه سه ر) ی صه حابه و تابعینی وا تیا دا. که واته: سه ر جه می فهرمووده کانی ئه م نامه یه ده کاته: ۷۹+۱۴=۹۳.

تییینی: ۱- له م پوخته یه، که چل و سئ فهرمووده ن، سی و یه کیان له ته جریده که دا هه ن، له ژماره: (۴۶۵هه تا ۴۹۵). واته: ۴۹۵-۴۶۵=۳۱ فهرمووده، چونکه دانه ری ته جریده که له سه ر هتا که یه وه ده فهرمووی:

(.. له م ته جریده دا رشته ی فهرمووده کانم کرتاندوه، وه فهرمووده دوو باره کان، زور به ی کات له شوینی یه که میان دا ده نوسم به س، له جیگه کانی دواتر دا ئه گه رپزی یه که هه بی ئه و پزیه ده نوسم، ده نا، نا، وه ته نیا ئه و فهرموودانه یش له م ته جریده دا ده نوسم که رشته دارو په یوه ست بن، واته: موسنه د و موته صل بن، هه رشتی که پچراو، یایی رشته بی باسی ناکه م، واته: مقگور و موعه لله قه کانی صه حیخی بوخاری له ته جریدا نییه. هه روا له م ته جریده دا ئه و ئه سه رو بیستراوان و هه و الانه تۆمار ناکه م، که په یوه ندیان هه ر به هاوړپیان پیغه مبه ره وه هه یه، یابه چینه کانی دوا ی ئه وانه وه هه یه، وه که م یازۆر په یوه ندیان به سونه ت یابه پیغه مبه ره وه نییه..).

ئه مه ش له دواوه کورته یه کی پوختی ئه م سی و یه که فهرمووده ی ته جریده که یه که دووړ یانزیک په یوه ندیان به هه یینییه وه هه یه: (رۆژی ههینی له حه فته دا گه ورمترین رۆژه، وابه شه له م رۆژه دا موسولان خوئی خه ریک بکابه په رسته شه وه، نویژه که ی له سه ر پیاوان به چنه د مه رجی پیویست و فهرزه، خو بیۆن خو ش کردن و خوشۆردن و سه روړپیش پۆن کردن بو ی سونه تن،

ھەر وھا سیواک کردن، سوننەتە مرؤف زوو بروات بۆنویژی ھەینی بۆمزگەت، وەلەوئ خەریکی نوپژو قورئان خویندن و صەلاوات و یادى خودا بى، ھەتا وتار خوین دەست دەکا بەوتارخویندنەو، ئەوکاتە بەدل و بەگول گوى لەوتارەکە بگرئ و وازلەشتى تر بەینى).

کاتى دەچى بۆمزگەوت لەمالەو دەستنوێژ بگرئ و جلیکی پاکی پیک و پیک ببۆش، کەگەشتە ناو مزگەوت ھەنگاو بەسەر سەرى خەلکا نەئى و نەبى بەنازار بۆکەس، وەك ئەو بەزۆر خۆى بترنجینیتە نیوانى دووکەسەو، یاکەسى تر ھەلبستینى و خۆى لەجیگەکەى ئەو دابنیش.

سوننەتە کەگەشتەناو مزگەوت دوورگات نوپژى سالاوى مزگەوت بکا، تەنانەت ئەگەر پيشنوێژیش دەستى کردبوو بەوتار، ئەویەكسەر بەبى دواخستن نوپژى دیارى مزگەوت بکا.

سوننەتە نوپژەکەى لەسەرمتای گاتى نوپژى نیو ڤۆو بگرئ، سوننەتە وتارەکە وتارى رۆژبى، بەپى ی پپویست و بەرژووەندى ئەو دەمەى کۆمەلى موسوئمانان بى.

٣- لەھەندئ شوین خوینەر وارەچاو دەکا کەئەو فەرموودەیه پەيوەندى بەباتى بەردەستەو نییە، ئەو دەگەرپیتەو بۆھۆیەکی ھونەرى کەلەصەحیحى بوخاریدا رەچاو کراو، بەلام لەبەر کورتەکاری لەتەجریدەکەدا ئەوسەر باسەکرتاوە. بۆئەمۆنە فەرمودەى (٤٨٧) چى پەيوەندیەکی بەھەینى یەو ھەیه؟ جا کە دەگەرپیتەو بۆسەر صەحیحى بوخارى دەبینى، ئەم فەرموودەیه بوخارى بەو بۆنەیهو ھیناویەتى، کەلەسەرمتای وتارەو لەپاش سوپاس و ستایشى خواى گەورە، سوننەتە وتارخوین بلى: (اما بعد).

(وەرگیر)

بسم الله الرحمن الرحيم

۱۸- باسه کانی نویژی ترس (أبواب صلاة الخوف)

۴۹۶- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: (غَزَوْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَبْلَ نَجْدٍ، فَوَارَيْنَا الْعَدُوَّ، فَصَافَقْنَا لَهُمْ، فَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي لَنَا، فَقَامَتْ طَائِفَةٌ مَعَهُ تُصَلِّي وَأَقْبَلَتْ طَائِفَةٌ عَلَى الْعَدُوِّ، وَرَكَعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمَنْ مَعَهُ وَسَجَدَ سَجْدَتَيْنِ، ثُمَّ انْصَرَفُوا مَكَانَ الطَّائِفَةِ الَّتِي لَمْ تُصَلِّ فَجَاءُوا، فَرَكَعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِهِمْ رَكْعَةً وَسَجَدَ سَجْدَتَيْنِ ثُمَّ سَلَّمَ، فَقَامَ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمْ فَرَكَعَ لِنَفْسِهِ رَكْعَةً وَسَجَدَ سَجْدَتَيْنِ). (الحديث: ۹۴۲ أطرافه في: ۴۵۳۵، ۴۱۳۳، ۴۱۳۲، ۹۴۳). (۴۳۷)

وعنه- في رواية- قَالَ: عَنْ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) (وَأَن كَانُوا أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ فَيُصَلُّوا قِيَامًا وَرُكْبَانًا). (الحديث: ۹۴۳).

عبداللای کوری عومەر (پەزای خودیان لی بی) فەرمووی: جاری لەخزمەت پێغەمبەر خۆیدا (دروودی خودی لەسەر بی) بەرەو نەجەرۆشتین بۆغەزا، رۆیشتین تابەرەنگاری دوژمن بووینەو، کەرۆبەرۆیان بووینەو، ریزمان بەست بۆیان، جاپێغەمبەر (دروودی خودی لەسەر بی) هەستا لەسەرئەم شیوێه لەو غەزایدا کە غەزای زاتوریقاع بوو، نویژی ترسی بۆکردین: موسولمانەکان بوون بەدووتاقم: تاقمەیه کیان لەگەڵ پێغەمبەردا (دروودی خودی لەسەر بی) نویژیان دابەست، ئەو تاقمەیه کیان تریشیان بەجەگەو بەرامبەری دوژمن راوەستان، ئیشکی ئەوانیان دەگرت، جاپێغەمبەر (دروودی خودی لەسەر بی) رکاتیکی بەوتاقمەیه تەواوکرد، کە لەسەرەتاو لەگەڵیدا نویژیان دابەست، بەم رەنگە لەگەڵ پێغەمبەردا فاتیحایان خۆیندو چەمینەوێ رکاتی یەگەمیان تەواو کردو دوو کورنووشیان برد، ئەوجا لەگەڵ پێغەمبەردا (دروودی خودی لەسەر بی) راست بوونەو، پێغەمبەر (دروودی

خودى لىسر بى) دەستى كىرەبە خويىندى قورئانى ناوئۆزى، ئەوانىش ھەئسانەو دە بەبى ئەو دەى كەسلەو بەدەنەو دە پۇشتىن بۇ شوئى ئەوتاقمەكەى تر كە ھەتە ئەودەمە ئىشكىيان دەگرت، وەلە شوئى ئەوان بوون بەپاسەوانى سوپاكە، ئىنجا دەستەكەى تر ھاتن و لەپشت پىغەمبەر دەو رىزبوون و نوئىزان لەپشت پىغەمبەر دەو دابەست و، پىغەمبەر (درودى خودى لىسر بى) پكتاىكى بەوانىش تەواو كىرە، بەم رەنگە ئەوانىش فاتىحەو سوورەتەيان خويىندەو لەگەل پىغەمبەر دا چەمىنەو دەيان ئەنجام داو دوو كورنوشيان لەگەل دا بردو، ئىتر پىغەمبەر (درودى خودى لىسر بى) دانىشت بۇ تەحيات خويىندەن و تەحياتى خويىندە و سلاوى دايەو دە، ئەو جا ھەرىكەى لەو دوو تاقمەيە ھەئسانەو دە، ھەركەسەى سەرو پكتاى تىر بەتەنەيا بۇخوى كىرەو سلاوى دايەو دە.

لەگىرانەو دەيەكى تىر ئەم فەر موودەيە دا ئىبنو عومەر (پەزەى خويان لى بى) فەر مووى: پىغەمبەر (درودى خودى لىسر بى) فەر مووى: (ئەگەر دوژمن لەمە زۆرتەر بوون تر سىش زۆرتەر دەبى، جالەكەتى وادا چۆن چۆنى دەستى دا بۆتان نوئىزە كەنتان بکەن، بەپىادەيى بوو، بەسوارى بوو، بەھەر شىو دەيى بۆتان دەست دەدا نوئىزى خۆتان بکەن).

(بىروانە تاج/ كوردى/ ۴۴۲/۱ ھەتا ۴۴۶ . ز- ۱۵۲ ژ- ۸۸۴ ھەتا ۸۸۸ . فىقھى ئاسان بەرگى/ ۲۵۲ ۱۱/ ۴۶/۶ تاج/ ك/ ۴۶/۶ فەر موودەى ژمارە: ۵۴).

بوون كىرەنەو دە:

۱- مەبەست لەنوئىزى ترس نوئىزىكى تايبەتى نىيە، كەلەكەتى ترس دافەرزبى، ياسوننەت بى، مەبەست كىرەنى پىنج نوئىزە فەرزەكەيە، كەلەكەتى شەرو شۆر دا لەسەرىكەى لەو چەند شىو دەيەى كەلەسونەتدا تۆمار كراون بكرىن. ئىبنو حەزم دەفەر مووى: (لەگىرانەو دەى ساغ دا چوار دە شىو دەى نوئىزى

ترس تۆمار گراون، که پیغهمبهر (دروودی خودای لهسەر بێ) لهغهزاگانیدا کردوویانی
هەندیکی تر دەفهرموون: (حەفدە شیۆه چەسپاوه).

۲- ئەم نوێژی که لەم غەزایەدا لەسەر ئەم شیۆهیه پیغهمبهر (دروودی خودای لهسەر بێ)
بەجەماعەت کردی بۆهاورپییانی هەندئ فەرموویانە: نوێژی عەصر بووه،
هەندیکی ترفەرموویانە: نوێژی نیوهرۆ بووه.

۳- نوێژی ترس ئەگەر بەکۆمەڵی بکری، بەسێ کەس کەمتر ناکری.

۴۹۷- عَنْ نَافِعٍ عَنْ ابْنِ عُمَرَ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَنَا لَمَّا رَجَعْنَا مِنَ الْأَحْزَابِ (لَا يُصَلِّيَنَّ أَحَدُ الْعَصْرِ إِلَّا فِي بَيْتِي قَرِيبَةً). فَأَذْرَكَ بَعْضُهُمُ الْعَصْرَ فِي الطَّرِيقِ، فَقَالَ بَعْضُهُمْ: لَا تُصَلِّي حَتَّى تَأْتِيَهَا وَقَالَ بَعْضُهُمْ: بَلْ تُصَلِّي، لَمْ يُرْزَ مِنَّا ذَلِكَ، فَذَكَرَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمْ يُعْفَ وَاحِدًا مِنْهُمْ (الحديث: ۹۴۶-
أطرافه في: ۴۱۹). (۴۳۸)

دیسان ئیبنوعومەر (ڕەزای خودایان لەسەر بێ) فەرمووی: لەڕۆژی غەزای خەندەقا،
کەپیشی دەگوتری: غەزای ئەحزاب، ناموسولمانەکان بەنانوومییدی گەرانەوهو
پیغهمبەر و موسولمانەکانیش سەنگەرەکانیان چۆل کردو بەسەر بەرزی
گەرانەوهو بۆمالەوه، پیغهمبەر بەیارانی خۆی فەرموو: (خۆ دیتان ئەم
جوولەکە نامەردانەیی ھۆزی نەوهی قورەیزە چی نامەردییەکیان لەگەڵ
کردین و چۆن لەم کاتە ناسکەدا دەستیان خستە ناودەستی دوژمنی سەر و مال و
ئایینی ئیئمەوهو پەیمانی نیوانی ئیئمەوخۆیان شکاند، کەواتە: کەس نوێژی
عەصرنەکا ھەتا نەجینە ناو بەنی قورەیظە ونەدەین بەسەریاندا).

کەدەکەونە ڕۆی بەرەوبەنی قورەیظە، دەستەیی لەیاران لەڕۆی نوێژی
عەصریان لێ دەبی، دەبن بەدوو دەستەوه، لایەکیان دەلێن: ئیئمە نوێژ ناکەین
تانەجینە ئەوی، لاکەیی تر دەلێن: ئیئمە نوێژی خۆمان دەکەین، چونکە

مہبہستی پیغہمبہر (درویدی خودی لمسہر ہر) لہو قسہیہ نہمہ نہبوو، کہلہری نویز
نہکہین تانہگہینہ نہوی، بہلکو مہبہستی نہوہبوو کہدہستو بردکہین و زوو
بروین بوسہریان، جاکاتی کہنہمہیان عہرزی پیغہمبہر کردسہرزہنشتی
کہسیانی نہکرد (تاج/۸/۲۲۱-ش)۔

پایانی

عہسقہلانی دہفہرموی: باسہکانی نویزی ترس شہش فہرموودہی بہرزه وہ
بووی پھیوہستی واتیادا، دوانیان لہپیشہوہ دووبارہ بوونہتہوہ، پوختہکہیان
چوار فہرموودہیہ، پیشہوا موسلیمیش گیرای یانہتہوہ، تہنیا فہرمودہکہی
نیبو عہباس نہبی، کہلہتہجریدہکہدا نییہ، لہفہتج دا ژمارہکہی: ۹۴۴۔ ہہروا
دہفہرمووی: شہش بیستراون (نہتہر) صہحابہو تابیعینی واتیادا،
لہتہجریدہکہدا دوانیان ہاتوہو، کہژمارہ: ۴۹۶، ۴۹۷۔

بسم الله الرحمن الرحيم

۱۹- نامہ ی ہہردوو جہژنہکان (کتاب العیدین)

باسی یاری کردن لہجہژندا بہقہلغان و نیزہ

۹۸- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: دَخَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعِنْدِي جَارِيَتَانِ، تُغْنِيَانِ بَغَاءَ بُعَاثٍ، فَأَضْطَجَعَ عَلَى الْفِرَاشِ وَحَوَّلَ
وَجْهَهُ، وَدَخَلَ أَبُو بَكْرٍ فَأَتَنَّهُنِي، وَقَالَ: مِزْمَارَةُ الشَّيْطَانِ عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ فَأَقْبَلَ عَلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَالَ: (دَعُوهُمَا) فَلَمَّا غَفَلَ غَمَزَتْهُمَا
فَخَرَجَتَا. (الحديث: ۹۴۹-أطرافه في: ۳۵۳۰، ۲۹۰۷، ۹۸۷، ۹۵۲،
(۳۹۳۱). (۴۳۹)

عائیشہ (رہزای خوی لہ بن) فہرمووی: دوو کہ نیزہ کم لہ لابوون، گۆرانیان دہگوت، بہ سہر ہہرای رۆژہ گہی بو عاسدا، سروو دیان دہگوت، کہ گوستاریکی زۆر لہ ورۆژدہ لہ پێش ہاتنی ئیسلام دا، لہ نیوانی ئەوس و خہ زہج دا، رووی دابوو، لہ و کاتہدا پێغہمبہر (درووی خودای لہ سہر بن) ہاتہ ژورہوہ، تہ شریفی چوولہ سہر نوینہ کہی خوئی پالکەوت و رووی لہ ئیمہ وەرچہر خان، پاش کہمی ئەبووبہ کری باوکیشم تہ شریفی ہات، چاوی بہ حالہ کہ کەوت، لہ پێشا لہ منی خوری و پیاما ہہشاخا، ئەوجا فہرمووی: (بالۆری شہیتان و لہ خزمەت پێغہمبہری خوا دا؟ شتی واچۆن دہکەن؟).

پێغہمبہریش (درووی خودای لہ سہر بن) رووی کردہ ئەبووبہ کرو فہرمووی: (ئہی ئەبووبہ کر! وازیان لی بینہ، باسرو دہکەیان بلین، چونکہ ئەمڕۆ جہزنی موسولمانانہ). (تاج/۱/۴۵۸/۲+۱ ز-۱۶۳ ژ-۹۱۵).

عائیشہ فہرمووی: جاکاتی ئەبووبہ کر ناگای لہ ئیمہ نہما، بہ ناماژہ تیم گیانندن کہ برۆن، کہ نیشکەکانیش رویشتن.

رۆژی جہزنی رەمەزان، شتی بخوا، ئەوسا برۆا بۆ نوێژی جہزنی

۹۹- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَغْدُو يَوْمَ الْفِطْرِ حَتَّى يَأْكُلَ تَمْرَاتٍ. وَفِي رِوَايَةٍ عَنْهُ: وَيَأْكُلُهُنَّ وَثْرًا (الحديث: ۹۵۳). (۴۴۰)

ئەنەس (رہزای خوی لہ بن) فہرمووی: دہستوری پێغہمبہر (درووی خودای لہ سہر بن) لہ رۆژی جہزنی رەمەزاندا وابوو: ہہ تاجہن دہنکی خورمای تاکی نہ خواردا یہ نہ دہچوو بۆ نوێژی جہزنی. (تاج/۱/۴۵۲/۴ ز-۱۵۹ ژ-۹۰۰).

سوننه تی هه ردوو جه ژن بو موسولمانان

۵۰۰- عَنْ الْبَرَاءِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْطُبُ، فَقَالَ: (إِنَّ أَوَّلَ مَا تَبْدَأُ مِنْ يَوْمِنَا هَذَا أَنْ نُصَلِّيَ، ثُمَّ نَرْجِعَ فَنَنْحَرَ، فَمَنْ فَعَلَ فَقَدْ أَصَابَ سُنَّتَنَا). (الحديث: ۹۵۱-أطرافه في: ۹۵۵، ۹۶۵، ۹۶۸، ۹۷۶، ۹۸۳، ۵۵۴۵، ۵۵۵۶، ۵۵۵۷، ۵۵۶۰، ۵۵۶۳، ۶۶۷۳). (۴۱)

بهراء (رهزای خوی لی بن) فهرمووی: گویم لی بوو پیغهمبهر (دروودی خودای لهسهر بن) وتاری دهفهرموو، دهیفهرموو: (یهکهه بهرستشی ئیمه لهه رهژدهماندا نه وهیه که له پپیش دا نویژی جه ژن بکهین، نه جا بگه ریینه وهو قوربانی سهر بپرین، جاههر موسولمانن ناوا بکا، له پپیش دا نویژی جه ژن بکا وهو جا بگه ریته وه قوربانی سهر بپرئ، نه وه یاساو سوننه تی ئیمه ی پیکاهه). (ت/۷/۳۹/۴).

باسی شت خواردن له رهژی جه ژنی قورباندا

۵۰۱- عَنْ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ خَطَبَنَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ الْأَضْحَى بَعْدَ الصَّلَاةِ، فَقَالَ: (مَنْ صَلَّى صَلَاتَنَا، وَكُسِكَ نُسُكَنَا فَقَدْ أَصَابَ النُّسُكَ، وَمَنْ نُسِكَ قَبْلَ الصَّلَاةِ، فَإِنَّهُ قَبْلَ الصَّلَاةِ وَلَا نُسُكَ لَهُ). فَقَالَ أَبُو بُرْدَةَ بْنُ نِيَّارٍ، خَالَ الْبَرَاءِ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَإِنِّي نُسَكْتُ شَاتِي قَبْلَ الصَّلَاةِ، وَعَرَفْتُ أَنَّ الْيَوْمَ يَوْمُ أَكْلِ وَشُرْبٍ، وَأَحْبَبْتُ أَنْ تَكُونَ شَاتِي أَوَّلَ مَا يُذْبَحُ فِي بَيْتِي، فَذَبَحْتُ شَاتِي وَتَعَدَّيْتُ قَبْلَ أَنْ آتِيَ الصَّلَاةَ، قَالَ: (شَاؤَكَ شَاءَ لَحْمٍ). قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ فَإِنَّ عِنْدَنَا عَنَاقًا لَنَا جَذْعَةً، هِيَ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ شَاتَيْنِ أَفْتَجْزِي عَنِّي؟ قَالَ: (نَعَمْ، وَلَكِنْ تَجْزِي عَنْ أَحَدٍ بَعْدَكَ). (الحديث: ۹۵۵). (۴۲)

(۴۱) أخرجه مسلم في الذبائح (عيني/۲/۲۷۲/۶) - المترجم.

(۴۲) وافقه مسلم على تخريجه. أنظر صحيح مسلم بشرح النووي ج/۱۳ ص ۱۱۲ وما

بعدها: (فتح/۲/۵۵۲-خاتمة) - المترجم.

بهرائی کوپی عازب (رمزی خوبان لری بر) فهرمووی: له‌رۆژی جه‌ژنی قورباندا له‌پاش کردنی نوپژی جه‌ژن پیغه‌مبه‌ری خودا (درووی خودی لیسر بر) وتاریکی فهرموو: تیایدا فهرمووی: (که‌سی وه‌ک ئیمه‌ ئه‌م نوپژه بکا،ئه‌وجا وه‌ک ئیمه‌ قوربانی بکا، ئه‌وه‌ یاسای قوربانی کردنی پیکاو، به‌لام که‌سی له‌پیش نوپژی جه‌ژندا قوربانی سهربرپئ،ئه‌وه‌ بری قوربانی ناکه‌وی، چونکه‌ له‌پیش نوپژه‌وه‌ بووه‌!).

ئه‌بو بورده‌ی خالم فهرمووی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! ده‌سا من قوربانیه‌که‌م له‌پیش کردنی نوپژی جه‌ژندا سهربرپ، چونکه‌ وامزانی که‌ئه‌م‌رۆ جه‌ژنه‌و رۆژی شت خواردن و شت خواردنه‌وه‌یه‌، وه‌پیم خوش بوو که‌یه‌که‌م شت که‌له‌ماله‌که‌ما سهربرپئ ئه‌و قوربانیه‌ی، له‌بهر ئه‌وه‌ ئاژه‌لیکی وردم سهربرپ و کردم به‌قوربانی، وه‌پیش ئه‌وه‌ی که‌بیم بۆ نوپژی جه‌ژن قاهولتی به‌یانیم کردووه‌. پیغه‌مبه‌ر (درووی خودی لیسر بر) پئی فهرموو: (ئه‌وه‌ بری قوربانی ناکه‌وی، داده‌نرئ به‌کوشتییه‌کی ئاسایی) خالیشم عهرزی کرد: باشه‌ ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! گیسکه‌ مییه‌که‌مان هه‌یه‌، له‌باری دلی من دا له‌دوو‌بزی سهره‌ باشتره‌، ئه‌گهر ئه‌و گیسکه‌ مییه‌ به‌که‌م به‌قوربانی بری قوربانی ده‌که‌وی یانا؟ فهرمووی: (به‌لئ بری قوربانی ده‌که‌وی، به‌لام به‌س بۆتۆ بری ده‌که‌وی، بۆکه‌سی تر شتی‌وا نابێ، کردنی گیسک به‌قوربانی تایبه‌تمه‌نده‌ به‌تۆوه‌). (ت/٧/٣٩/٤).

رافه‌ و شیکردنه‌وه‌:

(شات) واته‌: مه‌ریابزن، واته‌: ئاژه‌لی ورد، چونکه‌ ئاژه‌ل ناوه‌ بۆ‌چوار شت، وه‌ک له‌ئه‌حمه‌دیدا ئاماژه‌ ده‌کا که‌ (ئه‌نعام)-واته‌: ئاژه‌ل- ناوی بزن و مه‌ور و ووشترو گایه‌.

چوون بو نوپژگا که به بی دوانگه

۵۰۲- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْرُجُ يَوْمَ الْفِطْرِ وَالْأَضْحَى إِلَى الْمُصَلَّى، فَأَوَّلُ شَيْءٍ يَبْدَأُ بِهِ الصَّلَاةَ، ثُمَّ يَنْصَرِفُ، فَيَقُومُ مُقَابِلَ النَّاسِ، وَالنَّاسُ جُلُوسٌ عَلَى صُفُوفِهِمْ، فَيَعْظُهُمْ وَيُوصِيهِمْ وَيَأْمُرُهُمْ: فَإِنْ كَانَ يُرِيدُ أَنْ يَقْطَعَ بَعْثًا قَطَعَهُ، أَوْ يَأْمُرَ بِشَيْءٍ أَمَرَ بِهِ، ثُمَّ يَنْصَرِفُ.

قَالَ أَبُو سَعِيدٍ: فَلَمَّ يَزِلْ النَّاسُ عَلَى ذَلِكَ حَتَّى خَرَجْتُ مَعَ مَرْوَانَ (وَهُوَ أَمِيرُ الْمَدِينَةِ) فِي أَضْحَى أَوْ فِطْرٍ، فَلَمَّا أَتَيْنَا الْمُصَلَّى إِذَا مِنْبَرٌ بَنَاهُ كَثِيرُ بْنُ الصَّلْتِ، فَإِذَا مَرْوَانُ يُرِيدُ أَنْ يَرْتَقِيَهُ قَبْلَ أَنْ يُصَلِّيَ، فَجَبَدْتُ بِثَوْبِهِ، فَجَبَدَنِي، فَارْتَفَعَ فَخَطَبَ قَبْلَ الصَّلَاةِ، فَقُلْتُ لَهُ: غَيْرْتُمْ وَاللَّهِ. فَقَالَ: أَبَا سَعِيدٍ قَدْ ذَهَبَ مَا تَعْلَمُ، فَقُلْتُ: مَا أَغْلَمُ وَاللَّهِ خَيْرٌ مِمَّا لَا أَغْلَمُ. فَقَالَ: إِنَّ النَّاسَ لَمْ يَكُونُوا يَجْلِسُونَ لَنَا بَعْدَ الصَّلَاةِ، فَجَعَلْتُهَا قَبْلَ الصَّلَاةِ. (الحديث: ۹۵۶). (۴۴۳)

نه بوسه عیدی (پژوی خوی لی بن) فهرمووی: دهستوری پیغه مبه ر (دروودی خودای لهسمر بن) وابوو: له رپوژی جهژنی رهمه زان و رپوژی جهژنی قورباندا، بو نوپژی جهژن دهرپویش بونوپژگا که، که جیگه یی بوو له ناو شاری مه دینه دا، له دهرگای مزگه وته که ی پیغه مبه روه هه زار گه زی دوور بوو، یه که م شت که دهستی پی دهرکرد نوپژی جهژن بوو، که له نوپژمه که دهبوو هه ل دهستایه سهرپی و رووی دهرکرده خه لکه که، خه لکه که ییش ههرکه سه یان له جیگه ی خویاندا، له ناو ریزه که یاندا به رامبه ر پیغه مبه ر داد نه یشتن، نه و جا پیغه مبه ر (دروودی خودای لهسمر بن) وتاری نوپژی جهژنی ده خویند: ناموژگاری دهرکردن، په ندی دادهدان، راسپی ری خیری دهرکردن، فهرمانی پییان دهرکرد به چاکه، نه هی لی دهرکردن له خراپه، لهسمر ده می پیغه مبه ردا له نوپژگا که دوانگه نه بوو.

ئەوجا ئەگەر بیویستایە پەلئ پێشمەرگە بنێرئ بۆئەركێكى سەربازی،
حیای دەکردنەووە دیاری دەکردن، یانەگەر سەبارەت بەبابەتئ فەرمانیكى
هەبوايە دەیفەرموو، لەپاشا لەنویژگاگەو دەگەرایەووە بۆ مەدینە.

ئەبو سەعید فەرمووی: ئیتر موسوڵمانان لەجەژنانا لەسەر ئەم دەستورە
بەردەوام بوون، هەتا لەو سەردەمەدا کەمەرپوان فەرمانرەوای مەدینەبوو،
لەجەژنی قوربانان بوو یالەجەژنی رەمەزان، لەگەڵ مەرپوانا دەرچووین بۆ
نویژى جەژن لەنویژگاگە، کەگەیشتیئە نوێژگاگە تەماشام کرد والەوئ
مینبەرئ دروست کراو، کەسیری کوپی سەلت دروستی کردبوو، مەرپوانیش
ویستی یەكسەر لەپیش کردنی نویژى جەژندا هەل بکووتیتە سەری و دەست
بکا بەوتار خویندەووە ! .

منیش لەبەر ئەوەی هەتا ئەوکاتە شتی وام نەدیوو: کەوتار لەپیش
نویژدا بخوینریتەووە، جەگەیم گرت، کەسەر نەكەوئ بۆوتار تانویژەكەنەكا،
بەلام خۆی لەدەستم راپسکان و سەرکەوتە سەردوانگەكەو لەپیش نویژەكەدا
وتارەكەى خویندەووە.

منیش پێم گوت: بەخوا سونەتی پێغەمبەر و جێنشینیە باشەکانی
پێغەمبەرتان سەبارەت بەم بابەتە گۆریو، ئەوەتا پاش و پێشی تیا دا دەكەن،
ئەوێ حەقی پێشخستە، پاشی دەخەن، هەر و بەپێچەوانە یشەو! ئەویش
گوتی: ئەى ئەبو سەعید! ئەوێ تۆ دەیزانی بەسەر چوو؟ منیش گوتەم
بەخوا ئەوێ كەمن دەیزانم سەبارەت بەم بابەتە، كەسونەتی پێغەمبەر
(دروودی خودای لەسەر بێ) گەلئ لەمە باشترە كەئێوە دەیکەن، من ناگام لەشتی وانیه،
مەرپوانیش گوتی: ئاخر خەلكەكە وەك جاران نەماون، هەر كە نویژەكەیان
کرد دەرپۆن، لەپاش نویژ دانانیشتن كە گوئ لەوتاری ئێمە بگرن، منیش
وتارەكەم خستە پیش نویژەكەووە هەتا ناچاربین كەگوئى لئ بگرن.

راقه و پونکردنه وه:

له پیرسته که ی بۆ سوورده ته کانی قورئانی پیرۆزم دانا بوو، که زور به ی له بهرگی هه وته می تاج دابه خشه وه بووه، ئەم دوو شیعره ی لئ کرتا بوو، که جیگه ی خۆیه تی به بۆنه ی ئەم فەرموده یه وه بیان نووسین، جارئ له به غدا، له خزمه تی جه نابی مامۆستا مه لاهه بدولکه ریمی بیارده دا بووم، مامۆستا باسی ئەوه ی کرد که ئەمڕۆ ئیسلام هه ر ناوی ماوه، هه ناوی نه ماوه. منیش ئەم دوو شیعره م بۆ خوینده وه، زۆری به لاهه په سه ند بوو:

شورا به زو خروف روو که ش کراوه
داخم له ناومان به س ناوی ماوه
زۆرشت له م دینه له کار خراوه
وه ک گورگان خوار دوو قولاخی ماوه

**چوون بۆ نوێژی جه ژن به پئی یابه سواری، وتار له پیش نوێژه که دایه،
بانگ و قامه ت نا کرین بۆ نوێژی جه ژن**

٥٠٣- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ وَعَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ قَالَا: لَمْ يَكُنْ يُؤْذَنُ يَوْمَ الْفِطْرِ وَلَا يَوْمَ الْأَضْحَى (الحديث: ٩٦٠).

عهبدللا ی کوری عهباس و جابری کوری عهبدللا (پێزی خود بهمان لێ بێ) فەرموویان: نه له پڕۆژی جه ژنی رهمه زاناو نه له پڕۆژی جه ژنی قوربانا، بۆ نوێژی جه ژن بانگ نه دمه درا.

٥٠٤- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ شَهِدْتُ الْعِيدَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَبِي بَكْرٍ وَعُمَرُ وَعُثْمَانُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ - فَكُلُّهُمْ كَانُوا يُصَلُّونَ قَبْلَ الْخُطْبَةِ. (الحديث: ٩٦٢). (٤٤٤)

ئیبینو عەباس (پەرزەنێ خەوانان لێ بێ) فەرمووی: لەخەزمەت پێغەمبەر خۆیدا (دروودی خەودای لەسەر بێ) لەخەزمەت ئەبووبەکرەو عومەر و عوسماندا (پەرزەنێ خەوانان لێ بێ) ئامادە نوێژی جەژن بووم، هەموویان لەپیش خۆتەو نوێژی جەژنیان دەکرد .

گەورەیی خێری کردەوێ چاکە لەچوار رۆژێ جەژنی قوربانان

٥٠٥- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ: (مَا الْعَمَلُ فِي أَيَّامٍ أَفْضَلَ مِنْهَا فِي هَذِهِ) قَالُوا: وَلَا الْجِهَادُ؟ قَالَ: وَلَا الْجِهَادُ، إِلَّا رَجُلٌ خَرَجَ يُخَاطِرُ بِنَفْسِهِ وَمَالِهِ فَلَمْ يَرْجِعْ بِشَيْءٍ. (الحديث: ٩٦٩). (٤٤٥)

ئیبینو عەباس (پەرزەنێ خەوانان لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خەودای لەسەر بێ) فەرمووی: (هیچ رۆژانی نییه کەوێک ئەم دە رۆژێ یەکەمی مانگی قوربانە کردەوێ باشیان تیا خۆشەویست و پەسەند بێ، لەلای خەودای گەورە). گوتیان: ئەو پێغەمبەری خەودا! هەتا خەبات و تێکۆشانیش لەرێگەی خەودادا هاوتای کردەوێ باشی ناو ئەم دەروژانە ناکات؟ فەرمووی: (بەئێ هەتا خەبات و غەزایش لەرێگەی خەودادا، لەروژەکانی تری سالتا، خێرو پاداشتی کردەوێ چاکێ ئەم دەروژێ نییه، مەگەر کەسێ کەبەسەر و مالهەو بپروات بۆ غەزا، وەهیجیان نەهێنیتە دواوە). (ت/١/١٣٣/٢ = ز-٦٤ ژ-١٤٣٥).

٥٠٦- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّهُ سُئِلَ عَنِ التَّلْبِيَةِ: كَيْفَ كُنْتُمْ تَضَعُونَ مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)؟ قَالَ: (كَانَ يُلِي الْمَلْبِي لَا يَنْكُرُ عَلَيْهِ، وَيَكْبُرُ الْمَكْبُرُ فَلَا يُنْكِرُ عَلَيْهِ). (الحديث: ٩٧٠ طرفه في: ١٦٥٩). (٤٤٦)

موحەمەدی کۆری ئەبو بەکرێ ئەل-سەققەفی (پەرزەنێ خەوانان لێ بێ) فەرمووی: لەخەزمەتی ئەنەسی کۆری مالیکا بووین، خەریک بووین لەمیناوە دەچوین بۆ

(٤٤٥) مکرز. لم يوافقته مسلم على تخريجه وهكذا جميع ما جاء بعده. (فتح/٢/٥٥٣-خاتمة)- المترجم.

(٤٤٦) أخرجه مسلم في الحج، باب التلبية والتكبير، رقم: (١٢٨٥).

عمره فات، عه زیم کرد؛ کاتی که ئیوه له خزمه تی پیځه مبهردا (دروودی خودای لسمه بڼ) بوون له م رۆزانی مینایه دا چو نتان ده کرد؟ فه رمووی: هه بوو ته لبییه ی ده کردو کهس لیی نه ده گرت، هه یشبوو (الله اکبر) ی ده کردو کهس لیی نه ده گرت.

قوربانی کردن له رۆزی جهژندا

۵۰۷- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا): (أَنَّ النَّبِيَّ (دروودی خودای لسمه بڼ) كَانَ يَنْحَرُ أَوْ يَذْبَحُ بِالْأَصْلَى). (الحدیث: ۹۸۲) أطرافه فی: ۱۷۱۰، ۱۷۱۱، ۵۵۵۱، ۵۵۵۲. (۴۴۷)

ئیبنو عومهر (رمزای خوی لښ بڼ) فه رمووی: پیځه مبهردا (دروودی خودای لسمه بڼ) له رۆزی جهژنی قورباندا، له پاش کردنی نویتزی جهژن، هه ره نویتزگا که، قوربانی، سه رده بڼی، چ و شتر بوایی، وه چ نازه لی تر.

ریگورکی له کاتی که رانه وه له نویتزی جهژن

۵۰۸- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا كَانَ يَوْمُ عِيدٍ خَالَفَ الطَّرِيقَ. (الحدیث: ۹۸۶).

جابیر (رمزای خوی لښ بڼ) فه رمووی: له رۆزی جهژندا، ده ستوری پیځه مبهردا (دروودی خودای لسمه بڼ) وا بوو: که ده رده چوو بو نویتزگا که بو نویتزی جهژن، له ریگه یه که وه ده رۆی، که ده یش گه رایه وه، له ریگه یه کی تره وه ده گه رایه وه (ت/۴۵۱/۱ ز- ۱۵۹ ز- ۸۹۹).

که سی نویتزی جهژنی چوو دوورکات نویتز ده کا

۵۰۹- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَنَّ أَبَا بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ دَخَلَ عَلَيْهَا وَعِنْدَهَا جَارِيَتَانِ، فِي أَيَّامٍ مَنَى، تَدْفِقَانِ وَتَضْرِبَانِ وَالنَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

مُتَعَشِّ بِثَوْبِهِ، فَأَتَتْهُمَا أَبُو بَكْرٍ، فَكَشَفَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ وَجْهِهِ، فَقَالَ: (دَعُوهُمَا يَا أَبَا بَكْرٍ فَإِلَيْهَا أَيَّامُ عِيدٍ وَتِلْكَ الْأَيَّامُ مِنْي). (الحديث: ۹۸۷). (۴۴۸)

بروانه ژماره: ۴۹۸. وَقَالَتْ: عَائِشَةُ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْتُرْنِي، وَأَنَا أَنْظُرُ إِلَى الْحَبَشَةِ، وَهُمْ يَلْعَبُونَ فِي الْمَسْجِدِ، فَرَجَرَهُمْ عُمَرُ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (دَعُوهُمْ، أَمَّا بَنِي أَرْفَدَةَ).

ديسان عائیشه (همزای خوی لب بی) فهرمووی: کات روژی جهژن بوو، حبه‌شیه‌کان به قه‌لخان و نیزه یاری یان ده‌کرد، جایا‌خۆم داوام له‌پیغه‌مبهر (دروودی خودای لاس‌سهر بی) کرد، یاخود خوی فهرمووی: حه‌زده‌که‌ی ته‌ماشای بکه‌ی؟ منیش گوتم: به‌لئ، جامنی له‌پشتی خۆیه‌وه وه‌ستان و جه‌ناگه‌م نایه سه‌رشانی و روومه‌تم نابهروومه‌تیه‌وه، نه‌وجا پیغه‌مبهر (دروودی خودای لاس‌سهر بی) فهرمووی: ئه‌ی نه‌وه‌ی ئه‌رفیده! خه‌ریکی یاری خۆتان بن، ئیتیر منیش ده‌ستم کرد به‌ته‌ماشای کردن تاخۆم تاقه‌تم نه‌ما، پیغه‌مبهر (دروودی خودای لاس‌سهر بی) فهرمووی: (ئیتیر به‌سه) گوتم: به‌لئ.

فهرمووی: ده‌ب‌رو. له‌گێڕانه‌وه‌یه‌کا: جاریکیان روژی جه‌ژن بوو، حبه‌شیه‌کان هاتن بۆ مزگه‌وت ده‌ستیان کرد به‌نیزه‌ بازی، پیغه‌مبهر (دروودی خودای لاس‌سهر بی) بانگی کردم و سه‌رم له‌سه‌رشانی داناو ده‌ستم کرد به‌ته‌ماشای کردن یاری‌یه‌که‌یان تاخۆم وازم هینا له‌ته‌ماشای کردنیان (تاج/۱/۶۰-ش/ن) بروانه ژماره: ۹۸۷، ۹۱۵.

پایانی

شیخی عه‌سقه‌لانی (همزای خوی لب بی) ده‌فهرمووی: (نامه‌ی هه‌ردوو جه‌ژنه‌کان چل و پینج فهرمووده‌ی به‌رزوه‌بووی واتیادا، چواریان بی رشته‌ن، واته:

موعه لله قن، ئهوانی تریان هه موو په یوه ستن، واته: مه و صوولن، بیست و شه شیان له پېشه وه دووباره بوونه ته وه، جایا له م باسه دا دووباره بوونه ته وه، یاله پېشتر، پوخته که یان ده کاته: (۴۵-۲۶-۱۹) فهرمووده ی بهرزه و هکراو.

پېشه ووا مسلم (پرمزای خوای لی بن) ئه م فهرموودانه ی هه موو گیرا و ته وه، بیجگه له م چهند فهرموودیه:

۱- فهرمووده ی ژماره: (۴۹۹ ته جرید = ۹۵۳ فه تج).

۲- فهرمووده ی ژماره: (۹۶۶ فه تج) له ته جریده که دا نییه، چونکه په یوه ندی به دا ستانی که وه هه یه که له نیوانی ئیبنو عومه رو چه حاج دا رووی دا وه،

۳- ژماره: (۵۰۵ ته جرید = ۹۶۹ فه تج).

۴- ژماره: (۵۰۷ ته جرید = ۹۸۲ فه تج).

۵- ژماره: (۵۰۸ ته جرید = ۹۸۶ فه تج).

۶- ئه وه ی که بوخاری، له سه ره تای بابی (إذا فاتهُ العید یصلی رکعتین) دا دم فهرمووی: لِقَوْمِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): (هَذَا عِيدُنَا أَهْلَ الْإِسْلَام). ئه گهر مه به ست له م ته علیقه ئه و چه دیسه بی که عقبه ی کوری عامیر گیراویه ته وه، که له (السنن) دا گیرا و ته وه، ئه وه ئه مه له موسلیم دا نییه، و مژماره ی فهرمووده بی رشته کانیش له چواره وه ده بن به پینج.

بیست و سئ بیستراو (ئه سه ر) ی سه حابه و تابیعینیشی واتیادا، هه موویان بیرستن، ته نیا ژماره: (۵۰۴ ته جرید = ۹۶۲ فه تج) نه بی.

بسم الله الرحمن الرحيم

۲۰- نامه‌ی نویژی وهتر (کتاب الوتر)

باسه‌کانی وهتر

۵۱۰- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ صَلَاةِ اللَّيْلِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (درودی خودای لیسر بئ) (صَلَاةُ اللَّيْلِ مَثْنَى مَثْنَى، فَإِذَا خَشِيَ أَحَدُكُمْ الصُّبْحَ صَلَّى رَكْعَةً وَاحِدَةً، ثَوَّرَ لَهُ مَا قَدْ صَلَّى). (الحديث: ۴۴۹). (۹۹۰).

ئیبنو عومهر (همزای خودایان لیسر بئ) فهرمووی: پیاوی له پیغه‌مبه‌ری پرسى: شهو نویژخونه؟ پیغه‌مبه‌ر (درودی خودای لیسر بئ) فهرمووی: (شهونویژ دوورکات دوورکاته، کهترسى هه‌لها‌تنی به‌یانت هه‌بوو، تاقه‌یه‌ک رکات بکه، نه‌وه‌ده‌بی به‌وه‌تری نه‌ونویژانه‌ی که‌کردووتن). (ت/۱/۴۹۷، ۳۱۲ ز ۱۸ ژ ۹۷۹ = ش/د/ت/ن).

۵۱۱- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُصَلِّي إِحْدَى عَشْرَةَ رَكْعَةً، كَانَتْ تِلْكَ صَلَاتِهِ، تَعْنِي بِاللَّيْلِ فَيَسْجُدُ السَّجْدَةَ مِنْ ذَلِكَ قَدْرَ مَا يَقْرَأُ أَحَدُكُمْ خَمْسِينَ آيَةً، قَبْلَ أَنْ يَرْفَعَ رَأْسَهُ وَيَرْكَعَ رَكْعَتَيْنِ قَبْلَ صَلَاةِ الْفَجْرِ ثُمَّ يَضْطَجِعُ عَلَى شِقِّهِ الْأَيْمَنِ حَتَّى يَأْتِيَهُ الْمُؤَذِّنُ لِلصَّلَاةِ. (الحديث: ۴۵۰). (۹۹۴).

عائیشه (همزای خوی لیسر بئ) فهرمووی: شهونویژی پیغه‌مبه‌ر (درودی خودای لیسر بئ) بریتی بوو له‌یازده رکات، مه‌پرسه له‌جوانی و دریزی یان، ته‌نانه‌ت له‌ناو گر‌نوش دا نه‌وه‌نده ده‌مایه‌وه و سه‌ری هه‌ل نه‌ده‌به‌ری و نزای ده‌خویند، که‌یه‌کی له‌نیوه‌په‌نجائیه‌ت بخوینی، کاتی به‌یانی ده‌دا دوورکات نویژی سونه‌تی پی‌شنوژی به‌یانی ده‌کرد، نه‌وجاله‌سه‌ر لای راستی راده‌کشا، چاوه‌پوانی نه‌وه‌ی

(۴۴۹) وافقه مسلم على تخريجه (فتح/۲/۵۷۰-خاتمة، عینی/۲۲/۲/۷) المترجم = ۱۷۴۵، ۱۷۴۶.

(۴۵۰) وافقه مسلم على تخريجه (فتح/۲/۵۷۰-خاتمة، عینی/۲۹/۸/۷) المترجم.

باسی کاته کانی کردنی وه تر

با وه‌تر بکابه دواترین نویژی شه‌وی

(٤٥٢) أخرجه مسلم في صلاة المسافرين وقصرها باب: صلاة الليل مثنى مثنى رقم: ٧٤٩ = ١٧٥٢.

وہتر کردن بہ سواری و لاخ

۵۱۴- وَعَنْهُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (درودى خودای لیسر با) كَانَ يُوتِرُ عَلَى الْبَعِيرِ. (الحديث: ۹۹۹- أطرافه في: ۱۱۰۵، ۱۰۹۸، ۱۰۹۶، ۱۰۹۵، ۱۰۰۰). (۴۵۳)

دیسان ٹیبنو عومہر (ہمزای خودایان لیسر ہی) فہرمووی: لہسہ فہردا پیغہ مبہر (درودى خودای لیسر ہی) نوپڑی سونہتو نوپڑی و متری بہ سواری و شترو و لاخ دہ کرد. (ہروانہ باسی بہ نجاو جوار تاج/۱).

خویندنی قونووت لہ بہرو دواى روکووع

۵۱۵- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّهُ سُئِلَ: أَقَتَّ النَّبِيُّ (درودى خودای لیسر با) فِي الصُّبْحِ؟ قَالَ: نَعَمْ. فَقِيلَ لَهُ: أَوْقَتَّ قَبْلَ الرُّكُوعِ؟ قَالَ: بَعْدَ الرُّكُوعِ يَسِيرًا. (الحديث: ۱۰۰۱- أطرافه في: ۱۰۰۲، ۲۸۱۴، ۲۸۰۱، ۱۰۰۳، ۱۳۰۰، ۳۰۶۴، ۳۱۷۰، ۴۰۸۸، ۴۰۸۹، ۴۰۹۵، ۴۰۹۴، ۴۰۹۲، ۴۰۹۱، ۴۰۹۰، ۷۳۴۱، ۶۳۹۴، ۴۰۹۶). (۴۵۴)

پرسیار کرا لہئہ نہس (ہمزای خواى لیسر ہی) نایا پیغہ مبہر (درودى خودای لیسر ہی) لہ نوپڑی بہیانیدا قونووتی دہ خویند؟ فہرمووی: بہئی. عہرزی کرا: نایا لہ پیش رکوعدا قونووتی دہ خویند؟ فہرمووی: لہ پاش رکوع بؤماوہی چہن پڑوی (ت/۲۸۷/۱).

۵۱۵/ب- عَنْ عَاصِمٍ قَالَ سَأَلْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ عَنِ الْقُنُوتِ فَقَالَ: قَدْ كَانَ الْقُنُوتُ قُلْتُ. قَبْلَ الرُّكُوعِ أَوْ بَعْدَهُ؟ قَالَ قَبْلَهُ. قَالَ: فَإِنْ فَلَانَا أَخْبَرَنِي عَنْكَ أَنَّكَ قُلْتَ: بَعْدَ الرُّكُوعِ؟ فَقَالَ: كَذَبَ إِئِمَّا قَتَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعْدَ

(۴۵۲) أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ فِي صَلَاةِ الْمَسَافِرِينَ وَقَصَرَهَا بِأَبٍ: جَوَازُ صَلَاةِ النَّافِلَةِ عَلَى الدَّائِمَةِ رَقْم: ۷۰۰ = ۱۶۰۹-۱۶۱۳.

(۴۵۴) أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ فِي الْمَسَاجِدِ وَمَوَاضِعِ الصَّلَاةِ، بِأَبٍ: اسْتِحْبَابُ الْقُنُوتِ فِي جَمِيعِ الصَّلَاةِ رَقْم: ۱۷۷=۱۵۴.

الرُّكُوعَ شَهْرًا، أَرَاهُ كَانَ بَعَثَ قَوْمًا يَقَالُ لَهُمْ االْقُرَاءُ زُهَاءَ سَبْعِينَ رَجُلًا اِلَى قَوْمٍ مِّنَ الْمُشْرِكِينَ دُونَ اُولَئِكَ وَكَانَ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَهْدٌ، فَقَتَلَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ شَهْرًا يَدْعُو عَلَيْهِمْ. ب(الحديث: ١٠٠٢). (٤٥٥)

عاصيم فەرمووی: لەبارەى قنوو تەو، بۆخۆم پرسیارم لە ئەنەسى كۆرى مالىك كرد، فەرمووی: قنوو تە لەسەر دەمى پێغەمبەر (درووى خودای لەسەر بێ) هەبوو، گوتم: لەپێش چەمینە وەدا یا لەپاش چەمینە وە دا، فەرمووی: لەپێش چەمینە وە وە. عەرزیم كرد: خۆفیسارە كەس دەلى، تۆ فەرموو تە لەپاش چەمینە وە وە؟ فەرمووی: درۆ دەكا شتە كە بەهە ئە تێگە یشتو.

ئەنەس (بەزى خواى لى بى) فەرمووی: وادەزانم: جارى پێغەمبەر (درووى خودای لەسەر بى) كۆمە ئێكى نارد بۆ ناو هۆزى لە هاوبەش بەیدا گەران، لەسەر داواى خۆیان، كە یارمەتى یان بدم، پێغەمبەر (درووى خودای لەسەر بى) حەفتا پیاوى قورئان خوینى بە كۆمەكى بۆیان نارد، كە ئەو ساش لەكاتى ژيانى خۆیاندا پێیان دەگوتن قورئان خۆینەكان و ناویان بە قورئان خۆینەكان دەركردبوو، ئەمانە كاریان ئەو بوو بەرپۆژ دارو چیلەكەیان دەكردو بەكۆل كۆیان دەكردەو، بەشەو هەر شەو نوێژیان دەكرد، جاپێكەو دەكەونە رێ و دەرۆن تادەگەنەبیری مەعونە، لەوێ پەیمانەكەى پێغەمبەر دەشكێنن و بەنامەردانە هەر حەفتایان دەكوژن، تەنیا یەك پیاویان نەبى.

ئێتر كاتى ئەم هەواڵە داتەژێنە گەشتەو بە پێغەمبەر (درووى خودای لەسەر بى) تاماوەى مانگى لە نوێژى بەیانیدا، لەپاش راس ت بوونەو لە چەمینە وە، نزاى قونوو تى دەخویندو نەفرین و دوعاى شەرى لەم خێلە عەرەبانە دەكرد:

له خَيْلٍ بهنى ريعل و خَيْلٍ بهنى زهكوان و خَيْلٍ بهنى عوصه ييه. (بروانه تاج بهرگى هه شتم، لاپهره / ۲۵۴ ز- ۱۰۲ ژ- ۴۶۴۴ فهرموودهى ژماره يهك).
 ۵۱۵/ج- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَتَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ شَهْرًا يَدْعُو عَلَى رِغْلِ وَذُكْوَانَ. (الحديث: ۱۰۰۳).

له گيرانه وه يهكى ترده، ديسان له نه نه سه وه (پهزى خوى لى بهن) فهرمووى: پيغه مبهه (دروودى خوداي له سه بهن) تاماوهى مانگيكي تهواو، قونوتى خوينا، نزاى شهري له خيلى به ره بابى ريعل و خيلى به ره بابى زهكوان ده كرد.
 ۵۱۵/د- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ كَانَ الْقُنُوتُ فِي الْمَغْرِبِ وَالْفَجْرِ. (الحديث: ۱۰۰۴).

ديسان له نه نه سه وه (پهزى خوى لى بهن) فهرمووى: پيغه مبهه (دروودى خوداي له سه بهن) زور جار له نويزى شيوان و نويزى به يانياندا قونوتى ده خوينا.

راهو روون كردنه وه:

بيزهى (قنوت) كه وشه يهكى عه ره بيه به ده مه به ست زياتر هاتوو، به مه عنا:

- ۱- دوعا و نزا.
- ۲- ملكه چى و خشوع
- ۳- په رستى و عيبادته.
- ۴- تاعمهت و فهرماندا رى.
- ۵- جى به جى كردنى فهرماندارى.
- ۶- پيلىيان له به ندايه تى خودا.
- ۷- خاموشى و بى دهنگى.
- ۸- نويز.
- ۹- وهستان له ناو نويزدا.
- ۱۰- بهر دهوامى له سه ره فهرماندارى.

بیانی

عہد سقہ لانی (ہجری خوی لس ہجری) دم فہرموی: (باسہکانی و متر پازدہ فہرموودہی بہرزی
لہ خو گرتووه، تہنیا یہ کیکیان بی رشتہیہ، واتا: موعہ لله قہ، ہشت فہرموودہیان
دووبار من جا یالہ خو یانا دووبارہ کراونہ تہوہ یا لہ پیشتہر، پوختہ کہیان حہوت
فہرموودہیہ پیشتہوہا موسلمیش و ہک پیشتہوہا بوخاری ٹہم فہرموودانہی ہہموو
گیراومتہوہ سی بیستراو (اثر) ی پھیوہستیشی لہ خو گرتووه).

بسم الله الرحمن الرحيم

۲۱- نویژہ بارانہ (صلاة الاستسقاء)

۵۱۶- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ عَنْ عَبْدِ بْنِ تَمِيمٍ عَنْ عَمِّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ)
قَالَ: خَرَجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- يَسْتَسْقِي، وَحَوْلَ رِذَاءَةٍ. (الحديث:
۱۰۰۵- اطرافہ فی ۱۰۱۱، ۱۰۱۲، ۱۰۲۳، ۱۰۲۴، ۱۰۲۵، ۱۰۲۶، ۱۰۲۷، ۱۰۲۸، ۶۳۳۴). (۴۵۶)

عَنْ عَمِّهِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَيْدٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَرَجَ إِلَى الْمُصَلَّى
فَاسْتَسْقَى فَاسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ وَقَلَبَ رِذَاءَةً وَصَلَّى رَكَعَتَيْنِ. (الحديث: ۱۰۱۲).

پوختہی ٹہم دووگیرانہ و ہیہ ٹہمہیہ:

عہببادی کوری تہمیم لہمامہیہوہ کہعہبدلای کوری زہیدہ (ہجری خودہیان لس ہجری)
فہرمووی: ٹہو رۆژہ کہ پیٹھمبہر (دروودی خودای لہسہر ہجری) دہرجوو بۆنویژگا کہ، بۆنویژہ
بارانہ، بۆخۆم دیتم: لہکاتی وتار خویندنہوہ کہیدا، کہدہستی کرد بہنزا
کردن، پشتی کردہ خہ لکہ کہو، پرووی کردہ پرووگہو، دہستی کرد بہ پارانہوہو
نزا کردن، لہپاشا پۆشا کہہی ہہ ل سوراند، واتہ: راستو چہ پی کرد، ٹہو جا
دوو رکات نویژی نویژہ بارانہی بہ جہماعہت بۆ کردین، قوورٹانی بہدہنگی
بہرز لہناویا خویند (تاج/۱/۴۷۳/۳ ز-۱۷۳ ژ-۹۳۷ ش/د/ت/ن).

۵۱۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرَّكْعَةِ الْآخِرَةِ يَقُولُ: (اللَّهُمَّ أُنْجِ عِيَّاشَ بْنَ أَبِي رَبِيعَةَ اللَّهُمَّ أُنْجِ سَلَمَةَ بْنَ هِشَامٍ، اللَّهُمَّ أُنْجِ الْوَلِيدَ بْنَ الْوَلِيدِ، اللَّهُمَّ أُنْجِ الْمُسْتَضَعْفِينَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ، اللَّهُمَّ اشْدُدْ وَطَأَتَكَ عَلَى مُضَرَ، اللَّهُمَّ اجْعَلْهَا سِنِينَ كَسَنِي يُونُسَ). وَأَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (غِفَارُ غَفَرَ اللَّهُ لَهَا، وَأَسْلَمُ سَالَمَهَا اللَّهُ). (الحديث: ۱۰۰۶).

ئەبوو ھورەیرە (رەزای ھواری لای بێ) ھەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) لەنویژی بەیانیدا، لەپرکاتی دووھەمدا، لەپاش (رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْد) ھو، کەسەری لەچەمینەو بەرز دەکردەو، دەیفەرموو: (خودایە! عەییاشی کوری ئەبو رەبیعەو سەلەمە ی کوری ھیشامو، ولیدی کوری ولیدو ھەموو موسولمانە لایە بوونەکان رزگار بکە، لەدەستی دیلی بێ پرواکان. خودایە! لەھۆزی مۆھەر ھەلپێچی و تەنگیان پێ ھەلچنیو، لایان لێ بپریتەو، تووشی قاتو قریبەکی وایان بکە، وەك ھەوت سألەگرانی یەكە ی سەردەمی یوسف پێغەمبەر، خودایە! نەفرمت بکە لەھۆزی لەحیانو، لەھۆزی ریعلو لەھۆزی زەکوان و لەھۆزی عوصەییە، کە لەخوداو پێغەمبەری خودا یاخی بوون).

وہ پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) دەشی ھەرموو: (ھۆزی غیفار خوا چاوپۆشیان لێ بکا، ھۆزی ئەسلەمیش خوا سەلامەتیا بکا). (ت/۲۸۸/۴-ش/د+ت/۵/۲۴۰/۲-ز-۶۷-ژ-۳۵۴۴).

رائەو روونکردنەو:

لەم ھەرمووودەییەو روون دەبێتەو، کە نزا لە ناوی نزا بۆکراو، وەردەگیرێ، چونکە غیفار بەمەعنا چاولی پۆشین و لیخۆش بوونە، ئەسلەمیش بەمەعنا سەلامەتی و بێ وەیی یە. نموونە ی ئەمە لەکوردیدا ئاوەیا: (سەربەست! یاخوا سەربەست بی! نەوڕۆژ! یاخوا ھەموو رۆژیکت ھەرنەوڕۆژی، جیژنی! یاخوا ھەر لەجەژنابی).

۵۱۸- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) فَقَالَ إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا رَأَى مِنَ النَّاسِ إِذْبَارًا قَالَ: (اللَّهُمَّ سَبْعَ كَسْبَعٍ يُوسُفَ) فَأَخَذَتْهُمْ سَنَةٌ حَصَّتْ كُلُّ شَيْءٍ، حَتَّى أَكَلُوا الْجُلُودَ وَالْمَيْتَةَ وَالْجِيفَ وَنَظَرُوا أَحَدُهُمْ إِلَى السَّمَاءِ فَبَرَى الدُّخَانَ مِنَ الْجُوعِ.

فَأَتَاهُ أَبُو سُفْيَانَ فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ إِنَّكَ تَأْمُرُ بِطَاعَةِ اللَّهِ وَبِصَلَةِ الرَّجِمِ، وَإِنَّ قَوْمَكَ قَدْ هَلَكُوا فَادْعُ اللَّهَ لَهُمْ، قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: (فَارْتَقِبْ يَوْمَ تَأْتِي السَّمَاءُ بِدُخَانٍ مُبِينٍ- إِلَى قَوْلِهِ إِنَّكُمْ-عَائِدُونَ. يَوْمَ نَبْطِشُ الْبَطْشَةَ الْكُبْرَى)

إِنَّا مُنْتَقِمُونَ فَالْبَطْشَةُ يَوْمَ بَذْرِ، وَقَدْ مَضَتْ الدُّخَانُ، وَالْبَطْشَةُ، وَاللَّزَامُ، وَآيَةُ الرُّومِ. (الحديث: ۱۰۰۷-أطرفه في: ۴۸۲۱، ۴۸۲۰، ۴۸۰۹، ۴۷۷۴، ۴۷۶۷، ۴۶۹۳، ۱۰۲۰، ۴۸۲۵، ۴۸۲۴، ۴۸۲۳، ۴۸۲۲). (۴۵۷)

عبداللہ بن مسعود (پرمزی خدای لہ بن) فہرمووی: پیغہ مبہر (درویدی خودای لہسہر بن) کاتی پروانی کہ خہ لکی مہککہ ملنادہن و درہنگ نیسلام دہبن نزای شہری لی کردن و فہرمووی: (خودایہ! تۆلہ جیاتی من جاری نہم لہ خودا یاخیانہ بکہ، بہ حہوت سال قاتو قری یاریدہم بدہ بہ سہریانا، کہ وہک حہوت سائلہ گرانہ یہ کہی کاتی یووسف پیغہ مبہر و ابن!).

نیر تووشی قاتو قریہ کی وہا بون ہہرمہ پرسہ، قری خستہ ہہموو شتیکیان، تہانہت لہبرسانا کہول و پیستہ و مردارو کہ لاکی گہنیویان دہخوارد. وہلہ بہر بی ہیزی و برسیتی، مروؤ چاوی ریشکہو پیشکہی دہکرد، بہرہنگیکی واکہ تہماشای ناسمانی دہکرد، لہبرسانا ناسمان لہبہر چاوی تہمو دووکہ لی دہکرد.

ہہتا نہبوو سوفیان ہاتہ لای پیغہ مبہر (درویدی خودای لہسہر بن) گووتی: نہی موحمہد! خۆتۆ لای خۆی فہرمان بہ فہرمانبہری خودا دہکہی و، ہہروا

به خرم دوستی، که چی به پیچه وانه وه وابه هوئی نرای شهر ی تووه، زور کهس له هوژی تو وا له برسانا فه وتاون، دهی ئه مهت له چی و ئه مهت له چی، که واته تازوو به بیان بپار پر وه که خودا بارانیان بو ببارینی.

جا خودای گه وه ئه مه ئایه ته ی ناره خواره وه: (فَارْتَقِبْ يَوْمَ تَأْتِي السَّمَاءُ بِدُخَانٍ مُبِينٍ) هه تا (عَائِدُونَ يَوْمَ نَبُشُ الْبَاطِلَةَ الْكَبْرَى).

ئیبنو مه سعود (رمزی خوی لی بر) فه رمووی: مه به ست له (الْبَاطِلَةَ الْكَبْرَى) له مه ئایه ته دا، که خودا هه ره شه ی پی ده کات، نه وه هه ئه مه ته گه وره یه بوو، که له پرۆژی غه زای به دردا پرووی دا، که خودا زه برو زهنگیکی وای نواندو، گورزیکی جه رگبری وای وه شانده به بیروایان، پی ته مهی خوار بوون. دیاره که ئه له بطشه و هه ئه مه ته گه وره که پیش، وه که مه سه له ی دو خان و ته مه و دوو که له که وه مه سه له ی (اللزّام) که له مه ئایه ته دا ئامازه ی بو کراوه، که دمه فه رمووی: (فَسَوْفَ يَكُونُ لِزَامًا) (الفرقان: ۷۷) هه روا داستانی شه ری روم و فوورس، ئه مانه که له چهند ئایه تی کا ئامازه یان بو کراوه، هه موویان له مه وه پیش پروویان داوه. (تاج/ ۶/ ۲۴۸/ ۴).

له کاتی ره شه سال و بی بارانی دا مه ردوم

داوای پارانه وه له پیش نویت بو باران ده که ن

۵۱۹ - عَنْ عُمَرَ بْنِ حَمْزَةَ (رَحِمَهُ اللَّهُ) حَدَّثَنَا سَالِمٌ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: رُبَّمَا ذَكَرْتُ قَوْلَ الشَّاعِرِ؛ وَأَنَا أَلْظُرُّ إِلَى وَجْهِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - يَسْتَسْقِي، فَمَا يَنْزِلُ حَتَّى يَجِيشَ كُلُّ مِيزَابٍ؛ وَهُوَ قَوْلُ أَبِي طَالِبٍ (الحدیث: ۱۰۰۹). (۴۵۸)

وابیض یستسقی الغمام بوجهه

ثمال الیتامی عصمة للارامل

عبداللای کوری عومهر (همزی خوانان لى بى) دمیغه رموو: زور جاران که ته ماشای پیغه مبهرم دهکرد، به تاییبه تی له وگاتانه دا که داوای بارانی له خودا دهکردو، له کاتی بیبارانی دا بو باران له خودا دهپارایه وه، که هیشتا له مینبهره که دانه دبهزی، هه تا دایده کرده باران و هه موو پلووسکه کان ده خرؤشان و چؤراوگه هه لا دهستا عبداللای کوری عومهر دمیغه رموو: زور جاران که ته ماشای نهم حاله م دهکرد، نهم شیعره ی نه بوطالبی مامه ی پیغه مبهرم یادده که و ته وه، که پیشبینی نهم حاله ی کردوو بو پیغه مبهرو، له ستایشی پیغه مبهردا فهرموویه تی:

به ره و خساری نازدارى سپیکارى داوا ده کهن باران

په ناو پشته بۆمناڵى بن باب و بیوه کان

۵۲۰ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ كَانَ إِذَا قَحَطُوا اسْتَسْقَى بِالْعَبَّاسِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ فَقَالَ اللَّهُمَّ إِنَّا كُنَّا نَتَوَسَّلُ إِلَيْكَ بَنِيِّنَا فَتَسْقِينَا وَإِنَّا نَتَوَسَّلُ إِلَيْكَ بِعَمِّ كَيْنَا فَاسْقِنَا قَالَ فَيَسْقُونَ. (الحديث: ۱۰۱۰ - طرفه فى: ۳۷۱). (۴۵۹)

ئیمامی نه نهس (همزی خوانان لى بى) ده فهرمووی: جاران که توشی بی بارانی ده بوون، عومهری کوری خه تاب (همزی خوی لى بى) به خاتری عه باسی کوری عه بدول موته لیب له خودا دهپارایه وه بو باران و دهیگووت: خودایه! ئیمه له مه و پیش له کاتی پیویستی باراندا، کاتی که پیغه مبهر خوی (درووی خودی له سر بى) له ژياندا بوو، نهوزاته مان دهکرد به دهستگیر و تکاکار له لای تو، و به خاتری نهوله تو دهپاراینه وه، تویش خاتری نهوت دهگرتو، دههاتیت به هاوارمانه وه و بارانت بو ده بارانین، ئیستایش بیکه به خاتری عه باسی مامه ی پیغه مبهری خوشه ویستمان بارانمان بو بره خسینه! فهرمووی: ئیتر بارانیان بۆدهباری. (تاج ۱/۴۸۲/۱ ز- ۱۷۸ ژ- ۹۴۹ ج- ۴).

کردنی نویژه بارانه له مزگه و تیکا جومعه و جه ماعه تی تیا بکری

۵۲۱- عَنْ أَنَسَ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) يَذْكُرُ أَنَّ رَجُلًا دَخَلَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ مِنْ بَابِ كَانَ وَجَاهَ الْبَيْتِ وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَائِمٌ يَخْطُبُ، فَاسْتَقْبَلَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَائِمًا، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، هَلَكْتَ الْمَوَاشِي، وَانْقَطَعَتِ السُّبُلُ، فَادْعُ اللَّهَ يُغْنِنَا. قَالَ: فَرَفَعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدَيْهِ فَقَالَ: (اللَّهُمَّ اسْقِنَا، اللَّهُمَّ اسْقِنَا، اللَّهُمَّ اسْقِنَا). قَالَ أَنَسٌ: وَلَا وَاللَّهِ مَا نَرَى فِي السَّمَاءِ مِنْ سَحَابٍ، وَلَا قَرْعَةً، وَلَا شَيْئًا، وَمَا بَيْنَنَا وَبَيْنَ سَلْعٍ مِنْ بَيْتٍ وَلَا دَارٍ. قَالَ: فَطَلَعَتْ مِنْ وَرَائِهِ سَحَابَةٌ مِثْلُ الثُّرْسِ، فَلَمَّا تَوَسَّطَتِ السَّمَاءُ انْتَشَرَتْ ثُمَّ أَمْطَرَتْ. قَالَ: وَاللَّهِ مَا رَأَيْنَا الشَّمْسَ سِتًّا. ثُمَّ دَخَلَ رَجُلٌ مِنْ ذَلِكَ الْبَابِ فِي الْجُمُعَةِ الْمُقْبِلَةِ، وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَائِمٌ يَخْطُبُ، فَاسْتَقْبَلَهُ قَائِمًا فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، هَلَكْتَ الْأَمْوَالُ، وَانْقَطَعَتِ السُّبُلُ، فَادْعُ اللَّهَ يُمَسِّكْهَا. قَالَ: فَرَفَعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدَيْهِ، ثُمَّ قَالَ: (اللَّهُمَّ حَوِّلْنَا وَلَا عَلَيْنَا، اللَّهُمَّ عَلَى الْأَكَامِ وَالْجِبَالِ وَالْأَجَامِ وَالظَّرَابِ وَالْأَوْدِيَةِ وَمَنَابِتِ الشَّجَرِ). قَالَ فَأَنْقَطَعَتْ، وَخَرَجْنَا نَمْشِي فِي الشَّمْسِ. (الحديث: ۱۰۱۳). (٤٦٠)

ئەم فەرموودەییە لە پێشەو لەژمارە (٤٩١)دا بەتەواوی رابورد، لەم دووژمارەیدا ئەم چەند خالە رەچاو دەکری:

١- سوننەتە لەپێش دەست پی کردن بەنزاو پارانەووە هەردوو دەست بەرزەووە بکری، هەروا لەکاتی پارانەووەیش دا.

٢- سەلح کێویکی ناسراوە لەمەدینە. پارانەووەی کۆتای فەرموودەکەیش واتای وایە: (ئەو خودایە! بەدەورو بەرمانا ببیارینە، نەوێک بەسەرمانا، خودایە! بەسەر دەشتایی و سەر کێوویال و ناوشیوو دۆل و لەوێرگاگانا ببیارینە)

۳- آكام: يال و گردو ته پۆلكه، جبال: چياوكيۆ، آجام: قهلا، دارستاني چرپوپر، ظراب: شاخ و يالى دريژگولهى نزم، اوديه: شيوو دۆل و لاپال، منابت الشجر: له وەرگا).

۴- له كۆتايى گيرانه وهى ئيردا نووسراوه: فهرمووى: ئيتىر له پاش پارانته وهى پيغه مبهەر (درودى خوداي له سهر بى) بارانه كه له سهر مه دينه خۆشى كرده وه، له پاش ته و ابوونى نويزى ههينى كه له مزگهوت دهرچووین و گهراينه وه خۆرته و بوو. وهك له عومره تولقار و فهتحو شهرحه كان و مرده گيريت: ئهم خالانه لهم فهرمووده يه دا ره چاو ده كرين:

له ناو ووتارى ههينى دا قسه كردن به پي پيويست دروسته، ووتاره كه له سهر پي دهرى، سى جار نزا دووباره بكریته وه، داواى نزاى باش له پياو باشان و خواناسان ده كرى، نزا كردن بۆلابرنى زيان دژى ته وه كۆل و پشت به خواجه ستن نيه. ههردوو دهست له نزاو پارانته وه دا ههلا ده برين، ووتارى ههينى كاتيكى له باره بۆنزاى خير، مو عجزه يه كى گه و رهى تيا دا يه بۆ پيغه مبهەر.

۵- له داواى ئهم گيرانه وه ئهمهش به بى ژماره نووسراوه: وَعَنْهُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): فَرَفَعَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَدَيْهِ، ثُمَّ قَالَ: (اللَّهُمَّ اغْنِنَا، اللَّهُمَّ اغْنِنَا، اللَّهُمَّ اغْنِنَا).

ديسان ئه نهس (دزى خودايان بى) فهرمووى: چاپيغه مبهەر (درودى خوداي له سهر بى) ههردوو دهستى هه لبرى و نهوسا فهرمووى: (خودايه! بارانمان فرياخه، خودايه! بارانمان فرياخه، خودايه! بارانمان فرياخه).

تورنان خويندن له نويزه بارانه دا به دهنگى بهرزه

۵۲۲- حَدَّثَنَا آدَمُ قَالَ حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي ذَنْبٍ عَنْ الزُّهْرِيِّ عَنْ عَبْدِ بْنِ تَمِيمٍ عَنْ عَمِّهِ قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ خَرَجَ يَسْتَسْقِي، قَالَ: فَحَوَّلَ إِلَى

النَّاسِ ظَهْرَهُ، وَاسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ يَدْعُو، ثُمَّ حَوَّلَ رِذَاءَهُ، ثُمَّ صَلَّى لَنَا رَكَعَتَيْنِ، جَهَرَ فِيهِمَا بِالْقِرَاءَةِ. (الحديث: ۱۰۲۴) برواة ذمارة: (۵۱۶).

۵۲۳- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَرْفَعُ يَدَيْهِ فِي شَيْءٍ مِنْ دُعَائِهِ إِلَّا فِي الْإِسْتِسْقَاءِ وَإِلَهُ يَرْفَعُ حَتَّى يُرَى يَبَاضُ إِبْطِئِهِ. (الحديث: ۱۰۳۱ - طرفاه في: ۱، ۶۳، ۳۵۶۵). (۶۱)

ئەنەس (بەرزای خودبەیان لای بەن) فەرمووی: پێغەمبەری خودا (دروودی خودی لەسەر بەن) لەهیج نزیایەکی دا دەستی تەواو بەرز نەدەکردەو، لەنزای داواى کردنى باراندا ئەبێ، بەلام لەکاتی داواکردنی باراندا ئەوەندە دەستی هەل دەبری سەپێدەى هەردوو بنباخەلى دەرەگەوت. (ت/۴/۷۳/۱ ز- ۱۷۴ ژ- ۹۴۱).

کووتەى کاتى بارینى باران

۵۲۴- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا رَأَى الْمَطَرَ قَالَ: اللَّهُمَّ (صَيِّبًا نَافِعًا). (الحديث: ۱۰۳۲). (۶۲)

عائیشە (بەرزای خۆى لای بەن) فەرموى: پێغەمبەر (دروودی خودی لەسەر بەن) کەبارانى دەدى دەیفەرموو: (ئەى خودایە! بێگێڕى بەبارانیکی لێزمەى بەخوێ بەسود: اللهم اجعله صيبا نافعا).

کاتى با هەل دەکا

۵۲۵- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) يَقُولُ: كَانَتْ الرِّيحُ الشَّدِيدَةُ إِذَا هَبَتْ، عُرِفَ ذَلِكَ فِي وَجْهِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. (الحديث: ۱۰۳۴). (۶۳)

(۴۶۱) أخرجه مسلم في صلاة الاستسقاء، باب: رفع اليدين بالدعاء في الاستسقاء، رقم: ۲۰۷۱=۸۹۵.

(۴۶۲) لم يوافقه مسلم على تخريجه، وإن كان أصله فيه (فتح/۲/۶۱۰- خاتمة)- المترجم.

ئەنەس (رەزىي خۇدايان لىسى) دەيفەرموو: جاران كەبای سەخت ھەلى دەکرد، بەھۆى ئەوموھ نیشانەى ترسان لەپوخسارى نازدارى پيغەمبەر دياربوو، ترسى ئەوموھى ھەبوو كەسزايى، ھاتبى بۆسەر نەتەوموھى ئىسلام.

فەرموودەكەى (نصرت بالصبا)

۵۲۶- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (نُصِرْتُ بِالصَّبَا، وَأُهْلِكْتُ عَادًا بِالدُّبُورِ). (الحديث: ۱۰۳۵- اطرافه في ۳: ۳۳، ۳۲، ۱۰۵، ۴۱). (۶۴)

ئىبنو عەباس (رەزىي خەوای لىسى) دەفەر مووی: پيغەمبەرى خوا (دروودى خودای لەسەر لىسى) دەفەر مووی: (خودای گەورە بەھۆى باى صەباوھ لەغەزای خەندەق دا سەرکەوتنى بەمن بەخشی، و دەھۆزى عادیشى بەباى رەشەبا فەوتان).

باسى بوومە لەرزەو نایات

۵۲۷- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: (اللَّهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِي شَامِنَا وَفِي يَمِينَا). قَالَ: قَالُوا وَفِي نَجْدِنَا؟ قَالَ قَالَ (اللَّهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِي شَامِنَا وَفِي يَمِينَا) قَالَ: قَالُوا: وَفِي نَجْدِنَا؟ قَالَ: قَالَ (هُنَاكَ الزَّلَازِلُ وَالْفِتَنُ، وَبِهَا يَطْلُعُ قَرْنُ الشَّيْطَانِ). (الحديث: ۱۰۳۷ - طرفه في: ۷۰۹۴). (۶۵)

ئىبنو عومەر (رەزىي خۇدايان لىسى) فەر مووی: پيغەمبەر (دروودى خودای لەسەر لىسى) فەر مووی: (خودايە! پیتو فەرپەرژینە بەسەر ولاتى شاممان و ولاتى يەمەنمان دا) يارانیش عەرزىان کرد: وەپیتو فەرپەرژینى بەسەر ولاتى نەجدیشماندا؟

(۶۳) لم يوافقه مسلم على تخريجه (انظر فتح/ ۲/ ۶۱۰- خاتمة)- المترجم.

(۶۴) أخرجه مسلم في صلاة الاستسقاء، باب: في ریح الصبا والدبور، رقم: ۹۰۰ = ۲۰۸۴.

(۶۵) الظاهر أن هذا الحديث من افراد البخارى- المترجم.

فهرموویهوه: (خودایه! پیت و فهر برژینه بهسهر ولاتی شاماناو بهسهر وهلاتی یه مهئمانا) یارانیش عهز زیان کردهوه: وه برژینئ بهسهر وهلاتی نه جیدشماندا؟ فهرمووی: (لهو یوه بوومه لهرزه و ئازاوه و فهرته نه بهرپا دهبی، وهههر لهویشه وه شهیتان شاخ قیت دهکاته وه).

خوا نه بی کهس نازانی باران که ی دهبارئ

۵۲۸- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (مِفْتَاحُ الْغَيْبِ خَمْسٌ لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا اللَّهُ: لَا يَعْلَمُ أَحَدٌ مَا يَكُونُ فِي غَدٍ، وَلَا يَعْلَمُ أَحَدٌ مَا يَكُونُ فِي الْأَرْحَامِ، وَلَا يَعْلَمُ نَفْسٌ مَاذَا تَكْسِبُ غَدًا، وَمَا تَذَرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ، وَمَا يَذَرِي أَحَدٌ مَتَى يَجِيءُ الْمَطَرُ). (الحديث: ۱۰۳۹- اطرافه فی: ۷۳۷۹، ۴۷۷۸، ۴۶۹۷، ۴۶۲۷). (۴۶۶)

ئینو عومه (رهزای خودیان لئ بی) فهرمووی: پیغه مبهه (دروودی خودی لهسهر بی) فهرمووی: (کللی نهینئ (غهیب) ئه م پینج شتهن، خوا نه بی کهسی تر نایانزانی، کهس نازانی سبهینئ چی دهبی، وه کهس نازانی که چی وا له ناو منالده کان دا ئه وهی واتیا ئایا نیږه، مییه، چیه و چی نییه، هیچ کهسی نازانی سبهینئ چی دهکا و چی ئیشیکی دهبی وه چی دهست دهکهوئ وه کهس نازانی که ی و لهکوی دهمری، وه کهس نازانی که که ی باران دهبارئ). (تاج/ ۷/ ۸۳).

پوون کردنه وه:

بسم الله الرحمن الرحيم

ئه گهر کهسی بلئ: نهینئ زوړن ههر ئه م پینجه نین؟ یابلئ: ئه ی ئه وه نییه که ئیستا به هوئ سوڼهر و شتی تری واوه دهمزانی کهسک کوږه یاکچه؟ یابلئ: به هوئ هوکاره گانی کهش شوناسیه وه دهمزانی که که ی باران دهبارئ؟

لهوه لاما ده لئین: راسته که ژماره ی نه یی زور زوره، به لام ناوه یانی ئەم پینجه به تایبه تی، له بهر چه نده ویه که، وهك ئەوه له سه ر دهمی پیغه مبه ردا زور كه س، له حیسا بگه رو جادوو گه رو ئەمانه، لافی زانیی ئەم جوړه شتانه یان لیداوه، یابه تایبه تی له م پینج شته پرسیاریان له پیغه مبه ر (دروودی خودای له سه ر بئ) کردوه.

دووم ده لئین: غه یب چه ند جوړیکی هه یه، عیلمیشی هه روه ها، جوړی له نه یی بیجگه له یه زدانى پاك كه سی ترنايزانى، جوړی له نه یی خودا خو ی دهیزانى، ئەگه ر خواستی له سه ری بئ كه سانى تریش دهیزانى وهك فریشته و پیغه مبه رو پیاو چاکان، گه لی جار ئەگه ر خودا خواستی له سه ر ئەوه بی كه رپزی پیاو چاک بگرئ، فریشته یی له نه یی یهك ئاگادار دهكا، ئەو فریشته یه به فه رمانى خودا هه والی ئەو نه یی یه ددها به پیاو چاک، تاببی به كه رامه ت بوخو ی و به موعجیزه بو پیغه مبه ركه ی!

ئەم ئایه ته ئاماژه یه بۆ ئەم جوړه كه ده فه رموی: (عَالَمُ الْغَيْبِ فَلَا يُظْهَرُ عَلَى غَيْبِهِ أَحَدًا إِلَّا مَنِ ارْتَضَى مِنْ رَسُولٍ) جین/ ۲۶-۲۷- واته: هه ر خودا خو ی و به س ئەو جوړه نه یی یه تایبه تی یانه ده زانى، كه سی تریان لی ئاگادارناكا، كه سی نه بی كه خو ی ره زای له سه ر بئ، وهك پیغه مبه ری، یافریشته یی). ئەم ئایه ته ی تریش هه روا: (يَخْتَصُ بِرَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ).

یانه گه ر خودای گه وه ره خواستی له سه ر بئ ئەو نه یی یه به هوی هوکاریکه وه ده زانری، وهك ئەو نه یی (غه یب) یانه كه نیشانه و كه ره سته بو زانیی بی، وهكو ئامیری سۆنه ر بۆ ته ماشاگردنی مندالدانی ئافره ت، وهكو دمزگای كه ش ناسی بو پی شبینی گردنی هه ورو هه لآو باران.

ئەمه له لای له لایه کی تریشه وه عیلم و زانین زاتی كه سپی یانی هه یه، زانستی خودا زاتییه كه سبی نییه و زانستی دروست كراو هه مووی كه سبییه، به م ئیعتیباره ش غه یب به س خودا دهیزانى.

له راستیدا ئەم پینج شتەى لەم فەرموودەیدا باس کراون، بۆهەموو کەسێ
سەرچاوەى غەیبى، واتە: بەشیوەیەکی گشتى، ئەگەر تاكو تەرا لیروە لەوێ،
خودای گەورە جارجار بەدەگمەن کەسێ، لەهەندێکی زۆر کەم لەبابەتێ لەم
بابەتانە، لەبەر حیکمەتێ ناگادار بکا، بەو هەچ لەیاسا گشتیەکە ناگۆرێ. دەنا
رەورەوێ ژیان دەگۆرا، وەك ئەم یاسایە لەم پەندەدا زۆر بەجوانی داریژراوە،
کەدەم فەرمووی:

ئەگەر دەمزانێ چ پۆژ دەمردم

خانەى ئاوەدان وێران دەکردم

(بیداری) وەلى کێیە؟

داخەکەم رەشە خەلک و دەرویش و سۆفیە ساویلکەکان بەپێچەوانەووە
لەحالەکە حالێ دەبن، لەوان وایە وەلى هەچ کارو ئیشیکى تری نییە تەنیا
کەرەمەت نواندن نەبێت، لەبەر ئەوە ئەوەندە زۆر چیرۆکی دەستەڵبەستیان
بەناوێ کەرەمەتەووە بۆشیخەکانیان هەل بەستوووە حەیاى ئەوانیشیان بردوووە!
هەر کۆلکە شیخی بگری لەم کوردوستانەى خۆماندا، کەخەریکی کارى
شیخیتى بێ، خۆی بەموسوڵمانیکى ئاسایی دلسۆزى موسوڵمانان دەزانێ، هەر
چى لاف و گەزاف بێ نییەتی، بەلام زۆربەى سۆفى و دەرویشەکانیان
بەهەزاران کەرەمەت و بەیت و بائورو ناوو نازناوى گەورەگەورەیان دەدەنە
پال، شیخ بەخۆی دەلێ: خادم الفقراء، ئەوان پێى دەلێن: سولتانی ئەولیا،
شیخی بەروو بەحر، شاكەرىم و شارەحیم!

بەندە بەخزمەت گەلى لەشیخانێ تەریقەتى ئەم سەردەمى خۆمە
گەشتووم، بەووردی سەرنجى حالیانم داوە، زۆربەیان بەپراستی خێرخاوە
خانەدان و خاوەن ئیمان و خاوەن دیووخان بوون، گەرچى کەمە
کەمەکەموکۆرپیشیان بووبێ، بەلام بەشیوەیەکی گشتى سەرمەشقی جووان
بوون بۆرەوشتى جووان و خزمەتى ئاین!

كەواتە ئەم جۆرە بابەتە بەقسەى خەلكى ناپسپۇرناپى، بەلكوو دەپى گوى
بۇ قسەى كىتەپ شىل بىكرى، گوى لەمەلەى دانای زانا بگىرى، لەهەمان كاتدا
خۇخەرىك كىردن بەم شتەلاومكى يانەوۋە كارىكى فرەباش نىيە، هەندى لايەنى
ئايىنى مۇدىپن پەيدا بوون، هەمووخزمەتەكەيان بۇ ئىسلام ئەوۋە: جنىو
بەشىخو مەلاو دەرویشو سۆفى بەدن، هەتائىمامى غەزالى قوربەسەرىشىيان
كىردوۋە بەنۆكەى ئىمپىرالىزم! بەئىمامى نەوۋەى دەفەرموون: موشرىك،
دەللىن: كەسى قەسىدەى بووردىيە بخوئىنئەوۋە فرە خوايە واتە: مشركە، نوئىز
لەپشتىەوۋە دروست نىيە، لەراستىدا ئەوۋەى كەئەمىرۇناوۋيان ناوۋە سەلەفىەت،
زۆر زۆر دوورە لەسەلەفىەت، چونكە مەرجى ئەم سەلەفىەتەى ئەمانە
ئەمەيە: فەتكەردنى سەرجەمى زانايانى ئىسلام، جگەلەيەك دوو مونشەقق
نەبى، ئەمانەش دەق وەك شىعەكان رقىان لە هەموو زانايانى سەلەفە، چەند
سەرلىشىۋاۋىكى تىرى وەك خۇيان نەبى، شىعەيش هەموو سەحابەكان
بەموناقق دادەننن، هەشت نۆ كەسىان نەبى!

بەندەئەم پىشنىارە دەكەم ئومىد دەكەم كەخوداى گەورەو داناو زانا پىتو
فەرى تى بخاو بىخاتە بەر جاۋى كەسانى دىسۆزى ئەم ئىسلامە و ئەم گەلى
كوردە:

۱- برەوى تەواۋ بەمەزەھەب بىدرى، لەهەموو قۇناغەكانى خوئىندىدا، چ ئايىنى،
چ نائايىنى، جەخت لەسەر پابەند بوون بەم چوار مەزەھەبەبىكرى، بۆنمونه:
لەپۇلى پىنچەمى سەرمەتايى دا لە كوردوستانى خۇماندا ئەم مەفھومە
بخرىتە مىشكى قوتابىەوۋە: (ئىمە موسولمانىن، خوداى تاك و تەنياۋ پاك و
پىرۆز دەپەرستىن، (موحەمەد) پىغەمبەرمانە، ئىسلام ئايىمانە، لەسەر
مەزەھەبى ئىمامى شافەىن، رىزمان بۇ هەموو سەر مەزەھەبەكانى تر هەيە،
لەسەر بىروباۋەرى عەقىدەى ئەشەرىن).

۲- په راوه ناودار د گانی فیکه و عه قانید بکړینه و به سهر چاودی فه تواو پرسیارو وه لām، و به به پئی توانا بایه خو بره ویان پی بدری، و مزوو زووسهر له نوی چاپ بکړینه و ده په خش بکړینه و ده، یا ته رجه مه بکړین، یا کتیبی نوی ی به نرخی مه زه به بی دابنری، و نه و ده ی که چاپ نه کراوه چاپ بکړی، و مزور به وردی به وانه بیژرینه و ده.

۳- و نه و نه و ده ی ده کړی که ناره گیری بکړی، له قیل و قال و له راجیای زور و له ته زه ممتی مه زه به بی و له ته جه ممودو توندره وی.

۴- کورت و پوخت نه مه بکه ین به دور شمی نه گورمان: (خوره و شیر په نجه ی ئیسلام بی مه زه به بییه). له به رنه و ده به بی به هیج شیومی ری به لاهمه زه به بی نه دری.

پایانی

ماموستای عه سقه لانی (رمزای خوی لی بن) ناماژه دهکا: که باسه گانی نویژه بارانه، له صه حیجی بوخاریدا (رمزای خوی لی بن) چل فه رموده ی به رز کراویان تیادایه، نویان بی رشتن، واته: ته علیقن، نه وانی تریان په یوه ستن، واته: مه و صوولن، واته: به ریز پیواونی رشته که یان، له بوخاریه و ده هتا سهر پیغه مبه ر (دروودی خودای له سهر بی) ناوه ی نراون. بیستو هوتیان له م باسه دا، یاله پیشترا دوو بارن، پوخته که یان دهکاته سیازده.

پیشه و موسلیمش (رمزای خوی لی بن) هه مویانی گپرا و ته و ده بیجگه له مانه یان:

۱- فه رموده ی ژماره (۵۱۹ ت= ۱۰۰۹ اف).

۲- (۵۲۰ ت= ۱۰۱۰ اف).

۳- (فه رموده ی (۱۰۲۲ اف) له ته جریده که دا له م شوینه دا نییه).

۴- (۵۲۲ ت= ۱۰۲۴ اف) بر وانه: (ژماره ۵۲۲ و ۵۱۶). به لām بناغه (ئه صل) ی نه م

فه رموده یه له موسایمیشدا هه یه س

۵- (۵۲۴=۱۰۳۲ف) به لام بناغه کهیی واتیادا.

۶- (۵۲۵=۱۰۳۴ف).

۷- (۱۰۳۶ف) له ته جریده کهدا له م شوینه دا نییه.

دوو بیستراو (ئه سه ر) ی صه حابه و غه یری صه حابه ی واتیادا.

تیبینی:

ئه م سال (۱۹۹۹ز) سالیکی بی باران بوو، له هه موو ناوچه ی خوړ هه لاتی ناوهرپاستا، له کوردستانی خو ماندا باران زوړ که م بوو، کفری و که لارو زوربه ی پاریزگای که رکوک دغل و دان بهر لاکرا، ئیستا که کو تای مانگی پینجه به رای بی ئاوی سه ری هه ل داوه، له وهر که م بووه، ئه و دغل و دانه ی که نه فه و تاوه، خه لک زوړ تر به داس ده یدرونه وه، نه ک به مه کینه، له بهر کورتی و کایه که ی، هه رو ده ا له م سائه دا کار مساتی تر سناک پرووی دا وه ک بوومه له رزه که دهوری شهش مانگ، ناو به ناو له شاری سلیمانی و دهورو بهری دا، روژی وا ده بوو شهش ههوت جار پرووی ده دا، هه یان بوو ده گه یشته شهش پله ی ریخته ر، به لام سوپاس بو خودا که زیانیکی ئه و تو ی نه بوو، ماو مه کیشه دهنگی نییه، هه روا سکچوون و کو ئیره یش که مه که مه رووی دا.

ههرواله م سائه دا له بهر بی ئاوی له به نداوه کانا کار به ا زوړ که مه، شهوو روژی چوار سهعات کار به امان هه یه. وه ک سه رده می به رد، به شه و چرای نهوت هه ل ده که ین. ئه مپوک شهش خو ربه ته واوی گیرا، له ناو شاری سلیمانی دا ماو می یه ک دوو دهقیقه ئه ستیره ده رکهوت، دهوری سهعات و نیویکی خایاند، ئیمه له گه ره کی خو مان نو یژی خو رگیران مان کرد. مه لا نه بوو من بهر نو یژی که م کرد بوخه لگی گه ره ک، خوا قه بوولی کا.

وه رگیر

نوری فارس هه مه خان

۲۲) نامہی خور گیران و مانگ گیران - کتاب الکسوف

نویژی خور گیران

۵۲۹- عَنْ أَبِي بَكْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنَّا عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأُنْكَسَفَتِ الشَّمْسُ، فَقَامَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَجُرُّ رِذَاءَهُ حَتَّى دَخَلَ الْمَسْجِدَ، فَدَخَلْنَا فَصَلَّى بِنَا رَكَعَتَيْنِ حَتَّى أُنْجَلَتِ الشَّمْسُ، فَقَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (إِنَّ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ لَا يَنْكَسِفَانِ لِمَوْتِ أَحَدٍ، فَإِذَا رَأَيْتُمُوهَا فَصَلُّوا وَادْعُوا، حَتَّى يُكْشَفَ مَا بَكُمْ). (الحديث: ۱۰۴۰ طرفاه في: ۱۰۵۷، ۳۲۰۴). (۴۶۷)

وَفِي رَوَايَةٍ عَنْهُ قَالَ: (وَلَكِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يُخَوِّفُ بِهِمَا عِبَادَهُ).

ئەبو بەکرە (پەزای خۆی لێ بێ) فەرمووی: لەخزمەتی پێغەمبەر دا بووین (دروودی خۆدی لەسەر بێ) هەڵسەپە لە چوو بوو لەو کاتەدا خۆرگیرا پێغەمبەریش (دروودی خۆدی لەسەر بێ) هەڵسەپە لە چوو بوو مزگەوت، لەپە لەپە لیدا لەشپۆشەکیی بەکیش دەکرد، ئێمەش لەخزمەتیدا چووین، جالەناو مزگەوتە کەدا دوو رکات نویژی خۆر گیرانی بوو کر دین، تاخۆرە کە بەربوو، ئەوجا و تارێکی دا بۆمەردوو مە کەو سوپاس و ستایشی خۆی کردو فەرمووی: (لەراستیدا ئەم خۆر و مانگە دوو نیشانەی گەورەن لە نیشانە گەورەکانی خودا، نە لەبەر مردنی کەس و نە لەبەر ژيانی کەس ناگیرن، کاتی دەبینن کە واخۆر گیراوە، یا مانگ گیراوە نویژ بکەن و لەخودا بپارێنەووە نزا بکەن، تاخۆرە کە یا مانگە کە بەردەبێ و خەمە کە تان دەپەرۆیتەووە). (تاج/ ۱/ ۴۶۲ = ز- ۱۶۶ ژ- ۹۲۰).

لەگێڕانە و دیەکا لەئەبو بەکرەو پێغەمبەر (دروودی خۆدی لەسەر بێ) فەرمووشی: (بەلام خودای گەورە بەهۆی ئەم دوو دیاردەییەو، بەندەکانی خۆی و وریا دەکاتەو، هەتا لەقاروسەر بپێچی لەفەرمانی بترسن).

۵۳۰- عَنْ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَسَفَتِ الشَّمْسُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ مَاتَ إِبْرَاهِيمُ فَقَالَ النَّاسُ كَسَفَتِ الشَّمْسُ لِمَوْتِ إِبْرَاهِيمَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (إِنَّ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ لَا يَنْكَسِفَانِ لِمَوْتِ أَحَدٍ وَلَا لِحَيَاتِهِ، فَإِذَا رَأَيْتُمْ فَصَلُّوا وَادْعُوا اللَّهَ). (الحديث: ۱۰۴۳- طرفاه فی: ۶۱۹۹، ۶۰، ۱۰۶۰). (۴۶۸)

موغیره ی کوری شوعبه فہرمووی: لہسہر دہمی پیغہمبہردا (دروودی خودای لہسہر بن) نہو رۆژہی کہنیراہیمی کوری پیغہمبہر مرد (دروودی خودا لہسہر پیغہمبہر و نیراہیمی کوری بن) نہو رۆژہ خۆرگیرا، خہلک گوتیان: نہوہ لہبہر مردنی نیراہیم خۆرگیراوا پیغہمبہریش (دروودی خودای لہسہر بن) فہرمووی: (خۆرو مانگ دوونیشانہی گہورہن لہنیشانہ گہورہکانی خودا، نہلہبہر مردنی کہسو نہلہبہر ژیانی کہس ناگیرین، کاتی دیتان کہوا رۆژیامانگ گیراوه نہوا لہخودا بپارینہوہو نوێژ بکہن). (تاج: ۱/۴۶۱/۱ = ز-۱۶۴ ژ-۹۱۸).

باسی خیر کردن لہ خۆر گیراندا

۵۳۱- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَنَّهَا قَالَتْ: خَسَفَتِ الشَّمْسُ فِي عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَصَلَّى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، بِالنَّاسِ فَقَامَ فَأَطَالَ الْقِيَامَ، ثُمَّ رَكَعَ فَأَطَالَ الرُّكُوعَ، ثُمَّ قَامَ فَأَطَالَ الْقِيَامَ وَهُوَ دُونَ الْقِيَامِ الْأَوَّلِ ثُمَّ رَكَعَ فَأَطَالَ الرُّكُوعَ، وَهُوَ دُونَ الرُّكُوعِ الْأَوَّلِ، ثُمَّ سَجَدَ فَأَطَالَ السُّجُودَ، ثُمَّ فَعَلَ فِي الرُّكْعَةِ الثَّانِيَةِ مِثْلَ مَا فَعَلَ فِي الْأَوَّلَى، ثُمَّ انْصَرَفَ وَقَدْ انْجَلَتِ الشَّمْسُ، فَخَطَبَ النَّاسَ فَحَمِدَ اللَّهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ، ثُمَّ قَالَ: (إِنَّ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ آيَتَانِ مِنَ آيَاتِ اللَّهِ، لَا يَخْسِفَانِ لِمَوْتِ أَحَدٍ وَلَا لِحَيَاتِهِ، فَإِذَا رَأَيْتُمْ ذَلِكَ فَادْعُوا اللَّهَ، وَكَبِّرُوا وَصَلُّوا وَتَصَدَّقُوا). ثُمَّ قَالَ: (يَا أُمَّةَ مُحَمَّدٍ، وَاللَّهِ مَا مِنْ أَحَدٍ أَغْيَرُ مِنَ اللَّهِ أَنْ يَزْنِيَ

عَبْدُهُ أَوْ تَرْنِي أُمَّتُهُ، يَا أُمَّةَ مُحَمَّدٍ وَاللَّهِ لَوْ تَعْلَمُونَ مَا أَعْلَمُ لَضَحِكْتُمْ قَلِيلًا وَلَبَكَيْتُمْ
كَثِيرًا) (الحدي: ١٠٤٤ - اطرافه في: ١٢١٢، ١٠٦٦، ١٠٦٥، ١٠٦٤، ١٠٥٨، ١٠٥٦، ١٠٥٠، ١٠٤٧، ١٠٤٦، ٣١٦٦، ٥٢٢١، ٤٦٢٤، ٣٢٠٣). (٤٦٩)

عائِشَه (پهزای خَوای لی بی) فہر مووی: لہسہر دہمی پیغہمبہردا (دروودی خودای لہسہر بی) رُوژ
گیرا، جاپیغہمبہر (دروودی خودای لہسہر بی) ہہلسا چوو بۆمزگہوتو لہوئی نوئیژی
خۆرگیرانی لہسہر ئەم شیوہیہ، بۆموسولمانہکان کرد، ماوہیہکی دوورودریژ
لہناونویژہکەدا بہراوہستانہوہ ہەر قورئانی دەخویند، ئینجا چہمیہوہو
روکووعی بردو، دریژہی دابہ چہمینہوہکەیشی، ئینجا لہچہمینہوہ
ہہلسایہوہو گہلی قورئانی تری بہراوہستانہوہ خویند، بہلام لہہینی
راوہستانی یہکەمی کەمتر، ئەوجا دووبارہ رکوعیکی دوورو دریژی تریشی
بردہوہ، بہلام لہرکوعی یہکەمی کورتتر، ئینجا دوو کورنوشی دوورو دریژی
برد، لہچەشنی دوو چہمینہوہکەمی، یہکەم وەک یہکەم و دووہم وەک دووہم،
واتہ: لہدریژی وکورتیدا، ئینجا ہەرچی لہرکاتی یہکەمدا کرد، لہدووہمیش دا
ئەوہی کردہوہ، ئەوجا لہنویژ بۆوہو خۆریش بہر بووبوو.

ئینجا ووتاریکی دا بۆمہردومہکەو، سوپاس و ستایشی پەرورددگاری کردو
لہپاشا فہر مووی: (ئەم خۆرو مانگہ دوونیشانہی گہورہن لہنیشانہگہورہکانی
خودا، نہلہبہر مردنی کەسئ ونہلہبہر ژبانی کەسئ ناگیرین، جاہەر کاتئ
شتئ واتان بینی ئەوا لہخودا بہارینہوہو ئەللاھو ئەکبەر بکەن و نوئیژبکەن و
خیر و بہخشینہوہ بکەن).

له پاشا فەر مووی (ئەى نەوہى مو حەمەد! ئەى گەلى ئىسلام! سویندم بەخودا، کەس وەكى خودائاوا دەمار نایگرئ، کاتئ کەبەندەیی لەبەندەکانى شەر وائىسى بکا، یا کەنیزئ لەکەنیزە کەکانى داوین پیسى بکا، ئەى گەلى مو حەمەد! بەو خودایە ئەوہى کەمەن دەیزانم ئەگەر ئیوہ بتان زانیایە زۆر کەم پێدەکەنین و زۆر ئەگریان). (تاج/۱/۴۶۳، ۲/فیقى ئاسان/۱/۲۴۱=ز-۱۶۶ژ-۹۲۱).

بانگەوازی نوێزى خۆرگیران

۵۳۲- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: لَمَّا كَسَفَتِ الشَّمْسُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (لُودِيَ) إِنَّ الصَّلَاةَ جَامِعَةٌ. (الحديث: ۱۰۴۵- طرفه في: ۱۰۵۱). (۴۷۰)

عەبدەللاى كورى عەمر (رەزى خودایان لى بى) فەر مووی: لەسەر دەمى پێغەمبەردا (دروودى خودای لەسەر بى) کە خۆر گیرا، بانگەواز هەل درا: (إِنَّ الصَّلَاةَ جَامِعَةٌ: وانوێزى خۆرگیران دەکړئ بەجەماعەت، زوو کەن لە دەستی مەدەن!). (=تاج-از-۱۶۵ژ-۹۱۹).

پەنا بە خوا گرتن لەسزای گۆر لە خۆرگیران

۵۳۳- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا): أَنَّ يَهُودِيَّةً جَاءَتْ تَسْأَلُهَا، فَقَالَتْ لَهَا: أَعَاذُكَ اللَّهُ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ. فَسَأَلَتْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَيُعَذَّبُ النَّاسُ فِي قُبُورِهِمْ؟ فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (عَائِذَا بِاللَّهِ مِنْ ذَلِكَ). (الحديث: ۱۰۴۹- أطرافه في: ۱۳۷۲، ۱۰۵۵، ۶۳۶۶). (۴۷۱)

(۴۷۰) أخرجه مسلم في الكسوف، باب: ذكر النداء بصلاة الكسوف: الصلاة جامعة، رقم:

۹۱۰=۲۱۰۰.

(۴۷۱) أخرجه مسلم في الكسوف، باب: ذكر عذاب القبر في صلاة الكسوف، رقم: ۹۰۳ = ۲۰۸۸-۲۰۸۶.

ثُمَّ رَكِبَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (ذَاتَ غَدَاةٍ مَرْكَبًا، فَكَسَفَتِ الشَّمْسُ، فَارْجَعَ ضَحَى، فَمَرَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَ ظَهْرَانِي الْحَجَرِ، ثُمَّ قَامَ فَصَلَّى وَقَامَ النَّاسُ وَرَاءَهُ، فَقَامَ قِيَامًا طَوِيلًا ثُمَّ رَكَعَ رُكُوعًا طَوِيلًا ثُمَّ رَفَعَ فَقَامَ قِيَامًا طَوِيلًا وَهُوَ دُونَ الْقِيَامِ الْأَوَّلِ، ثُمَّ رَكَعَ رُكُوعًا طَوِيلًا، وَهُوَ دُونَ الرُّكُوعِ الْأَوَّلِ، ثُمَّ رَفَعَ فَسَجَدَ سُجُودًا طَوِيلًا، ثُمَّ قَامَ فَقَامَ قِيَامًا طَوِيلًا وَهُوَ دُونَ الْقِيَامِ الْأَوَّلِ ثُمَّ رَكَعَ رُكُوعًا طَوِيلًا وَهُوَ دُونَ الرُّكُوعِ الْأَوَّلِ ثُمَّ قَامَ قِيَامًا طَوِيلًا وَهُوَ دُونَ الْقِيَامِ الْأَوَّلِ ثُمَّ رَكَعَ رُكُوعًا طَوِيلًا، وَهُوَ دُونَ الرُّكُوعِ الْأَوَّلِ، ثُمَّ رَفَعَ فَسَجَدَ وَهُوَ دُونَ السُّجُودِ الْأَوَّلِ ثُمَّ انْصَرَفَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَقُولَ ثُمَّ أَمَرَهُمْ أَنْ يَتَعَوَّذُوا مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ). (الحديث: ۱۰۵۰).

عائشہی ہاوسہری پیغہمبہر (دروودی خودی لہسمر ہی) فہرمووی: جاری ژنیکی جوولہکہ ہات بولام، داوی دہسہنہی لی کردم و پیی گوتم: خوا پہنات بدات لہسزای ناو گوڑ، جابؤدئنیایی، لہم بارہیہوہ پرسیارم لہپیغہمبہر کرد: نایا ئہو خہلکہکدہمرن لہناو گوڑہکانیاندا لہسہر تاوانی ژیانی جیہان سزادہدرین! ؟ پیغہمبہر (دروودی خودی لہسمر ہی) فہرمووی: (بہئی) پہنا دہگرم بہخودا لہسزای ناوگوڑ).

جالہوہودوا سہرلہبہیانیک، پیغہمبہر (دروودی خودی لہسمر ہی) بہہوی مردنی ئیبراہیمی کوریہوہ،بہسواری کہژاوہیک لہمال دہرجوو، قہدہری ئیلاہی و چارہنووسی خوایی وابوو کہ خورگیرا، ئیتر پیغہمبہر (دروودی خودی لہسمر ہی) کاتی چیشتہنگاو گہرایہوہ، بہناو مائی ہاوسہرہکانی دا رمت بوو، تارؤیشتہ ناومزگہوت، ئہوجالہوئی لہشوینہکہی خویدا راوہستاو نویژی خور گیرانی دابہست. وہ موسولمانانیش لہ پشتیہوہ، بہجہماعہت نویژی خورگیرانیان دابہست. ئہوجا پیغہمبہر (دروودی خودی لہسمر ہی) لہراوہستانی یہکہمی رکاتی یہکہما، قورئانیکی زور دوور و دریژی خویند، ئہوجا جہمینہوہی یہکہمی رکاتی یہکہمی برد، وہلہناویدا یادیکی زوری خوی گہورہی کرد، ئہوجا سہری

له چه مینه وه هه ئیری، دیسان قورئانیکی زۆری دوورو درپژێ له پراوهستانی دووهه می پکاتی یه که ما خویند، به لām له قورئان خویندنی راوهستانی یه که می پکاتی یه که م که متر، ئه و جا چه مینه وهی دووه می ئه نجام دا، دیسان له ناو ئه م چه مینه وه یه شدا که چه مینه وهی دووه می پکاتی یه که م بوو، ته سبیحاتیکی زۆری خویند، به لām له ته سبیحاتی ناوچه مینه وهی یه که می پکاتی یه که م که متر، ئه و جا سه ری هه ئیری و پستی راست کرده وه فهرمووی: (سمع الله لمن حمده ربنا ولك الحمد ...) ئینجا دوو کړنووشی دوورو درپژێ برد، ئیتر پکاتی یه که م ته و او ئه و جا پکاتی دووه میشی له سه ر هه مان شیوه ته و او کرد، ئه و جا له نوێژ بووه، له پاش ته و او بوونی نوێژ، و تارپکی بوخه لکه که دا، ئه وهی که حه زی خودای له سه ر بوو له م ووتاردا فهرمووی: (به شیکی ئه م ووتاره له فهرموودهی ژماره ۵۳۱ دا رابورد- و مرگیڕ) له پاشدا پیغه مبه ر (بروودی خودای له سه ر بی) فهرمانی پی کردن که په نابگرن به خودا له سزای ناوگۆڕ، له ژبانی به رزه خا.

کردنی نوێژی خۆر گیران به کۆمه لی

۵۳۴- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: انْخَسَفَتِ الشَّمْسُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَصَلَّى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَامَ: قِيَامًا طَوِيلًا، تَحْوًا مِنْ قِرَاءَةِ سُورَةِ الْبَقَرَةِ، ثُمَّ رَكَعَ رُكُوعًا طَوِيلًا، ثُمَّ رَفَعَ فَقَامَ قِيَامًا طَوِيلًا، وَهُوَ دُونَ الْقِيَامِ الْأَوَّلِ، ثُمَّ رَكَعَ رُكُوعًا طَوِيلًا، وَهُوَ دُونَ الرُّكُوعِ الْأَوَّلِ، ثُمَّ سَجَدَ، ثُمَّ قَامَ قِيَامًا طَوِيلًا، وَهُوَ دُونَ الْقِيَامِ الْأَوَّلِ، ثُمَّ رَكَعَ رُكُوعًا طَوِيلًا وَهُوَ دُونَ الرُّكُوعِ الْأَوَّلِ، ثُمَّ رَفَعَ فَقَامَ قِيَامًا طَوِيلًا، وَهُوَ دُونَ الْقِيَامِ الْأَوَّلِ، ثُمَّ رَكَعَ رُكُوعًا طَوِيلًا وَهُوَ دُونَ الرُّكُوعِ الْأَوَّلِ، ثُمَّ سَجَدَ، ثُمَّ انْصَرَفَ وَقَدْ تَجَلَّتِ الشَّمْسُ، فَقَالَ: صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (إِنَّ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ آيَتَانِ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ، لَا يَخْسِفَانِ لِمَوْتِ

أَحَدٍ وَلَا لِحَيَاتِهِ، فَإِذَا رَأَيْتُمْ ذَلِكَ فَادْكُرُوا اللَّهَ). قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ رَأَيْتَكَ تَنَاولْتَ شَيْئًا فِي مَقَامِكَ، ثُمَّ رَأَيْتَكَ كَعَكَعْتَ؟ قَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (إِنِّي رَأَيْتُ الْجَنَّةَ، فَتَنَاولْتُ عَنْقُودًا، وَلَوْ أَصَبْتُهُ لَأَكَلْتُمُ مِنْهُ مَا بَقِيَ الدُّنْيَا، وَارَيْتُ النَّارَ فَلَمْ أَرْ مَنْظَرًا كَالْيَوْمِ قَطْ أَفْطَعُ، وَرَأَيْتُ أَكْثَرَ أَهْلِهَا النِّسَاءَ). قَالُوا: بِمَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: (بِكُفْرِهِنَّ) قِيلَ: يَكْفُرْنَ بِاللَّهِ؟ قَالَ: (يَكْفُرْنَ الْعَشِيرَ وَيَكْفُرْنَ الْإِحْسَانَ، لَوْ أَحْسَنْتَ إِلَى إِحْدَاهُنَّ الدَّهْرَ كُلَّهُ، ثُمَّ رَأَتْ مِنْكَ شَيْئًا، قَالَتْ: مَا رَأَيْتُ مِنْكَ خَيْرًا قَطْ. (ر: ٢٧) (الحديث: ١٠٥٢). (٤٧٢)

ئینو عهباس (پرمزی خویان لى بى) فهرمووی: لهسهر دهمی پیغه مبهردا (دروودی خودای لهسهر بى) خۆرگیرا، پیغه مبهردا (دروودی خودای لهسهر بى) نوپژى خۆرگیرانى کرد، وهله نوپژه کهدا گهلى پاره ستاو ماوهیه کی دوورو درپژ له ناو نوپژه کهدا به پاره ستانه وه هه رقورئانی ده خویند، بگره له پاره ستانی یه که می پکاتی یه که مدا به قهده سورته به قهره ی خویند ٠٠٠ نیت هه موو فهرمووده که ی گپرایه وه (وهک له ژماره: ٥٣٣ دا رابورد) تانه وئ که ئیبنو عهباس ده لئ: جاپیغه مبهردا (دروودی خودای لهسهر بى) فهرمووی: (خۆرو مانگ دوو نیشانه ی گهورمن له نیشانه گهوره گانی خودا، که ده بن به به لگه و نیشانه لهسهر بوونی خودا و یه کتایی خودا، نه له بهر مردنی که سو نه له بهر ژیا نی که سو ناگیرین! به لام هه رکاتی شتیکی ناو مهاتان دی نه وای زیکرو یادی خودا بکه ن. یاران (پرمزی خودایان لى بى) گوئیان: نه ی پیغه مبهردی خودا! له شوینه پیرۆز هتا، چاومان لیت بوو ده ست برد بوشتی که بهیته نیت، که چی هه ل سله میت هوه وهک که سئ له شتی بترس و ابوو، نیت کشایته دوا وه؟! فهرمووی: (دروودی خودای لهسهر بى) (ئه وه له و کاته دا به هه شتم دی، وه ده ستم برد بو هیشوین تری له میوه که ی هه تا بهیته نیت بو تان، به لام بو م نه کرایه وه، نه گهر

بۆم بکرایه ته وه تاجیهان دهما هەر لیتان دهخواردو ته و او نه ده بوو، چونکه میوه ی به ههشت که ده نکیکی لی ده که یته وه ده نکیکی تر له لایه نی خودا وه دپته وه جیگه ی! ههروه ها ناگری دۆزه خیشم دی! هه رگیزا وه هه رگیز دیمه نی وادزیوو بی رمزام نه دیوه، سه رنجم دا زور به ی خه لکه که ی ناوی، ژنان بوو). عه رزیان کرد: نه وه له به رچی؟ نه ی پیغه مبه ری خودا! فه رموو ی: (چونکه ناسوپاسی ده که ن و له به ر نه وه که ناسوپاس و ناشو کرن) گو تیان: ئایا ناسوپاسی و ناشو کری خودا ده که ن؟ فه رموو ی: نه، مه به ست نه وه منیه، به لام ناسوپاسی و ناشو کری هاوسه رو هاوړی ده که ن و، پی نه زان و چاکه یان له به ر چاونییه، گریمان به در یژیی سال چاکه و پیاو ته له گه ل ژندا بکه ی، به لام نه گه ر پۆژی له پۆزان شتیکی لی دیت که به دلی نه بی، ده لی: نه وه تی من هه م خیرم له تو نه دیوه! (ت/۱/۴۶۸-۱/ش/ن = ز-۱۷۱- ز-۹۳۲).

به نده نازاد کردن له خۆر گیرانا

۵۳۵- عَنْ هِشَامٍ عَنْ فَاطِمَةَ عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: لَقَدْ أَمَرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (بِالْعَتَاقَةِ فِي كُسُوفِ الشَّمْسِ). (الحديث: ۱۰۵۴). (۴۷۳)

ئه سمائی کچی نه بو به کر (رهزای خوا بیان لی بی) فه رموو ی: (له خۆر گیرانه که دا پیغه مبه ر (دروودی خودی له سه ر بی) فه رمانی کرد به به نده نازاد کردن، تاخودا ده روی ره حمه تیان لی بکاته وه).

باسی یادی خودا له خۆر گیرانا

۵۳۶- عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: خَسَفَتِ الشَّمْسُ، فَقَامَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَرَعًا، يَخْشَى أَنْ تَكُونَ السَّاعَةُ، فَأَتَى الْمَسْجِدَ، فَصَلَّى بِأَطْرَلِ قِيَامِ

وَرُكُوعٍ وَسُجُودٍ رَأَيْتَهُ قَطَّ يَفْعَلُهُ، وَقَالَ: (هَذِهِ آيَاتُ الَّتِي يُرْسِلُ اللَّهُ لَأَنْ تَكُونَ لِمَوْتٍ أَحَدٍ وَلَا لِحَيَاتِهِ، وَلَكِنْ يُخَوِّفُ اللَّهُ بِهَا عِبَادَهُ، فَإِذَا رَأَيْتُمْ شَيْئًا مِنْ ذَلِكَ فَافْزِعُوا إِلَى ذِكْرِهِ وَدُعَائِهِ وَاسْتِغْفَارِهِ). (الحديث: ۱۰۵۹). (۴۷۴)

ئەبوو موسای ئەشعەری (پەزەن خەوی لێ بێ) فەررمووی: رۆژی خۆرگێرانەکە، پێغەمبەر (دروودی خەودای لەسەر بێ) راپەڕی و شەژاو مەترسی ئەوەی هەبوو کە ئەوە بەرای نیشانەکانی هاتنی قیامەت بێ، پۆیشت بۆمژگەوت و لەوێ نوێژێکی خۆر گێرانی دوورو درێژی بەکۆمەڵی بۆ کردین، قەد نەمدیوە کەناو لەنوێژدا، قورئانی وا دورو درێژ لەراوەستانا بخوینێ، یا ئاوا چەمینیوەو کورپنووش درێژ بکاتەو. وتاریکی دا، فەررمووی: (ئەم نیشانەو دیاردانە ی کە خودا دەیان نیڕێ و پێشانێ ئەوخەلکەیان دەدا، وەک خۆر گێران و مانگ گێران و بومەلەرزەو گەردەلوول و ئەمانە، خودا بۆ ئەوەی دەنیڕێ کە بەندەکانی خۆی ھۆشیاربکاتەو و بەوانە بیان ترسینێ و ھەر شەھیان لێ بکا، ئەگینا ئەم جۆرە نیشانە، نەلەبەر مردنی کەس و نەلەبەر ژیانی کەس روو نادات، جاکاتی دیتان شتێ لەمانە رووی دا، ئەوا پەلاماری یادی خودا بدمەن و، نوێژ بکەن و خێرو خێرات بکەن، چونکە خودا بەھۆی کردنی ئەم جۆرە خواپەرستیانەو دەررووی رەحمەت لەبەندەکانی خۆی دەکاتەو، لەدەردو بەلاو ناخۆشی رزگاریان دەکا).

لەنوێژی خۆرگێران و مانگ گێرانا بەدەنگی بەرز قورئان دەخوینێ

۵۳۷- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: جَهَرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي صَلَاةِ الْخُسُوفِ بِقِرَاءَتِهِ فَإِذَا فَرَعَ مِنْ قِرَاءَتِهِ كَبَّرَ فَرَكَعَ، وَإِذَا رَفَعَ مِنَ الرُّكْعَةِ

قَالَ: (سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ) ثُمَّ يُعَاوِدُ الْقِرَاءَةَ فِي صَلَاةِ الْكُسُوفِ، أَرْبَعَ رَكَعَاتٍ فِي رَكَعَتَيْنِ، وَأَرْبَعَ سَجَدَاتٍ. (الحديث: ١٠٦٥). (٤٧٥)

عائشه (همزای خوی لب) فهرمووی: له نویتزی خۆرو مانگ گیراندا پیغه مبه (مروودی خوی لب لمه لب) فاتحه و سوورمه که ی پاشی به دهنگی بهرز ده خویندو له سهه نه شیهویه دهیکردن: کاتی له فاتحیه و قورئان خویندنی پاش فاتحیه ده بویه نه لاهو نه که بهری ده کردو ده جوو بوجه مینه وه، کاتی کیش سهری له چه مینه وه هه له دمیری دهیغه رموو: (سمع الله لمن حمده ربنا ولك الحمد) له هه ری هه که له هه ردوو رکاته که دا دوو چه مینه وه دوو کوپنیشی ده برد، که ده کاته چوار راوهستان و چوار ئیعتیدال و چوار چه مینه وه و چوار کوپنوش.

روونکردنه وه:

ئه چه ندین خالانه له م بابه ته دا ره چاو ده کرین:

١- مه بهست له ئایات (نیشانه و علامات) چیه؟ مه بهست له ئایات له م شوینه و له وینه ی ئه م شوینه دا ئه و دیارده سروشتی و نیشانه ئاسمانیان هه، که ناوبه ناو له نا کاودا روو دمه دن، وهک: خۆرو مانگ گیران و بوومه له رزه و بورکان و گهر ده لول و زریان و بای سهخت و لافاوی گه وره و هه وره تری شقه و برووسکه و ئه ستیره کشان و شتی تری سامناکی ترسناک، یا وهک قه ومانی کاره ساتی ناخۆش، وهک مردنی زانای ئایینی گه وره و مردنی پادشای داد په رومری ئیسلام په رومر، هه روا دیل کردنی ئه م زاتانه له لایه ن دوژمنه وه.

٢- له م کاتانه دا چی بکری باشه؟ له م کاتانه دا به شیوهیه کی گشتی خیر و یادی خودا نویتزو ته وبه و پاران ه وه و داوای لی خۆش بوون له خودا بکری، له گه له ره چاو کردنی خالی سییه م له م روونکردنه وهیه.

۳- لههه مان کاتا هه ریه که لهه دیاردهو نیشانانه، لهکاتی روودانیانا کردار یاگوتاریکی تایبهتی سوونهته، یا ههردووکیان، یاچهند کردارو یاچهند گوتاری، بۆنمونه: لهکاتی خۆرو مانگ گیراندا ئهو شتانه سوونهتن که لهه باسهدا بهدریژی باس کراون، لهکاتی گهردهلوول و بای سهختدا نزای تایبهتی خۆی ههیه، لهکاتی ههورهتریشقهدا سوونهتهسی جا بلی: (سُبْحَانَ مَنْ يُسَبِّحُ الرَّعْدُ بِحَمْدِهِ وَالْمَلَائِكَةُ مِنْ خِيفَتِهِ) لهکاتی کشانی ئهستیرهدا واباشه سهرنجی نهداو بلی: (مَا شَاءَ اللَّهُ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ) لهکاتی فهوتی گهوره پیاوانی ئیسلاما کړنوش بردن بۆخودا، بهدهستی بهدهستنوژیژه بهره رووگهیه، یه که کورنوش سوونهته، لهکاتی بوومه لهرزدا تهوبه و نزاو پارانه وه و په ناگرتن به خودا له شه پری ئهه دیاردهیه سوونهته. (پروانه تاج/ ۱/ ۴۷۸، ۴۷۹، الاژکار للنووی ص ۱۶۲-۱۶۴).

۴- لهکۆمهلی فهرموودهو (ئهسهه) بیستراوی دروسته وه دهردهکوهی که گوناوه هوی روودانی دهرده به لایه. جاری لهسهه دهی پێشهوا عومهردا (پهزی خوی له) بی، بوومه لهرزهی پوویدا، فهرمووی: (ئههی خه لکی مه دینه! چ زوو بپیشه رعیان بهرپاکرد، به خودا ئه گهر ئههجاره رووبداته وه له ناو ئیوهدا دانانیشم).

پایانی

باسهکانی نامه ی خۆرو مانگ گیران- لهسهه فهرمایشتی مامۆستای عهسقه لانی- چل فهرمووده ی تیا دایه، نیوهیان په یوهستن واته: موصول، ئهو نیوهی تریشیان بی رشتن، واته: معلقن، سی و دیان لهه باسه خۆیدا یاله پێشهوه دووباره بوونه تهوه، پێشهوا موسلیمیش (پهزی خوی له) هه موویانی گیراوه تهوه، بێجگه له مانه یان:

۱- (۵۲۹ ت = ۱۰۴۰ ف).

۲- (۵۳۵ ت = ۱۰۵۴ ف).

پینج بیستراوی صه حابه و تابیعیشی واتیادا.

بسم الله الرحمن الرحيم

۲۳) نامه‌ی کورنوشی قورنانشویندن (کتاب سجود القرآن)

۵۳۸- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مسعود (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (قَرَأَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ النَّجْمَ بِمَكَّةَ فَسَجَدَ فِيهَا وَسَجَدَ مَنْ مَعَهُ غَيْرَ شَيْخٍ، أَخَذَ كَفًّا مِنْ حَصَى، أَوْ تُرَابٍ فَرَفَعَهُ إِلَى جَهَّتِهِ، وَقَالَ يَكْفِينِي هَذَا، فَرَأَيْتُهُ بَعْدَ ذَلِكَ قُتِلَ كَافِرًا). (الحديث: ۱۰۶۷ - اطرافه في: ۴۸۶۳، ۳۹۷۲، ۳۸۵۳، ۱۰۷۰). (۴۷۶)

عبداللای کوری مهسعود (پرمزی خوی لی بی) فهرمووی: لهمهککه، جاری پیغه مبه ر (درودی خوندی لهسهر بی) سورته‌ی (والنجم) ی خویندو کورنوشی تیادا برد، نهوا نهیش کهلهوی بوون لهگه‌لیا کورنوشیان برد، ته‌نیا پیره‌می‌ردی نه‌بی، که‌گوئی‌ی چهو، یالاگوئی‌ی خوئی هه‌لگرت و به‌رزی کرده‌وه بوته‌ویلی و گوتی: پیویست به‌کورنوش ناکائه‌م به‌سه، له‌وه‌دوا نه‌وپیره‌می‌ردم دی به‌کافری کوژرا. (تاج: ۱/۳۳۲/۸ ز- ۱۱۰ ژ- ۶۵۲ = ش/د/ت/ن).

هه‌سقه‌لانی (پرمزی خوی لی بی) دمه‌هرمووی: (له‌تۆله‌ی نه‌وه‌دا که‌کورنوشی نه‌برد به‌بی‌پروایی کوژرا، وادیاره نه‌وانه‌ی که‌له‌ورپۆژده‌دا به‌م بوته‌یه‌وه ته‌وفیق دران بوکرنوش بردن، خودای گه‌وره ئاخر خیری به‌نسیبی هه‌موویان کردووه، به‌پیرۆزی نه‌و کړنوشه، له‌نه‌نجاهه‌موویان موسولمان بوون).

۵۳۹- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: (ص) لَيْسَ مِنْ عَزَائِمِ السُّجُودِ وَقَدْ رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْجُدُ فِيهَا. (الحديث: ۱۰۶۹ - طرفه في: ۳۴۲۲). (۴۷۷)

ئيبنو عباس (همزای خوابان لى بى) فهرمووى: نايه ته كهى سوورمى (ص) له نايه ته دامه زراوه كانى سه جدهى تىلاومت نييه، له گهل نه مه يشا كهوا ده ليم، من به چاوى خوم ديومه كه پيغه مبهر (درووى خودى لمس بى) كورنوشى تىادا ده بردو ده يفهرموو: (نه مه بؤداود سه جدهى ته وبه بوو، واته: كورنوشى ته وبه و زيان، به لام بؤنيمه دوو سه جدهى شوكره، واته: كورنوشى سوپاس).

نايه ته كهش نه مه يه: (وظن داود انما فتناه فاستغفر ربى وخر راكعاً وانا ب) (۲۴/۳۸). (پروانه تاج/۱/۳۳۱).

۵۴۰- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (سَجَدَ بِالتَّجْمِ، وَسَجَدَ مَعَهُ الْمُسْلِمُونَ وَالْمُشْرِكُونَ، وَالْجِنُّ وَالْإِنْسُ). (الحديث: ۱۰۷۱ - طرفه في: ۴۸۶۲). (۴۷۸)

ئيبنو عباس (همزای خوابان لى بى) فهرمووى: پيغه مبهر (درووى خودى لمس بى) له دواى نايه ته كهى كورنوشى سوورمى (والنجم) هوه، كورنوشى برد، موسولمانه كان و هاوبه شپه يداكه ره كان و جنوكه و ئاده ميزاد، نه وهى له وى بوو هه مويان كورنوشيان بردله گه ليا، ته نانهت قاو داكه وت كه خه لكى مه ككه سه رجه م موسولمان بوون!).

۵۴۱- عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فَرَعَمَ أَنَّهُ قَرَأَ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (وَالْتَّجْمِ) فَلَمْ يَسْجُدْ فِيهَا. (الحديث: ۱۰۷۲ - طرفه في: ۱۰۷۳). (۴۷۹)

زهیدی کوپی سابت (پرمزی خوی لی بی) فهرمووی: سورهمتی (والنجم) م دهورکردوه
 بوپیغهمبر (دروودی خودای لهسر بی) کورنوشی تیادانهبرد. (تاج/١/٣٣٤ = ز-١١١ ژ ٦٥٨ =
 ش/د/ت/ن).

٥٤٢- عَنْ أَبِي سَلَمَةَ (رحمه الله) قَالَ: رَأَيْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَرَأَ (إِذَا
 السَّمَاءُ انشَقَّتْ) فَسَجَدَ بِهَا. فَقُلْتُ: يَا أَبَا هُرَيْرَةَ، أَلَمْ أَرَكَ تَسْجُدُ؟ قَالَ: لَوْ لَمْ أَرَ
 النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْجُدُ لَمْ أَسْجُدْ. (الحديث: ١٠٧٤). (٤٨٠)

نهبوو سه لهمه (پرمزی خوی لی بی) فهرمووی: نهبوهورمیرم دی سوورهمتی (إِذَا
 السَّمَاءُ انشَقَّتْ) خویندو کورنوشی قورنانخویندن تیادا خویند، پیم گوت:
 نهوه نهه کورنوشه چی بوو؟ فهرمووی: (نهگهر بهچاوی خوّم پیغهمبرم
 نهدیبايه كه له ناو نهه سورهمتهداکورنوش ببا کورنوشم نهدهبرد).
 (ت/١/٣٣٣-١٠ ش/د/ن).

٥٤٣- عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
 يَقْرَأُ عَلَيْنَا السُّورَةَ فِيهَا، السَّجْدَةُ فَيَسْجُدُ وَنَسْجُدُ، حَتَّى مَا يَجِدُ أَحَدُنَا مَوْضِعَ
 جَبْهَتِهِ. (الحديث: ١٠٧٥ - طرفاه في: ١٠٧٩، ١٠٧٦). *

ئیبنو عومهر (پرمزی خویان لی بی) فهرمووی: گهلی جار پیغهمبر (دروودی
 خودای لهسر بی) كه نهه سورهمته نهی بۆده خویندن كه کورنوشیان تیادایه، خوی
 کورنوشی دهمبردو ئیمهش کورنوشمان لهگه لیدا دهمبرد، تهنانهت له بهر زوری
 عه شاماته كه هندیگمان جیگه دی دهست نهده كه وت هه تا له کاتی کورنوشه كه دا
 تهوئلی لهسر دانئ. (ت/١/٣٣٠-٢ ز-١١٠ ژ ٦٤٦ = ش/د).

(٤٧٩) أخرجه مسلم في المساجد ومواضع الصلاة، باب: سجود التلاوة، رقم: ٥٧٧ = ١٢٩٧،
 ١٢٩٨.

(٤٨٠) أخرجه مسلم في الصلاة (عيني/١٠٥/٧-١٠٩). المترجم = ١٢٠٤-١٢٠٦.

پایانی

ماموستا عهسقه لانی (رمزای خوی لی بی) دهفه رمووی: باسه کانی نامه ی کورنوشی
قورئانخویندن پازده فه رمووده ی تیادایه، دوانیان بی رشتن (موعه لله قن) نو
فه رمووده یان دووبارمن، پوخته که یان شهش فه رمووده ن، موسلیمیش (رمزای خوی لی
بی) هه موویانی گیراوده توه جگه له مانه :-

۱- (۵۳۹ ت = ۱۰۶۹ ف).

۲- (۵۴۰ ت = ۱۰۷۱ ف).

۳- (۱۰۷۷ ف. برپوانه تاج/۱/ ۲/۳۳۵).

حهوت بیستراو (ئه سه ر) ی صه حابه و که سانی تریشی واتیا، به لام
بیستراوه کان له ته جریده که دا نین.

تییینی:

زهیدی کوری سابیتی ئه نصاری له صه حیجی بوخاریدا ههشت فه رمووده ی
ههیه، خه زره جیه، زهید نووسه ری سرووش بوو، له سه رده می پیغه مبهردا
هه موو قورئانی له بهر بوو، به فه رمانی پیغه مبه ر (دروودی خودای له سه ر بی) زمانی
جووله که فی ربوو به پازده رۆژ، که پیغه مبه ر (دروودی خودای له سه ر بی) کاغه زی دهنووسی
بو یان زهید بو ی دهنوسین، که کاغه زیشیان ده هات زهید ده یخوینده وه
بو پیغه مبه ر (بر: تاج/۵/ ۳۳۱/۱ = تاج- ۴ ز- ۹۴ ژ- ۳۶۸۴ چ- ۴).

بسم الله الرحمن الرحيم

۲۴) باسه کانی کورت کردنه وه ی نوێژ (أبواب تقصير الصلاة)

۵۴۴- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: أَقَامَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
تِسْعَةَ عَشَرَ يَوْمًا يَقْصُرُ. (الحدیث: ۱۰۸۰ - طرفاه فی: ۴۲۹۹، ۴۲۹۸). (۴۸۱)

ثیبنوعه باس (همزای خوابان لئ بئ) فهرمووی: سائی نازاد کردنی شاری مهککه، پیغهمبه ر (دروودی خودای له سهر بئ) نوژده شهو له مهککه مایه وه، له و ماوه یه دا نوژی کورت ده کرده وه. واته: نوژیژه چوارینه کانی ده کرد به دو ورکات. (ت/۱/۴۴۷/۳ = ز ۱۵۵ ژ ۸۹۱).

۵۴۵- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) يَقُولُ: خَرَجْنَا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنَ الْمَدِينَةِ إِلَى مَكَّةَ، فَكَانَ يُصَلِّي رَكْعَتَيْنِ رَكْعَتَيْنِ، حَتَّى رَجَعْنَا إِلَى الْمَدِينَةِ. قُلْتُ: أَقِمْتُمْ بِمَكَّةَ شَيْئًا؟ قَالَ: أَقِمْنَا بِهَا عَشْرًا. (الحديث: ۱۰۸۱- طرفه في: ۴۲۹۷). (۴۸۲)

یه حیای کوری ئه بو ئیسحاق فهرمووی: ئه نه س (همزای خوی لئ بئ) فهرمووی: له حه جی مال ئاواپی دا، له خزمه تی پیغهمبه ردا (دروودی خودای له سهر بئ) له مه دینه وه چووین بو مهککه، ئیتر ههر دوو رکات دوو رکات نوژیژه چوار رکاتی یه کانی ده کرد هه تا گه راینه وه بو مه دینه، گوتم به ئه نه س: له مهککه هیج مانه وه؟ فهرمووی: ده شهو له وئ ماینه وه. (ت/۱/۴۴۷/۲ = ز ۱۵۵ ژ ۸۹۰ = ش/د/ت/ن).

۵۴۶- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: صَلَّيْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمِنَى رَكْعَتَيْنِ وَأَبْيَ بَكْرٍ وَعُمَرُ، وَمَعَ عُثْمَانَ صَدْرًا مِنْ إِمَارَتِهِ، ثُمَّ أَتَمَّهَا. (الحديث: ۱۰۸۲- طرفه في: ۱۶۵۵). (۴۸۳)

ئیبنو عومه ر (همزای خوابان لئ بئ) فهرمووی: له حه جی مال ئاواپی دا، له مینا، له رۆژه کانی جه ژنی قورباندا، له گه ل پیغهمبه رخوی و له گه ل ئه بووبه کرو عومه ردا، له کاتی جینشین خویاندا، نوژیژه چوار رکاته کانمان به دوو رکات ده کرد، واته: کورتمان ده کردنه وه له حیاتی چوار رکات دوو رکاتمان ده کرد، که ئه م کرداره له زاراوی شهرعی پیروژداپی ده وتری (قصر الصلاة الرباعیه).

(۴۸۲) اخرجہ مسلم فی صلاة المسافرين وقصرها، باب: صلاة المسافرين..رقم: ۶۹۳ = ۱۵۸۴.

(۴۸۳) اخرجہ مسلم فی صلاة المسافرين وقصرها، باب: قصر الصلاة بمئی، رقم: ۶۹۴ = ۱۵۸۸.

و دهه روهها له گهڵ عوسمانیشدا له سه رهتای فه زمانه واییه کهیدا به هه مان چه شن ده مان کرد، به لام عوسمان له دواویی دا چوار رکاتی ته وای ده کردو له مینا نویژی کورت نه ده کرده وه. (تاج: ۱/ ۴۴۸/ ۴ - ز: ۱۵۵ - ژ: ۸۹۲ = ش/ ن).

۵۴۷ - عَنْ حَارِثَةَ بْنِ وَهَبٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ صَلَّى بِنَا النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) آمَنَ مَنْ كَانَ بِمَنْى رَكَعَتَيْنِ. (الحديث: ۱۰۸۳ - طرفه في: ۱۶۵۶). (۴۸۴)

حاریسه ی کوری وههب (رمزای خوای لی بی) فه مووی: له حه جی مال ناوایی دا، له روزه گانی مینادا، پیغه مبه ر (دروودی خودای له سه ر بی) نویژه چوار رکاتییه گانی کورت ده کرده وه به دوو رکات بو ی ده کردین، له وکاته شدا دنیا زور هیمن و نه مین بوو، نه وه ی بلایی ترس له دوو ژمن پیغه مبه ر (دروودی خودای له سه ر بی) نه یبوو، که واته: کورت کردنه وه ی نویژ په یوه ندی به ترسه وه نییه، وه گه لی له زاناکان وادمه رموون. (بروانه: حاریسه بن وهب/ الاستیعاب/ ابن عبدالبر).

حاریسه ری کوری وههب خوزاعیه، برای دایکی عوبه یدیلای کوری نیامی عومه ره، له سه حیه ی دا چوار فه رمووده ی هیه، له بو خاریدا چوار فه رمووده ی هیه (رمزای خوای لی بی).

۵۴۸ - عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ يَزِيدَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) يَقُولُ: صَلَّى بِنَا عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ بِمَنْى أَرْبَعِ رَكَعَاتٍ فَقِيلَ ذَلِكَ لِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فَاسْتَرْجَعَ، ثُمَّ قَالَ: صَلَّيْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمَنْى رَكَعَتَيْنِ؛ وَصَلَّيْتُ مَعَ أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ بِمَنْى رَكَعَتَيْنِ، وَصَلَّيْتُ مَعَ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ بِمَنْى رَكَعَتَيْنِ، فَلَيْتَ حَظِّي مِنْ أَرْبَعِ رَكَعَاتٍ رَكَعَاتِ مُتَقَبَّلَتَانِ. (الحديث: ۱۰۸۴ - طرفه في: ۱۶۵۷). (۴۸۵)

(۴۸۴) اخرجه مسلم في صلاة المسافرين وقصرها، باب: صلاة المسافرين.. رقم: ۱۵۹۶.

(۴۸۵) اخرجه مسلم في صلاة المسافرين وقصرها، باب: قصر الصلاة عيني، رقم: ۱۵۹۴.

کاتی قسه یان بوئیبنو مه سعود کرد: که ئیمامی عوسمان له کاتی حه جا، له پوژانی ره جمی شهیتانا له مینا نوێزه چوارینه کان گورت ناکاته وه، به لکو به چوار پکاتی ته واو بهرنوپیژی نوپیژی نیوه پووه عه سرو خه وتنان بوموسولمانان دهکا، نه مهی پیناخوش بوو، چونکه شتی وا به پیچه وانیه، باشته وهیه، بویه فهرمووی: (إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ). واته: شتی واکاره ساته، نینجا فهرمووی: (له م پوژانه دا له میناله گهل پیغه مبهردا له سه رده می خویداو، له گهل نه بوبه کردا له سه رده می جینشینی خویداو، له گهل عومه ردا له سه رده می جینشینی خویدا، هه ریه کئ له م نوێزه چوار پکاتیهمان به دوو پکات ده کرد، خوزگه م له م چوار پکاته ی که ئیستا له سه رده می جئ نشینی عوسماندا ده یانکه م دوانیان گیرا ده بوو، ئیتر به سم بوو).

۵۴۹ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): (لَا يَجِلُّ لِمَرْأَةٍ تُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ، أَنْ تُسَافِرَ مَسِيرَةَ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ لَيْسَ مَعَهَا حُرْمَةٌ). (الحديث: ۱۰۸۸). (۴۸۶)

ئه بو هورمهیره (پهزی خوی له بی) فهرمووی: پیغه مبه ر (دروودی خودی له سه رده می) فهرمووی: (ئه وژنه ی باوه ری ته واوی به خوداو به پوژنی دواپی ههیه، دروست نییه بوی که به بی که سیکی خوی بجئ بۆسه فهری، که پوژم ری ی، یازیتر دوور بی).

له سه فه ردا نوپیژی شیوان کورت ناکریته وه

۵۵۰ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَعْجَلَهُ السَّيْرُ يُؤَخِّرُ الْمَرْبَ فَيُصَلِّيْهَا ثَلَاثًا، ثُمَّ يُسَلِّمُ، ثُمَّ قَلَّمَا يَلْبَثُ حَتَّى يَقِيمَ الْعِشَاءَ فَيُصَلِّيْهَا رَكَعَتَيْنِ، ثُمَّ يُسَلِّمُ، وَلَا يُسَبِّحُ بَعْدَ الْعِشَاءِ، حَتَّى يَقُومَ مِنَ جَوْفِ اللَّيْلِ. (الحديث: ۱۰۹۲). (۴۸۷)

(۴۸۶) اخرجه مسلم في الحج، باب: سفر المرأة مع محرم إلى حج وغيره، رقم: ۱۳۳۹.

(۴۸۷) اخرجه مسلم في صلاة المسافرين وقصرها، باب: جواز الجمع بين الصلاتين في السفر وفي

الحج، باب: الإفاضة من عرفات إلى المزدلفة، رقم: ۷۰۳ - ۱۶۲۵.

ثیبنو عہمہر (ہرمزای خویان لئ بئ) فہرمووی: لہسہفہردا سہرنجی پیغہمبہرم دہدا، ئہگہر پہلہی رؤشتنی ہواپہ، نویژی شیوانی دواہدہخست، لہپاشا سی رکاتی تہواوی نویژی شیوانی دہکردو سلاوی دہدایہوہ، ئیتر بہبی دواخستن نویژی خہوتنانی دادہبہستو بہدووورکات دہیکردو سلاوی دہدایہوہ، پیغہمبہر (دروودی خودای لہسہر بئ) لہسہفہردا لہپاش نویژی خہوتنانہوہ نویژی سوونہتی نہدہکرد، ہہتا نیوہشہو ہہل دہسا بوشہونویژ! .

باسی کردنی نویژی سوونہت بہسواری ولاج بارووشی لہرووگہنہبی

۵۵۱- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ أَخْبَرَهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُصَلِّي التَّطَوُّعَ وَهُوَ رَاكِبٌ فِي غَيْرِ الْقِبْلَةِ. (الحديث: ۱۰۹۴). (۴۸۸)

جابیری کوری عہدوللا (ہرمزای خوی لئ بئ) فہرمووی: جاران پیغہمبہر (دروودی خودای لہسہر بئ) بہسواری ولاج نویژی سوونہتی دہکرد، جاری وادہبوو رووشی لہرووگہ نہبوو (تاج/۱/۲۱۴/۱ ز-۵۴ ژ-۳۹۳ = ش/د/ت/ن).

کردنی نویژی سوونہت بہسواری کوندریز

۵۵۲- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) صَلَّى عَلَى حِمَارٍ وَوَجْهُهُ عَنْ يَسَارِ الْقِبْلَةِ؟ فَقِيلَ لَهُ: تُصَلِّي لِغَيْرِ الْقِبْلَةِ فَقَالَ: لَوْلَا أَنِّي رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَعَلَهُ لَمْ أَفْعَلْهُ. (الحديث: ۱۱۰۰). (۴۸۹)

ئہنہسی کوری شیرین (ہرمزای خوی لئ بئ) فہرمووی: ئیمامی ئہنہس (ہرمزای خوی لئ بئ) کہلہشام گہرایہوہ چووین بہپیریہوہ بوپیشوازی، لہ شوینئ بہخزمہتی

(۴۸۸) لم يوافقہ مسلم علی تخريجہ (فتح/۲/۶۸۷-خاتمة)- المترجم.

(۴۸۹) اخرجه مسلم في صلاة المسافرين وقصرها، باب: جواز صلاة النافلة على الدابة في السفر: ۷۰۲ = ۱۶۱۸.

گه‌یشتین پیی ده‌لئین عه‌ینی ته‌مر، ته‌ماشایم کردبه‌سواری گویدریژئی نوویژئی سوونه‌ت ده‌کا، پرووی له‌لای چه‌پی قیبله‌وه‌یه، ئاله‌ملایه‌وه، منیش عه‌رزیم کرد: ده‌بینم نوویژئی سوونه‌تت کرد، که‌چی پرووت له‌پروووگه نه‌بوو؟ فه‌رمووی: (ئه‌گه‌ر بۆخۆم پیغه‌مبه‌رم به‌چاوی خۆم نه‌دیبا‌یه، که‌له‌سه‌ر ئه‌م شی‌وه‌یه نوویژئی سوونه‌تی ده‌کرد، ئه‌مه‌م نه‌ده‌کرد!).

رافه‌ و شیک‌کردنه‌وه: ئه‌م به‌هرانه له‌م فه‌رمووده‌یه وهرده‌گیری:

- ۱- کرداری پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودی له‌سه‌ر بئ) وه‌ك، گوتاری، به‌بئ سی‌ودوو، ده‌بئ به‌به‌لگه‌ بۆوه‌رگرتنی برپار، واته‌: کرداری ریك وه‌ك گوتاری سه‌رچاوه‌ی برپاره‌.
- ۲- نوویژئی سوونه‌ت، گه‌رچی نوویژخوین پرووشی له‌پروووگه نه‌بئ، به‌سواری و لاخ و خوشرو و ماشین و فرۆك و شه‌مه‌نده‌فه‌رو پاپۆرو مووشه‌ك و با‌ئۆن، له‌سه‌فه‌ردا دروسته‌.
- ۳- نوویژخوین له‌سه‌ر جیگه‌یی نوویژ بخوینی، که‌پییسی تیابی، نوویژه‌که‌ دروسته‌، به‌مه‌رجی پیسیه‌که‌ لیی نه‌که‌وئ، چونکه‌ و لاخ که‌ پیغه‌مبه‌ر خوی نوویژئی به‌سواری پشتی کردوو، له‌پییسی به‌ده‌رنییه‌، هه‌ر هیج نه‌بئ ده‌روازه‌کانی له‌شی پیسییان پیوه‌ هه‌یه‌.

شت شت یاد ده‌خاته‌وه:

له‌یادمه‌ سائی شیخ موحه‌مه‌دی قه‌رده‌اغی خه‌تیبی مزگه‌وتی گه‌وره‌ی سلیمانی (ره‌حه‌متی خوا‌ی لی بئ)، بۆنه‌قلی وتارو نوویژئی هه‌ینی، سه‌ری میکروفونه‌که‌ی، به‌ده‌رزیه‌کی سنجاق دابوو له‌قه‌راخی یه‌خه‌ی جبه‌که‌ی. جابه‌ه‌ندی لۆکه‌به‌سه‌ر ئه‌مه‌یان کرد به‌مه‌هانه‌یی له‌دژی خه‌تیب، گوا‌یه‌: ئه‌و میکروفۆنه‌ به‌سه‌راوه‌ به‌وا‌یه‌ریکه‌وه‌، که‌ئه‌و سه‌ره‌که‌ی به‌سه‌راوه‌ به‌چه‌ن دارته‌لیکه‌وه‌، که‌خواه‌ ناخواه‌ پیسی وا له‌بن یه‌کئ له‌ودارته‌لانه‌دا، شتی وایش نوویژ پووچ ده‌کاته‌وه‌!

دەورو بەری سالی ۱۹۵۵ بوو، عیراق سەر جەم لە ئیستا زیاتر، وەك مەنجه‌لی
سەر ئاگر دەكوڵا، لە مزگەوتی بن ته‌به‌ق مەلا مستەفای زەلمی، ئیجازە ی
مەلایەتی دا بە یەكی لە فەقێ مەلا باشەكانی خۆی، ئەوسا بابوو، بەم
بۆنە یەو ئەهەنگێکی قەشەنگ دەگێڕا، خەلکی گەرەك و گشت مەلا و فەقێ و
پیاوما قوولانی شارو قازی و فەرمانبەرانی میری بانگ دەكران، كۆمەلێ وتاری
جوړاو جوړ دەخویندرانه‌وه، شەكراو دەخورایەو، ئیجازە نامە یەكی پیروژ
دەخویندرایەو، ئەوجا قازی، یامەلا باشی، یاگەورە پیاوی، میژەر و جبه‌ی
لەبەر فەقێ ئیجازە پێ دراو كە دەكرد، ئیتر فەقێكە دەبوو بە مەلا و كو‌تایی
بەژیانی فەقێ یەتی دەهینا.

هەندێ كەسیش وەك كە ئەشیری ناو دخت خۆی تی هەل دەقورتاند، ئەم
جوړە كۆبوونەو ی بە هەل دمازی، بۆ پڕوپاگەندە بۆ دەستەو بەستە ی خۆی،
هەل ئەسا بە قاجاخی ووتاری یكی دەدا!

جاكاك موحەمەدی مامۆستا مەلا عبدولكەریم و من یەكێك بووین لەم
لاكوتانە! قەسەكانی من گەرچی كال و كرج بوون، بەلام چونكە بەیان حاڵی
رووداوی یكی تالی رەق و زەق و ناحەقبوون، هەتا ئیستایش لە ناو مەلا و فەقێكانا
سەدای هەرمایە، پالڤتەكەیان ئەمە بوو:

(... بەناوی هەموو فەقێكانی ناوچەكەو، بیزاری لە حاڵی شەری خۆمان
دەردەبڕین، لەبەر ئەو داوا لەكار بە دەستان دەكەین، كە قوتابخانە ی ئایینی مان
بۆ بكەنەو، هەتا كە ی ئێمە ی واریسانی پیغەمبەرەن، وەك سۆال كەرو شوان
گاوان، ئیواران ماله و مال نان بچینی ئەو بەرێزان! ئیو هەموتان بەتەل و
وایه‌ركارە باتان راكێشاو بۆ ناو ماله‌كانتان، ئێمە بەرپۆزی نیوەرپۆ، بەئاوینە
شەوقی هەتاو رادەكێشین بۆ ناو حوجرەكانمان، چونكە نەكارە بایان تیا دایە،
نەرۆشنا یی، بەشەویش لەبەر پڕوناکی چرای كو‌لان دەخوینن! گوتیشم:

ئەو ھەبۇ (مەجلىس عىلمى) شەرمى لەخودا ناکەن، لەکاتى تاقىکردنەو ھى تەعیندا، بەس سەیرى دیارى و دەسەنەو واسیتەو جلو بەرگ و کورەمەلایى دەکەن، گوئ بەزانست و مەلایەتى نادەن، مزگەوتەکانیان پەرکردو ھەمەلای نەزان، بارى و شترئ لۆکەیان لەسەر ناو، بەلام بەقەد حوشترئ عىلمى یان پئ نییە... سەرە واوى وەحە لەورگیانا نییە.. خەلگە بۇ خوا بەشایەت بن رۆژ رۆژى زانست و شەھادەى، باوى بارە لۆکە بەسەرچوو..!)

کاکە ھەمەش لەبارەى زەمىكى خەستى چرو پرى بەنداوى دوکان و دەر بەندیخانەو شانى پیا کرد... گوايە:

(... ئەم بەنداوانە بۇ ئەو ھەروست دەرکړن، کەببن بەبنکەى سەربازى ژپر دەریایى ئەتۆمى! ئەمەریکای جیھانخۆر دەیەوئ و لاتەکەمان بکا بە پیگەى ئەتۆمى لەدزى یەکیى سۆفیئ، کەباوکی گەلانە، پاسەوانى ئاشتى یە، .. دەى ئیمە چۆن رازى دەبین، کە لەخاکى ئیمەو ھیرش بېریتە سەر رزگارکەرى مەروفايەتى، بپرووخئ سەددى دوکان و دەر بەندیخان! بمرئ ئەمەریکا، بڑى .. و..!). ئەمە پوختەى وتارەکەى ھەمە بوو . مامۆستا مەلا مستەفای سەفوت ھەبوو ، مەلایەکی زیرەکی پۆشنبیر بوو ، ووتار بپژیکى جوان بوو ، بەلام بەقەد عەققاد رقى لە کۆمەنیست بوو ، کۆمەلئ مەلای تریش ھەبوون، بەقەد دەرویشئ ئاگیان لە رۆژ نەبوو، لەم جۆرە کۆرانەدا چاویان لەبپاری مەلای سەفوت بوو، کوپرانە دواى دەکەوتن، جا سەفوت لەم قسانەى (ھەمەى مەلا) توورە بوو، بەمەلا مستەفای زەلمى گوت: (مەلا مستەفا! ئەمە ئاھەنگى ئیجازە وەرگرتنى فەقئ یە، یا مینبەرى وتارى ئیستگەى مۆسکۆیە..) ئەو جا گوتى:

(خەلگە! بۇ خواتان پئ دەلیم؛ ئەم بیرو باومرە پیسە بەنگ و تلایکى گەلانە، یەکەم کۆماری نەتەوايەتى کورد لەمەھاباد، رزگارکەرى مەروفايەتى، باوکی گەلانى جیھان بەچەند تەنەکە یەك نەوت فروشتى، بەچاوى خۆتان دەبینن

كەئەم شىن و شەپۇرۇ گا قۇرەيان لەبەرچاۋى رەشى گەلان نىيە، بەلگۇو بۇ
 ھەرىسەى نەۋتە، لەپراستىدا دانىشتن لەكۆرى وادا، با لەناو مزگەوتىشا بى،
 كەحەقىقەتى تيا ئاۋەژوو دەكرى تاۋانە.. ئەمە مزگەوتە يا خەلىيەو شانەى
 كۆمەنىستە..) يا شتى لەم بابەتەى گوت، مەلا عبداللەى بىژۋەىى ھەبوو
 سۆفى شىخى بيارە بوو، لە خزمەت مامۇستا مەلا عبدلكەرىمى بيارەدا
 دانىشتىبوو، تاباسى بيارەى بۇ بكا، كەگۆىى لەم كەينو بەينە بوو، بەحەمەى
 فەرموو: ئەم سەگبابە كىيە ئادەى بەشەق بىكەنە دەرۋە!

ئەۋجا سەفۋەت كۆرەكەى بەجى ھىشت، كۆمەلەكەيشى يەكسەر بەدەم
 جنىۋ دانەۋە كۆرەكەيان چۆل كىرد، ھەيان بوو دەىگوت: مچە زەلمى تۆ
 لەمەت جى؟! تۆ لەم ملەقووتىەت جى!؟

ئەو رۇژگارە لەئىستامان خراپتر، مەردوم چەۋاشە كرابوون، شارى سلىمانى
 دەتگوت گرگانە، جەماۋەر بەدەنگى دەھۆلى دوور بەتەۋاۋى تەفرە درابوو،
 ھەتا گەرەكەكانى ناۋى نامۇيان لى نرابوو، ۋەك: كۆرىا، مۆسكۆ، فیتنام.. تاد،
 داخەكەم ئىستائىش ھەندى كورد بەناۋى كوردى ددانىان ئال دەبىتەۋە، ئاشق
 بەناۋى بيانىن، ۋەك: حەماس و دىر ياسىن، ئەو ھەمكە گوندو شارۋچكە
 پىرۋزانەى كوردستان، كەقەلاچۇكران، ھىچيان شايانى ئەۋەندىن، كەبنكەو
 مەئبەندەكانى ئەۋانىان بەناۋە ناۋ بىرى!

ۋەكى تىرىش كۆمەللى مەلاى تىرى نىشتەمانبەرۋەر ھەبوو، زوربەيان
 لەژىرۋە پارتى و شتى تىرى ۋابوون، بەدزىيەۋە بەخۇيان دەگوت: عولەماى
 ئەحرار، زۆربەى فەقىكانى ئەو سەردەمە تەفرەدراۋى ئەم گوروپە بوون،
 چونكە بەخەيال ۋەك خەۋى خۇش مژدەيان دەدا كەبەزوۋىى لەسەر دەستى
 ئىشتراكىيەتدا (بەھەشت دىتەۋە بۆسەر زەۋى..) لەھوتافكىشاندا
 دەيانفەرموو: (.. سۆسىالىستى رېپرەۋمانە، ئەبو زەر پىشەرۋمانە !!) بە
 ئەبوۋدەرى غەفارىيان دەگوت: ابوالاشتراكىە!

من خۆم يهكئ بووم له به ته له بوانى ئەم تاقمەيه، به لگەيشم ئەم شتانەيه: به شداريم ده كردله (دەنگى فەقى) دا، رۆژنامەم به قاچاخى دەخويندەوه، له چاخانەى حەمەرەق به بهرگى فەقىيەتييەوه به سەرى پرووت دادەنيستم، دەچووم بۆ سینهما، گویم له رادیۆ دەگرت،!! هاموشۆى باخى گشتيم ده كرد، هاوبەشى موسابەقە و پيشپرکى و وەرزشم ده كرد، قژرە سەرم دريژر ده كرد، دەى ئەگەر ئەمە حوريبەت و سەربەستى نەبى دەبى سەربەستى جى تری؟!

مامۆستا مەلا سەى غەفوور هەبوو، مەلاى مزگەوتى سەى حەسەن بوو، مەرۆڤيکى زاناودانا بوو، لەسەرگورووپى زانايانى سەربەست حلييب ده کرا، لەم کاتەدا به وردى سەرنجى ئەم فليমেى دەدا، جاکاتى سەفوت و پيپرەکەى کۆرەکهيان به جى هيشت، به دەنگيکى بەرزى کارىگەر، که هەموو لايى گوڤيان لى بى، به سەفوت و دەستەکەى گوت: (وَأَمَّا زُوا الْيَوْمِ آيَهَا الْمَجْرُمُونَ!).

ئيتىرکۆرەکه بوو به کۆرى (بژى و بمرى و بروخى!) من کاتى گەرپامەوه چووم بۆ خزمەتى مامۆستا مەلا ئەسەدى مەحوى (رەحمەتى خۆى لى بىت)، گویم لى بوو حاجى عەلى خەليفە به پەرۆشەوه دەنگوباسەکەى بىتەبەقى بۆ دەگيرايەوه، دەيگوت: (.. قوربان! دەرەگا که وتۆتە ناو مەلاکانيشەوه، هەيانە مۆسکۆ به قىبلەگا دەزانى، فەقى سىسەلەکەى لای تۆيش لەوانە.. رەنگ بى ئىستا گىرابى، ئای خۆ ئەوتە هاتەوه..) مامۆستايش فەرمووى: فەقى نوورى چايە که گەر مە چايى بۆ خۆت تیکە..).

قەت قەت مەبەستم لەم قسانە تانە نييه، لەمردوو يا لەزیندوو، خوا ياربى من لەشتى واوه دوورم، مەبەستم خزمەتە، که بیکەم تا هەل له دەستە، چونکە لەزۆر رۆشنيران دەبىستمەوه، که ئەم جۆرە يادگارانه زۆر به سوودن، به تايبەت لەم جۆرە بابەتانه که وهك ئاوینەى ئەو کاتەيه وان.

جا هەر لەم بابەتەيه ئەم چەند يادگارانه:

مامۆستا شیخ ئەمجەد زەهاوی و شیخ صەوواف ھاتن، شەو لەنادی موومزەفین بوون، من و مەلا کەریمی گوڵپی و چەند فەقییەکی تر، دینیمان کردن، سکالای حالی خۆمان لەلاکردن، داوای یارمەتیمان لی کردن بۆ کردنەوێ فێرگە ئایینی، ئامادەیی خۆمان دەربری بۆ بەشداری کردن لەغەزای جەزائیدا.

جاری لەسەردەمی عومەر عەلی دا^(٤٩٠) و دزمانم مەلیک، یا پیاویکی گەورە ھات، ئەرزەو ھالمان دا پێی، بۆ کردنەوێ قوتابخانەی ئایینی، لەسەر کۆیان کردینەو، لەئەنجاما من لەگەڵ بارچاوەشیکا لەسەر مەسەلەکە دەمان تێک گیرا، منیان گرت: فەقی غەفووری کانی سپی کەیی و فەقی رەووفی شانەخسەیی و فەقی کەریمی سییەلانی چوون بۆ خزمەتی قازی شیخ محەممەدی خال، گوتیان: قوربان! فەقی نوری لەسەر مەدرەسە گیراوە، کردوویانە بە شیوعی لەسەر قسەیی ھەق، قازی تەشریفی ھات، ھەر لەیادەمە بەموعاون سەرای فەرموو: (ئەمانە ئەھلی عیلمن، سبەینی دینە جیگە ئیمە، بەچاوی سووک تەماشایان مەکەن..). ئیتر بەریان دام.

ئای دنیا! ئیستا لەم میژوویدا (١٩٩٩) فەقی نوری، بەرھەمی ئەو کۆششەیی دەدووڕیتەو، لەپەیمانگەیی ئیسلامی کوردستان وانەبێژە، دەرەس بەفەقی دەلیتەو، خواپە! ھەموو ئاواتیکمان ئاوا بەینیتەدی و بیت و فەر بخەیتە ئەم فێرگە ئیسلامییانە. ئامین. خواپە! بەرھەمەتی خۆت ئەوونەیی ئەزھەری شەریف لەم کوردستانەدا زۆربەکی. ئامین.

مەرگێڕ/ نوری فارس ھەمەخان - ١٩٩٩/٥/٣٠

(٤٩٠) ھەک دزمانین پێرۆز خانی دایکی خولە پێزە بانگ کرا بۆشایەتی دان لەسەر عومەر عەلی، بۆ مەحکەمەیی شەعب لەبەغدا، تەلەفیزیۆن قسەکانی میمی پێرۆزی نەقل کرد، ھەر لەیادەمە کەوێک ئۆنیک کوردی ئازای گوساغ بەعومەر عەلی گوت: ھەک ماڵ و مائەت بە قاوورمە بێ ھەک جەرگی مەنت دا بەتەنووڕەو، جالەباش پێرۆزگاری نزاکەیی مێم پێرۆز گیرابوو، خۆم بەچاوی خۆم لە مەزگەوتی ئیبراھیم بەگ، لەکەر کووک تەرمی عومەر عەلی و ژنەکەیی و دوو مائەلیم بێنی، لەپێگەیی بەغا و مەرگەپابوون، بوو بوون بەقاوورمە. راستە کە دوعای مەزڵۆم رەت ناییتەو (مەرگێڕ).

نه کردنی نویژه سوننه ته کانی پاش و پیش فہرزه کان

۵۵۳- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) فَقَالَ: (صَحِبْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَلَمْ أَرَهُ يُسَبِّحُ فِي السَّفَرِ وَقَالَ اللَّهُ جَلَّ ذِكْرُهُ لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ إِسْوَةٌ حَسَنَةً (الحديث: ۱۱۰۱) (۴۹۱).

ئیبینوعومەر (رمزی خواہان لى بى) ددھەرموئى: بۆخۆم زۆر لەخزمەت پێغەمبەرەدا بووم، نەیم دیوہ کە لەسەفەردا نوێژی سوننەت بکا، وە لەحال خودای یادمەزنیش ددھەرموئى: (لقد كان لكم في رسول الله أسوة)؛ پێغەمبەرى خوا سەرمەشقى جوانە بۆ ئێو، لەهەموو کاریکتانا پەیرەوى بکەن).

رافە و شیکردنەوہ:

بەپێی ئەم فەرموودەیە لەسەفەردا نوێژە سوننەتەکانی پاش و پێشی فەرزەکان ناکرێن. بەلام زۆربەى زاناکان ددھەرموون: لەسەفەریشا نوێژخوێن ئارمەزووی خوێەتی، بۆی هەیه هەموو جۆرە سوننەتی بکا، بۆی هەیه نەیانکا.

نوێژی سوننەت لەسەفەرا

۵۵۴- عَنْ عَامِرِ بْنِ رَبِيعَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) (أَنَّه رَأَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) صَلَّى السُّبْحَةَ بِاللَّيْلِ فِي السَّفَرِ عَلَى ظَهْرِ رَاحِلَتِهِ حَيْثُ تَوَجَّهَتْ بِهِ. (الحديث: ۱۱۰۴) (۴۹۲).

عامیری کوری رەبیعە (رمزی خوی لى بى) ددھەرموئى: لەسەفەردا لەخزمەت پێغەمبەرەدا (دروودی خودای لەسەر بى) بووم، دیوہ بەشەو شەو نوێژی دکرد، جاری دیم

(۴۹۱) اخرجہ مسلم فی الصلاة (عینی/۱۴۴/۷-۱۳۵) المترجم).

(۴۹۲) اخرجہ مسلم فی الصلاة (عینی/۱۳۷/۷-۱۲۷) المترجم = ۱۶۱۴.

به سواری و لاخه کھی، به دهم رپوه شه و نوپژي ده کرد، و لاخه کھی روی له هر لایه ک بوايه، مه به سستی نه بوو به مهر چی به ره و نه و جیگه بر و شتایه که مه به سستی بوو (بر وانه تاج: ۲۱۴ / ۱ / ۲ / ۳ = ز-۵۴ ژ-۳۹۳).

رافه و شیکردنه وه:

عامیری کوری ره بیع (رهزی خوی لئ بئ) یه کیکه له موسو ثمانه هر ره پشیننه کان، له گهل ژنه که یدا کوچی کرد بو حه به شه، له پاشا کوچی کرد بو مه دینه، به دری یه، له گشت غه زاکانی تری پیغه مبه رد (دروودی خودی له سمر بئ) به شداری کرد وه دوو فهرموده ی له صه حیچی بوخاری دا هه یه، له کاتی ئازاوه کھی سه رده می عوسماندا (رهزی خوی لئ بئ)، عامیر (رهزی خوی لئ بئ) شه وی هله دستئ بو شه و نوپژ، له پاش شه و نوپژ ده کھی ده خه و پته وه جادی نه خه وی، پی ی ده لئ ن: هله سه له خودا بپار پیره وه، که له م ئازاوه یه په نات بدا، ههروه ک به نده باشه کانی خوی ئ په ناداوه، نه ویش هله دستیتته وه و نوپژ ده کاو نزاده کا، جاله پاشا نه خوش ده که وی، ئیتر له مال دهر ناجئ تائه و ساته ی تهرمه کھی ده به ن بو گورستان. چهند قسه یی له سائی وه فاتی کراوه، رهنک بئ سائی سی و حه وتی کوچی، کوچی دواپی کرد بی، رمزاو ره حمه تی خوی گه و ره ی ئ بئ.

کوکردنه وه ی نوپژي شیوان و خه و ننان له سه فهردا

۵۵۵- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) (يَجْمَعُ بَيْنَ صَلَاةِ الظُّهْرِ وَالْعَصْرِ إِذَا كَانَ عَلَى ظَهْرِ سَبْرٍ، وَيَجْمَعُ بَيْنَ الْمَغْرِبِ وَالْعِشَاءِ). (الحديث - ۱۱۰۷) (۴۹۳).

ثیبنو عه‌باس (ره‌زای خواپان لښ بڼ) فهرموی: یاسای پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودی له‌سمر بڼ) واپو،
 نه‌گهر له‌سه‌فهردا بوايه، نویژى نیوهرؤ و عه‌سرى پیکه‌وه کوډه‌کرده‌وه،
 وه‌نویژى شیوان و خه‌وتنانیشی پیکه‌وه کوډه‌کرده‌وه (ش/ تاج/ ۱/ ۴۴۹ = ز-۱۵۶
 ژ-۸۹۵).

کردنى نویژ له‌سهرلا

۵۵۶- عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَتْ بِي بَوَاسِيرٌ، فَسَأَلْتُ
 النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنِ الصَّلَاةِ، فَقَالَ: (صَلِّ قَائِمًا، فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ
 فَقَاعِدًا، فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ فَعَلَى جَنْبٍ). (الحديث: ۱۱۱۷).

عیمرانى کورې حوصه‌ین (ره‌زای خوی لښ بڼ) فهرمووی: مایه‌سیریم بوو،
 له‌پیغمبه‌رم پرسى (دروودی خودی له‌سمر بڼ): نه‌گهر مروقى ساغ به‌دانیشتنه‌وه نویژى
 سوننه‌ت بکا چونه؟ فهرموی: نه‌وه‌ی به‌پیوه نویژ بکا نه‌وه خیرتره، به‌لام
 نه‌وه‌ی به‌دانیشتنه‌وه بی‌کات نه‌وه نیوه‌ی پاداشی راوه‌ستاوی بۆه‌یه، ومه‌وه‌ی
 به‌راکشانه‌وه بی‌کات نه‌وه نیوه‌ی پاداشتی دانیشتوی بۆه‌یه. وه‌له‌باره‌ی
 نویژى نه‌خوشیه‌وه لیږم پرسى، فهرمووی: نه‌گهر ده‌توانی به‌پیوه نویژ بکه،
 نه‌گهر ناتوانی نه‌وا به‌دانیشتنه‌وه‌بی‌که، خو نه‌گهر به‌دانیشتنه‌وه نه‌ت توانی
 نه‌وا به‌ره‌و قیبله له‌سهرلا نویژه‌که‌ت بکه، چ فهرز بڼ چ سونه‌ت، له‌کاتى
 نه‌خوشیدا، چونکه مه‌هانای ره‌واى هه‌یه به‌هوى دانیشتن یاپالکه‌وتنه‌وه
 پاداشی که‌م ناکات. (تاج: ۱/ ۵۰۶ = ز-۱۸۵ ژ-۹۹۵).

کردنى نویژ هه‌ندیكى به‌دانیشتنه‌وه و هه‌ندیكى به‌پیوه

۵۵۷- عَنْ عَائِشَةَ، أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ، (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَنَّهَا لَمْ تَرَ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى
 اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُصَلِّي صَلَاةَ اللَّيْلِ قَاعِدًا قَطُّ حَتَّى أَسَنَّ، فَكَانَ يَقْرَأُ قَاعِدًا، حَتَّى

إِذَا أَرَادَ أَنْ يَرْكَعَ قَامَ، فَقَرَأَ نَحْواً مِنْ ثَلَاثِينَ آيَةً أَوْ أَرْبَعِينَ آيَةً، ثُمَّ رَكَعَ. (الحديث: ۱۱۱۸ - أطرافه في: ۱۱۱۹، ۱۱۴۸، ۱۱۶۱، ۱۱۶۸، ۴۸۳۷).
وَعَنْهَا (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) فِي رِوَايَةٍ: (ثُمَّ يَفْعَلُ فِي الرَّكْعَةِ الثَّانِيَةِ مِثْلَ ذَلِكَ فَإِذَا قَضَى صَلَاتَهُ نَظَرَ: فَإِنْ كُنْتَ يَقْطِئُ تَحَدَّثَ مَعِي، وَإِنْ كُنْتَ تَائِمَةً اضْطَجَعَ) (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). (الحديث: ۱۱۱۹).

عائیشه، دایکی موسولمانان (رمزای خوبان لئ بئ) فهرمووی: هه‌رگیز نه‌مدیوه پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهر بئ) به‌دانیشته‌وه شه‌و نوپژبکا، هه‌تا کاتئ چوو به‌سالأ، ئیتر به‌دانیشته‌وه قورنانی ناو نوپژری شه‌ونوپژری ده‌خویند، هه‌تا ده‌یویست که روکوع ببا، نه‌وسا هه‌لده‌ستایه سهرپئ، به‌راوه‌ستانیشه‌وه ده‌وری سی چل ئایه‌تی تریشی ده‌خویند نه‌وسا روکوعی ده‌برد. له‌گیرانه‌وه‌یه‌کی ترده‌ا عائیشه (رمزای خوای لئ بئ) فهرمووی: ئیتر له‌رکاتی دووه‌میشا هه‌مان شتی ده‌کرده‌وه، جا‌کاتئ له‌شه‌و نوپژه‌که‌ی ده‌بۆوه ته‌ماشای ده‌کرد: نه‌گهر من به‌خه‌بهر بومایه نه‌واقسه‌ی له‌گه‌ل ده‌کردم، نه‌گهر من خه‌وتوو بومایه نه‌وا نه‌ویش راده‌کشا (دروودی خودای له‌سهر بئ).

پایانی

شیخی عه‌سقه‌لانی (رمزای خوای لئ بئ) دم‌فه‌رمووی: باسه‌کانی کورت کردنه‌وه‌ی نوپژ به‌نجاو دوو فه‌رموده‌ی به‌رزده‌وه کراوی تیادایه، سازده‌یان رشته‌کرتاون، نه‌وانی تریان په‌یوه‌ستن، واته: موصولن سی و دوویان له‌م باسه‌خۆیدا یاله‌پیشیه‌وه دووباره بونه‌ته‌وه پیشه‌وا موسلم یش (رمزای خوای لئ بئ) هه‌موایانی گیراوه‌ته‌وه بیجگه له‌مانه‌یان:

۱- (۵۵۴ ت = ۱۰۸۰ ف).

۲- (۵۵۱ ت = ۱۰۹۴ ف).

۳- (۱۱۰۸ ف. له‌ته‌جریده‌که‌دا نیه).

۴- (۵۵۶ ت = ۱۱۱۷ ف).

ههروهها شهش بیستراو (ئهسهه) ی صهحابهو کهسانی تری پاش ئهوانیشی واتیا.
کهواته کۆی بهرزموهکراوو بیستراو دهکاته: (۵۸=۶+۵۲) لهه پهنجاو ههشته
چواردیهان لهتهجریدی بوخاریدا ههیه لهژماره: (۵۴۴) هوه ههتا ژماره: (۵۵۷)
چونکه: (۵۵۷-۵۴۳=۱۴).

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۲۵) باسهکانی شهونویژ (أَبْوَابُ التَّهَجُّدِ)

۵۵۸- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا قَامَ مِنَ اللَّيْلِ يَتَهَجَّدُ قَالَ: (اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ، أَلْتَ قِيمُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ، وَلَكَ الْحَمْدُ، لَكَ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ، وَلَكَ الْحَمْدُ أَلْتَ نُورِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ وَلَكَ الْحَمْدُ، أَلْتَ الْحَقِّ، وَوَعْدُكَ الْحَقِّ، وَلِقَاؤُكَ حَقٌّ، وَقَوْلُكَ حَقٌّ، وَالْجَنَّةُ حَقٌّ، وَالنَّارُ حَقٌّ، وَالنَّبِيُّونَ حَقٌّ، وَمُحَمَّدٌ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حَقٌّ، وَالسَّاعَةُ حَقٌّ اللَّهُمَّ لَكَ أَسْلَمْتُ، وَبِكَ آمَنْتُ، وَعَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ، وَإِلَيْكَ أُنَبْتُ، وَبِكَ خَاصَمْتُ، وَإِلَيْكَ حَاكَمْتُ، فَاعْفِرْ لِي مَا قَدَّمْتُ وَمَا أَخَّرْتُ وَمَا أَسْرَرْتُ وَمَا أَعْلَنْتُ، أَلْتَ الْمُقَدَّمُ وَأَلْتَ الْمُؤَخَّرُ، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، أَوْ: لَا إِلَهَ غَيْرُكَ، وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ). (الحديث: ۱۱۲۰ - أطرافه في: ۶۳۱۷، ۷۳۸۵، ۷۴۴۲، ۷۴۹۹) (۴۹۴).

ئیبینو عهباس (رمزی خواپان لئ بئ) فهرمووئ: پیغهمبهر (دروودی خودای لهسهه بئ) کهلهشهوا
ههئنهسا بؤ شهونویژ، لهسههدهتاوه دمیغهرموو: (اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ) ههتا (...)
وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ. واته:

ئەي خۇدايە! سوپاس و ستايش ھەر بۆتۆيە، تۆ ھەتھەتايە پايەدارى و
مايەى بوون و مانى ھەمووشتىكى و، پارىزىرو راگرى ئاسمانەكان و زەوى و
ئەوھىشى لەوانا ھەيە، ھەرچى ھەيە و نيە سەر رشتەى بوون و نەبوونى
بەدەستى تۆيە، ديسان سوپاس و ستايش بۆتۆ، ھەرخۆتى خاوەن و پادشاى
راستەقىنەى ئاسمانەكان و زەوى و ئەوھىشى وا لەناو ئەوانا، ديسان سوپاس و
ستايش بۆتۆ، تۆھەقى و راست و دروستى و، بەئىنت ھەقە و راستە و دروستە و،
شادبوون و گەيشتن بەدىدارى تۆلەپاش مردن، ھەقە و راستە، ھەرموودەت
راستە، بەھەشت راستە، دۆزەخ راستە، پىغەمبەران ھەق و راستە، موھەمەد
(درودى خۇداى لەسەر بى) ھەقە و راستە، قىامەت راستە، ئەي خۇدايە! خۆم سپارد بەتۆ،
باوەرم ھەيە بەتۆ، پىشت و پەنام ھەرتۆى، دالەم ھىناوھتە بەرتۆ، بەپىشتى
تۆدەچىم بەگزنەھەزى خۆما، مەھكەمە و دادى خۆم دىنەھەزى تۆو، تۆدەكەم
بەھەكەم لەنىوانى خۆم و نەيارما، ساتۆيش بەكەرەم و گەرەمى خۆت
لەگوناهى بەرو دوام خۆش بە، ھەرودەھا لەگوناهى نەپنى و ئاشكرام،
پەرودەگارىم! پىشخستەن و پاش خستەن بەدەستى خۆتە، خۇداى راست و رەوان
ھەرتۆى، بزووتەن و ھىزو تەوانايى ھەر بەدەستى خۇدا خۆيەتى و بەس)
(تاج/۱/۵۰۲ = ز-۱۸۴ ژ-۹۸۶ = ش/ت/ن).

باسى گەرەمى شەونويژ

۵۵۹- عَنْ اَبْنِ عَمْرٍ (رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا) قَالَ: كَانَ الرَّجُلُ فِي حَيَاةِ النَّبِيِّ صَلَّى
اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا رَأَى رُؤْيَا قَصَّهَا عَلَى رَسُولِ اللّٰهِ (صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)
فَتَمَنَّيْتُ أَنْ أَرَى رُؤْيَا، فَأَقْصَّهَا عَلَى رَسُولِ اللّٰهِ (صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَكُنْتُ
عُلَمَاءَ شَبَابًا، وَكُنْتُ أَنَامُ فِي الْمَسْجِدِ عَلَى عَهْدِ (رَسُولِ اللّٰهِ (صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)
فَرَأَيْتُ فِي النَّوْمِ كَأَنَّ مَلَكَيْنِ أَخَذَانِي فَذَهَبَا بِي إِلَى النَّارِ، فَإِذَا هِيَ مَطْوِيَّةٌ كَطَيِّ
الْبُسْرِ، وَإِذَا لَهَا قَرْنَانِ، وَإِذَا فِيهَا أَنَاسٌ قَدْ عَرَفْتُهُمْ، فَجَعَلْتُ أَقُولُ: أَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنْ

التَّارَ، قَالَ: فَلَقَيْنَا مَلَكًا آخَرَ، فَقَالَ لِي: لَمْ تُرْعَ، فَقَصَصْتُهَا عَلَى حَفْصَةَ فَقَصَصْتُهَا حَفْصَةَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى السَّلَامُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ (نِعْمَ الرَّجُلُ عَبْدُ اللَّهِ، لَوْ كَانَ يُصَلِّي مِنَ اللَّيْلِ). (الحديث رقم: ١١٢١ والحديث رقم: ١١٢٢ - أطرافه في: ٧١، ٧٠، ٢٩، ٧٠، ١٦، ٧٠، ٤١، ٣٧، ٣٩، ١١٥٧). (٤٩٥)

عبداللہ کوری عومہر (رہزای خویان لی بی) فہرمووی: جاران لہ زانی پیغہ مہر خویدا (دروودی خودای لہسمر بی) پیاو ھہ بوو خہونی دہدی و دہیگیرایہوہ بو پیغہ مہر (دروودی خودای لہسمر بی) منیش بہ عہ زہتہوہ بووم کہ خہونی ببینم ھہ تا، بیگیر مہوہ بو، لہوسہر دہمہدا من ھہر زہکار بووم، ژنم نہ ھینابوو، لہمزگہوت دہخہوتم، جارئ لہخہو مادیم وا دوو فریشہ وک بمگرن و بمبہن بوڈوزخہ وابوو، ناگرہ کیش۔ وک بیرئ ھہ لچنراو۔ لہناوہوہ ھہ لچنرا بوو، ھہروا دوو شاخہی ھہ بوو وک دوو شاخہی چہرخی سہر بیر، کہلہ ھہردوو تہنیشتی بیرہوہ ھہن، ھہردوو سہری داری چہرخہ کہیان دہخریتہ سہر، چہند کہ سیکی تیادا بوون ناسیمنہوہ، ئیتر دہستم کردبہ گوتنی پہنادہ گرم بہخودا لہزیانی ناگر، فہرمووی: جاگہیشٹین بہفریشہیہکی تر، بہمنی فہرموو: ترست نہبی، جائہم خہونہم گیرایہوہ بوخہ فصہی خوشکم، کہ ھاوسہری پیغہ مہر بوو، حہ فصہیش دہیگیریتہوہ بو پیغہ مہر (دروودی خودای لہسمر بی) پیغہ مہر فہرمووی: (عبداللہ پیاوی چاکہ، بریا۔ بہشہو۔ شہونویژی دہکرد!)۔ (تاج۔ ز۔ ٢٧-ژ۔ ٣٣٩٨)۔

سالی کوری عہبداللہ کوری عہمہر (رہزای خودایان لی بی) دہیفہرموو: (ئیت لہوہدوا عہبداللہ باوکم بہشہو، نہختیک نہبی، نہدہنوست ھہرخہریکی شہو نوژیروشتی وا بوو!)۔

راقه و شیکردنه وه:

ئەم بەهرانه لەم فەرموودەییە وەردەگیرێن:

- ۱- ئاوات خواستن بۆ بینینی خەوی باش، کەببێ بەهۆی دڵ ڕوونکردنەوه.
- ۲- نووستن لەناو مزگەوتدا، بەمەر جێ ڕێ لەپەرستی (عیبادەت) نەگرێ.
- ۳- فریشتە لەخەوندا دەبینرێن، چونکە پێغەمبەر تەقریری خەونەگەیی ئیبنو عومەری کردووه.
- ۴- زۆر جار بەهۆی خەونەوه خودا بەندەیی خۆی ھۆشیار دەکاتەوه.
- ۵- گەورەیی و خێری شەونویژ.

نەکردنی شەونویژ لەبەر نەخۆشی

۵۶۰- عَنْ جُنْدَبَا قَالَ: اشْتَكَيْ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَلَمْ يَقُمْ لَيْلَةً أَوْ لَيْتَيْنِ. (الحديث: ۱۱۲۴- اطرافه في: ۴۹۸۳، ۴۹۵۰، ۱۱۲۵). (۴۹۶)

جوندوبی کۆری عەبدوللا (ڕەزای خۆی لەسەر) فەرمووی: پێغەمبەری خودا (دروودی خۆدی لەسەر بێ) نەخۆش بوو، لەبەر ئەوه شەوی، یادووشەو شەو نوێژی نەکرد.

راقه و شیکردنه وه:

جوندوب صەحابەییە، لەسەر دەمی پێغەمبەردا مێرد منال بووه.

هاندانی کەسوکار لەسەر شەونویژ

۵۶۱- عَنْ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَخْبَرَهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) طَرَقَهُ وَفَاطِمَةُ بِنْتُ النَّبِيِّ عَلَيْهِ السَّلَامُ لَيْلَةً، فَقَالَ: (أَلَا تُصَلِّيَانِ). فَقُلْتُ:

يَا رَسُولَ اللَّهِ أَنفُسُنَا بِيَدِ اللَّهِ فَإِذَا شَاءَ أَنْ يَبْعَثَنَا بَعَثْنَا، فَأَنْصَرَفَ حِينَ قُلْنَا ذَلِكَ، وَلَمْ يَرْجِعْ إِلَيَّ شَيْئًا، ثُمَّ سَمِعْتُهُ وَهُوَ مُوَلٌّ، يَضْرِبُ فَخِذَهُ وَهُوَ يَقُولُ: (وَكَانَ الْإِنْسَانُ أَكْثَرَ شَيْءٍ جَدَلًا). (الحديث: ١١٢٧ - اطرافه في: ٤٩٧).

عہلی کوری نے ابو تالیب (ہمزای خوی اس بی) فہرمووی: شہوئی پیغہمبہر (درودی خودای لسمہر بی) تہ شریفی ہیئنا بؤلای من و فاتیمہی گچی، سہیری کرد: نیئمہ نوستوین، فہرمووی: (نہری نہوہ بؤشہونویژ ناکہن، نادہی ہہئسن بؤ شہونویژ).

منیش گوتہم: نہی پیغہمبہری خودا! وہک خودای گہورہ لہم نایہتہدا (اللہ یتوفی الانفس حین موتہا ..) دمفہرموی، گیانمان والہدہستی خودا خویدا، ہہرکاتی خوئی حہزکا ہہئمان بسیئہ نہوا ہہئمان دہسیئہ! جاکہوامان گوت پیغہمبہر (درودی خودای لسمہر بی) بہرہودوا گہرایہودو ہیچ وہلامی نہدایہود، لہپاشا کدوور کہوتہودہ گویم لی بوو لہپہرؤشا دہیدا بہرانی خویداو بؤ بہرپہرجی وہلامہکہی من ئەم نایہتہی خویندہودہ: (وکان الإنسان أكثر شيء جدلاً) (١٨-٥٤).

واتہ: لہراستیدا نادہمیزاد لہہہموو شتی زیاتر حہزی لہدہمبازی یہ). ٥٦٢ - عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: (إِنْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِيَدْعُ الْعَمَلَ وَهُوَ يُجِبُّ أَنْ يَعْمَلَ بِهِ خَشْيَةً أَنْ يَعْمَلَ بِهِ النَّاسُ فَيُفْرَضَ عَلَيْهِمْ وَمَا سَبَّحَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سُبْحَةَ الضُّحَى قَطُّ وَإِنِّي لَأَسْبَحُهَا). (الحديث ١١٢٨ - طرفه في: ١١٧٧) (٤٩٨)

عائیشہی ہاوسہری پیغہمبہر (درودی خودا لہپیغہمبہرو رمزای خودا لہکہس و کارو ہاوسہرو ہاوپیکانی) دمفہرموی: (گہلی جار وادہبوو کہ

(٤٩٧) أخرجه مسلم في صلاة المسافرين وقصرها، باب: ماروی فیمن نام اللیل اجمع حتی...

رقم: ٧٧٥=١١١٥.

(٤٩٨) أخرجه مسلم في صلاة المسافرين وقصرها، باب صلاة الضحى.. رقم: ٧١٨=١٦٥٩ شیخ شیحا.

پېغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) بەردەوام دەبوو لەسەر کاری، وەحەزیشی لەو دەبوو کە بەردەوام بێ لەسەری، هەموو کاتێ لەساتی خۆیدا ئەنجامی بدا، بەلام لەگەڵ ئەوەش دا وازی لەو کارە دەهێنا، لەترسی ئەوەی کە موسوڵمانان سەری تێ بکەن و بەرە بەرە فەرزیبێ لەسەریان. وەبەپێی زانیاری من، من خۆم هەرگیز نەمدیوه کە پېغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) نوێژی چێشتەنگاو بکا، بەلام من خۆم نوێژی سوننەتی چێشتەنگاو دەکەم، چونکە هەواڵم زانیوه کە پېغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) کردوویەتی بپروانە: (ریاضی صالحین بەرگی ۱۳/ ۶۹ فەرموودە ی ژمارە/ ۱۱۴۱).

رافەو شیکردنەوه: وەك پێسایه‌کی گشتی زاناكان دمه‌رموون: (سوننه‌ت دمه‌ریایه‌کی گه‌وره‌ی فره‌ بابته‌، كه‌م كه‌س په‌ی به‌هه‌مووی دمه‌با، به‌تایبه‌تی له‌سه‌رده‌می پېغه‌مبه‌ر خۆیدا).

ئەمەش دەگەرپێتەوه بۆ سروشتی راگەیانندی بەرنامەی ئیسلامی پێرۆز، چونکە پېغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) بەفەرمانی خودای گەوره، لەبەر حکمەتێ کەخودا خۆی دەیزانی، بەپێی کات و شوێن و بۆنە و بوار، لەکۆڕ و دانێشتن و وتار و فەرموودەکانیدا، بەگوتار و بەکردار و بەپەرزا دەربرین لەسەر شتێ، بەهۆی هۆکاری لەبار بەپێی سەردهمی خۆی، وەك نووسین و فێرکردن و پێ لەبەرکردن، لەپێگەی هاوڕێیانی یه‌وه، بەرنامەی ئیسلامی بەناو گەلی ئیسلام دا بەخش دەکرده‌وه.

جا بەبێ گومان، زوربە یاران، کەم تا زۆر، لەم کارە پێرۆزەدا هاوبەشی یان کردووه، بەلام کەسیان ناگیان لەسەر جەمی سوننەت بەتەواوی نەبووه، بگره‌ زوربەیان لەبابەتیکی تایبەتدا پسپۆری یان هەبووه، بەلام ئەوەی لەکیس ئەمیان چوو، بەنصیبی ئەوی تریان بووه، جا لەسەر ئەم بنیاتە ئەم چەند یاسایە دامەزراوه:

۱- (چه سپاندن پیش ده خری له سهر نه فیکردن) بۆ نمونه: چه زره تی عانیسه (همزی خوی لی بی) نه فی نه وه دهکا که پیغه مبهه (دروودی خودای له سهر بی) نویژی چیشته نگای کردبی، به لام کهسانی تر له هاورپییانی پیغه مبهه (دروودی خودای له سهر بی)، نه وه دیان چه سپاندوه که پیغه مبهه (دروودی خودای له سهر بی) نویژی چیشته نگای کردوه. دهی له م بابته دا کار به پای نه وانه ده کری که ده لئین: (نویژی چیشته نگاو سوننه ته، چوونکه پیغه مبهه خوی (دروودی خودای له سهر بی) کردوویه تی و فهرمانیشی کردوه به کردنی).

وه بایستی رای عانیسه ییش ناوا روون ده کریته وه:

(بۆیه ناگای له م نویژه ی پیغه مبهه (دروودی خودای له سهر بی) نه بووه، چونکه زوریه ی کات پیغه مبهه (دروودی خودای له سهر بی) له کاتی چیشته نگاودا له دهره وه ی ماله وه بووه، له ناو پیاواندا بووه، له مزگه وت بووه، له سه فهر بووه، له غهزا بووه، چونکه پیاو که متر له کاتی چیشته نگاودا له ماله وه ده بی، سه ره رای نه وه ییش سوننه ت چه ند جوړیکی هه یه، هه ندی سووننه ت پیغه مبهه (دروودی خودای له سهر بی) جارئ دوان کردوویه تی هه ر شتیکیش یه ک جار به فهرموئ بیکه ن، یاخوی بیکا به سه بۆ کردنی.

جوړی یه که م: به لگه ی زۆرو روون له نایه ت و فهرمووده هه یه له سه ری، وه ک: شه ونویژو رۆژوی سووننه ت و خپرو سه ده مه کردن و زۆر شتی تری له م چه شاننه، که به زۆری پیغه مبهه کردونی.

جوړی دووه م: پیغه مبهه خوی (دروودی خودای له سهر بی) چه ند جارئ له ژیانیدا بۆ ته شریع کردوونی و به س. وه ک نویژ کردن له ناو مالی که عبه دا.

جوړی سییه م: خوی نه یی کردوه، به لام به یارانی خوی فهرمووه بیکه ن، وه ک: (بانگدان و قامه ت کردن و نه و جوړه سوننه تانه ی که بۆ ئوممه تی سووننه ت بوون که به را بهر به و بیکه ن، له پیزو خوشه ویستی و نه ده ب و شه رم و شکو

کردن له خوئی و كه سوکاری) وهك قورئان دهغه رموی: (یا ایها الذین آمنوا لا ترفعوا اصواتکم فوق صوت النبی) مهبهست له وه كه ده لئین: (پیغه مبهه ر خوئی بانگو و قامه تی نه داوه) شیوهی هه میشه یی یه. چونكه له سهغه ردا جاری بانگی داوه.

۲- (کار به کوئی به لگه کان ده کری، به مه رجی کو بوونه و میان دهست بدا)

۳- (زیادهی ثیقه مه قبووله).

تیبینی: پاش نه وهی کتیب پهیدا بوو زور له زاناکان شاره زایی یان له زوربهی سوننه تدا پهیدا کرد.

شه و نو یژی پیغه مبهه (دروودی خوی له سهه ر بی)

۵۶۳- عَنْ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) يَقُولُ: (إِنْ كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَيَقُومُ لِيُصَلِّيَ حَتَّى تَرْمِ قَدَمَاهُ أَوْ سَاقَاهُ فَيُقَالُ لَهُ فَيَقُولُ أَفَلَا أَكْرُنُ عَبْدًا شَكُورًا).^(۴۹۹) (الحديث: ۱۱۳۰ - طرفاه في: ۴۸۳۶، ۶۴۷۱).

موغیره ی کوری شوعبه (پرمزی خوی له بی) فهه رمووی: پیغه مبهه (دروودی خودی له سهه ر بی) نه وهنده له شه و نو یژدا به پیوه راوه ستابوو، هه ردوو قاجی یا هه ردوو لاقی په نه مابوون! جا یاران (پرمزی خویان له بی) عه رزیان کرد: نهی خو شه ویستی خودا! بو نه وهنده خو ت ماندوو ده که ی، خو تو خودا له هه موو گونا هیتک خو ش بووه که واته بو وا له خو ت ده که ی؟! نه ویش (دروودی خودی له سهه ر بی) ده یفه رموو: (نه دیی ده بی که منیش به نده یه کی ستایش کارو عه بد یکی سوپاسگوزار به). (ت/ ۱ / ۴۹۳ / ۷ = ز ۷۸۱- ژ ۹۷۱).

خه وئنی بهره بهیان

٥٦٤- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) (أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ لَهُ أَحَبُّ الصَّلَاةِ إِلَى اللَّهِ صَلَاةُ دَاوُدَ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَأَحَبُّ الصَّيَامِ إِلَى اللَّهِ صِيَامُ دَاوُدَ وَكَانَ يَنَامُ نِصْفَ اللَّيْلِ وَيَقُومُ ثُلُثَهُ وَيَنَامُ سُدُسَهُ وَيَصُومُ يَوْمًا وَيُفْطِرُ يَوْمًا) (الحديث ١١٣١- أطرافه في: ١١٥٢، ١١٥٣، ١٩٧٤، ١٩٧٥، ١٩٧٦، ١٩٧٧، ١٩٧٨، ١٩٧٩، ١٩٨٠، ٣٤١٨، ٣٤١٩، ٣٤٢٠، ٥٠٥٢، ٥٠٥٣، ٥٠٥٤، ٥١٩٩، ٦١٣٤، ٦٢٧٧ (٥٠٠))

عهبدوئلاى كورى عهمرى كورى عاص (پژى خوهران لى بى) فهرمووى پيغه مبهى
(دروودى خودى لى بى) پيى فهرمووم: (په سهند ترين نويز له لای خودا ئه و نويزه يه
كه له سهر دستوورى داود پيغه مبهى بى (دروودى خودى لى بى) وه ههروها روژوويش،
ياساى داود پيغه مبهى ريش ئاوا بوو: نيوى شه و ده خهوت، سى يه كى شه و يش
شه و نويزى ده كرد، ئه مه ده كاته پينج بهش له شهش بهشى شه و، وه ئه و
شهش يه كه كه ي تريشى ده خه و ته و ده و مروژ نا روژيكيش به روژوو ده بوو) (ت/
١/ ٤٩٤ / ٩- ش / د = ز- ١٨١ ژ- ٩٧٣).

رافه و شيكردنه وه:

مه به ستى سهره كى له فهرموودميه ئه وه يه: كه به شيوى گشتى شه و نويزو
روژووى سوننهت له سهر ئه م شيويه بن، هه تا جه سته يش بهشى خوى
بجه سيته وه و تووشى بيزارى نه بى، دهنه شه و نويز نه گهر له م نه ندازميه يش
كه متر يا زياتر بى ههر ده بى. هه ندى له زانايان كارى باش به م ياسايه ده كهن:
(كار تا زورتر بى پاداشيشى زورتره).

۵۶۵- عَنْ مَسْرُوقٍ قَالَ: سَأَلْتُ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) (أَيُّ الْعَمَلِ كَانَ أَحَبَّ إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَتْ: الدَّائِمُ، قُلْتُ: مَتَى كَانَ يَقُومُ؟ قَالَتْ: كَانَ يَقُومُ إِذَا سَمِعَ الصَّارِخَ) (الحديث: ۱۱۳۲) (۵۰۱)

مه سروق دهمرموی: عهرزی عایشهه کرد: کام کاری باش لهلای پیغه مبهه (دروودی خودای لهسهه بی) خوشه ویست بوو؟ فهرمووی: (خوشه ویستترین کردهوی باش بهلای پیغه مبهه روه (دروودی خودای لهسهه بی) کردهوی باشی ههمیشه بی بوو. واته: باشترین نایینداری لهلای خودا نهومیه که خاوه نه کهی بهردهوام بی لهسهه ری) عهرزیم کرد: نهی کهی پیغه مبهه (دروودی خودای لهسهه بی) لهخه وه لدهسا بو شهونویژ؟ فهرمووی: (کاتی گوپی لهکه له شیر نیوه شهو دهبوو دهیخویند هه لدهسا بو شهونویژ) (وفي رواية عنها قالت: ما ألفاه السحر عندي إلا نائماً. تعني النبي (دروودی خودای لهسهه بی)).

لهم گیرانه وهیده عایشه (همزای خودای لهسهه بی) فهرمووی: (نهو شهوانه که پیغه مبهه لهنوره شهوی خو ما لهلای من دهبوو، له نیوه شهودا، کهکه له شیر نیوه شهو دهیخویند هه ل دهما بو شهونویژو نوپیژکی زوری جوانی دهکرد، لهپاشا دهخه وتهوه، نیتر ههتا بهرمبهیان زوربهی کات دهخه وتهوه).

باسی راوهستانی دوورو دریژ له شهونویژدا

۵۶۶- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (صَلَّيْتُ مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَيْلَةً فَلَمْ يَزَلْ قَائِمًا حَتَّى هَمَمْتُ بِأَمْرِ سَوْءٍ قُلْنَا وَمَا هَمَمْتَ؟ قَالَ هَمَمْتُ أَنْ أَقْعُدَ وَأَذَرَ النَّبِيَّ - صَلَّيْتُ اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -) (الحديث ۱۱۳۵) (۵۰۲)

(۵۰۱) أخرجه مسلم في صلاة المسافرين وقصرها، باب صلاة الليل .. رقم: ۷۴۱-۱۷۲۷.

(۵۰۲) أخرجه مسلم في صلاة المسافرين وقصرها، باب: استحباب تطويل القراءة في صلاة الليل، رقم: ۷۷۳ = ۱۸۱۲.

ثیبینو مہسعود (رمزی خودایان لہ بی) فہرمووی: شہوئی شہونویژم بہجہماعہت لہگہل پیغہمبہردا (دروودی خودای لہسمر بی) دہگرد، پیغہمبہر (دروودی خودای لہسمر بی) نہوہندہ بہپیوہ راوہستا و بہدوورو دریژی قورثانی خویند، تہنانتہ نیازم بوو ئیشی خراب بکہم، عہرزیمان کرد: نیازت بوو چی بکہیت وا بہخرابی دادہنیت؟ فہرمووی: نیازم بوو دابنیشم و پیغہمبہر بہپیوہ بی و من بہدانیشتنہوہ جہماعہتہکہم تہواو بکہم لہپشتیہوہ، دیارہ کہشتی وایش تہرکی نہدمبہ).

لہم فہرموودمبہ نہم بہہرانہ و مردہگیری:

۱- دریژی راوہستان سوننہتہ، شہونویژ بہجہماعہت سوننہتہ.

۲- پیچہوانہی پیشنویژ کاریکی خرابہ.

۳- نہدمب لہپیشنویژ سوننہتہ، بہتایبہتی نہگہر گہورہ بی.

۴- مدرس، یا قسہیی تی ی نہگہیشتی دووبارہی بکہیتہوہلہماموستا، ماموستایش بہشینہیی بہبی توورہ بوون روونی بکاتہوہ بویان، چونکہ نہومتا فہقی و یارانئ ثیبینو مہسعودو، ثیبینو مہسعودو ناویان کردوہ.

شہونویژی پیغہمبہر (دروودی خودای لہسمر بی) چہن رکات بوو

۵۶۷- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: (كَانَتْ صَلَاةُ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثَلَاثَ عَشْرَةٍ رَكْعَةً يَغْنِي بِاللَّيْلِ) (الحديث: ۱۱۳۸). (۵۰۳)

ثیبینوہبباس (رمزی خودایان لہ بی) دمفہرمووی: (شہونویژی پیغہمبہر (دروودی خودای لہسمر

بی) سیازدہ رکات بوو).

۵۶۸- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: (كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي مِنَ اللَّيْلِ ثَلَاثَ عَشْرَةٍ رَكْعَةً مِنْهَا الْوُتْرُ وَرَكْعَتَا الْفَجْرِ). (الحديث: ۱۱۴۰) (۵۰۴)

له عایشه ی هوسهری پیغهمبهروهه (دروودی خودی لیسر بی) دهفه رموی: پیغهمبهه
(دروودی خودی لیسر بی) بهوه ترو دوو رکاته سوننه ته که ی بهیانی یه وه به شهو سیازده
رکات نویژی سوونه تی ده کرد (ت/۱/۴۹۸ ز-۱۸۲ ز-۹۸۱ = ش/د/ت/ن).

(باسی شه ونویژی پیغهمبهرو نه وه ی له شه ونویژ هه لوه شاو ته وه)

۵۶۹- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُفْطِرُ مِنَ الشَّهْرِ حَتَّى نَظْنَ أَنْ لَا يَصُومَ مِنْهُ وَيَصُومُ حَتَّى نَظْنَ أَنْ لَا يُفْطِرَ مِنْهُ شَيْئًا وَكَانَ لَا تَشَاءُ أَنْ تَرَاهُ مِنَ اللَّيْلِ مُصَلِّيًا إِلَّا رَأَيْتُهُ وَلَا نَائِمًا إِلَّا رَأَيْتُهُ) (الحديث: ۱۱۴۱ أطرافه في: ۱۹۷۲، ۱۹۷۳، ۳۵۶۱). (۵۰۵)

ئیمامی نه نهس (همزی خوی لی بی) فه رموی: گه لی جار پیغهمبهه (دروودی خودی لیسر بی)
له مانگ نه وه منده له سهر یه ک بهر وژوو نه ده بوو، ته نانه ت زه ینمان بو نه وه
ده جوو که ئیتر لهو مانگه دا بهر وژوو نابی، گه لی جار یش نه وه منده له سهر یه ک
بهر وژوو ده بوو، هه تا زه ینمان بو نه وه ده جوو که ئیتر نهو مانگه گشتی
بهر وژوو ده بی، هه موو شه ویکش شه ونویژیکی جوانی ده کرد، به لام کاتی
تایبه تی نه بوو بو شه ونویژ، به پی ی بواری گونجاو، له کوئی ی شه ودا دهستی
بداپی بو ی به شهو شه ونویژه که پی ده کرد، له بهر نه وه جاری وا ده بوو
ده یتبینی له سه رته ای شه وه وه نویژی سوننه ت ده کاو خه ریکی شه ونویژه،
جاری وایش ده بوو له سه رته ای شه وه وه ده خه وتو له پاشتر به شهو
شه ونویژه که ی ده کرد، وه هه روه ها کاته گانی تری شه ویش هه روا).

شه یتان سی گری ده دا له پشته سهری که سی شه ونویژه کا

۵۷۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) (أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: يَعْقِدُ الشَّيْطَانُ عَلَى قَافِيَةِ رَأْسِ أَحَدِكُمْ إِذَا هُوَ نَامَ ثَلَاثَ عُقَدٍ يَضْرِبُ كُلَّ

عُقْدَةٌ: عَلَيْكَ لَيْلٌ طَوِيلٌ فَأَرْقُدْ فَإِنْ اسْتَيْقَظَ فَذَكَرَ اللَّهَ انْحَلَّتْ عُقْدَةٌ فَإِنْ تَوَضَّأَ انْحَلَّتْ عُقْدَةٌ فَإِنْ صَلَّى انْحَلَّتْ عُقْدَةٌ فَأَصْبَحَ نَشِيطًا طَيِّبَ النَّفْسِ وَإِلَّا أَصْبَحَ خَبِيثَ النَّفْسِ كَسَلَانًا). (الحديث: ١١٤٢ - طرفه في: ٣٢٦٩) (٥٠٦)

نهبو هورمیره (همزی خوی لب بی) دمفهرموی: پیغمبر (دروودی خودی لسمبر بی) دمفهرموی: (کاتی که دهخهون شهیتان سی گری دمدا لهپشتی سهرتان و یهکه یهکه دمست دهمالی بهگریکانا و دهلی: بخهوه شهوگاریکی دوورو دریژت لهسهربی، جا نهگهر خهوت و لهپاشا خهبری بووهویدی خودای کرد گریهکان دهکریتهوه، خو نهگهر دهستونویژی گرت، نهوا گریهکی تریشیان دهکریتهوه، ومنهگهر شهونویژی کرد، نیتر ههموو گریکان بهتهواوی دهکریتهوه، وهخوشی گورج و گول و دلخوش دمیتهوه، نهگینا لهپهستی و دلگرانی و تمبهلی دمیتهوه!) (ت/١/٤٩٢/٥ ز ١٨١ ژ ٩٦٩ = ش/د/ن).

روونکردنهوه:

عهسقهلانی دمفهرموی: لهپروالتهی فهرموودهکوهه وادردمهکوهی کهئهمه ههربو خهوی شهو وایه، وهخوشی ههروایه، بهلام دوورنییه کهلهخهوی رپوژیشدا شتی واههبی، ههتا خهوتوو خهبری نهبیتهوه بو نوژی فهرز.

١- یادیکی تایبهتی مهرج نییه، ههرچی بهیادی خودا دابنریت بوئه مهبهسته دمییت. وهك سهلاومت دان و قورئان خویندن و خویندنهوهی فهرمودهی پیغمبر (دروودی خودی لسمبر بی) و دهورو دهرسی زانستی شهرعی. باشترین یاد نهوهیه کهوا لهفهرمودهی (٥٧٧) دا کهله دواوهدی، ههروا نهوهی کهلهفهرمودهی ژماره (٥٥٨) داکه رابورد.

۲- کەسێ لەشی پیس بێ دەسنوێژ بەس نێیە، دەبی خۆی بشوێ.

هەروا شەیتان گمیز دەکاتە ناوگوێچکە

۵۷۱- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (ذَكَرَ عِنْدَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَجُلٌ فَقِيلَ مَا زَالَ نَائِمًا حَتَّى أَصْبَحَ مَا قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ فَقَالَ بَالَ الشَّيْطَانُ فِي أُذُنِهِ). (الحديث: ۱۱۴۴ - طرفه في: ۳۲۷۰). (۵۰۷).

عەبدوللای کوری مەسعوود - رمزای خوای ئی بێ - فەرمووی: لەخزمەتی پیڤەمبەردا (دروودی خودای لەسەر بێ) باسی کابرایەک کرا، گوترا: هەتا بەیانەکی هەر نووستبوو، وە نەچوو بوو بەلای شەونوێژەدا پیڤەمبەریش (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (ئەو شەیتان گمیزی کردووە ناو گوێچکەیهوە). (ت/ ۶/ ۴۹۳ - ز- ۱۸۱ ژ- ۹۷۰ = ش/ن).

باسی نزاو نوێژ لە کۆتایی شەووە

۵۷۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: (يَنْزِلُ رَبُّنَا تَبَارَكَ وَتَعَالَى كُلَّ لَيْلَةٍ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا حِينَ يَبْقَى ثُلُثُ اللَّيْلِ الْآخِرِ يَقُولُ مَنْ يَدْعُونِي فَأَسْتَجِيبَ لَهُ مَنْ يَسْأَلُنِي فَأُعْطِيَهُ مَنْ يَسْتَغْفِرُنِي فَأَغْفِرَ لَهُ). (الحديث: ۱۱۴۵ طرفاه في: ۶۳۲۱، ۷۴۹۴) (۵۰۸)

ئەبو ھورەیرە (رمزای خوای ئی بێ) دەفەرموێ: پیڤەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (لەسەننەکی دوایی شەو، هەموو شەو، خودای پەروردگاری پێرۆزو گەورەمان، دێتە خوارەووە بۆ ئاسمانی خواروو، دەفەرموێ: کێ لەم دەمەدا لێم

(۵۰۷) أخرجه مسلم في صلاة المسافرين وقصرها، باب: ما روى فيمن نام..رقم: ۷۷۴ = ۱۸۱۴.

(۵۰۸) أخرجه مسلم في صلاة المسافرين وقصرها، باب: الترغيب في الدعاء والذكر في آخر

الليل، رقم: ۷۵۸ = ۱۷۶۹.

دهپارپیتتهوه تا بجم بههواریهوه، کئ لهم دهمهدا داوای شتم ئ دهکا تا بهشی
باشی بی بدهمو بی بهشی نهکهه، کئ داوای لیخوشبوونم ئ دهکا تا لیی خوش
بم! (٥٠٩)

باسی کهسی لهسهرهتای شهوهوه بخهوی و کوتایی شهو به خواپهرستی ناوهدان بکاتهوه

٥٧٣- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَنَّهَا سَأَلَتْ: (كَيْفَ كَانَتْ صَلَاةُ النَّبِيِّ
صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِاللَّيْلِ؟ قَالَتْ: كَانَ يَنَامُ أَوَّلَهُ وَيَقُومُ آخِرَهُ فَيُصَلِّي ثُمَّ يَرْجِعُ
إِلَى فِرَاشِهِ فَإِذَا أَذِنَ الْمُؤَذِّنُ وَتَبَّ فَإِنْ كَانَ بِهِ حَاجَةٌ اغْتَسَلَ وَإِلَّا تَوَضَّأَ وَخَرَجَ.
(الحديث: ١١٤٦) (٥١٠)

ئهسهوهه (پهزای خوی لئ بی) فهرمووی: له ههزرتی عائیشهه پرسی: بهشهو
شهونویژی پیغهمبههه (دروودی خودی لهسههه بی) چۆن بوو؟ فهرمووی: (زۆر جارن

(٥٠٩) شیخی عهسقهلانی (رهحمتهی خوی ئ بی) لهپهوه روونکردنهوهی ئهم فهرموودهیهه، زۆر
زانایانهو مهلایانه، لههاتنه خوارهوهی خودا بو ئاسمانی خواروو ددهوی، وه راو بوچوونی
زانو لایهه و کۆمهله مهژهبی یهکان باس دهکا، یهکئ لهو زاتانه ئیبنو عهرمبی یه، که
دهفهرموی: (من رام لهسهه تهئویلی ئهم جوژه فهرموودانهیه، کهبوئی جیههولاو
جیگهیان لئ دی...).

کهچی بهداخهوه لهپهراویژدا، کهسی کهپرنگ بی چاپکارکهبی، بهبی عیلم بهنهزانی
لهخویهوه پرئ قسهی بی سهرو بهری نووسیوه، گواپی بهخیرئ جهنابی ئهم ئهفهندی
یه سهلهفی یهه ئهوهی عهسقهلانی و زانایانی ئیسلام تا ئیستا فهرموویانه بیدعهتو
شتی وایهه پرپووجهو باطیلهو سهلامتهی لهوهدایه لیی دوور بکهویتتهوه. داو
لهخویندهواران دهکهه کهبهگویی ئهم کولکه خوئهوارانه دلیان لهزانا گههورمهکان لهق
نهبی. (ومرگپر)

(٥١٠) أخرجه مسلم في صلاة المسافرين وقصرها، باب: صلاة الليل وعدد ركعات النبي
(صلى الله عليه وسلم) رقم: ٧٣٩ = ١٧٢٥.

پیغهمبەر (دروودی خودی لسمبر بی) له سه رهتای شه وه وه دهخهوت، له کو تایی شه وه وه هه لده ستا بو شه ونویژ، ده سنویژیکی جوانی ده شور دو دهستی ده کرد به شه ونویژ، کاتی شه ونویژ هکهی ته واو ده کرد، ده گه راپیه وه بو ناو نویژی نو ستنه هکی، جا کاتی که بانگ بیژ بانگی به یانی ددها، له ناو نویژ هک ده راده پهری، نه گه ر کاری به خوشوردن هه بوایی خو ی ده شور دو غوسلی ده کرد، ددها ده سنویژی ده گرت و ده رده چوو بو مزگهوت، له و ی پیژنو یژی نویژی به یانی بو هاو ریانی ده کرد.

باسی شه ونویژی پیغهمبەر (دروودی خودای له سه ر بی) له مانگی ره مه زان و له مانگه کانی تری سال دا

۵۷۴- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَنَّهَا (سَلَّتْ: كَيْفَ كَانَتْ صَلَاةُ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي رَمَضَانَ؟ فَقَالَتْ: مَا كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَزِيدُ فِي رَمَضَانَ وَلَا فِي غَيْرِهِ عَلَى إِحْدَى عَشْرَةَ رَكْعَةً يُصَلِّي أَرْبَعًا فَلَا تَسْلُ عَنْ حُسْنِهِنَّ وَطَوْلِهِنَّ ثُمَّ يُصَلِّي أَرْبَعًا فَلَا تَسْلُ عَنْ حُسْنِهِنَّ وَطَوْلِهِنَّ ثُمَّ يُصَلِّي ثَلَاثًا قَالَتْ عَائِشَةُ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَتَنَامُ قَبْلَ أَنْ تُؤْتِرَ؟ فَقَالَ يَا عَائِشَةُ إِنَّ عَيْنِي تَنَامُ وَلَا يَنَامُ قَلْبِي). (الحديث: ۱۱۴۷ طرفاه في: ۲۰۱۳، ۳۵۶۹) (۵۱۱)

ئه بو سه له مه ی کور ی عه بدو ره حمان - ره حمه تی خوای لی بی - فه رمووی: له عائیشهی هاوسهری پیغهمبهرم پرسى: له شهوانی مانگی ره مه زانا، شه ونویژی پیغهمبهر (دروودی خودی لسمبر بی) چو ن بوو؟ فه رمووی: (به پیی ناگاداری من به شیوه ی گشتی، پیغهمبهر (دروودی خودی لسمبر بی) نه له شهوانی مانگی ره مه زانا، نه له شهوانی مانگی تر دا، له یازده ركات شه ونویژ، زیاتری نه ده کرد، له پیشا چوار رکاتی ده کرد، مه پرسه له جوانی و در یژی یان، ئنجا چوار رکاتی تریشی

دهکرد، مه پرسه له جوانی و دریزیان، ئنجا سی رگاتی تریشی دهکرد. عائیشه
فهرمووی: عهزیم کرد: ئه ی پیغه مبهری خودا! بهرله وه وهر بکه ی جار
جاره ده تبینم دهخهوی؟ فهرمووی: (ئه ی عائیشه! چاوه کانم دهخهون بهلام
دلّم ناخهوی!). (ت/ ۱/ ۴۹۸ ۵ ز- ۱۸۲ ژ- ۹۸۲ = ش/ د/ ت/ ن).

روونکردنه وه:

ئهمه مانای وانیه که پیغه مبهر (دروودی خودای لسمهر بی) له مانگی رهمه زانا زیاتر
له مانگه کانی تر سهرگهرمی تاعهت نه بووه، راسته که کردهوی پیغه مبهر
(دروودی خودای لسمهر بی) ههمیشه یی بووه، بهلام فهرمووده ی تری دروست زۆره
که به لگهن له سهر:

۱- پیغه مبهر (دروودی خودای لسمهر بی) له مانگی رهمه زاندا سهرگهرمی طاعهت و
شه و نوپۆ قورئان خویندن و رهوان کردنی قورئان و خیر و صه دهقه کردن و
خه لوه کردن بووه، به تایبهتی له دهی دوایی رهمه زاندا، به پی ی فهرمووده ی
ژماره ششی ئهم ته جریدی بوخاری یه، له ههموو شه وه کانی رهمه زانانا،
حه زه رته ی جوبرائیل (سه لامی خوی لسمهر بی) ته شریفی دههات بۆ خزمهت پیغه مبهر
(دروودی خودای لسمهر بی) قورئانی پی رهوان دهکرد، وه به پیی فهرمووده ی ساخ، شهوی
وابوو له رهمه زانا، پیغه مبهر (دروودی خودای لسمهر بی) له سهرهتای شه وه وه، مال و منال و
خیزانی خوی و موسولمانانی له مزگهوت کۆ کردۆته وه وه هتا نزیکه به یانی
ته راویچی به جه ماعهت بۆ کردوون، ته نانهت مهترسی ئه و میان بووه که فریای
پارشو نه که ون، پیغه مبهر ئه وه نده له شه و نوپۆ را وه ستابوو لاقه کانی
په نه مابوون، شهوی وابوو پیغه مبهر (دروودی خودای لسمهر بی) سی جار له خه وه له ساوه
بۆ شه و نوپۆ. که واته: ئه گهر که سی، هتا دهتوانی شه و نوپۆ یکی زۆری دوورو
دریز بکا، جیگه ی خۆیهتی، چونکه شتی وا له سوننهت دا چه سپاوه. (برپاوه:
تاج- ۱ ز- ۱۸۲ ژ- ۹۷۸ هتا ژماره ۱۰۱ به تایبهتی ژماره ۹۸۴، ۹۹۴).

بار له خو قورس کردن له په رستش و خوا په رستیدا باش نییه

۵۷۵- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (دَخَلَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَإِذَا حَبْلٌ مَمْدُودٌ بَيْنَ السَّارِيَتَيْنِ فَقَالَ مَا هَذَا الْحَبْلُ قَالُوا هَذَا حَبْلٌ لِرَيْتَبَ فَإِذَا فَتَرْتُ تَعَلَّقْتُ بِهِ فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَأَ، حُلُّوهُ يُصَلِّ أَحَدُكُمْ نَشَاطُهُ فَإِذَا فَتَرَ فَلْيَقْعُدْ). (الحديث ۱۱۵۰) (۵۱۲)

نهنه سی کوری مالیک (د مزای خوی لى بى) فهرمووی: جارئ خوشه ویست (دروودی خودای
لسمر بى) چوو بو مزگهوت، روانی و گوریسی له ناوهندی دوو کوله که دا
رایه لکراوه، فهرمووی: (نهم گوریسه چییه؟ گوتیان: نهمه گوریسی زهینه بی
خیزانته، که له نویژ کردنی سوننه تدا ماندوو بوو، خوئ پی دهگری.
فهرمووی (دروودی خودای لسمر بى): (بیکنه وهو لایبه ن، شتی و مهکن، نه وهنده
نویژى سوننه ت بکن که گورج و گوئن، کاتی خاوبوونه وهو خولکتان نه ما، نیتر
دانیشن) (ریاض / ۱ / ۱۴۶ = بهرگی یه که م به کوردی، فهرمووده ی پی نجه م
له زنجیره ی خوئ، ژماره ی فهرمووده که له ریاضا - ۱۴۶).

رافه و شیکردنه وه:

رسته ی (نیتر دانیشن) دوو واتا هه ل دهگری: یه که م: (نیتر به دانیشننه وه
نویژى سوننه ت بکن). دووهم: (نیتر واز له کردنی نویژى سوننه ت بهینن، تا
مانووتان دمرچی).

که سی شه ونویژ بکاو له پاش خوو پیوه گرتن وازی لی بیټی، کاریکی ناباش و مکروه دهکات

۵۷۶- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: قَالَ: لِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) (يَا عَبْدَ اللَّهِ لَا تَكُنْ مِثْلَ فُلَانٍ كَانَ يَقُومُ اللَّيْلَ فَتَرَكَ قِيَامَ اللَّيْلِ). (الحديث ۱۱۵۲) (۵۱۳)

عبدالوللای کوری عه‌مری کوری عاص (په‌زی خودیان لږ بڼ) فه‌رمووی: پېغه‌مبه‌ر (دروودی خودای لسم‌ر بڼ) پېی فه‌رمووم: (نه‌ی عه‌بدوللای! وه‌ک فی‌ساره که‌س مه‌به، که‌شه‌ونویژی ده‌کرد، به‌لام نیستا وازی لی هی‌ناوه). (ریاض / ۱ / ۱۵۵ ز- ۱۵۴- ۱۵۴).

باسی به‌هردی که‌سی به‌شه‌و به‌ده‌م یادی خداوه له‌خه‌و خه‌به‌ری بیته‌وه‌و نویژ بکات

۵۷۷- عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: (مَنْ تَعَارَّ مِنَ اللَّيْلِ فَقَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ الْحَمْدُ لِلَّهِ وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ ثُمَّ قَالَ اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي أَوْ دَعَا اسْتَجِيبَ لَهُ فَإِنْ تَوَضَّأَ وَصَلَّى قُبِلَتْ صَلَاتُهُ). (الحديث ۱۱۵۴) (۵۱۴)

عوباده‌ی کوری صامیت (په‌زی خوی لږ بڼ) فه‌رمووی: پېغه‌مبه‌ر (دروودی خودای لسم‌ر بڼ) ده‌فه‌رموئ: (ه‌مر موسولمانی کاتې به‌شه‌و خه‌به‌ری ده‌بیته‌وه، به‌ده‌م یادی خداوه خه‌به‌ری ببیته‌وه و بلی: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ الْحَمْدُ لِلَّهِ وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ: ه‌مر خودا خودایه، تاک و ته‌نهایه، بی‌هاوه‌ل و بی‌

هاوبه شه، مولک و خاوه نی و پاشایه تی هەر قابیل به خوڤیه تی، سوپاس و ستایش
 هەر شایسته ی خوڤیه تی، هیچی له دهست دهرناچی و دهسه لات و تهوانایی به سهر
 هه موو شتیكا هه یه، سوپاس بۆ خودا، یه زدانیکی پاك و بێ گهر دو بێ نه نگه،
 سوپاس و ستایش هەر قابیل به خوڤیه تی هه تا هه تایه، هەر بۆ خوڤی خودایه و
 بهس، خودای گه وره له هه موو مه زنی مه زنه ره، وه هه موو جموو جووئی، وه
 هه موو هیزو توانایی به دهستی خودا خوڤیه تی) فهرمووی (دروودی خودای لسه ره بێ):
 ئه و جا بلی: اللهم اغفر لي: خواجه! لیڤم خوڤ به، یا هەر نرایه کی تر بکا،
 له پاش گوته ی ئه م گوته پیرۆزه، خودا نزا که ی گیرا ده کا. فهرمووی (دروودی خودای
 لسه ره بێ): ئه گهر له دوا ئه وه هه لسی ده ست نوێژی بگری و نوێژ بکا، نوێژه که ی
 قه بوول ده بی). (تاج / ۸ / ۳۵ / ۱ = تاج- ۴ ز- ۹ ژ- ۴۲۸۹).

روونکردنه وه:

ئهبو عه بدووللای فهر به ری (رهحمته ی خوای لی بێ) که راوی سه حیحی بوخاری یه،
 له بوخاری خوڤیه وه (رهز او رهحمته ی خودایان لی بێ) ده فهر موئ: (له پێش خه وتنا ئه م زیکره م
 کرد به و یردی سه ر زمانم، که سی هاته خه وم ئه م نایه ته ی تا کو تای
 خوینده وه، که ده فهر موئ: (وه دوا إلى الطَّيِّبِ من القول، وه دوا إلى صراط
 الحمید). (حه ج / ۲۲).

له تاجول ئوصول دا ئاماژه بۆ ئه وه نه کراوه که ئیمامی بوخاریش ئه م
 فهر مووده یه ی گیراوه ته وه، عومه یری کوری هانی (رهزای خوی لی بێ) که چواره م
 که سه له پیاوانی رسته ی ئه م فهر مووده یه، خوا ناسیکی گه وره بوو، هه موو
 رۆژی هه زار رکات نوێژی ده کرد، سالی سه دو بیست و هه وتی کوچی
 به شه هیدی ده مرئ (رهزای خوای لی بێ) ئه م زاته نموونه یه که له پیاوانی رسته کان
 (سه نه دی) فهر مووده کانی سه حیحی بوخاری پیرۆز

٥٧٨- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّهُ قَالَ وَهُوَ يَقْصُصُ فِي قَصَصِهِ وَهُوَ يَذْكُرُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ أَخَا لَكُمْ لَا يَقُولُ الرَّفَثَ يَعْنِي بِذَلِكَ عَبْدَ اللَّهِ بْنِ رَوَاحَةَ:

وَفِينَا رَسُولُ اللَّهِ يَتْلُو كِتَابَهُ إِذَا انْشَقَّ مَعْرُوفٌ مِنَ الْفَجْرِ سَاطِعٌ
أَرَانَا الْهُدَى بَعْدَ الْعَمَى فَقُلُوبُنَا بِهِ مُوقِنَاتٌ أَنَّ مَا قَالَ وَاقِعٌ
يَبِيتُ يُجَافِي جَنْبَهُ عَنْ فِرَاشِهِ إِذَا اسْتَقَلَّتْ بِالْمُشْرِكِينَ الْمَضَاجِعُ
(الحديث ١١٥٥ - طرفه في: ٦١٥١) (٥١٥)

روؤزی ئەبو ھورەیرە (پەڕەیی خۆی لێ بێ) ئامۆژگاری دەخویندەوێ بۆ ھاوڕێکانی،
فەرمووی: پێغەمبەری خودا (دروودی خوادای لێ بێ) فەرمووی: ئیبنو
رەواحە ی براتان کە قسەی ھیچ و پووج ناکا - گوتووێتە (گویل):

وَفِينَا رَسُولُ اللَّهِ يَتْلُو كِتَابَهُ إِذَا انْشَقَّ مَعْرُوفٌ مِنَ الْفَجْرِ سَاطِعٌ
أَرَانَا الْهُدَى بَعْدَ الْعَمَى فَقُلُوبُنَا بِهِ مُوقِنَاتٌ أَنَّ مَا قَالَ وَاقِعٌ
يَبِيتُ يُجَافِي جَنْبَهُ عَنْ فِرَاشِهِ إِذَا اسْتَقَلَّتْ بِالْمُشْرِكِينَ الْمَضَاجِعُ

واتە: پێغەمبەری خودا (دروودی خوادای لێ بێ) وێ لەناو ماندا، لەگەڵ شەبەقی بەیانی
دا بەرنوێژیمان بۆ دەکاو، قورئانمان بۆ دەخوینێ، کە نامەی پێرۆزی خودای
گەورەو مەزنە، ڕێگەی راستی پێی نیشان داوین و، لەڕێگەی چەوت پزگاری
کردوین و لەکوێرەو مەری کوێرە ڕێ و، لە چەرەمە سەری سەرگەردانی و،
لەکوێرە ڕێی سەرکوێری، قوتاری کردوین، ئێمە بەدڵ باوەڕی تەواومان
هەیه کە هەرچی ئەو پێغەمبەرە نازدارە دەفەرموێ، راست و دروست و هەقەو،
زوو یا درەنگ چی فەرمووێ دێتەدی و روو دەدات، نیشانیەکی جوانی تری
ئەو پێغەمبەرە نازیزە ئەوێ: کاتێ کە خەڵک و بێ باوەڕ نا موسوڵمانەکان

تیر خه و دهبنو، له شه ودا لال و پال ده که ونو، له گهرمه ی خه ودا پر خه ی خه و یان دئ و پر خو هورپانه، نه و زاته پیروژه له و کاته دا له باتی خه و تن و پال که و تن له ناو نوینی نه رم و گهرما، سه رگهرمی شه و نو یژ کردنه و گهرمه ی عیبادت و خودا په رستی یه تی) (تاج / ١٠ / ١٧٦).

روونکردنه وه:

لیږده دا شیخی عه سقه لانی له فه تحو لباریدا نه م چیرۆکه راگو یژ ده کا: ده لئ: داره قوطنی سه بارمت به م هه لبه ستانه نه م داستانه ده گپر یته وه: جاری عه بدوللای کور ی ره و احه له گه ل که نیزه کیکی خو یدا دروست ده بی، ژنه که ی له و کاته دا له سه ر نه و حاله ده بی نی، وه به عه بدوللا ده لئ: من تو م بی نی له گه ل که نیزه که که تدا دروست بووی نه ویش حاشای ل ده کا و ده لئ: شتی وام نه کردو وه، ژنه که یشی ده لئ: ده ی نه گهر وایه و له شت پاکه و له شت بیس نییه، ده فهرمو و نه ندازه ی قورئانم بو بخو ینه، هه تا با و مر پ پی بکه م، که شتی وات نه کردو وه، عه بدوللایش نه م شیعرانه ده لئ!

ژنه که یشی سه رسام ده بی و ده لئ: (له به ر نه وه ی با و مر م هه یه به خودا، وا نه وه ی که به چاوی خو م دیم به درو ی ده زانم!)

عه بدوللا له پاشتر پیغه مبه ر (دروودی خودای له سه ر بی) له م چیرۆکه ناگادار ده کا، پیغه مبه ریش (دروودی خودای له سه ر بی) هه لویستی عه بدوللای پی خو ش ده بی وها پی ده که نی کاکيله کانی دهر ده که ون! (فه رمایشی عه سقه لانی ته وا و بو).

له م چیرۆکه وه دهر ده که وئ: مرؤف دروسته بو ی به فیلی ره و، به حيله شهرعی و شتی وا، خو ی له هه لویستی شلوق رزگار بکات، هه تا له دادگا ده توانی شو ینه و نی (توریه) بکا و سو یند له سه ر شتی بخوات و مه به ستی شتی تر بی، به مه رجی مه به ستی خزمه تی راست و دروستی بی، به تایبه تی ده سته ی

پارێزمران لەم لایەنەوه دەتوانن ئەم داستانە بکەن بەسەر مەشق، بەتایبەتی تر کە کاتی کەسێ بیهوێ گومانباری، بەمەھانەیی، بەشوبهەیی لەحەدیێکی شەری رزگار بکات.

عەبدوللای کۆری رەواحە (رەزای خوای لێ بێ) ئەنصارییە، خەزەرەجییە، کەسناو (کونیە) ی ئەبو موحەممەدە، لەخزەمت پێغەمبەردا ئامادە ی بەدرو ئوحدو حودەبیبەو خەندەقو عەمرەتولقەضاو ھەموو جەنگەکانی تری پێغەمبەر بوو، ھەتا غەزای مۆتە، کە لەسالی ھەشتی کۆچیدا لەشام رووی داو، لەم غەزایدا یەکی بوو لەسەر لەشکرەکان کە شەھید کران، نەوێ لەپاش بەجی نەماو، یەکی بوو لەنەقیبەکانی پەیمانی شەوی عەقەبە، یەکی بوو لەنووسەرەکانی پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) لەپەیمانی موئاخاتدا پێغەمبەر کردی بەبرای میقداد، ئەم مژدە ی سەرکەوتنە مەزنەکە ی بردووە بۆ مەدینە، ھەمیشە یەکەم کەس بوو لەلەشکری ئیسلام کە دەرەچوو بۆ غەزا، وە دوایین کەس بوو کە دەگەراییو. جاری پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) لەگەڵ سیی سواردا ناردی بۆسەر ئوسەیدی کۆری رەقراقی جوولەکە، کە لەخەیبەر بوو، کوشتیان و گەرانیو.

عەبدوللای شاعیریکی جوانی خوێ دەست بوو، جاری خوێشە ویست (دروودی خودای لەسەر بێ) پێی فەرموو: ئادە ی شیعیریکی سەرپێ یی (ارتجالی) کە زادە ی ئەم کاتە بێ بلی، کە خوێ چاوم لێت بێ) جا یەکسەر لەجیگە ی خوێ راستەو بوو، بەبێ راوێستان فەرمووی (بسیط):

إني تفرست فيك الخير أعرفه
والله أعلم أن ما خانني البصر
أنت النبي ومن يحرم شفاعته
يوم الحساب لقد أزرى به القدر

فثبت الله ما آتاك من حسن
تثبيت موسى، ونصرا كالذي نصروا

واته: بهفیراسهت، بهنووری ئیمان ههست دهکهم کهبیت و فهپ لهتۆ
دهرباری، بهباشی ئهمه دهزانم، خودا دهزانی کهمن لهم بۆ چوونهما بهههله
نهچووم، تۆ پیغه مبه ریکی وای، ئهوهی لهقیامهتا لهتکاو شهفاعهتی تۆ
نائومید بۆ، ئهوه چاره رهشی قیامهت خۆیهتی، خودا ئهوه دینه جوانه
که به تۆدا ناردوو یهتی دامه زراوی بفرموی، وهک چۆن لهسهردهمی خۆیا
ئایینی مووسای دامه زراندا لهولادتدا، وه پیرۆزییهکی وهک پیرۆزی و
سهرکهوتنی ئهوانت پێ خهلات بفرموی. پیغه مبه ریش (دروودی خودی لهسهر بێ) پێ ی
دهفرموی: (ئهی کورپی رهواحه! خودا تۆیش لهسهر حهق راگیر بکا).

لهعهمه رهتول قهضادا ئیبنو رهواحه لهبهردهم مهوکیبی ههزهرتهوه
تهشریفی دهرویشتهو ئهم سروودهی دهخویندهوه (رهجهز):

خلوا بني الكفار عن سبيله اليوم نضربکم علی تنزله
ضربا یزیلُ الھام عن مقيله ویذهل الخلیل عن خلیله

ئیمامی عومه ریش (همزای خوی لێ بێ) پێی دهفرموی: (ئهوه چۆن ههلهی و
دهکهی ئهی ئیبنو رهواحه! لهخاکی بهست (ههردم) ی خودادا لهخزمهت
ههزهرته دا، شیعردهخوینیتهوه؟! پیغه مبه ریش (دروودی خودی لهسهر بێ) دهفرموی:
(ئهی عومه! وازی ئی بیینه با شیعهرکانی بخوینیتهوه، بهو کهسه کهگیانی
منی بهدهسه، قسهکانی ئهم لهشیرو تیر چاکتر کاریان ئی دهکا).

لهغهزایهکا لهخزمهت پیغه مبه ردا، هاوڕێیان ههموویان لهتاو گهرمای زۆر
ههموو دهستیان دانا بوو لهسهر سهریان، کهسیان بهپۆژوو نهبوون، بیجگه له
پیغه مبه رو ئیبنو رهواحه.

ئیبنو عەبدولبەر (رمزی خوی لی بن) لە ئیستیعبا دەفەر موی: چیرۆکەکی ئیبنو رەواحە و ژنەکی و کەنیزە کەکی بەناوبانگە، لەچەند روویەکی ساغەو و خۆمان گیراومانەتەو، کە ئاواپە: ئیبنو رەواحە شەوێ دەرپواتە لای کەنیزە کەکی، ژنەکی پێی دەرانی و لەسەر ئەو سەر زەشتی دەکا، ئەویش حاشای لی دەکا، ژنە کەیش دەلی: من بەچاوی خۆم ئەو دەم بینی دەی ئەگەر راست دەکی دروست نەبووی لەگەڵیدا، فەرموو هەنێ قورئان بخوینە، چوونکە بۆ لەشپیس دروست نییە کە قورئان بخوینێ؟ ئیبنو رەواحەیش دەفەر موی (وافر):

شهدت بأن وعد الله حق وأن النار مثوى الكافرينا
وأن العرش فوق الماء حق وفوق العرش رب العالمينا
وتحملة ملائكة غلاظ ملائكة الإله مسومينا

ژنە کەیشی دەلی: (باوەرم بەخودا کردوو چاوی خۆم بەدرۆ خستەو!) چونکە ژنەکی قورئانی نەخویند بوو، وە قورئانی لەبەر نەبوو

۵۷۹- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: (رَأَيْتُ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَأَنَّ بِيَدِي قِطْعَةً إِسْتَبْرَقَ فَكَأَنِّي لَا أُرِيدُ مَكَانًا مِنَ الْجَنَّةِ إِلَّا طَارَتْ إِلَيْهِ وَرَأَيْتُ كَأَنَّ اثْنَيْنِ أَتَيَانِي أَرَادَا أَنْ يَذْهَبَا بِي إِلَى النَّارِ فَتَلَقَاهُمَا مَلَكٌ فَقَالَ لَمْ تُرْعَ خَلْيَا عَنْهُ (الْحَدِيثُ ۱۱۵۶) فَقَصَّتْ حَفْصَةُ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِحْدَى رُؤْيَايَ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نِعَمَ الرَّجُلُ عَبْدُ اللَّهِ لَوْ كَانَ يُصَلِّي مِنَ اللَّيْلِ فَكَانَ عَبْدُ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يُصَلِّي مِنَ اللَّيْلِ) (الْحَدِيثُ ۱۱۵۷). (۵۱۶)

لەتاجدا لەبەرگی پێنجەمی کوردیە کەدا، لە لاپەلاڕە (۱۳۰) دا، ئەم فەرموودەیە ئاواپە: ئیبنو عومەر (رمزی خوی لی بن) فەرمووی: بەسەرینی پێغەمبەر

(دروودی خودای لیسر بئ) ئەگەر پیاوی خەونیکی بدیبایە دەگیراپەوه بۆ پێغەمبەر (دروودی خودای لیسر بئ) منیش بە عەزەتەوه بووم تا خەونی ببینم هەتا بیگیرمەوه بۆی، لەو سەردەمەدا من هەرزەکار بووم، جەھێلکی رەبەن بووم، ژنم نەبوو، لە مزگەوت دەخەوتم، جاری لەخەوما دیم وا دوو فریشتە وەک بمگرن و بمبەن بۆ دۆزەخ وا بوو، ئاگرەکش وەک بیری لەناوەوه هەڵچنراو ناوا هەڵچنراو بوو، هەر وا دوو شاخە هەبوو، وەکی دوو شاخە چەرخێ سەر بیر، چەند کەسیکی تیادا بوون ناسیمنەوه، ئیتر دەستم کرد بەگوتنی پەنا دەگرم بەخودا لەزانی ئاگر، جا لەم کاتەدا دوو فریشتە کە گەشتن بەفریشتەپەکی تر، فریشتە تازە کە پێی گوتم: ترست نەبی (وہ بەوانیشی فەرموو: وازم ئی بەینن) لەپاشا ئەم خەونەم گیراپەوه بۆ حەفصە خۆشکم، کە هاوسەری حەزەرت بوو، حەفصەیش دەگیراپەوه بۆ پێغەمبەر (دروودی خودای لیسر بئ) دەفەرموی: (عەبدوڵلا پیاوی چاکە، بریا - شەونویژی دەکرد!) سالی کوری عەبدوڵلا کوری عومەر (رمزای خۆدایان لئ بئ) دەیفەرموو: ئیتر لەو دەوا عەبدوڵلا باوگم بەشەو نەختیک نەبی نەدەنووست، هەر خەریکی شەونویژ بوو! (ریاض/ ٣/ ٤/٨٨٢).

پایانی

مامۆستای عەسقلانی (رحمەتی خوای ئی بئ) دەفەرموی: باسەکانی شەونویژ (تەجد) و ئەو باسانە تر کەوان لەگەڵیا - مەبەست: هەتا باسی (التطوع بعد المكتوبة) یە - شەست و شەش فەرموودەیان لەخۆ گرتوو، دوازدەیان ڕشتە کرتاون (واتە: موعەللەقن: بئ رشتن) ئەوانی تریان پەيوەستن واتە: (مەوصوولن) چل و سییان یا لەم باسەدا یا لەباسەکانی پێشپەوه دووبارە بوونەتەوه، پوختەکەیان (٦٦-٤٣= ٢٣) بیست و سێ فەرموودەپە، (هەر بیست و سێ کەیان لەتەجریدەکەدا هەن، لەژمارە - ٥٥٨ هەتا ٥٨٠) موسلیمیش رمزای خوای ئی بئ هەموویانی گیراوتەوه بێجگە لەمانەیان:

١- (١١٣٩ فتح. له ته جریده که دا نییه)

٢- (٥٦٩ ت = ١١٤١ ف)

٣- (١١٤٣ ف. له ته جریده که دا نییه چونکه به ته واوی دی)

٤- نهو ته علیقه یه کهوا له پېش فهرمووده ژماره (١١٤٦) دوه لهفه تحو لباریدا، له ته جریده که دا نییه، چونکه ته علیقه کانی بوخاری له ته جریدی بوخاریدا نین.

٥- (٥٧٧ ت = ١١٥٤ ف)

٦- (٥٧٨ ت = ١١٥٥ ف)

٧- (٥٨٠ = ١١٦٦ ف. له ته جریده که دا له سهرتای یه که م باسی دوا نه م باسه ی ژیر دسمانه). عه سقه لانی ده شفه رموی: هه روا دمبیستراو (نه شهر) ی صه حابه و تابیعیشی تیا دایه. که واته: کوی فهرمووده کان و بیستراوه کان ده که نه (٦٦+١٠=٧٦) له م حه فتاو شه شه بیستو سیانیا ن له ته جریده که دا هاتوون. چونکه دوو باره و ته علیق و نه شهر له ته جریده که دا نین، دوو باره له یه که شوین دهنووسری، مه گهر چوئها.

تیبینی:

به پپی نهو ژماره دانانه ی که له م نوسخه تازانه دابو فته تحو لباری کراوه، له لایه ن (محمد فؤاد عبدالباقی و هاوړیکانیه وه - چاپی یه که م ١٤٠٧ ک - ١٩٨٦ ز - قاهره) گه لی له باسه کان ژماره کانیان ته واو دمرناچی. نه وده تا له م باسه دا کوی فهرمووده و نه شهر و ته علیقه کان ده که نه (٧٦) که چی نه وان ژماره یان به (٥٢) په نجاو دوو داناوه، نه گهر ژماره ته نیا بو فهرمووده کانیش دابنری ده که نه (٥٤) نه که (٥٢) له لایه کی تریشه وه هه ندی فهرمووده ی نه م باسه هه یه عه سقه لانی به یه که فهرمووده ی داناوه، که چی نه وان دوو ژماره یان بو داناوه،

وهك ژماره (۱۱۲۱، ۱۱۲۲) كه پيشهوا بوخارى به دوو رشته گيړاويه تپه وه، له عه بدوللای كورې موحه ممه دو له مه حموودی كورې غه يلانه وه، وه عه سقه لانی له ته نبيه كه ی كوتايی رافه ی ئه م فه رمووده يه دا ده فه رموی: (مه تنی ئه م فه رمووده يه، سياقه كه ی به پيی له فضى مه حمووده، سياقی عه بدولل بؤ ئه م مه تنه له دواوه له ته عيردا دی). كه ته ماشای ته رقيمی عومه ده تولقارئيش ده كه ی (دار احياء تراث العربي) بؤ ئه م قه دمه ره (۴۵) ژماره يان داناوه له ژماره (۱۵۰ - ۱۹۴) به پيی ی بؤ چوونی به نده دمبی له ته رقيمی فه رمووده كانی صه حيحی بوخاریدا، چهن خالی ره چاو بكری:

- ۱- نه طرافي حه ديته كه. ۲- بؤ چوونی خاوه ن شه رحه كه، سه باره ت به مه تنه كه كه سه رباسه، يا حه ديته، مه وصوله يا موعه لله قه، يا نه شه ره. ۳- به تايبه تی له ته رقيمی فه تحولباریدا.

بسم الله الرحمن الرحيم

يا حي يا رحمان يا رحيم حقق لنا الآمال يا كريم!

(۲۶) باسه كانی نويزی سووننه ت

(نويزی سووننه ت دوو ركات دوو ركات سووننه ته)

۵۸۰- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: (كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُعَلِّمُنَا الْإِسْتِخَارَةَ فِي الْأُمُورِ كُلِّهَا كَمَا يُعَلِّمُنَا السُّورَةَ مِنَ الْقُرْآنِ يَقُولُ إِذَا هُمْ أَحَدُكُمْ بِالْأَمْرِ فَلْيَرْكَعْ رَكَعَتَيْنِ مِنْ غَيْرِ الْفَرِيضَةِ ثُمَّ لِيَقُلْ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْتَخِيرُكَ بِعِلْمِكَ وَأَسْتَقْدِرُكَ بِقُدْرَتِكَ وَأَسْأَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ الْعَظِيمِ فَإِنَّكَ تَقْدِرُ وَلَا أَقْدِرُ وَتَعْلَمُ وَلَا أَعْلَمُ وَأَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ اللَّهُمَّ إِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنَّ هَذَا الْأَمْرَ خَيْرٌ لِي فِي دِينِي وَمَعَاشِي وَعَاقِبَةِ أَمْرِي أَوْ قَالَ عَاجِلِ أَمْرِي وَآجِلِهِ فَاقْدُرْهُ لِي وَيَسِّرْهُ لِي ثُمَّ بَارِكْ لِي فِيهِ وَإِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنَّ هَذَا الْأَمْرَ شَرٌّ لِي فِي دِينِي وَمَعَاشِي وَعَاقِبَةِ أَمْرِي أَوْ

قَالَ فِي عَاجِلِ أَمْرِي وَآجِلِهِ فَاصْرِفْهُ عَنِّي وَاصْرِفْنِي عَنْهُ وَاقْدِرْ لِي الْخَيْرَ حَيْثُ كَانَ
ثُمَّ أَرْضَنِي قَالَ وَيُسَمِّي حَاجَتَهُ). (الحديث - ۱۱۶۶ - طرفاه في: ۶۳۸۲، ۷۳۹۰). (۵۱۷)

جابیری کوپی عہدوللا (ہجری خودہان لہ بی) فہرمووی: پیغہ مبہر (درویدی خودی لہسر بی)
دہستووری وابوو، بؤ ھہموو کارو فرمانی، فیری نیستیخارہ (داوای نیشاندانی
خیری دہکردین، وەك چؤن فیری سوورہتہکانی قورئانی دہکردین،
دہیفہرموو:) ٲہگہر یہکیکتان نیازی کاریکی ھہبوو، وە نہیدہزانی باشہ یا
خرابہ، با لہپیشا دوو رکات نویژی سوننہت بکا، بلی: اللّٰهُمَّ إِنِّي أَسْتَخِيرُكَ
بِعِلْمِكَ وَأَسْتَقْدِرُكَ بِقُدْرَتِكَ وَأَسْأَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ الْعَظِيمِ فَإِنَّكَ تَقْدِرُ وَلَا أَقْدِرُ وَتَعْلَمُ
وَلَا أَغْلَمُ وَأَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ اللَّهُمَّ إِنْ كُنْتُ تَعْلَمُ أَنَّ هَذَا الْأَمْرَ خَيْرٌ لِي فِي دِينِي
وَمَعَاشِي وَعَاقِبَةِ أَمْرِي: يَا فہرمووی: عَاجِلِ أَمْرِي وَآجِلِهِ فَاصْرِفْهُ عَنِّي وَاصْرِفْنِي
عَنْهُ وَاقْدِرْ لِي الْخَيْرَ حَيْثُ كَانَ ثُمَّ أَرْضَنِي بِهِ:

ئہی خودایہ! داوات لی دہکەم کەبہعیلمو زانستی خۆتو دہسەلاتو
تەوانایی خۆت چاکەو خیرم نیشان بدەو ئەوہی باشە بۆم زالم بکە بەسەر
کردنیا، وەداوای بەشو بارەو بەخششی گەورە خۆت لی دەکەم، چونکە
تۆتوانای ھەموو شتیکت ھەیەو، من بی دہسەلاتم و تەوانام نییە، وەتۆ
ھەمووشت دەزانی و من نازانم، وەھەر خۆت تواناو زانای بەھەموو نہینی و
ناشکرایەك، پەروردگارم! تۆ دەزانی ئەگەر ئەم کارە باشە بۆم، باشە بۆدین و
ئاینم، باشە بۆژیانم و بۆ سەرئەنجامی کارم).

یافہرمووی: باشە بۆنیستام و باشە بۆ پاشەرۆژم، ئەوا لہچارەمی بنوسەو
ئاسانی بکەبۆم و لہپاشیشا پیت و بەرەکەتی تیبخەبۆم، وەتۆ دەزانی ئەگەر
ئەم ئیشە خراپە بۆم، خراپە بۆدین و ئاینم و خراپە بۆگوزەرانم و بۆ

سەرئەنجامی کارم، یافەرموی: خراپە بۆئیستام و پاشەپۆژم، ئەو لەمن لادەومنیش لەئەولادە، وەچی چاکە ئەووم لەچارەبنوسە، لەپاشاپازیم بکە پێی!).

پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (وەناوی نیازەکەیشی بەیانی). واتە: لەویدا کەدەلێی: تۆدەزانی ئەم کارە... بلی: ... ئەم کارە کەژن هێنانە، یاخانوکپینە، یائەمەییە، یائەوہییە، باشە بۆمن ... تا دواوی. (تاج/۱/۵۱۰-ب/د/ت/ن).

سەرەوکاری دوورکاتە سوننەتەکە ی پێش نوێزی بەیانی

۵۸۱- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: لَمْ يَكُنِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى شَيْءٍ مِنَ التَّوَافِلِ أَشَدَّ مِنْهُ تَعَاهُدًا عَلَى رَكْعَتِي الْفَجْرِ. (الحديث: ۱۱۶۳). (۵۱۸)

عائیشە (پەزای خۆی لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) هیچ سونە تێکی تری وەک دوورکاتە سوننەتەکە ی پێش نوێزی بەیانی ئاوابەباشی سەرەوکاری نەدەکرد! . (ت/۱/۳۰۶-ش/د).

چی لە دوو رکاتە سوننەتەکە ی بەیانییدا دەخوێنێ

۵۸۲- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُخَفِّفُ الرُّكْعَتَيْنِ اللَّتَيْنِ قَبْلَ صَلَاةِ الصُّبْحِ حَتَّى إِنِّي لَأَقُولُ هَلْ قَرَأَ بِأَمِّ الْكِتَابِ. (الحديث: ۱۱۶۵). (۵۱۹)

(۵۸۸) أخرجه مسلم في صلاة المسافرين وقصرها، باب: استحباب ركعتي سنة الفجر، رقم: ۷۲۴.

(۵۱۹) أخرجه مسلم في صلاة المسافرين وقصرها، باب: استحباب ركعتي سنة الفجر

رقم: ۷۲۳- المترجمه.

عائیشہ (ہمزی خوی لی بی) فہرمووی: پیغہمبہر (دروودی خودای لمسر بی) تھوہندہ بہگورجی دوورکاتہ سوننہ تہکھی پپیش نویژی بهیانی دہکرد، تہنانت لہدلی خوّمہوہ دہم گوت: چوں فریای خویندنی فاتحہ دہکھوئ! (ت/۱/۳۰۶-ش/د/ن).

کردنی نویژی چیشتہنگاو لہ مالہوہ (لہ ناوایی دا)

۵۸۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: أَوْصَانِي خَلِيلِي بِثَلَاثَ، لَا أَدْعُهُنَّ حَتَّى أَمُوتَ: صَوْمٌ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ مِنْ كُلِّ شَهْرٍ، وَصَلَاةُ الضَّحَى، وَتَوَمُّ عَلَى وَثْرٍ.

تہبوو ہورہیرہ (ہمزی خوی لی بی) فہرمووی: دؤستی نازیزم پیغہمبہری خوشہویستم (دروودی خودای لمسر بی) تھم سی ناموژگاریہی کردوم، ہتا دہمرم تہرکیان ناکہم: لہہموو مانگی سی پوژ بہپوژوو دہم، وہہموو پوژی بہلایہنی کھمہوہ دوورکات نویژی چیشتہنگاو بکھم، وہہموو شوئی لہپیش خہوتندا نویژی وہتر بکھم. (ت/۱/۸۵-ش/د/ن). (الحديث: ۱۱۷۶ فتح الباري). (۵۲۰)

کردنی دوورکات نویژی سوننہ تی پپیش نیوہرؤ

۵۸۴- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -كَانَ لَا يَدْعُ أَرْبَعًا قَبْلَ الظُّهْرِ وَرَكَعَتَيْنِ قَبْلَ الْعَدَاةِ. (الحديث: ۱۱۸۲). (۵۲۱)

عائیشہ (ہمزی خوی لی بی) فہرمووی: پیغہمبہر (دروودی خودای لمسر بی) ہہرگیز تھم نویژہ سوننہ تہنہی تہرک نہدہکرد: چوار رکات لہپیش نویژی نیومرووہوہ دوورکاتیش لہپیش نویژی بهیانہوہ. (ت/۱-ش/د/ن).

(۵۲۰) أخرجه مسلم في صلاة المسافرين وقصرها، باب: استحباب صلاة الضحى.. رقم: ۷۲۱.

(۵۲۱) بروانہ (مسلم: صلاة المسافرين وقصرها، باب: جواز النافلة قائما وقاعدا، رقم: ۷۳۰).

نویژی سووننه تی پیش شیوان

۵۸۵- عَبْدُ اللَّهِ الْمُزْنِيُّ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (صَلُّوا قَبْلَ صَلَاةِ الْمَغْرِبِ قَالَ: فِي الثَّالِثَةِ: (لِمَنْ شَاءَ) كَرَاهِيَةً أَنْ يَتَّخِذَهَا النَّاسُ سُنَّةً. (الحديث: ۱۱۸۳- طرفه في: ۷۳۶۸). (۵۲۲)

عبداللای موزنی (رمزی خوی لی بن) له پیغه مبهروه ده فهرموئ: (دروودی خودای لسمه بی) (دوورکات نویژی سوننهت، له پیش نویژی شیوانه و بکهن) له سهری جاری سیهه ما فهرمووی: (نه مه بؤ که سیکه نارمزوی کردنی نه نویژه سوننهتهی هه بی). پیغه مبهر (دروودی خودای لسمه بی) بؤیه وای فهرموو، نه وکو مهردووم بیکهن به ده ستورو و ابزانن که ده بی هه بکری.

پیوستی سوره باسه کان

بابهت

لاپهړه

پیشه کی

۵

۱- یاسی نه ووی سرووش (وه جی) چۆن چۆنی ده ستی به هاتن کرد بۆ پیغه مبهری خوا،
هه زره تی موچه ممه د (خ. د)

۳۳

۳۴

۳۶

۳۷

۳۷

۳۸

۳۹

۴۰

۴۲

۴۴

۴۴

۴۷

۴۸

۴۹

۵۰

۵۲

۵۳

۵۴

۵۵

۵۸

۵۹

۶۰

۶۱

۶۲

۶۵

۶۶

باسی کاروبارده کانی باومر
کام موسولمانه زۆر باشه
خۆراک به خشین به شیکه له ئیسلام
به شیکه له ئیمان جی بۆخوی پیخوشتی بۆ برای موسولمانیشی پی خوشی
باسی خوشه و پیستی پیغه مبه (دروودی خودای له سهر بی) له باومر
باسی چیژی شیری باومر
باسی نیشانهی باومر حویی نه نصاره
باسی: به شیکه له ئایینداری نه گهر له ده ست ئازاوه راکه ی
باسی: پیغه مبه له هه موو که سی زیاتر له خوا دهرسی
باسی باومر به هیژو بی هیژی هه یه
شهرمو هه یا به شیکه له ئیمان و باومر به خوا
نه ووی شاهه تمان به یی و نوێژ بکاو زکات بدا سهر و سامانی پارێزراون
باسی: هه ندی ده فهرموون ئیمان کرده و هیه
کاتی ئیسلام له سهر واتای راسته قینه نه یی
کفر تا کفر فهرقی هه یه
که س به کردنی تاوانه کانی سهرده می نه فامی کافرنابی جگه له شیرک و کوفر
باسی: صلح له نیوان موسولماناندا
باسی: زولم تا زولم جیاوازی هه یه
باسی: نیشانهی مرۆی ناپاک (مونا فیق)
کردنی ته راویح له شه ووی لیل القدر دا نیشانهی ئیمان
باسی: غه زاکردن له باومر
باسی: شه و نوێژی ده مه زان نیشانهی باومر ی ساخه
باسی: نوێژ له ئیمان
باسی به جوانی موسولمان بوون
باسی باشترین ئایینداری

- ۶۸ باومې زيادو كم دمكا
- ۷۱ باسى: زمكات له ئىسلامه
- ۷۳ باسى: شوپن كهوتنى تهرم له باومېره
- ۷۶ باسى هاتنى جوهرائيل بولاي پيغهمبر بۇ روونكر دنهوى ئيمان و ئىسلام و ئىحسان
- ۷۸ باسى: كهسى ئايىنى خوى له نهنگ بپاريژى
- ۸۱ دانى پينج يهك له باومېره
- ۸۴ باسى: كردهوه ههيه بهوى نيازموه دىبى بهصه دمه
- ۸۵ (۳) نامه‌ى زانين (كتاب العلم)
- ۸۹ باسى به خشى زانين
- ۹۱ باسى: دانىشتن لهو شوپندا كهريزى كۆرمكه كۆتايى دئ
- ۱۴۴ (۴) نامه‌ى دهستنويز
- ۱۶۶ باسى: بهرماوهى سهگو شوپن پاي له ناو مزكهوتا
- ۲۰۸ (۵) نامه‌ى خوشوردن (غوسل)
- ۲۲۰ (۶) نامه‌ى بيتويزى (كتاب الحيض)
- ۲۳۴ (۷) نامه‌ى تهيه موم (كتاب التيمم)
- ۲۴۵ (۸) نامه‌ى نويز (كتاب الصلاة)
- ۲۵۱ (۹) چند باسيكى نويز به جل و بهر كهوه (أبواب الصلاة في الثياب)
- ۲۷۴ (۱۰) باسه كانى رووكه (أبواب القبلة)
- ۲۸۰ (۱۱) باسه كانى مزكهوت (أبواب المساجد)
- ۲۲۳ (۱۲) باسه كانى بهر بهست (سوتره) نويز كهر
- ۲۳۲ (۱۳) نامه‌ى كانه كانى نويز (كتاب مواقيت الصلاة)
- ۳۶۰ نويزى قهزا به جه ماعت دهكړئ
- ۳۶۱ باسى قهزاي نويزى له بير چوو
- ۳۶۳ باسى گو فتوگو له پاش نويزى خه وتنان
- ۳۶۹ (۱۴) نامه‌ى بانگ (كتاب الأذان)
- ۳۸۲ (۱۵) نامه‌ى جه ماعت و پيشنويزى (كتاب الجماعة والإمامة)
- ۴۱۱ (۱۶) نامه‌ى چوئييتى نويز (كتاب صفة الصلاة)
- ۴۶۵ ۱۷- نامه‌ى ههينى (كتاب الجمعة)
- ۴۶۵ نويزى ههينى فهرزه
- ۴۶۶ خو بوئخوش كردن بۇ ههينى
- ۴۶۶ باسى گهرمى ههينى (فضل الجمعة)

- ۴۶۷ رۆندەن لەسەر و پەش
- ۴۷۴ سیواک کردنی پۆزی ھەینی
- ۴۷۵ لەنۆژی بەیانی پۆزی ھەینی دا چی سوننەتە بخویندێت
- ۴۷۵ باسی کردنی ھەینی لەگوندو شاردا
- ۴۷۶ ئەگەر کەسێ نەچێ بۆ نۆژی ھەینی ئایا خۆشۆردنی لەسەر وەک ژن و منال
- ۴۷۷ لە ماوەی چەندەو دەبێ بچن بۆ نۆژی ھەینی ..
- ۴۷۸ کاتی کردنی نۆژی ھەینی
- ۴۷۹ لەقەرچە گەرمادا، کاتی نۆژی ھەینی کەبە؟
- ۴۷۹ باسی پۆشتن بۆ نۆژی ھەینی ..تاد
- ۴۸۰ دروست نیە کەسێک کەسێکی تر ھەلبەستێت و خۆی لە جینگەکی دابنیشێ
- ۴۸۱ بانگی پۆزی ھەینی
- ۴۸۱ یەك بانگیژ بانگ دەفەرموێ
- ۴۸۲ بۆشۆژی لەسەر دوانگە، کەگۆی لەبانگ بوو وەلامی دەسەنیتەو
- ۴۸۳ واپەسەندە وتار لەسەر دوانگە بەدرا
- ۴۸۵ وتار دەبێ بەپێتو ەبێ
- ۴۸۵ واباشە لەوتارا لەپاش ستایش، وتار خوێن بێ! اما بعد
- ۴۹۰ نۆژی دیاری مەزگەوت لەکاتی وتارا
- ۴۹۲ داواي باران لەوتاری نۆژی ھەینی دا
- ۵۰۰ ۱۸-باسەکانی نۆژی ترس (أبواب صلاة الخوف)
- ۵۰۳ ۱۹-نامەي ھەردوو جەژنەکان (كتاب العيدين)
- ۵۰۳ باسی یاری کردن لەجەژندا بەقەلغان و نۆزە
- ۵۰۴ پۆزی جەژنی رەمەزان، شتێ بخوا، ئەوسا بپروا بۆنۆژی جەژن
- ۵۰۵ سوننەتی ھەردوو جەژن بۆ موسوڵمانان
- ۵۰۵ باسی شت خواردن لەپۆزی جەژنی قورباندا
- ۵۰۷ چون بۆ نۆژ گاکە بەبێ دوانگە
- ۵۰۹ چوون بۆنۆژی جەژن بەبێ یابەسواری، وتار لەپیش نۆژەکەدا، بانگ و قامەت
- ناکرێن بۆ نۆژی جەژن
- ۵۱۰ گەورمیی خیری کردەوی چاکە لەجوار پۆزەي جەژنی قوربانا
- ۵۱۱ قوربانێ کردن لەپۆزی جەژندا
- ۵۱۱ رێگۆرکێ لەکاتی گەرانەو لەنۆژی جەژن

- ۵۱۱ کهسئ نوپژی جهژنی جوو دوورکات نوپژ دهکا
- ۵۱۴ ۲۰- نامه‌ی نوپژی وه‌تر (کتاب الوتر)
- ۵۱۴ باسه‌کانی و متر
- ۵۱۵ باسی کاته‌کانی کردنی و متر
- ۵۱۵ با و متر بکا به‌دواترین نوپژی شه‌وی
- ۵۱۶ و متر کردن به‌سواری و لاخ
- ۵۱۶ خویندنی قونووت له‌به‌رو دواي روکووع
- ۵۱۹ ۲۱- نوپژه بارانه (صلاة الاستسقاء)
- ۵۲۲ له‌کاتی ره‌شه سال و بیج بارانیدا مه‌ردوم داوای پارانه‌وه له‌پیش‌نویژ بؤ باران ده‌کهن
- ۵۲۴ کردنی نوپژه بارانه له‌مزگه‌وتیکا جومعه‌و جه‌ماعه‌تی تیا بکری
- ۵۲۵ قورئان خویندن له‌نوپژه بارانه‌دا به‌ده‌نگی به‌رزه
- ۵۲۶ گووته‌ی کاتی بارینی باران
- ۵۲۶ کاتی با هه‌ل ده‌کا
- ۵۲۷ فهرمووده‌که‌ی (نصرت بالصبا)
- ۵۲۷ باسی بوومه له‌رزه و نایات
- ۵۲۸ خوا نه‌بیج که‌س نازانی باران که‌ی دم‌بارئ
- ۵۳۴ ۲۲) نامه‌ی خور گیران و مانگ گیران - کتاب الکسوف
- ۵۳۴ نوپژی خور گیران
- ۵۳۵ باسی خیر کردن له‌خور گیراندا
- ۵۳۷ بانگه‌وازی نوپژی خورگیران
- ۵۳۷ په‌نا به‌خوا گرتن له‌سزای گور له‌خورگیران
- ۵۳۹ کردنی نوپژی خور گیران به‌کۆمه‌لی
- ۵۴۱ به‌نده نازاد کردن له‌خور گیران
- ۵۴۱ باسی یادی خودا له‌خور گیران
- ۵۴۲ له‌نوپژی خورگیران و مانگ گیران به‌ده‌نگی به‌رز قورئان ده‌خوینری
- ۵۴۵ ۲۳) نامه‌ی کورنووشی قورئانخویندن (کتاب سجود القرآن)
- ۵۴۸ ۲۴) باسه‌کانی کورت کردنه‌وه‌ی نوپژ (أبواب تقصیر الصلاة)
- ۵۵۱ له‌سه‌فهردا نوپژی شیوان کورت ناکریت‌هوه
- ۵۵۲ باسی کردن نوپژی سوننه‌ت به‌سواری و لاخ بارووشی له‌پرووگه‌نه‌بیج
- ۵۵۲ کردن نوپژی سوننه‌ت به‌سواری گویندريژ
- ۵۵۹ نه‌کردنی نوپژه سوننه‌ته‌کانی پاش و پیش فهرزماکان

- ۵۵۹ نوپـژى سـوننەت لەسـەفەرا
- ۵۶۰ کۆکردنەوهى نوپـژى شـيوان و خەوتنان لەسەفەردا
- ۵۶۱ کردنى نوپـژ لەسەرلا
- ۵۶۱ کردنى نوپـژ هەندىكى بەدانىشتنەوه و هەندىكى بەپـيۆه
- ۵۶۳ ۲۵) باسەكانى شەو نوپـژ (أَبْوَابُ الشَّجْد)
- ۵۶۴ باسى گەورەى شەونوپـژ
- ۵۶۶ نەکردنى شەونوپـژ لەبەر نەخۆشى
- ۵۶۶ هاندانى كەسوکار لەسەر شەونوپـژ
- ۵۷۰ شەونوپـژى پـيغەمبەر (دروودى خواى لەسەر بـي)
- ۵۷۱ خەوتنى بەره بەيان
- ۵۷۲ باسى راوستانى دوورو درپـژ لەشەونوپـژدا
- ۵۷۳ شەونوپـژى پـيغەمبەر (دروودى خوداى لەسەر بـي) چەن ركات بوو
- ۵۷۴ شەيتان سـي گـرئ دەدا لەپشتە سەرى كەسـي شەونوپـژنەكا
- ۵۷۶ هەروا شەيتان گـمـيـز دەكاتە ناوگويـچكەى
- ۵۷۶ باسى نزاو نوپـژ لە كۆتايى شەوهوه
- ۵۷۷ باسى كەسـي لەسەرەتاي شەوهوه بخەوئ و كۆتايى شەو بە خواپەرستى ئاومدان بـكاتەوه
- ۵۷۸ باسى شەونوپـژى پـيغەمبەر (دروودى خوداى لەسەر بـي) لەمانگى رەمەزان و لەمانگەكانى تـرى سـالـ دا
- ۵۸۰ بار لە خۆ فـورس كردن لەپەرستش و خواپەرستيدا باش نييه
- ۵۸۱ كەسـي شەونوپـژ بـكاو لەپاش خوو پـيۆمگرتن وازى ئـ بـيـئـيـ، كاريكى ناباش و مكروه دمكات
- ۵۸۱ باسى بەهرەى كەسـي بەشەو بەدم يادى خداوه لەخەو خەبەرى بـيـتەوه نوپـژ بـكات
- ۵۹۰ ۲۶) باسەكانى نوپـژى سـوننەت
- ۵۹۰ نوپـژى سـوننەت دوو ركات دوو ركات سـوننەتە
- ۵۹۲ سەرەوگارى دووركاتە سـوننەتەكەى پـيش نوپـژى بەيانى
- ۵۹۲ چى لە دوو ركاتە سـوننەتەكەى بەيانيدا دەخوئـرئ
- ۵۹۳ کردنى نوپـژى چـيـشـتەنگاو لەمالەوه (لەئاوايى دا)
- ۵۹۳ کردنى دووركات نوپـژى سـوننەتى پـيش نـيـوـمـرـؤ
- ۵۹۴ نوپـژى سـوننەتى پـيش شـيوان
- ۵۹۵ پـيـرـستى سەرەباسەكان